

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ		20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և »	Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա		—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ		—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

1 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 170 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԱՄԷՆ ԲԱՐԵԿԻՐԹ ՄԱՐԴ ՄԻԱՅՆ ԻՐ ԼԵԶՈՒՈՎ ԿԸ ԽՕՍԻ ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԻՆ ՀԵՏ

...Ի ԽՕՍՔ

...ՈՂԻ ԵՒ ՓՈՂԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

...րկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշ...ութեան 7րդ ընդհ. ժողովը:

...Այս անգամ ալ Թանձր ամպեր կուտակուած են այդ ժողո...լխուն. եւ փոթորիկներ կը սպասուին: Սպանիա եւ Լե...ան կը շարունակեն աթոռամարտը Գերմանիոյ դէմ, որ ...թեկնածուն էր մինչեւ հիմա, Անգլիոյ կնքահայրու...ը: Այս վերջինը չի հանդուրժեր Ա. Դ. Խորհուրդին մնա...աթոռները աւելցնելու ծրագրին. ուրիշ խօսքով, տեղ ...այ միայն Գերմանիոյ, երկու աթոռներ ալ բաց պահելով ...սհանգներուն եւ Ռուսիոյ համար: Ֆրանսայի համար ...ուռ է որ Լեհաստան եւ Սպանիա եւս գոհացում ստանան, ...Պ. Պոլիան կը զգուշանայ ծայրայեղութիւններէ, մանա...տեսնելով Լոնտոնի վճռական դիրքը: Առանց ատոր ալ, ...ա սրտնեղած է Սպանիոյ դէմ, որ Թանճէրի խնդիր մը ...վերջին պահուն, եւ տակաւին կը պնդէ, ուժ առնելով ...իայէն:

...Այս պղտոր մթնոլորտին մէջ, պիտի քննուին նաեւ հայ ...ուրդի կացութեան հետ կապ ունեցող հարցեր: Ամէն ...ութիւն փարատելու համար, ըսենք անմիջապէս, թէ ...կան Դատը չէ որ սեղանի վրայ պիտի գայ: Ազգերու ...ակցութիւնը հզօրներու կրկէսն է, կամ անոնց խորհրդա... Արդ, Լօզանի դաշնագրին վաւերացումէն ի վեր, անոնք ...չեն մօտենար հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջ...ն, եւ կը բարեհաճի՛ն լսել միայն զանազան տրտունջներ, ...ցիկ հոգերու մասին: Այս կարգէն են 1. Հպատակութեան ...ցագրի խնդիրներ, 2. «Լքեալ» գոյքերու հարց. 3. Հայաս... մէջ ճահիճներ չորցնելու եւ առուներու բանալու ծրա... որուն շնորհիւ տեղ պիտի բացուի 25—30,000 գաղթա... համար:

...անի մը տարիէ ի վեր օրակարգի վրայ են այս հարցերը, ...յ պատուիրակներ պարբերաբար կ'երթան արծարծելու: ...անգամ ալ պիտի ներկայանան, մօտէն հետեւելու, հետա...ու, լուսաբանելու համար, անշուշտ մասնաժողովներու ...ւ յատուկ հրաւէրով: Վճռական դեր մը չունին անոնք, ...ելի շատ քարոզչական աշխատանք պիտի կատարեն, այս ...ւյն ուղղութեամբ:

...առաջին խնդիրը, հպատակութեան մասին, պարզ վարչա...ործ է եւ ժամամապէս կարգադրուած՝ Նանսէնեան ան...ով: Բայց այդ վաւերագիրը չի լուծեր հպատակութեան ...: Ընդհակառակն ծնունդն է անոր անորոշութեան: Եր...ի թուղթ մը, որ զանազան դիւրութիւններ կուտայ, եւ զոր ...անչիւր պետութիւն նկատի կ'առնէ համաձայն իր հայե...ցեան: Այդ անցագրէն կամ ինքնութեան թուղթէն վերջն ...ին մէջ առկախ կը մնայ ռուսական եւ թրքական հպա...թենէ զրկուած հայութեան իրաւական դիրքը, քանի որ ...կան հպատակութիւնը անվաւեր հռչակուեցաւ:

...երրորդ խնդիրը — «լքեալ» գոյքեր — կատարեալ խեղկա...թիւն մըն է, որ կը խաղցուի Էնկիւրիի և Ժընեւի միջեւ: ...երը Ազգերու Դաշնակցութեան բազմաթիւ հրաւէրները ...արհելէ յետոյ, վերջին պահուն պզտիկ «բարեփոխում» ...տարեցին, որ խոշոր փորձանք մը պիտի բանայ, ինչպէս ...ակցնեն Թուրք թերթերը: Միակ եղածը այն է որ, Պոլիս ...ստուած գաւառացիներ պիտի կրնան տէր կանգնիլ գա...ձգուած սեփականութեանց, այն ալ տաղտկալի ձեւա...ւթիւններէ յետոյ:

...ելի հետաքրքրական է վերջինը, ոռոգումներու ծրագիրը, ...գործնականութեան բոլոր փաստերը կան մէջտեղ, բայց ...էնսականը, — դրամը: Մենք ժամանակին հրատարակե...Հայաստան ղրկուած մասնագէտներու եզրակացութիւնը, ...ետես էր դրամի հայթայթման մասին: Դրամատէրները ...ան չեն նկատեր տրուած երաշխաւորութիւնները, եւ ...կան կը պահանջեն արտասահմանի մէջ: Ուրիշ խօսքով, ...աշխարհակալները եւ կարմիր պոլշեւիկները, որոնք ...կան Դատը բերին կապեցին Սարտարապատի ճահիճնե...րացման հետ, ատոր ծախքն ալ չեն ստանձներ...: Նան...ծրագիրը պարզ ճարտարագործական ձեռնարկ է, բայց ...ը անոր պատասխանատուութիւնն ալ կը սերժեն և ...ս թելադրեն որ Հայերը իրենք հանգանակութիւն կա...:

... արդէն յանձնախումբը այդ եզրակացութեան յան...է:

...սահման հող ունինք, չեն ուզեր յանձնել. առաջարկեցին ...հիճներ չորցնելով զուարճանանք, փողը չեն տար:

...տաքրքիր էր իմանալ թէ ի՛նչպէս պիտի փրկեն այս ...տիւ կացութիւնը, երկու կողմէն ալ:

...րմիրը դեղինէն պակաս յանցաւոր չէ: Շ.

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՎՃՌԱԳԻՐԸ

Իթթիհատի վարիչներու մասին

Անկախութեան դատարանի վճռագրէն կ'ամփոփենք գլխաւոր մասերը.—

Այս դատավարութեան արդիւնքով, վճռապէս հաստատուած է որ մինչեւ Իզմիրի մահափորձը հասնող քաղաքական գաղտնի գործունէութեան ցանց մը գոյութիւն ունեցած է և որուն նպատակը եղած է կրկին իշխանութեան գլուխ բերել այն Իթթիհատը, որ ընդհ. պատերազմը և նոյն միջոցին պետական գործերը լաւ չկարենալ վարելով, երկիրը քայքայումի և անկումի ենթարկած էր և ստիպուած էր ինքզինքը ջնջել, իսկ պետերու մեծ մասն ալ երկրէն փախուստ տուած էին, երկիրը իրենց կողմէ բացուած աղէտի անդունդին մէջ թողլով:

Հաստատուած է որ, պատերազմի փախստականները, երբ տեսած են որ երկրին մէջ ազգային դիմադրութեան ընդունակութիւնը զարգացած է, այդ վայրկեանէն սկսեալ Պերլինի, Մոսկուայի և Պաթումի մէջ գործունէութեան լծուած են, երկրին իշխանութիւնը կրկին ձեռք ձգելու համար:

Պատերազմի աղէտին պատասխանատուները, որոնց դէմ կը բողոքէ ամբողջ ազգ մը, ազգային յաղթանակէն յետոյ ներումի արժանացան: Հակառակ ասոր, անոնք օտար երկիրներու մէջ Անատօլուի դէմ գործունէութիւն ցոյց տուած են: Հակառակ այս բոլորին, անոնց հանդէպ ներողամիտ ոգի ցոյց տրուած, և անոնք իբրեւ հայրենակից ընդունուած են: Ասոնցմէ մէկ մասը, կատարեալ անխղճութեամբ նոր ճամբայ մը բացած են իրենց դաւաճանական գործունէութեան մէջ: Դատավարութեան ընթացքին հաստատուած է որ, անոնք միշտ շարունակած են իրենց դաւաճանական նպատակները:

Լօզանի առաջին եւ երկրորդ խորհրդաժողովներու ընթացքին նախկին ելմտական նախարար Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած գաղտնի ժողովի ընթացքին նոր որոշումներ տուած են՝ նախկին նպատակներու իրագործումը ապահովելու համար: Այդ պարագան հաստատուած է, յայտարարութիւններով և դատարանին առենագրութիւններով:

Այս գաղտնի ժողովին մասնակցած են Ճավիտ, Գարա Քէմալ, Շիւքրի, Ճանպօլաթ եւ ուրիշներ. ժողովը գումարուած է Կազի փաշայի եւ Գարա Քէմալի միջեւ Իզմիթի մէջ տեղի ունեցած տեսակցութեան մասին խորհրդակցելու պատրուակով, սակայն հաստատուած է որ, ժողովը խորհրդակցած է Իթթիհատի ապագայ դիրքին մասին:

Հաստատուած է որ, Ճավիտ, Ճահիտ, Գարա Քէմալ, Շիւքրի, Ճանպօլաթ, Տօքթ. Նազըմ, Արտահանի երեսփոխան Հիլմի, Նայիլ, և Րահմի պէյերէ բաղկացեալ մարմնին անդամները յաջորդ օրերուն ալ գիշեր ցորեկ երկարատեւ գաղտնի ժողովներ գումարած են:

Որոշուած է ամէն գնով կառավարութիւնը ձեռք ձգել և մասնաւոր կարեւորութիւն տրուած է որ, տրուած որոշումները երեւան չի հանուին:

Այս ժողովը փորձած է հետեւեալ միջոցները.—

1. Ա. եւ Բ. խմբակցութիւնները միացնելով, երկու հատուածներու հին իթթիհատականները հաւաքել եւ Րէուֆ պէյի օժանդակութեամբ ազդեցիկ դիրք մը ձեռք բերել միացեալ խմբակցութեանց վարչական մարմնին եւ գործավարներու խորհուրդին մէջ:

2. Եթէ այս ձեւը կարելի չըլլայ, յանուն հին Իթթիհատի, 15 հոգինոց երեսփոխանական ցանկ մը, Իրաւանց Պաշտպան Խմբակցութեան կազմութեան մասին առանց կասկած հրաւիրելու, դարձեալ Րէուֆ պէյի օժանդակութեամբ ժողով մտցնել:

3. Եթէ այս ալ կարելի չըլլայ, ուղղակի Իթթիհատ անուան տակ երեւութական սկզբունքներով Խալքի 9 սկզբունքներուն հակադրուած 9 յօդուածով ճշդուած ծրագրով մը նոր կուսակցութիւն մը կազմել եւ հրապարակ գալ եւ փորձել բաց պայքարի ձեւը:

Չորրորդ ձեւ մըն էր հրաժարելով հատուածի կամ պլոքի ձեւով ձեռնարկներէ, առանձին դիմումներ կատարել եւ զանոնք ուժեղացնել կարգ մը միջնորդութիւններով: Այս կերպով իրենց մարդիկը եւ կամ անոնք որոնց յետոյ իրենց միանալը ապահով է, իբրեւ Խալքի թեկնածու երեսփոխան ընտրել տալ. ընտրուելէ յետոյ, երկրորդ կուսակցութիւն մը կազմելով կոտրակել Խալք կուսակցութիւնը:

Հանդարտութեան ամրապնդման օրէնքին հրատարակութեան եւ Յառաջդիմասէր կուսակցութեան լուծումին վրայ, այլեւս որոշած են ամէն գնով գործի լծուիլ եւ որոշած են պետական հարուած եւ մահափորձ կատարելով իշխանութիւնը ձեռք ձգել: Այս նպատակով էր որ, ծրագրուած էր Կազի փաշայի անձին հանդէպ մահափորձ մը կազմակերպել: Այս առթիւ կազմուած էր գործադիր կոմիտէ մը, որ կը բաղկանայ Շիւքրի, Գարա Քէմալ, Հիլմի եւ Նայիլ պէյերէն: Այս կոմիտէին նախագահն էր Ճավիտ պէյ, որ Գարա Քէմալի միջոցով կանոնաւոր կերպով շփման մէջ կը գտնուէր կոմիտէին անդամներուն հետ եւ պարագային համեմատ հրահանգներ կուտար Իզմիրի մէջ կախաղան հանուած դաւադիրներուն:

Հակառակ անոր որ Ճավիտ պէյ իր տասը տարուան կուսակցական կեանքի շրջանին բնաւ չէր տեսակցեր Գարա Քէմալի հետ, վերջին տարիներուն եւ մանաւանդ վերջերս, շաբաթը չանցնող ընդհատումներով, յաճախակի սկսած էր տեսակցիլ:

Տօքթ. Նազըմ պէյ մէկն է այն գլխաւոր տարրերէն որոնք երկիրը դէպի քայքայում առաջնորդեցին եւ այս պարագան հաստատեցին իրենց օտար երկիրներ փախչելովը, հաստատուած է որ իր քաղաքական կեանքի ամէնէն թունալից եւ աղտոտ ճամբուն մէջ գործունէութիւն ցոյց տուած է: Շատ մերկ է իր նամակին այն հատուածը ուր կը մատնէ ինքզինքը՝ թէ խիստ կը տանջուի որ ազգը ապերախտութիւն ցոյց չի տար իր այն փրկարարին հանդէպ:

Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ Տօքթ. Նազըմ երկրին մէջ ինչ բաներու ջնջումը կը փափաքի եւ ինչ բանի համար կ'աշխատի:

Նախկին պատ. պատուիրակներէն Նայիլ պէյ, որ Էնվէր փաշայի իբր մասնաւոր պաշտօնեան Էնկիւրի գալով հոս բնակած է, միշտ գաղտնի քաղաքական գործունէութիւն ցոյց տուած է և այդ ատեն գոյութիւն ունեցող երկու խմբակցութեանց միջեւ ջանացած է միշտ հրձիգի դեր կատարել: Նայիլ Միլլի յաղթանակէն յետոյ կրկին Գարա Քէմալի ցանցին մէջ կը մտնէ եւ մասնակցելով Ճավիտի տան նիստերուն, կ'անդամակցի գաղտնի կազմակերպութեան, որմէ յետոյ կատարուած քննութեանց համաձայն միշտ բացասական գործունէութեան կը մղուի:

Հիլմի Իթթիհատի հին ֆէտայիներէն է: Երբ Արտահանի երեսփոխան էր, Էնկիւրիի կառավարութեան կողմէ անոր պաշտօն յանձնուեցաւ Ռուսիա գտնուող Էնվէր փաշայի դիմել եւ զայն հրաժարեցնել Անատօլուի դէմ գործունէութիւն ունենալէ: Էնկիւրի հասնելուն պէս, ան սկսաւ կառավարութեան դէմ քարոզութիւններ կատարել, այդ պատճառով Տրապիզոնէն ետ դարձուեցաւ: Հաստատուած է նաեւ, որ ան Ճավիտի տունին մէջ գումարուած ժողովներուն մասնակցած է և կապ ունի մահափորձի որոշումին հետ: Հաստատուած է որ, ան 57 անգամ Գարա Քէմալի եւ 10 անգամ Ապտիւլ Գատէրի հետ տեսնուած է:

Այս բոլոր պատճառներով մահուան կը դատապարտուին Ճավիտ, Տօքթ. Նազըմ, Հիլմի և Նայիլ պէյերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրած էինք, Սեպ. 6ին Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան 7րդ ընդհ. ժողովը: Այս առթիւ Ժընեւ մեկնեցան Պ. Պ. Ալ. Խատիսեան, Լեւոն Բաշալեան եւ Մանտէլսթամ:

Մասնաւորապէս պիտի հետապնդուի «լքեալ» գոյքերու խնդիրը, որ նոր հանգամանք մը առած է, վերջին ծանօթ հրահանգին հետեւանքով: Նոյնպէս Պ. Լեւոն Բաշալեան Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ պիտի հետապնդէ Նանսէնեան ծրագիրը, որուն գործադրումը դժուարութեան կը բախի, քանի որ դրամատէրները կը դժկամակին փոխ դրամ տալ: Սեպտ. 9ին Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին մէջ կը բացուի գաղթականներու խորհրդակցական յանձնաժողովին տարեկան նստաշրջանը, որուն հրաւիրուած են նաեւ բոլոր հայ կազմակերպութիւնները եւ որ պիտի զբաղի ռուս եւ հայ գաղթականներու տեղաւորման, անցագրի եւ այլ հարցերով:

Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութիւնը, որուն կը մասնակցին 25 հայանպաստ ընկերութիւններ, իր տարեկան ժողովը կը գումարէ Ժընեւ Սեպտ. 3ին եւ 4ին: Սեպտ. 4ի իրիկունը Օթէլ տը Պէրկի մէջ կը տրուի սեղան մը, որուն հրաւիրուած են հազարէ աւելի հիւրեր Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ բոլոր կազմակերպութիւններէն:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ ՃԱՎԻՏ, ՏՕՔԹ. ՆԱԶԸՄ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ՋՈՒԱՆԸ ԿԸ ՓՐԹԻ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Օգոստոս 27 թուականով.—

Ժամը 8էն ի վեր խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր բանտին հրապարակը առաջնորդող փողոցները:

Մահապարտները տեղեկութիւն չունէին իրենց մասին տրըւած վճիռէն: Ճավիտ մտածկոտ երեւոյթով մը կը շրջէր իր խցիկին մէջ: Միւս մահապարտները եւս ջղայնոտութեան նշաններ ցոյց կուտային:

Նկատելով որ ցերեկին դատարան կանչուած չեն, մահապարտները կ'ենթադրէին թէ, վճիռը Շաբաթ օր պիտի հաղորդուի:

Ժամը 9ին կախաղանները պատրաստուեցան բանտին առջեւ եւ երկու կողմերը, ոստիկաններն ու ոստիկան-զինուորները շրջապատած էին շրջակայ թաղերը: Ընդհ. Դատախազի խորհրդական Նայիլ եւ Էնկիւրիի կուսակալ Ալթըֆ, կեդրոնի հրամանատար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՒՐԿԷ՞ ԵԿԱՒ

Ամէն անգամ որ հիւանդ մանուկ մը եւ կամ տարէց մէկը քննելէ ետք, ծնողքին կամ պարագաներուն կը յայտնեմ թէ հիւանդը թոքախտէ վարակուած է, սկեպտիկ արտայայտութեամբ մը կ'ընդունին յայտնութիւնը եւ կը բացագանչեն.

— «Մանուկն ալ (կամ տարիքոտ մէկը) թոքախտ կ'ըլլա՞յ եղեր։»

Իսկ երբ 15-25 տարեկան երիտասարդի մը կամ մանկամարդուհիի մը համար կուտամ այդ կսկծալի վճիռը, պարագաները անմիջապէս կը հարցնեն.— «Ուրկէ՞ եկաւ այդ հիւանդութիւնը, տոքթօր, մեր ընտանիքին մէջ այդ տեսակ բան չկայ»։

Եթէ քիչ մը պրպտենք երիտասարդ թոքախտաւորի մանկութեան շրջանը եւ տեղեկութիւններ ուզենք այդ ատեն զայն շրջապատող անձերու (ծնողք, քոյր, եղբայր, մեծ հայր եւ մեծ մայր, ստնտու եւայլն) առողջութեան մասին, պիտի ըսեն որ ոչ երիտասարդը եւ ոչ ալ շուրջինները կասկածելի կամ ծանր հիւանդութիւն մը չեն անցուցած։ Փոքր «անկարեւոր» անհանգստութիւններ միայն ունեցած են։ Այսպէս երիտասարդը մանկութեան շրջանին շատ պաղ կ'առնէր, դիւրաւ հարբուխ կ'ըլլար եւ հազը ուշ կ'անցնէր։ Եւ կամ առանց պատճառի ժամանակ մը նիհարցած ու գունատած է, ախորժակէ կտրած է, փորհարութիւն եւ աղիքներու ցաւեր եւ իրիկուններն ալ քիչ մը տաքութիւն ունեցած է. բայց եօթը կամ ութը տարեկանին ամէն բան անցած է, ինչպէս դուռ-դրացի ըսած էին նախապէս։ Եւ կամ կուռտ կլոր տղայ մը եղած է, խոշոր սեւ աչքերով, երկայն թարթիչներով, գունատ, մեղրամոմի դէմքով, հանդարտ բնաւորութեամբ, ցուրտէն վախցող եւայլն։ Յաճախ ալ պիտի ըսեն թէ տղայութեան շատ առողջ եղած է, գէթ երեւութապէս։

Գալով շուրջիններուն՝ բան մըն ալ չեն ունեցած։ Շատ շատ մայրը տղաբերքէն ետք, դիեցումի հետեւանքով ժամանակ մը նիհարցած ու չոր հազ մը ունեցած է։ Կամ՝ հայրը նոյն հազով տառապած է եւ մինչեւ հիմա ալ կը հազայ ու խուխ կը հանէ։ Եւ կամ մեծ հայրը, որ փոքրիկը իր ծունկերուն վրայ մեծցուցեր է, քրոնիկ ցնցղատապ մը ունի եղեր եւ գիշեր ցերեկ կը հազայ եղեր, որովհետեւ շատ կը ծխէ եղեր եւայլն։

Վերջապէս ուշադրութեան արժանի ոչինչ. այնպէս որ բժիշկին հարցումներն ու հիւանդին անցեալին մէջ պրպտումները անհասկնալի եւ յաճախ անտեղի կը թուին անոր ծնողքին կամ պարագաներուն։

Արդ ուրկէ՞ եկաւ հիւանդութիւնը այս երիտասարդին քով։

Հարցումին պատասխանը դիւրին պիտի ըլլար գտնել եւ հարցումն իսկ անտեղի պիտի ըլլար, եթէ երբեք ժողովուրդը թոքախտի մասին բոլորովին միակողմանի եւ սխալ ըմբռնում չունենար։ Մեծամասնութեան համար թոքախտը վարակիչ հիւանդութիւն մըն է որ կը տեսնուի 18-25 տարեկան երիտասարդներու քով։ Թոքախտաւորի հետ շփման մէջ մտնողը, հիւանդութեան միքրոպը կ'առնէ, թոքերը կը վա- հիւանդը կը նիհարնայ, չուտեր, կը հազայ, իրիկունները տաքութիւն կ'ունենայ, գիշերները կը քրտնի, արիւն կը թքնէ, հետզհետէ կը մաշի, կը հալի, կը հիւծի, կը դառնայ հիւծախտաւոր եւ քիչ ատենէն կը մեռնի։ Ահա թոքախտի դասական պատկերը եւ անոր մասին գոյութիւն ունեցող ընդհանուր ըմբռնումը։

Եթէ հիւանդութիւնները միայն մէկ ձեւ, մէկ երեւոյթ ունենային, բժշկութիւնը պարզ բան կ'ըլլար եւ հիւանդութիւններու դարմանումը յաճախ դիւրին։ Սակայն իրողութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Նշանաւոր բժիշկ մը ըսած է. «Հիւանդութիւններ չկան, այլ կան միայն հիւանդներ», ըսել ուզելով թէ միեւնոյն հիւանդութիւնը զանազան հիւանդներու մօտ տարբեր ձեւեր եւ արտայայտութիւններ կը ստանայ, համաձայն հիւանդի տարիքին, սեռին, կազմին, խառնուածքին եւլն.։ Ահա թէ ինչո՞ւ հիւանդութիւններու միակողմանի ըմբռնումը պատճառ կ'ըլլայ որ ժողովուրդը սխալ գաղափարներ ընէ անոր դարմանումին մասին եւ հետեւաբար կրէ այդ տգիտութեան հետեւանքները։

Վերադառնանք մեր նիւթին։

Թոքախտն ալ ուրիշ շատ մը հիւանդութիւններու նման ոչ միայն միեւնոյն տարիքը ունեցող անձերու մօտ զանազան ախտանիշներով կ'արտայայտուի համաձայն անոնց կազմին, միքրոպի ուժին եւայլն, այլ տարբեր ձեւեր կը ստանայ, այնպէս որ բնաւ թոքախտի վերը նկարագրուած սովորական պատկերը չի յիշեցներ։

Թոքախտը ընդհանուր հիւանդութեան — ուռականութեան — (թիպէռքիւլօզի Tubercule ուռ) մէկ մասը՝ միայն թոքերու վրայ կեդրոնացումն է։ Սխալ է ուրեմն «թոքախտ» կամ «հիւծախտ» անունը տալ հիւանդութեան մը, որ միշտ հիւծում յառաջ չի բերեր եւ միշտ թոքերէն չի սկսիր։

Այս սխալ ըմբռնումը պատճառ դարձած է որ ժողովուրդի մտքին մէջ տպաւորուի միայն պատանիի կամ երիտասարդի թոքախտը, եւ անտես առնուի տարէց մարդու եւ մանաւանդ մանուկներու «թոքախտ»ը կամ ուռականութիւնը որ արմատն է չափահասներու թոքախտին։

Արդարեւ այլեւս հաստատուած է որ պատանիներու եւ երիտասարդներու Թոքախտը այդ տարիքէն չի սկսիր, այլ յաճախ մանկութեան ատեն առնուած «Թոքախտ»ի մը վերսկսումն է։ Թուանշաններով խօսինք։

Տոքթ. Ժ. Քոմպի դիտողութեան ենթարկելով զանազան հիւանդութիւններէ մեռած 1832 ամէն տարիքէ մանուկներ, գտած է որ, 670ին (հարիւրին 36,50) մահուան պատճառ եղած է «թիւպէրքիւլօզ»ը — ուռականութիւնը։ Անոնց տարիքները նկատի առնելով համեմատութիւնը հետեւեալ կերպով կը դասաւորուի.

0 — 3	ամսու	— 100 ին	1,80
3 — 6	»	— »	18,70
6 — 12	»	— »	26,20
1 — 2	տարկ.	— »	39,80
2 — 5	»	— »	57,90
5 — 10	»	— »	62
10 — 15	»	— »	65

Այս ուռականութենէ մեռնող մանուկներու համեմատութիւնն է։ Միւս կողմէ, մասնաւոր մեթոտով մը քննուած են բազմաթիւ մանուկներ, նոյնիսկ բոլորովին կայտառ եւ առողջ երեւոյթ ունեցողները, եւ գտնուած է որ,

0 — 1	տարկ.	— 100 ին	5
1 — 2	»	— »	14
2 — 3	»	— »	33
3 — 4	»	— »	38
5 — 6	»	— »	35
6 — 10	»	— »	80
10 — 15	»	— »	82

վարակուած են քոխի միքրոպով (թոքախտի կամ ուռականութեան միքրոպով) եւ թէ մինչեւ պատանեկութեան կամ երիտասարդութեան տարիքը հասնիլը հիւանդութիւնը իր կնիքը կը դնէ մարդկութեան 90, նոյնիսկ 95 առ հարիւրին վրայ։

Առաջին առթիւ այս թիւերը աճուոր եւ անհաւատալի կը թուին, այլապէս մարդկութեան ինը տասներորդը պէտք էր անհետացած ըլլար։

Յաջորդ անգամ պիտի տեսնենք թէ ինչու այդպէս չէ եւ թէ ինչ կը նշանակեն ու կը թելադրեն վերոյիշեալ թիւերը։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութեան հայ արիներու կազմակերպութիւնը կարճ ժամանակի մէջ զգալի յառաջդիմութիւն ունեցաւ։

Մայիս 30ի պաշտօնական երդումէն եւ յաջող ու կազմակերպուած խաղերէն յետոյ, Յուլիս 9ին ալ Թեմական դպրոցի պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ հայ արիներու մարզահանդէս եւ ցուցահանդէսը՝ արիներու պատրաստած ձեռարուեստներուն։

Մարզահանդէսը տեղի ունեցաւ իրիկուան ժամը 6ին։ Արիները կատարեցին հանդիսաւոր երդ եւ ապա հասարակութիւնը շրջապատեց մարզադաշտը, ուր տեղի ունեցան մարզանքներ, խաղեր եւ մրցումներ, բոլորն ալ յաջող եւ հաճելի։

Մարզախաղերուն հրաւիրուած էին Առաջնորդը, Պարսից պետական պաշտօնեաներ, ազգային դպրոցներու տեսուչներ, ուսուցիչներ եւ խուռներամ բազմութիւն։

Անձամբ դիտեցի հայ արիներու պատրաստած ձեռարուեստները, որոնց մասին գաղափար տալու համար կը յիշեմ պատրաստուած առարկաներէն կարեւորները։

Էյֆէլի աշտարակ, բարակ տախտակներէ շինուած, յաջող եւ գեղեցիկ, գործ՝ Թադէոս Յովհաննիսեանի։ Փոքրիկ գորգ մը, հայ արիներու նշանաբանով — «Բարձրացիր — Բարձրացուր» մէջտեղը Մասիսը. գործ՝ Վաղարշակ Աւագեանի։ Նոյն նշանը մէկ քանի տեսակ տախտակի վրայ քանդակուած, նկարուած եւայլն։ Բարակ տախտակներէ շինուած նուրբ եւ գեղեցիկ տաղաւար մը. գործ՝ Բարխէն Ափթանդիլեանի։ Շատ ինքնատիպ էին կուտ ուտող շարժական հաւերը, տախտակէ շինուած։

Այլեւ տնակներ, առնին իրեր, ձեռագործներ, նկարներու շրջանակներ, գիւղական սայլեր՝ ելեկտրաքարշ, արկղեր, պահարաններ, արձանիկներ։ Բազմաթիւ նկարներ — իւղաներկ, ջրաներկ, մատիտագիծ, որոնք կը ներկայացնեն՝ Մայր Հայաստան, Հայոց թագաւորներ, բնական տեսարաններ, կենդանիներ, թռչուններ, պատմական եւ գրական դէմքեր (Ալիշան, Նափոլէոն, Սամսոնը կը պատռէ առիւծի բերանը) եւայլն։ Անհնար է մէկ առ մէկ թուել այս բոլոր ձեռարուեստները որոնք աւելի կամ նուազ չափով յաջող եւ բաւարար կրնանք համարել։ Կարեւորն այն է, որ իւրաքանչիւր հայ արին իր սիրած իրը կամ առարկան, նկար կամ ձեռարուեստ ինքնաբերաբար պատրաստած եւ բերած էր ցուցահանդէսին, արտայայտելով իր ընդունակութիւնը ձեռարուեստի մէջ։

Քաջալերանքի արժանի է Թաւրիզի հայ արիներու կազմակերպութիւնը, որ այս կարճ ժամանակին մէջ, կրցեր է ոչ միայն մատաղ սերունդին տալ մարմնական դաստիարակութիւն, այլեւ զանոնք դարձնել կարգապահ, ջանասէր եւ ուշիմ։

Թաւրիզի ազգային մարմինները, դպրոցական վարչութիւնները եւ հասարակութիւնը պարտաւոր են բարոյապէս եւ նիւթապէս օժանդակել հայ արիներու կազմակերպութեան, որ աւելի զարգանայ եւ յառաջդիմէ։

Անշուշտ գեղեցիկ միտք էր, որ հայ արիները գիւղագնացութեան երթային Ղարադաղ կամ ուրիշ յարմար վայր մը, բայց շարք մը արգելքներու պատճառով այդ ձեռնարկը չյաջողեցաւ այս ամառ։

Մոռցայ յիշելու, որ պատրաստուած ձեռարուեստներէն կարեւորներն ու գեղեցիկները աճուրդի հանուեցան եւ հասարակութիւնը հաճոյքով գնեց։

Մարզահանդէս-ցուցահանդէսէն ստացուած դրամական արդիւնքը գոհացուցիչ է։

Կուլտուրական Միութիւն կը մնայ ասկէ յետոյ առաւել եւս զարկ տալ հայ արիներու կազմակերպութեան գործին։

ՄԱՍԻՍ

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պերլինի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է հայազգի Յակոբ Բաղեանի հետ, որ կը պատկանի «Աջ բանուորներու ընդդիմադիր խմբակ»ին եւ պատասխանատու պաշտօններ վարած է Ռուսիոյ մէջ։ Արեւելեան Ճակատի քաղաքական ոստիկանութեան պետ եղած է. Թուրքաստանի բանակը վերակազմած է, յետոյ Հարաւային Ճակատին վրայ, Կովկասեան սփաներու տնօրէն, Սիպերիոյ մէջ կաշեգործներու արհեստակցական միութեան գլխաւոր ներկայացուցիչ, Արեւմտեան Չինաստանի մէջ երկրագործական գործակցական միութեանց գլխաւոր ներկայացուցիչ։ Հետեւաբար մօտէն տեղեակ է պոլշեւիկեան ներքին գործերուն։ Այս խմբակին կը պատկանին պոլշեւիկ կուսակցութեան հարիւրին 30ը։ Բաղեան յայտարարած է թէ այս խմբակին անդամները, ինչպէս նաեւ անկուսակցական բանուորներու ստուար մեծամասնութիւնը այն կարծիքէն են որ Ռուսիոյ վերականգնումը անկարելի է, որքան ատեն որ իշխանութեան գլուխ գտնուող խմբակը շարունակէ իր ներկայ քաղաքականութիւնը։ Ուստի եւ կը պահանջեն որ պոլշեւիկեան բացարձակապետութիւնը եւ Գ. Միջազգայինը ջնջուին, այլեւս դրամական օժանդակութիւն չըլլայ արտասահմանի համայնավար կուսակցութեանց, պետութիւնը հրաժարի ճարտարարուեստը վարելէ, նոյնպէս վերնայ օտար առեւտուրի մենաշնորհը։ Յիշեալ խմբակի ծրագրին մաս կը կազմեն տնտեսական գաղտնի քուէարկութիւնն ու մամուլի ու խօսքի կատարեալ ազատութիւնը։

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ինչպէս կարելի եղաւ Ռուսիոյ աղքատ բանուորներէն հաւաքել այն մեծ գումարները, որոնք իրենց անունով ղրկուեցան Անգլիոյ հանքագործներուն, Յակոբ Բաղեան ըսած է.

— Դիւրին է այդ հանգանակութիւնները ներկայացնել իբրեւ կամաւոր։ Ռուս բանուորի մը ամսականն է միջին հաշուով 36 ռուբլի (մօտ [illegible]), եւ շատ լաւ գիտէ թէ իր անգլիացի պաշտօնակիցները իրմէ շատ աւելի լաւ վիճակի մէջ են։ Իրողութիւնն այն է որ այսպէս կոչուած կամաւոր նուէրները պարզապէս կը գեղչուին բանուորներու օրավարձէն, պոլշեւիկեան կազմակերպութեանց եւ կուսակցական ձեռնարկներու համար վար դրուած շատ մը ուրիշ նուէրներու պէս։ Իբրեւ օրինակ յիշեմ Օրէնպուրկի նահանգին մէջ պատահածը։ Այդտեղի պոլշեւիկ կոմիտէն, որուն անդամն էի, հրաւիրեցաւ ժողովի, ուր քարտուղարը կարդաց շարք մը հրամաններ, ուղղուած տեղական մարմիններուն եւ կառավարական պաշտօնատուներուն, որով կը հրահանգուէր անմիջապէս իրենց ենթակայ բոլոր բանուորներու եւ պաշտօնեաներու մէկ օրավարձը կտրել։ Այս հրամանները արհեստակցական միութենէն չէ որ կուգային, այլ կոմկուսի կեդր. կոմիտէէն, կառավարութենէն եւ Չեկայէն։ Վերջին երկուքին տակ ստորագրած էին Րիքօֆ եւ Ձերժինսկի։ Բանուորները ո՛չ ֆիզիքական եւ ոչ ալ բարոյական ուժ ունին այս որոշումներուն դէմ դնելու համար։ Ցարիներու անստուգութիւնն ու Չեկայի մշտական սարսափները բացարձակապէս ճզմած են զանոնք։ Անոնք գիտեն որ թէեւ անուանապէս Չեկան այլեւս իրաւունք չունի առանց դատավարութեան մահապատիժ տալ, սակայն դեռ կը շարունակէ իր ոճրային գործերը։ Իմ խմբակիս առած տեղեկութիւններուն համաձայն 1925ի սկիզբէն մինչեւ անցեալ Մայիսը 2000 հոգի հրացանազարկ եղած են Չեկայի հրամանով, առանց դատավարութեան։

Անգլիացի հանքագործներուն «նուէր» տալու ուրիշ միջոցներ ալ կան։ Օրինակ, կաշեգործներու բանւորական միութեան կեդրոնական կոմիտէն Չերժինսկիէն խիստ հրաման ստացաւ անմիջապէս 60,000 ռուբլի տալ՝ բանթողներուն համար, եւ որովհետեւ անկարելի էր օրավարձերէն կտրելով այսքան մեծ գումար մը տրամադրել, դրամը առնուեցաւ արհեստակցական միութեան սնտուկէն, պայմանաւ որ շուտով վճարուի բանուորներու օրավարձը։

Խորհրդային իշխանութեան կողմէ օտար համայնավար կուսակցութեանց տրուած նիւթական աջակցութեան մասին Բաղեան հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ.—

Անձնապէս ես որեւէ կապ չեմ ունեցած օտար համայնավար կուսակցութեանց դրամ մըղուելուն մէջ, սակայն Ռուսիոյ մէջ ամէն մարդ գիտէ թէ այդ դրամները Գ. Միջազգայինին հայթայթողը խորհրդային կառավարութիւնն է եւ թէ արտասահմանի սովետական բոլոր դիւանագիտական մարմինները կը գործակցին այդ դրամներու բաշխման։ Այս մասին մեր խմբակը հաստատ տեղեկութիւն ունի, կեդր. կոմիտէի անդամակցող իր ընկերներուն շնորհիւ։ Ներկայ վարչաձեւին դէմ մեր գլխաւոր բողոքը այն է որ այնպիսի ատեններ, երբ Ռուսիոյ բանուորներուն եւ գիւղացիներուն մեծ մասը սովի ճիրաններուն մէջ կը գալարուէին, հարիւրաւոր մի[illegible] ռով ոսկիներ կը գանձուէին ժողո[illegible] վուրդէն՝ օտար եւ աւելի բարգա[illegible] ւաճ երկիրներու մէջ համայն[illegible] վարութիւն քարոզելու համար։ Մեր կարծիքով, այդ դրամներ[illegible] կրնային յատկացնել վճարել[illegible] համար Ռուսիոյ միջազգային հաշ[illegible] պարտքերը եւ այդպէսով յառաջ[illegible] բերութիւնները վերահաստատել[illegible] միւս պետութեանց հետ, առանց[illegible] որոնց պէտք չէ յուսալ որ կարելի[illegible] ըլլայ վերահաստատել մեր տնտ[illegible] սական վիճակը։

ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐ

Պատահական երեւոյթի մը[illegible] ձեւով կ'ուզէին մեկնել ատեն[illegible] ամուսնալուծումներու, նշանա[illegible] զութիւններու դէպքերը։ [illegible] վերջերս հիւանդութեան [illegible] հանգամանքը առած է կարծես[illegible] ամէն օր կը ծաւալի, էրիկ-[illegible] կոիւը, լքումը կամ նշանած[illegible] բաժանումը։

Մի փնտռէք այդ վէճ[illegible] մէջ հիմնական եւ լուրջ պատճ[illegible] ներ։ Երկան ամենապզտիկ թ[illegible] թիւնը կը ջղայնացնէ կնիկ[illegible] փոխադարձաբար եւ ահա կը [illegible] իրարու երեսին պոռալ, [illegible] յաճախ իրար ծեծել եւ հայ[illegible] յել։ Քսան տարի իրարու հետ[illegible] րող զոյգեր կը ճանչնամ, [illegible] փարիզի մէջ լքած են իրար, [illegible] ընկամներու միջամտութեամբ[illegible] հուրդը անզօր եղած են յամա[illegible] թիւններու եւ ատելութիւն[illegible] դիմաց ու եկեղեցին եկած է [illegible] խոշոր կնիքը դնելու ապահարզ[illegible] վճռին վրայ։ Մէկ կամ [illegible] դէպք կրնար աննշմար ան[illegible] բայց կազմալուծման հով մ[illegible] փչէ եւ կը սպառնայ վար[illegible] դառնալ։

Դժուար է բացատրել երե[illegible] ւոյթը։ Միջավայրն ու պայմ[illegible] ները ի հարկէ ունին իրենց [illegible] ազդեցութիւնը. բայց մարդ [illegible] գեր հաւատալ որ հայկական [illegible] րագիրը այսքան շատ պիտի փո[illegible] ուէր. ընտանեկան առաքինութ[illegible] ներու տիպար հայ կինը այս[illegible] շուտ պիտի զրկուէր իր արժա[illegible] ներէն կամ հայ տղամարդը այ[illegible] օան շուտ պիտի մոռնար իր ցե[illegible] աւանդութիւնները։ Կամ այն է [illegible] որ սկիզբէ մեր գնահատումն[illegible] են սխալ եղած եւ կամ այս [illegible] ջավայրին մէջ կան ա[illegible] թիւններէն, ունակութիւններ[illegible] բարքերէն զօրաւոր ազդակներ[illegible] որոնց չի կրնար տոկալ [illegible] անձը։ Ինչպէ՞ս մեկնել քսան տար[illegible] ուան զոյգի մը բաժանումը, կամ[illegible] տակաւին իրար չճանչցած նշա[illegible] ուած տղու մը եւ աղջկան մը [illegible] զատուիլը։ Ալֆօրվիլի մէջ խօսակ[illegible] ցութեան նիւթը ամէն օր այս [illegible] «գիտե՞ս ք. նշանը ետ ղրկեր [illegible] կամ փ. ը ձգեր է էրիկը, կնիկը [illegible] եւայլն. ու կը սկսին մեկնութիւն[illegible] ները, դատապարտութիւնները, ար[illegible] դարացումները։ Պէտք է ըսել [illegible] կը գտնուին յաճախ մարդիկ ([illegible] ներ գլխաւորաբար) որոնք հաճոյ[illegible] կը զգան նման դէպքերու յայ[illegible] նութեան մէջ ու ագեղ մոլ[illegible] թիւնն ունին իրենց քիթը խօթ[illegible] լու ուրիշի երդիքէն ներս եւ [illegible] տակցաբար կամ անգիտակցաբար [illegible] կր ստեղծեն անվստահութեան [illegible] մթնոլորտ մը։

Ճիշդ է, փորձութիւններ[illegible] աշխարհի մը մէջ ենք, բայ[illegible] քանի՞ հոգի կը մտածեն գիտ[illegible] մէջ ապրած ու մեծցած այն [illegible] խատաւորին պէս որ օր մը եր[illegible] կնկան պատմութեան մը առ[illegible]

...ոսէր. «Եղբա՛յր ինչպէ՞ս կուզէք ...չնուռլի մարդ. գործարան կ'եր...ոս ճամբան ամէն անկիւն աչ.քդ ...Հանդիպի ճերմակ, փայլուն ...ելերու եւ կուրծքի. կարելի՞ է ...ղդ խռովքը հանդարտեցնել, երբ ...ն կը դառնաս, կինդ կը տեսնես ...խատանքէն յոգնած, սրտնեղ, ...ցած ձեռքերով ու երեսներով»։

...ինչ ալ ըլլան պատճառները, ...եւոյթը կայ եւ արժանի է ...րջ ուշադրութեան։ Անհրաժեշտ ...ճիգ մը փորձել, վերջ գնելու ...ամար այս տխուր վիճակին։ Այդ ...գը պիտի ընեն նախ ենթակա...երը իրենք, գիտակցելով որ ըն...անիքը՝ անձին ու ցեղին պահ...անման լաւագոյն ու ամենա...պարձր արտայայտութիւնն է, եւ ...ի կրնար քանդուիլ մանր մունր ...լէճերով, անվստահութիւններով։

...ճիգ մըն ալ պէտք է ընէ հասա...րակութիւնը, իր խոր արհամար...հանքը ցոյց տալով ու մեկուսա...ցնելով այն բոլորը — կին թէ ...ամարդ, որոնք իրենք իրենց ...թոյլ կուտան խառնակել եւ ...նտանիքներ քանդել։

Լ. Զ.

ՍՆՏՈՒԿՈՎ ՓԱԽՑՈՒԱԾ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Պոլսոյ Թերթերը ցնցեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն Էնկիւրիի նախկին ...թուականի Ապտիւլ Գատէրի փախուստին մասին (Մահապարտը ...ներբակալուած եւ արդէն Էնկիւրի փոխադրուած է).—

Քուրպան պայրամէն օր մը առաջ, մահապարտը գիշեր ատեն պէշիկթաշ երթալով զարկած է ...պատերազմական նախարարութեան ...նորհրդական Հանդուցեալ միրլիվա ...ւթըք փաշայի տան դուռը։ ...ւթըք փաշայի կինը քանի մը ...ր պահած է Ապտիւլ Գատէրը, ...այց աւելի յետոյ պէտք տեսած ...է՛լ աւելի ապահով թաքստոց ...մը գտնել եւ դիմած է Մաքրի...գիւղ իր ծանօթներէն Սէհէր Հա...նըմի որ իրեն համար տուն մը ...վարձէ։

Սէհէր Հանըմ, որ կարգ մը ...պատճառներով երախտապարտ էր ...ւթըք փաշայի կնոջ, խոյն գտ...նցուն կուտայ անոր փափաքին, ...ւ կը յաջողի բաւական մեծ եւ ...պարտէզով տուն մը գտնել Քիւ...չուք Չամի կողմերը։

Ապագայ թաքստոցը այսպէս ...պատրաստուելէ յետոյ, Ապտիւլ ...Գատէրը մեծ ընկոյզէ սնտուկի ...մը մէջ տեղաւորելով ինքնաշար...ժով Պէշիկթաշէն Մաքրիգիւղ կը ...փոխադրեն։ Նաթըք փաշայի կինը անձամբ կ'ընկերանայ սնտուկին, եւ շօֆէօրին քով կը նստի։ Այսպէսով խորհրդաւոր սնտուկը ուղղակի կը փոխադրուի Սէհէր Հանըմի վարձած տունը։ Նաթըք փաշայի կինը նախապէս սնտուկին վրայ քանի մը ծակեր բացած էր, որպէսզի Ապտիւլ Գատէր կարենայ հանգիստ կերպով շնչել։

15 օրի չափ Սէհէր Հանըմի վարձած տունը բնակելէ յետոյ, Ապտիւլ Գատէր թաքստոցը փոխելու անհրաժեշտութիւնը կը զգայ, եւ կ'ապաստանի «Փանտէլիձա» անուն ագարակը, որ Մաքրիգիւղէն կէս ժամ հեռու է։ Այս ագարակը կը պատկանի Էնվէր փաշայի կնոջ, նախկին Նաճիէ Սուլթանի։ Այս վերջինին Թուրքիայէն վտարումէն յետոյ, ագարակի վարչութիւնը ստանձնած էր նախկին սուլթանուհիին ընդհ. փոխանորդ Խիթիհասի Փէտաքներէն Ցէրվիշ Էֆէնտին։

Միւս կողմէ սակայն ոստիկանութիւնը կը շարունակէր իր քննութիւնները։ Նկատելով որ Մաքրիգիւղի մէջ կատարուած խուզարկութիւնները որ եւ է արդիւնք չէին ունեցած, ոստիկանութիւնը որոշած էր գիւղէն դուրս ալ գործունէութիւն ցոյց տալ եւ խուզարկութեան ձեռնարկած էր մօտակայ ագարակներուն մէջ։ Այսպէսով, առտու մը կանուխ խուզարկութիւն կատարուած էր նաեւ «Փանտէլիձա» ագարակին մէջ։ Սակայն հակառակ կատարուած մանրակրկիտ խուզարկութեան, կարելի չէր եղած գտնել մահապարտը։ Մինչդեռ կատարուած քննութենէն հասկցուած է թէ, խուզարկութեան ընթացքին Ապտիւլ Գատէր պահուըտած էր մթերանոցին մէջ՝ ցորենի խուրձերուն տակ։

Մահապարտը անկէ յետոյ ագարակի գործավար Նուրիի միջոցաւ Չիֆթլիք Քէօյ փախցուած է, ուրկէ Միտիա եւ յետոյ Պուլկարիա պիտի անցնէր։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՊԱՆԻՈՅ միջեւ ժամանակաւոր առեւտրական համաձայնագիր մը կնքուեցաւ։ Վեց ամիս ետք վերջնական դաշնագիրը պիտի կնքուի։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ միջեւ բարեկամական դաշնագիր մը կնքուեցաւ։ Պատճէնը Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի հաղորդուի Սեպտեմբերի նստաշրջանէն առաջ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Թղթակիցներէն գրել Թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

ՁԵԶՆԷՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՅԱՐԳԵՑԷՔ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Մեր հայրենակիցներէն շատերը կը շարունակեն անսաստել տեղական սովորութիւններու, ինչ որ գէշ ազդեցութիւն կ'ընէ։

Անցեալ տարի Հայերը բաղնիք կ'երթային անկանոն կերպով։ Ասոր վրայ կալուածատէրը, հայերէն երկար յայտարարութիւն մը գրել տուաւ, որ մինչեւ հիմա կը մնայ։ Բայց անօգուտ։ Ասոր վրայ մարդը կծու խօսքեր արտասանեց եւ քանի մը հոգի ալ վռնտեց։

Ցետոյ նոր լոգարան մը բացուեցաւ քաղաքապետութեան կողմէ, որ աւելի մատչելի է։ Հայերը հոն նպաստաւոր գտնելով, տարիէ մը ի վեր հոն կ'երթան, բայց նորէն դժգոհութեան տեղի տալով։

Եօթը ութը հոգիով բաղնիք կ'երթան, եւ հոն կը ճչան, կ'երգեն, «Թիւրքի» կ'ըսեն եւլն.։ Օրէնքով միայն քսան վայրկեան հոն մնալու իրաւունք ունին, բայց ժամերով կը կենան։ Մարդը ճարահատ լոգարաններուն դուռները կը զարնէր եւ բռնի դուրս կը հանէր։

Այս անգամ մեր հայրենակիցները սկսան երկու անգամը վճարել, քառասուն վայրկեան մնալու համար, բայց դարձեալ կը չափազանցէին։ Վերջապէս պաշտօնեաներուն համբերութիւնը հատնելով, անցեալ օր քանի մը հոգի վռնտեցին բաղնիքէն։ Իսկ այժմ ալ նոր յանձնարարութիւն մը գրել տուած են որ կ'ըսէ, «Քաղաքավարութիւնը յարգեցէք»։ Երբոր Հայ մը ներս մտնէ, անմիջապէս կ'ազդարարեն. «Կարգալ գիտե՞ս, եկուր կարդա»։

Սէն Շամօնի մէջ ամէն ազգէ մարդ կայ, բայց անոնց լեզուով որ եւ է ազդարարութիւն չէ եղած։ Իտալացիները, Սպանիացիները աւելի բազմաթիւ են Սէն Շամօնի մէջ, բայց այս տեսակէտով դժգոհութիւն չեն պատճառեր։

Ցուսա՞նք թէ այս թերութիւնն ալ կը դարմանուի։

Կ. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի տեղի ունեցաւ «Նաւասարդ» Լսարանական Միութեան առաջին առողջապահական դասախօսութիւնը որ մեծ տպաւորութիւն ձգեց երիտասարդութեան վրայ։ Սրահը լեցուն էր հետաքրքիրներով։ Դասախօսն էր ծանօթ դեղագործ մը, որ մանրամասնօրէն պարզեց ֆրանկախտին գործած աւերները, եւ դարմանի միջոցները։ Ցետոյ ծանրանալով ժառանգականութեան վրայ, իբրեւ օրինակ կարդաց Ցօքթ. Թուրքէն Սեւակի երբեմնի «Ազատամարտ»ին մէջ գրած յօդուածներէն կտոր մը, որ շատ յուզիչ էր։

Դասախօսը քաջալերեց նորակազմ Միութիւնը եւ յորդորեց ներկաները որ անխտիր մասնակցին եւ ուժ տան անոր, երիտասարդութիւնը փրկելու համար բազմազան վտանգներէ։

ՊՐԱԶԻԼԻԱ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սան-փաւլօէն (Պրազիլիա) կը գրեն մեզի.—

Սուրիայէն ամէն օր հայ գաղթականներ կը հասնին հարաւային Ամերիկա, մանաւանդ Պրազիլիա։ Մեր հայրենակիցները, սակայն, լեզու չգիտնալու եւ տեղւոյն ծանօթ չըլլալու պատճառով յաճախ երկար տանջանքներու կ'ենթարկուին։ Շոգենաւային ընկերութիւններն ալ երբեմն անխիղճ կարգադրութիւններ կ'ընեն։ Այսպէս, երբ մէկուն աչքը «նօ պօնօ» է, նաւային ընկերութիւնը ճամբորդները կը ղրկէ փէրնամպուքօ, որ Պրազիլիոյ առաջին նաւահանգիստն է։ Սան-փաւլօ գալու համար բաւական կլորիկ գումար մը պէտք է, ինչ որ աւելորդ ծախք մըն է նորեկի մը համար։ Մանաւանդ որ այս երկիրը Սուրիոյ հետ բաղդատմամբ շատ սուղ է։ Եթէ կարելի է, «Ցառաջ»ի մէջ այս կէտերը բացատրեցէք, որպէսզի ճամբորդները չխաբուին նաւային ընկերութիւններէն եւ չմեկնին փէրնամպուքօ ըսուած տեղը, որովհետեւ այնպիսի երկիր մը պիտի իջնեն որուն ո՛չ լեզուին եւ ոչ ալ ժողովուրդին ծանօթ են եւ դրամական ծախքին հետ ալ հոգեպէս պիտի չարչարուին։ Ես այս տառապանքներուն ենթարկուեցայ, նաեւ ինծմէ վերջ երկու հայ երիտասարդներ։ Պրազիլիա եկող Հայերը գո՛հ թող չերթան նաւային ընկերութեանց խաղերուն եւ չմեկնին փէրնամպուքօ, այլ թող սպասեն Մարսիլիա եւ աչքերնին առողջանալէ վերջը մեկնին ուղղակի Սանթօս։ Արդէն Պրազիլիոյ ո՛չ մէկ նաւահանգիստին մէջ աչքի քննութիւնը խիստ է։

Ց. Տ.

«ԼՕԹԻՒՍ»Ի ՊԱՐԱԳԱՆ

Արտաքին նախարար Պ. Պռիան Շաբաթ օր իր մօտ կանչեց Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյը եւ խոստ. պահանջեց որ «Լօթիւս»ի նաւապետը Պ. Տըմօն ազատ արձակուի։ Ֆէթհի պէյ խոստացաւ անմիջապէս հեռագրել Էնկիւրի, խնդրելու համար որ գոհացում տրուի Ֆրանսական կառավարութեան։

Հաստատուած է որ «Պօզ Գուրտ» ընկղմած է Եգէականի ջուրերուն մէջ, եւ թէ յիշեալ նաւուն Թուրք նաւապետը իրաւունք եւ վկայական չունէր նաւարկելու։

Կիրակի՝ 29 Օգոստոսին Պոլսոյ Պատժադատ Ատեանը դատեց «Լօթիւս»ի եւ «Պօզ Գուրտ»ի նաւապետները։ Ցեղակալ Տըմօն առարկեց թէ Թուրք դատարանը իրաւասութիւն չունի զինքը դատելու։ Դատարանը մերժ. ըրաւ եւ յայտնեց թէ ինքը պիտի դատուի անխոհեմութեամբ մարդ սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Առաջին հարցաքննութիւններէն վերջ դատը յետաձգուեցաւ 11 Սեպտեմբերին լսելու համար վկաները։

Պոլսոյ ֆրանսական գործակատարը Էնկիւրի մեկնեցաւ խնդիրը հետապնդելու համար։

Մէսաժըրի Մարիթիմ ընկերութիւնը ճամբորդներուն հետ համաձայնութեան եկած ըլլալով, որոշեց «Լօթիւս»ը Մարսիլիայէն ճամբայ հանել անմիջապէս։ Ըմբոստացող նաւաստիները իրենց պաշտօնները վերստանձնեցին։

Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը կը հերքէ կարգ մը Թերթերու գրած այն լուրը, որուն համաձայն իբր թէ ֆրանսայի գործակատարը սկիզբէն յայտնած ըլլայ թէ խնդիրը չի հետաքրքրեր զինքը։ Ընդհակառակը, յիշեալը արտաքին նախարարութենէն ստացած հրահանգին վրայ խիստ բողոքներ ներկայացուցած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ներքին նախարար Պ. Ալպէռ Սարօի տեղ Թուրքիոյ ֆրանս. դեսպան անուանուեցաւ Ռուսիոյ նախկին դեսպան Պ. Տէշնէր։ Այս անուանումը ստիպողական դարձած էր «Լօթիւս»ի ծանօթ դէպքին պատճառաւ, որ հարուած մը տուաւ ֆրանսական ազդեցութեան Արեւելքի մէջ։ Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ պէտքը զգաց կորովի դեսպան մը ղրկելու Էնկիւրի եւ այդ էր պատճառը, որ իր ընտրութիւնը ինկաւ Պ. Տէշնէրի վրայ։

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր Թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն.

1. Մեզի չղրկել ուրիշ Թերթերու չարամիտ հրատարակութեանց պատասխանները, մանաւանդ երբ տեղական մանրմունր խնդիրներու կը վերաբերին։

2. Ո՛ր եւ է դէպք, հանդէս, նկարագրութիւն Թղթատարին յանձնել օր առաջ.

3. Գրել կարճ եւ յստակ։ Նիւթը չխճողել խորհրդածութիւններով։ Եւ գրել ամէն երեւոյթի մասին, ազգային, ընկերային, տնտեսական։

4.— Մեր հարցարանին համաձայն գրել այն շրջաններու մասին, որոնք տակաւին անծանօթ կը մնան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՑԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Գօլօմպ մասնաճիւղի (Արմէնիա Ֆ. Ք.) երկու խումբերը Լաննի հրաւիրուած էին, մրցելու տեղական խումբերուն դէմ։

Քսանէ աւելի հայ երիտասարդներ կ'ընկերանային Արմէնիաի այս պտոյտին —30 քիլոմէթր։

Գիւղին մէջ պտոյտէ մը վերջ, հայկական կարաւանը հասաւ մարզարան և անմիջապէս սկսաւ երկրորդական մրցումը Արմէնիայի Բ.ին եւ տեղական պահեստին միջեւ։ Առաջին կիսախաղին մերինները պարտուեցան 3-0ով։ Երկրորդ մասին մօտակայ գիւղէ մը եկած՝ Էզպլիէ խումբը խաղաց մեր երկրորդին դէմ եւ յաղթեց 2-1ով։

Քառորդ ժամ յետոյ սկսաւ մեծ մրցումը առաջիններուն միջեւ։ Խաղը շատ հետաքրքրական եղաւ եւ գեղեցիկ։ Երկու խումբերն ալ գրեթէ հաւասար էին։ Խմբական խաղով մը մերինները տիրապետեցին առաջին մասին եւ կրցան առիթներէն օգտուելով շահիլ երկու նշանակէտ։

Երկրորդ մասին խաղը այն երեւոյթը ունէր. երկու կողմերն ալ փոխն ի փոխ տիրապետեցին առանց նիշը (սքօր) փոխելու։ Խաղը վերջացաւ «Արմէնիա»ի յաղթանակով 2-0ով։ Հայ խումբի բոլոր խաղացողներն ալ լաւ եւ կանոնաւոր էին։

Վերադարձը եղաւ շատ հաճելի, ոգեւորուած հայկական երգերով։

Հ. Թ.

ԸՆԿԵՐ ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ, որ գրեթէ մէկ տարիէ ի վեր կը հետեւէր Փարիզի «Նափօլէթանօ» ձեւագիտութեան դասընթացքին, լրացնելով իր շրջանը (տեսական եւ գործնական), վկայական ու շքանշան ստացած է և մօտերս պիտի ձեռնարկէ գործի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (I)

ԱՆՀԱՒԱՏ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼԸ

Անոնք որ զիս մանկութենէս ...անչցեր էին, բնաւ չէին կասկա...եր իմ հաւատքիս վրայ։ Բայց ...ատեր իրենց հաւասար զիս ալ ...նհաւատ կը համարէին։ Հայրս ...րզնկայի սուրբ Գէորգ վանքին ...անահայրն էր։ Ես հոն օրուան ...եծ մասը այծեր կ'արածէի, եւ ...ամանակ կը գտնէի ուսմունքի ...ալ պարապելու. արդէն պնակ ու ...ապմոս կարդալ գիտէի, մեծ ե...անդով կը սկսէի Գրիգոր Նարե...ացւոյն աղօթքները գոց ընել։ ...Հատ տեղ չէի հասկնար սուրբին ...միտքը, հօրս կը դիմէի եւ ան ալ ...ը շուարէր ուղիղ մեկնութիւն ...տալու։ Արքայութեան խունկը ...բուրող այդ աղօթքները երբ բեր...էս կ'ելլէին, կը հաւատայի որ ...ստուած կը հասկնար իմ միտքս, ...ւ իմ կո՛յր եւ կո՛յս հաւատքիս համեմատ ձայնս լսելի կ'ըլլար։ Ես կը հաւատայի որ ցեսողն գաղտնեաց կը հոտոտէր սրտիս պատարագին խունկը բոլորանուէր։ Ես շատ լաւ կը հասկնայի Ս. Գիրքը եւ նոր կտակարանը եւ շատ անգամ հօրս կը դիմէի, ինչ ինչ մեկնութիւններ կ'ուզէի եւ հայրս կը պարզէր ինծի աստուածաշունչին միտքը։ Հայրս հմուտ էր սուրբ գրոց մեկնութեանց, կարդացած էր Ցովհան Ոսկեբերանի ձեռագիրները, բերանացի գիտէր Ցայսմաւուրքի սուրբերու կենսագրութիւնները, եւ լաւ ուսումնասիրած էր Վ. Աննետիկէն հասած Սուրբ Գրոց մեկնութիւնները։ Տարիքս առնելէս վերջը, երբ քիչ մը աւելի բացուեր էի, մեծ խանդավառութեամբ կը կարդայի Ոսկեբերանը, Ագաթանգեղոս... այս երկուքը ծանծուկ կը կարդայի, եւ չէի ըմբռնած թէ ինչո՞ւ հայրս զանոնք ինծմէ կը ծածկէր։

* * *

Մօրս հայրը կը վախճանէր, ես տեսնելով հօրս լացը կը զայթակղէի. նոյն իրիկունը պարզմտօրէն հօրս կը հարցնէի.

— Հայր, ինչո՞ւ կուլաս, դուն չէիր որ անցեալ օր բեմէն կը քարոզէիր որ յարութեան յոյս չունեցող հեթանոսները միայն մեռելներուն վրայ կուլան։

Հայրս ուժով մը զիս ապտակեց. ես հեռացայ։

Ես այլեւս պատանի էի, մտքի մշակ ըլլալու փառասիրութիւնը կը մեծնար իմ մէջս. գիւղացի էի, սակայն հողագործի կեանքը նուաստացուցիչ բան մը կը կարծէի։ Հայրս զիս կը ղրկէր Պոլիս. հոն Օրթագիւղի Փէշտիմալճեան Գրիգոր վարժապետին աշակերտը կ'ըլլայի։ Այս վարժարանին մէջ դաստիարակիս Հայկազեան քերականութիւնը ծայրէ ծայր քսան անգամ կը կարդայի ու կ'ուսումնասիրէի. հայկաբան մը ըլլալու մնափառութիւնը մեծ էր մեզի ամէն աշակերտներուս համար։ Օրին մէկը կարդալով վարպետիս «Գիտութիւն ի չարչարանս Քրիստոսի» հոգեշահ գիրքը, եկեղեցական մը ըլլալու մեծ փափաք մը կը զգայի։ Այդ կոչումը ապագայ ծրագիրներս կը խանգարէին. այդ կոչումիս վրայ երկարօրէն կը խորհէի, սակայն եկեղեցականի արժանիքը չէի տեսներ իմ մէջս։ Զի երբ դասընկերներս կը հեգնէին եւ ինծի գիւղացի Մարտիրոս կ'ըսէին, ես կը բարկանայի. ես ինծի կ'ըսէի, թէ ինչպէս հետեւող մը կրնայի ըլլալ Քրիստոսի, երբ համբերող չէի, երբ աջ երեսիս ապտակ մը ստանայի ձախս այտս չէի դարձներ, եւ կը զայրանայի եւ կը նախատէի։ Եւ ահա այս մտածութիւններով ես կը սոսկայի վարդապետի կոչումէն։ Որով երբ վարժարանէն դուրս ելայ, սկսայ դարձեալ գրքի մշակ ըլլալ։ Իննը տարի տունէն դուրս թափառելով վարժապետութիւն ըրի, մանաւանդ Ցակոբ Ամիրայի տղոց շատ սիրով դաս կուտայի։ Այլեւս զիս նախատող չկար, ո՛չ ինծի գիւղացի Մարտիրոս չէին ըսեր, այլ մականունով Արծրունի վարժապետ կ'անուանէին։

Օր մը Մուպայաճեան Աբրահամ, որուն գրագիրն էի, ինծի կ'ըսէր։

— Պարոն Արծրունի, քու խմորդ քահանայի խմոր է, ինչո՞ւ կը մերժես եկեղեցականի կոչումդ։

Ես պատասխանեցի.

— Էֆէնտիս, ես փառք շատ կը սիրեմ, ես փառաւորուիլ կը սիրեմ։ Կրօնասիրութիւնը հոգեկան եւ երկնային է, փառասիրութիւնը մարմնական։

— Է՛հ —ըսաւ ան— կարծես վարդապետները փառքի ետեւէ չե՞ն ըլլար։

— Աստուածասէրը միեւնոյն ատեն փառասէր չի կրնար ըլլալ։ «Աստուածասէր յիւր փառացն որպէս ի թշնամւոյն զգուշանայ»։ Նման բան մը ըսած է մեր ոսկեդարու մատենագիր Եղնիկը։

Այո՛, ես փառքի ետեւէ էի, կեանքս կը կարճցընէի փառքս երկնցընելու համար. ապուշ մըն ալ ես էի, ինչպէս ամէն ինծի նման փառասէր գրողներ. չէի մտածեր որ գրողին փառքը գերեզմանէն անդին այլեւս արձագանգ չունենար, ինչ կը զգայ մեռնողը՝ աղբի կամ դափնիի տակ թաղուած ըլլալէն։

Երեք տարի Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանին մէջ ուսուցչութեանս ատեն շատ հաճոյք զգացի, մանաւանդ երբ աշակերտներս միամիտ հարցումներ կ'ընէին։

(Շարունակելի) ԱՏՐՈՒՇԱՆ

Խուրշիտ եւ ոստիկանական տնօրէնութեան գլխաւոր պաշտօնեաները ժամը 9.30ին բանտ եկան եւ ուղղակի Ճավիտ պէյի սենեակը երթալով, ըսին թէ պիտի հաղորդեն իր մասին տրուած վճիռը։ Ասոր վրայ ձեռնակապ անցուեցաւ Ճավիտ պէյի եւ փոխադրուեցաւ ոստիկան-զինուորներու հրամանատարին սենեակը, ուր հաղորդուեցաւ իր մասին տրուած վճիռը։ Ճավիտ պէյ վճիռը լսելէ յետոյ առաջին անգամ «կը զարմանամ» բառը արտասանեց։ Պատասխանելով այն հարցումին թէ ո եւ է գոյք եւլն ունի՞ թէ ոչ, ըսաւ.

«Ես երթալէս յետոյ, ինչ կ'ուզէ թող ան ըլլայ, ընտանիքիս համար ո եւ է ըսելիք չունիմ»։

Կախաղան տարուած պահուն Ճավիտ պէյ ըսած է. «Հիւսէին Ճահիտ թող լաւ նայի ընտանիքիս»։ Ճավիտ պէյ կախուելու ատեն, արտասանած է ծանօթ բանաստեղծ Զիա փաշայի մէկ ոտանաւորը որ կը սկսի սա բառերով. «Թալլահիւլաքատ»։

Ճավիտէն յետոյ, ձեռնակապ անցուեցաւ Տօքթ. Նազըմի եւ փոխադրուեցաւ ոստիկանական հրամանատարին սենեակը։

Տօքթ. Նազըմ. «Ես անմեղ եմ, մինչեւ որ կախաղան բարձրանամ պիտի կրկնեմ թէ անմեղ եմ» ըսելով, շարունակ ուրացաւ իր յանցապարտութիւնը եւ ըսաւ որ իր բոլոր ունեցած հարստութիւնը իր կնոջ եւ աղջկան յատկացուի։ Տօքթ. Նազըմ աւելցուց թէ կնոջը ուղղած նամակ մը ունի։

Յետոյ բերուեցաւ Նայիլ։ Մահապարտներու մէջ ամէնէն կորովին էր Նայիլ։ Ան ըսաւ. «Ես այս գործերուն հետ կապ չունիմ։ Ազգը եւ հայրենիքը ողջ ըլլան»։ Երբ կախաղանին մօտ հասաւ, դահիճին ըսաւ. «Այլ եւս կախէ՛ զիս»։ Կ'երեւի թէ Նայիլ նախապէս զգացած էր թէ մահուան պիտի դատապարտուի, որովհետեւ ցերեկուընէ իր կտակը գրած էր տետրակին մէջ։ Նայիլ իր տետրակին մէջ կարգ մը խրատներ կուտայ իր զաւակներուն։ Իր տղուն Նատիրի կը յանձնարարէ քաղաքական մարդոց հետ չտեսնուիլ, աւելցնելով որ յետոյ իրեն պէս գլխուն փորձանք կուգայ։ «Բայց, կը շարունակէ, չեմ ըսեր թէ քաղաքականութեամբ մի զբաղիր, որովհետեւ ամէն Թուրք պէտք է քաղաքական մտածում մը ունենայ»։ Նայիլ իր տետրակին մէջ մանրամասն կերպով նշանակած է նաեւ իր բոլոր պահանջները։

Կախաղանին առջեւ չուարելով, ան նստած է աթոռին վրայ։ Երբ «մի նստիր, ոտքի ելիր» ըսած են, Նայիլ պատասխանած է. «Առաջին անգամն է որ այսպիսի կացութեան մը կը մատնուիմ, փորձառութիւն չունիմ, ես ինչ գիտնամ»։

Նայիլ իր մասին տրուած վճիռը լսելէ յետոյ ըսած է. «Վճիռը արդար է. բարեւ խօսեցէք դատարանի անդամներուն»։

Ամէնէն յետոյ բերուեցաւ Հիլմի։ Վճիռը լսելէ յետեւ Հիլմին ալ, ուրիշներու նման իր անմեղութենէն խօսեցաւ եւ կարգ մը յանձնարարութիւններ ըրաւ իր կալուածներու մասին։ Հիլմիի կախաղան բարձրացումէն յետոյ, չուանին օղակը տեղէն ելաւ եւ Հիլմի գետին ինկաւ։ Ասոր վրայ օղակը կրկին իր տեղը զետեղուեցաւ եւ Հիլմի կրկին կախաղան հանուեցաւ։ Բացի Նայիլէն, միւս բոլոր ամբաստանեալները հանուած էին. գիշերանոցի վրայէն հագուեցուցին ճերմակ շապիկները։

Կախաղանները այնպէս մը կառուցուած էին որ մահապարտները չէին կրնար զիրար տեսնել։ Ժամը 22ը 10 անցած Ճավիտ, իսկ 23ին քառորդ մնացած միւս ամբաստանեալներու մասին տրուած մահավճիռները գործադրուեցան։

Դիակները առտուն պիտի վերցուին։

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն.—

Էնկիւրիի Կեդր. Բանտին առջեւի մեծ հրապարակին վրայ չորս կախաղաններ տնկուած էին գիշերը։ Դահիճները իրարու հետ կը խօսէին մինչեւ լուսաբաց։ Այդ պահուն հետաքրքիրներու ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր մեծ հրապարակին առջեւ։ Երբ մահապարտները դուրս հանուեցան իրենց խուցերէն, պահակները հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞ն։ Պարզ ձեւակերպութիւն, որուն Ճավիտ պէյ պատասխանեց սկեպտիկ և վճռական.

— Ի՞նչ կրնամ աւելցնել այն յայտարարութիւններուն վրայ զորս ըրի դատաւորներուս առջեւ։ Ինչո՞ւ կ'ուզէք դեռ խօսեցնել զիս, քանի որ անոնք չհաւատացին ինծի եւ թէ դուք ալ չպիտի հաւատաք։

Յետոյ նախկին ելմտական նախարարը հլու և հնազանդ հետեւեցաւ դահիճներուն, դէպի իրեն վերապահուած կախաղանը եւ ինքնիրեն մրմնջեց.

— Ասպարէզ ինկայ իբրեւ դրամատան պաշտօնեայ։ Թոշակս քիչ էր, բայց ապրելու ուրախութիւնս մեծ։ Իրաւ է որ ետքէն միլիոններ անցան ձեռքէս, բայց թո՛ղ քննեն հաշիւներս, թող պրպտեն հարստութիւնս։ Հարստութի՛ւնս։ Ի՞նչ հեգնութիւն։ Խրճի՛թ մը անգամ չունիմ։

Յետոյ լռեց և վիզը երկնցուց։

Դահիճը դեռ ոտքին տակէն աթոռակը չէր հրած, երբ Ճավիտ պէյ Թրքական հին ոտանաւոր մը արտասանեց։ Երբ վերջին տուները արտասանուեցան, մարմինը կախուեցաւ օդին մէջ, անշունչ։ Ամբողջ Էնկիւրին, բանտին շուրջ խռնուած, դիտեց նախկին նախարարին ճօճիլը։

Նոր մահափորձ ?

Այաշի և Ագսէրայի մէջ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Այս առթիւ կասկածներ կը յայտնեն նոր մահափորձերու ցանցի մը մասին։ «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ այս խնդիրն ալ կարեւոր հանգամանք ունի։

Փախստականի մահապարտը կը դատուի

Էնկիւրիէն 30 օգոստ. Թուականով կը հեռագրեն թէ Անկախութեան դատարանը սկսած է դատել Ապտիւլ Գատէրը որ Իզմիրի մէջ ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած էր։

Ամբաստանեալը յայտնած է թէ ինք երբեք չէ մասնակցած Իզմիրի մահափորձին։ Ընդհ. դատախազը իր պահանջագրին մէջ զայն ներկայացուց իբրեւ մահափորձի գլխաւոր կազմակերպիչներէն մին։ Ապտիւլ Գատէրի մէկ օր միջոց տրուեցաւ պաշտպանելու ինքզինքը։ Վճիռը պիտի տրուի անմիջապէս վերջ։

Ախոռի դատապարտուածները

Իթթիհատի պատասխանատու պատուիրակներէն Հիւսնի, Վէհպի և Էտհէմ պէյերը 10ական տարի աքսորի դատապարտուեցան։ Ասոնցմէ Վէհպի Գոնիայի, Հիւսնի պէյ Գասթէմունիի և Էտհէմ պէյ ալ Զանղըրիի մէջ պիտի կրեն իրենց պատիժները։ Օսման Քէհեա՝ մավունաճիներու պետ՝ իր ծննդավայրը Մալաթիոյ, իսկ Սալիհ Ռէյիս՝ բեռնակիրներու պետ՝ նոյնպէս իր ծննդավայրը՝ Սիւրմէնէի մէջ պիտի կրեն իրենց պատիժները։

Յունական համագումարը արգիլուած

Ֆէնէրի պատրիարքարանի նախաձեռնութեամբ Պոլսոյ մէջ տեղի պիտի ունենար կրօնական համաժողով մը, որուն նպատակն էր ամբողջ Օրթօտոքս աշխարհը հետաքրքրող խնդիրներու մասին խորհրդակցիլ և որոշումներ տալ։ Ամէն կողմէ պատուիրակներ հասած էին։ Թուրք կառավարութիւնը արգիլեց այս համաժողովին գումարումը՝ առարկելով որ յունաց պատրիարքը իրաւասու չէ ատոր, համաձայն Լօզանի դաշնագրին։

*** կառավարութիւնը փակեց Մեծ կղզիի և Հէյպէլիի յոյն որբանոցները։

Սուրիոյ կռիւները

«Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ղութայի ովասիսին մէջ նոր կռիւներ սկսած են։ Այս ապստամբութիւնը կը վարեն Ֆաուզի Քավուքճի, նախկին սպայ ֆրանս. բանակին մէջ և Էմիր Իզզէտին՝ Ապտիւլ Քատէրի թոռը։ Այս վերջինը ապստամբներուն միացած է նոր ուժերով։ Նոյն թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոս քաղաքի Համիտիյէ թաղին մէջ կռիւներ տեղի ունեցած են։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ կուս. դասընթացքի ծերթական դասախօսութիւնը վաղը՝ հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին Café du Metroի վերնայարկը։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. պատմութիւն»ը. դասախօս՝ ընկ. Վրացեան։

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ 3 Սեպտեմբեր ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ յառաջիկայ Ուրբաթ 4 սեպտ. 5, Rue de Londres.

ԱՆԿԻԷՆԻ եւ Շրջականներու բարեկամական միութեան երկրորդ ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Pavillon du Lac, Grand Rue d'Enghien. Պարերը կը շարունակուին մինչեւ կէս գիշեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, 5 սեպտ. առաւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Բ. Ը. Մ. ընդհ. ժողովի ժէ. նիստը պիտի գումարուի 1926 Նոյեմ. 5 Ուրբաթ օրը, ժամը 5ին (յ. մ.), Փարիզ, Hotel Lutetia, 43, Bld. Raspail:

Եթէ առաջին անգամ օրինական մեծամասնութիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ նիստը օրինաւորապէս պիտի գումարուի 1926 Նոյեմ. 19 Ուրբաթ օրը, նոյն ժամուն եւ նոյն վայրը։

Օրակարգ.— 1.— Տեղեկագիր 20րդ Տարեշրջանի (1925) 2.— Վաւերացում 1925 Տարեշրջանի Հաշուեկշիռի։ 3.— Փոփոխութիւն Հիմնական Կանոնագրի 28րդ Յօդուածին։ 4.— Զանազան խնդիրներ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նաւավարեան եւ Փանոսեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին վաղամեռիկ

ՏԻԿ. ԶՄՐՈՒԽՏ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Նաւավարեան)

մահուան առթիւ։

***

Նիքսարցեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ներկայ գտնուեցան վաղամեռիկ

ԵՂԻԱ ՆԻՔՍԱՐՑԵԱՆԻ

(Ամասիացի) յուղարկաւորութեան եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԱԹԼԷԹՆԵՐ!!! ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ!!! ՏԱՐԵԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

4×100 դրօշարշաւ՝ մասնաճիւղերու միջեւ։

Վազք.— 100, 200, 400, 800, 1500 եւ 3000 մեդր։

Գունդ նետել, Նիզակ, Սկաւառակ, Ուժով երկայնութիւն եւ 3 քայլ ցատկել, Բարձրութիւն ցատկել, Ձողով բարձրութիւն ցատկել, Արգելարշաւ 110 մեդր, Չուան քաշել (Աթլէթներու եւ Ֆութպոլ խաղացողներու միջեւ)։ Սկաուտական խաղեր ու կենդանի պատկեր։

***

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Աթլէթիք մրցումներուն նախափորձը (էլիմինաթուար) տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 5 Կիրակի, ժամը 8ու կէսին Mont-Rougeի մարզարանը։ Ընդհանուր մրցման մասնակցելու համար անհրաժեշտ է անպայման փորձերու մասնակցութիւնը։

«ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՕԼ ՔԼԻՊ»

(Հ. Մ. Ը. Մ. Պուա Գօլօմպի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր չարձանագրուած ֆութպօլիստները որ կը փափաքին մասնակցիլ իր խումբերուն, գալ արձանագրուիլ Կիր. օրերը մրցումներուն հաւաքավայրը եւ Կամ Եշ. երեկոները Café Terminus, Rue Bourguignons, Asnières, Միութեան ժողովատեղին։ Առնել (Porte Clichyէն 40 թիւ (քառորդ ժամ) եւ Մատլէնէն 45 թիւ հանրակառքերը։ Եւ կամ գրաւոր դիմել Հ. Թօփաքեանի, Րիւ Լաֆայէթ 53 Փարիզ։

«Արմէնիա» իր բոլոր խաղացողներուն կը տրամադրէ համազգեստ, գնդակ եւլն.։

Վարչութիւն

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Տիկ. Շահան Նէվշէհիրէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	168	40
Տոլար,	Dollar	34	75
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	40	—
Լիր »	» Lire	112	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	95	75
Զուից. »	Frc. Suisse	668	—
Լէյ 100 հատր	Ley	19	—
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

3 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 171 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

Ի՛ՆՉ ԼԵԶՈՒ Կ'ՈՒԶԷՔ ՍՈՐՎԵՑԷՔ, ՄԻԱՅՆ ԹԷ ԻՐԱՐՈՒ ՀԵՏ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԵՑԷՔ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՐԴԻԿԸ ՄԵՌԱՆ, ՈԳԻՆ ՄՆԱՑ

Շատերը զարմացան որ քէմալական իշխանութիւնը կարճ կապեց Էնկիւրիի դատը, և կախաղանի դատապարտեց միայն չորս հոգի (Ապտիւլ Գատէրը Իզմիրի մնացորդն էր)։ Մինչդեռ, «անպարտ»ներուն մէջ կան այնպիսի դէմքեր որոնք ոչ թէ առտնին ժողովներ գումարած, այլ վճռական դեր կատարած են Իթթիհատի անունով։

Այս կարգէն են Ճիւչիւք Թալէաթ, Ազմի, Նայիմ Ճէվատ և դեռ շարք մը շրջուն գործակալներ, որոնց դէմ գրաւոր փաստեր ալ կային։ Առաջին օրերուն, դատարանը մասնաւոր խըստութեամբ վարուեցաւ Ազմիի դէմ։ Ոստիկանութեան նախկին տեսուչը, որ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին հերոսացած էր ռուսական շոգենաւէ մը Թուրք փախստական մը դուրս քաշելով և կտոր կտոր ընելով, նեղը դրուեցաւ գաղտնի նամակի մը պատճառով։ Այդ նամակին մէջ, կ'ազդարարէր թէ ենք պիտի մաքրէ Մուսթաֆա Քէմալի հաշիւը, երբ ատենը իայ։ Եւ դատավարութեան ընթացքէն այնպէս կ'երեւար թէ առաջին մահապարտն է, մանաւանդ որ նախագահը «մասքարա» (խայտառակ) կոչականով պատուեց զինքը։ Եւ սակայն, դատարանը յանկարծ մոռացութեան տուաւ այս հրէշը, և ծանրութիւնը թափեց ուրիշներու վրայ, որոնք տարբեր մեղքերով ամբաստանուած էին։ Նոյն երեւոյթը պարզուեցաւ միւս յայտնի ամբաստանեալներուն հանդէպ։

Ո՞ւր է գաղտնիքը այս խորհրդաւոր հանգոյցին։

Քանի մը անգամ բացատրեցինք որ, թէ Իզմիրի եւ թէ Էնկիւրիի մէջ, Անկախութեան Դատարանը կը վճռէր ու կը կախէր ոչ թէ արդարութիւնը տեղը բերելու, այլ վտանգները պակսեցնելու, օրուան իշխանաւորներուն մորթը ապահովելու համար։ Այս առաջադրութեամբ, հարուածը անմիջապէս իջաւ անո՛նց վզին որոնք լուրջ սպառնալիք էին, իբրեւ մրցակից կամ դաւադիր, իբրեւ շաղկապ և կազմակերպիչ։ Եւ իրարու ետեւէ մաքրուեցան Շիւքրիները, Ճանպօլատները, Գարա Քէմալները, Ճավիտներն ու Տոքթ. Նազըմները։ Շատախր ոչնչացնելէ յետոյ, դիւրին էր չորցած տերեւներու պէս թափել միւսները։

Բայց կա՛յ ուրիշ հիմնական պատճառ մը։

Ամէնէն ծանր մեղաւորները արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցեր էին երկրէն դուրս, բնազդաբար Մ. Քէմալի դէմ, բայց ատկապէս երկիրը փրկելու համար։ Միլլի շարժման անստոյգ օրերուն, եւ անկէ ալ առաջ, անոնք ապահով կռուան մը գտեր էին կարմիր Ռուսաստանի հողին վրայ, Մոսկուայէն մինչեւ Կովկասի սահմանը։ Անոնց ամէն մէկը գործօն դեր կատարած էր, Թուրքպոլշեւիկ օղակը կազմելու եւ ամրապնդելու համար։ Ո՛րքան ալ զօրաւոր ըլլար իշխանութեան տենչը, անոնք իրապէս դիւրացուցած էին Մ. Քէմալի յաղթանակը։ «Ցանձնարարեցի Քեազիմ Գարապեքիր փաշային՝ որ պոլշեւիկներուն հետ կապ հաստատէ», կը պատմէր Ճիւչիւք Թալէաթ փաշա։ «Ցետոյ Խալիլ փաշային հետ Ղարաբաղ գացինք». Խալիլ փաշա Մոսկուայի մէջ յաջողեցաւ կարգ մը շահեր ապահովել. քիչ մը ոսկի առաւ» (նոյն)։ Եւ այս շարժումներուն մէջ, միշտ կը յիշուի Ազմիի անունը, սկսելով Պերլինէն։ Մնաց որ, Ազմի Ըսմէթ փաշայի մարդն է, եւ անոր շնորհիւ բանտէն արձակուած, Զինադադարի շրջանին։

Աւելի պերճախօս իրողութիւններ յայտնեց Նայիմ Ճէվատ պէյ, որ յաջողած էր Նախիջեւան բերել պոլշեւիկեան բանակը, համաձայն Քեազիմ Գարապեքիր փաշայի հրամանին, եւ Թուրքիոյ օգտին գործածել կարմիր յեղափոխականներու զինուորական եւ դրամական ուժը. Ատրպէճանէն մինչեւ Կարս, Հայաստանի գլխուն վրայ ճամբայ բանալ, թնդանօթ, զէնք եւ ռազմամթերք հասցնելով թրքական բանակին։ «Ապահովեցի որ Օգոստոսին թրքական եւ պոլշեւիկեան բանակները միանան (1920). Ուրիշ խօսքով, հիմը դրած էր Հայաստանի դէմ սարքուած արշաւանքին, Թուրքպոլշեւիկ դիւային դաւադրութեան, որ տապալեց հայկական պետութիւնը։

Արդ, Էնկիւրի որքան ալ ծուռ նայէր այս մարդոց, չէր կրնար ծածկել թէ շատ բան կը պարտի անոնց։ Եւ որովհետեւ այսօրուան Թուրքիոյ քաղաքականութեան առանցքը Արեւելքն է, և նշանախօսքը՝ համաթրքական հանգանակը, Մուսթաֆա Քէմալ միշտ ալ պէտք ունի այդպիսի տարրերու։ Անոնք, «անպարտ»ները, պահեստի ուժեր են վաղուան համար։

Անկախութեան դատարանի հակասական վճիռներով, անձեր ինկան, բայց ոգին կը մնայ։

Թուրք թերթ մը «ջախջախուած գլուխով հրէշ» կը կոչէր Իթթիհատը, դատավարութեան ընթացքին։ Հարցը այն է որ գլուխներ ջախջախուեցան, բայց սիրտը կը մնայ։

Իթթիհատը կրակ մըն է որ կը մխայ թրքութեան փառքին համար։

Միւս կողմէ, անոնք որ ողջ ձգուեցան, հատընտիր նմոյշներ են, և ի հարկին կրնան իրարու դէմ ալ հանուիլ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱԿԱՒԻՆ ԳՈՀ ՉԵՆ

Էնկիւրի կախաղաններէն անմիջապէս յետոյ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Յուչակաւոր Եօնուս Նատին դիտել կուտայ իր «Ճիւմուրիէթ»ով.—

«Անկախութեան դատարանի վերջին վճիռները եթէ բացարձակ արդարութիւն չեն, բայց գոնէ արդարութեան ամէնէն մօտիկն են։ Դէպքերուն մենք ալ հետեւեցանք։ Մեր եզրակացութիւնը հիմնական տեսակէտով տարբեր չէ անկախութեան դատարանի տրամաբանական հետեւութենէն։ Միայն թէ անկախութեան դատարանը լայն ներողամտութիւն ցոյց տուաւ Էնկիւրիի մէջ, ինչպէս նաև Իզմիր, և այս կերպով մեզմէ բաւական բաժնուեցաւ։ Եթէ ըսենք թէ մարդկային պատմութեան մէջ այսքան ազատասէր դատարանի և դատավարութեան քիչ անգամ կարելի է հանդիպիլ, երբեք չափազանցած չենք ըլլար։ Այս պատճառաւ կրնանք ըսել թէ, անկախութեան ատեանը պատժիչ դատարան մը ըլլալէ աւելի, անպարտ արձակող դատարան մըն է»։

Ուրիշ քէմալական հրապարակագիր մը, Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, «Ագշամ»ի մէջ «իր սրտին խորէն անիծելով այս զզուելի եւ ոճրապարտ ձեռնարկին հեղինակները», կը շարունակէ.—

«Նէյլս Սալիտի ըմբոստութենէն մինչև մահափորձի ձեռնարկը, բոլոր այս դէպքերը միայն երկրին նիւթական և բարոյական հանդարտութիւնը չխանգարեցին, միայն ներքին կանոնաւոր կեանքը դուրս չհանեցին իրենց բնականոն ընթացքէն, այլ և վնասեցին մեր առեւտուրին, տնտեսութեան, ինչպէս նաեւ ապահովութեան, զոր պատրաստ ենք ներշնչել արտաքին աշխարհին։ Մինչդեռ երկիրը այս չուզեր, այլ հակառակը։ Երկրին վրայէն պէտք է վերնայ այլեւս այս հովը։ Ամբողջ ազգը հանդարտութիւն կ'ուզէ»։

ՖՐԱՆՍԱ ՆՈՒԱՍՏԱՑԱԾ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական «Լօթիւս» շոգենաւի նաւապետին ձերբակալութեան առթիւ «Լ'Օմ Լիպրը» կը գրէ.

— Պ. Պուանքարէ ըրաւ ինչ որ կրնար, բայց Արեւելքի մէջ մեր ազդեցութիւնը լման չէ այլեւս։ Մեր երկրին տրուած նուաստացումը բաւական ըլլալով, կարելի է յուսալ որ նաւապետը ազատ արձակուի այսօր-վաղը։ Գոհացումը ոչինչ եղած պիտի ըլլայ, եթէ մեր կառավարութիւնը օրինաւոր հաստուցում, բայց մանաւանդ բանտարկեալին համար տուգանք չպահանջէ։ Ճիշդ է որ նաւապետը թրքական հողի վրայ ձերբակալուեցաւ, բայց ատոր պատճառը այն է որ Թուրք պաշտօնեաները խնդրեր էին նաւապետէն դուրս ելլել և ցամաք իջնել, որպէսզի ձերբակալութիւնը կարելի ըլլայ։

«ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻՆ...»

Այս խորագրով հատուածի մը մէջ, «Ճիւմուրիէթ» կը գրէ.—

Հայաստանը թափուր է, մարդու սով կը տառապի և որոշուած է արտասահմանի բոլոր Հայերը հոն տանիլ։ Յունաստանի Հայերէն զատ, Ռումանիոյ և Պուլկարիոյ Հայերն ալ պիտի ղրկուին։ Նոյն իսկ մտադրութիւն կայ եղեր Թուրքիոյ Հայերն ալ, օրինակ Սկիւտարի Իճատիէէն եւ Եէնի Մահալէէն Ալակէօզ լերան ստորոտը տեղաւորել։

Շահվէրտեան Յունաստան գնաց, այնտեղի բոլոր Հայերը ղրկելու համար։ Յետոյ պիտի անցնի Պուլկարիա, այն տեղի Հայերն ալ հաւաքելու նպատակով։

ՊԱՐՍԻԿՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Թուրքերու դրդումով, Պարսիկներն ալ սկսան խիստ միջոցներ ձեռք առնել Քիւրտերուն դէմ։ Կ'աշխատին զինաթափ եւ ուժաթափ ընել սահմանագլուխի Քիւրտերը, որպէս զի չվնասեն Թուրքերուն։ Կը հաւաստեն թէ վերջերս 400 հոգինոց պարսկական վաշտ մը գերի ինկած է Քիւրտերուն ձեռքը։ Թէհրանէն Թաւրիզ գացած է Թրք. դեսպանատան զինուորական կցորդը, որպէս զի պարսիկ հրամանատարին հետ խորհրդակցի, ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին։

ՇՈՒԿԱՅ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ ՆԱՐԻՆՋԻ ՀԱՄԱՐ

Ցէօրթ Եօլի պարտէզները, որոնք տարեկան 150 միլիոն նարինջ կ'արտադրէին, այս տարի հազիւ 50 միլիոն պիտի կրնան տալ։ Այս առթիւ «Թիւրք Սէօզիւ» կը գրէ.

— «Ցէօրթ Եօլի նարինջի վաճառականները սկսած են շուկաներ փնտռել իրենց նարինջի արտածումներուն համար. բայց դժբախտաբար հիմակուընէ իսկ յուսահատութեան մատնուած են։ Նարինջի վաճառականները ամէնէն աւելի կը գանգատին փոխադրութեան տուրքէն, յետոյ ալ արտածումի վայրերու պակասէն։ Մինչեւ բերքի ժամանումը, անհրաժեշտ է տարածման շուկաներ ճարել, հակառակ պարագային մէկ միլիոն ոսկի արժողութեամբ նարինջները դատապարտուած են փճանալու»։

Ի ՎԱՐՁ ԲԱՐԻՈՔ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆՑ...

Բանակին հաւատարմութիւնը վարձատրելու համար, Մուսթաֆա Քէմալ Ա. կարգի զօրավարութեան բարձրացուց վարչապետ Ըսմէթ, Ազգ. Մեծ Ժողովի նախագահ Քեազիմ, Զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդի անդամ Ճէվատ եւ Եագուպ, բանակի քննիչ Ֆախրէտտին փաշաները։ Ութ զօրավարներ ալ աստիճանի բարձրացում ստացան։ Ասոնց մէջ է Պերլինի դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշա։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապտիւլ Գատէր ալ կախուեցաւ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Սեպտեմբեր 1ին, Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը, կախուեցաւ Ապտիւլ Գատէր, որ արդէն մահուան դատապարտուած էր Իզմիրի դատավարութեան ատեն։ Փախստական մահապարտը մինչեւ վերջը, նոյն իսկ կախաղանին առջեւ բողոքեց իր անմեղութեան մասին։

Ապտիւլ Գատէր ոչ միայն նախապէս Էնկիւրիի կուսակալ եղած է, այլ և հրապարակագիր։ Ատանայի մէջ իր հրատարակած թերթը պատճառ եղաւ որ բանտարկուի երկու տարի առաջ. յետոյ Պոլսոյ մէջ հրատարակեց «Թօք Սէօզ» թերթը, որ կծու խօսքեր կը պարունակէր քէմալական վարչութեան դէմ և որ շատ կարճ տեւեց։

Հիւսէյին Ճահիտ արձակուած

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Պոլիս դառնալու արտօնութիւն ստացած է Հիւսէյին Ճահիտ պէյ, որ մշտնջենական աքսորի դատապարտուած էր անցեալ տարի եւ Չօրում կը մնար։ Իր պատիժը բաւական համարուած է այլ եւս։

Պոլսոյ առեւտրական սենեակները

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը երեքշաբթի օր զեկոյց մը յանձնեց Պոլսոյ օտար առեւտրական սենեակներուն, որոնք աչքի փուշ դարձած են։ Զեկոյցը շատ փափկութեամբ դիտել կուտայ թէ ներկայ օրէնքներուն համաձայն, այդ սենեակներուն գոյութիւնը չի կրնար օրինական համարուիլ, հետեւաբար կը խնդրէ իրենց անունները փոխել մինչեւ 15 օր։ Այս առթիւ Պոլսէն կը հեռագրեն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի.—

Պոլսոյ անգլիական առեւտրական սենեակը գրաւորապէս հաղորդած էր զեկոյցին ստացումը, բայց գրաբեր պաշտօնեային սենեկէն գրեթէ անմիջապէս յետոյ, երկրորդ պաշտօնատար մը եկաւ Թուրք առեւտրական վարչութենէն եւ հարցուց թէ ո՛ր եւ է զեկոյց եղա՞ծ է առեւտրական գործավարութեան կողմէ։ Երբ հաստատական պատասխան տրուեցաւ, յայտնեց թէ նամակը պիտի վերադարձուի եւ պէտք չէ նկատի առնուի։ Պատասխանուեցաւ թէ երբ վերադարձուի անգլիական ստացագիրը, զեկոյցն ալ ետ կը ղրկուի։ Կ'երեւայ թէ Թուրքերը բարեփոխած են իրենց ընթացքը անգլիական առեւտրական սենեակին հանդէպ։

Պարտքերու խնդիրը

Պ. Մէլըն, Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարը, որ Եւրոպա կը գտնուի ատենէ մը ի վեր, երեքշաբթի օր տեսակցեցաւ Պ. Պ. Պուանքարէի եւ Փուանքարէի հետ։ Պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, պարզ «քաղաքավարական» այցելութիւն մըն է եղածը. մանաւանդ որ տեսակցութիւնը տասը վայրկեան տեւեց արտաքին նախարարին, իսկ քսան վայրկեան՝ վարչապետին հետ, բայց իրականին մէջ տարբեր արժէք ունի։ Այս միջոցին նորէն այժմէութիւն ստացած է միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը, եւ Ամերիկայի մէջ հոսանք մը կայ որ կը թելադրէ եթէ ոչ ջնջել, գոնէ մեծապէս կրճատել պարտքերը։ Անշուշտ ելմտական նախարարը իրաւասութիւն չունի այս հարցերը վճռելու, եւ պարզապէս տեղեկութիւններ կը հաւաքէ։ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը արդէն վաւերացուցած է Ֆրանսայի համար կնքուած համաձայնութիւնը. իսկ ծերակոյտը աշնան նկատի պիտի առնէ զայն։

Պ. Մէլըն Փարիզէն Լոնտոն գնաց, այնտեղ ալ «քաղաքավարական» այցելութիւններ կատարելու համար։

Գարախան ետ կանչուած

Ռուսական թերթերը կը գրեն թէ Գարախան Մոսկուա հրաւիրուած է, զեկուցում տալու համար։ Իսկ Փէքինէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ չինական կառավարութիւնը ինք անցագիրը յանձնած է հայազգի դեսպանին, նկատելով որ չափազանց շատ կը խառնուի Չինաստանի ներքին գործերուն։

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ նոր կառավարութիւնը որոշած է 1. Անմիջապէս դատի քաշել բոլոր անոնք որ նախարարի պաշտօն վարած են Փանկալօսի դիկտատորութեան ատեն, 2. Որոշ ատեն մը քաղաքական իրաւունքներէ զրկել նոյն նախարարները, 3. Հետապնդել զանոնք իբրեւ Սահմանադրութիւնը խախտողներ, 4. Պատասխանատու նկատել իրենց անձնական ստացուածքներով։

⁂ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ նոր կառավարութիւնը պիտի խնդրէ Անգլիայէն որ վերադարձնէ նաւային պատուիրակութիւնը, Յունաստանի նաւատորմը վերակազմելու համար։ (Այս մարմինը ճամբուած էր Փանկալոսի կողմէ)։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԱՌՋԵՒ

Այս յօդուածը կը քաղենք «Դրօշակ»ի մէջ հրատարակուած ընդարձակ ուսումնասիրութենէ մը, որ կը պարզէ նոր կացութիւն մը, իբրեւ հետեւանք Մուսուլի համաձայնութեան.—

Թուրքիան մինչեւ հիմա հակառակ դիրք էր բռնած դէպի Անգլիան, բայց վերջին ամիսներու ընթացքին կնքուած դաշնագրերով չէզոք կը յայտարարէ ինքզինքը։ Այս դաշնագրերը (Իրաքի եւ Թուրքիոյ, Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի, Պարսկաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ) բոլոր կողմերուն կը պարտադրեն չէզոքութիւն ու փոխադարձաբար կ'երաշխաւորեն կողմերու սահմաններուն անձեռնմխելիութիւնը։ Ըստ ձեւի անմեղ եւ անառարկելի այս խաղաղասիրութիւնը առաջաւոր Արեւելքի մէջ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Անգլիոյ յաղթանակը, որովհետեւ այս սահմաններու անբռնաբարելիութիւնը փաստօրէն կ'ապահովէ Անգլիոյ գաղութներու դիրքը եւ յօդս կը ցնդեցնէ Խ. Ռուսիոյ ցնորքները հարաւի տաք ջրերը հասնելու, ըլլայ ցարական թէ համայնավարական պլաններով։

Վերջնականապէս կը փակուի Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութիւնը ու կ'ստեղծուի նոր քաղաքական շրջան մը, որ յատկանշական պիտի ըլլայ ռուս իշխանութեան նահանջով եւ իր սահմաններուն մէջ ամփոփումով։ Այս քաղաքականութիւնը հետեւանք է ոչ թէ բնական շահերու, այլ հարկադրանքի։ Ներկայ ռուս կառավարութիւնը թոյլ է ո՛չ միայն ռազմապէս, հապա մանաւանդ տնտեսապէս եւ բարոյապէս։ Իր երկրին մէջ իսկ իր իշխանութիւնը անկայուն է եւ պատահարներու ենթակայ։ Արեւելքի մէջ կորսնցուցած է իր այնքան փայփայած համիսլամականութիւնը եւ անտարակոյս կը կորսնցնէ նաեւ Թուրքիան զոր կը ջանար անընդհատ Անգլիոյ դէմ գինել։ Եւ կը թուի թէ այսօր ընդհակառակը, կարգը Անգլիացիինն է՛ նոյն զէնքերով սպառնալու Ռուսիոյ։ Ահա այս ներքին եւ արտաքին բաւական սեւ հեռանկարներն են, որ կը ստիպեն համայնավարները կո՛յր ձեւանալ եւ հանդուրժել Թուրքիոյ այս անպատուաբեր նահանջին. Թուրքիոյ որ չվարանեցաւ դաշն կռել Իրաքի հետ, որ զինքը ձախողութեան մատնեց Մուսուլի խնդրին մէջ։

Ռուսական այս խրատախոհութիւնը ու Անգլիոյ յաղթանակը՝ խնդիրներ են, որ պէտք չէ խուսափին մեր ուշադրութենէն։ Այս հարցերէն կախուած է որոշ չափով հայկական խնդրի այս կամ այն փուլի մէջ մտնելը, նոյնիսկ մեր ապագան եւ գոյութիւնը։

Ռուսիան առ այժմ հաշուի առնելով Թուրքիոյ անհանգիստ վիճակը եւ անոր ետեւը կեցած Անգլիոյ ուժը, հաշուի առնելով նաեւ իր ներքին կացութիւնը՝ հարկադրուած է ներկայ դրութեան համակերպիլ ու ձեռք քաշել յարձակողական քաղաքականութենէ, հրաժարիլ հայկական բարձրաւանդակէն, Պոլսոյ տիրապետելու ցնորքէն եւ կարսն ալ թողուլ Թուրքիոյ։ Այս համակերպումը հետեւանք է տկարութեան. այլապէս անհնար է բացատրել որ Խ. Ռուսիան հանդուրժէ կնքուած դաշնագրերուն, որ կը հակասեն իր շահերուն։

* * *

Այս քաղաքական գոյավիճակը մեծապէս կ'ազդէ նաեւ մեր քաղաքական բախտին վրայ, քանի որ հայ երկիրներն են որ կը ձգուին Թուրքիոյ՝ եւ Ռուսիոյ ձեռքը մնացած փոքրիկ Հայաստանն ալ յարաճուն վտանգի տակ է։ Կարսի եւ Կարինի ամրութիւններէ ձեռք քաշելով՝ Ռուսիան նոյն դիւրութեամբ կրնայ հրաժարիլ նաեւ թոյլ Ալեքսանդրապոլէն եւ Երեւանէն ու օր մը քաշուիլ իր ընդարձակածաւալ տափաստաններն կազդուրուելու, ամփոփուելու ու նոր թափով առաջ նետուելու ծրագիրներ որոճալով իր դարաւոր հակառակորդ Անգլիոյ դէմ։ Այս դրութիւնը վնասակար չէ Անգլիոյ, բայց աղէտաբեր է Հայաստանի։

Արդ՝ այսօր երբ Խ. Ռուսիան իր անկարողութեան հետեւանքով դիրքէ դիրք կը գիջի, երբ ռուս եւ հայ արիւնով ողողուած Կարսն եւ Կարինը կը ձգէ Թուրքիոյ օգտին, երբ վաղը կրնայ ըլլալ՝ որ հրաժարի նաեւ հայկական միւս նահանգներէն ու այս բոլորը սիրաշահելու համար քէմալական Թուրքիան՝ որ վաղը կրնայ դառնալ Ռուսիոյ՝ գործիք դառնալով օրինակ Անգլիոյ ձեռքը, արդեօք ժամանակը չէ՞ եկած լրջօրէն անդրադառնալու Ռուսերու արեւելեան քաղաքականութեանը։

Արդեօք շատ աւելի նպաստաւոր չէ՞ աւերակ եւ գերեզմանոց դարձած հայկական հողամասերը փոխանակ զիջելու Թուրքին՝ ապահովել Հայաստանի համար։ Վերականգնելով անկախ Հայաստանը, որ շատ աւելի հանդուրժելի ըլլալով Անգլիոյ համար քան ռուսական նահանգ դարձած ողորմելի ներկայ Հայաստանը, չափով մը կը մեղմացնէր հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգը։ Անշուշտ այս բոլորը կրնան երկրորդական թուիլ Ռուս խորհրդային կառավարութեան, որ առանց ցաւ զգալու կրնայ զոհաբերել հայկական շահերը, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան. բայց մի՞թէ նոյն ձեւով պիտի մտածեն նաեւ հայ համայնավարները, որ այսպէս թէ այնպէս արիւնով եւ մարմնով հայ ծնած են բոլորիս նման։

Եթէ ոչ սկզբունքի տեսակէտէ, գոնէ գործնական եւ հայ աշխատաւոր ժողովուրդին սպառնացող վտանգներու սահմանափակման տեսակէտէն՝ հայ համայնավարներուն համար իսկ պէտք է պարզ ըլլայ, որ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը փոքրագոյն չարիքն է։ Ու հոս պէտք չէ մոռնալ, որ քաղաքական ներկայ գոյավիճակը ու ռուս-թրքական ներկայ սահմանագիծը միանգամայն կը համապատասխանէ Անգլիոյ շահերուն։ Կարսի եւ Կարինի ամրութիւնները, որ հայկական բարձրաւանդակի բանալիներն են, շատ աւելի նպաստաւոր է Անգլիոյ համար, որ միայն Թուրքիոյ ձեռքը քան կրկին անցնին Ռուսիոյ։ Բայց ինչ որ կը նախընտրէ Անգլիան այն է, որ Ցարոսի ոտքէն մինչեւ Կովկաս անկախ պետութիւններու գօտի մը ըլլայ, պետութիւններ՝ որ հակառակ ըլլալով հանդերձ իր յառաջխաղացման՝ հակառակ ըլլան նաեւ Ռուսիոյ աշխարհակալութեան, եթէ չուզեն իր քաղաքականութեանը հետեւիլ։ Այս համակրանքը կը բխի ոչ թէ Անգլիոյ մարդասիրութենէն եւ կամ թէ ժողովուրդները ազատագրելու ցանկութենէն՝ հապա իր շահերէն։ Որքան Ռուսիան հեռու ըլլայ իր դիրքերէն, որքան սահմանակից մանր ժողովուրդներու անկախութիւնը ապահով ըլլայ, այնքան ինք հանգիստ կ'ըլլայ Արաբիոյ եւ Հնդկաստանի մէջ, իսկ եթէ նոյն այս փոքր ժողովուրդները գործիք դառնան Ռուսիոյ ձեռքը, այդ պարագային անտարակոյս որ ան կը նախընտրէ թելադրել տալ Թուրքիոյ, անոր թողլով նոյնիսկ Կովկասը որպէս թալանի եւ ասպատակութեան ասպարէզ։

Երբ այսօր Անգլիան կանգնած է Վասպուրականի սահմանին, պարզ եւ հասկնալի պիտի ըլլայ մեզի համար իր սառն պատգամը. «Ո՛վ Ռուսիոյ հետ է, իմ դէմ է. ու պէտք է կամ մեռնի եւ կամ մարտնչի» իսկ միւս կողմէն պարզ պիտի ըլլայ նաեւ այն, որ ռուս իշխանութիւնը, որ նստած է մեր կրծքին Երեւանի եւ Էջմիածինի մէջ՝ թէեւ թոյլ եւ ցնցոտիապատ, բայց յամառ իր երազներով եւ մութ թելիչքներով կ'ըսէ. «Հայկական բարձրաւանդակը վերջ ի վերջոյ իմս է, թէկուզ առանց Հայերու։ Ու եթէ պատահի, որ այսօր քաշուիմ Կովկասէն, վաղը պիտի վերադառնամ անառիկ Ցարոսին։ Այս երկու հսկաներու միջեւ ինկած Թուրքիան, Հայաստանը, Վրաստանը, Ազրբէջանը, Լեռնականները, Պարսկաստանը եւ Քիւրտիստանը դարձած են մրցավայր, երկու ոսոխ կայսրութեանց ռազմաքական եւ գլնուորական մարզադաշտ։

Առաջաւոր Ասիոյ մասին այս մրցակցութենէն վնասուողները եղած են միշտ այդ երկիրներու բնակիչները, Հայ, Թաթար, Թուրք թէ Քիւրտ, Պարսիկ թէ Վրացի։

Իսկ Թուրքիան ալ, երբեմն թիկունք տալով Ռուսիոյ, կը ջարդէ Հայերը եւ Քիւրտերը, եւ երբեմն ալ թիկունք տալով Մեծն Բրիտանիոյ, կռնակ կը դարձնէ Ռուսիոյ՝ միշտ աշխատելով փճացնել փոքր ազգերը, առանց գիտակցելու որ այդպէսով կ'արագացնէ իր իսկ անկումը, դիւրացնելով երկու հսկաներէն մէկն ու մէկին վերջնական հաստատումը փոքր Ասիոյ մէջ։

Իսկ փոքր եւ երկրորդական ուժերը՝ ըլլան Պարսիկները, Վրացիները, Հայերը թէ Քիւրտերը անճրկած ու ահաբեկած թրքական վտանգէն ու իրենց փոխադարձ երկպառակութիւններէն՝ կը դառնան մերթ հիւսիս՝ Ռուսիոյ, մերթ հարաւ՝ Անգլիոյ, սպասելով իրենց փրկութիւնը մերթ մէկէն, մերթ միւսէն։

Պէտք չէր որ այսպէս ըլլար քաղաքական կացութիւնը առաջաւոր Արեւելքի մէջ, բայց այս է մերկ իրականութիւնը ու առնուազն թեթեւամտութիւն կ'ըլլայ զայն նկատի չառնել։

Այսօր, երբ Մեծն Բրիտանիան նստած է մեր Վասպուրականէն հազիւ քանի մը ժամ հարաւ ու ամէն հաւանականութիւն ու փաստ կայ հաստատելու, ո՛ր չուզեր Հայաստանի վերագրաւումը Ռուսիոյ կողմէ, ու միւս կողմէ, երբ Թուրքիան կը գալարուի ներքին ջղաձգութիւններով ու պարտուած Մուսուլի առջեւ կը թուի թէ կը դիմէ դէպի կործանում կամ առնուազն փաստօրէն կը դառնայ երկրորդական գործօն՝ Արեւելքի կնճռին լուծման տեսակէտէն, մեր առջեւ կը ցցուի այս կենսական հարցը — Ո՞ր պէտք է ուղղել մեր աչքերը, դէպի հարա՞ւ ուր կայ Անգլիան, թէ դէպի հիւսիս ուր նստած են Արարատեան դաշտին մէջ կարմիր հագած ռուս զօրքերը։

Քաղաքական այս րոպէին ռուս եւ անգլիական աշխարհակալները շրջանակի մէջ առած են Հայաստանը ու հետեւաբար կը թուի թէ այսօր է որ ուղղակի եւ հերթականօրէն պիտի լուծուի այդ խնդիրը կամ յօգուտ Ռուսին, կամ յօգուտ անգլիական կայսրութեան եւ կամ թէ յօգուտ Հայերու։ Եթէ անպայման հարկ է մեր աչքերը յառել հիւսիս կամ հարաւ, ապա ուրեմն ատիկա պէտք է ըլլայ միայն որոշ եւ բացարձակ նպատակով մը՝ յօգուտ հայ ժողովուրդի եւ Միացեալ Հայաստանի իրագործման։ Ո՛վ որ կ'ըլլայ հայ ժողովուրդին հետ ու կողմնակից է Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարին, պէտք է երթալ անոր հետ հակառակ միւսին, առանց մասնաւոր նախընտրութեան ու համակրանքի, զերծ ամէն տեսակ զգայականութենէ ու նախասիրութենէ։

ԴԷՊԻ ԲԵՒԵՌ

Ամունտսէնի վերջին փորձէն յետոյ, օրուան խնդիր է բեւեռային արշաւանքը։

Արիասիրտ հերոսներ սլացան դէպի բեւեռ եւ բեւեռէն անդին։ Սփիցպէրկէն Ալասքա կարեցին անծանօթ ուղի մը, ուրկէ արարած մը չէր անցած։ Երբեք պետութիւններու երբեք դրօշներ կը ծածանին այժմ բեւեռին վրայ, աբեւին աղօտ նշոյլներուն տակ, սառոյցէ անհուն ովկիանին վրայ։

Եւրոպա եւ Ասիա, Ամերիկա եւ Ովկէանիա շնչասպառ հետեւեցան այդ թռիչքին։ Պահ մը շլմոլած՝ քաջարի նաւորդներէն բառ մը սպասեցին եւ երբ սիրոյ բառը յաղթութեան փողին հետ հնչեց Ալասքայի սառնարանէն՝ խանդավառութեամբ յափշտակուեցան, որովհետեւ արիներ արհամարհելով մահը՝ մեծագոյն յաղթանակը կը տանէին բնութեան դէմ։

Չորս դարերու հերոսական ճիգերուն պսակումն է այս։ Բեւեռներու առեղծուածը լուծել, բաղձանքն էր մարդկութեան։ Ահա՛ աշխարհագրական Սփինքսը յաղթահարուած է, գաղտնիքը կորզուած։

1553 թուականէն ի վեր եւեթ հարցեր տանջեցին մարդուն միտքը.— Ի՞նչ կար բեւեռը, անցք կա՞ր Խաղաղականէն հիւսիսային Ովկիանոս, կարելի՞ էր անցնիլ Ատլանտեանէն Խաղաղական Ամերիկայի հիւսիսէն։

Անգլիացի նաւորդ մը՝ Հըտսըն, 1607ին յառաջացաւ մինչեւ 80 աստիճան 23, կէտ ձուկեր տեսնելով ամէն կողմ։ Ուրիշ մը, Պաֆին, գտաւ համանուն ծովն ու նեղուցը։ Ֆիլիփս 1 5 ամեայ Նէլսընի հետ 1773ին հասաւ 80 աստիճան 48, 1810ին Ֆրանքլինի արշաւանքը տեղի ունեցաւ, կորսնցնելով 15 նաւորդներէն 10ը։ Կերան հում միս, կենդանիներ եւ երկու նաւորդներ։ 1827 Յուլիս 23ին Փարի հասաւ 82 աստիճան 45 վայրկեան, եւ դեռ 810 քիլմթ. կը մնար բեւեռ հասնելու։

1847ին Ֆրանքլին «Էրէպուս» եւ «Թէրոր» նաւերով, 130 հոգիով, արշաւեց դէպի բեւեռ։ Երկու տարիներ թափառելէ ետք հասաւ Վիլհէլմի երկիրը (Ամերիկա) Յունիսին (1847)։ Ֆրանքլին մեռաւ, միւսները ցամաք ելան եւ անհետացան։ Այս եղերական վախճանը կարելի եղաւ հաստատել միայն 1859ին, Վիլհէլմի երկրին մէկ անկիւնը շինուած քարէ տնակի մը մէջէն գտնուած քանի մը տողերէ։ Երկու տարիներու ընթացքին (1845—47) 24 անգամ հետախոյզներ գացին Ֆրանքլինը գտնելու, բայց ի զո՜ւր։

Հետախոյզները յաջողեցան Ատլանտեանէն Խաղաղական անցնիլ քերելով Ամերիկան, անցնելով Պաֆֆինի ծովը։ Մաքլիւր 1850ին Պէհրինկայի նեղուցէն անցաւ Սաւուցեալ եւ երկու անգամ ձմեռեց հոն։ Ամունտսէն 1903—5 հակառակ կողմէն անցաւ Պէհրինկան։

Շուէտացի Նորտէնշիէլտ 1878 Յունիսին «Վէկա» նաւով մեկնեցաւ Սիպերիոյ հիւսիսային կողմէն եւ 1879 Յուլիսին միայն Պէհրինկայէն անցաւ խաղաղական։

Այնքան տառապանք չյուսահատեցուց քաջարի նաւորդներ, Ֆրանքլինեան աղիտաբեր անհետացումը չհաւաքեց աշխարհախոյզները, սառնապատ Ովկէանի փոթորիկները չվհատեցուցին մահկանացու մարդիկ. ա՜յնքան հզօր է բեւեռի հրապոյրը։

1879ին Տը Լօնկ Ամերիկացին «Ժանէթ» նաւով անցաւ Պէհրինկան, թափառեցաւ Վրանկէլի կղզիէն Նոր Սիպերիոյ արշիպեղագոսը։ Ցամաքը մաշեցաւ նաւը ընկղմեցաւ եւ սառոյցը գոցեց գերեզմանը։ Մենութեան մէջ անօգնական՝ հզօր ճիգով ուղեցին գեռ ապրիլ։ Հասան Լենայի գետաբերանը ճարահատ, անսուաղ՝ բայց երբեք յուսահատ։ Ահարկու հոգեվարքին պատմութիւնը կը տեսնուի Տը Լօնկի յուշերէն, որոնք գտնուեցան դիակին վրայ։ Երբ հասկցան թէ պաշարուած սառոյցներէն, մահուան րոպէն կը մօտենայ, ծնրադրեցին եւ աղօթեցին միաբերան, երգելով մահերգներու շարականը։

Կրօններու սուրբերուն չափ վսեմ չէ՞ն գիտութեան այս զոհերը։

1884ին Կրօէնլանտայի հարաւ արեւմուտքը գտնուեցան «Ժանէթ»ի պատկանող առարկաներ։ Նորվէկիացի Նանսէն հետեւցուց որ Սիպերիայէն Կրօէնլանտա հոսանք մը կար բեւեռէն անցնող։ Մեկնեցաւ ինքն ալ «Ֆրամ» նաւով, պաշարուեցաւ սառոյցներէն, մղուեցաւ մինչեւ 82 աստիճան 12, շուրջ 420 քիլմթ. բեւեռէն, 1885 Ապրիլ 7ին։ Յաջորդ տարի Օգոստոսին փրկուեցաւ։

Յանդուգն նաւազներ կը մրցին իրարու հետ մահուան ուրուականին դէմ խիզախելով։ 1900ին ալ Իտալացի Քանեի կը հասնի 86 աստիճան 34, բեւեռէն 385 քիլմթ. ազդին։ Ամերիկացի Փերի 1902 Ապրիլին կը հասնի 84 աստիճան 17, 1905-6ին 87 աստիճան 6, եւ վերջապէս 1909 Ապրիլ 6ին կը բարձրացնէ Միացեալ Նահանգներու դրօշը Հիւսիսային բեւեռին վրայ։

Նանսէն գիտած էր երեք տարիներու ընթացքին բեւեռային մթնոլորտը, որ միօրինակ է։ Արշաւանքներու նպաստաւոր է բեւեռային գիշերը, որովհետեւ պարզ է, մշուշ չկայ, բայց սաստիկ ցուրտ է։ Ամառը մշուշապատ է։ Ապրիլն ու Մայիսը միայն նպաստաւոր են խուզարկութեան։

Ո՜րքան վտանգներու դիմագրաւած են բեւեռախոյզները։ Հալելու ատեն ծփուն սառնակոյտեր կը խորտակեն նաւը, սառելու ատեն մեքենայի մը նման սեղմելով կը ջախջախեն զայն։ Սառնամանիք, փոթորիկ կը սպառնան ամէն վայրկեան։ Եռացած ջուրը վայրկենաբար կը սառի։ Անկարելի է հպիլ մետաղէ առարկայի մը առանց մորթը վրան թողելու։ Ցուրտի ազդեցութեան տակ կը կարծրանայ ամէն նիւթ եւ դիւրաբեկ կը դառնայ։ Մենդազանցութիւն եւ ընդարմութիւն կը զինակցին նաւորդներուն դէմ։

Հապա՜ մութը։ Մեր պայծառ երկինքները նախամարդկային դարերու մէջ միայն կը փայլէին բեւեռային շրջանակին վրայ։ Արդէն 70 աստիճանին շ[...] րունակական գիշեր կայ 60 [...] 80 աստիճանին՝ 134 օր, խ[...] 6 ամիս ցերեկ, 6 ամիս [...]

Այդ ամայութեան մէջ [...] լեռներ կը շարժին յամր[...] քանի միլիոն խորանարդ [...] ծաւալով, 80—150 մթ. [...] եւ 800—1500 մթ. խոր[...] մակերեսէն։

Մարդիկ չեն յուսահ[...] Սառոյցներու արգելքէն [...] լու համար, կ'ուզեն օդէն [...] բեւեռ։ Ժիքառ 1852ին [...] օդանաւ մը որ կը յառա[...] 10 քիլմթ. արագութ[...] 1897ին Շուէտացի Անդրէ[...] գապարիկով չուած էր դէպի [...] եռ եւ անհետացած։ Ամուն[...] փորձեց սաւառնակով հասնի[...] եալ տարի եւ չյաջողեցաւ։

Իտալացի ճարտարագէ[...] Նօպիլէ, Նորվէկիացի ծանօթ [...] բախոյզը Ամունտսէն, [...] հասնիլ օդանաւով ոչ թէ [...] այլ բեւեռէն ալ անդին։ [...] կան լուրջ պատրաստութենէ [...] ետք, մեկնեցան Հռոմէն։ [...] նաւի զանգուածին համար [...] ծագոյն վտանգն էր սա[...] կազմութիւնը մակերեսին [...] 1 միլիմթ. սառոյցի խաւ [...] քիլօ ծանրութիւն ըսել է 1 [...] մեղրի վրայ եւ 1 թօն՝ [...] տարածութեան համար։ Ճա[...] բագէտը պանդուածը կը [...] կլիսերինով, որ կը ծծէ խոն[...] թիւնը, կ'արգիլէ սառոյցի [...] մութիւնը։

Այսպէս կազմ ու պատ[...] քինկսպէտէն կը սուրան Պ[...]. 3400 քիլմթ. հեռաւորութ[...] մը։ 1926 Մայիս 12 ժամ[...] կէսին Նօպիլէ իտալական, Ա[...] սէն նորվէկիական, Էլսվորթ [...] մերիկեան դրօշները կը նետ[...] եռին վրայ՝ գլխաբաց եւ [...] ամփոփ։ Օդանաւով ալ յա[...] եակը շահուած էր։

Գրեթէ 25 տարի առաջ [...] նար կը գրէր. «Երբ օդային [...] նապարհը ցամաքային եւ [...] յին ուղիներու ապահովութ[...] ստանայ, անծանօթ մարզեր[...] տախուզութիւնը խաղ մը [...] ըլլայ։ Հեռաւոր երկիրներ [...] րու պիտի մօտենան։ Զինու[...] կան եւ առեւտրական դիրք[...] նեցող երկիրներ պիտի կորս[...] իրենց դիրքը, ուրիշներ [...] կարգի պիտի ըլլան։»

Մարգարէութիւնը իրակա[...] ցած է ահա՛։

Հեռաւորութիւնը [...] ծով ու լեռներ, անմատչելի [...] անցանելի մարզեր կ'ոչն[...] օդանաւերու սլացքին տակ։ [...] մը թուեցաւ բեւեռային [...] Նօպիլէի, երազ մըն էր [...] կութեան համար, ահա՛ [...] նութիւն մըն է, երազէ մը [...] գեղեցիկ։

Գ. [...]

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Էնկիւրիի հրամանին [...] Պոլսոյ մաքսային վարչու[...] կը ծանուցանէ թէ այսու[...] Ռուսիայէն ներածուած ապ[...] ներէն ութապատիկ մաքսա[...] պիտի գանձուի, փոխանակ [...] 5ի։ Այս կարգադրութիւնը [...] է անոր համար որ Ռուսիա եւ [...] քիա առեւտրական դաշնա[...] կնքած դեռ։ Այսօր հետեւ[...] ռուսական քարիւղին [...] վրայ 60 փարայի, պէնզինի [...] ալ 30 փարայի յաւելում [...] ըլլայ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ [...] հասաւ Շէրպուրկ, ուր պիտ[...] քանի մը օր։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանէն երիտասարդի մը կողմէ Ֆրանսա իր մեծ մայրիկին գրուած Յուլիս 18 թուակիր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

— Հոս շատ բաներ կան որ [աւ]ելի սուղ են. միայն հացը քիչ մը աժան է. մնացեալ բոլոր բաները աւելի սուղ են քան Ֆրանսայի մէջ։ Դուրսէն առուտուր չեն ըներ. միայն Ռուսաստանէն եկած ապրանքներով կը գոհանան։ Բայց երկրի վիճակը օրէ օր կը լաւնայ։ Ցարուէ տարի նոր փոփոխութիւն կը կրէ։ Ինչպէս գիտէք, բանւորական երկիր է. բայց գործարաններու թիւը շատ քիչ է, իսկ բանւորներու թիւը շատ, այնպէս որ գործազուրկներ միշտ կան։ Անցեալ տարի մեզ հետ եկած գաղթականներէն շատերուն վիճակը ցաւալի է։ Կան որ չոր հացի կը կարօտին։ Անոնք որ դրամ ունէին կամ արհեստ գիտէին, քաշուեցան քաղաքները եւ սանկ-նանկ կ'ապրին. իսկ անոնք որ նիւթական կարողութիւն չունէին, ստիպուեցան մնալ։ Կառավարութիւնը տարաւ զանոնք անմարդաբնակ, աւերակ մէկ-երկու գիւղերու մէջ տեղաւորեց եւ որոշ [ք]ափով արտեր տուաւ։ Գրեթէ [բ]ոլորն ալ քիչ-շատ ցանքեր ցա[ն]ած են. պետութիւնը սերմնցուտուած է. բայց ուշ ցանուած ըլլալով, շատերուն ցանքերը փճացած են. մէկ մասն ալ արտերը լաւ վա[ր]ած չըլլալով, խոտը խեղդած է [ց]անքերը։ Շատերը բնակարան [չ]ունին. իսկ մէկ մասն ալ փլած [տ]ներուն վրան գոցելով մէջը [մ]տած է։ Կառավարութիւնը չէն[ք]եր պիտի շինէ, բայց ո՞վ գիտէ [ե]րբ։ Գաղթականներուն բնակած [գ]իւղի օդը շատ վատառողջ է. [տ]աք եւ չափազանց շատ մժեղ[ոտ]այ։ Շատերը կ'ըսեն թէ երբ [ե]րքերը քաղենք, պիտի փախինք [ա]յս տեղէն։

... Գիտեմ որ այդ կողմերը [շ]ատ կը գովեն Հայաստանը. մա[ն]աւանդ Ֆրանսա եկած «Երեւան» [թ]երթը այնպէս կը հաւատացնէ [թ]է' կեանքը, երջանկութիւնը Հա[յ]աստանի մէջ կը բխին. սուտ [լ]ուրեր են. տակաւին այդ բա[նե]րը չեն իրականացած, բանւոր [բ]արդու կեանքը հոս ալ միեւնոյն [է]. հոն ալ այստեղի բանւորներու [ա]մսականն ալ ֆրանսական 15—16 [ֆրա]նքէն աւելի չէ. Հօկերուն, «Երե[ւա]ն»ներուն շատ մի հաւատաք։

* *
*

Երեւանի մէջ մանկական բուժարան մը պիտի հաստատուի, Կարմիր խաչին նախաձեռնութեամբ։ Այս նպատակով 50,000 ռուբլի հաւաքուած է նիւ Եորքի մէջ։

* *
*

Երկրագործական գործավարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ մարախ երեւցած է Արազդայանի շրջանին մէջ եւ կը սպառնայ բամբակի, հացի ցանքերուն եւ բանջարանոցներուն։ Միջոցներ ձեռք առնուած են։

* *
*

Հայաստանի տնտեսական խորհուրդի նախագահ Պ. Բալեան որ վերջերս այցելած էր Զանգեզուրի (Ղափանի) պղնձահանքերը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Խորհրդային Հայաստան»ի.—

— Եթէ մինչեւ վերջին ժամանակներս բոլոր հանքերը միայն կուտային 1400-1500 փութ պղինձ, այժմ կան հանքեր որոնք առանձինն 1000 փութ կ'արտադրեն։ Աշխատանքներու կանոնաւորման կարեւոր խնդիրներէն մէկն ալ բանւորական բնակարաններ շինելու հարցն է։ Այժմ 900 հոգիի համար կան բնակարաններ, որոնք պէտք է հասցուին մինչեւ 2000ի, որպէսզի այն գիւղացիները որոնք 5-8 վերստ հեռու գիւղերէ կուգան, կարենան մշտապէս կապուիլ հանքերուն։ Այս նպատակին համար անհրաժեշտ է 100,000 ռուբլի։ Գալով հաղորդակցութեան միջոցներուն, Ջուլֆայի ճամբան, որ 1925 Հոկտեմբերին հանքերուն պիտի մօտենար 39 քիլ. տարածութեան վրայ, չյաջողեցաւ, եւ ստիպուեցանք հանքերէն ապրանք փոխադրել 130 քիլ. տարածութեան վրայ։ Մարտէն յետոյ միայն կարելի եղաւ 90 քիլոմեդրի հասցնել հեռաւորութիւնը։ Անցնելով բանւորական ձեռքին, պէտք է նկատեմ որ մեր յոյսերը չարդարացան։

Կը կարծէինք թէ պարսիկ բանւորները մշտապէս կը մնան եւ կ'աշխատին, բայց անոնք, ինչպէս տեղացիները, դաշտային աշխատանքի ժամանակ ձգեցին գացին, եւ եթէ Մարտ 1ին ունէինք 1500 բանւոր, Օգոստոսին անոնց թիւը իջաւ 1100ի։ Ցետոյ չկրցանք ժամանակին դրամ ստանալ եւ աշխատավարձը կանոնաւոր վճարել։ Բնակարաններու շինութեան յատկացուած 100 հազար ռուբլին ալ մինչեւ այժմ չկրցանք ստանալ։ Կը յուսանք թէ այս ծրագիրը որ այս տարի ունէինք եւ չկրցանք իրագործել, կը յաջողի յառաջիկայ տարի եւ այն ատեն կրնանք արտադրել 135 հազար փութ պղինձ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

78 — ՌՈՄԱՆՎԻԼ

Փարիզի փօրթ տէ Լիլայէն հանրակառքով քսան վայրկեան հեռաւորութիւն ունի Ռոմանվիլ։ Օդը շատ լաւ է. մեր հայրենակիցներուն թիւը կը հասնի մօտ 70—80ի, 12—15 ընտանիք։ Մեծ մասով կիներ եւ մանուկներ են։ Աշխատանքի համար փարիզ կ'իջնեն, իսկ մաս մըն ալ շրջանները զանազան գործերով կը զբաղին։ Իւրաքանչիւր ընտանիք տուն վարձած է նպաստաւոր պայմաններով, եւ քանի մը տարուան համար։ Հիւրանոց բնակողներ ալ կան։ Մեր հայրենակիցները մեծ մասով Կարնոյ շրջանէն են։ Վերջերս հարսնիք մը ունեցանք. մահ չէ պատահած, իսկ հիւանդ ալ գրեթէ չկայ։ Ազգային կեանք չունինք, ոչ ալ կուսակցութիւններ։ Միայն անհատ դաշնակցականներ կան։ Պզտիկները ֆրանսական դպրոց կ'երթան։

Վ. Վ.

* *
*

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ մասին գրուած պատասխանին մէջ մոռցուած էր յիշել Իզմիթի շրջանէն Խալագտէրեցիները, որոնց թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 100ի։ Ասոնց մօտ 40ը այրեր են, 40ը կիներ, 10ը որբեւայրի) եւ 20 երկսեռ մանուկներ։ Այրերէն 10ը ամուրի են։ Մօտերս քանի մը հոգի պիտի ամուսնանան հայ աղջիկներու հետ։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ինքնութեան թուղթերու փոփոխման նախօրեակին, կարգ մը դժուարութիւններ կը նախատեսուին։ Կը թուեմ կարեւորները, յուսալով որ «Յառաջ» անոնց տեղ տալով, պատասխանատու մարմիններու ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ, որպէսզի ժամանակին կատարուի անհրաժեշտ ձեռնարկը եւ չկրկնուին անցեալ տարուայ սխալները։

Անցեալ տարի ալ ըսուեցաւ թէ, անոնք որ երախայ ունեցած են Ֆրանսայի մէջ, պիտի կրնան զեղչուած սակ վճարել. բայց ետքը տես որ երախան Ֆրանսացի յայտարարելու համար ձեւակերպութիւնները այնքան դժուար են եւ սուղ, որ ոչ մէկ հայ բանւոր կրցաւ գլուխ հանել եւ ճարահատ վճարեց ամենաբարձր սակագինը։

Երկրորդ՝ բանւորներու մասին տրուած հաւաստիքները եւս պարապը ելան, քանի որ պատկանեալ իշխանութիւնը իբրեւ բանւոր եւ գեղջի արժանի ճանչցաւ միայն պայմանագրութեամբ Ֆրանսա մտնողները։ Հետեւաբար հոս ալ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կազմող բանւորներ նորէն ենթարկուեցան զոհողութեան։

Այս երկու պարագաները, արդէն իսկ մտահոգութեան մատնած են հայ բանւորները։ Ուստի կը խնդրենք իրաւասու մարմիններէն, որ միջոցներ ձեռք առնեն։ Գործը հաւաքաբար պէտք է լուծուի եւ ոչ թէ անհատաբար։ Բանւորները ոչ միջոց ունին եւ ոչ ալ պիտի կրնան արդիւնք մը հանել։

Բանւոր՝ Կ. Սեւեան

ՊՈԼԷՆ, 30 Օգոստոս.— Երէկ տեղի ունեցաւ Պօլէնր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դասախօսական ժողովը, ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակի մը մէջ։ Ընկերոջ մը տան կոկիկ սրահը ընտանեկան տաք մթնոլորտի մը վերածուած էր։ Ներկայ էին քսան ունկնդիրներ։ Դասախօսն էր ընկեր Պօղոս Հիւսեան, նիւթ ունենալով, Ա.— Համառօտ ակնարկ հայ ազատագրման շարժման վրայ (Մտքի եւ զէնքի հերոսներ իբրեւ անհատ գործիչներ)։ Բ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծագումն ու հիմնաւորումը (Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն եւ ապա Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն և անոր անունին նշանակալից բաժանումը։ Նախնական կազմակերպչական աշխատանքներ եւ այդ կազմակերպութեան տարածման ազդակներ)։

Դասախօսութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ ունկնդրուեցաւ ներկաներուն կողմէ։

Ժամը 6ը անցած էր երբ դասախօսութեան առաջին մ՚ասը վերջացաւ։ Ներկաները ճաշելէ յետոյ, վերադարձան հետեւելու համար երկրորդ դասախօսութեան որ պիտի սկսէր ժամը 8ուկէսին։ Այս անգամ նիւթն էր. Գ.— Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան ծրագրի մեկնաբանում (Աշխարհահայեացքը անոր քաղաքական եւ տնտեսական պահանջներու, միշտ ժամանակի եւ պայմաններու յարմարցուած)։

Այս խիստ շահեկան նիւթը գրաւեց ամբողջ 3 ժամ, որմէ յետոյ ընկերներէն շատեր հարցումներ ուղղեցին։

Ահաւասիկ աշխատաւորներ, որոնք ամբողջ Կիրակիի հանգիստը զոհելով, կէս գիշերին տուն կը դառնային, առտուն կանուխ գործի երթալու համար։

Գ. Զ.

Զ. Ռ. Մ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Օգոստոս 27ին տեղի ունեցաւ Վալանսի Զ. Որբերու Միութեան ժողովը, Քաֆէ լ'Էսթի սրահին մէջ։ Այս առթիւ ունեցանք բաւական թիւով նոր անդամներ։ Զ. Ո. Միութեան վարչութեան ներկայացուցիչը շատ կարեւոր տեղեկութիւններ տուաւ կեդրոնի եւ Ֆրանսայի զանազան վայրերու մասին, ուր կազմուած են Զ. Որբերու միութիւններ։ Եւ քաջալերեց մեզ, մաղթելով անվհատ յարատեւութիւն, կամք եւ կորով։

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Օր նոր, ծրագիր նոր։ Երեսփոխանները, իրենց արձակուրդէն օգտուելով, նոր նոր ծրագիրներ կը յղանան, Ֆրանսա բնակող օտարականներուն վրայ նոր տուրքեր դնելու համար։ Այսպէս, Սէն-է-Լուառի երեսփոխան Պ. Էմօն Պուայէէ հաշուեր է որ Ֆրանսա եկող կարգ մը շրջիկներ օրական 500 Ֆրանք թղթադրամ կը ծախսեն, ուրիշ խօսքով անոնք կ'ապրին այնպէս ինչպէս պիտի ապրէր տարեկան մօտ 180,000 Ֆրանք եկամուտ ունեցող Ֆրանսացի մը։ Արդ, այսքան եկամուտ ունեցող Ֆրանսացին տարին 50-60,000 Ֆրանք տուրք կը վճարէ կառավարութեան, այսինքն օրական մօտ 25 Ֆրանք ոսկեդրամ։

Մինչ օտարականը բան մըն ալ չի վճարեր։ Այս անարդարութիւնը վերացնելու համար, երեսփոխանը կ'առաջարկէ երեք դասակարգի բաժնել օտարականները, համաձայն իրենց հարստութեան։ Ասիկա ալ պիտի ճշդուի արտաքին նշաններով. օտարականին պաշտօնական յայտարարութիւնով եւ բնակած պանդոկին աստիճանով։

Առաջին դասակարգը պիտի համապատասխանէ տարին շուրջ 200 հազար Ֆրանք եկամուտ ունեցող Ֆրանսացիներու եւ պիտի վճարէ օրական 50 Ֆրանք ոսկեդրամ արժէքով տուրք. երկրորդ դասակարգը 200 հազար Ֆրանք շահողներուն պիտի նմանցուի եւ օրական 25 Ֆրանք ոսկեդրամ պիտի վճարէ. իսկ երրորդ դասակարգին մէջ պիտի մտնեն անոնք, որ 100-150 հազար Ֆրանքի եկամուտ ունեցողի պէս կ'ապրին։ Ասոնք ալ օրական 15 Ֆրանք ոսկեդրամ պիտի վճարեն պետական գանձին։

Այս ձեւով արդարութիւնը իր տեղը պիտի գտնէ եւ օտարներն ալ Ֆրանսացիին հաւասար տուրք պիտի վճարեն։

«Մաթէն» կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի ստորագրած միջազգային դաշնագիրներուն համաձայն արգիլուած է Ֆրանսա բնակող օտարականներէն գանձել աւելի տուրք, քան ինչ որ օտար երկիր բնակող Ֆրանսացիները չեն վճարեր յիշեալ երկիրներու կառավարութեանց։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպած էր հեծելանիւի մրցում մը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 29ին, առտուան ժամը 9ին։ Կը մասնակցէին 15 անդամներ, որոնք մեկնեցան Վալանսէն-Թէն (երթ ու դարձ)։ Հեռաւորութիւնն էր 36 քիլոմեդր։

Ա. հանդիսացաւ Յակոբ Գապաեան (1 ժամ 2 վայրկ.)։ Բ. հանդիսացաւ Ժոռժ Շաքարեան (Ա.էն 150 մ. տարբերութեամբ)։ Գ. հանդիսացաւ Գարեգին Փաշոյեան (Ա.էն 500 մէթր հեռաւորութեամբ)։ Դ. հանդիսացաւ Սենեքերիմ Փիլիպպոսեան, Ե. հանդիսացաւ Գէորգ Տէրտէրեան։

Մրցումէն վերջ տեղի ունեցաւ թէյասեղան մը։ Սրահը լիքն էր եւ բազմութիւն մըն ալ դուրը խռնուած։ Յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։

Նոյն օրը գրեթէ քսանի մօտ երիտասարդներ փափաք յայտնեցին անդամակցիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Մրցման կը հետեւէին երեք ինքնաշարժեր լեցուն հայ երիտասարդներով, որոնք ճամբու ընթացքին կը քաջալերէին հեծանուորդները։

Ոստիկանութեան Տեսուչն ալ երկու ոստիկան ուղարկած էր կարգապահութեան հսկելու համար։

Միութեան վարչութիւնը արդէն կազմած է ֆութպոլի Ա. և Բ. երկու խումբեր և մօտերս ալ պիտի կազմէ սկաուտական խումբակներ, 12էն 18 տարեկան պատանիներու համար։

Երկու հայրենակիցներ նուէրներ ըրին եւ ուրիշներ ալ խոստացան լրացնել կարգ մը պակասներ։

Պարոյր

ԱՊՐՈՒՍՏԻ սղութեան պատճառով կառավարութիւնը որոշեց պաշտօնեաներու ամսականին վրայ 100ին 12 յաւելում ընել։ Նուազագոյն յաւելումը պիտի ըլլայ ամսական 100 Ֆրանք։

ՕԴԱՅԻՆ կազին խորանարդ մեդրը երէկուընէ սկսեալ 85 սանթիմ պիտի արժէ փոխանակ 75ի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԱՆՀԱՒԱՏ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼԸ

Աշխարհագրութեան դասի[ն] մէկ քանի աշակերտներ [...]ի կը հարցնէին Դարանաղի[ի ա]նուն ծագումը. ես ինչ որ լսած մեր պատուելի իմաստուննե[րէ]ն կը պատասխանէի թէ, Քէմա[խ]ի քարայրները մեծ մեծ դարաններ են աղով լեցուած, ուսկից [Բ]արձր Հայոց այդ գաւառը կոչուի Դարանաղի։ Ուրիշներ հարցնէին Անուշաւան բաստուգաբանութիւնը. ես ա[նո]նց կ'ըսէի թէ Անուշաւան նա[հա]պետը ուր որ ոտքը դնէր, երկիր անուշի աւան կը դառնար, [ու ա]հն կը բուսնէր շաքարի եղէ[գ]. Եւ քիչ մը աւելի բան ծա[նօթաց]ու համար, կը շարունակէի [...]ութիւններս։ Դուք գիտնա[լու] էք որ մեր Լուսաւորիչ սուրբ [...]եգոր հայրապետը միայն լոյս չէր ճառագայթեր, այլ նաեւ շաքար, անոր գաւազանը շաքարի եղէգ էր, շաքարի աղբիւր. «Իբրեւ եղէգն շաքարաբուղխ եւ մեղրահոս». այս ըսածս կը հաստատէ Յովհաննէս Ոսկեբերանը երբ կը ճառէ մեր սուրբ Լուսաւորչին վրայ։

Խասգիւղի մէջ ես ամենէն աւելի կը տեսնուէի Ճափճափեան Մինասին հետ. Նիկոմիդեան այգեստաններէն անոր կը հասնէր հարազատ ընտիր գինի, ան շատ կը խմէր, որով անոր քիթը միշտ աքլորի կատարին պէս կարմիր էր։ Մեր վարժարանը նորոգութեան մէջ էր, որով անոր տունը դպրոց դարձուցած էինք։ Ես ամուսնացած էի, եւ տարի մը չանցած, Ճափճափեան բարեկամիս կը յայտնէի որ երջանիկ ամուսնութիւն մը չէի ըրած. ան որքան որ կինեսէր մըն էր, բայց խելքը գլուխը աշխարհափորձ իմաստասէր մըն էր. ան ինծի կ'ըսէր.

— Մարդ երջանիկ պիտի ըլլար, եթէ բնաւ երջանկութեան չի ցանկար։

Անոր խօսքը գիս չէր մխիթարեր, ես կը զգայի որ երջանիկ չէի, անոր խօսքը գիս չէր համոզեր։ Խելօքներուն խրատը խելացիներուն միայն օգտակար կ'ըլլայ. ես Սոկրատին ցուրտ համբերութիւնը չունէի, այդ իմաստասէրին կինը երբ բարկացած կը թքնէր իր երեսին, ասի պաղարիւն եւ անխռով կը պատասխանէր թէ փոթորիկէն վերջը անձրեւելը բնական բան մըն էր։ Եւ շիտակը ըսելով երբ կինս կը բարկանար, ես դեռ աւելի կը բարկանայի,

* *
*

Անցան ամիսներ, Աղւանի Ստեփան Սրբազան Պատրիարքը, ծանօթ ըլլալով իմ ընտանեկան դժբախտութեանս, ինծի առաջարկեց քահանայական կարգը ընդունելու, ան իր աղւանիի անուշութեամբը ըսաւ ինծի.

— Տղաս, ես քեզի շատ հաւնած եմ, սա մեր Գազէզ Ցարութիւն Ամիրան ալ քեզի շատ կը սիրէ, եւ կը փափաքի որ քեզի քահանայ ձեռնադրեմ։ Մեր այդ լուսամիտ ամիրային փափաքն է որ քահանայ ձեռնադրուածները ուսեալ ըլլան. քեզմէ աւելի ուսեալ ու յարմար ո՞ւր կրնամ գտնալ։ Փառք Տեառն դուն արդէն Տէրտէրի զաւակ, դուն հոգեւորականի ծնունդ, դուն հողի մշակ չուզեցիր ըլլալ, եկուր քեզ ընենք եկեղեցւոյ մշակ։

Ես պատասխանեցի.

— Սրբազան իրաւցնէ ամուսնութենէս վերջը կը զգամ որ երջանիկ ըլլալու միակ միջոցն է քահանայ ձեռնադրուիլն։ Բայց դուք գիտէք քահանայի պէտք ունիք, ես մեր պատուելիներուն չափ գիտութիւն չունիմ։

— Գիտցածդ ալ շատ է. փառք Տեառն, դուն լաւ հայկաբան ես, իտալերէնի եւ Ֆրանսերէնի հմուտ եւ ատոնցմէ աւելի դուն քաջ աստուածաբան ես, ինչ որ ամէնէն աւելի կը պահանջուի եկեղեցականէ մը։

Այս առաջարկին չի դիմադրեցի, բայց խնդրեցի որ ինծի ժամանակ տայ քիչ մը վրան խորհելու. ու տեսայ որ ան ձեռքը համրիչ մը առաւ, որուն ամէն մէկ հատիկներուն վրայ նշանակուած էին տարւոյն թիւերը։ Ցոյց տուաւ նոյն օրուան թիւը եւ ըսաւ.

— Պարոն վարժապետ, աչա տարին լրանալու համար տակաւին յիսունըհինգ օր է մնացեր։ Ես քեզի երկու ամիս ժամանակ կուտամ, գնա՛ խորհէ, եւ եկուր ինծի պատասխան տուր։

Այդչափ երկար չի սպասեցի, քառասունքս չուտով լրացուցի, եւ ահա՛ ես քահանայ ձեռնադրուած էի։ Անցան մէկ քանի տարիներ, ես կը սկսէի սոսկալ քահանայութեան վիճակէս, ես չէի տեսներ իմ մէջս այն բարձր արժանիքը ինչ որ կը պահանջուէր կատարեալ եւ արժանաւոր քահանայէ մը։ Ես շատ երկարօրէն մտածեր էի Ճաշոցին այս ահաւոր խօսքերուն թէ. «Ոչ հրեշտակք հաւատացան զքահանայական պատիւ, այլ՝ մարդիկ»։ Այո՛ երբ հրեշտակները չեն վստահցած իրենք իրենց վրայ եւ քահանայութեան յանձնառու չեն եղած, ես ինչպէ՞ս կրնայ էի վստահանալ իմ կոչումիս արժանաւորութեան վրայ։ Բայց եւ այնպէս ես սկսած էի պատարագել, քարոզել, արքայութեան ճամբան ցոյց տալ։

(Շարունակելի) ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր թղթակիցներէն գրել թուղթին մէկ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

⁂ Վարչապետ Բօնտիլիս յայտարարեց թէ ընտրութիւնները պիտի կատարուին Հոկտեմբերին եւ եթէ իր կուսակցութիւնը (ազգային հանրապետական) յաղթէ, կառավարութեան ընդհանուր ձգտումը պիտի ըլլայ ընկերվարական։ Այն ատեն դրամագլուխի վրայ տուրք պիտի հաստատուի եւ պիտի թեթեւցուի չքաւորներուն բեռը։ Փոփոխութիւն չի նախատեսուիր արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Քաղաքական ազատութիւնը վերահաստատուած ըլլալով, համայնավարները մեծ միթինկ մը գումարեցին Աթէնքի մէջ, և թափօր կազմած՝ կառավարութեան ներկայացուցին իրենց քուէարկած բանաձեւը։ Բայց Սելանիկի մէջ արգիլուեցաւ նման միթինկ մը։

Պատուիրակն ալ կալանուեցաւ

Լոնտոնի գաղտնի ոստիկանութիւնը հրամայեց ձերբակալել եւ հսկողութեան տակ պահել ռուս յայտնի պատուիրակ Թոմսքին, որ Անգլիա կը սպասուէր յառաջիկայ շաբթու, Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մասնակցելու համար։

Ժընեւի արտօնութեան պահանջը

Գանգատողներուն գոհացում տալու համար, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը ծրագիր մը պատրաստեց, որուն համաձայն ոչ-մնայուն անդամներու թիւը կը բարձրանայ 9ի։ Այս անդամները պիտի ընտրուին երեք տարուան համար եւ պաշտօնի պիտի ձեռնարկեն իրենց ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ։ Անդամներուն մէկ երրորդը պիտի ընտրուի ամէն տարի։ 1926ին, 9 ոչ-մնայուն անդամները պիտի ընտրուին ընդհ. ժողովին կողմէ, այսպէս, — 3 հոգի երեք, 3 հոգի երկու, 3 հոգի մէկ տարուան համար։

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, Սպանիա այս ձեւին ալ չի համակերպիր, եւ անպատճառ մնայուն աթոռ կը պահանջէ։ Միայն Զուիցերիայի պատուիրակը ուժ տուաւ Սպանիոյ պահանջումին, ի հարկէ միեւնոյն իրաւունքը պահանջելով իր երկրին համար։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ գէշ է։ Կը կարծուի թէ Սպանիա չպիտի մասնակցի ընդհ. ժողովին։

Ֆրանքին բարձրացումը

Առջի օր տոլարը 32.67ի փակուեցաւ Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ, իսկ 33.80ի՝ Փարիզի մէջ (սթերլինը՝ 163.30ի)։ Նիւ Եորքի եւ Փարիզի միջեւ եղած մէկ ֆրանքի տարբերութիւնը մեծ լաւատեսութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ։

Ֆրանքեւռուսական դաշնագրին դէմ

«Իզվեստիա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, խմբագրականով մը կը ձաղկէ ֆրանքեւռումէն համաձայնութիւնը, իբրեւ ոչ-բարեկամական արարք մը Խորհրդային Միութեան դէմ։ Ռումանիոյ «հողային գոյավիճակը երաշխաւորելու» տրամադրութիւնը, մանաւանդ, շատ սրտնեղած է Ռուսերը, որոնք տակաւին իրենց յոյսը չեն կտրած Պեսարապիոյ վերագրաւումէն։ Ռուսական թերթը դիտել կու տայ թէ Ֆրանսայի ստանձնած յանձնառութիւնները շարունակ թիւրիմացութիւններ պիտի պատճառեն Խորհրդային Միութեան հետ եւ երկար ատենի համար պիտի նուազեցնեն փոխադարձ վստահութեան եւ համաձայնութեան հաւանականութիւնները։ Ռուսական կառավարութիւնը բացատրութիւն կը սպասէ այս դաշնագրին մասին, և քանի որ Ֆրանսա լուռ կը մնայ, կը հետեւի թէ չի կրնար փաստեր ցուցնել, Ռուսիոյ հանրային կարծիքը հանգստացնելու համար։

Համայնավարներուն դէմ

Փրուսիոյ կառավարութիւնը լուծուած հռչակեց համայնավար կուսակցութիւնը եւ Կարմիր Ճակատի ռազմիկներու կազմակերպութիւնը։ Այս որոշումը հրատարակուեցաւ հրամանագրով մը, ուր իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուին վերջին արիւնալի դէպքերը։ Լուծուած կազմակերպութիւններուն կ՚արգիլուի թափօրներ կազմել եւ յայտարարութիւններ հրատարակել ու ցրուել կառավարութեան անդամներուն դէմ։ Առ հասարակ, խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն բոլոր կազմակերպութեանց դէմ որոնք կը խանգարեն բարեկարգութիւնը։

Սուլթանուհի մը անձնասպան

Գահիրէէն կը գրեն թէ նախորդ սուլթանուհի Խայրիէ Գատըն փորձած է անձնասպան ըլլալ, Նեղոսի մէջ նետուելով։ Կարելի եղած է ազատել Սուլթանուհին, որ երեք ամիսէ ի վեր ստացած չըլլալով Ընկլիւրիի սահմանած հանգստեան թոշակը, թշուառութեան մատնուած էր։

Վախէն կուրցուց, վախնալով գտաւ

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Ուայզըր անուն քսանամեայ աղջիկ մը, որ տասը տարեկանին համր դարձած էր վախէն, յանկարծ խօսիլ սկսաւ, սարսափելով բոժոժաւոր օձէ մը։ Իրեն հետ էին քանի մը բարեկամներ, որոնք նոյնքան վախցան իր ձայնը լսելով, որքան ինք՝ օձէն։

Աշխարհի մրցանիշը՝ օդանաւով

Տեղակալ Շալ եւ հարիւրապետ Վէյզէր, որոնք երեքշաբթի առտու ժամը 6.18ին Ֆրանսայէն օդանաւով ճամբայ ելած էին, Պէնտէր Ապպաս իջան Չորեքշաբթի կէս օրին, ժամը 1ին։ Որով 5200 քիլոմեդր կտրած եղան 27 ժամէն, առանց ո՛ր եւ է տեղ կանգ առնելու, եւ շահեցան աշխարհի մրցանիշը։ Անցեալ Յուլիսին, հարիւրապետներ Ժէռիէ եւ Կորտիյյի շահած էին մրցանիշը, Փարիզէն Օմսք (Սիպերիա) երթալով (4735 քիլոմեդր)։ Օդանաւը Պուռժէէն ճամբայ ելլելով, անցած է Միւնիխ (680 քիլոմեդր), Վիէննա (1030 ք.), Պելկրատ (1525 ք.), Պոլիս (2225 ք.), Թուզ կէօլ (2700 ք.), Հալէպ (3150 ք.), Պաղտատ (3850 ք.), Պասրա (4305 ք.), Պէնտէր-Ապպաս (5200 ք.)։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔԷՆ բացարձակապէս կը հերքեն պոլսական թերթի մը այն լուրը թէ յունական կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, ամբողջ հայ գաղթականութիւնը երկրէն հեռացնելու համար։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ ժանտադենդի համաճարակ ծագած ըլլալով, կառավարութիւնը հրամայեց Թէլ-Ավիվի 40,000 բնակիչներուն անյապաղ պատուաստուիլ։ Պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ համաճարակը վտանգաւոր համեմատութիւններ կ՚առնէ։

ՕՐ. ԱԼԹՈՒՆ ՇԱՏՊԷԿԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿԵՐ ԱՀԱՐՈՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Վալս լէ Պէն — Վալանս

1926 Օգոստոս 29

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ 3 Սեպտեմբեր ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ յառաջիկայ Ուրբաթ 4 Սեպտ. 5, Rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, 5 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 5 Սեպտեմբեր, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ ընկերա-համակրական շրջանակի մէջ՝ Սեպտեմբեր 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն 10 և 10.30էն 12, երկու բաժինով և երեք նիւթով։ Կը դասախօսէ ընկ. Պօղոս Հիւսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նաւասարդ» Լսար. Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ Սեպտեմբեր 5ին Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, 63, Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրճարանի վերի սրահին մէջ։ Դասախօսն է Պ. Եղիշէ Թորոսեան։ Կը հրաւիրուին հայ երիտասարդները առանց խտրութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Պահեստի խումբը կը մրցի այս Կիրակի 5 Սեպտմ. A. Hellénique l'Orésiasի Ա. խումբին դէմ, ժամը 3.30ին Stade Pershing։ Ժամադրութիւն Porte Vincennes ժամը 12.30ին։

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը պիտի մրցի նոյն օրը A. Hellénique l'Orésiasի պահեստի խումբին դէմ նոյն դաշտը։ Ժամը ճիշդ 1.45ին կը սկսի մրցումը։ Ժամադրութիւն Porte Vincennes ժամը 12.30ին։

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի նորակազմ ֆութպոլի խումբը կը մրցի այս Կիրակի 5 Սեպտեմբեր, Bondyի մէջ A. S. Bondyի Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրութիւն ժամը 3.30ին La Fourche de Pavillon։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի Աթլէթիք մրցումներուն նախափորձը (էլիմինաթուար) տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 5 Կիրակի, ժամը 8ու կէսին Mont-Rougeի մարզարանը։ Ընդհանուր մրցման մասնակցելու համար անհրաժեշտ է անպայման փորձերու մասնակցութիւնը։

«ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՕԼ ՔԼԻՒՊ» (Հ. Մ. Ը. Մ.) Պուա Գոլոմպի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր չարձանագրուած ֆութպոլիստները որ կը փափաքին մասնակցիլ իր խումբերուն, գալ արձանագրուիլ Կիր. օրերը մրցումներուն հաւաքավայրը եւ կամ Եշ. երեկոները Café Terminus, Rue Bourguignons, Asnières, Միութեան ժողովատեղին։ Առնել

Porte Clichyէն 40 թիւ (քառորդ ժամ) եւ Մատլէնէն 45 թիւ հանրակառքերը։ Եւ կամ գրաւոր դիմել Հ. Թօփաքեանի, Րիւ Լաֆայէթ 53 Փարիզ։

«Արմէնիա» իր բոլոր խաղացողներուն կը տրամադրէ համազգեստ, գնդակ եւլն.։

Վարչութիւն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՕՆ, Գր. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք.

ՊԵԼՖՈՐ, Կ. Հ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ԿԱՐՏԱՆ, Ա. Բ.— Ստացանք 116 ֆրանք։ Գրած էինք որ չենք կրնար թերթ ղրկել տրուած հասցէին (Եալթա)։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Պ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ժ. Մ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԲԱՆ, Ա. Գ.— Ստացանք 40 ֆրանք. ղրկեցինք։

ԻՎՐԻ, Ե. Փ.— Ստացանք 38 ֆր., ղրկեցինք։

ԼԱՐՕՇԷԼ, Ա. Հ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, Գործ.— Ստացանք 1225 ֆրանք. մանրամասնութիւնը նամակով։

ՊԻՐԷՕՆ, Գ. Տ. Մ.— Ստացանք 100 ֆր.։

ԼԻՕՆ, Գ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՊԵԼՖՈՐ, Ղ. Գ.— Ստացանք 38 ֆրանք։ Կը ղրկուի։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՊՈԼԷՆ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 107 ֆրանք։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Մ. Փ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Յ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԻՍՍԻԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Տ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Մ. Պ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՎԷՆՍԷՆ, Գ. Հ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԱՍԷՅՆ, Ե. Թ.— Ստացանք 22 ֆրանք։ Փոխեցինք։

ՓՈՆԹՈՒԱԶ, Յ. Տ.— Մանտափոստով ղրկեցէք։

ՊՕԼԷՆ, Գ. Զ.— Մէկ անդամի համար 10 ֆրանք, մասնաւոր գին մէկէ աւելիի համար։

ԼԱ ՍԷՅՆ, Ծ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Ղրկեցինք Սեպտ. 1էն սկսեալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Գ.— Ստացած ենք, գիրքը կը ստուգենք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Նշան Պէշիկթաշլեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	161	85
Տոլար,	Dollar	33	35
Մարք (ոսկի)	Mark	7	98
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	40	—
Լիր »	» Lire	122	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	92	85
Զուից. »	Frc. Suisse	642	—
Լէյ 100 հատը	Ley	19	—
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Le Gérant : H. TEUR...

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Pa...

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

5 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 172 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՂԷՔ ՏԵՂԱՑԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ, ԲԱՅՑ ԳՈՐԾԻՔ ՄԻ ԴԱՌՆԱՔ "ՊՈԼԻՏԻԿՈՍ,,ՆԵՐՈՒ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՏԱԿ

Ֆրանքի անկման և տիրող անստուգութեան հետեւանքով, աշխատանքի տագնապ մը կը զգացուի նաև Ֆրանսայի մէջ:

Անգործութիւն չկայ, ՞բառին սովորական իմաստով: Գործարանները կը բանին. աշխատանքի հրապարակն ալ բանուկ է. բայց խուլ տրտունջներ կը լսուին երկու կողմէն ալ: Գործատէրերը հարիւրներով կը ճամբեն, ապսպրանքի նուազումը պատրուակելով, կամ աւելի աժան ձեռքեր —նեղը մնացածներ— վարձելու համար: Վերջերս յաճախ կը լսենք հայ աշխատաւորներու տեղափոխումը՝ քաղաքէ քաղաք: Կա՛մ ճամբուածներ են, իբրեւ աւելորդ, և կամ այնպիսիներ, որոնք չկարենալով դիմանալ ապրուստի սղութեան, ուրիշ տեղ կ՛ուզեն փորձել իրենց բախտը:

Այստեղ, եւ թերեւս ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ, «մեռեալ եղանակ»ի մը դատապարտուած է, օրինակ, կօշկակարութիւնը: Ծիւղեր կան ուր վեց ամսուան աշխատանքով պիտի ճարուի միւս վեց ամսուան ապրուստը: Քիչ շատ բախտաւոր կը համարուին անոնք որ կտորի վրայ կ՛աշխատին, բայց ամէն մարդու տրուած չէ 12—15 ժամ անդադար աշխատիլ, աւելի արտադրելու, հետեւաբար եւ աւելի դրամ շահելու համար: Այսպէս եւ ուրիշ արհեստներու մէջ: Իսկ մեծ գործարանները կը շարունակեն վճարել հին սակով:

Այս պայմաններուն առջեւ, արդար մտահոգութեան մատնուած են աշխատաւորները, մանաւանդ օտարները, որոնք իրենց հանգամանքով իսկ առաջին զոհերը կը դառնան ո՛րեւէ տագնապի առեն: Գործատէրերն, ալ շատ լաւ ըմբռնած են այս իրողութիւնը, եւ, անելի մը հանդիպած ատեն, գիտեն որոմ ցանել եւ զատել հրեան ու հեթանոսը: Կառավարութիւնն ալ կը հովանաւորէ այդ քաղաքականութիւնը, ամէնէն առաջ երկրին զաւակները մտածելով: Ռընոյի գործադուլին ատեն, Աշխատանքի Նախարարը ինք չվարանեցաւ յայտարարել թէ խնդրած է գործարանատէրերէն որ ի հարկին օտարները ճամբուին եւ տեղացիները չզրկուին:

Մասնագէտներու տեղեկագիրն ալ այս կարգի թելադրութիւններ ունէր: Իրական կեանքը տասնապատիկ աւելի պերճախօս է: Ահաւասիկ Լաւթի պարագան, այնպէս ինչպէս կը պատմէ աշխատակից մը, և հակառակորդ օրկան մը: Գործադուլ կը հռչակուի, Ֆրանսացիները կէս ճամբէն ետ կը դառնան, վախնալով կամ խաբելով իրենց ընկերները, իսկ պատնէշին վրայ կը մնան Իտալացիները. Սպանիացիները և... Հայերը: Դիւրին է գուշակել այսքան ձախաւեր կերպով սարքուած պայքարի մը վախճանը: Մանաւանդ որ, պայքարին գլուխն է կանգնած է C. G. T. A. Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան պոլշեւիկեան թեւը, որ աւելի քաղաքականութեամբ կը զբաղի, քան զուտ աշխատաւորական - արհեստակցական մտահոգութիւններով:

Ամիսներ առաջ, մենք հարցարան մը հրատարակեցինք, որուն պատասխանները շատ ուշագրաւ էին, տարբեր տեսակէտներով: Սէնտիկաներու մասնակցիլ թէ ոչ — ընդհանուր հարցն էր, և երկու կողմերն ալ պաշտպաններ ունեցան: Բայց երկու հոսանքներուն մէջ կար միութեան գիծ մը, — մասնակցելու պարագային, երբեք չյարիլ պոլշեւիկեան կազմակերպութեանց, և խուսափիլ քաղաքական ցոյցերէ, կամ չնետուիլ միւսներէն առաջ: Հարցը բաց է տակաւին, և անկէ ի վեր նոր փաստեր երեւան եկան, աւելի լուսաբանելու համար:

Հիմնուելով միայն կոպիտ իրականութեան վրայ, մեր աշխատաւորները, իրենց շահուն համար իսկ, անպայման պիտի ըլլան իրենց օտար բախտակիցներուն հետ: Բայց պէտք չէ գործիք դառնան գոյնզգոյն «պոլիտիկոս»ներու եւ վարձու մունետիկներու, որոնք կը վխտան ամէն տեղ, եւ որոնք արհեստի վերածեր են ամէն սրբութիւն: Մեր հայրենակիցները պիտի ըլլան արթուն եւ զգոյշ, եւ եթէ գործարանի մը բոլոր օտար աշխատաւորները գործադուլ հռչակեն, բայց Ֆրանսացիները մնան, պիտի չշփոթեն իրենց ճամբան: Եւ, ոչ մէկ պարագայի մէջ, 25 Հայը աւելի մոլեռանդ եւ մարտաշունչ պիտի դառնայ քան երկու հազար Ֆրանսացին կամ Իտալացին: Շահագործման դէմ համակերպութիւն չէ որ կը քարոզենք, այլ տարրական ինքնապաշտպանութիւն, որու մասին շատ ազօտ գաղափար ունինք, դժբախտաբար, սկսելով «առաջին քրիստոնեաները» դառնալու օրերէն: Բանւորագիւղացիական է խորհրդային միութիւնը, բայց ամենակոպիտ շահագործման կ՛ենթարկուին բանւորները, գործադուլի իրաւունքէն անգամ զրկուելով:

Անոնք որ այս խորթ միջավայրին մէջ «Օն ի մա՛րտ» կ՛աղաղակեն հարիւր հազարներու կողմէ հրմշտկուած հայ գաղթականին, աւելի մարդավարի, խկապէս աշխատաւորական գործ մը տեսած կ՛ըլլան, ճամբան լայն բանալով մեր թափառական բանուորներուն առջեւ, դէպի Հայաստան:

Այլապէս, բոլոր ընդհարումներուն մէջ, մենք ենք որ պիտի մնանք անիւներուն տակ, իբրեւ ամէնէն տկարները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ, ՀԱՅԵՐԸ՝ ՊԱՏՆԷՇԻ ՎՐԱՅ

Երեւան, որ ուխտած է՝ պաշտպանել հայ աշխատաւորին շահերը, զանոնք կրակը ձգելով, քանի մը օր առաջ հրճուագին կ՛աւետէր Լավուլթի (Լիօն) մէջ կազմակերպուած գործադուլի մը յաղթանակը: Այսօր աշխատակից մը կը բացատրէ թէ ի՛նչ արժած է այդ յաղթանակը 25 հայ աշխատաւորներուն: Ի՛նչ փոյթ: Հօկի օրկանը գործի վրայ է եւ Ուրբաթ օր (3 Սեպտ.), նոր թղթակցութիւն մը կը հրատարակէր, ուր կը կարդանք հետեւեալ հերոսապատումը.

«Գործադուլի սկիզբի օրէն մինչեւ չորեքշաբթի առաւօտ խումբ մը բանւորներ իտալացի, սպանիացի, հայ եւ ֆրանսացիներ գործարանին բոլորտիքը կը հսկեն, որպէսզի մարդ չաշխատի եւ գործադուլը ձախողի: կարգ մը բանթող բանւորներ նոյնիսկ արգելք եղան գործարանի տնօրէնին եւ պահանջեցին որպէսզի սէնտիքայէն արտօնագիր մը բերէ մինչեւ ներս մտնելու համար: Մինչեւ ոստիկան զինուորներու գալը, բանուորութիւնը քաջաբար դիմադրեց. ատկէ վերջը տեղւոյս քաղաքապետը ֆրանսացի միամիտ աշխատաւոր եւ աշխատաւորուհիներուն կը յորդորէ որ «աղտոտ օտարականներուն» հետ չըլլան, թէ օտարականները եկան ֆրանսայի մէջ կեանքը սղեց, պատերազմին մէջ չօգնեցին եւն. եւ կղերական քարոզներ: Քիչ մըն ալ վախ կուտայ, այնպէս որ 150—200ի չափ բանուոր եւ բանուորուհիներ ոստիկան զինուորներու հսկողութեան տակ կը սկսին աշխատանքի. մէկ չնչին մասն է որ կ՛աշխատի, մեծամասնութիւնը որոնք գրեթէ ամբողջ օտարականներ են, հայ, իտալացի, սպանիացիներ, քաջաբար կ՛ուզեն շարունակել եւ յաղթական դուրս գալ այս պայքարէն, յենուելով C. G. T. U.ի պաշտպանութեան ու հովանաւորութեան: (Աշխատանքի պոլշեւիկ դաշնակցութիւն):

Թղթակցութենէն կ՛իմանանք նաեւ որ հրապարակային ժողով մըն ալ սարքուեր է, ուր «խօսեցան հայ, իտալացի, սպանիացի, ֆրանսացի ընկերներ:»

Շատ համեստ են աշխատաւորներու պահանջները, եւ շատ ալ բանաւոր: Այդ մասին ո՛չ մէկ խօսք: Բայց ի՛նչպէս հաւատալ գործադուլին լրջութեան, երբ Ֆրանսացին տեղի կուտայ, իսկ Հայերը կը մնան պատնէշին վրայ: Եզրակացութիւնը դուք հանեցէք.

— «Հայ, իտալացի, սպանիացի եւ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ բանուորներու ցոյց տուած հերոսական պայքարները գովելի են»:

ԳՈՂԸ ԳՈՂԷՆ ԳՈՂԱՑԱՒ...

Տխրահռչակ Աղա Օղլու Ահմէտ, որ մինչեւ երէկ իթթիհատի թմբուկը կը զարնէր, հետեւեալ սրտառո՛ւչ տողերը կը գրէ վերջին դատավարութեան առթիւ.

«Իթթիհատի կուսակցութենէն որոշ գումար մը թէճէտտիւտ կուսակցութեան կը փոխանցուի: Այս դրամը քմահաճօրէն կը վատնուի: Ասոր անոր հազարաւոր ոսկիներ կը տրուին: Այսպէս, Արդընի երեսփոխան Իհսան պէյ կ՛ըսէ թէ այդ դրամէն մաս մըն ալ Մալթա ղրկուած է: Մինչդեռ ես ալ Մալթա էի, Իթթիհատական էի: Անդամավճարներս ժամանակին տուեր էի եւ միեւնոյն կարօտեալներէն էի: Ինծի բնաւ դրամ տրուած չէ և իմ գիտցածիս նայելով, ինծի պէս կարօտեալներէն ո՛չ մէկուն օժանդակութիւն մը եղած է: Կը նշանակէ թէ, այդպիսի դրամ մը եթէ Մալթա ղրկուած ալ է, անկարօտներու կողմէ կուլ տրուած է:

Ուրիշ օրինակ մը: Իթթիհատը կը ջնջուի: Պարագլուխները ամէն բանէ առաջ իրենց անուշ հոգին կը մտածեն: Իրենց ձեռքին մէջ գտնուած դրամին կարեւոր մէկ մասը գրպանելէ և մնացածն ալ ամէնէն մօտիկ բարեկամներու յանձնելէ յետոյ, իրենց շունչը Եւրոպա կ՛առնեն: Մինչդեռ ճիշդ այդ միջոցին իրենց պատճառաւ Պէքիր աղա պէօլիւկի նկուղներուն մէջ հարիւրաւոր անմեղներ կը հեծէին և որոնց ընտանիքները անօթութեան ճիրաններուն մէջ կը գալարուէին: Իրենց փախուստի միջոցին, այդ մարդիկը բնականաբար իրենց միտքէն անգամ չանցուցին այս անմեղները»: (Կարդա՝ ջարդարարները):

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՎԱՆՔԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը կը հաղորդեն թէ Կեսարիոյ Ս. Կարապետի եկեղեցին, որ կառավարութեան կողմէ փակուած էր 4-5 ամիսէ ի վեր, վերաբացուեր է Օգոստոս 19ին: Այս առթիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեր է: Շրջակայ գիւղացի Հայեր, որբեր եւ որբուհիներ փութացեր են վանք: Եկեղեցիին զոյքերը գրաւուած ըլլալով, կեսարիայէն զգեստներ, անօթներ եւն. տարեր են: Շրջակայ Թուրք գիւղացիները հակերով պտուղ ղրկեր են հայ որբերուն եւ արտօներ են որ իրենց պարտէզները պտտին...

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ալ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Պատրիարքի ընտրութեան համար: Այս առթիւ պայքար մը սկսած է մամուլին եւ ազգային շրջանակներու մէջ, որոնք հոսանքներու բաժնուած են: Կառավարութիւնը անտարբեր կը ձեւանայ, իսկ Թուրք մամուլը օրը օրին կը հետեւի անցուդարձերուն:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ Պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն թէ առաջնորդը Լիօնի եւ Մարսէյլի շրջանները այցելելէ յետոյ, յառաջիկայ շաբթու կը վերադառնայ փարիզ:— Հայ եկեղեցիի խորհրդարանը անբաւական համարուելով իբրեւ պաշտօնատուն, որոշուած է այս շաբթու փոխադրուիլ Անիէր (կառ. Սէն-Լազարի մօտ), յատկապէս վարձուած շէնք մը:

ՀԱՑԸ 2.65ի պիտի ծախուի յառաջիկայ Սեպտ. 9էն սկսեալ, ցորենի գինը բարձրացած ըլլալով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսիական միջադէպը

«Լօթիւս»ի նաւապետին ձերբակալութիւնը կը շարունակէ յուզել Ֆրանսայի հանրային կարծիքը: Երեւի ատոր համար է որ Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ այս միջադէպէն կ՛օգտուին Մարսէյլի... Հայերն ու Յոյները, Թուրքիան վարկաբեկելու համար: Ֆրանսական մամուլը միաբերան կը գանգատի թէ Թուրք ոստիկանութիւնը ծուղակի մէջ ձգած է նաւապետը, քաղաքավարութեամբ դուրս հանելով նաւէն, այլապէս չպիտի կրնար ձերբակալել: Եւ խոշոր տուգանք մը կը պահանջէ: Այս իմաստով նոր եւ կորովի ձեռնարկ մը կատարուեցաւ առջի օր: Ի հարկին փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին: Վերջին լուրերու համաձայն, Թուրքիա յանձն առած է առժամապէս ազատ արձակել նաւապետը, միշտ պնդելով իր տեսակէտին վրայ: Էնկիւրի կը խորհի Լա Հէյի Իրաւարար Ատեանին յանձնել վէճը: Հաւանական է որ Ֆրանսա ընդունի թրքական առաջարկը:

Կրճատումներ եւ խնայողութիւններ

Նախարարական Խորհուրդը առջի օրուան նիստին մէջ վաւերացուց կարգ մը վարչական կրճատումներ, որոնց շնորհիւ պիտի գեղչուին պետական ծախքերը: Դատական Նախարարը ներկայացուց դատական բարենորոգման հրամանագիր մը, որ ընդունուեցաւ: Այդ ծրագրին համաձայն, պիտի ջնջուին 359 շրջանային դատաւորներէն 228ը եւ 218 բանտեր: Այսուհետեւ իւրաքանչիւր նահանգ մէկ նախադատ ատեան պիտի ունենայ, որ պիտի հաստատուի նահանգագլուխ քաղաքին մէջ, իսկ բացառաբար աւելի կարեւոր կամ բանուկ քաղաքի մը մէջ: 228 դատարաններու ջնջումով պիտի վերնան 396 դատաւորի և 271 դիւանադպրի պաշտօններ: 218 բանտերու ջնջումով պիտի պակսին 572 պաշտօններ, բայց փոխարէն պիտի հաստատուին կարգ մը նոր պաշտօններ որոնց թիւը 296էն պակաս չի կրնար ըլլալ: Այս կերպով թէ ծախքերը պիտի խնայուին եւ թէ բանտային վարչութիւնը պիտի բարեկարգուի: Պիտի անհետանան կարգ մը շրջանային մանրանկար արգելարաններ եւ բանտարկեալները պիտի ամփոփուին մէկ խոշոր հաստատութեան մէջ, ուր կարելի պիտի ըլլայ աշխատանք հաստատել, ինչ որ չկայ այժմ:

Ազգերու Դաշնակցութեան տագնապը

Ազգերու Դաշնակցութիւնը նոր դիմում մը կատարեց, համոզելու համար Սպանիան, որ կը սպառնայ հրաժարիլ ժողովէն, եթէ մնայուն աթոռ չտրուի իրեն ալ, ինչպէս Գերմանիոյ: Նամակը գրուած է շատ քաղաքավար լեզուով: Սպանիա կը դիմադրէ տակաւին:

Միւս կողմէ, Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբը խիստ ազդարարութիւն մը լսեց Պ. Պ. Չէմպըրլէնի եւ Պրիանի կողմէ: Լսելով տեղեկագիրը, երկու նախարարները այն եզրակացութեան հասան թէ յանձնախումբը իր իրաւասութենէն դուրս ելած, եւ շատ մը պարագաներու մէջ հոգատար պետութեանց տեղը բռնած է, աղերսագիրներ ընդունելով կամ բերանացի բողոքներ լսելով: Չէմպըրլէն դիտել տուաւ թէ յանձնախումբը հետզհետէ աւելի կը խառնուի հոգատարութեան ենթարկուած երկիրներու վարչական գործերուն: Իսկ Պրիան մասնաւորապէս յիշելով Սուրիոյ պարագան, շեշտեց թէ յանձնախումբը պէտք չէ գործիք ըլլայ խռովարարներու ձեռքը:

Ֆրանքին բարձրացումը

Լոնտոնի թերթերն ալ ուշագրաւ կը համարեն ֆրանքին բարձրացումը: Սթերլինը մինչեւ 159,55ի իջաւ հինգշաբթի օր, յետոյ կրկին 165ի բարձրանալով: Կարգ մը մասնագէտներ կը կարծեն որ եթէ այսպէս շարունակուի, ֆրանսական դրամը քիչ շատ հաստատուն կէտի մը պիտի հասնի:

Կառավարութիւնը լայնօրէն կ՛օգտուի ֆրանքին բարւոքումէն, եւ արդէն բաւական դրամ ստացած է, որով պիտի կրնայ վճարել իր արտաքին պարտքերը մինչեւ տարուան վերջը: Բայց վերջնական բարւոքման գլխաւոր պայմանը այն է որ երկիր վերադարձուի արտասահման փախցուած ֆրանսական դրամագլուխը:

Վարչական ծախքերու կրճատման հետ, կառավարութիւնը կ՛աշխատի աժանցնել ապրուստը: Առջի օր կարգ մը վաճառականներ կանչուելով ամբաստանուեցան իբրեւ չարաշահ: Կ՛ըսուի թէ ճաշարաններու մէջ երկու պնակի դրութիւնը պիտի գործադրուի միայն մսեղէնի համար: Անուշեղէնի եւ պանիրի համար սեղմում չկայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԵՐԸ

Ա.

Նախորդ յօդուածներով մենք շեշտեցինք Հայրենակցական Միութեանց անհրաժեշտութիւնը եւ արժէքը Հայաստանի սահմաններէն դուրս:

Այժմ տեսնենք թէ հայկական շահերու տեսակէտէն ժողովուրդի ո՛ր խաւերը, ինչ գոյնի եւ տեսակի անհատներ են, որ ամէնէն աւելի յարմար են մտնելու այդ միութեանց մէջ:

Հայրենակցական Միութեանց բուն իմաստն ըլլալով պահել հայութեան ինքնութիւնը, զարգացնել Հայաստանի գաղափարը, եւ զոհողութեան մղել նոյն գաղափարին համար, Հայրենակցական Միութիւններու այդ դերը աւելի քիչ նշանակութիւն պիտի ունենար հայութեան այն խաւերուն համար, որոնք գիտակցօրէն յարած են այս կամ այն քաղաքական կուսակցութեան: Գիտակից Դաշնակցականի մը, Ռամկավարի մը, Հնչակեանի մը համար, որ ոչ միայն ինքզինքը հայ կը զգայ, այլ եւ ժողովուրդին եւ Հայաստանին օգնելու համար ունի որոշ կազմակերպուած աշխարհահայեացք, Հայրենակցական Միութեանց նպատակները շատ նախնական են եւ նահապետական: Ըստ էութեան Հայրենակցական Միութիւնները նախակրթարաններ, պարզ մանկապարտէզներ են հայութեան եւ Հայաստանի գաղափարներու ուսուցման եւ զոհողութեան: Եւ իբրեւ այդպիսիներ, անոնց մէջ պէտք է մտնեն գաղութներու ու ժողովուրդին հարիւրին 70-80ը, որ գորշ գոյն ունի եւ չի պատկանիր որ եւ է քաղաքական հոսանքի: Այդ զանգուածը օրէ օր կը մոռնայ հայրենիքի գաղափարը, նոյն իսկ իր մայրենի լեզուն, եւ հետեւաբար ամէնէն առաջ պիտի ենթարկուի այլասերման: Հայաստանի օգնութեան, վերաշինութեան եւ ազատագրման խնդիրներուն մէջ անոնք մեծ արժէք չեն ներկայացներ իբրեւ մարդկային նիւթ, իբրեւ բարոյական եւ նիւթական միջոց, բայց իրենց մէջ դեռ եւս կը խօսին ծննդավայրի, պապերու եւ մամերու հէքեաթներն ու աւանդութիւնները, իրական եւ ոչ-իրական սրբութիւնները: Այդ փոքրիկ հուրն է, որ Հայրենակցական Միութեանց մէջ բոցավառուելով, պիտի տարածուի եւ դառնայ հայրենիքի եւ հայութեան գաղափարի սրբազան հնոցը:

Կարճ խօսքով, Հայրենակցական Միութեանց առաջին նպատակը պիտի ըլլայ իրենց շարքերուն մէջ անդամագրել եւ իրենց մէջ քաշել միայն ինքնիրմով ապրող, աշխարհաքաղաքացի հայութիւնը:

Երկրորդ գործը պիտի ըլլայ շահագրգռել եւ սերտօրէն կապել անոնք, որոնք թէեւ այս կամ այն քաղաքական հոսանքին կը պատկանին, բայց դեռ չփոթ գաղափար ունին ծննդավայրի, հայրենասիրութեան եւ հայրենիքի մասին, եւ հետեւաբար դիւրաւ կրնան սայթաքիլ դէպի լուծում, ուծացում:

Երրորդ գործն է իրենց մէջ պահել տարբեր քաղաքական հոսանքներու անդամները, մտաւորականները եւայլն: Ասկէ կը հետեւի թէ Հայրենակցական Միութեանց մէջ առաջնութիւն պիտի տրուի չէզոք խաւերուն, քան գունաւոր եւ շեշտուած տարրերուն, քանի որ անոնք աւելի կ'օգտուին բարոյապէս եւ մտաւորապէս:

Բայց այդ չի նշանակեր թէ քաղաքական կուսակցութեանց պատկանող անձեր կամ շեշտուած մտաւորականներ ազատ են Հայրենակցական Միութեանց մասնակցելու պարտականութենէն: Ընդհակառակն, անոնք չէզոքներէն աւելի պարտաւոր են մասնակցելու, երկու գլխաւոր պատճառներով: Նախ որ, հասուն մտաւորական մը, կամ շեշտուած քաղաքական անհատ մը, երբ խոնարհելով կը մտնէ Հայրենակցական Միութեան մէջ, առով մօտեցած կ'ըլլայ ժողովուրդի սրտին, այնտեղ կը գտնէ հարազատ տարրերը, դէմ դիմաց կը նստի իրեն հայրենակից եւ գաղափարական հակառակորդին հետ որ յաճախ թշնամի է իր աշխարհահայեացքով, բայց ինքզինքը զգալով մէկ ընտանիքի մէջ, գաղափարներու սրութիւնը կը մեղմանայ ընդհանուր եւ պարզ խնդիրներու շուրջը: Երկրորդ, ինչպէս մանկավարժ մը մինչեւ տարրական դպրոց կ'իջնէ բոլորը բարձրացնելու, նոյնպէս եւ քաղաքական հասունութիւն ունեցողները պիտի խոնարհին մինչեւ յետին գիւղացին, անոր տալու համար այն ինչ որ իրենք ունին եւ առնելու ինչ որ ան ունի: Այս փոխանակութեան շնորհիւ, մէկը գետնէն չի կտրուիր, միւսն ալ գետնի վրայ քարշ տալով չի ժանգոտիր:

Բայց քաղաքական կուսակցութիւնները կամ անհատները պէտք չէ որ Հայրենակցական Միութիւնները ասպարէզ դարձնեն քաղաքական պայքարներու, այլապէս միութիւնները պիտի ջլատուին ուշ-կանուխ եւ գորշ զանգուածը աւելի հիասթափելով, պիտի նետուի անտարբերութեան գիրկը: Ինչպէս անուսի մը համար խիստ ձանձրալի են ալճեպրայի հաշիւները եւ անհասկնալի, նոյնպէս կայ հոծ բազմութիւն մը որ բան չի հասկնար «սիզլաստիկ», պայքարներէն որ կը մղուին հայրենիքի գաղափարի շուրջը: Դաշնակցութիւնը ըլլալով ամէն տեղ ամէնէն զօրաւոր եւ կենսունակ տարրը, շաղախը հայ ժողովուրդին, պիտի օգտուի իր ուժէն, հմայքէն եւ եռանդէն. պիտի կազմակերպէ Հայրենակցական Միութիւններ, պիտի մասնակցի անոնց, բայց բնաւ չպիտի աշխատի որ անոնք դառնան կուսակցական յենարան, կամ շեղին իրենց նպատակէն: Եւ դեռ աւելին. պիտի զիջի տկարներուն, գլխաւորաբար չէզոք տարրերուն, մղելով զանոնք ինքնագործունէութեան:

*
* *

Բազմաթիւ են Հայրենակցական Միութիւնները. երբեմն քաղաքի, երբեմն գիւղի եւ երբեմն մէկ գաւառակի նախկին բնակիչները հաւաքուելով միութիւն կազմած են: Այդ տեսակ միութիւնները խիստ մանր եւ տկար են: Թուել Ամերիկայէն մինչեւ Ռուսաստանի խորերը ինկած Հայրենակցական Միութեանց անունները, թէ դժուար է եւ թէ աւելորդ: Այդ անուններու բազմութիւնն իսկ ցոյց կուտայ թէ հայրենակցական առանձին միութեանց մէջ չկայ մէկ սիստէմ, մէկ ծրագիր: Անոնք աւելի կամ պակաս չափով կը մնան նախնական, նահապետական վիճակի մէջ: Մեծամասնութեան ազգասիրութիւնը կը սահմանափակուի իր գիւղին, կամ քաղաքին եւ առաւելն իր գաւառակի շրջանին մէջ: Քիչերն են որ աւելի լայն աշխարհահայեացք եւ չափանիշ ունին: Այս կարգէն է Վասպուրականը, որու մէջ պէտք է հասկնալ Մոկացին, Թիմարցին, Վաշիկը, Հայոց Ձորեցին եւ բոլորը: Տարօն Տուրուբերանը, որ իր մէջ կ'առնէ հին Ապահունիք, Հարք, Տարօն, Սասուն, եւ երբեմն Պիթլիս գաւառները եւայլն: Կիլիկիան, որ կ'ամփոփէ ամբողջ Կիլիկիան, Բարձր Հայքը որ կ'ամփոփէ համարեա Էրզրումի նահանգը: Առհասարակ նկատելի է որ այն վայրերը ուր քաղաքական կուսակցութիւններ արդիւնաւորապէս աշխատած են ժամանակին, ժողովուրդին աշխարհահայեացքը աւելի լայն ըլլալով, օտարութեան մէջ ալ ան ինքզինքը հայրենակից կը զգայ ոչ միայն իր ծննդավայրի գիւղացիին, քաղաքացիին, այլ եւ ամբողջ նահանգի ժողովուրդին:

ՌՈՒԲԷՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Մի՞թէ Պոտսօ տգեղ քաղաք է:

Հետաքրքիր տեղ չունի՞, ժխոռնտէններու այս անուանի ոստանը, նաեւ հայրենիքը՝ Արեւելքի մէջ թէ Արեւմուտքի այնքան փնտռուած գինիին:

Բարեկամիս մէկը, իմանալով որ Պոտօ կ'երթամ, յանձնարարեց հովանոց առնել.

— Որովհետեւ, Պոտօի մէջ արեւը եւ անձրեւը յաջորդաբար կը ծնին:

Երէկ, անհուն, արծնավառ բոցերու մէջ արեւը մարը մտաւ՝ ես ալ Պոտօ: Նեղացուցիչ տաք մը, ու քչիկ մը հո՞վ թէ զեփիւռ, որ սիրուած աղջկայ մը շունչին պէս կը փնտռուի, կ'երազուի:

Հուսկ յետոյ, աստղածորան երկինք—ինչպէս պիտի ըսէր Սիամանթօ —որ նոյնիսկ պատուհաններէն ներս կը թօրայ խուլ աղմուկի մը հետ որ աշխատանքը դադրեցուցած եւ հաճոյքին, հեշտանքին, հանգիստին անձնատուր քաղաքին ժխորն է:

Կէս գիշեր է: Սինէմաներու դուռները կը բացուին, ժողովուրդը դուրս կը թափի յորդահոսան աղբիւրի պէս, կիներ եւ օրիորդներ որոնք ներսի, սրահներու տաքին թեթեւցած էին, դուրսը կը հագուին. եւ երկինքի աստղերն ալ մէյմէկ ամպէ շղարշ կը քաշեն իրենց վրայ. պայծառ կապոյտը կը մթննայ. եւ կէս ժամ, ու անձրեւ:

Այսպէս է Պոտօն, իրաւունք ունէր բարեկամս:

Անձրեւին հետ խաղաղութիւնն ալ կ'իջնէ. քաղաքը քնած է:

*
* *

Առաւօտուն՝ գեղեցիկ արշալոյս, հնդկական ատլասի մը պէս հրավառ արեւ: Ցայգը կը նոսրացնէ մթնոլորտը, շոգիի պէս, ու քանի շնչես քրտինքը կը վազէ. յստակ՝ բայց ո՛չ արդար ու սուրբ մուրճին եւ բահին, աշխատանքին քակած ու թափած պղտոր քրտինքին պէս:

Որքան ցանկալի էր սա հարաւային, միջերկրասարակածային արեւին ու պայծառութեան տեղ, քիչ մը պղտորութիւն, քիչ մը ամպ, շունչ մը Ատլանտեանէն որ երկու ժամ անդին է. մանաւանդ անոնց համար որոնք հսկայ գործարաններու մէջ, շատ անգամ հնոցներու առջեւ, արդէն գեղուն քրտինքի, տուրք մը ունին աշխատանքի աստծուն, յանո՛ւն հացին. օթեկ հացին, ոչ իսկ սա քաղաքի հի՛ն գինիին:

*
* *

Մի՞թէ Պոտօն տգեղ քաղաք է:

Ո՛չ. գեղեցիկ է ու շքեղ, քրտանը հինգէն երեսունի մէջ տաքութեամբ աղուաշուք ու պերճաշուք տիկինի մը պէս:

Սրտի մը ձեւով, մշտադալար՝ ու արքայազուն, բարձրահասակ ծառերով պարտէզ մը. բաբախուն եւ շնչաւոր օրուայ բոլոր ժամերուն, որովհետեւ, գեղեցիկ ժխոռնտէնուհիներն ու ժխոռնտէնները, բնութեան պարգեւին վրայ աւելցնելիք հարստութիւն մը ունին, գեղահասակ ծառերու լանջքէն կախելիք լուսնակաձեւ ժանեակ մը ունին, ազատօրէն ճռռողուն պզտիկ թռչնիկներու գեղգեղանքները, սիրոյ եւ երազի, խոստումի եւ երդումի, ու յաճախ սիրային խաբէութեան, փոքրիկ դաւերու եւ էնդրիկներու փսփսուք մը, կամ զուարթ կարկաչ մը ունին:

Թողունք այդ:

Լայն ճամբայ մը որ կարծես Հռոմ կը տանի. այնքան լիտակ ու մաքուր: Ու ճամբուն մէջտեղը, անկիւն մը. լայն, թաւ ու թափթփած պեխերով եւ այծի մօրուքով ծերուկ մը, հին թրուպատուր մը, մեր լեզուով աշուղ. գողտրօրէն, գորավանքով կրծքին սեղմած է նուագարան մը. ճիշդ այնպէս, ինչպէս պատերազմէն յաղթական դարձած զինուոր մը պիտի սեղմէր իր ամէնէն աւելի սիրածը: Սա զուարթ ու զուարթախաղ, պայծառ ու ժպտադէմ երկրին մէջ, ինչո՞ւ այնքան տխուր, մելամաղձոտ, հեծկլտացող եղանակ: Արդեօք ծերուկ թրուպատուրը, արեւելքէն եկած է, մեզ պէս տանջանքի եւ արեան եօթը ծովեր, եօթը սարեր կտրած է:

*
* *

Ընդարձակ, փարիզեան ձեւով ընդարձակ ծառուղի մը որ կարծես դրախտ կը տանի. մանաւանդ գիշերին մէջ. խորհուրդով եւ շուքով լեցուն: Ցուցարձան մը, կանգնած յիշատակին անոնց որոնք ինկան 1914—1918ի պատերազմին ծաղիկներու մէջ առնուած:

Փարիզ՝ յաղթական կամարին տակ անմահ բոցը, Ֆրանսայի բովանդակ տարածութեան վրայ, սկսած ամէնէն յետին գիւղէն մինչեւ ամէնէն ազատական քաղաքը. Մեծ Պատերազմի զոհերուն յիշատակին բարձրացուած արձանները եւ խռովիչ եւ թելադրական գեղեցկութիւն մը ունին, եթէ ոչ ուրիշ տեսակէտով. գոնէ սերունդներուն ներշնչելու համար զոհաբերութեան, հայրենասիրութեան գաղափարը. գիտած եմ որ բոլոր երեխաները այդ արձաններու շուրջ կը խաղան, անոնց ճնշող խորհուրդին տակ կը նետեն հասակ:

Մտածե՞լ որ 1915—1918ին, հայրենիք մը շինելու գաղափարին համար ողջակիզուած մեր մէկ միլիոնը մեր «ազատ» եւ «անկախ» հայրենիքին մէջ տակաւին չունին յուշարձան մը, մեր ազգին հաւաքական հերոսացումին վկայարան իբրեւ. ատոր համար չէ՞ որ բարոյական խաթարումը աւեր կը գործէ մանաւանդ մեր վերին շերտերու մտաւորականներու մէջ:

Անցնինք:

*
* *

Գեղարուեստը – ժամանակին դրոշմը պիտի կրէ: Երգը եւ գրականութիւնը տիրող բաղձանքներու, հոգերու ցոլարանը պիտի ըլլան: Ֆրանսային պարտքը Միացեալ Նահանգներուն, եթէ ծերունի Վաշինկթոն նամակ գրել տուաւ քուլիճին. նոյն այդ պարտքը Պոտօցի անանուն բանաստեղծի մը գրել տուած է ծայրէ ի ծայր սրամտութեամբ լեցուն բանաստեղծութիւն մը, տաղանդաւոր երգահան մը եղանակած է, ու երէկ թատրոնի մէջ, երիտասարդ ու շնորհալի երգիչ մը՝ հազարաւոր բազմութեան մէջ երգեց մեծագոյն յաջողութեամբ:

Երգը որ կը խօսի պատերազմէն, Ֆրանսայի թափած արիւնէն, Ամերիկայի անկախութեան պատերազմին Լաֆայէթի աջակցութենէն. իւրաքանչիւր տունը կը վերջանայ «խի՛ղճ ունեցիր Պարոն Քուլիճ, խի՛ղճ ունեցիր Պարոն Քուլիճ». ու երգիչը՝ այս դառնաշունչ վերջին տողերուն վրայ կը դնէ իր ձայնին բովանդակ ուժգնութիւնը, եւ «խի՛ղճ ունեցիր Պարոն Քուլիճ»ը կ'ընդլայնի, կը խորանայ, սրահը կը լեցնէ ու այդ տողին՝ զաւեշտերգը կը դառնայ կատարեալ ողբերգ մը:

— Խի՛ղճ ունեցիր Պարոն Քուլիճ, խի՛ղճ ունեցիր Պարոն Քուլիճ:

Գեղարուեստը չի կրնար խուսափիլ ժամանակի հոգերէն:

Ու Պոտօցին ուրախ է, սրախօս, հեգնող: Այդ բոլորին մէջ շեշտ մը կայ իր խիստ գինիէն: Ու Պոտօն գեղեցիկ է, այլազան, մէկ օրուան մէջ երեք անգամ անձրեւ եւ արեւ.

Արդէն սկսաւ անձրեւել:

Շ. ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երգեր՝ Ռապինտրանաթ Թակորէն

Երգս՝ իր զարդարանքներէն մերկացաւ: Հպարտութիւն չունիմ, ալ երգիս մէջ: Պաճուճանքները մեր միացումը կը խաթարեն, որովհետեւ անոնք կ'անջատեն մեզ ու անոնց հպումին աղմուկը կու գայ մրմունջներդ խեղդել:

Քերթողի սնապարծութիւնս ամօթէն կը մահանայ քեզ տեսնելով: Ո՛վ Վարպետ–Քերթող, ես ոտքերուդ տակն եմ նստած: Ու պատրաստ եմ կեանքս ընել պարզ եւ ուղիղ բան մը, նման եղէգնակերտ սրինգի մը, որպէսզի կարենաս զայն աւազով լեցնել:

*
* *

Երախան որ հագած է իշխանավայել պատմուճան մը եւ վզին անցուցած՝ ոսկեգործ շղթաներ, հաճոյք չզգար խաղալէն, որովհետեւ, իր ամէն մէկ քայլին, զարդարանքները արգելք մը կը ստեղծէին իրեն:

Եւ վախնալով որ պատմուճանը ծուատի կամ փոշիէն գունաթափուի, ան հեռու կը մնայ աշխարհէն եւ չհամարձակիր տեղէն շարժիլ:

Մա՛յր, միթէ՞ լաւ է զայն այդպէս շքեղութեան մէջ բանտել, հողին կենսապարգեւ սերմնափոշիէն հեռու, եւ միթէ՞ դուն, այդպիսով, չես խլեր մարդկային հասարակաց կեանքի մեծ խնջոյքին մէջ ունեցած իր մուտքի իրաւունքը...

Ո՛վ անզգամ, որ կը փորձես քու սեփական ուսերուդ վրայ քեզ տանիլ: Ո՛վ մուրացիկ որ կուգաս մոյր խնդրել քու սեփական դրանդ առջեւ:

Ցգնէ՛ բեռդ անո՛ր միայն որուն ձեռքերը կարող են ամէն բան տանիլ, եւ երբեք զղջումի նայուածք մը մի՛ նետեր ետեւ:

Հաղիւ թէ անոր շունչը հասած է որ ցանկութիւնը կը մարէ բոցը ճրագին: Անմաքուր է անոր ձեռքերը՝ պիղծ: Մի՛ ընդունիր քեզի երկարած պարգեւը, եթէ այն սուսկապէս զոր քեզ նուիրէ սէրը սրբազան:

*
* *

Նմոյշ մը՝ շուէտական կանութենէն: Հեղինակն է Լակէրվիսթ, զոր «Յառաջ»ի թերցողները կը ճանչնան այս սիւնակներուն մէջ, իրմէ ինքնատիպ պատմուածք մը (հրատարակուած ըլլալով:

ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

Դուն մեռա՛ր:
Կրնամ հիմա քեզ գիտել վրդով, ուզածիս չափ:
Ճակատդ պզտիկ է ու...
Հիմա է որ կը տեսնեմ...
Տխմար ես: Հիմա կը տեսնեմ որ դուն տխմար ես:
Պզտիկ աչքեր ունիս, խփիկ: Այսօր միայն կը տեսնեմ...
Քու մէջդ, պզտիկ ու ճղճիմ ամէն բան: Մազերդ ցից ու ճարպաշաղախ եւ կոշտ։
Այսօր է որ կը տեսնեմ...
Շրթունքդ կախ է, դուրս կած, խոհանոցի աղջկան մը շրթունքին նման:
Այդ բոլորը հիմա է որ տեսնեմ:
Դուն մեռար: Դուն ոչինչ խոհանոցի աղջիկ մըն ես. փցուն... մէկը՝ որ պէտք էր մեռնէր:
Բայց ես կը սիրէի քեզ այդպէս էր:
Հիմա, ամէն բան լմնցաւ մա, մեռա՛ր դուն:
Ես կը սիրէի մազերդ այնքան որ կեանքով լեցուն էին անոնք: Ես կը սիրէի ամէն բան որ տգեղ էր քու...
Չէ՞, այնքան որ կեանքով... ցուն էր այդ տգեղութիւնը:
Հիմա, ամէն բան լմնցաւ:
Հիմա՝ մեռար դուն:
Ես կը զգուէի մազերդ, չէ թէ անոնք ըլլային ճարպաշաղախ եւ կոշտ: կը սիրէի պզտիկ աչքերդ, Երբ, առաւօտուն, անոնք, Աշխարհը կը դիտէին: Ես... ամէն քու ամէն մէկ բանդ սիրէի:
Հիմա՝ վերջացաւ ամէն բ...
հիմա՝ մեռա՛ր դուն:
Ես կը սիրէի մեծ ոտքերդ, կը սիրէի նաեւ ձեռքերդ, ճաթռտած: Հիմա՝ մեռած անոնք: Ոչինչ չմնաց:
Ես պէտք է որ ճամբաս բռնեմ երկրիս վրայ,
Պէտք է քալեմ, պէտք է քալեմ...
Դո՛ւն, մեռած ես:
Ալ հիմա ոչինչ չմնաց:
Դո՛ւն, մեռած ես,
Ալ ոչինչ չմնաց հիմա ամբողջ աշխարհիս մէջ:

Վ. ԱԶՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ԴԱՍԸ

Լաւալ քաղաքը, (Լիոնի մօտ) մետաքսի մեծ գործարան մը ունի, ուր կ'աշխատին 1800 բանուորներ, որոնց մէջ, մօտ 25 ... Այդ բանուորներէն ... այսպէս պատմեց ինծի.

— Նախանցեալ կիրակի ... ուորները կը ծրագրեն ու կը ... տարեն գործադուլ մը: Դ... առջեւ պահակ դրուած բան... ներ թոյլ չեն տար որ ոեւէ ... ժան աշխատանքի սկսի: Բ... թիւններ ալ տեղի կ'ունենան ... պակներ կը կոտրուին, ծեծկռ... սպառնալիք: Վերջապէս գոր... դուլը կատարեալ կ'ըլլայ, ք... լերութեամբը C. G. T. ... Մինչեւ հոս լաւ. օր մը յ... Ֆրանսացի բանուորները, նոյ... աւելի վար գինով, աշխատ...

...սխալ։ Այն ատեն, հայ բան-
...որներն ալ կը դիմեն, աշխա-
...անքը վերսկսելու համար,
...րծարանատիրոջ, որ կը պատաս-
...անէ.

— Դուք գացէք շարունա-
...ցէք գործադուլը։

Եւ Հայերը անգամ մըն ալ ...ան դաս մը կ'առնեն «Եւրոփա-...ներէն»։ Արդար ըլլալու համար, ...ելցնենք որ սէնտիքան կը ...ստանայ կէս օրական վճարել ...այերուն, եւ ծանր խօսքերով կը ...արձակէ ֆրանսացի բանուորին ...րայ, որ չգիտցաւ դիմանալ ...անջուած ու գաղթական հայ ...անուորին չափ։ Ի՞նչ օգուտ խօս-...ումը։ Հայ բանուորները Լիոնի, ...ալանսի գործարաններուն մօտ ...ը թափառին գործ մը գտնելու ...ամար։

Այս տեղեկութիւնները կը ...անձնեմ անոնց, որոնք կը ջա-...ագովեն սէնտիքաներու մաս-...ակցութիւն, գործադուլ եւն.։ Եւ ...յս պզտիկ դասը աւելի ուժգին ...ը խօսի, քան երկար յօդուած ...ը մեծ ու պզտիկ ստորագրու-...իւններով։

Անոնք որ գիտեն ամբաստա-...ել երէկուան մեր քաղաքական ...արինները, իբրեւ կոյր գործիք-...եր եւրոպական դիւանագիտու-...եան ձեռքը, ընդհ. պատերազմի ...թացքին, արդեօք չե՞ն խղճա-...արիր, որ դարձեալ եւրո-...ական կազմակերպութիւններու ...ռքը խաղալիք կ'ուզեն դարձնել ...ոյլ, տնտեսական այս պատերազմին ...թացքին։ Պատմութիւնը դառ-...օրէն պիտի պատժէ այս կոյ-...երն ալ։

Պատերազմը դադրած չէ, ...այն անունն է փոխած. Հայրե-...ակիցներ, բանուոր կոչուիք թէ ...տաւորական, մի՛ սպասէք ձեր ...ժերը. չէզոք մնացէք։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Թղթակից-ներէն գրել Թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ...ԻԱՅՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

79 — ՍԷՆ ԺԷՐՕՄ

Մարսէյլէն հանրակառքով կէս ժամ, խիտ տուներէն անմի-ջապէս վերջ կը տարածուին բան-ջարեղէնի մեծ պարտէզներ իրենց ամառնային տուներով։

Գաւառային արուարձան մըն է Սէն Ժէրօմ, եւ գրեթէ քաղա-քին կեդրոնին չափ տաք։ Միայն երբեմն մեղմ զեփիւռ մը կ'օրօրէ բոլորաձեւ տնկուած հսկայ կա-ղամախիները, անդոդակի զովու-թիւն մը տալով պարտէզներու մէջ աշխատող գիւղացիներուն։

Հազիւ հանրակառքէն իջած, տեսայ երիտասարդ կին մը որ շտապ քայլերով կը յառաջանար ծառուղիէն, մէկ ձեռքով սափոր մը եւ միւսով ալ կողով մը բռնած։ Իր քալուածքէն եւ նայ-ուածքէն որոշ կ'երեւար որ Հայ է։ Մօտեցայ եւ հաստատ համոզու-մով մը «ուրիշ Հայեր չի՞կան հոս» հարցուցի։ Կինը՝ նախ յան-կարծակիի եկած, յետոյ ուրախ դէմքով մը... «հո՜ս շատ Հայեր կան, բոլորն ալ հողեր առած՝ տու-ներ շինել կուտան. հետեւէ ինծի նեթէ կ'ուզես տեսնել»։

Հետեւեցայ ձեռքէն առնելով կողովը, որ՝ բաւական ծանր էր եւ ճամբուն երկարութիւնը ալ աւելի կը ծանրացնէր։ Երկուստեք լուռ էինք ամբողջ ճամբու ընթացքին եւ երբ քառորդ ժամէ մը վերջ հասանք վերոյիշեալ վայրը, կինը տխրութեամբ մը հառաչելով «Այս տուները կը շինենք, բայց չենք գիտեր թէ մեզի պիտի մնա՞ն, որովհետեւ եթէ օր մը Հա-յաստան երթալու բախտ ունե-նանք, ֆրանսացիները սանդիմ չեն տար մեր այս տուներուն»։

—Քոյրիկ, երբ այդ ժամը հնչէ ես վստահ եմ որ բոլոր Հայերը սիրայօժար պիտի ձգեն իրենց տուները։

«Սկսինք շինել ուրեմն», ըսաւ կինը եւ սօթթելով թեւերը սկսաւ աշխատիլ բանուորներուն հետ։ Մէկ եւ երկու յարկի վրայ տասա-նէ աւելի տուներ արդէն շինուած լմնցած էին, պատուհաններուն առ-ջեւ հայ աղջիկներ ձեռագործի վրայ կ'աշխատէին իսկ 5—6 տու-ներ ալ դեռ կիսատ էին։

Չորս այրեր կան որ կ'աշխա-տին մօտակայ իւղի գործարանը 21 ֆրանք օրականով։ Հինգ հոգի կօշկակարութիւն կ'ընեն Մար-սէյլի մէջ։

Սէն Ժէրօմի շրջանին մէջ կը գտնուի նաեւ France - Orient գորգի մեծ գործատունը։ Եր-կաթեայ խոշոր դուռով պարտէզ մըն է որուն մէջտեղը երկու յար-կի վրայ մեծ տուն մը. ամէն յարկ կը պարունակէ 4—5 մեծ սենեակներ։ Ուղղակի մնայ տնօրէն Գ. Լ. Մեսրոպի գրասենեակը եւ քաղեցի հետեւեալ տեղեկութիւն-ները.—

France-Orient գորգի ընկե-րութիւնը հիմնուած է 1922ին եւ ցարդ աշխատանքի պայմանա-գրութեամբ Յունաստանէն Պուլ-կարիայէն Ռումանիայէն եւ Սուրիայէն բերել տուած է 1500 հոգի, բոլորն ալ հայ։ Ներկայիս կ'աշխատին 150 գործաւորուհիներ եւ 15 գործաւորներ։ Պայմանա-գրութեամբ եկած ընտանիքներու ընկերութեան կողմէ տրուած է 40 ֆրանք ամսականով սենեակ-ներ, պզտիկ պարտէզներով։ Ունին մանկապարտէզ մը 20—25 պզտիկներով։ Ամէն մէկ գործա-ւոր կը ստանայ 18—25 ֆրանք օրական, իսկ գործաւորուհիներ 9—20 ֆրանք։ Երկու տարուան ընթացքին 20 հարսնիք եղած է եւ 40 ծնունդ մեծ մասով մանչ։

Ցետոյ պտտեցայ գործատե-ղին բոլորն ալ եռանդով կ'աշխա-տին։ Ընդգաբերութենէ նոր ելած կին մը դեռ ուժաթափ, կը շարու-նակէ աշխատիլ. իր քովը զետեղած է պզտիկ օրօրոց մը որուն մէջ մանկիկ մը յանկարծ կը սկսի լալ։ Մայրը երգելով կ'օրօրէ։ Բայց Թուրքերէն է երգը. «Պիր կամէ տիշիրտի պէնի պահտը սիա-հըմ», Վայլահի շու սէվտատա եօք տուր պէնիմ կիւնահըմ» «Այո՛, դուն մեղք չունիս տա-ռապեալ հայուհի՛ բայց ինչո՞ւ հայերէն չես երգեր ընդ Րիջհի»։ Եւ «Քնիր իմ բալիկ»ով պատաս-խանեց...

Լաւ Հայերէն գիտէր այս կինը. ինչո՞ւ Թուրքերէն կ'երգէր. կ'երեւայ իր ընկերուհիներուն հա-ճելի ըլլալու համար, որովհետեւ գրեթէ բոլոր գործաւորուհիները Թրքախօս էին։

Ստ. Միլտոնեան

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՇԷՆՔ ՈՒՆԻՆՔ, ԻՍԿ ԴՊՐՈՑԸ

ՏԷՍԻՆ.— Սեպտեմբեր է, դեռ ոչ մէկ խօսք դպրոցի մասին։ Գործարանատիրոջ կողմէ ձրիապէս տրամադրուած դպրոցը դեռ գոց կը մնայ։

Անցեալ տարի Պալաքեան Եպիսկ.ի կողմէ ղրկուած Օրիորդը տարի մը պաշտօնավարելէ վերջ, մեկնեցաւ։ Հիմա դպրոցը մնաց առանց ուսուցչուհիի։ Անցեալին ունէինք նաեւ ազգային միութիւն մը ու-ուն անդամները մէկիկ մէկիկ հրաժարեցան իրենց անձնական գործերուն համար. մնաց միայն գանձապահը։

Յունիս 27ին, Պալաքեան եպիսկ. կազմեց առժամեայ վար-չութիւն մը, որ ձեռնարկներ կա-տարեց դպրոցի ամավերջին հան-դէսին համար։ Այդ առթիւ պի-տի կազմուէր վերջնական վարչու-թիւնը։ Անկէ ի վեր ոչ մէկ գործ։

Մօտաւորապէս 50 երկսեռ մանուկներ փողոցները կը թա-փառին։ Վաղը ծնողքները պիտի ստիպուին իրենց պզտիկները ֆրանսական դպրոց ղրկել եւ եթէ քիչ մը հայերէն սորվեցան, մէկ տարուան ընթացքին պիտի մոռ-նան զայն։ Արդէն հիմակուընէ իրարու հետ ֆրանսերէն կը խօ-սին, փողոցին թէ տունին մէջ։ Պէտք է ժամ առաջ դարմանը խորհիլ, նախ ուսուցիչուհի մը ճա-րելով։ Շատ մը վայրեր որեւէ մի-ջոց չունին, դպրոց մը բանալու, իսկ մենք յարմար շէնք ունինք, բոլորովին ձրի եւ այսպէս ասոր անոր քմահաճոյքին կապուած կը ձգձգենք։

Չետախոյզ

ՈՐԲԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Զ. Ռ. Մ. սարքած էր հանդէս մը Վիէնի մէջ, Օգոս-տոս 29 Շաբաթ երեկոյ։

Սրահը լեցուն էր, եւ շատեր ալ ոտքի վրայ մնացին։

Եղան արտասանութիւններ ու երգեր, որմէ յետոյ օրուան նախա-գահը Սարգիս Գալուստեան խօսքը տուաւ Շաւարշ Նարդունիի,որ բա-ցատրեց հաւաքոյթին նպատակը եւ յայտարարեց չվհատիլ։ Պէտք է ձեռք ձեռքի տալով ամուր պահել այն կապը որ պիտի առաջ-նորդէ զիրենք դէպի մեծ ու նուի-րական իտէալին, այն է՝ պայքար այլասերման դէմ։ Ներկայիս Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ այլ երկիրներէ 2-300էն աւելի որբեր տարուած են անորոշ ուղղու-թեամբ, բայց ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ւր. եւ թէ ի՛նչ վիճակի մէջ են ա-նոնք, ահա այդ նուիրական պար-տականութիւ՛ը ստանձնած է Զ. Ռ. Մ.ը»։

Երեկոյթը վերջանալուն ներ-կաներէն շատեր անդամ արձա-նագրուեցան։ Ասոնք թէեւ որբ չեն, բայց թէ նիւթապէս եւ բա-րոյապէս պիտի օգնեն Զ. Ռ. Միութեան։

Գ. Պ.

ԿԵՂԾ ՍՏԵՐԼԻՆ

Բրիտանական Դրամատունը վերջերս իր սնտուկին մէջ գտաւ 28 հատ 50 սթերլինոց դրամա-տոմսեր, որոնք բոլորն ալ կեղծ էին։ Այս մասին Փարիզ լուր տրուած ըլլալով, հաստատուե-ցաւ որ Օգոստ. 21ին եւ 23ին այդ թուղթերը ֆրանսական դրամի վերածուած էին Օփերայի կողմերը, ամերիկեան գործակա-լութեան մը միջոցաւ որ վճա-րած էր 234,000 ֆրանք։ Եղած մասնանշումներուն վրայ, ան-միջապէս ձերբակալուեցան եր-կու Ռուսեր, Բոլսուվսքի եւ Զօխալօֆ, որոնք իբրեւ առեւ-տրական գործակալ ներկայա-ցեր էին։

ԿՈՅՐԸ ԵՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾԸ

Մարսիլիոյ Սէնթ-Մարկրիթ անկելանոցին մէջ 47 տարեկան անդամալոյծ մը կռիւի բռնուե-ցաւ 69 տարեկան կոյրի մը հետ, որ չէր վճարած 56 ֆրանք պարտքը։ Երկու պատսպարեալ-ները ծանր լուտանքներ փոխա-նակեցին, եւ վերջապէս անդա-մալոյծը բէգովկէրի երեք հար-ուածներ արձակեց եւ թեթեւա-պէս վիրաւորեց իր ընկերը, Յետոյ պարտէզ ցատկեց եւ սո-ղալով յառաջացաւ մինչեւ մա-ցառուտքը։ Անկելանոցը խու-զարկութիւն կատարել տալով, երեւան հանեց անդամալոյծը, որ կծկուած էր թուփերու մէջ։ Փա-խստականը չուզեց անձնատուր ըլլալ, նորէն զէնք արձակեց հե-տապնդողներուն վրայ, առանց նպատակին հասնելու, յետոյ ատրճանակը քունքին ուղղելով, անձնասպան եղաւ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Փարիզի հայ նուագախումբի վարչութիւնը զարմանքով կար-դաց «Երեւան»ի Օգոստոս 4, 6 եւ 8ի թիւերուն մէջ, Հ. Մ. Մ.ի կողմէ սարքուած ողիմպիակա-նին առթիւ՝ նուագախումբիս մասնակցութիւնը։

Վարչութիւնս ոչ խոստացած եւ ոչ ալ այսպիսի հրաւէրէ մը տեղեկութիւն ունէր, որով ցայ-սօր բացատրութեան մը կը սպա-սէր վերոյիշեալ միութեան կող-մէ։ Նկատելով որ ոչ եւ է զրու-թիւն ստացած չենք, վարչու-թիւնս խումբիս արժանապատ-ւութիւնը վիրաւորուած զգալով, պարտք կը համարէ հրապարա-կաւ յայտարարել թէ սոյն միու-թիւնը մեր անունը շահագոր-ծած է։ Մենք չպիտի թոյլա-տրենք որ մեծամեծ աշխատու-թիւններով եւ զոհողութիւննե-րով շահուած մեր անունը եւ համակրանքը չարաչար գոր-ծածուի դաղութիս հայ հասա-րակութեան քով։

Փարիզի Հայ Նուագախումբի
վարչութեան Նախագահ
Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր Թղ-թակիցներուն եւ բարեկամնե-րուն.

1. Մեզի չղրկել ուրիշ Թեր-Թերու չարամիտ հրատարա-կութեանց պատասխանները, մա-նաւանդ երբ տեղական մանր-մունր խնդիրներու կր վերա-բերին:

2. Ո՛ր եւ է դէպք, հանդէս, նկարագրութիւն Թղթատարին յանձնել օր առաջ.

3. Գրել կարճ եւ յստակ։ Նիւ-Թը չխճողել խորհրդածութիւն-ներով: Եւ գրել ամէն երեւոյթի մասին, ազգային, ընկերային, տնտեսական:

4.— Մեր հարցարանին համա-ձայն գրել այն շրջաններու մա-սին, որոնք տակաւին անծանօթ կը մնան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ԱՆՀԱՒԱՏ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼԸ

Ազգին համար աշխատիլը ա-յժմ պատրանք մըն էր։ Զա-...րտի մէջ կրնամ ըսել ես ալ սա ...որդ մը ազգասէրներէն էի, ազ-...էն աւելի փառքը սիրելով, ստ-...ով գլխով մտած էի պատրիար-...արանի գործերուն մէջ. ինծի ...աշտօն տրուած էր աթոռ մը ու-...նալ դատաստանական եւ սրբա-...նութեան ժողովներուն մէջ։

Հրազդանը շատ կրակոտ բա-...եր կը գրէր, անոր գաղափարները ...րնանի մտքին վրայ չափուած ...ին։ Ան կուգար զիս փորձելու. ...ն իր սովորական հեգնանքովը կը ...արցնէր.

— Ինչպէ՞ս կարելի է որ ...ուք պատայ ագի ատեն, փոքրիկ ...ացի կտորին մէջ կը սեղմեցնէք ...ստուածութեան անհուն մեծու-...թիւնը։

— Ես ալ քեզի կը հարցնեմ, ...արդ ինչպէ՞ս փոշիի չափ փոքրիկ ...իքին մէջ կը սեղմեցնէ ամբողջ ...որիզոնին անսահման տարածու-...թիւնը։

Օր չէր անցներ որ նման ի-...աստակներ չգային չփորձէին ...ս։ Գրողներէն շատերը համոզ-...ուած էին իմ աստուածաու-...թեանս, իսկ հակառակորդ նախան-...որդներս ալ զիս անհաւատ կը հռչակէին։ Այս վերջիններուն նպատակն էր աթոռի խնդիրը, ա-նոնք կ'ուզէին որ զիս տապալէին ու իրենք իմ տեղս անցնէին։ Հա-կասական էր այդ թշնամութիւ-նը. ինչպէ՞ս Պատրիարք մը եկե-ղեցական սրբաքննութեան պաշ-տօն մը կրնար յանձնել ինծի պէս անձի մը, որուն հաւատքին վրայ կարելի էր կասկածիլ։ Ես յայտ-նապէս կը կռուէի այն ամէնուն դէմ որ ազգին հոգին կը խախ-տէին, օտարամուտ վարդապետու-թիւնները որ թոյնի պէս կը ներգործէին, ես կը կռուէի ատոնց դէմ, եւ ամէնէն աւելի լատինա-կանութեան դէմ կը պայքարէի։

Սրբաքննութեան մեր ժողով-քին անդամակից ունէի Թադէոս վարդապետը, Օրթագիւղի Տէր Գալուստը եւ Բերայի Տէր Զա-քարիան։ Այսօր իմ այդ ընկեր-ներէս մին ինծի կ'իմացնէր որ փոթորիկ մը կը պատրաստուի պատրիարքարանի եւ Բերայի ա-միրայական շրջանակներուն մէջ, ինծի կ'ըսէր թէ իմ անձս շատ կը բամբասուի իբրեւ ազատամիտ եւ անհաւատ։ Ես անոր կը հասկցնէի որ ամէն բանի լիովին տեղեակ եմ, թէ իմ ամէնէն տխմար թշնամիս Տէր Գաբրիէլն էր, որուն բերանը համ կը հոտէր, իսկ սիրտը պղլըքրագար։ Ես ճշմար-տութիւնը կը խօսէի։ Ստախօսը երբեք հաշտ չէ եղած ճշմարտա-խօսին հետ. «Յեղու սուտ ատեայ զճշմարտութիւն», ինչպէս որ ըսած էր Սողոմոն իմաստունը։ Ես կը սիրէի Օշականի մեր սուրբ Մես-րոպը, զի ան բամբասողներուն լե-զուն կը կտրէր. եւ ատկէ աւելի արդար պատիժ չէր կրնար ըլլալ, չար լեզուները այդպէս պէտք էր վարձատրուէին։ Ես կ'ուզէի հե-տեւիլ այդ պաշտելի սուրբին, եւ եթէ ձեռքէս գար, այդ բամբա-սողներուն լեզուն պիտի կտրէի եւ Օրթագիւղի անօթի կատուներուն բերանը պիտի նետէի։ Ես այսպէս կ'ըսէի, սակայն ի բնէ հակառակ էի վրիժառութեան։ Ես ըստ Մով-սիսական օրէնքի չարին չարու-թեամբ չէի ուզեր փոխանակել, չի գիտէի որ մարդ երբ ուրիշին չարութիւն ընէ, ի վերջոյ ինքն ալ իր անձին թշնամին կ'ըլլայ։ Տէր Գալուստ կը լսէր ինծի եւ խօսքե-րուս միջամտելով կ'ըսէր.

— Տէր Գէորգ, մեր կացու-թիւնը վտանգուած է, մեր մեծ պաշտպանը Մկրտիչ Ամիրա Ճէ-զայիրլեան, Խասգիւղի ամիրա-ներուն աչքէն ինկած է. շշուկներ կան, զուցէ պաշտօնանկ ըլլայ. Պալեան ամիրան մեծ մաս ունի այս դաւադրութեան մէջ։

— Ես չէի տարակուսեր, Ճէ-զայիրլեան մեր գրականութեան եւ մեր կրթարաններու այդ պաշտպան սուրբը, շատ սխալ գոր-ծեց, երբ ամբողջ ամիրաներուն ինչո՞յք տուաւ եւ Պալեանը դուրս ձգեց։ Տէր Գալուստ ինծի կը պատասխանէր.

— Մեր Ճէզայիրլեան Ամի-րան, քիչ մը նուազ փառասէր ըլլալու էր. ինչո՞ւ սուլթաններուն հաւասար շռայլօրէն կ'ապրէր, նման ընթացք մը ղալպ դրամի պէս բան մըն էր, որ այս երկրին մէջ չէր անցներ։ Վաղը եթէ մեծ եպարքոս Րէշիտ փաշան վախճանի, Ճէզայիրլեան ինչպէ՞ս կանգուն կը մնայ։

Մեր այս խօսակցութիւնները չէին աւարտած, կը հանէր Տէր Գէորգ Վարդապետ որ Պատրիար-քին հրամանովը զիս Պատրիար-քարան կը հրաւիրէր։ Ես կը հնա-զանդէի։

Ես հոն կը գտնէի Յակովբոս Արքեպիսկոպոս եւ Սեթեան Յով-հաննէս վարդապետը, երկու դա-տաւորներու առջեւ իբրեւ դատա-պարտեալ մը կը կանգնէի։ Բամ-բասուած եւ ամբաստանուած ըլ-լալս յայտնի էր։ Ես հոն ման-րամասնօրէն կ'իմանայի այն ա-մէն զրոյցները որ կը շրջէին իմ մասիս։ Յակոբոս արքեպիսկոպոս կ'ըսէր թէ ես Ճէզայիրլեան Ամի-րային սնանկութեան պատճառ էի եղած, թէ ես քահանայ ըլլալով իրաւունք չունէի կրթական գոր-ծերով եւ վարժապետութեան պա-րապելու։ Եւ ահա՛ երկու ժամ-կոչներ թեւէս բռնելով զիս կը բանտէին սենեակի մը մէջ, ուր կը մնայի մեծ պահոց առաջին շա-բաթը մինչեւ Աշխարհամատրան կիրակի օրն, եւ դարձեալ Պատ-րիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ կը սկսէին հարցնել թէ ինչպէս կրնամ արդարացնել վրաս եղած կարգ մը ամբաստանութիւնները։ Այդ օրը ամէն ամիրաները ներ-կայ էին, նոր պատրիարքի ընտ-րութիւն կար. ատեանը բացուած էր, սակայն նախ եւ առաջ իմ դատս կ'ուզէին տեսնել։ Մագսուտ Ամիրան ինծի կ'ըսէր. «զձեզ ուս-եալ եւ բարի անձ մը կը ճանչ-նանք, ուստի կ'ուզենք որ գործին ճշմարտութիւնը խօսիք. ինչո՞ւ զձեզ իբրեւ անհաւատ կ'ամբաս-տանեն։» Ես սկսայ բարձրաձայն երգել «Հաւատամք իմ մի Աստ-ուած» աղօթքը։ Ճարտարապետ ամիրան պատասխանեց.

— Այդ ըսածդ ամէնքն ալ կ'ըսեն. սա դպրոցին մէջ ինչ որ ըրիր անիկա զուրցէ։

Իմ խիղճս հանգիստ էր, ես խաղաղ սրտով պատասխանեցի։ Ես անհաւատութիւն քարոզած չեմ ինչպէս վկայ են դպրոցիս ամէն աշակերտներս։ Քառասուն աշա-կերտ կանչեցէք հոս. եթէ միայն երկուքը զիս ամբաստանեն, այն ատեն զիս դատապարտեցէք։ Բա-րեբախտաբար ամբողջ աշակերտ-ներս ներկայ էին, որոնք ամէնքը միաբերան աղաղակեցին որ ես անպարտ եմ, ես արդար եմ, ես անհաւատութիւն քարոզած չեմ։ Ամբաստանողները ի՞նչ կ'ուզէին տեսնել. հաւատքիս ճշմարտու-թիւնը։ Ես անոնց պատասխանեցի. «Դուք այնպիսի բան մը կը փնտռէք որ մարմնաւոր աչօք չի տեսնուիր։ Քրիստոս ճշմարտութիւ-նը իբրեւ նիւթական ինչ զգացուց Պիղատոսին»։ Իմ այս խօսքերուս վրայ, Ճանիկ Ամիրա քթին տակէն խնդաց, եւ Ստեփաննոս Պատրիարք ըսաւ. «Ոչինչ վնաս գտանեմ ի դմա»։ Ուրեմն ես անպարտ էի եւ սակայն Պատրիարքարանի գե-րագոյն ատեանը զիս Զօրլու կ'աքսորէր, ուր ես պէտք էի չի գործած մեղքերս քաւել։ Իմ ամէ-նէն մեծ մեղքս այն էր որ ես Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարա-նին մէջ աշակերտներուս մոգու-թիւն կը սորվեցնէի, մոգական լապտերով գիտական ներկայա-ցումներ կուտայի։ Այս մոգու-թիւնը անհաւատութեան հաւա-սար դատապարտելի էր, ես ատոր համար անհաւատ դատապարտեալ մը կը համարուէի. եւ կը դատա-պարտուէի.

Աքսորի ժամանակ ես երկա-րօրէն կը մտածէի, թէ մոգական լապտերէն ո՞ր սատանան դուրս ելեր եւ խախտեր էր իմին անհա-ւատ հաւատացեալ հակառակորդ-ներուս կոյս հաւատքը։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ՎԵՐՋ

Առեւտրական սենեակներու խնդիրը

Պոլսէն կը հեռագրեն.—

Առեւտրական վարչութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց օտար առեւտրական սենեակներուն որ եթէ կ'ուզեն շարունակել իրենց գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ, բացարձակապէս անհրաժեշտ է «սենեակ» անունը փոխել «ակումբ»ի կամ ընկերակցութեան, եւ համակերպիլ ընկերակցութեանց օրէնքին։ Կը հաւաստեն թէ առեւտրական սենեակները միաձայնաբար որոշած են մերժել այս առաջարկը, որովհետեւ անունի փոփոխութիւն մը պիտի ոչնչացնէ իրենց հանգամանքը, որ միջազգային է եւ գործնական։

Հանքագործներու գործադուլը

Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլը, որ կը տեւէ անցեալ Մայիսէն ի վեր, անելի մը յանգած է։ Երկար վարանումներէ յետոյ, հանքագործներու գործադիր կոմիտէն կառավարութեան դիմեց, որպէսզի բանակցութիւնները վերսկսին հանքատէրերուն հետ։ Գործադիր կոմիտէն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ նոր համաձայնութիւն մը կնքելու եւ ածուխի արտադրութեան գիները զեղչելու, ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի համակերպի աշխատավարձքի կրճատման։ Մինչեւ հիմա, հանքագործները կը կարծէին թէ գործադուլը երկարաձգելով, պիտի կրնան ծանր վնաս պատճառել հանքատէրերուն եւ խոնարհեցնել զանոնք. մինչդեռ հանքատէրերը շատ պաղ եւ անողոք մնացին եւ նոյնքան յամառ որքան աշխատաւորները։

Գործադուլին ներկայ ելքը ծանր հարուած մը կը նկատուի Անգլիոյ արհեստակցական շարժման համար։ Արդարեւ, կառավարութիւնը, անգլիական ազնուապետութիւնը եւ մեծ գործարանատէրերը լուռ համաձայնութեամբ հետեւեցան քաղաքականութեան մը որ չարաշուք է, — ջախջախել հանքագործները, կրաւորական վիճակի վերածել զանոնք, սպառելով անոնց պահեստի գումարները։ Եւ անկասկած նոյն քաղաքականութեան պիտի հետեւին ուրիշ ճիւղերու հանդէպ, միեւնոյն ատեն կարգ մը քաղաքական իրաւունքներէ զրկելով զանոնք։ Արդէն ծրագիր մը կայ, որ եթէ քուէարկուի, սէնտիքաները այլեւս չպիտի կրնան դրամ հաւաքել քաղաքական պայքարի համար։ Եւրոպայի ամէնէն դրամապետական եւ աշխարհակալ պետութիւնը վճռական ճակատամարտ մը կը մղէ Արհեստակցական Միութեանց դէմ, որոնք իրենց կարգին նոր միջոցներ պիտի մտածեն, անշուշտ. այլապէս հետեւանքը կրնայ ճակատագրական ըլլալ։ Այս պայքարին մաս կը կազմէ նաեւ այն արգելքը որ Անգլիոյ ներքին նախարարութիւնը դրաւ ռուս Արհեստակցական Միութեանց պատուիրակներուն դէմ։ Եթէ անոնք փորձեն ցամաք ելլել Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մասնակցելու համար, անմիջապէս պիտի ձերբակալուին եւ վտարուին։

«Լքեալ» գոյքերու թնճուկը

Էնկիւրիէն կը գրեն.— Հետեւեալ կերպով գործողութիւն պիտի կատարուի այն լքեալ գոյքերու մասին, որոնք 340 Օգոստոս 16էն ետք գրաւուած են կառավարութեան կողմէ.— կալուածի մը տէրը եթէ այդ կալուածին գտնուած տեղը կը բնակի, ուղղակի իրեն, իսկ եթէ փոխանորդ ունի, փոխանորդին պիտի վերադարձուի։ Իսկ փոխանորդ չունեցողներուն կալուածները կառավարութեան կողմէ պիտի մատակարարուին յանուն տէրերուն։ Գաղթականներուն յատկացուած լքեալ գոյքերուն յատկացման թուականին ունեցած արժէքը տէրերուն պիտի վճարուի։ Կալուածները ծախուած պարագային, փոխարժէքը պիտի տրուի։ Կալուածի մը տիրոջ իր գտնուած տեղէն փախած կամ անհետացած ըլլալէն առաջ կատարուած գրաւումի գործողութիւնը պիտի սրբագրուի եւ կալուածները իրենց տէրերուն պիտի դարձուին։

50,000,000 տոլարի նուէր մը

Պելժիացի սեղանաւոր մը, հարիւրապետ Ալֆրէտ Լօվէնշթայն, հեռագրով հաղորդեց թէ 50 միլիոն տոլար կը դնէ պելժիական կառավարութեան տրամադրութեան տակ, առնուազն երկու տարուան համար եւ առանց տոկոսի, երկրին տագնապը թեթեւցնելու համար։

Կնասպան հրէշ մը

Պերլինի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Պօէչէր անուն մարդ մը, որ հիւանդապահուհի մը վրայ յարձակած էր քաղաքին շրջակաները։ Խիստ հարցաքննութեան ենթարկուելով, մարդը խոստովանեցաւ թէ հեղինակն է վերջերս կատարուած շարք մը սպանութեանց։ Հաստատուեցաւ որ քանի մը ամիս առաջ սպաննած էր ռուս կոմսուհի Լամատորֆը, Պերլինի արուարձաններուն մէջ։ Մարդասպանը խոստովանեցաւ նաեւ թէ անցեալ տարի բռնաբարելէ յետոյ սպաննած է տասը տարեկան դպրոցական աղջիկ մը, որուն անհետացումը ահագին աղմուկ հանած էր։ Աւելի դղրդալից յայտնութիւններու կը սպասուի։

Յունական ընտրութիւնները

Յունաստանի Երեսփ. Ժողովին ընտրութիւնները պիտի կատարուին Հոկտ. 24ին։ Խորհրդարանը 15 օր պիտի գործէ իբրեւ Սահմանադիր Ժողով։ Երեսփոխաններու թիւը զեղչուած է 286ի։

Մրցակցութիւն քարիւղի համար

Պոլսոյ մէջ սուր պայքար մը սկսած է ռուսական «Նէֆթ» սէնտիքային եւ ամերիկեան Սթանտարտ Օյլի միջեւ, որոնք ապրանք եղած գինէն պակաս կը ծախեն իրենց քարիւղը, հրապարակը գրաւելու համար։

Այսպէս, Սթանտարտ Օյլ թիթեղը 750 ղրշ.էն 80,000 թիթեղ կը դնէ մենաշնորհի վարչութենէն, եւ թիթեղը 730 ղրշ.ի հաշուով կուտայ Իզմիթի իր յաճախորդներուն։

Ասոր վրայ, Նէֆթ Սէնտիքան կը սկսի մթերանոցներ բանալ զանազան թաղերու մէջ, ինչպէս օրինակ Թագսիմ, և մեծաքանակի գնով քարիւղ ձգել արհեստաւորներու։

Այս կացութեան վրայ, ուրիշ ընկերութիւններ չեն համարձակիր Ռումանիայէն քարիւղ բերել։ Ռուսերը որոշած են ամէն զոհողութիւն աչք առնել, հրապարակին տիրանալու համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի Ա. դասախօսական ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Café du Nouveau Centre n. 7 Place du Pontի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկ. Ջամալեան։ Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր խումբերու ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէյի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 11ի Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ո. Միութեան ընդհ. ամսական ժողովը՝ 11 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին, 40, Rue de Bellevilleի սրահին մէջ։ Անդամներու հետ կը հրաւիրուին բոլոր ուրերը։ Օրակարգ.— 1. Վարչութեան զեկուցում՝ հաշուական եւ բարոյական։ 2. Զեկուցում՝ գաւառէն վերադարձող կեդրոնի պատուիրակին կողմէ։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը 18 Սեպտմ. շաբաթ երեկոյ. 61, Rue Mr. Le Prince (Մէթրօ Օտէօն) «Ֆլօրիա» ճաշարանին վերնայարկը։ Օրակարգ.— Միութեանս միամեայ գործունէութեան տեղեկաբերութիւնը։

ԽՆՈՒՍԻ Հայրենակ. Միութիւնը, որ անցած Օգոստոս 15ին կազմուեցաւ, կը հրաւիրէ Ֆրանսաբնակ Խնուսցիները իրենց հասցէն ու ընտանիքին թիւը յայտնել վարչութեան։ Ներկայիս կուզանք յայտարարել թէ այսուհետեւ մենք զաղրած ենք Տարօն-Տուրուբերան Հ. Միութեան մաս կազմելէ։ Նամակ եւայլն, ղրկել հետեւեալ հասցէին H. Tavidian 11 Rue de la Fare Marseille.

Նշան եւ Յակոբ Պէշիկթաշլեան եղբայրները կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց մօր՝ ՓԵՐՈՒԶ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի, որ կնքած է իր մահկանացուն Պոլսոյ մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ մը եւ տառապագին կարօտախտէ մը վերջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր, կիրակի (5 Սեպտմ.), Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի Ա. խումբը պիտի կատարէ իր անդրանիկ մրցումը։ Հայ խումբի հակառակորդը պիտի ըլլայ ֆրանսական A. S. Bondyի Ա. խումբը։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ հակառակորդին դաշտին վրայ, Պօնտիի մէջ։

Պէլվիլի Ա. խումբը իր մէջ կը լարունակէ լաւ խաղացողներ, որոնք միշտ խաղացած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբէն։

Ժամադրավայր Մէթրօ Ժան Ժօռէս, ժամը ճիշտ 2ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Պահեստի խումբը կը մրցի այս Կիրակի 5 Սեպտմ. A. Hellénique l'Orésias*ի Ա. խումբին դէմ, ժամը 3.30ին* Stade Pershing։ *Ժամադրութիւն* Porte Vincennes *ժամը 12.30ին։*

** *Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը պիտի մրցի նոյն օրը* A. Hellénique l'Orésias*ի պահեստի խումբին դէմ նոյն դաշտը։ Ժամը ճիշտ 1.45ին կը սկսի մրցումը։ Ժամադրութիւն* Porte Vincennes *ժամը 12.30ին։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Աթլէթիք մրցումներուն նախափորձը (էլիմինաթուար) տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 5 Կիրակի, ժամը 8ուկէսին Mont-Rouge*ի մարզարանը։ Ընդհանուր մրցման մասնակցելու համար անհրաժեշտ է անպայման փորձերու մասնակցութիւնը։*

***

Այսօր, կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պ. Գօլօմպ մ.ճիւղը (Արմէնիա ֆութպօլ գլիպ) կը մրցի առաջին դասակարգի լաւագոյն խումբերէն U. S. Genevillers*ի դէմ։ Արմէնիա Անիէրի եւ Լանյիի նման խումբերու յաղթելէ վերջ քիչ մը աւելի դժուար մրցում մը կ'ընէ յաջորդ կիրակի պատուոյ դասակարգէն* Juvisy*ի դէմ մրցումէն առաջ։*

Արմէնիայի երկու խումբերն ալ միասին կը հրաւիրուին ժամը 1ին Անիէր, Quatre Routes *կոչուած վայրը։*

Փարիզէն եկողներ պէտք է առնեն Porte *կամ* Place Clichy*էն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնեն* Quatre Routes։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	165	90
Տոլար,	Dollar	34	16
Մարք (ոսկի)	Mark	7	98
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	40	—
Լիր » »	Lire	122	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	92	85
Զուիցց. »	Frc. Suisse	642	—
Լէյ 100 հատր	Ley	19	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

8 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 173 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓՈԽԱԴՐԵԼ ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐ ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Հայաստանի վարիչներուն, բայց մանաւանդ անոնց վարձու մունետիկներուն կ'ուղղենք այս հարցումը, կարճ եւ շեշտակի.

— Ո՞ր օրուան կը սպասէք, Հայաստան փոխադրելու համար չափահաս որբերը, ամբողջ սերունդ մը որ կը չարչրկուի եւ կ'այլասերի ձեր աչքերուն առջեւ, ցամաքէ ցամաք նետուելով:

Քանիերն անգամ կ'աղաղակեն անոնց տառապանքին առջեւ: Այս շաբթուան ընթացքին, լսեցինք մէկէ աւելի ողբերգութիւններ՝ Սուրիայէն Ֆրանսա փոխադրուած որբերու մասին: Վերջին երեք հարիւր հոգինոց կարաւանէն քան հոգի, հազիւ իրենց յատուկ ագարակը հասած, ձգեր փախեր են, չդիմանալով տաժանակիր աշխատանքին: Եւ քանիէն մէկը չի գիտեր թէ ո՛ւր գացած են միւսները: Քննելով, հարցաքննելով, հաստատեցինք թէ ինչպէս չեն կրնար տոկալ պարտադրուած աշխատանքին: Ագարակապանները ամէն առտու ժամը երեքին կ'արթնցնէին եւ մինչեւ իրիկուան 9—10 կ'աշխատցնէին, կը պատմէ մէկը: «Մեզ կը ծեծէին», կ'աւելցնէ ուրիշ մը: Ընդունելով հանդերձ որ կը չափազանցեն, կարելի չէ առանց վրդովումի դիտել այս պատկերը: Պ. Կ. Պէրրի, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչը, վերջերս լաւատես յայտնութիւններ կ'ընէր տեղեկագրի մը մէջ, զոր ամբողջութեամբ հրատարակեցինք: Մենք ալ գիտենք որ կան բախտաւորներ: Բայց ամբողջ գործը ինքնին չարաշուք հանգամանք ունի: Պ. Պէրրիի տեղեկագրին հրատարակութենէն քանի մը շաբաթ վերջը, չորս որբերու ստորագրութեամբ նամակ մը ստացանք հեռաւոր քարայրէ մը: «Յառաջ»ը գտեր եւ իմացեր են (տեղեկագրէն) որ իրենց ընկերները բախտաւոր են, և կը հարցնեն թէ ի՞նչու իրենք այնքան գէշ վիճակի մատնուած են, քանի որ միեւնոյն պայմանագրութեամբ եկած են:

Ճիշդ է. պայմանագրութեան մէջ կ'ազդարարուի թէ աշխատանքը ծանր է, և տղաքը պիտի կատարեն այն գործը ինչ որ ագարակատէրը: Բայց կը բաւէ՞ այդ ազդարարութիւնը: 16-18 տարեկան տղայ մը, այն ալ Ասիոյ խորերէն, կրնա՞յ ըմբռնել թէ ի՛նչ է «ծանր» աշխատանքը Ֆրանսայի մէջ: Յետոյ, տղաքը ինչո՞վ ապահովուած են բռնութեան եւ շահագործման դէմ, քանի որ շատ բան կախուած է անհատներու քմահաճոյքէն:

Ողբերգութեան մասին ամբողջական գաղափար մը տալու համար, յիշենք նաեւ զուարճալիք մը, — հովուերգութիւն մը, թէ կ'ուզէք: Ագարակատէր մը շատ հաւնելով հայ որբի մը ճկեցկութեան, միտքը դրեր է անպատճառ իր աղջկան առնել զայն. բայց տղան կը մերժէ: Այդ մերժումն իսկ սուղի կը նստի իրեն, սաստկացնելով բարոյական տառապանքը: Նոյն պատմութիւնը՝ Մակեդոնիոյ ագարակներուն մէջ:

Աւելորդ է հին եղանակներ հնչեցնել եւ գանգատիլ Նպաստամատոյցէն, կամ ողոքել զայն, որ քիչ մըն ալ խնամէ սա արչրկուած սերունդը: Անոնք, Ամերիկացիները, բսած են իրենց խօսքը, եւ հաշուեյարդարը կը կատարեն համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ հաշիւներուն: Ջուր է գանգատիլ աւ թէ Նպաստամատոյցի պաշտօնէութիւնը աւելի ծանր կը նստէ քան որբերու ապրուստը: Տարրական տրամաբանութիւնը կ'ըսէ թէ՝ երբ դուն տէր չես ըլլար քու գործերուդ, իրաւունք չունիս ուրիշը մեղադրելու: Նպաստամատոյցին դէմ ըսելիք շատ բաներ կան. բայց պէտք չէ իրար խառնել բոլոր խնդիրները:

Օրինակ, ներկայ հարցին մէջ, մեղքը աւելի մեր վրայ կ'իյնայ: Հայկական ո՞ր իրաւասու մարմինը հետաքրքրուեցաւ չափահաս որբերու տագնապով: Ո՞րը դրաւ որոշ, գործնական առաջարկ մը, որպէսզի Սուրիոյ որբերը արձակուած ատեն, ողողը չթափէին, կամ Ֆրանսայի ագարակապաններուն վարձու չտային: Բարեգործականը քանի մը հարիւր որբ ղրկեց Հայաստան, փողով եւ թմբուկով, եւ կեցաւ. մինչդեռ կրնար մէկ հարուածով եւ իբրեւ անմիջական գործ ստանձնել բոլոր արձակուած որբերուն դէպի երկիր տեղափոխումը: Այդ մարմինը կեդրոններ ունի թէ Սուրիոյ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ, բայց ի՞նչ ունի՞ անցուդարձէն, որբերու առուծախէն:

Աւելի տմարդի ընթացք մը կը ցուցնէ Հայաստանի կառավարութիւնը: Գործակալներ կը նշանակուին, ցուցակներ կը պատրաստուին, յաճախ տուն-տեղ եղած գաղթականներ իրար կը յաջորդեն, բայց ոչ մէկ խօսք, ոչ մէկ շարժում՝ սա մինուճար որոց մասին, որոնք անստուգութենէ անստուգութիւն կը տարուին տասը տարիէ ի վեր: Բոլորը մէկ հաւաքելով, թերեւս հազար հոգի չկան, իբրեւ անմիջապէս փոխադրելի: Բայց բոլոր պատասխանատուները անճրկեր են, եւ թոյլ կուտան որ իւրաքանչիւրը իր գլխուն ճարը նայի, կամ օտար բարեգործներ ապրեն ու արձակեն:

Ո՞ր օրուան կը սպասէ բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնը, ափ մը հող տալու համար Հայաստանի արեւուն զրկուած գիւղացիներու անտէր զաւակներուն...

Շ.

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ժընէվի մեր մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ սեպտ. 6 թուականով.—

Սեպտեմբեր 3ին գումարուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան ժողովը, որուն կը մասնակցին 25 հաստատութիւններ: Ներկայ էին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի, Պելճիոյ, Զուիցերիոյ, Ֆրանսայի, Սկանտինավիոյ ներկայացուցիչները: Զեկուցումներ եղան զանազան ընկերութիւններու գործունէութեան մասին: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը (N. E. R.) 1925ի ընթացքին ծախսած է 4,218,944 տոլար: Ճառեր խօսեցան Սուրիոյ գաղթականներուն մասին: Որոշուեցաւ Հալէպի գաղթականները փոխադրել Եփրատի կողմերը, Թափուր հողերու վրայ հաստատելու համար: Որոշուեցաւ նաեւ Նանսէնի ծրագիրը պաշտպանել Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ:

Սեպտեմբեր 4ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընդհ. քարտուղար Պ. Վիքրի, որ Կովկասէն կը դառնայ, խօսեցաւ Հայաստանի մասին: Այս առթիւ համագումարը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը խնդրուի Ազգերու Դաշնակցութենէն՝ երկարաձգել Նանսէնի Յանձնախումբին լիազօրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ դրամ գտնել Հայաստանի ոռոգման համար: (Յանձնախումբը իր պաշտօնը վերջացած կը նկատէ, քանի որ ուսումնասիրութիւններ կատարեց, բայց դրամ չկրցաւ գտնել, խորհրդային իշխանութեան երաշխաւորութիւնը անբաւական համարուած ըլլալով): Տանըմարքացի Օր. Եէփփէի զեկուցումը լսելէ վերջը, որոշուեցաւ խնդրել որ անոր պաշտօնն ալ երկարաձգուի, հայ որբերու ազատագրման եւ խնամատարութեան գործը վերջացած չըլլալով: Անհրաժեշտ համարուեցաւ ընդլայնել «Ոսկեղէն Կանոն»ի ծրագիրը, որ սահմանափակուած է միայն որբերուն: Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ աւելի դրամ հաւաքել: Այս առթիւ սարքուած սեղանին ներկայ էին հազար հոգի: Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան Հայաստանի, մեծ պետութեանց դաւաճանութեան եւլն. մասին: Հայ որբերը հայկական երգեր կ'երգէին, ոգեւորելով շրջապատը:

Սեպտեմբեր 5ին մօտ հարիւր պատուիրակներ այցելեցին Պրընէնի հայկական դպրոցը: Այս առթիւ Պ. Խատիսեան երկար ճառ մը խօսեցաւ հայ ժողովուրդի քաղաքական կացութեան եւ ազգային քաղաքականութեան մասին, շեշտելով ներքաղթի եւ հողերու միացման անհրաժեշտութիւնը: Ժընեւի նահանգին կրթական տեսուչ Պ. Օլթրամար համակրանքով խօսեցաւ մեր երիտասարդութեան մասին: Խօսք առաւ նաեւ Պ. Քրաֆթ Պօնար, որ Ամերիկա պիտի երթայ, դրամ հաւաքելու համար:

МԱՄՈՒԼ

ՕՐ ՄԸ ԱՅՍՊԷՍ, ՕՐ ՄԸ ԱՅՆՊԷՍ

Ռամկավարները շուարած են այս միջոցին, «ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք»: Անոնք վարժուած են ամէն տեղ Բարեգործականի փառքը երգելու: Այն աստիճան որ, Ամերիկայի մէջ հարց բարձրացուցին թէ ինչո՞ւ Հօկի մասնաճիւղեր կը կազմուին, քանի որ Բարեգործականը կայ: Երբ մեղադրանքներ կ'ըլլան թէ Բարեգործականը պէտք եղածին պէս չօգներ Հայաստանի, շնորհիւ Ռամկավարներու կեղծիքին, կը փրփրին եւ կ'աղաղակեն. «եղբայր, ի՞նչ կ'ուզէք մեզմէ. ո՞վ ըսաւ թէ Բարեգործականը մեր ձեռքն է»: Այս գիծը շեշտուեցաւ Մելքոնեան կտակի աւարէն յետոյ: Եւ ահա Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը խմբագրականի մը մէջ կը փսփսայ (Արև, 27 օգոստոս).—

—«Տարեկան միջին հաշուով Հ. Բ. Ը. Միութիւնը քառասուն հազար ոսկիի պիւտճէ մը ունի. սակայն այդ գումարին մէկ քառորդը անգամ տակաւին չի գործադրուիր այն երկրին մէջ որ մեր հայրենիքն է, ուր հայութիւնը կեդրոնացած է և կ'ապրի իր ցաւերովն ու յոյսերովը և կարելին կ'ընէ զայն երջանիկ ու ապահով դարձնելու համար: Երբ Երուսաղէմի ու Պէյրութի մէջ որբանոցներ կը պահուին, անբացատրելի կը մնայ թէ ինչու Հայաստանի մէջ «անապաստան երախաներու» հիւղակ մը իսկ չկայ, որուն ճակատին Հ. Բ. Ը. Միութիւն արձանագրուած ըլլայ:

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը արտասահմանի մէջ կը պահէ դիւաններ և պաշտօնէութիւն մը որոնց համար առնուազն տարեկան չորս-հինգ հազար անգլիական ոսկի ծախք կ'ընէ, մինչ Հայաստանի մէջ ոչ միայն գրասենեակ մը չունի, այլ նաեւ ներկայացուցիչ մը անգամ չի պահեր և այս պատճառաւ պարտաւորուած է պարբերաբար պատուիրակութիւններ ղրկել Երեւան, որոնք շատ աւելի ծախքերու կարօտին»:

Իսկ «քաղաքացի» Մ. Միհրդատեանց, իրենց հնոտի փառքը եւ Պելժիոյ գաղութին տէմիրպաշ ներկայացուցիչը, որ կուսակցութենէն բաժնուեցաւ, որովհետեւ գաղութը... դաշնակցական մը ղրկած էր փարիզ, իբրեւ պատգամաւոր, առջի օր կը յայտարարէր տեղական թերթի մը.

— «Բարեգործականը պէտք չէ շփոթել ռամկավար կուսակցութեան հետ: Ռամկավարներու եւ մանաւանդ ոմանց բերնին գրիչը գէշ ծառայութիւն մը կ'ընէ Բարեգործականին: Ռամկավարները անկոչ և անթաքթ պաշտպանները դառնալով Բարեգործականին, այնպիսի տպաւորութիւն մը կը գործեն որ սերտ կապակցութիւն կայ իրենց միջեւ և Բարեգործականը Ռ. Կուսակցութեան ենթակայ մարմին մըն է: Իրականութեան մէջ այդպէս չէ եւ այդ տարբերութիւնը պէտք է երեւան բերել, շեշտել: Ռ. Կուսակցութեան ազգայնամոլ և տիրացուական քաղաքականութիւնը և վարքագիծը պէտք չէ ստուեր ձգէ մարմնի մը վրայ որուն դերը կրնայ մեծ ըլլալ երկրի մէջ»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիան ալ Աթոռ կ'ուզէ

Թուրքիա, որ արդէն երկու դիտողներ ունի Ժընեւի մէջ, ձեռնարկներ սկսաւ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար: Այս առթիւ զանազան կառավարութեանց գրուած նամակին մէջ, մէկ պայման կը դնէ.— Թուրքիա, որ կ'ուզէ Ժընեւի մէջ պաշտպանել ոչ միայն իր սեփական, այլ եւ մօտաւոր Արեւելքի երկիրներուն, ինչպէս Պարսկաստանի և Աֆղանստանի շահերը, կ'առաջարկէ առժամեայ աթոռ մը վերապահել իրեն, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ:

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Երկուշաբթի օր հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան 7րդ ընդհ. ժողովը, որուն ներկայ էր նաև Այրի Տիկին Ուիլսըն, հանգուցեալ Նախագահին կինը: Բացման ճառին մէջ, Նախագահ Պէնէշ փառաբանեց Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած գործը, խօսեցաւ Մուսուլի վէճին, յոյնեւպուլկար միջադէպին վրայ, բայց ճառին մեծագոյն մասը նուիրեց Լօքարնոյի դաշնագիրներուն, զորս ողջունեց իբրեւ «առաջին միջազգային դաշինքը պատերազմի պատրաստութիւնը սահմանափակելու»: Բացատրեց թէ այդ համաձայնութիւնները «բոլորովին տարբեր են կեղծ ապահովութեան այն դրութենէն որ հիմնուած էր գաղտնի զինակցութիւններու վրայ»: Յետոյ բարի գալուստ մաղթեց Գերմանիոյ պատուիրակութեան, որ պաշտօնապէս մուտք կը գործէր, և վերջին կոչ մը ուղղեց Պրազիլիոյ և Սպանիոյ, որպէսզի ետ առնեն հրաժարելու որոշումը: Այս երկու պետութեանց աթոռները թափուր էին:

Ներկայ 48 պատուիրակներուն 42ին քուէներով ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Նինչիչ, Եուկօ-Սլավիոյ ներկայացուցիչը, որ կարդաց խորհուրդին տեղեկագիրը՝ Գերմանիոյ միայուն աթոռ մը տալու որոշման մասին:

Ամերիկա նորէն դիտող մը ղրկած է, համաձայն իր բարի սովորութեան:

Նոր դատապարտութիւններ

Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանը Սեպտ. 1ին 5ական տարի աքսորի դատապարտեց Լազիստանի նախկին երեսփոխան Նէճաթի, Համշէնցի փաստաբան Հիւսէյին Աֆիֆ, Նէճաթի պէյի եղբայր Հասան Թահսին, Համշէնցի Մուսթաֆա եւ դարձեալ նոյն տեղացի ճաշարանապետ Հիւսէյին պէյերը: Ասոնք ամբաստանուած են թէ կապ ունէին մահապարտ Զիա Խուրշիտի հետ, բայց գործօն դեր չեն ունեցած:

Ինչպէս կը տեսնուի, բոլորն ալ Լազիստանի շրջանէն են: Ամբաստանեալներէն Հիւսէյին Աֆիֆ պատմեց թէ իր ընտանիքը 25 հոգիէ կը բաղկանար, իսկ այսօր 15 հոգի մնացած է: «Մէկ մասը Հայերու կողմէ ջարդուած եւ նահատակ եղած է. իսկ մէկ մասն ալ կամ իրենց վիշտէն մեռած եւ կամ անձնասպան եղած են: Ես ալ ազդուած եմ, եւ երբ քովս բան մը խօսուի, «այո՛» կ'ըսեմ, բայց բանէ մը տեղեկութիւն չեմ ունենար»...

*** Ըստ վերջին լուրերու, դեռ 20-25 դատեր կան, որոնց մէջ ամբաստանեալներն են Պանտրմայի լրտեսները եւ Ապտիւլ Գատէրն ու Գարա Քէմալը պահողները:

*** Կրետացի Շէվգը, որ Մուսթաֆա Քէմալի հաղորդած էր Իզմիրի մահափորձին լուրը, 6500 ոսկի պարգեւ ստացաւ: 1500 ոսկի ալ տրուեցաւ Պոլսոյ ոստիկանութեան քաղաքական բաժնի պաշտօնեաներէն Մէհմէտ Ալի պէյի:

*** Իր պաշտպանողականին մէջ, մահապարտ Ապտիւլ Գատէր ըսած է նաեւ թէ ինք ընդհ. պատերազմին Բ. զօրաբանակի քննիչ էր, իսկ միլլի պայքարի ընթացքին կազի փաշային կողմէ Մուսուլի հրամանատար կարգուեցաւ: «Յետոյ Հայաստանի դէմ շարժումը սկսաւ, եւ ես էի որ այդ կողմերու յարաբերութիւնը ապահովեցի»:

Ընդհ. պատերազմի ատեն, Ապտիւլ Գատէր կուսակալ եղած է նաեւ Տէր Զօրի, եւ «շատ մը գէշութիւններ ըրած է», կը գրեն Թուրք թերթերը:

Յափշտակուած գոյքերը ետ կը տրուին?

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Հայերու կողմէ հետզհետէ դիմումներ կը կատարուին լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան մօտ, գրաւուած կալուածներու վերադարձի մասին:

Կը կարծուի թէ, հազարէ աւելի կալուածներ ետ պիտի տրուին: Ասոնց կարգին է Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի սեփական Սէլամէթ խանը, որ 167,000 ոսկիի ծախուեցաւ, եւ Բեյրայի մէջ ազգապատկան կալուած մը որ Պ. Նորատունկեանի անուան արձանագրուած էր, և 64,000 ոսկիի ծախուեցաւ:

Այս երկու գրաւումները կատարուած են 6 Օգոստ. 1924էն յետոյ, հետեւաբար չեղեալ պիտի նկատուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԸ

Բ.

Առանց բռնազբօսիկ միջոցներու, պէտք է Հայրենակցական Միութեանց շրջանակը լայնացնել, աշխատելով որ գիւղի միութիւնը դառնայ գաւառակի միութիւն, գաւառակի միութիւնը՝ գաւառի միութիւն, գաւառի միութիւնը՝ նահանգի միութիւն, նահանգի միութիւնը՝ աշխարհի միութիւն, եւ վերջապէս զօրացնելով հասնելով վերջնական ծրագրին, Միացեալ Հայաստանի նպատակին :

Ինչպէս ըսի, այդ գործողութիւնը չպիտի կատարուի արհեստական կերպով, այլ բնական ուղղութեամբ, իրարու շաղկապելով դաշնակցային կապերով. պէտք է գաղափարի կեդրոնացման հասնիլ ապակեդրոնացման վարչաձեւով եւ ոչ թէ կեդրոնացման վարչաձեւով երթալ ընդհանուր նպատակի փլուզման: Բոլոր գաղութներու Հայերը հին կամ նոր ժամանակներու մէջ սերած են Հայաստանի զանազան մասերէն. արդ, պէտք է նպատակակէտ ունենալ Հայրենակցական Միութիւններու թիւը կրճատելով եւ մասնակցողներու քանակը աւելցնելով, մօտաւորապէս հետեւեալ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնները խմբաւորել: — Սիւնիք-Արցախ կամ փոքր Կովկասցիներ, Արարատեան աշխարհի, Բարձր Հայքի, Վասպուրականի, Տարօն-Տուրուբերանի, փոքր Հայքի, Կիլիկիոյ, Գուգարքի, Սեւ ծով ափի, Պարսկահայեր, փոքր Ասիոյ միութիւններ: Արդէն այդ միութիւնները հարիւրին 90էն աւելի կ'ընդգրկեն ամբողջ գաղութի Հայերը, թէ խորհրդային երկիրներու եւ թէ արտասահմանի մէջ: Այս առաջադրութեամբ, պէտք չկայ կաթողիկ Խոտորջուրցին ստիպել որ անպայման լուծուի Բարձր Հայքի մէջ, թող կապուի դաշնակցային կապերով: Ոչ ալ անհրաժեշտ է որ թրքախօս Կեսարացին լուծուի Կիլիկիոյ միութեան մէջ, ատոր կարելի է հասնիլ թողլով իր միութիւնը եւ շաղկապելով նախ Կիլիկիոյ Հայրենակցական Միութեան հետ: Ոչ ալ հետեւաբար Սամսոնի, Կիրասոնի միութիւնները պիտի ենթարկուին Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութեան, այլ կարելի է բոլորը կապել Սեւ ծովի կամ Պոնտոսի ընդհանուր Հայրենակցական Միութեանց սահմաններուն մէջ: Այսպէս մանր միութիւններու շրջագիծը զգուշութեամբ լայնացնելէ յետոյ, առանց բացարձակ կեդրոնացման ձգտելու, առանց ոչնչացնելու շրջանային միութիւնները, կը մնայ եղած բոլոր կազմակերպութիւնները շաղկապել իրարու հետ: Այս ուղղութեամբ փորձեր կան, բայց դեռ չեն պսակուած լիակատար յաջողութեամբ:

Հայրենակցական Միութիւնները կղզիացած եւ անոնց աշխարհահայեացքը սահմանափակ պիտի մնան, եթէ չկապուին իրարու հետ: Անոնց գոյութեան բուն իմաստն ըլլալով ազգային դիմագծի պահպանումը եւ հայրենիքի ազատութիւնն ու վերաշինութիւնը, անհրաժեշտօրէն բազմաթիւ Հայրենակցական Միութիւնները պէտք է կազմեն Միութիւններու Միութիւնը: Այդ միջոցով միայն պիտի հարթուին տեղական ազգասիրութիւնները, եւ կարելի պիտի ըլլայ ազգային ամբողջական իտէալի մը մօտենալ եւ ստեղծել բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժ: Ատոր հասնելու գործնական միջոցն է մէկ երկրի մէջ կազմակերպուած բոլոր Հայրենակցական Միութեանց Միութիւնը հաստատել, համագումարի կամ ներկայացուցչական ժողովի միջոցաւ եւ կամ նամակագրութեամբ: Էականը այն է, որ ստեղծուի կեդրոնական մարմին մը բոլոր տեսակի Հայրենակցական Միութիւններու կողմէ, իբրեւ միջնորդ բազմաթիւ Հայրենակցական Միութեանց միջեւ:

Այս դիտողութիւններէն յետոյ անցնելով Հայրենակցական Միութեանց կազմակերպման ձեւին, պէտք է նկատել որ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ճիշդ հողի վրայ է կանգնած: Եթէ Հայրենակցական Միութեանց կանոնագիրը մէկ յայտարարի բերենք, կազմակերպական կանոնները հետեւեալ տրամադրութիւնները ունին.— Ա. Քաղաքի մը կամ գաւառի մը մէջ գտնուող պանդուխտ քաղաքացիները կամ գաւառացիները փոքր կամ մեծ թուով հաւաքուելով կը կազմեն իրենց Հայրենակցական Միութիւնը: Բ.— Միութեան անդամ կրնան ըլլալ բոլոր Հայրենակիցները առանց խտրութեան:

Օրինակ մը տանք: Փարիզ քաղաքին մէջ կը գտնուին խումբ մը Տարօնցիներ կամ Ակնցիներ. այդ հայրենակիցները հաւաքուելով առանց դասակարգի, մտքի զարգացման կամ քաղաքական դաւանանքի տարբերութեան, կը կազմեն Հայրենակցական Միութիւն մը: Բայց այս Հայրենակցական Միութեանց առաջին քայլն է միայն, որ սահմանափակ շրջագիծ ունենալով իր ուժն ու արդիւնքներն ալ սահմանափակ կը մնան: Ֆրանսայի մէջ Փարիզէն դուրս կան բազմաթիւ գաւառներ եւ քաղաքներ, ուր նոյնպէս ցրուած են նոյն քաղաքացիները կամ գաւառացիները: Ենթադրենք թէ այդ վայրերուն մէջ ալ կազմուած են նոյնանման Հայրենակցական Միութիւններ: Բայց ընդհանրապէս կը պակսի կեդրոնական վարչութիւն մը, մէկ երկրի մէջ կազմակերպուած Հայրենակցական Միութեանց ճիւղերը իրար կապելու համար: Զարգացնելով Հայրենակցական Միութիւնները գաւառի մէջ, անոնց շրջագիծը ընդլայնելու համար, պէտք է առնել երկրորդ քայլը. ստեղծելով կեդրոն մը՝ տուեալ Հայրենակցական Միութեան համար: Այսպէս օրինակ, եթէ Ֆրանսայի 30 զանազան կէտերուն մէջ փոքր կամ մեծ խմբակներով ցրուած են Տարօնցիներ կամ Ակնցիներ, պէտք է կազմակերպել այդ 30 կէտերուն մէջ առանձին Հայրենակցական Միութիւններ, եւ յետոյ համագումարով, ներկայացուցչական ժողովով կամ նամակագրութիւններով ամբողջ Ֆրանսայի համար ընտրել Տարօնցիներու, Վանեցիներու, Ակնցիներու Հայրենակցական Միութեանց կեդրոնական Վարչութիւնը: Այդ այն առաւելութիւնը կ'ունենայ որ մէկ երկրի մէջ եղած հայրենակիցները կը կապուին իրարու հետ աւելի լայն չափով եւ զգալապէս կ'աւելնայ փոխադարձ օգնութիւնը եւ բարոյական կապակցութիւնը:

Իմ կարծիքով, այստեղ պէտք է կանգ առնէ Հայրենակցական տեղական միութեանց զարգացումը: Ու պէտք չէ ձգտիլ օրինակ Տարօնցիներու կամ Ակնցիներու համար մէկ կեդրոնական վարչութիւն ստեղծել երկրագունդի վրայ սփռուած բոլոր Տարօնցիներու կամ Ակնցիներու համար: Նախ որ ֆիզիքապէս անկարելի է Պարսկաստանի կամ Հիւսիսային Կովկասի մէջ գտնուող Տարօնցիներու եւ Ամերիկայի կամ Ֆրանսայի Տարօնցիներու համար մէկ ընդհանուր կեդրոնական վարչութիւն ստեղծել: Իսկ եթէ ստեղծուի ալ, մեր Հայրենակցական Միութեանց նպատակէն դուրս է, քանի որ Հայրենակցական Միութեանց նպատակը չէ ոչ քաղաքական ուժ կազմել եւ ոչ ալ աշիրէթապետութիւն:

Այսպէս, եթէ օրինակ Ամերիկայի մէջ կան 20 տեսակ Հայրենակցական Միութիւններ, եթէ այդ միութեանց ներկայացուցիչները կամ համագումարը ընտրուին միութեանց կեդրոնական մարմինը մը, պիտի գոյանայ իրական ուժ մը, հիմնուած ժողովրդական զանգուածներու եւ բոլոր տեսակի խաւերու վրայ: Ժողովրդական կազմակերպուած այդ ուժէն կը վախնան կամ կը զգուշանան շատերը. ինչ որ անտեղի է, քանի որ Հայրենակցական Միութեանց Միութիւնը ունի շատ որոշ նպատակ, հեռու քաղաքական եւ կրօնական ձգտումներէ եւ իշխանութեան տենչէ: Եթէ շեղի իր նպատակէն եւ քաղաքական հանգամանք ստանալ, այդ օրէն կը կորսնցնէ իր արժէքը եւ կը կազմալուծուի, քանի որ քաղաքական կուսակցութեանց պատկանողները պիտի հեռանան, իսկ գործիք ծառայեցնողը ինքը պիտի մնայ միայնակ, ինչպէս այսօր «Հօկ»ը ցոյց կուտայ իր անյաջողութեամբ: Պոլշեւիկներու կարճատեսութիւնը չպիտի ունենայ Դաշնակցութիւնը: Թող Հօկի օրինակը դաս ըլլայ բոլորին համար:

ՌՈՒԲԷՆ

696,768 ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, Ֆրանսա այսօր՝ ունի 696,768 պետական պաշտօնեայ, որոնց թոշակը կառավարութիւնը կը հոգայ եւ որոնք դժգոհ են իրենց ապրուստէն: Այս բազմութիւնը բաժնուած է հետեւեալ կերպով.— Հանրային կրթութիւն 146,783, Թղթատարական-հեռագրական 145,397, ելմտական 92,419, պետական երկաթուղիներ՝ 89,661, պատերազմական պաշտօնատուն՝ 56,687, Ալզաս-Լօրէնի երկաթուղիներ՝ 45,000, ծովային՝ 30,654, հանրօգուտ շինութիւններ՝ 18,147, Ալզաս-Լօրէնի վարչական պաշտօնէութեան 13,337, ազատագրուած նահանգներու պաշտօնէութիւն 11,056, երկրագործական՝ 10,029, հանգստեան թոշակներու 8980, դատական 6067, բանտային 4335, արհեստագիտական կրթութիւն 2553, գեղարուեստական 2197, աշխատանք եւ առողջապահութիւն 2068, ներքին 2065, ազգային տպարան 1687. արտաքին գործեր 1631, օդանաւային՝ 1503, առեւտրական նաւատորմ 1266, գաղթային 1000, առեւտրական՝ 816, փողերանոց՝ 486, Ռէինիոնի երկաթուղիներ եւ նաւահանգիստ 481, պատուոյ լեգէոն 463. Համագումար 696,768:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

ՖԱՇԻՍՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Իտալիոյ 70ի միութենէն ետք, ազգայնականներու մղձաւանջն էր Թրէնթօն եւ Թրիէսթէն՝ իտալական երկու գաւառներ, առնելով ամբողջացնելու համար Իտալիոյ աշխարհագրական միութիւնը:

Ինչ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ համեւրոպեան պատերազմը: «Անկցի Աւստրիան» սովորական յանկերգն էր երիտասարդութեան: Հրապարակային ցոյցեր բռնադատեցին երեսփ. ժողովը Սալանտրայի դահլիճին տալու 1915 Մայիս 25ին պատերազմ յայտարարելու արտօնութիւնը:

Վերջապէս չպատրաստուած Իտալիան պիտի մնար նոյն դրօշին տակ: Դարաւոր թշնամին պիտի տապալէր: Տարիներու դժգոհութիւններ կ'արդարանային այդ նպատակով: Հայրենասիրական թափը, իբրեւ մեծ պետութիւն հաստատուելու ճիգը, վառ կը պահէին Իտալացիին բարոյական կորովը:

Վերջացաւ Նախճիրը: Հզօրներ հաւաքուեցան կանաչ սեղանին շուրջ եւ առին առիւծին բաժինը՝ գերման գաղութները, քանդեցին գերման նաւատորմը, լքեցին Իտալիան:

Արհամարհուած դիւանագիտութենէն, պառակտուած ներքնապէս՝ Իտալիան կը դիմէր դէպի քայքայում: Կուսակցական պայքարներ, տնտեսական եւ ընկերային տագնապներ անզօրութեան կը մատնէին կառավարութիւնները, մինչդեռ բիւրաւոր ընտանիքներ դեռ սուգի մէջ էին, եւ միլիոններու պարտքը կը ճնշէր աղքատիկ ժողովուրդը:

Այդ երկունքէն ծնաւ «Ֆաշիզմ»ը, 23 Մարտ 1919ին: Զօրս դէմքեր Միլանի մէջ բարձրացուցին դրօշ մը, որուն խորհրդանշանն էր հռոմէական խուրձը (ֆաշիօ): Լրագրող մը՝ Մուսոլինի, սպայ մը՝ Պալպօ, զօրավար մը՝ տէ Պոնօյ, պաշտօնեայ մը՝ տէ Վէքքի, առաջնորդներն են ֆաշիստական շարժման: Իտալիոյ վիրաւորուած արժանապատուութիւնը պաշտպանել, յաղթութիւնը արժեցնել, Իտալիոյ պատուաւոր տեղ մը տալ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ,— ահա դրօշակին վերտառութիւնները:

Պատուաւոր դիրք մը գրաւելու համար, ներքնապէս ուժեղ ըլլալու էր, բարոյական միութիւն մը անհրաժեշտ էր աշխարհական միութեան համար: Համայնավարական գաղափարը կը քայքայէր առաջինը, կը ժխտէր միւսը, կը մոռնար զոհերը, այրիներն ու որբերը, կ'արհամարհէր բանակը, նախկին պատերազմիկները, կ'ուրանար Իտալիոյ իրաւունքները:

Ֆաշիզմը ծառացաւ անոնց դէմ: Կարմիր շապիկին փոխանակեց սեւ շապիկը: Պատերազմի կողմնակիցներուն զաւակն է ան: Ազգային գիտակցութիւնը արթնցնելով Իտալիոյ պաշտամունքը ներշնչել ամէն Իտալացիի, յարգանքի զգացում ունենալու ստիպել ամէն օտար, պայքարիլ առանց հայրենիքներուն դէմ: Այս էր նախնական ծրագրին գիծերը «Ֆաշիստ» կուսակցութեան: «Ֆաշիստ»ը չի հաւատար ազգերու եղբայրացման, ազգերու ընկերակցութեան, զինաթափման:

«Ֆաշիստ»ը կը հաւատայ թէ ուժեղ կարգապահութեան կը վնասեն կուսակցական անվերջ վիճաբանութիւններ, երեսփոխանական ժողովի ճոռոմաբանութիւններ, ծնունդ ներկայ ռամկավարութեան եւ ազատականութեան:

«Ֆաշիզմ»ը թշնամի է մէկուն եւ միւսին: «Ուժը միայն կը կառավարէ» յայտարարեց "Տուչէ„ն (առաջնորդ, Մուսոլինի) 1925 Յունուար 3ին երեսփ. ժողովին մէջ:

Խիզախ եւ յանդուգն, Մուսոլինի հրապարակային պայքարներով չբաւականացաւ: Ջանաց բռնի ուժով իշխանութեան հասնիլ, վերջ տալ վէճերուն, իրականացնել իտալական ծրագիրը: Անհրաժեշտ էր նախ ուժեղօրէն կազմակերպուիլ եւ գծել որոշ ծրագիր մը:

Իտալիան ժառանգորդն էր Հռոմի, ձգտելու էր Հռոմէական մեծութեան, կազմակերպուելու էր լէգէոններու նման, ինչպէս որ առած էր հռոմէական զինանշանը՝ խուրձը:

1920ի սկիզբները «Ֆաշիստ»ները կը կազմեն բանակ մը. 15 հոգի կը կազմեն «Սքուատրա» (դասակ) մը, որուն պետն է Քաբօ մը: Երեք «Սքուատրա» կը կազմեն «Մանիփոլօ» մը, որուն հրամանատարն է «Ցէնթուրիօն» մը: Երեք Մանիփոլի՝ Չէնթուրիա մը, որուն հրամանատարն է «Չէնթուրիօն» (հարիւրապետ) մը, երեք Չէնթուրիոն՝ Քօհորթ մը՝ հրամանատար «Սէնիօրէ» մը, երեք Քօհորթ՝ «Լէգէօն» մը, հրամանատար «Քօնսօլէ» մը:

Այսպէս կազմակերպուած «Ֆաշիզմ»ը կը մղէ վիթխարի կռիւ մը համայնավարական ուժերու դէմ: Կը զսպէ Անքոնայի ապստամբութիւնը, Լիվոռնոյի ցոյցը, վրէժը կը լուծէ Էմբոլիի ջարդին: Համայնավարական ամէն համաժողովի, գործաւորական ամէն գործադուլի առեն գաւազանով խուրձաւորներ կը ցրուեն անվախօրէն, կը ցրուին ժողովը եւ կ'անհետանան:

Պետութեան մը շնչերակն է երկաթուղին: Իտալիոյ մէջ մեքենավարները յաճախ գործադուլներ կը հռչակէին եւ կ'անդամալուծէին փոխանակութիւնը: Մուսոլինի կը հրամայէ գրաւել կայարանները, բռնի վարել տալ վայրաշարժերը: 1921 Օգոստ. արդէն իրապէս երկաթուղիները սեւ շապիկաւորներու ձեռքն էին:

«Ֆաշիզմի» ծրագրին մաս կը կազմէին երեսփոխանական ժողովի եւ ծերակոյտի ջնջումը, միաբանութիւններու հողային կալուածներուն գրաւումը, գիւղացիներու բաժնելու համար: Մուսոլինի հանրապետական էր: 1921 Մարտին Ուտինէի ֆաշիստական ժողովին մէջ առաջարկեց հանրապետութիւնը: Համաժողովը մեծամասնութեամբ մերժեց: Մուսոլինի դարձաւ արքայական:

1922ին Օգոստ.-Սեպ. գործաւորական շարժումը ձախողեցաւ: Դահլիճներ իրարու կը յաջորդէին: Կառավարութիւնը կորսնցուց հեղինակութիւնը: Մուսոլինի վճռական քայլն առաւ: Կեսարեան շարժումով Նափոլիէն քալեց Հռոմի վրայ եւ գրաւեց զայն 28 Հոկտ. 922ին: Զինուած ընկերվարականներ եւ համայնավարներ դիմադրեցին Հռոմի բլուրներուն վրայ եւ սեւ շապիկաւորներու հետ խառնեցին իրենց արիւնը:

Վարչապետ Մուսոլինի սպասեց հանրային կարծիքի արտայայտման: Երեսփոխանական ժողովին քուէարկել տուաւ ընտրական նոր օրէնք մը, որով կանխաւ կ'ապահովէր ընտրեալներու մեծամասնութիւնը: Ծերակոյտը միշտ հլու՝ քուէարկեց ամէն օրինագիծ: Ծրագիրը փոփոխութեան ենթարկուեցաւ. ծերակոյտը պահուեցաւ, միաբանութեանց կալուածները յարգուեցան, կղերականութիւնը պաշտպանուեցաւ, կրօնը պարտաւորիչ դարձաւ ամէն դպրոցի

Այժմ սահմանադրական[…] գերը անհետացած են: Բան[…] ատընթեր կազմուած է կուսակ[…] թեան բանակը, «Միլիցիա Նա[…] նալէ», զէնքի ուժով խաղա[…] թիւնը պահելու, իշխանութ[…] վրայ մնալու համար: Քաղաք[…] ընտրութիւններ չկան: Համա[…] ները փոքրիկ հանրապետու[…] ներ էին, որոնց նախագա[…] քաղաքապետը (սինտաքօ)[…] գաւառական գործավար մ[…] վարէ այժմ վարչական գ[…] իւրաքանչիւր համայնքի:

Համայնավարութիւն եւ […] շիզմ, մեթոտով նոյն՝ ծրագր[…] տարբերին, երկուքն ալ փ[…] մասնութիւններ են եւ ուժ[…] կառավարեն մեծամասնութ[…] Երկուքն ալ հակառամկա[…] կան են, երկուքն ալ հակա[…] կան: Մէկը ապազգայնակ[…] միւսը ազգայնամոլ: Մէկը ս[…] կանութիւնը կը ջնջէ, միւս[…] յարգէ:

Ֆաշիզմը ամրացուց Իտ[…] դիրքը: Ստացաւ Անգլիայէն […] բապուպը, Եգիպտոսէն՝ […] լանտը: Իւրացուց Երկոտասան[…] ները, ամրացուց Հռոդոսը, […] զարկեց շատ նպաստաւոր […] մաններով արտաքին պայմ[…]

Կը ձգտի կայսերականու[…] նախնական նիւթերու հայթ[…] ման, 10 միլիոն ցրուած […] թեան մէջ բարոյական կա[…] ստեղծելու, յարաճուն ժողով[…] գաղթավայրեր գտնելու:

Խուրձաւորները բացա[…] տէրն են Իտալիոյ: Խանդ[…] երիտասարդութիւն մը կը […] անխորտակելի ամբարտակը […] կազդեցութիւններու դէմ: […] օր, ամէն տեղ, ամէնուն բեր[…] լսուի պաշտօնական երգը.

«Երիտասարդութիւն, […] սարդութիւն, գեղեցկութ[…] դու գարուն.... Մերն է Իտա[…] մերն է Հայրենիքը, […] լալա՛:»

Գ. Խ.

«ՅԱՌԱՋԻ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԹԻՒՊԷՐՔԻՒԼՕԶԸ, գրեց […] Մ. Մինասեանց, Փարիզ, 193[…]

30 էջնոց տետրակ մը […] ջին էջին վրայ Տօքթ. Վ. […] գոմեան «Երկու խօսք»ով […] ներկայացնէ գրքոյկին հեղ[…] բայց այս վերջինը կողքին […] չի դներ բառ մը, որ բացա[…] Թիւպէրքիւլօզը: Ժողովուրդ[…] գիտեր թէ ո՞վ է Թիւպէրք[…] Թէոֆիլոսի նման անուն մ[…] այդ պարոնը: Գիրքի մը […] վրայ դրուած անունը շատ […] ռայութիւններ ունի. Նա[…] պայծառ կերպով պիտի […] ոտագրէ բովանդակութիւնը […] րորդ՝ պիտի հետաքրքրէ, […] պիտի կանչէ ընթերցողը: […] ւանդ երբ խօսքը գիրքի մը […] սին է, որ գիտութիւնը ժողո[…] կանացնելու պիտի ծառայէ[…]

Անմիջապէս ըսենք որ […] րելի յաւակնութիւն մը […] տութիւնը հիմնապէս ժողո[…] կանացնելու փորձը:

Շատերու կարգին, Գ. […] մարիոն ալ չյաջողեցաւ […] բաշխութիւնը ժողովրդակա[…] վէպերով: Ժողովրդական […] աշխատանքը պէտք է կա[…] միայն գիտութեան բար[…] օգտուելու եղանակներուն եւ […] ըմբռնումներու սրբագր[…] մէջ: Տօքթ. Մինասեանցի […] րակը որքա՞ն յաջողած է, […] երեւի քիչ յետոյ:

Թիւպէրքիւլօզի,— ժողո[…] կան սխալ բացատրութեամ[…]

Թոքախտի մասին առաջին գրքոյկը չէ այս տետրակը։ Ես կը յիշեմ ուսանող բժիշկներու բժշկական տետրակները, որոնք եթէ «կատարեալ» չէին, գէթ յաջողած էին իրենց առաջադրութեանը մէջ։ Որովհետեւ անոնք, հիւանդութեան մը մասին խօսուած պարագային, չէին ուզած տալ այն ամէն գիտութիւնը, որ traitéներու եւ գիրքերու վերապահուած է։ Տօքթ. Մինասեանց իր տետրակը կը շինէ հետեւելով դասագիրքի մէթոտներուն. հիւանդութիւնը ներկայացնելու համար սկսած է պատմականէն, բրած է մանրէաբանութիւն, ախտաբանութիւն, եւ վերջացուցած է դարմանաբանութեամբ։

Այսպէս աւելորդ են 8րդ, 9րդ, նոյնիսկ 10րդ էջերը։ Շատ տեղ տրուած է պատմականին։ Այս տետրակին համար կը բաւէր երկար պարզաբանում մը, կատարուած թիւպէրքիւլօզի վարակման, ժառանգականութեան, կանխազգուշական միջոցներուն շուրջ։ Չի բաւեր կանխազգուշութեան մասին խօսիլ. քանի մը էջ պէտք էր տալ այն ընդարձակ առողջապահութեան, որ օգտակար պիտի դառնար այս հիւանդութեամբ վարակուածներուն, — քիչ մը ամէնս ալ առաւել կամ նուազ թոքախտաւոր ենք, ինչպէս կը խոստովանի Տօքթէօրը — ։ Կ'ուզէինք հոն տեսնել կիներու «թիւպէրքիւլօզ»ին մասին։ Ֆրանսական բժշկութեան վարպետներէն մէկը հինգող խօսք մը տուած է. «Թոքախտաւոր աղջիկներ, մի ամուսնանաք, կիներ, զաւակ մի ունենաք, մայրեր, կաթ մի տաք»։ Որեւէ անհրաժեշտ էր բացատրել այս խիստ կարեւոր պարագաները, ցոյց տալու համար այն եղերական վախճանը, որուն կը մատնուին թոքախտաւոր աղջիկները, երբ կ'ամուսնանան, թոքախտաւոր կիները, երբ զաւակ կ'ունենան։ Եւ սակայն պիտի սրբագրէր ժողովուրդին այն գէշ մտածումը, թէ ամուսնութեամբ կը բժշկուի հիւանդ աղջիկը։ Կը սպասէր վարակման եւ ժառանգականութեան հարցերու կարգին ներկայացնել «ընդունակութեան» (prédisposition) պարագան, որուն այնքան կարեւորութիւն կուտայ Պրոֆ. Մաքէնիը։ Շատ հետաքրքրական պիտի ըլլար այդ հարցին ուսումնասիրութիւնը, իր նշաններուն եւ իր առողջացման պատճառներուն պարզաբանութեամբը։ Եւ այս օգտակար տեղեկութիւնները աւելի կ'արժէին քան մանրէաբանութիւնը, քօխի փորձերը։ Լաւ է նիւթի մը ժողովուրդին անհրաժեշտ մասը միայն առնել եւ մարսել տալ, ինչպէս բրած էին ուսանող բժիշկները իրենց գրքոյկներով։

Տետրակը գրուած է didactique ոճով մը։ Մինչեւ փոխանակ ուսուցանելու շատ բան սորվեցնելու, կը բաւէր քիչ հաճելի եւ սիրելի դարձնել։ Ոչ մէկ observation տեսայ։ (Այս բառը կարելի չէ թարգմանել, անկա տեսակ մը գրական պատկեր է, որ կը հաճոյացնէ արդի գիտական ուսումնասիրութիւնները, ինչպէս դասագիրքերը կը ձեւացուին «պատկերազարդումով» մը)։ Ժողովրդական բոլոր գրքոյկներէն կը պահանջենք գրական, վիպական observationներ, որոնք աւելի պիտի լուսաբանեն ուսուցումը եւ պիտի սիրցնեն ընթերցումը։

Բառերու ընտրութեան հարցը դժուար է եղած. եւ Տօքթ. Մինասեանց, հակառակ իր ջանքութեան, շատ տանջուած է։ Տօքթ. Թորգոմեան շատ կը սիրէ գրկել բառերու դիմակները. անոնցմէ շատ մըն ալ Տօքթ. Մինասեանցին գիրքը գրած է։ «Ընդաշարում», «խեխախտ»։ Արդեօք Տօքթ. Թորգոմեանը հետեւած չէ՞ այն հին վիճաբանութիւններուն, որոնք եղան պոլսական հանդէսներու մէջ «թիւպէրքիւլօզ», «քանսէր» բառերուն հայերէնը ընտրելու համար։ Տօքթ. Ալլահվէրտի ուռականութիւն կ'առաջարկէր «թիւպէրքիւլօզ»ին դէմ. եւ, եթէ նոյնը apophyseին համապատասխանը չէ, tuberculeին դէմ դնել բոլորովին անյարմար է։ Մինչեւ ուռ բառին գործածութենէն յետոյ կարելի էր անոր ածանցներն ալ ընդունիլ։ Համաձայն Տաշեանի առաջարկին, (Հանդէս Ամսօրեայ) — Ose գիտական ածանցական ֆրանսերէն մասնիկին դէմ. ոյթ,— լաւ է գործածել ուռոյթ բառը, որ շատ համապատասխան է «թիւպէրքիւլօզ»ին, կամ ուրիշ սխալ ընտրուած բառեր ալ, Օր. թարախածին, մշակոյթ, փոխանակ բսելու թարախաբեր, մշակում, խուսափելու համար առաջիններուն տարբեր իմաստներէն ։

Այս վերապահութիւններէն դուրս Տօքթ. Մինասեանցի տետրակը կը մնայ, ժողովրդանուէր իր եռանդին ու վարակման, ժառանգականութեան, կանխազգուշութեան գլուխներու տուած պայծառ պարզաբանումովը, գեղեցիկ աշխատութիւն մը։ Ըն գործածաններու բնակչութեան խառնուած մեր երիտասարդութեան պիտի սորվեցնէ կենսական գիտելիքներ, եւ առողջապահութեան սէրը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

"ՄԵԼԻՔ-ԹԱՆԳԵԱՆ,, ԴՊՐՈՑԸ ՂԱՐԱԴԱՂԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր թղթակցէն.—

Ինչպէս յայտնի է, Ատրպատականի առաջն. Նորսէս. արք. Մելիք-Թանգեանը իր հանրային գործունէութեան քառասնամեայ Յոբելեանին արդիւնքը յատկացուց Ատրպատականի Ղարատաղ ծայրագաւառի դաստիարակութեան գործին։

Յոբելեարի այս որոշումը մեծ խանդավառութիւն պատճառած է Ղարատաղի հայ գիւղացիներուն։ Յուլիսի 20ին Յոբելեարը Թաւրիզէն մեկնեցաւ Ղարատաղ, տեղին վրայ ուսումնասիրելու դըպրոցի գործը։

Ղարատաղի մէջ կան շարք մը հայկական գիւղեր, որոնց մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ Նորաշէնը, որու հողերն ու անտառները սեփականութիւն են Թաւրիզի Հայոց Արապեան դպրոցին։

Յոբելեարը նախընտրած է բանալ Նորաշէն գիւղին մէջ։

Դպրոցին հիմնարկէքի հանդէսը տեղի ունեցած Օգոստ. 8ին։

Շրջակայ հայ գիւղերու քահանաներ, տանուտէրեր, գիւղացիներու հոծ բազմութիւն մը եկած է Նորաշէն գիւղը։ Առտուն գիւղացիները մատաղներ կը մորթեն, եւ ապա եկեղեցական թափորով Յոբելեարը կ'առաջնորդուի եկեղեցւոյ առջեւի հրապարակը, որ յատկացուած է դպրոցի շէնքին։

Առաջնորդը բանախօսութեամբ մը կը յորդորէ ժողովուրդը պահպանել իր ազգային-կրթական հիմնարկութիւնները եւ յոյս կը յայտնէ, որ «Մելիք-Թանգեան» դպրոցն ալ մշտապէս պիտի ծառայէ Ղարատաղի մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին։

Նոյնիմաստ ճառ մը խօսած է նաեւ Ղարատաղի ազգային դըպրոցներու տեսուչ Պ. Միհրան Գրիգորեան։

Ապա եկեղեցական արարողութեամբ կատարուած է «Մելիք-Թանգեան դպրոց»ի հիմնարկէքը։

Դպրոցի առաջին հիմնաքարը դրած Յոբելեարը։ Ցետոյ քահանաներ եւ աշխարհականները կարգով շարած են հիմքերու քարերը։

Ընկէ յետոյ Նորածին մը մկրտեր եւ անունը դրած են Ներսէս, ի պատիւ Յոբելեարին։

Ցիշատակելի պարագայ մընէ, որ ներկայ 1926 թուականին պարսկահայ գաղութներու մէջ բազմաթիւ նորածին տղաներու անունները Ներսէս դրած են ինչպէս կ'ըլլար Խրիմեան Հայրիկի օրերուն։

«Մելիք-Թանգեան դպրոց»ի հիմնարկութեան ներկայ եղած են նաեւ քանի մը Թաւրիզեցի եւ տարագիր Հայեր, որոնք դրամական նուէրներ ըրած են ի նպաստ դըպրոցի շինութեան։ Նորաշէնի գիւղացիները նուիրած են գերաններ, տախտակներ, քարեր եւայլն։

Քանի մը շաբաթէն շէնքը արդէն պատրաստ կ'ըլլայ եւ յառաջիկայ 1926-927 ուսումնական տարեշրջանին, արդէն Նորաշէնի հայ մանուկները պիտի ունենան իրենց դպրոցը։

Թաւրիզի մէջ կազմուած հոգաբարձութեան դպրոցի գործերը վարելու համար Ներսէս Արք. 25 օր Ղարատաղի հայ գիւղերը պտտելէ յետոյ, Օգոստոսի 15ին դարձաւ Թաւրիզ։

ՄԱՍԻՍ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Միլիառատէր Րոքֆէլլըր տրամադրութիւն յայտնած է խոշոր գումար մը նուիրելու, որով պիտի ստեղծուի նոր հաստատութիւն մը։

Դիտուած է որ միջազգային շատ մը հարցերու մասին դժուար է ճշմարտութիւնը երեւան հանել։ Մարդ կը շփոթի միակողմանի փաստաթուղթերու լեռնակոյտին մէջ։

Այսպէս, 10 տարիէ ի վեր կը խօսուի զինաթափութեան մասին, բայց չկան ճշգրիտ վիճակագրութիւններ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերջերս հրատարակեց 700 էջնոց հատոր մը, որ պաշտօնական թիւեր կուտայ իւրաքանչիւր երկրի սպառազինութեան մասին։ Բայց, թուանշաններով եւ փաստաթուղթերով թխուած այդ հատորը հանրամատչելի չէ։Միայն մասնագէտները կը հասկնան։ Ցետոյ կան սեղանաւորական եւ տնտեսական խնդիրներ, որոնց մասին գաղափար չունին ժողովուրդները։ Ու վերջապէս կան առողջապահական, գիտութեան, գաղթի, ափիոնի առեւտուրի խնդիրը։ Րոքֆէլլըրի ծրագիրն է մէկ հաստատութեան մէջ կեդրոնացնել այս կարգի հարցերու վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները, եւ զանոնք տրամադրել ամէնուն, ուսումնասիրութեան համար։ Ցեսակ մը համաշխարհային մատենադարան, որ պիտի հաստատուի Ժընեւի կամ Փարիզի մէջ։

ՄԻԱՅՆ ԵՐԿՈՒ ՊՆԱԿ

Առեւտրական եւ ներքին նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցան Փարիզի ճաշարանապետներուն հետ։ Ակզբունքով որոշուեցաւ անմիջապէս հաստատել երկու տեսակ կերակուրի դրութիւնը։ Այս առթիւ ոստիկանական տեսուչը հետեւեալ հրամանագիրը հրատարակած է.—

Ա.— Պանդոկներու, ճաշարաններու, «փանսիոն»ներու, սըրճարաններու, կաթնարաններու, ճաշասրահներու, թէյարաններու մէջ, մէկ խօսքով, այն բոլոր հաստատութեանց մէջ ուր տեղին վրայ ուտելիք կը տրուի յաճախորդներուն, արգիլուած է, միեւնոյն յաճախորդին երկու տեսակէ աւելի կերակուր տալ (միս, հաւկիթներ. ձուկ) բանջարեղէնով կամ ոչ, առանձին սպասարկուած բանջարեղէնները մէկ կերակուրի տեղ կը հաշուուին։

Բ.— Վերը յիշուած հաստատութեանց տէրերուն, տնօրէններուն կամ վարիչներուն արգիլուած է իրենց յաճախորդներուն տալ կամ ճաշացուցակին վրայ դնել աւելի քան չորս տեսակ մսեղէն կամ հաւեղէն. մէկ բսեղէն, երեք բանջարեղէն (աղձանը չի հաշուուիր)։

Սոյն հրամանագիրը պիտի տպագրուի եւ ազդագրուի եւ անմիջապէս ի զօրու պիտի ըլլայ։

Ապուրները, աղանդերները եւ անուշեղէնները այս օրէնքին մէջ չեն մտներ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի պաշտօնի խումբը եղանակի Ա. մրցումը կատարեց կիրակի, Սթատ Բէրշինկի դաշտերէն մէկուն մէջ յունական Օրեսթիա Ա. խումբին, դէմ։ Խաղը ոգեւոր էր։ Մեր տղայոց եռանդն ու ճարպիկութիւնը ապահովեց յաղթանակը 3ի դէմ 4 կոլով։

Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը յաղթեց յունական պաշտօնի խումբին 1ի դէմ 6 կոլով։

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Արմէնիայի (Հ. Մ. Ը. Մ. Պուա Քոլոմպ) վարչութիւնը քիչ ժամանակի մէջ, առանց դուրսէն օգնութեան, կրցաւ մէջտեղ դնել երկու կանոնաւոր եւ արժէքաւոր խումբեր։

Կիրակի 5 Սեպտ. «Արմէնիա» կատարեց իր երրորդ մրցումը և երրորդ յաղթանակը Անիէրէն և Լալիէէն վերջ։ Ժընվիլէցիներն ալ խոնարհեցան «սատանա»ներուն առջեւ, 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Փոխանակ U. S. G.ի, Ֆրանսայի «զօրքօրաթիֆ» ախոյեան E. C. F. M.ն է որ դէմ եկաւ հայ խումբերուն։ Այս խումբը շրջանին բոլոր խումբերուն յաղթած է, ի մէջ այլոց U. S. G.ին, հանրածանօթ «Լը Պարլօն»ին 5-1ով եւ շարք մը պատուոյ դասակարգէն խումբերու, այնպէս որ խաղին մինչեւ վերջին վայրկեանը ներկայ հայրենակիցներուն սիրտը հանգիստ չէր մրցման ելքին մասին։

Խաղը շատ հետաքրքրական եւ տաք անցաւ։ Հայերը գիտական «փաս»երով եւ ճարպիկ խաղարկութիւն եւ Ֆրանսացիները՝ արագ եւ աթլէթիք քիչ մըն ալ կոպիտ խաղ մը ունեցան։

Խաղը ծայրէ ծայր հաւասար եղաւ։ Մեր տղաքը առաջին կիսախաղը վերջացուցին 0-1ով։ Երկրորդ մասին նախ Ֆրանսացիները հաւասարեցան եւ յետոյ Հայերը խլեցին յաղթանակի նշանակէտը։

Այս մրցումէն առաջ, օգտուելով դատաւորին կողմնակցութենէն ֆրանսական պահեստին յաղթեց «Արմէնիա»ի Բ.ին 1-3ով։

Հ. Թ.

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ՊԱՐԵՀ ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ, 5 Սեպտ. 1926

Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Օգոստոս 21ին Ղազիրի մէջ յանկարծամահ եղած է ծանօթ ուսուցիչ եւ հրապարակագիր Միքայէլ Շամտանճեան։

Հանգուցեալն ալ մէկն էր այն մտաւորականներէն որոնք Պոլսէն հեռացան 1922ի աշնան։ Երկու տարի Պուլկարիա մնալէ յետոյ, անցաւ Սուրիա, ուր «Նոր Կեանք»ը հրատարակեց շատ կարճ ատենի մը համար։ Աւարտած է Գերմանիա, ուրկէ Պոլիս դառնալով, գրական հանդէս մը հիմնեց համիտեան շրջանին։ Անուհետեւ միշտ կ'երեւար իբրեւ հրապարակիչ կամ աշխատակից զանազան թերթերու։ Իր ամէնէն հիմնական ձեռնարկը եղաւ «Ոստան» պարբերաթերթը, ողբացեալ Տիգրան Չէօկիւրեանի հետ, պատերազմէն առաջ։ Ջինադադարին թարգմանեց եւ հրատարակեց դեսպանՃէրրրտի, Մորկընթոյի եւն. գիրքերը հայկինջ սարսափներու մասին, եւ վերսկսաւ «Ոստան»ը աւելի փոքր ծաւալով, միշտ կէս ճամբան մնալու համար։ Վերջին տարիներուն իր միակ յոյսը մնացած է ուսուցչութիւնը, եւ մինչեւ Պաղտատ երթալու յանձնառու եղաւ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է շատ անշուք, Պէյրութի մէջ։ Կը թողու երիտասարդ այրի մը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ "ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է,,

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Օգոստոսի ծանր, յամրընթաց ու լի երեկոն քաղցրօրէն կը ծանրանար մեր վրայ։ Դաւառական խաղաղաւէտ ու մտերիմ քաղաքին ծառուղին հետզհետէ կը լեցուէր բազմութեամբ։ Լոյսերը կը վառէին ցուցափեղկերն ի վար։ Աղմուկը կը մեծնար։ Ընտանի, բարի ու քաղցրալուր ձայներ կը զարնուէին մեր լսողութեանը ու որովհետեւ օրուան լիութենէն յամրօրէն կ'երթայինք գիշերուայ հանգստութեան, գիշերամուտին, փոխանցման այդ յուզիչ ու անուշ պահուն, ճպուռները միասին՝ բոլոր ծառուղիին սօսիներէն կը ձայնէին զուարթօրէն ու յամառութեամբ, անդորրութեան ու սիրելի ձայներու զարմանալի սառնուրդով մը լեցնելով իրիկնային պահը։

Ի՞նչ անուշ է նստիլ խաղաղութեամբ, օրուան խոնջէնքէն յետոյ, լայն, հանգստաւէտ ու զով սրճարանի մը յառաջամասը ու մտիկ ընել բոլոր ձայներուն։ Ծուլօրէն ու դանդաղօրէն՝ ցօրենի թարմ ու գարնանաբոյր ծղօտով մը նարինջի օշարակ մը ըմպել, քիչ առ քիչ, խոնջ ու ծարաւ մարդոց պէս որ իրենց գինովութեան բաժակը չեն ուզեր մէկ ումպով պարպել, կարծելով որ այդպէս կարելի է երկարաձգել հաճոյքի ժամը։

*
* *

Հինգ ընկերներ էինք այդ օրը։ Որոշած էինք զուարճանալ մինչեւ ուշ գիշեր։ Որոշած էինք նաեւ չխնայել ո՛չ մեր ուրախութիւնը եւ ո՛չ ալ մեր դրամը (եւ եթէ հարուստ էինք առաջինով, ընդհակառակն զգալապէս աղքատ էինք երկրորդով)։ Եւ այդպէս ալ ըրած էինք, ընթրելով քաղաքին լաւագոյն ճաշարաններէն մէկուն մէջ, ագմկելով, երգելով ու հիմա կը հանգստանայինք, պատրաստուելով երթալ պարասրահ։ Ժամը արդէն կը մօտենար, բայց այնքան երջանիկ ու ուրախ էինք որ, կը յամենայինք ու կը դիտէինք անցնող աղջիկներն ու կիները, ծարաւ ու քիչ մըն ալ պղտոր աչքերով։ Ո՛չ մէկ պահ այնքան նպաստաւոր է քնացած ըղձանքներ ու թաքուն տենչեր արթնցնելու մեր մարմինէն ներս, որքան գիշերամուտը։ Ներքին քաղցր ու կախարդ ձայներ կը խօսին ականջիդ։ Բուրումներ կը բարձրանան ռունգերուդ։ Աչքերդ կը խոշորնան հեռանկարներու կարօտով։ Մոռցուած սիրելի երգեր մարմին կ'առնեն ու կը սկսին նեղել քեզ, շրթունքներդ կը ծարաւին ու անուշ թմրութիւն մը հետզհետէ կը գրաւէ մարմինդ։ Ու զարմանալի է. յանկարծ ու անսպասելիօրէն կը դառնաս մեղմ, քաղցրաբարոյ, սիրալիր ու կը նայիս անցնող աղջիկներուն տարօրինակ սիրով մը։ Աչքերէդ դուրս կը ցայտէ ճառագայթ մը որ կ'ընդլայնի մինչեւ անոնց աչքերուն խորը։

Այո՛, այո՛, ի՛նչ կ'ուզէք ըսէք։ Գեղեցկութիւնը տարօրինակ կերպով յարաբերական է կիներուն վրայ։ Ինչպէս դաշտային լայն ու հեռագնաց խորքերու վրայ լոյսի խաղը, արշալուսային կամ վերջալուսային, տնհունօրէն կը փոխէ դաշտանկարին գեղեցկութիւնը, այնպէս ալ մեր աչքերէն դուրս ցայտող ներքին անփոխարինելի լոյսը որ կ'իյնայ աղջիկներուն դէմքին վրայ, կրնայ զարմանալիօրէն գեղեցկացնել զանոնք։

Գուցէ նկատած կ'ըլլաք։ Պահեր կան երբ բո՛լոր աղջիկները մեզի կ'երեւան տխուր ու սեւ լոյսի մը տակ։ Կը թուին տգեղ, անհաճոյ, կեղծ, ծեքծեքուն, անտեղի ու անախորժ շարժուձեւերով։ Կամ գուեհիկ ինչպէս բո՛լոր էգերը։ Ու պահեր ալ կան երբ երբ տարօրինակ խաղով մը բո՛լորն ալ կը գեղեցկանան։ Ընցորդ ամէ՛նէն խոնարհ ու ամէնէն աղքատ աղջկան վրայ իսկ կը գտնենք քաղցրութեան նշոյլ մը, սիրոյ բարեբախտ ճառագայթ մը, մասնայատկութիւն մը որ կը հրապուրէ ու կը խռովէ մեզ։

Կարծ։ կան սիրոյ եւ անտարբերութեան պահեր։

Ու ի՛նչ քաղցր է սիրոյ պահը։

Ո՞վ չի գիտեր որ այդ պահերուն սիրելու, խոնարհելու, ուրիշի մը հոգիին ու սիրոյն հաղորդուելու անորոշ ու խուլ տենչանք մը ջերմօրէն կ'ուրախացնէ մեզ։ Ո՞վ է ան որ բնաւ, յանկարծօրէն, չէ խռոված սիրոյ տարտամ եղանակէ մը։ Զգայարանքներդ տաքի կ'ելլեն։ Սիրտդ կ'ուռի ու կը թուի թէ կը լսես սիրոյ անուշ ու խոր եղանակներ։ Ցիշատակներ կը կը զարնուին մարմինիդ ու կը տապալեն քեզ ու հոգիդ ամբողջ կը դառնայ սիրոյ աղաղակ մը։

Խոնարհ ու հասարակ սիրոյ պատմութեան մը նախաբանն է ասիկա։ Համբոյրի մը, եթէ կ'ուզէք։ Ըսելու չէք որ այսքան շատախօս մուտք մը շատ է այդքան փոքր պատմութեան մը համար։ Ներեցէք ինծի։ Խնդրեմ։ Ուրիշ, ո՛ւրիշ է երիտասարդութիւնը։ Երբ սիրոյ մասին կը խօսիմ, անհնար բան է որ կարենամ զգաստ ըլլալ։ Շրթներուս վրայ բառերը աճապարանքով կը հետեւին իրարու, կը նեղեն, կը նեղեն զիս...

(Շար.)

Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր թղթակիցներէն գրել թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

Չինէրին Եւրոպա կուգայ

Կը հաւաստեն թէ Չիչէրին մօտերս եւրոպական ջերմուկ մը պիտի գայ եւ այս առթիւ պիտի տեսակցի կարգ մը քաղաքական դէմքերու հետ, մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ: Բայց հաւանական է որ միայն այդ կողմերով չսահմանափակուի:

Այս միջոցին ռուս դիւանագիտութիւնը եռանդուն աշխատանք մը կը թափէ, ապահովութեան դաշնագիրներ կնքելու իր սահմանակից երկիրներուն հետ, նման անոր զոր առաջին անգամ ստորագրեց Թուրքիոյ հետ: Քանի մը օր առաջ վերջացուց Աֆղանիստանի հետ բանակցութիւնները եւ հիմա կը ջանայ Թուրքիան, Աֆղանիստանը եւ Պարսկաստանը խմբաւորել, ամուր պատուար մը կանգնելու համար Ասիոյ բրիտանական կայսրութեան դէմ: Իր արեւմտեան սահմանին վրայ, բանակցութիւններ սկսած է Լեթոնիոյ, Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ, Լեհաստանի եւ Ֆինլանտայի հետ. բայց որովհետեւ այս պետութիւններուն մեծ մասը կը մերժէ անջատ համաձայնութիւն կնքել եւ կը նախընտրէ հաւաքական դաշինք մը հաստատել, վիճաբանութիւնները կրնան երկարիլ:

⁂ Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ռումանական կառավարութիւնը առաջարկած է Մոսկուայի՝ փոխադարձ ապահովութեան դաշինք մը կնքել տասը տարուան համար: Մոսկուա չէ պատասխանած:

Իտալիա աչք ունի Ալպանիոյ վրայ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ՝ վերջերս Թիրանայի իտալական դեսպանը այցելելով Ալպանիոյ վարչապետ Ահմէտ Զօկուի, առաջարկեր է իտալական թեւարկութեան տակ մտնել: Առաջարկը շատ վճռական շեշտ ունի եղեր: Գաղտնիքը երեւան ելած ըլլալով, Չէմպըրլէյն դիտողութիւն ըրած Պ. Մուսոլինիի, որ պատասխաներ է թէ իր ներկայացուցիչը սխալ հասկցեր է իր հրահանգները...:

Սպանիա հրաբուխի վրայ

Կացութիւնը շատ խառնակ է Սպանիոյ մէջ: Հրետաձիգ սպաները անսաստած ըլլալով կառավարութեան հրամաններուն, դիկտատորը լուծեց կարգ մը խմբակցութիւններ, եւ պաշարման վիճակ հրատարակել տուաւ: Մեծ յուզում կը տիրէ բանակին մէջ: Կառավարութիւնը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ բանակի հրամանատարներուն հետ, ո՛ր եւ է անակնկալ կանխելու համար: Որոշուած է ջախջախել հրետաձիգ գունդերուն դիմադրութիւնը:

Վերջին լուրերու համաձայն, պատերազմական ատեանը նիստ գումարելով թագաւորին նախագահութեամբ, որոշած է ամենածանր պատիժներու դատապարտել ըմբոստութեան վարիչները: Արձակուած սպաները կը շարունակեն համազգեստով պտտիլ: Միւս կողմէ, անգլիական թերթերը կ'իմանան թէ այս ներքին տագնապը ազդեցութիւն ունեցած է նաեւ Մարոքի մէջ, ուր կարգ մը ցեղեր նորէն ապստամբած եւ յարձակողական ձեռնարկած են:

Գաղթականներու փոխադրութիւնը

Պոլսահայ թերթերը կը գրեն թէ Պ. Շահվէրտեան Աթէնք այցելած ատեն, կարգադրած է որ հազար գաղթականներու ցուցակ մը պատրաստուի, առաջին առթիւ փոխադրուելու համար: Ասոնց 900ը պիտի առնուին Սելանիկի շրջանէն, մասնաւորապէս Հարման գիւղի գաղթականներէն, որոնք անստոյգ վիճակի մատնուած են, իսկ հարիւրը պիտի ընտրուի Աթէնքի շրջանէն: Կ'ըսուի թէ յաջորդաբար պիտի փոխադրուին հազարական հոգի: Յունական կառավարութենէն շոգենաւի տեղ դրամ պիտի պահանջուի: «Ժուռնալ տ'Օրիան» կ'իմանայ թէ պայմանագրութեան մը համաձայն, Յունաստանի գաղթականները պիտի փոխանակուին Յոյներու հետ, եւ մինչեւ մէկ տարի հայ գաղթական չպիտի մնայ Յունաստանի մէջ:

Սղեռլինի բարձրացումը Պոլսոյ մէջ

Սղեռլինի ուշագրաւ ելեւէջներ ունեցաւ վերջերս Պոլսոյ մէջ, մինչեւ 915ի բարձրանալով: Կառավարութիւնը մտահոգ է եւ կ'ըսուի թէ անկախութեան դատարանը այս խնդրով ալ պիտի զբաղի, շահադէտները ահաբեկելու համար:

Այս կացութիւնը մեծապէս կ'ազդէ առեւտրական հրապարակին եւ ապրուստի վրայ: Բացի Սամսոնէն եւ Ատանայէն, Իզմիրի նահանգին մէջ 7 միլիոն անգլ. ոսկիի արտածելի ապրանք կայ եւ տակաւին մէկ միլիոնի ապրանք չէ արտածուած:

Հունձքը պակաս է այս տարի

Ֆրանսայի ցորենի հունձքը անցեալ տարուան վրայ շատ պակաս է այս տարի, թէ քիչ ցանուած եւ թէ օդը աննպաստ գացած ըլլալով: Անցեալ տարի 90 միլիոն քէնթալ էր բերքը, այս տարի կը հաշուեն միայն 70 միլիոն, 6 միլիոն ալ պատրաստ կայ: Տեղական սպառման համար պէտք է 70 միլիոն, սերմնցու՝ 9 միլիոն. ճարտարագործութեան համար՝ 3 միլիոն, պահեստ՝ 3 միլիոն, համագումար՝ 87 միլիոն, որով 17 միլիոն բաց կայ:

Նոր կռիւներ Դամասկոսի մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ առջի օր կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Դամասկոսի շուրջը, երբ 500 ապստամբներ կ'ուզէին քաղաք խուժել: Բազմաթիւ հրասայլեր եւ թնդանօթներ կը պաշտպանեն քաղաքը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՏԱՆԱՅԻ միլիոնատէր վաճառականներէն Աղազատէ Մէհմէտ Խուլուսի սնանկ հռչակուեցաւ Օգոստ. 30ին, դրամատուններու ունեցած կէս միլիոն ոսկի պարտքը վճարած չըլլալով:

ԿԱՐԿՈՒՏԻ ՎՆԱՍՆԵՐԸ.— Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ կարկուտէն վնասուած է 10,783 տեսիադին ցանք: Պետական ապահովագրութիւնը վճարած է 5172 տեսիադինի վնասները, համագումար 71,758 ռուբլի:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԿՈՏՈՐԱԾ.— Օգոստոսի սկիզբէն ամբողջ Հայաստանի մէջ սատկած են 27,250 եղջիւրաւոր խոշոր կենդանիներ: Պետական ապահովագրութիւնը վճարած է 391,138 ռուբլի:

ՄԵԾ ԶՔՕՍԱՆՔ
ՍԷՆ-ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
Հ. Յ. Դ. "ԶԱՒԱՐԵԱՆ,, ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, առտուընէ մինչեւ երեկոյ

ԶՔՕՍԱՆՔԻ ՄԱՍ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԽԱՂԵՐ

ԵՒ ՆՈՒԱԳՈՎ ՊԱՐԵՐ

Ի ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

միայն հաց եւ ըմպելի պիտի հայթայթուի

շատ դիւրամատչելի գիներով

փոխադրութեան միջոցներ.— Շոգենաւ, իջնել՝ Սէն-Քլու գիւղը: Թրամ Սէն-Քլուէն առնել 2 եւ 18 թիւ հանրակառքերը, իսկ թրամ տ'Օթէօյէն թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել Սէն-Քլու գիւղը:

Եռագոյն ժապաւէն կրող ընկերներ հասարակութիւնը պիտի առաջնորդեն մօտիկ զբօսավայրը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին ընդ. ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ 11 Սեպտ. ժամը 8 ուկէսին. «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Րիւ տիւ Ֆօպուրկ տիւ Թանփլը, Մէթրօ Պէլվիլ:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ո. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ 11 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին, 40, Rue de Bellevilleի սրահին մէջ: Անդամներու հետ կը հրաւիրուին բոլոր որբերը: Օրակարգ.— 1. Վարչութեան զեկուցում հաշուական եւ բարոյական: 2. Զեկուցում՝ գաւառէն վերադարձող կեդրոնի պատուիրակին կողմէ:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենակցական Միութեան Ատենախօսական ժողովը՝ Սեպտ. 11 Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանը: Կը խօսի Պ. Յ. Ամատունի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 11ի Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հ. Յ. Դ. Պատանի Միութեան ընդհ. ժողովը՝ կիրակի, 12 Սեպտ. իրիկուան ժամը ճիշդ 8.30ին 63, Rue de de la République, սրճարանի վերնայարկը:

ՍեԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը 18 Սեպտմ. շաբաթ երեկոյ. 61, Rue Mr. Le Prince (Մէթրօ Օտէօն) «Ֆլօրիա» ճաշարանին վերնայարկը: Օրակարգ.— Միութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկաբերութիւնը:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենակցական Միութիւնը, վիճակագրական խիստ կարեւոր խնդրով, Ֆրանսայի մէջ բնակող բոլոր Խարբերդցիներէն կը խնդրէ որ իրենց հասցէները ղրկեն: — M. K. Guiavourian, 44, Rue du Montrouge Gentilly, (Seine): Շատ մը հասցէներ մէկ նամակի ծոցով ընդունիլ նախընտրելի է: ԿՆԻՔ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւն Թաշճեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ վարդապետ Թաշճեան (կարպիս) որ ընդհանուր պատերազմին մերսին կը գտնուէր, իսկ յետոյ լուր առնուած չէ: Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Թերթիս գրասենեակէն Յարութիւն Թաշճեանի:

— Սեբաստիոյ Քոթնի գիւղէն Սրբուհի Ժամկոչեան կը փնտռէ աղջիկը Մարիամ, 20 տարեկան, որ 1925ին Հալէպ եւ անկէ ալ Ֆրանսա անցած է: Տեղեկացնել մօրը, Միհրան Թէրզեանի հասցէով Camp Oddo Baraque n. 31, Marseille.

— Ուրֆացի Հայկանուշ եւ Սիրանուշ Ճինճաւազեաններ կը փնտռեն իրենց եղբայրները Յակոբ եւ Գէորգ, որոնք կորսուած են Իզմիրի աղէտէն: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Շամիկ Քէլէրեան եւ Խաչիկ Պագոյեան կը փնտռեն Սեբաստիոյ Իշխան գիւղացի Յարութիւն Քէլէրեանը, որ հիւսիսային Յունաստան կը գտնուէր: Տեղեկացնել Alexan Sadoyan. 64, Rue Rabelais, Lyon, France: Կը խնդրուի «Նոր Օր»էն եւ «Ալիք»էն արտատպել:

— Տիգրանէկերտի Մաղաքին որդին Դաւիթ Դաւիթեան կը փնտռէ մօրեղբայրը Յարութիւն Պարոնեանը, որ ասկէ 2-3 տարի առաջ Սելանիկ էր: Տեղեկացնել David Avedissian, Restaurant International Koutzoukos. Pont-de-Cheruy (Isère).

— Գաբրիէլ Թագւորեան կը փնտռէ զաւակը, Թագւոր Թագւորեանը որ 5-6 ամիս առաջ Փարիզ էր: Տեղեկացնել Kapriel Takvorian, Restaurant international Koutzoukos Pont de Cheruy (Isère).

— Յարութիւն Զաքարեան կը փնտռէ Նաւասարդեան Նշանը, Յակոբ Ասատ Ճրգիկեան, Յարութիւն Հայրապետեան, Մանուկ Բողտիրեան: Շապին Գարահիսարի Վերի Աձպտեր գիւղէն որոնք Ֆրանսա կը գտնուին:

Տեղեկացնել Վարդուկեան Գասպարի: 3 Rue des Carmelins. Marseille.

— Գրիգոր Քեահեաեան (Պօղազլեանի գիւղերէն Ռումտինցի) կը փնտռէ հայրենակիցներէն Յարութիւն Նալպանտեան եւ Յարութիւն Գասպարեան (Ռումտինցի) որոնք 1924 Ապրիլ 16-ին Մարսէյլ եկած են: Տեղեկացնել Club Armenien, Café du Commerce, Rue de la Republique 41 St. Chamond (Loire),

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

90 Rue Stanislas Torrents

Դ. ՇՐՋԱՆ

Ազգ. վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին: Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել տալ Սեպտ. 1էն սկսեալ իրենց զաւակները Առաջնորդարանի քարտուղարութեան, ի ձեռին ունենալով ծննդեան եւ պատուաստի վկայականները: (կնիք)

ՎԱՐՁՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Վարձու է սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմով, վաճառաշահ տեղի մը մէջ: Կարելի է յարմարցնել ուրիշ որ և է գործի համար, նպաստաւոր պայմաններով: Դիմել անձամբ կամ նամակով Սուրէն Նաւավարեանի 28, Rue Nationale, Billancourt:

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ձեռագործի համար շահաւոր գործ: Դիմել՝ Օր. ՊԻԼՊԻԼԵԱՆի 17, Rue Philibert - Lucot. Paris 13.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

18էն 20 տարեկան հայուհի մը՝ տնային աշխատանքներու համար, գոհացուցիչ պայմաններով, Փարիզէն կամ գաւառներէն: Դիմել անձամբ կամ գրաւոր գնդունիի, 49 Rue Brancion, Paris 15:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Շավիլի մէջ, Թրէնի եւ Թրամվէյի մօտիկ երկու ընդարձակ սենեակներ վարձու կը տրուին հայ ընտանիքներու:

Դիմել՝ 13, Avenue de Ville d'Avray Chaville S. et O.

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երկու սենեակ, խոհանոց, հոսուն ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ եւ կեդրոնական ջեռուցիչ: Պէտք ունեցողները դիմեն Գնդունիի, 49 Rue Brancion' Paris 15:

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	164
Տոլար,	Dollar	33
Մարք (ոսկի)	Mark	8
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18
Թրք. ոսկի	» or	140
Մէճիտիէ	Médjidié	14
Լէվա 100 հատը	Léva	2[illegible]
Տրախմի »	Drachme	41
Լիր » »	Lire	12[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	93
Զուից. »	Frc. Suisse	655
Լէյ 100 հատը	Ley	1[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	1[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780
» II	»	3100
» III	»	2900
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	140

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ		20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և	» Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—		3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—		50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

10 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 174 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՐԱՐՈՒ ՀԵՏ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՎ ՁԵՐ ՁԱԽԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՓՃԱՑՆԷՔ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՔՈՅԴ Ի ՔՈՅՈՑ...

Իթթիհատականներու դատավարութեան առթիւ, անգամ մըն ալ, եւ մերկապարանոց երեւան ելաւ այն դիւային ոճիրը զոր Թուրքերն ու Պոլշեւիկները, արհեստով ջարդարարներն ու համաշխարհային յեղափոխութեան ժամկոչները սարքած էին Հայաստանի դէմ, անոր ամէնէն ճակատագրական մէկ շրջանին:

Տարբեր պարագաներու մէջ, մարդիկ ամօթահար պիտի կծկուէին իրենց պատեանին մէջ, և լո՛ւռ պիտի խոկային այս պատմական դաւադրութեան հետեւանքներուն վրայ, որոնք մինչեւ Սէնի ափերը եւ դեռ աւելի հեռուները, ծովէ ծով քշեցին անհամար բազմութիւններ:

Այդպէս չըներ Երեւանի Փարիզեան խողովակը: Պարզուած գաղտնիքները չեզոքացնելու եւ դիւային խաղերը չքմեղացնելու համար, ան երկու սիւնակի մէջ կը շարադրէ խօսքեր, որոնք իրենց կարգին նոր յայտնութիւններ են:

«Եղե՞լ է արդեօք խորհրդային-տաճկական գործակցութիւն: Այո՛, եղեր է... Եղեր է եւ չէր ալ կրնար չըլլալ»:

Այս արդէն խոստովանութիւն մըն է որ մուրճով եւ մանգաղով պէտք է գրուի Կարսի պատերուն վրայ, իբրեւ պատմական փաստ: Եւ եղեր է անոր համար որ, խորհրդային Ռուսաստանը եւ քէմալական Տաճկաստանը «ինքնապաշտպանութեան կռիւ կը մղէին, մահու եւ կենաց պայքար՝ եւրոպական պետութիւններու դէմ»:

Իսկ այս կէտը՝ հանգոյցի բանալին է, եւ ուրախ ենք որ «Երեւան» մէջտեղ կը դնէ զայն, առանց պատ ի պատ ձեւերու: Դեռ կէտ մը ալ, — «անկուսակցական» օրկանը մեզի կը բացատրէ որ, Վրաստանը և Ատրպէճանը բնաւ չվնասուեցան «Թուրք-բոլշեւիկեան գործակցութենէն», բայց Հայաստանը տուժեց, շնորհիւ իր վարիչներուն «կարճատեսութեան»:

Այս կէտն ալ կ'արձանագրենք, իբրեւ հում նիւթ պատմութեան համար, բայց աւելի պերճախօս յայտնութիւն մը. «Բոլշեւիկ Թրքական գործակցութիւնը բստ ինքեան ուղղուած չէր Հայաստանի դէմ: Դաշնակցական կառավարութեան քաղաքականութիւնն էր որ ուղղուած էր Թուրք-բոլշեւիկեան գործակցութեան դէմ եւ այդ է պատճառը որ տուժեց Հայաստանը» («Երեւան», 8 Սեպտ.):

Իսկ ի՞նչ կ'ըսեն Իթթիհատականները.—

«Անատօլու մեզմէ օգնութիւն կը սպասէր. մինչ մուսավաթական կառավարութիւնը անհաշտ դիրք բռնած էր: Ցանձնարարեցի Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի որ պոլշեւիկներուն հետ շփման մէջ մտնէ: Այդպէս ալ բրաւ եւ յարաբերութեան մտաւ պոլշեւիկ կուսակցութեան հետ որ կ'ուզէր օգնել Անատօլուի: Այդ միջոցին կռիւներ տեղի կ'ունենային հայ հրոսակներու եւ Ատրպէճանցիներու միջեւ» (Քիւչիւք Թալէաթ):

«Ապահովեցի որ Օգոստոսին (1920) Թրքական եւ պոլշեւիկեան բանակները միանան» (Նայիմ Ճէվատ):

Եւ միացան, ու կործանեցին Հայաստանը, որ նոյնքան իրաւունքով կը մաքառէր իր ինքնապաշտպանութեան եւ անկախութեան համար, չորս կողմէն կրակի մէջ ինկած: Սէվրի դաշնագիրը Օգոստոս 10ին ստորագրուեցաւ, իսկ Թուրք-պոլշեւիկ դժոխային մեքենան վճռապէս շարժման մէջ դրուեցաւ Ապրիլին, Ատրպէճանի անկումէն անմիջապէս յետոյ: Բագուի «Ռէվկոմ»ը (յեղ. կոմիտէ) իր ամբողջ ուժը թափած էր Հայաստանի դէմ: Ան էր որ սարքեց մայիսեան խռովութիւնը: Ան էր որ խափանեց Մոսկուա ղրկուած պատուիրակութեան գործը: Անոր հրահանգներուն համաձայն կը շարժէր Լըկրան, երբ Հայաստան կուգար իբրեւ լիազօր, և Թիֆլիզէն իսկ վերջնագիր մը կ'ուղղէր Երեւան, նոյն չարաբաստիկ Օգոստոսին, պահանջելով ճամբայ բանալ Կարսէն, Թուրքիոյ օգնութեան հասնելու համար: Եւ մինչեւ վերջն ալ, կռնակը տուած ռուսական 11րդ զօրաբանակին, ան դարակը նետել կուտար նոյն իսկ Լըկրանի ստորագրած համաձայնութիւնը:

Երէկուան վարիչները սխալնե՞ր գործած են. կ'ընդունինք: Բայց Հայաստանի այսօրուան իշխանաւորներուն «ցուցակ ծառայութեանց»ը կը պարունակէ այնպիսի ոճիրներ, որոնք սերունդներու անէծքը պիտի հրաւիրեն: Ուրիշ ամէն փաստ մէկդի դնելով, յիշենք մէկ օրինակ միայն:

Էնկիւրիի դատավարութեան առեն, երեւան ելաւ Թուրք ջարդարարներուն մէկ առաքինութիւնը: Ամէնէն կատաղի Իթթիհատականներն ալ, Մ. Քէմալը տապալելու ծրագիր եւ որոշում ունենալով հանդերձ, յետաձգեր են գործադրութիւնը, քանի որ հայրենիքը վտանգի մէջ էր: Սպասեր են Թուրքեւհելլէն պատերազմի վախճանին, որ ճակատագրական էր: Անդադար գործեր, քաղաքէ քաղաք թափառեր ու տքներ են, Թուրքիոյ բարեկամներ գտնելու, զէնք եւ դրամ ճարելու, մինչեւ անգամ աշխարհ բռնկցնելու համար, որպէսզի Անատօլուն ազատի: Անոնք դաւաճանութիւն սեպեր են կռնակէն հարուածել միւս ուժերը:

Հայ պոլշեւիկները մէկ վայրկեան իսկ մտածե՞ցին այս ուղղութեամբ, երբ հայրենիքը արիւն արցունք կուլար, եւ ինքնապաշտպանութեան գերագոյն կռիւ կը մղէր, տառապեր՝ միջազգային դաւերու յորձանքին մէջ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԱՆԹԵՐ՝ ԵԱՀՈՒՏԻՆԵՐՈՒ, ՀԱՅԵՐՈՒ, ՅՈՅՆԵՐՈՒ ՀԱՍՑԷԻՆ

Պոլսոյ վ.ագըթը շանթեր կը տեղայ Հրեաներու, Հայերու եւ Յոյներու հասցէին, ամբաստանելով զանոնք թէ՝ Օգոստոս 30ի միլլի յաղթանակին առթիւ, անտարբեր մնացած, կամ Օսմանեան Միութեան հանդէսներուն չեն մասնակցած: «Կղզիներու» Բնակիչներէն 100էն 60-70ը Եահուտիներն են, որոնք մարախի պէս կը լեցնեն թաղապետական պարտէզը, բայց այդ օրը պօյթօք հոչակած էին: Պոլսոյ ամէն կողմը հայրենիքի պարտքէն խուսափողներու հոգին էր որ կը ցցուէր: Հայերը եւ Յոյներն ալ նոյն ընթացքին մէջ տեսանք:

«Եահուտի, Յոյն, Հայ, որ ցեղին ալ պատկանին, հայրենիքին մէջ օտար տարր չեն նկատուիր: Մենք իրենց միայն թուրքին յատուկ վեհանձնութիւնով մը «հայրենակից» ըսինք: Անոնք պէտք է հասկնային թէ այս բառը բարձր շնորհ մըն էր, որուն բնաւ արժանի չեն:

Սահմանագլուխներուն վրայ դարերով իր արիւնը թափող Թուրքը ձեր բարօրութիւնը ապահովեց եւ ձեր սերունդին բազմանալուն օժանդակեց: Դուք չամչցաք ձեր վաստակին մէկ մասը «Էթնիքի Էթէրիա»ի օձերուն եւ Դաշնակցութեան բոյեններուն ղրկել:

Ցուրք չէիք վճարեր եւ դեսպանատուները ապաստանելով ձեր բոլոր չարագործութիւններուն պատիժներէն կ'ազատէիք: Այո՛, անարգ եւ մեղկ վարչութեան մը տակ, ձեզի համար դիւրին էր ձեր ուզածին պէս խաղալ: Սակայն մի մոռնաք որ այդ սեւ ամպը՝ Թուրքին կորովին մէջ ամբարուած շանթերով ցան ու ցրիւ եղաւ: Այստեղ մեզմէ ուրիշ «էֆէնտի» չկայ: Եթէ ձեզի հետ ծառայի պէս չենք վարուիր, ատիկա իրաւունք չի տար ձեզի անփափկանկատ ըլլալու: Գիտեմ թէ ձեր մարմինն ու սիրտը այնքան առողջ չեն, որ կարելի ըլլայ երկրին սահմանագլուխները վստահիլ ձեզի: Այդպարագային, մեր իրաւունքն է ձեզմէ ուզել մեր սպառած վառօդին դրամը: Ոչ մէկ բան կրնայ մեզ ստիպել մեր այս իրաւունքէն հրաժարիլ»:

ԼԻՕՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԱԳՒՈՐ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆ ԱՆՊԱՐՏ

Լիօնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Չորեքշաբթի Սեպտ. 8, կէս օրէ վերջ, Լիօնի ծանօթ դէպքին առթիւ քանի մը վկաներ լսուեցան հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ: Պ. Ժուրտէն արձակուրդի մէջ ըլլալով, հարցաքննութիւնները կը վարէր Պ. Պէրթրան: Լսուեցան համայնավարներու կողմէ Ռուբէն Փափազեան, Գեղամ Պօղոսեան, Սերովբէ Գալֆաեան եւ Յովհաննէս Մանուէլեան, որոնք արդէն նախապէս լսուած էին: Հարցաքննիչ դատաւորը կարգ մը հակասութիւններ գտաւ տրուած վկայութիւններուն մէջ: Լսուեցան նաեւ ամբաստանեալները: Համայնավարներու փաստաբան Պ. Սարազէն եւ Գեղամ Պօղոսեան կասկած յայտնեցին թարգմանին անկողմնակալութեան մասին, սակայն ի վերջոյ հարցաքննիչ դատաւորը հաստատեց եւ փաստաբանն ալ ընդունեց որ թարգմանը իր դերը խղճմտութեամբ կը կատարէր:

Հարցաքննութեանց աւարտումէն վերջ, հարցաքննիչ դատաւորը յայտնեց պաշտպան փաստաբան Պ. Ք. Քրէնհէրի թէ ընկեր Թագւոր Թագւորեանի մասին որ եւ է լուրջ փաստ գտնուած չըլլալով, շուտով ազատ պիտի արձակուի: Մօտ օրէն նոր վկաներ ևս պիտի լսուին եւ ճշմարտութիւնը երեւան պիտի գայ: Բանտարկուած միւս ընկերն ալ պիտի ազատի եւ սուտ վկաները իրենց արժանի պատիժը պիտի գտնեն:

ԻՆՔ ԻՐ ՁԵՌՔՈՎ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Ինչպէս գրած էինք, Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանին հրամանով ձերբակալուած էր նաեւ Մինաս Փիլաւճեան, որ Չինադաղարին հայ թերթերու գրաքննիչ էր, անգլիական ճիւղին մէջ: Այս անհաւասարակշիռ երիտասարդը Իթթիհատականներու դատին առթիւ կարգ մը նամակներ գրած ըլլալով, Էնկիւրի տարուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ: Սեպտ. 4ին տեղի ունեցաւ դատը, որու ընթացքին հաստատուեցաւ որ Փիլաւճեան նամակներ գրած էր Մուսթաֆա Քէմալ, Քեազիմ, Ըսմէթ փաշաներուն եւ անգլ. դեսպանին: Կարճ հարցաքննութենէ մը յետոյ, ընդհ. դատախազը յայտնեց թէ իբրեւ Թրքահպատակ թշնամի բանակին միացած ըլլալով, մահապատիժի արժանի է. բայց Լօզանի դաշնագրով այդպիսի յանցանքները ներուած են: «Ամբաստանեալը հոս եկած է հայկական խնդրի մասին եւ դատարան ղրկած նամակներուն համար: Թուրք ազգը ամէն ատեն պատրաստ է հայկական խնդրի մասին իր հաշիւը տալու աշխարհի առջեւ: Կարելի չէ որ այս կարգի մարդիկ ապրին Թուրք միութեան մէջ:»

Դատարանը որոշեց Թրքահպատակութիւնը ջնջելով, սահմանէն վտարել Փիլաւճեանը:

ՍԻՆՈՊՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Օգոստոս 19ին Ղրիմէն Խ. Հայաստան հասած են 81 Սինոպցի գաղթականներ: Մեծ մասը ծխախոտագործներ են: Հողամասեր պիտի յատկացուին, այս գաղթականներու տեղաւորման համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ազդարարութիւն մը՝ Թուրքիոյ

«Թան» հաստատելով թէ տակաւին չէ արձակուած «Լօթիւս»ի նաւապետը, ծանր խօսքեր կ'ուղղէ Թուրքիոյ: «Էնկիւրիի կառավարութեան ընթացքը անթոյլատրելի հանգամանք մը կ'առնէ պետութեան մը համար որ գիտէ պաշտպանել իր արժանապատուութիւնը և իր ազգակիցները: Ֆրանսայի հանրային կարծիքը իրաւամբ կը յուզուի իրերու այս վիճակէն և կը յուսայ թէ կառավարութիւնը Էնկիւրիի մէջ պիտի գործածէ ա՛յն լեզուն զոր կը լսեն և կը հասկնան»:

Գերմանիոյ ընդունելութիւնը

Չորեքշաբթի օր, 8 Սեպտեմբեր, 48 պատգամաւորներու միաձայնութեամբ հաստատուեցաւ Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Նոյն միաձայնութեամբ մնայուն աթոռ մը սահմանուեցաւ Գերմանիոյ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ: Ո՛ր եւ է միջադէպ չպատահեցաւ: Ամբողջ գործողութիւնը մէկուկէս վայրկեան տեւեց: Գերմանական պատուիրակութիւնը Ժընեւ կը հասնի այսօր, Ուրբաթ, եւ այն ատեն հանդիսաւոր ցոյց մը պիտի կատարուի:

Այս առթիւ հաստատուեցան նաեւ 9 առժամեայ աթոռներ, միւս պետութիւններուն գոհացում տալու համար:

Գերմանիոյ ընդունելութեամբ, ի զօրու կը դառնան Լօքարնոյի դաշնագիրները:

Նոր տուրքեր Թուրքիոյ մէջ

Ելմտացոյցին բացը գոցելու համար, անվերջ տուրքեր կը հաստատեն Թուրքիոյ մէջ: Այն աստիճան որ, Թուրք թերթերը գանգատիլ սկսած են, թէեւ շատ վախկոտ եղանակով: «Իգտամ» կը գրէ. Ամէն հաւաքիչ պաշտօնեայ ձեռքը «փուսուլա» մը առած հարկատուին դուռը ափ կ'առնէ և կը սպառնայ: Պէտք է միացնել տուրքերը: Մէկը տարուան մէջ ի՛նչ տուրք պիտի վճարէ պէտք է գիտնայ»: Յետոյ կ'առաջարկէ ջնջել կալուածի տուրքերը:

Եղածը չէր բաւեր, ահաւասիկ Սաւառնակի Ընկերութիւնն ալ շատ մը տուրքեր կը հաստատէ: Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ, այդ ընկերութեան համագումարը հետեւեալ որոշումները տուած է.—

Վաճառականները, արհեստաւորները և հաստատութիւնները իրենց տարեկան շահուն հարիւրին 2ը պիտի վճարեն Սաւառնակի Ընկերութեան: Որոշ շահատուրք վճարող վաճառականները, արհեստաւորները, շրջուն վաճառորդները, բանուորները և հաստատութեանց ծառայողները իրենց շահատուրքին հարիւրին 10ի չափ նպաստ պիտի վճարեն:

Ասոնցմէ զատ, հողային ամէն տեսակ բերքերէ հարիւրին 2 պիտի գանձուի:

Նոր դաւադրութիւն Պուլկարիոյ մէջ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են թէ Սօֆիայի եւ թէ գաւառներու մէջ: Կ'ամբաստանուին երիտասարդ համայնավարներ եւ ծայրայեղ հողագործականներ: Վարչապետը հարցումի մը պատասխանելով, հաստատեց գաղտնի կազմակերպութեան մը գոյութիւնը եւ աւելցուց թէ անմեղները պիտի արձակուին:

Վերջին լուրերու համաձայն, 400 հոգի ձերբակալուած են արդէն, իբրեւ մեղսակից դաւադրութեան:

Իտալիա եւ Ռումանիա

Զօր. Ավէրէսքօ, Ռումանիոյ վարչապետը, Օգոստոս 14ին պիտի տեսակցի Մուսօլինիի հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս տեսակցութեան, որ շատոնց պատրաստուած էր: Դեռ վերջերս բարեկամական դաշնագիր մը կնքուեցաւ երկու պետութիւններուն միջեւ. բայց անոր բովանդակութիւնը շատ սահմանափակ էր, եւ աւելի խոշոր ծրագիրներ կան, որոնց մասին պիտի խօսին երկու վարչապետները: Զրոյցի մը համաձայն, զինակցութիւն մը կը պատրաստուի Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, որոնք մօտաւորապէս միապետական երկիրներ են: Ռումանիոյ համար ամէնէն կարեւոր խնդիրն է Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը, զոր Իտալիա չէ ընդունած մինչեւ այսօր, Մոսկուան չվշտացնելու համար:

Անվերջ կռիւներ Չինաստանի մէջ

Կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Չինաստանի մէջ, որուն ժողովուրդը երկու-երեք մասի բաժնուած է, շնորհիւ զինուորական դիկտատորութեանց եւ միջազգային խաղերու: Բրիտա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԵՐԸ

(Գ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլան Միութեանց աշխատանքները գործնականին մէջ։

Հայրենակցական միութեանց աշխատանքները կարելի է բաժնել երեք գլխաւոր ճիւղերու, համաձայն իրենց նպատակին.

Ա.— Պանդխտութեան մէջ ապրիլ Հայրենի կեանքով եւ յուշերով։

Բ.— Փոխադարձ օգնութիւն։

Գ.— Հայրենիքի վերաշինութիւնը եւ դարձ դէպի Հայաստան։

Եթէ այս երեք գործերուն վրայ աւելցնենք եւ նիւթական միջոցներու հայթայթումը, ամփոփած կ'ըլլանք Հայրենակցական Միութեանց գործերն ու նպատակները։ Բայց այդ գործերն աւելի կարեւոր են եւ իսկական հիմքը կը կազմեն ժողովուրդի մը կենսունակութեան։ Առնենք առաջին նպատակը։ Կարելի է զայն ընդլայնել կամ սահմանափակել համաձայն Հայրենակցական Միութեան որակին, կարողութեան, եռանդին։ Երեւութապէս, այդ կէտը կը թուի, բայց իրապէս ան է գլխաւոր գրգիչը ժողովուրդի ինքնութեան պահպանման եւ ձուլման վտանգի անհետացման։ Որպէս զի հայրենակիցներու մէկ միութեան մէջ համախմբումը բովանդակալից ըլլայ, նախ անհրաժեշտ է միութեան անդամներու եւ ոչ-անդամներու վիճակագրութիւնը կազմել, նշանակելով թէ իր հայրենիքի որ գիւղէն, գաւառէն ազատած է, քանի տարեկան է, քանի հոգինոց ընտանիքը, ինչ արհեստ, մասնագիտութիւն ունէր, այժմ, ուր կ'ապրի եւ ի՞նչ վիճակի է։ Կարելի է մանրամասնել տեղեկութիւնները, բայց գոնէ այդքանը անհրաժեշտ է, տիրանալու համար թէ ո՞րքան ազատուած են իր հայրենակիցներէն եւ օգտակար ըլլալու համար հայրենիքին, որ պէտք ունի ստեղծագործող ուժերու։

Հայրենակցական Միութիւնները վերապրելու համար իրենց հայկական կեանքով, կրնան իրենց հայրենիքի տեղագրութիւնը, պատմութիւնը, սովորոյթները, պարերը, երգերը, անդական բժշկութիւնը, արհեստը, հագուստը եւլն, եթէ ոչ պահպանել, գոնէ գրի առնել որպէս զի չկորսուի։ Ասոնք շատ օգտաւէտ գործեր են ներկայ կեանքը կապելու համար անցեալի հետ։ Օգտաւէտ են նաեւ հողէն կտրուած գրագէտին, բանասէրին, ազգագրագէտի եւ ուրիշներու համար։ Դեռ չենք յիշեր այն թանկագին արժէքը որ այդ նիւթերն ունին գիտութեան եւ արհեստի համար, իբրեւ ժառանգութիւն հին, շատ հին ժամանակներէ։ Եթէ դժուարին ըլլայ Հայրենակցական Միութեան մը այդպիսի խնդիրներով զբաղիլը, պարզ հաւաքոյթ մը, երեկոյթ մը, համախմբում մը իր բարեկար ազդեցութիւնը, իր կազդուրիչ դերը պիտի ունենայ ազգային տեսակէտէ։ Մայրենի լեզուով խօսակցութիւնը, հայրենի երկրի երգերն ու պարերը, հագուստներն ու յիշողութիւնները, վիճաբանութիւն մը անցեալի կամ ներկայի մասին, ծրագիր մը, ցանկութիւն ապագայի մասին, ասոնք բոլորը իրենց դրոշմը պիտի թողուն եւ պիտի կապեն հայրենակիցները իրարու հետ եւ հայրենիքի հետ։

Այս երեք միջոցները կարելի է գործադրել առանց ծախսի եւ դժուարութեան, Հայրենակցական Միութիւնները կենդանի դպրոց դարձնելով հայրենիքի համար։

Երկրորդ հիմնական նպատակն է փոխադարձ օգնութեան գործը։ Եթէ առաջին նպատակը կը շօշափէ իր անձի փրկութիւնը ուծացումէ, երկրորդը կը վերաբերի իր ազգակիցներուն եւ հայրենակիցներուն փրկութեան։

Այժմ կորուստի մատնուած երկու տեսակ Հայեր կան։ Մէկը անոնք որ — այր, կին, որբ — կրօնափոխութեան եւ ազգափոխութեան կը մղուին արտասահմանի մէջ, զանազան կրօնական հաստատութիւններ մանաւոր անհատներու եւ խմբակցութիւններու կողմէ. իսկ միւսը այն երախաներն են որ մնալով հարէմներու մէջ, այսօր դարձած են պատանիներ եւ կը դեգերին արաբ, քիւրտ, թուրք ժողովուրդին մէջ իբրեւ «տէօնմէ»ներ, իբրեւ իսլամ կամ կեավուր։ Ժամանակին Մոսկուայի, Կովկասի Բարեգործական Ընկերութիւնները, «Քաղաքներու Միութիւնը», «Մէկ հայը մէկ ոսկի փոնտը» բան ու գործ դարձուցած էին նման Հայերու ազատագրումը. եւ հազարներ ազատուեցան։ Այսօր այդ ընկերութիւնները չկան, ոչ ոք չի հետաքրքրուիր այն տարաբախտ Հայերով որոնք իսլամութեան մէջ ինկած են բռնօրէն, որ իրենց ցեղի դահիճներուն մօտ կը մնան իբրեւ հարճ, ծառայ կամ ստրուկ։ Բարեգործական ընկերութիւնները զբաղած են մեծ գործերով։ Հայկական կառավարութիւնը զբաղած է համաշխարհային յեղափոխութեան ծրագիրներով. մինչդեռ Դանիացի կին մը, Միս Եէփփէ, կը զբաղի այդ գործով եւ հարիւրաւոր որբեր եւ մարդիկ է ազատած։ Կան նաեւ ազատելիք տասնեակ հազարներ, եթէ չըսեմ հարիւր հազար։ Սա թիւ մըն է որ արժէք ունի մեզ նման փշրուած ժողովուրդի մը համա՛ր։ Ոչ ոք իր սրտին այնքան մօտ պիտի զգայ, ոչ ոք այնքան շահագրգռուած չէ, որքան Հայրենակցական Միութիւնները իրենց ազգակիցներուն, հարազատ եղբայրներուն եւ քոյրերուն ազատման համար։ Հայրենակցական Միութիւնը միայն կրնայ ճիշդ որոշել թէ ուր եւ ինչ Հայեր կան, որոնք են անոնց ազատման դիւրին եւ աժան միջոցները։ Ուրեմն, Հայրենակցական Միութեանց առաջին գործը պիտի ըլլայ ազատել այդպիսի Հայերը, եթէ նոյն իսկ հարկ ըլլայ «մէկ Հայ մէկ ոսկի»ի փոխարէն զոհողութիւն կատարել, «մէկ Հայ հարիւր ոսկի»ի։

Երկրորդ դրական գործը պիտի ըլլայ աշխատանք գտնել, գործ ստեղծել հայրենակիցներու համար։ Օտար եւ հայ զանազան ընկերութիւններ տարագրուած հայութեան օգնելու համար ընդհանրապէս մէկ պարզ միջոց կը գործածեն։ Դժբախտներուն ողորմութիւն կը բաժնեն, ծախսելով մեծ գումարներ, որոնց 100ին 50-60ը կ'երթայ իրենց պաշտօնեաներուն։ Այդ կորուստ է դրամի եւ բարոյականի։ Հայը, որքան ալ արգահատելի ըլլայ իր ազատման առաջին օրը աշխատունակ է, եւ չի հանդուրժեր ողորմութեան։ Սայթաքումէ փրկելու, ան ոտքի կանգնեցնելու համար, Հայրենակցական Միութեանց նպատակը պիտի ըլլայ ոչ թէ ըստ սովորութեան նպաստ բաշխել, այլ աշխատանք կազմակերպել, կամ աշխատանք գտնել արդէն կազմակերպուած գործերու մէջ։ Առաւել քիչ դրամական զոհողութեամբ կը հասնինք մեր նպատակին, ունենալով բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս առողջ հայրենակիցներ։

Երրորդ գործն է զգացումէ չտարուիլ, եւ նոյն իսկ մունետիկներուն դրամը չշռայլել առանց նպատակի։ Հայրենակցական Միութիւնը միաժամանակ փոխատուութեան կամ փոխադարձ օգնութեան սնտուկ պիտի ունենայ գործի մէջ դժբախտութեան հանդիպած անհատներուն աջակցելու, օրիորդները ամուսնացնելու, որբեւայրիներուն գործ ճարելու, հասակաւորները անկեալներուն օգնելու եւ մանուկներու կրթութիւնը եւ ապահովութիւնը ստանձնելու համար։

Չորրորդ գործն է, դիմումներ կատարել բազմազան ընկերութեանց, զարկ տալ կրթական գործին իրենց հայրենակիցներուն մէջ, լրացնելով եղածներուն պակասը։

Ասոնք գործեր են, որ աւելի կամ պակաս չափով շարժման մէջ կրնան դնել Հայրենակցական Միութիւնները։

ՌՈՒԲԷՆ

ՄԵՆՔ ՉԷԻՆՔ ԳԻՏԵՐ ՈՐ...

Օգտուելով ամսուան արձակուրդներէն, Փարիզի հայ արիները տասնըհինգ օրուան բանակում մը կազմակերպած էին, Էթամբ քաղաքին մօտ, Պիէռվիլի անտառին մէջ, Փարիզէն 65 քիլոմէթր հեռու։ Նոյն անտառին մէջ այս տարի տեղի կ'ունենար Միջազգային խաղաղասիրական համաժողովը նախագահութեամբ Փարիզի նախկին երեսփոխան եւ տեղին քաղաքապետ Մառք Սանեէի, բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսական կառավարութեան եւ մասնակցութեամբ երեսունէ աւելի ազգութեանց։

Երբ սկաուտական խումբը բանակավայր հասաւ, համաժողովին պաշտօնական մասը լրացած էր արդէն եւ հինգ հազար ժողովականներէն հազիւ քանի մը հարիւր հոգի կը մնային դեռ. — մեծ մասամբ գերմանացիներ, բայց տակաւին կը տիրէր այն ոգեւորութիւնը որ եղբայրացուցած էր երէկուան թշնամիները։ Չորս կողմէն զանազան լեզուներ կը լսուին, զանազան դէմքեր եւ խառնուածքներ կը տեսնուին, բայց ամէնքն ալ եկած են խաղաղութեան համար աշխատելու։ Առաջին օրը հայկական բանակավայրը հաստատուեցաւ Ֆրանսացի սկաուտներուն մօտ եւ յաջորդ առաւօտուն Հայ Եռագոյնն ալ կայմին վրայ կը բարձրանար ոչ շատ հեռու միւս երեսուն պետութեանց դրօշներէն։

Հայկական խումբը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց պատուիրակներուն մօտ։ Անոնք կը մօտենային մեր տղոց, հարցեր կ'ուղղէին, Հայաստանի եւ հայերուն մասին, կը բարեւէին Եռագոյնը եւ կ'անցնէին...

Իրենց մեկնումին առթիւ Անգլիացի պատուիրակներէն մասը, գիշերային մեծ հանդէս մը կազմակերպած էր, բանակումի կրակ մը որուն մենք ալ մասնակցելու հրաւիրուած էինք։ Երգեցինք մեր գեղջուկ երգերը, որոնք մեծ գնահատման արժանացան, ստիպուեցանք կրկնել ու կրկնել, «Սօնա Եար»ը եւ «Լուսինն Արծաթ»ը իսկ հայկական պարերուն ստեղծած խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր։ Հիւրասիրուեցանք թէյով։ Հանդէսէն վերջը անգլիացի Տիկին մը ինծի մօտենալով կ'ըսէր. «Պարոն, ես չէի կարծեր որ Հայերը այսքան հիանալի են, պիտի պատմեմ ձեր մասին անգամ մը որ Անգլիա հասնիմ»...

Յաջորդ իրիկունը ստիպուեցանք մօտակայ Սուէլա քաղաքն ալ երթալ եւ մասնակցիլ գերմանացիներուն կողմէ տրուած երգահանդէսին։

Հոն ալ միեւնոյն խանդավառութիւնը... ժողովուրդը չէր գիտեր ինչպէս յայտնել իր գոհունակութիւնը, եւ քաղաքապետին օգնականը անձամբ իր հիացումը կը յայտնէր «սա հիանալի հայ երիտասարդներուն մասին»։

Մենք ալ մեր կարգին շաբաթ գիշեր մեծ բանակումի կրակ մը պատրաստեցինք, որուն հրաւիրեցինք բոլոր պատուիրակները։ Ամէնքն ալ եկած էին տեսնելու հայկական պարեր, Մառք Սանեէ անձամբ ներկայ էր։ Հանդէսը անցաւ շատ յաջող եւ տեւեց մինչեւ գիշերուան տասնըմէկ։ Ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ մեզմէ, յաջորդ օրը (Կիրակի 29 Օգոստ.) վերջին օրն էր։ Կազմակերպուած էր մարզական հանդէս մը եւ դրօշարշաւ որուն կը մասնակցէին շատ մը կարող մարզիկներ։ Մեր պզտիկ տղաքը չորրորդ ելան 8 խումբերու մէջէն, մանաւանդ շնորհաւորութեան արժանանալով, իսկ իրիկուն ճաշին Մառք Սանեէ ամբողջ հայկական խումբը հրաւիրեց, թէեւ պատուիրակները վճարովի կը մասնակցէին։ Ճառեր խօսուեցան Ֆրանս. կառավարութեան ներկայացուցիչին եւ ժողովին նախագահ Մառք Սանեէի կողմէ։

Այդ օրուան հանդէսը նկարագրելով, Փարիզի «Լա Ժէօն Ռէպիւպլիք» թերթը (որուն խմբագրապետը Մարք Սանեէն է) մեծ գովեստով կը խօսէր Հայ Սկաուտներուն մասին։

Այս ամէնը փոխադարձելու նպատակով, մենք ալ թէյասեղան մը տուինք ի պատիւ Մառք Սանեէին, Ուրբաթ 3 սեպտեմբեր, մեր մեկնումի նախօրեակին։ Ան յարգեց իր ժամադրութիւնը մեր բանակավայրը այցելեց, իր հիացումը յայտնեց։ Ինծի վիճակուած է ընդունիլ զինքը։

Ցիտոնը անց այդ քաղաքական կարեւոր անձին հետ լաւագոյն բարեկամները եղած ենք արդէն։

Երկար կը խօսիմ իրեն մեր տառապանքներուն եւ յուսախաբութիւններուն մասին։ Ցուցումով մտիկ կ'ընէ հարցեր կուտայ մեր գրականութեան մասին։ Կը ցուցնեմ «Յառաջ»ը. հիացումը կը յայտնէ թերթին կանոնաւորութեան մասին եւ.

— «Շատ կը ցաւիմ որ այս գեղեցիկ լեզուն չեմ գիտեր, միշտ աշխատեցէք չմոռնալ զայն, թող պզտիկները լաւ սորվին նախ իրենց մայրենի լեզուն, եւ յետոյ ֆրանսերէնը»։

Կը հրաւիրէ զիս իրենց միութեան կեդրոնը եւ թերթին խմբագրատունը։ Միասին կը լուսանկարուինք, եւ վերջին անգամ մըն ալ շնորհակալութիւն յայտնելէ եւ մեր քանի մը խաղերը դիտելէ վերջ կը մեկնի...

Յաջորդ օրը մեկնումն է։

Տղաքը կազդուրուած ու գոհ կը վերադառնան։

Մեծ անակնկալ մը եղաւ մեզ համար Մարք Սանեէի կայարան ներկայութիւնը։ Ուզած էր անգամ մըն ալ մեզ տեսնել եւ բարի ճամբորդութիւն մաղթել... Մինչ շոգեկառքը կ'ուշանայ, թեւս առած կը խօսի դեռ եւ կը հրաւիրէ մեզ յառաջիկայ տարի եւս գալ, քիչ մը ոգեւորելու համար սա անտառը եւ գիւղակը։

Շոգեկառքը կու գայ, վերջին ձեռքի սեղմում մը, եւ կը թողունք Պիէռվիլը ուր երկու շաբաթ ոգեւորիչ կեանք մը ապրեցանք, ծանօթացնելով նաեւ հայութիւնը ներկաներուն, գոհ կը վերադառնանք։ Դեռ կարելի է տեսնել քարափին վրայ Մառք Սանեէն որ իր թաշկինակը կը ճօճէր, իսկ շոգեկառքը կը սուրայ դէպի Փարիզ, տանելով իր հետ խումբ մը տղաք, որոնք տասնըհինգ օրուան արձակուրդէ մը վերջ նոր եռանդով մը պիտի շարունակեն կատարել այն մեծ պարտականութիւնը որ կ'իյնայ իրենց վրայ, «բարձրանալ եւ բարձրացնել»։

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

Օգոստոս 27 Աշակերտական Միութիւնը կազմակերպեց հանդէս մը, «Հայ Տուն»էն ինը նոր աշակերտներու անդամակցութեան առթիւ։ Երեկոյթը բացուեցաւ խմբերգով մը, որմէ վերջ խօսեցաւ Պ. Պ. Գէորգեան, եւ կարդացուեցաւ ընդունելութեան գիր մը միութեան կողմէ։ Եղան ընթերցումներ, արտասանութիւններ, նուագ եւ խմբերգներ։

Օգոստ. 29ին «Հայ Տան» սրահին մէջ Կիրակի առաւօտ պատարագէն յետոյ, կատարուեցաւ հոգեհանգստի արարողութիւն մը վաղամեռիկ Մելքոն Տէրտէրեանի յիշատակին։ Կէս օրէ վերջ «Հայ Դպրոց»ի տղաքը գացին Ս. Ժոռժի գերեզմանատունը, իրենց անմոռանալի ընկերոջ վերջին յարգանքը տալու եւ ծաղիկներ դնելու անոր հողակոյտին վրայ։

*** Սեպտ. 4ի Շաբաթ իրիկուն, Օթէլ Տէ Պէրկի մէջ տեղի ունեցաւ բազմաթիւ հրաւիրեալներու ներկայութեան «Ոսկեղէն կանոն»ի ճաշը, նախագահութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան Բ. ընդհ. քարտուղար Տօքթ. Փնազօ Նիթօպէի։ Ճաշկերոյթը բացուեցաւ Հայր Մերով զոր երգեցին ութը սաներ, Հայ դպրոցէն։ Ճաշէն վերջ առնուեցաւ լուսանկար եւ ներկայացուեցաւ սինեմա մը, որ առնուած էր նպաստամատոյցին կողմէ Յունաստանի գաղթականներու եւ որբերու կեանքէն։ Ներկայացման միջոցին տեղեկութիւններ տրուեցան։ Նպաստամատոյցի, «Ոսկեղէն կանոն»ի եւ Հայոց մասին հետզհետէ խօսեցան Տօքթ. Փնազօ Նիթօպէ, Մր. Վիքըրի, Պ. Քոնսթանթէն Մէլաս, Տիկ. Կլէնվիլ, Տօքթ. Ա. Քէլլըր, Պ. Ժ. Պիանգիս, Պրն. Քրաֆդ-Պօնառ եւ ուրիշներ։

Միւս օր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, յիսունի մօտ հրաւիրեալներ Պ. Քրաֆտի առաջնորդութեամբ, ինքնաշարժերով բարձրացան Պընեէն, «Հայ Դպրոց»ը այցելելու, ուր եկած էին նաեւ Ժընէվի սաները։ Հիւրերը դպրոցին պարտէզին մէջ ընդունուեցան «Մեր Հայրենիք»ով եւ Զուիցերական ազգային երգով։ Պ. Քրաֆդ նախ հիւրերը տղոց եւ փոխադարձաբար ներկայացնելէ վերջ, այցելուները պտտցուց դպրոցը։

Ներկաներուն մէջ էր նաեւ Ժընեւի նահանգին կրթական նախարարը Պ. Անտուէ-Օլթրամա հակառակ իր զբաղումներուն ընդունած էր Պ. Քրաֆդի հրա Զմոռնամ ըսելու որ, Պ. Օլթ մար, կարելի միջոցները ի գործ դնէ Հայ տղոց Ժընէվի դպրոց մուտքը դիւրացնելու համար կու տարիէ ի վեր ինք կը վկայագիրները մեր տղոց, եւ համոզում ունի անոնց աշխատա րութեան մասին։

Թէյասեղանի միջոցին Պ. Գէորգեան մանրամա պարզեց դպրոցին վիճակը, ու կրկին շնորհակալութիւն նելով կրթական նախարարին ջակցութեանը համար։ Ապա ցաւ Պ. Ալ. Խատիսեան, որ ներուն բացատրեց հայութ արդի կացութիւնը, ծանր մասնաւորապէս տարագ րուն մասին։

Այցելուները իրիկուան ժամը 6 Պընէէն մեկնե մեծ գոհունակութեամբ դարձան Ժընէվ։

Ժընեւ ԱՐՇԱ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մարսէյլի մէջ, հայութ 100ին 80ը կը նեղուի զա տագնապներով։ Նիւթական միջոցներ ունեցողներ, միշ կրցած են գտնել յարմար կարան, քանի մը սենեակներ աժան գինով։

Իսկ միւսները, ճարա պանդոկներու մէջ կը բնակին, ռապատիկ ծախսերու, դժուա թիւններու եւ շահագործումի թարկուելով։ Մէկ սենեակի մէ պառկին 4—5—7 հոգի, լոյսէ, օդէ ու ջուրէ զուրկ եւ դոկապետի քմահաճոյքներուն թակայ։ Սենեակը իր վա հանգամանքով ունի նաեւ կ մը անպատեհութիւններ, ցաւալի հետեւանքներ կ'ունե յաճախ։ Այսպէս օրինակ, Պ ծանօթ ընտանիք մը, որ զաւակ ունէր, 4—1 ուկես տա կան, կարգ մը անյարմար թափառելէ յետոյ, 180 ֆր նոց (որ այժմ 200 է) պան սենեակ մը ապաստանած էր, քիչ մը հանգիստ ապահո մտքով։ Սենեակը միեւնոյն կը ծառայէր թէ իբրեւ խոհ եւ թէ իբրեւ լուացարանի։ Փ րիկ երախան երկու լուրջ ար ներու ենթարկուեցաւ։ Ա.— Զ էր, երբ կրակարանին մէջ կար, պզտիկը յանկարծ, կր վրայ իյնալով դէմքին զան մասերը այրեցան, եւ քիչ որ աչքերը, քիթը վրայ խեղճ տղան։ Բ.— Նոյն երա դեռ ասկէ 10 օր առաջ իր կերակուր եփած եւ ճաշ պատ տած ժամանակ իրմէ մեծ կոնակէն հրելով ինկաւ կերակ եռացած անօթին մէջ, այս գամ ալ ձեռքը՝ իր բազկո մինչեւ արմուկը, բոլորովին րեցան ու իր դժբախտ ծնո այժմ մտահոգ է։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ յիշեալ ընտանիքը միայն գլխաւորին մէկ ձեռքի աշխա տանքին կը նայի ապրելու մար, իսկ ան կը ստանայ գոր րանային աշխատանքի իբր 22 ֆր., որ կ'ընէ ամսական 570ֆր. եւ որու դիմաց ծախքերը հաշուենք, կը տեսն որ հազիւ չոր հաց մը կ'ապահո Ալ դուք դատեցէք այս կ ընտանիքներու տառապանքը։

Կարգ մը օրկաններ կը դորեն մտնել դասակարգ պայքարի մէջ, պաշտպան համար օրավարձքը, որ ամէ քիչ մտատանջող պարագան է

բանուորին համար: Արդէն 15-20-30 փր.ով, լաւ կեանք մը չեմ անցներ, եւ եթէ 40 փր. ալ ստանամ, նորէն նոյնը պիտի մնայ իմ վիճակս, հետեւաբար բանուորի պաշտպանները պէտք է լրջօրէն խորհին այնպիսի միջոցներու վրայ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ մեղմել հայ բանուորին բազմազան ցաւերը, այսինքն շահաւոր գործ, բնակարան, առողջապահութեան եւ իրաւունքներու համապատասխան վիճակ:

Կ'ըսուի թէ սէնտիքաներու միջոցով կրնաք պաշտպանել այդ իրաւունքները: Բայց ո՞ւր են այդ սէնտիքաները, որ չեն սաստեր պանդոկին տէրը՝ երբ ամէն երեք ամիսը անգամ մը սենեակի գիները 10—20 փր. կ'աւելցնէ: Ինչո՞ւ չեն հաստատեր դրամագլուխներ՝ սատարելու համար բանուորին բարելաւման: Չե՞ն տեսներ որ հայ բանուորը չունի ազատ տունի դուռ մը, թիզ մը հող, հաւ մը, եւայլն:

Բանուոր՝ Կ. Ս.

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Քանի մը օր առաջ ֆրանսացի բժիշկ մը թոքերու ուռեցքէ տառապող իր մէկ հիւանդը աճապարանքով հիւանդանոց կը փոխադրէր: Դեռ հոն հասած հիւանդը սկսաւ շնչահեղձ ըլլալ: Պաղարին բժիշկը անմիջապէս հոգեվար հիւանդը ինքնաշարժէն վար առաւ, ճամբուն եզերքը դրաւ եւ առանց օգնականի ու հակառակ հիւանդի շնչահեղձութեան պատճառած գալարումներուն, յաջողեցաւ խուչափողը ...ակել եւ շնչառութիւնը դիւրացնել:

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն.

1. Մեզի չղրկել ուրիշ թերթերու չարամիտ հրատարակութեանց պատասխանները, մանաւանդ երբ տեղական մանրունք խնդիրներու կը վերաբերին:
2. Ո՛ր եւ է դէպք, հանդէս, նկարագրութիւն թղթատարին յանձնել օր առաջ:
3. Գրել կարճ եւ յստակ: Նիւթը չխճողել խորհրդածութիւններով: Եւ գրել ամէն երեւոյթի մասին, ազգային, ընկերային, տնտեսական:
4. Մեր հարցարանին համար գրել այն շրջաններու մասին, որոնք տակաւին անծանօթ մնան:

ԿԱԹՈՂ. կոնդակով կարգալոյծ եղած է Մեսրոպ քհնյ. ...եան, որ ըմբոստացած էր Ամիածնի դէմ եւ «Ազատ Եկեղեցի» թերթը կը հրատարակէ, իրենք ղառնալով պոլշեւիկներուն:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

80— ՍԱՐՍԷԼ

Սարսէլ կը գտնուի փարիզէն 16 քիլոմեթր դէպի հիւսիս: Այստեղ հայերը հաստատուած են 924ի սկիզբները. շատ աննշան թուով. իսկ այսօր արդէն 290—300 կը հասնի մեր հայրենակիցներու թիւը, առհասարակ սեփականատէրեր են, բացի 5—6 ընտանիքներէ որոնք վարձու տուներ կը նստին: Մնացեալները բոլորն ալ տուներ շինած են, 2—3 կամ աւելի սենեակներով: Ցեղացիները ընդհանրապէս գոհ են հայերէն, մանաւանդ իրենց շինարարութեամբ աչքի զարկած:

Աշխատութեան համար գրեթէ բոլորն ալ փարիզ կ'իջնեն: Կան արհեստաւորներ, դերձակ, կօշկակար, հիւսն, պարզ բանուորներ եւայլն, որոնք կը շահին օրական 25էն 40 փր.: Ունինք նաեւ նպարավաճառ մը գիւղին մէջ: Ընտանելի է երթեւեկը կառ-տիւ-նօրի շոգեկառքով:

Կիները ընդհանրապէս իրենց տնային աշխատանքով կը զբաղին, երբեմն կարի եւ «քուշքօլ»ի աշխատանքներ կատարելով: Կան քանի մը կիներ եւ օրիորդներ որոնք փարիզ մետաքսի եւ քաուչուի գործարաններու մէջ կ'աշխատին 18էն 20 փր. օրականով, 25էն 30ի չափ երկսեռ մանուկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, բայց տակաւին մայրենի լեզուն չեն մոռցած: Դժբախտաբար թրքախօսութիւնը հօս ալ իր աւերները կը գործէ, եւ մեծերը պատճառ կը դառնան որ նորահաս սերունդն ալ նոյն հիւանդութենէն վարակուի, ամէն կողմ թուրքերէն խօսքեր կը լսես. կարծես Անատոլու թրքական գիւղ մը կը գտնուինք: Կան ալ որ շատ նախանձախնդիր են մայրենի լեզուի գործածութեան համար:

Գիւղիս մէջ կը գտնուին 20-22 ամուրի երիտասարդներ եւ 10—15 օրիորդներ, հարսնիքներ եւ նշանախօսութիւններ անպակաս են: Երկուքուկէս տարուայ ընթացքին հինգ, վեց ամուսնութիւն կատարուած է: Այժմ կան երկու նշանուած զոյգեր: Ունեցած ենք երկու մահ եւ վեց ծնունդ:

Ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չկայ, բացի Արարատ Միութենէն, որ կազմուեցաւ այս տարի փետրուարին, սակայն սպասուած արդիւնքը չտուաւ, մեր հայրենակիցներու անտարբերութեան եւ կարող ձեռքերու չգոյութեան պատճառով: Կան անհատ դաշնակցականներ: Մինչեւ այսօր ազգային որ եւ է մարմին հետաքրքրուած չէ այս գիւղին հայութիւնով եւ ոչ ալ այցելած:

Օ. Կարապետեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՕՆ (Սեփ. Թղթ.).— Շաբաթ գիշեր Գ. Թաղամասի քաղաքապետարանի գեղեցիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակումբ-Գրադարանի կազմակերպած երեկոյթը: Ներկայ էր լիօնահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը: Հանդէսին բացումը կատարեց ընկեր Հրանտ Սամուէլ, որ բացատրեց Ակումբ-ընթերցարաններու դերը հայ գաղութներուն մէջ. իբրեւ ազդակ հայ ինքնուրոյն յատկանիշին պահպանման: Երգերէ եւ արտասանութիւններէ վերջ, խօսեցաւ ընկեր Արշակ Ջամալեան, հայրենիքի գաղափարի մասին, պարզեց Հայաստանի նշանակութիւնը, իբրեւ օրրան հայ ժողովուրդին՝ անցեալին մէջ եւ անոր արժէքը իբրեւ կորիզ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի: Տեղեկութիւններ հաղորդեց Հայաստանի տնտեսական հարստութեանց եւ բնակչութեան աճման մասին եւ յորդորեց սրտովին կապուած մնալ Մայր-Հայրենիքին, անկախ տիրող վարչաձեւերէն, որոնք միշտ փոփոխական են:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակումբ ընթերցարանը բաւական ատենէ ի վեր մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ հայ երիտասարդութեան անոր հայթայթելով հայերէն կարեւոր հատորներ: Այստեղ ունինք ստուար թիւ մը հայ երիտասարդներու եւ չափահաս որբերու, որոնք Մեծ Պատերազմին եւ անոր յաջորդող դժբախտ պարագաներու բերումով թերի ուսում կրցած են միայն տանիլ եւ պապակն ունին սորվելու ու զարգանալու: Հ. Յ. Դ. ընթերցարանը ժամադրավայր դարձած է այս երիտասարդներուն, որոնք ամէն իրիկուն, գործարանէ վերադարձին, քանի մը ժամ կ'անցընեն հոն, հայերէն թերթեր ու գիրքեր կարդալով: Նոյնը՝ շաբաթ կէսօրէ վերջ եւ Կիրակի ու տօն օրերը: Ընթերցարանը խայծ մը եղած է, որ իրեն կը քաշէ այս դեռատի հոգիները, փրկելով զանոնք սրճարաններու փճացնող եւ անբարոյացնող մթնոլորտէն: Ակումբ-ընթերցարանի վարչութիւնը վերջերս յաջողած է վարձել շատ յարմար սրահ մը, 152, Բիւ Մօնսէյ, հայաբնակ թաղերու կեդրոնը, խաղաղ ու հանդարտ միջայրի մէջ, եւ կ'աշխատի ամէն գինով ճոխացնել գրադարանի հաւաքածոն:

*** Մայիս 2ի դէպքին մասին հարցաքննիչ դատաւորը կը շարունակէ իր քննութիւնները: Համայնավարներու շինծու վկայութիւններով բանտարկուած մեր երկու ընկերներու մասին ճշմարտութիւնը շուտով երեւան պիտի ելլէ, շնորհիւ մանրակրկիտ հետապնդումներու: Սեպտեմբեր 8ին (այսօր) կրկին հարցաքննուելու հրաւէր ստացած է Ցէսինէն ընկեր Յարութիւն Մուրատեան, որ, ինչպէս կը յիշուի, կ'ամբաստանուի գաւազանով Պաղտասարեանի զարկած ըլլալու յանցանքով: Նոյն օրը պիտի լսուին նաեւ ուրիշ վկաներ: Վկաներու ունկնդրութիւնը պիտի շարունակուի շաբթուս: Հարցաքննիչ դատաւորը օդափոխութեան գացած եւ դատարանը արձակուրդի մէջ ըլլալով, նիւթապէս կարելի չէ եղած բանտարկեալ ընկերներուն անպարտութիւնը ապացուցանել: Հիմա գործերը վերսկսած ըլլալով, դատարանը չպիտի ուշանայ իր արդար վճիռը տալու:

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆ.— Լուր օրեր հանքի տուները կ'ամայանան կարծես: Բանուորները կ'երթան կը մտնեն հորերու մէջ՝ ածուխ փորելու, իսկ տունը կը մնան միայն կիներն ու մանուկները: Սակայն կիրակի օրեր այսպէս չէ կեանքը:

Ձորերու մէջ ցրուած գիւղը կ'արթննայ իր վեց օրուան քունէն, լռութիւնն ու ամայութիւնը կը փախչին դիմացի լեռներուն ու անտառներուն մէջ պահուըտելու: Կանչ, երգ, պոռչտուք երկինք կը բարձրանան, ականջ խլացնելու չափ սաստիկ, մարդոց կարելի եղած ամբողջ ուժովը, գործատան խլացուցիչ մեքենային նման: Կարծես թէ ուզեն այդ վեց օրուան վրէժը լուծել, յաճախ շաբաթ գիշերներ՝ կէս գիշերը անց, եւ Կիրակի գիշերներ մինչեւ ուշ ատեն, հոգ չէ թէ առտուն կանուխ գործի ըլլան:

Ոգեւորումը մեծ է այդ երկու գիշերներն ու Կիրակի օրը, միայն պարել, կանչել, նշանտուք չէ որ տեղի կ'ունենայ: Կ'ըլլան նաեւ հայրենակցական թէ կուսակցական ժողովներ, հանդէսներ եւ այլ ամէն ինչ:

Շաբաթ գիշեր Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմիտէն իր դասախօսական ժողովը ունեցաւ: Դասախօսեց ընկ. Հիւսեան ժամը 10էն մինչեւ 2, հայկական բոլոր կուսակցութիւններու մասին, տալով իւրաքանչիւրին կատարած գործին վրայ տեղեկութիւններ: Դասախօսութիւնը լրանալէ վերջ, հինգ նոր անդամներ մտան Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ:

Կիրակի առտու տեղի ունեցաւ «քսան եւ մէկ» կախաղաններու ոգահանդէսը, կազմակերպուած՝ Հնչակեաններու կողմէ: Հրաւիրուած էին ամբողջ ժողովուրդը, ինչպէս եւ դաշնակցական ու ռամկավար բանախօսներ: Առաջին յարգանքի խօսքը արտասանեց ընկեր Հիւսեան, Հ. Յ. Դ. կողմէ, յաջորդաբար խօսեցան պ. Ա. Արապեան, Հնչակեան, պ. Լեւոն, ռամկավարներու կողմէ, պ. Ա. Ճէվիզ, հրաւիրուած Մարսէյլէն, Հնչակեաններու կողմէ: Բոլորն ալ փառաբանեցին նահատակներուն յիշատակը եւ յորդորեցին պայքարիլ ապազգայնացման դէմ, ամուր պահելով մեր մայրենի լեզուն:

Իրիկունը, չնչին պատճառով մը երկու հայեր ծեծկուեցան սրճարանին մէջ, եւ որոնց կողքին կանգնեցան նաեւ ուրիշներ: Բազմութիւնը խռնուեցաւ ու դիտեց այդ առիւծանման ըմբիշներուն աքլորամարտը եւ լսեց անոնց անլուր հայհուչները, որոնք գիւղին մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը կը հասնէին:

Ահա այսպէս է պատկերը մեր գիւղի կեանքին:

Ներկայ մը

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Սեպտ. 5ին Սէն Շամոնի մէջ բեմադրուեցաւ Կրթասիրաց Միութեան նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ «Կարկառուն կամարներ»ը:

Կտորը հայ յեղափոխական կեանքէ էր եւ շատ յուզիչ, մասնաւորապէս այն մասը նուիրուած էր Շ. Գարահիսարի հերոսամարտին եւ ռազմիկներուն:

Ներկայացումը մեծ աշխատութեամբ պատրաստուած էր, բայց ցաւալի է որ ունկնդիրները միայն Մալաթիացիներ էին, բացի մի քանի անհատներէ: Մինչդեռ Մալաթիացիները ամէն ժամանակ ներկայ կ'ըլլան որ եւ է հանդէսի:

Այս կարգի ձեռնարկները, յաճախ արդիւնք մեծ զոհողութիւններու արժանի են քաջալերութեան: Սիրողները ամիսներով իրենց հանգիստը եւ ժամանակները զոհելէ յետոյ, նոյնիսկ նիւթական տեսակէտով ալ կը տուժեն, եւ շատ անգամ գործարաններէն կը հանուին բացակայութեան պատճառով:

Կ. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՏԷՍԻՆ (Սեփ. Թղթ).— Կիրակի առտու հայկական դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դասախօսական հաւաքոյթը, դասախօսն էր ընկեր Արշակ Ջամալեանը որ ընդհանուր ակնարկ մը նետեց գաղութներու մէջ կատարուած կազմակերպչական աշխատանքներու մասին եւ 1921էն ասդին եղած գործունէութեան վրայ:

Յարգելի ընկերը ճշգրիտ տուեալներով բացատրեց Եգիպտոսի, Ամերիկայի, Յունաստանի, Ռումանիոյ եւլն. մէջ կատարուած աշխատանքները: Խօսեցաւ նաեւ Հայաստանի ներկայ կացութեան մասին եւ կրակոտ խօսքերով արծարծեց անկախ եւ միացեալ Հայաստանի գաղափարը, որուն միակ պաշտպանը կը հանդիսանայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Դասախօսութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ ունկնդրուեցաւ ներկաներուն եւ մանաւանդ մեր համակիրներու կողմէ: Դասախօսութենէ վերջ ընկերներէն շատեր հարցումներ ուղղեցին, որուն սիրայօժար պատասխանեց ընկեր դասախօսը: Յետոյ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ընկերական ժողովը, կարեւոր հարցերու շուրջ: Այս առթիւ արձանագրուեցան նոր անդամներ, որոնք իրենց օրինական երդումը պիտի կատարեն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան հանդէսին մէջ:

Հետախոյզ

«Յառաջ»ի գործակալները արտասահմանի մէջ.—
ՌՈՒՄԱՆԻԱ, Յ. Ճգնաւորեան, B. P. 487, Bucarest,
ՍՕՖԻԱ, Արամ Յակոբեան, 43 Bld. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie).
ՖԻԼԻՊՊԷ, Թորգոմ Հէքիմեան, Banque Asbarez, Philippople (Bulgarie).
ԱԹԷՆՔ, Գ. Մէշտուճեան, Poste Restante, Athènes (Grèce):
ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, Massis Bookstore, 137 1/2 East, 27th St. New-York City U. S. A.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ «ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է»

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Ուրեմն հինգ ընկերներ նստած էինք սրճարանի մը յառաջամասը: Բոլորս ալ կորսուած մեր երանութեան խորը՝ ինչպէս արեւելեան սրճարաններու մէջ, մտերմ ու կապոյտ մուխին մէջ նստած մեր հայրերը կ'ընկողմանէին իրենց հանգստութեան բազմոցներուն վրայ՝ կլկլակները առնին:

Մեզմէ մէկը եգիպտական ծխախոտի գլանիկներու տուփ մը հանեց ու առաջարկեց մեզի: Սկսանք ծխել ու իրիկնային այդ անկարծական ուրախութիւնը սկսաւ աւելի խտութեամբ ծանրանալ մեր վրայ: Զարմանալի է: Ուրախութեան եւ թէ՛ տրտմութեան պահերուն երբ լուրջ, խոր, մեծ ու լայն զգացում մը կը գրաւէ մեզ, մենք կը լռենք յամառութեամբ, վախնալով որ իւրաքանչիւր օտար ձայն կրնայ պղծել մեր ներքին ուրախութիւնը: Ի՜նչ խոր ու իմաստուն է արեւելքը իր բնաւորութեան մէջ, ի՜նչ հարազատ...

Յանկարծ մեզմէ մէկը առաջարկեց որ իւրաքանչիւրս սիրոյ պատմութիւն մը պատմենք, իրական ու անհատական ու երբ վերջանան, գաղտնի քուէով որոշենք ամէնէն գէշ պատմողը որ պէտք է այդ օրուան ամբողջ ծախքը ան վճարէ:

Ինծմէ զատ, մնացեալ երեքը խանդավառուեցան այդ առաջարկով, ես ընդդիմացայ որքան որ կրնայի, առարկելով որ պէտք է պարի երթանք, բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ընէի մէկ ձայնովս չորս ձայնի դէմ: Կը զգայի որ փոթորիկը գլխուս պիտի պայթի: Ի՞նչ սիրային պատմութիւն կ'ուզէք որ պատմէի, ես՝ որ կեանքիս մէջ ո՛չ մէկ սիրային արկած ունեցած եմ, ո՛չ մէկ սիրոյ նամակ գրած, ո՛չ մէկ աղջկայ հանդէպ մասնաւոր մտադրութիւններ ունեցած: Ասիկա ո՛չ որպէս թերութիւն, ո՛չ ալ որպէս առաւելութիւն կ'ըսեմ, հա՛ւատացէք: Իրողութեան պարզ ճշդում մը:

Ըստ իս, տղամարդ ըսածդ պէտք է արժանավայել ըլլայ: Պէտք է այլեւս փոխել ընդունուած կարգը: Քանի որ մեր ժամանակին մէջ աղջիկը նոյն իրաւունքները ունի ինչ որ երիտասարդը, նոյն առանձնաշնորհները կը վայելէ ու հաւասարէ հաւասար կը խօսի մեզի հետ ամէն մարզի մէջ, ուրեմն, հաւասարէ հաւասար յարաբերութիւն մշակենք իրեն հետ նաեւ սիրային մարզի մէջ:

Ինչու մենք է որ միշտ պէտք է նախայարձակ ըլլանք: Ըսէ՛ք խնդրեմ: Մի՞թէ աղջիկները այնքան պէտք չունին մեզի որքան մենք իրենց: Զզուելի է մեր դերը, ընկերներ, կատակ չեմ ըներ: Կը նմանինք քոսոտ ու թշուառական շուներու որ իրենց լեզուները դուրս ձգած ու հեւիհեւ կը վազեն անցորդ լակոտներու ետեւէն, պատառ մը հացի համար: Հա՛սկցանք: Այո՛: Սիրոյ պէտք ունինք: Երիտասարդ ըսածդ առանց սիրոյ չապրիր, ինչպէս ծառը առանց աւիշի, բայց ո՞վ ըսաւ թէ պէտք է մուրանք: Ես երբ գեղեցիկ աղջիկ մը տեսնեմ (ծանօթ) հեռուէն, ճամբաս կը փոխեմ: Անտանելի է իրենց հպարտութիւնը: Կ'ուզեն որ դարպաս ընես: Սէքտա՞ս: Խոնարհի՞ս: Սիրուն ու դատարկ բառեր հաւաքես: Սիրոյ խօսքեր ըսես, վերջապէս սենեկապան դառնաս: Արդ՝ ես գտած եմ սքանչելի լուծում մը: Կարեւորութիւն չեմ տար աղջիկներուն, մանաւանդ անոնց որ գեղեցիկ են ու հոգս չէ եթէ իրենք ալ կարեւորութիւն չտան ինծի: Տունս չի կործանիր: Ահա թէ ինչու սիրային ոչ մէկ արկած ունեցած եմ ու ահա՛ թէ ինչու չէի ուզեր սիրային պատմութիւն մը պատմել

* * *

Այսուհանդերձ անգամ մը միայն —հաւատացէ՛ք մէկ անգամ եւ ոչ աւելի— ես ալ փորձութիւնը ունեցած եմ երիտասարդ աղջկան մը դարպաս ընելու, ի հարկէ իմ հասկցած եղանակովս ու այդ մէկն ալ տարօրինակ վախճան մը ունեցած է:

Այդ արկածին պատմութիւնն էր որ պատմեցի, երբ չորս ընկերներս վերջացուցին իրենցինները: Գիտէի որ խաղը ուղղուած էր ինծի դէմ: Չորսն ալ գիտէին որ ես «վայրենի» եմ, «կոպիտ», «սիրել չեմ գիտեր» եւայլն ու հետեւաբար ծածկուած հեգնանքով մըն էր որ կը սպասէին պատմութեանս: Իրենց ծածկամտութիւնը կը խթանէր զիս ու կ'ուզէի ամէն գնով օձիքս ազատել այդ տարապարհակ տուրքէն:

Գլանիկ մը վառեցի ու սկսայ պատմել: Երեկոյեան տասն էր:

* * *

Ընկե՛րներ, ըսի, մարդ որքան ալ խոնարհ ըլլայ, որքան ալ տգեղ, որքան ալ զրկուած բարոյական կամ մարմնական առաւելութիւններէ, որքան ալ գիտակցի իր անկարեւորութեանը այսուհանդերձ չի կրնար հրաժարիլ սիրելէ: Սէրը պատուհաս մըն է որ կը զարնէ գրեթէ բոլորը: Մեծ վտանգ մը որ նոյն ատեն հրապուրիչ է եւ որուն ոտքի ձայները միայն առած եմ ու կը վարանիմ ընդունիլ զայն:

(Շար.) Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր թղթակիցներէն գրել թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ:

նական նաւատորմը կը սպառնայ զօրք հանել Քանթօն, ուր Եւրոպացիները վտանգուած են։ Միւս կողմէ, խորհրդային իշխանութիւնը կը գանգատի թէ Փէքինի կառավարութիւնը, Անգլիա եւ Ճափոն դաւեր կը լարեն իրեն դէմ։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ռուսական հինգերորդ զօրաբանակը կը համախմբուի Սիպերիոյ սահմանագլուխին վրայ։ Խորհրդային Միութեան պաշտօնաթերթը դիտել կուտայ թէ Անգլիա կ'ուզէ ոչնչացնել Չինաստանի ազգային յեղափոխութիւնը եւ չէզոքացնել ռուսական ազդեցութիւնը Չինաստանի մէջ։ Իսկ Ճափոն կ'աշխատի Մանչուրիոյ մէջ, այդ երկիրը Ռուսիոյ դէմ հանելու համար։

Ապրուստը աժանցնելու համար

Մասնաւոր Յանձնախումբը ժողով գումարեց առջի օր, Ոստիկանութեան Տեսուչին նախագահութեամբ, ապրուստի սղութեան խնդիրը նորէն քննելու համար։ Հաստատուեցաւ որ կարգ մը վաճառականներու դէմ տրուած վճիռները բարերար եղած են։ Յանձնախումբը ատեան կանչեց ուրիշ վաճառորդներ ալ, որոնք տարապայման գիներ հաստատած էին։ Այսպէս, քննուեցան 13 գործեր, որոնց մէջ առեւտրականներու շահը եղած էր 100ին 100—160 լոլիկի վրայ, 100ին 50—100 գետնախնձորի վրայ, 100ին 51 պանիրի վրայ եւլն.։ Խիստ ազդարարութիւններ եղան ամբաստանեալներուն։ Որոշուեցաւ ցուցակ մը շինել, ճշտելով կարգ մը անհրաժեշտ նիւթերու վրայ ըլլալիք շահը։

Տասներկու կին առաքեալներ

Առջի օր Փարիզէն ինքնաշարժով գաւառները մեկնեցան 12 քարոզչուհիներ, որոնք ամէն կողմ պիտի պտտին, կիներու իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Բոլորն ալ սեւ յարդէ գլխարկներ դրած են, որոնց ճակատը, ժապաւէնին վրայ կը պարզուի իրենց ծրագիրը. «Կինը կ'ուզէ քուէ տալ»։ Կառքին կոնակը, երկու խոշոր տախտակներու վրայ գրուած են,— «Ֆրանսա միակ քաղաքակիրթ ազգն է որ տակաւին քուէարկութեան իրաւունք չէ տուած կիներուն»։ «Ֆրանսուհիներ, անհրաժեշտ է որ ձեր բարոյական աջակցութիւնը նուիրէք երկրին։ Այրերը չեն կրնար գործ տեսնել առանց ձեզի։ Շահագէտ առեւտրական չպիտի գտնուի, երբ կինը քուէարկութեան իրաւունք ունենայ»։ Պատրաստուած են նաեւ երգիծական յայտարարութիւններ, որոնք պիտի բաշխուին գիւղերու մէջ, ճամբուն ընթացքին։ Բազմազան գրքոյկներ պիտի բաժնուին շուկաներուն, գործարաններու դուռներուն եւ դաշտերուն մէջ։

Նոր տագնապ Յունաստանի մէջ

Դարձեալ մտահոգութիւն կը տիրէ Յունաստանի մէջ։ Ծանր անհամաձայնութիւններ ծագած են Զօր. Քոնտիլիսի և քաղաքական կուսակցութեան պետերուն միջեւ։ Կ'ըսուի թէ հանրապետութեան նախագահը պիտի հրաժարի, երկու կուսակցապետներ, որոնք դժգոհ էին Փանկալոսէն, այժմ պայքար բացած են Քոնտիլիսի դէմ եւ զայն կը մեղադրեն թէ նախապէս ֆաշիստ էր, եւ հիմա կրթնած է ճիշդ այն տարրերուն վրայ որոնց ապաւինած էր անկեալ դիկտատորը։ Իր վրայ կը ձգեն ազգային միութեան դահլիճին ձախողման մեղքը։ Եւ հիմա միայն արքայականները ուժ կուտան իրեն, առաջնորդութեամբ Զօր. Մէթաքսասի։

Դժգոհներէն Քաֆանտարիս կ'աւելցնէ թէ Զօր. Քոնտուլիս այսօր բոլորովին Փանկալոսի կուսակիցներուն ձեռքը ինկած է և կը ծածկէ անոնց ապօրինութիւնները։ Իսկ Քոնտիլիս կ'ամբաստանէ նախորդ վարչապետը թէ բանակին մէջ դաւեր կը լարէ, նոր կառավարութիւնը տապալելու համար։

⁂ Տիկին Փանկալոս դատի պիտի կանչուի, իր ամուսնին իշխանութեան ատեն հազարաւոր տոլար արժողութեամբ մետաքսեղէն փախցուցած ըլլալով մաքսէն։ Քննութենէն հաստատուած է թէ տիկինը գործակալ մը ունէր Մարսէյլի մէջ, եւ անկէ ստացած ապրանքը իբրեւ անձնական գոյք մաքսէն ազատելով, կը ծախէր վաճառականներուն։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ դնդ. Անտրէայի գունդը կը շարունակէ շրջիլ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ, առանց դժուարութեան հանդիպելու։ Աւելի քան 1200 հոգի Հասպայա դարձած են։ Անդորրութիւնը վերահաստատուած է այդ շրջանին մէջ։

Երէկ՝ 435,000, այսօր՝ 78,000

Վիճակագրութեան մը համաձայն, անգործութիւնը որ աղէտ մը դարձած էր Իտալիոյ մէջ, մեծապէս պակսած է վերջին տարիներու ընթացքին։ Այսպէս, 1921ին կը հաշուէին 435,000 անգործ, 1922ին 304,000, 1923ին 183,000, իսկ 1924ին 79,500 եւ վերջապէս այս տարի Յուլիսին 78,000։ Ուրեմն, հինգ տարուան մէջ անգործներու թիւը պակսած է հարիւրին 82, ինչ որ բարենշան է։

Վեց տարիէն պիտի սպառի

Մ. Նահանգներուն մէջ կազմակերպութիւն մը կայ որ կը հսկէ քարիւղի արտադրութեան պահպանման վրայ, երկու տարիէ ի վեր, այս մարմինը կ'աշխատէր ճշդել երկրին քարիւղի պաշարը։ Այժմ նախագահին յանձնած է իր տեղեկագիրը, որուն համաձայն վեց տարիէն ամբողջովին պիտի սպառի Մ. Նահանգներու քարիւղի պաշարը, եթէ նոր աղբիւրներ չգտնուին։ Յանձնախումբը, որուն անդամ է նաեւ առեւտրական նախարար Հուվըր, խիստ խնայողութիւն կը պատուիրէ եւ կը յանձնարարէ շահագործել Մեքսիքայի եւ Հարաւային Ամերիկայի քարիւղաբեր դաշտերը։

27 հակապոլշեւիկներու դատը

27 Ռուսեր որոնց մէկ մասը ցարական բանակի սպաներ Սեւաստոպոլ փոխադրուած են և պիտի դատուին զինուորական ատեանին առջեւ։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ հակապոլշեւիկ քարոզութիւններ ըրած են բանակին մէջ եւ փորձած են յարձակումով գրաւել Սեւաստոպոլի բերդը։ Պիտի դատուին իբրեւ Միապետութիւնը վերահաստատելու գործակիցներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՐՔԸ ամրապնդուած ըլլալով, Րայխսպանքը մօտերս պիտի արտօնէ թղթադրամները փոխանակել ոսկեդրամով, կարեւոր գումարներու համար, եւ միայն երկրին մէջ։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ մէջ հայ մը ձերբակալուելով Էնկիւրի փոխադրուած է, դատուելու համար։

ՕՐ. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԹԱՀՄԱԶԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՊՕՂՈՍ ԱՂԱՅԵԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին ընդ. ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ 11 Սեպտ. ժամը 8 ուկէսին. «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Րիւ տիւ Ֆօպուրկ տիւ Թանփլը, Մէթրօ Պէլվիլ։

Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը սեպտ. 10, այս երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր։

Հ. Յ. Դ. Սերոբ Աղբիւր խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբունդ» խումբի ժողովը վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, իր հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Պուագօլոմպի եւ Անիէրի «Եռագոյն» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ժողովի յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ 10 Սեպտ. ժամը 8ուկէսին Place Bourguignons 45 թիւ հանրակառքին թէրմինիւսը։

ՓԱՐԻԶԻ 2. Ո. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ 11 Սեպտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին, 10, Rue Rampale ճաշարանին մէջ։ Անդամներու հետ կը հրաւիրուին բոլոր որբերը։ Օրակարգ.— 1. Վարչութեան զեկուցում հաշուական եւ բարոյական։ 2. Զեկուցում՝ գաւառէն վերադարձող կեդրոնի պատուիրակին կողմէ։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենակցական Միութեան Ա. բանախօսական ժողովը՝ Սեպտ. 11 Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Կը խօսի Պ. Յ. Ամատունի։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հ. Յ. Դ. Պատանի Միութեան ընդհ. ժողովը՝ կիրակի, 12 Սեպտ. իրիկուան ժամը ճիշդ 8.30ին 63, Rue de la République, սրճարանի վերնայարկը։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը 18 սեպտմ. շաբաթ երեկոյ. 61, Rue Mr. Le Prince (մէթրօ Օտէօն) «Ֆլօրիա» ճաշարանին վերնայարկը։ Օրակարգ.— միութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկաբերութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հեծելանիւի տարեկան մրցումը տեղի կ'ունենայ 19 Սեպտ. ժամը 2.30ին, Paris-Melun երթուղարձ մօտաւորապէս 88 քիլոմէթր երկայնութեամբ։ Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն մասնակցիլ, հաճին գիմել Կիրակի 12 Սեպտ. ժամը 9էն 12 Montrougeի մարզարանը (Stade Montrouge), արձանագրուելու համար։

Զափահաս Որբերու Միութեան կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

1.— Առնուվիլի Հայ Լսար. Միութենէն 479 ֆր. 50 սնթ. պատրաստ գումար մը, իր լուծման առթիւ։

2.— Փարիզահայ Ընթերցասիրաց Երկսեռ Միութենէն մօտ 500 կտոր գիրք՝ որոնց մեծ մասը նախկին Աշխատաւորական Միութիւնը փոխանցած էր յիշեալ Միութեան։

3.— Պ. Արշակ Չօպանեանէ 22 կտոր գիրք իր հեղինակութիւններէն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Այս առթիւ Զափահաս Որբերու Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ի գիտութիւն կը տեղեկացնէ ընթերցասէր հայ երկսեռ երիտասարդութեան թէ անոնք որ կը փափաքին օգտուիլ Միութեան գրադարանի գրքերէն՝ կարող են դիմել հետեւեալ հասցէին.— Union des Orphelins Arméniens Majeurs, 23 Rue de la Jonquière, Paris 17.

ՖՈՒԹՊՕԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. Montmorencyի պահեստի խումբին դէմ A. S. M.ի մարզադաշտին վրայ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. քհ. Ն.— Ստացանք 20 ֆր.։

ՄԵՐՍԻԿԱ, Մ. Հ.— Ստացանք 3 տոլար, կը լրանայ Նոյեմբեր 15ին։

ՄՈՒԿԱՐՈՒԼԷ, Յրթ. Ս.— Ստացանք 22 ֆրանք.

ՇԱՎԻԼ, Գ. Կ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՌ, Մ. Ճ.— Ստացանք 20 ֆր.։ Գիրքին համար գրեցէք Պալենց գրատան, մեր հասցէով։

ԳԼԱՄԱՐ, Կ. Մ.— Ստացանք 77 ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— Ստացանք 38 ֆրանք տրուած հասցէին ղրկեցինք Սեպտ. 1էն.։

ԼԱՍԷՅՆ, Լ. Ս.— Ստացանք 42 ֆրանք Գ. Կ.ի թերթը եւ կուզար որպէս անծանօթ. սկսանք ղրկել նոր հասցէով երկու օրինակ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ս.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պ.— Ստացանք 28 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ղ. Տ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Պ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ո.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Յ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԻԼԱՆ, Թ. Ղ.— Ստացանք 100 ֆրանք...

ՎԻԼՖՐԱՆՇ, Ա. Խ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Ն.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՀԱԼԷՊ, Գործ.— Ստացանք 400 ֆրանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	169	15
Տոլար,	Dollar	34	80
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր »	» Lire	124	45
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	95	30
Զուից. »	Frc. Suisse	673	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	140	—

Le Gérant : H. TEU[illegible]

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Pari[illegible]

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

12 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 175 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՈՐԲԵՐԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ, ՈՉ ԹԷ ՈՐՍ "ՀՕԿ,,ԵՐՈՒ ԵՒ ՆՄԱՆ ՓԱՐԱԽՆԵՐՈՒ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

1870-1914-1926

Ինչպէս խոշոր դէպք մըն է Գերմանիոյ անդամակցութիւնը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան, որոշում մը որ միաձայն ստատուեցաւ Սեպտեմբեր 8ին:

Վաւերացումէն յետոյ, ժընեւ հասաւ գերմանական պատուիրակութիւնը, եւ հանդիսաւորապէս մուտք գործեց Ուրբաթ ր: Այս առթիւ ամէնէն փափուկ դերը կ'իյնար Ֆրանսայի ռաջին պատուիրակին: Եւ Պրիան, հին աղուէս, վարպետութեամբ կատարեց այդ պաշտօնը: Կարելի է ըսել թէ րկին հաշտութեան հանդիսաւոր ուխտ մըն էր որ կը ատարուէր, երկու դարաւոր թշնամիներուն միջեւ, եւ մեծ ու զուիկ 48 պետութիւններու պատուիրակներուն առջեւ:

Շատոնց պատրաստուած էր գետինը, այս անդամագրութեան համար, եւ արարողութիւնը միայն պակաս կը մնար: ՚ն օրէն որ Գերմանիա ստորագրեց Լօքարնոյի դաշինքը (ինը տոր), արդէն անդամ կը նկատուէր Ազգերու Դաշնակութեան գործադիր մարմնին, Խորհուրդին: Փարիզ կ'ուզէր ատիճանաբար փորձել ատելութեամբ լեցուած թշնամին, ամ գոնէ Գերմանիոյ կողքին նստեցնել Սպանիան, կամ րազիլիան Լեհաստանը: Եւ պարապ տեղը չէ որ այս երջինները բաւական աղմուկ հանեցին, և նոյն իսկ առաջին րկուքը քաշուեցան, հակառակ բոլոր շողոքորթութեանց: այց Լոնտոն, որ Ազգերու Դաշնակցութեան վարիչ ոգին է, նդեց և Ֆրանսան ալ ստիպուեցաւ կարճ կապել: Արդէն իսկ ախուտ հաստատութիւն մը կրնար բոլորովին կորսնցնել իր րժէքը, եթէ քիչ մըն ալ երկար տեւէր վէճը:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այնպէս ինչպէս կը հասկնային նոր գաղափարական քարոզիչները, պիտի ըլլար ժողովուրդներու Դաշնակցութիւն մը. մինչդեռ դարձաւ կրկէս մը նոյն տերամարտ պետութեանց, եւ պատուանդանը անոնց ամէնէն յրաւորներուն: Կարճ տեւեց մեղրալուսինը, եւ ծագեցան ճճեր որոնք շատ կը նմանէին խաբուած էրիկ-կնիկներու ժտութեանց: Զուրկ՝ զինուորական ուժէ, իր կամքը պարտադրելու համար, բարոյապէս ալ խեղճացաւ այդ կազմակերութիւնը, այն աստիճան որ, ուզողը այսօր կը խուսափի նոր վճիռէն, ինչպէս ուրիշ մը կը քաշուի, երբ չեն գոհացներ յաւակնութիւնը:

Միւս կողմէ, երեք վճռական ուժեր, Ռուսիա, Գերմանիա Մ. Նահանգները դուրս մնացած ըլլալով, Ազգերու Դաշնակութիւնը դարձաւ կիսկատար մեքենայ մը: Այդ երեք երկիրերը միասին ունին 350-400 միլիոն ժողովուրդ, ինչ որ բաւական է պատկառանք ազդելու արձանագրուած 55 պետութեանց, եթէ նոյնիսկ մէկզի դնենք ուրիշ հանգամանքներ: Անոնցմէ Մ. Նահանգները մինչեւ այսօր հեռու կը մնան, սկզբունքի խնդիրներով: Կը խուսափի նաեւ խորհրդային միութիւնը, բոլորովին հակոտնեայ տեսակէտներով, իսկ Գերմանիան կը մերժուէր իբրեւ պատիժ, եւ ահա նոր բացին դուռը:

Ի՞նչ բարեփոխում կրնայ ծնիլ Գերմանիոյ մուտքովը: — ն որ մթնոլորտը զգալապէս կը նօսրանայ Եւրոպայի կուրծքին վրայ: Ո՛րքան ալ ատելութիւնը խոր ըլլայ սիրտերու մէջ, եւս չեն կրնար Գերմանիան անարգել իբրեւ պարտեալ կամ ատժապարտ եւ արծարծել կիրքերը: Հիմա պիտի խօսին հաւասարէ հաւասար, մանաւանդ որ Գերմանիա, Վերսայլի դաշնագրէն զատ, ստորագրեց նաև Լօքարնոյի դաշնագիրը, ամէն պահովութիւն տալով Ֆրանսայի, գոնէ թուղթի վրայ: Բոլորովին հռետորական ներշնչում չէ Պրիանի բարեկամական ոգին, այն ալ անողոք փուանքառէի օրով: Նախորդ վարչապետը պահուեցաւ յատկապէս այս գործին համար. որուն մ հաւատացող մըն է: Այս յաջողութեան յաջորդ քայլը կնայ ըլլալ ֆրանքգերման մերձեցում մը, առայժմ տնտեսական գետնի վրայ: Եւ արդէն փաստեր ալ կան:

Գերմանիա նստելով Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, կրնայ նոր միջոցաւ եւ խաղաղութեամբ գոհացնել կարգ մը արդար յաւակնութիւններ, իր սեղմ սահմանները սրբագրելու, իր վրայ դրուած բեռները թեթեւցնելու, կամ քանի մը գաղթավայր վերցնելու համար:

1870ի կռակները չմարեցան 1914ով: Ընդհակառակն: այն դերերը փոխուեցան: Արդ, 1926ին կատարուած փորձը, Լօքարնոյի դաշնագրէն մինչեւ Գերմանիոյ անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, սահմանուած են թաղելու կայծերը, կամ տարբեր ուղղութեամբ արծարծելու զանոնք: Ամէն պարագայի մէջ, Մեծերը ուզեցին չարիք մը կանխել, անտեսելով երէկուան ոսոխը:

Կը յաջողի՞ն թէ ոչ,— ուրիշ խնդիր է:

Գերմանիան ազատելով ուրիշ ցանցի մը մէջ իյնալու փորձութենէն, երէկուան յաղթականները կը ձգտին անգամ մըն ալ կուսացնել Խորհրդային Միութիւնը:

Յաջորդ փորձը՝ Թուրքիոյ թեկնածութիւնն է: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՌԵՀԻԿ ԽԱՉԱԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սելանիկի «Ալիքը կը գրէ.—

«Միւս էջին վրայ կը հրատարակենք Որբերու Երկսեռ Միութեան մէկ բաց-նամակը, որ լրջօրէն կ'ամբաստանէ համայնավարները, իբրեւ հասարակ խաչագողներ, որոնք որբերու դրամը խլրացուցած են, կարմիր օրկան մը լոյս ընծայելու համար: Հրամանը առնուեր է Որբերու Միութեան անունով, հանգանակութիւն է կատարուեր և գոյացեր է շուրջ 15 հազար դրախմի և այս առթիւ, նուիրատուներուն ըսուեր է թէ, որբերը լոյս պիտի ընծայեն չէզոք թերթ մը: Եւ անգամ մը, թերթին հիմը դնելէ և առաջին թիւը լոյս ընծայելէ վերջ, Ախիկեան, Կէտիկեան և ընկ., ճամբու են դրեր որբերը, ըսելով անոնց, թէ «ձեր դերը վերջացաւ, այլեւս ձեր Միութեան անունին պէտք չունինք, հրամեցէ՛ք, դուրս ելէք»: Կոխ մըն է ծայր տուեր. դրամին ու թերթին իրաւատէր Միութիւնը, ի զուր է բողոքեր, որովհետեւ համայնավար խաչագողները, իրենց ձեռքն են ունեցեր ե՛ւ դրամը, ե՛ւ թերթը:

Եւ խեղճ մարդիկ, միթէ հնարաւո՞ր էր ակնկալել տարբեր կեցուածք խմբակէ մը, որ անլուր կեղծիքով մը ժողովուրդէն կորզուած դրամին կարիքը ունի, կարգ մը անօթիներու գործ հայթայթելու համար: Արդեօ՞ք հնարաւո՞ր է պատուախնդրութեան և իրաւունքի պահանջը դնել մարդոց, որոնց համար սուտը, կեղծիքը, խաբէութիւնը ակիզբն է ամէն առաքինութիւններուն:»

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ
ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ժամանակին գրած էինք թէ անցեալ Մայիսին ժընեւի մէջ գումարուեցաւ 26 պետութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած համաժողով մը, որ զբաղեցաւ հայ եւ ռուս գաղթականներուն տրուելիք անցագրերու խնդրով: Նոյնպէս հրատարակեցինք այս առթիւ ընդունուած բանաձեւերը (տես Յառաջ թիւ 138 եւ 139):

Լիոնի մեր մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ թէ Սեպտեմբեր 9էն սկսեալ ժընեւի ժողովին որոշումները սկսած են գործադրութեան դրուիլ: Այս առթիւ, ինչպէս տեղական թերթերն ալ կը գրեն, Լիոնի նահանգին բոլոր քաղաքապետութեանց եւ ոստիկանութեանց ղրկուած է հետեւեալ շրջաբերականը: Նոյնութեամբ կը թարգմանենք այս վաւերաթուղթը իր կարեւորութեան համար.—

Անցեալ Մայիսին Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ ժընեւի մէջ «ռուս եւ հայ գաղթականներու» խնդիրներով զբաղելու համար գումարուած Համաժողովը հետեւեալ սահմանումները ընդունեց, «գաղթական»ի հանգամանքը բնորոշելու համար.

«Ռուս» գաղթական կ'ըսուի ռուսական ծագում ունեցող ամէն անհատ, որ չի վայելեր կամ դադրած է վայելէ Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան կառավարութեան պաշտպանութիւնը եւ որ նոր հպատակութիւն մը չէ ստացած»:

«Հայ» գաղթական կ'ըսուի հայկական ծագում ունեցող ամէն անհատ, նախապէս հպատակ Օսմանեան Կայսրութեան, որ չի վայելեր կամ դադրած է վայելէ պաշտպանութիւնը Թուրք հանրապետութեան եւ որ ուրիշ հպատակութիւն մը չէ ստացած»:

Հետեւաբար, իբրեւ «ռուս» կամ «հայ» գաղթական պիտի նկատուին Ռուսիա կամ Հայաստան ծնած ամէն անհատ, որ չի կրնար ներկայացնել ազգային անցագիրը Ս. Խ. Հ. Միութեան, Թուրքիոյ կամ ուրիշ որ եւէ երկրի, որուն հպատակութիւնը ստացած է:

Փափաքելով աջակցիլ ռուս եւ հայ գաղթականներուն եւ ի հարկին ապահովելու համար անոնց փոխադրութիւնը դէպի այն երկիրները, ուր անոնք պիտի կրնան աշխատանք գտնել, Համաժողովը առաջարկեց Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին — որ այս մասին իր հաւանութիւնը տուաւ — կազմել հիմնադրամ մը տարեկան հինգ ֆրանք ոսկեդրամի տուրքով, որ պիտի վճարուի իւրաքանչիւր ոչ-աղքատ գաղթականի կողմէ:

Այս նպատակին հասնելու համար հետեւեալ տրամադրութիւնները որոշուած են.—

Ռուս եւ հայ գաղթականները կը հրաւիրուին, մամուլի միջոցով, այժմէն իսկ ստանալ «Նանսէնեան վկայագիր» կոչուած ինքնութեան թուղթը (նոյնիսկ եթէ այդ գաղթականները չեն ճամբորդեր): Տասնըհինգ տարեկանէն վար տղոց անունները պէտք է արձանագրուին իրենց ծնողքին ինքնութեան վկայագրին վրայ:

«Նանսէնեան վկայագիր» տրուած ատեն, պիտի գանձուի անցագիրներու համար ներկայիս գանձուած սովորական տուրքը:

Որպէս զի արժէք ունենայ, այս վկայագրին վրայ ամէն տարի պէտք է փակցուի 5 ֆրանք ոսկեդրամի մասնաւոր դրոշմաթուղթ մը՝ շրջաբերութեան հանուած «Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Բարձր Կոմիսար»ին կողմէ, դրոշմաթուղթ, զոր շահագրգռուողները պիտի կրնան հայթայթել իրենք իսկ, դիմելով Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Պ. Տնօրէնին (M. le Directeur du Bureau International du Travail, 13, Rue. du Laborde, a Paris):

Ոսկի ֆրանքի արժէքը յաճախ փոփոխական ըլլալով, շահագրգռուողները գինը իմանալու համար պէտք է դիմեն Ոստիկանական Տեսչութեան (կամ Քաղաքապետութեանց, Préfecture), «Անցագիրներու Գրասենեակը»:

Այս վկայագիրը պարտադիր կերպով կը պահանջուի մասնաւորապէս երբ ինք ինքնութեան թուղթ կը պահանջուի, կամ կը նորոգուի, երբ ուրիշ երկիր մը երթալու համար *վիզա* կ'ուզուի կամ երբ բնակարանի փոփոխութիւն կը կատարուի:

Հետեւաբար կը խնդրեմ ձեզմէ որ, այս զանազան առիթներով, միշտ պահանջէք վերոյիշեալ վկայագիրը:

Միւս կողմէ, պէտք է խիստ ուշադրութեամբ քննել յիշեալ վկայաթուղթը, հաստատելու համար թէ ամէն տարուան յատուկ մասնաւոր դրոշմաթուղթը փակցուա՞ծ է թէ ոչ:

Այն գաղթականը որ չունի այս ինքնութեան թուղթը եւ կամ չէ վճարած մէկ կամ քանի մը տարուան տուրքերը, պիտի հրաւիրուի անմիջապէս կանոնաւորել իր թուղթերը, եւ մինչեւ այդ՝ պիտի յետաձգուի այն ձեւակերպութիւնը որուն համար դիմում կատարած է:

Միւս կողմէ, ձեզի կը յայտնեմ նաև որ այսուհետեւ «երթեւեկ»ի (aller et retour) «վիզա»ներ պիտի կրնան տրուիլ այս կարգի ինքնութեան վկայագիր ունեցողներուն»:

* * *

Այս շրջաբերականէն կը տեսնուի թէ ժընեւի ժողովին որոշումները արդէն պարտադիր դարձած են Ֆրանսայի մէջ եւ Լիոնի նահանգին համար տրուած հրահանգները կը վերաբերին նաեւ միւս բոլոր նահանգներուն:

Լիոնի մեր մասնաւոր թղթակիցը այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է Օտարականներու Գրասենեակի տեսուչին հետ, որ յայտնած է թէ Հայերը կը ճանչնայ իբրեւ աշխատասէր եւ հանդարտ տարր մը, որ իր աշխատանքով կ'ուզէ հանգիստ կեանք ապահովել Ֆրանսայի մէջ: Տեսուչը աւելցուցած է նաեւ թէ իր կարծիքով Հայերը կը ձգտին Ֆրանսան իրենց համար միայուն երկիր մը նկատել եւ ձուլուիլ տեղական ժողովուրդին հետ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ Կ'ՈՂՋՈՒՆԷՆ
Իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան

Ուրբաթ օր, 10 Սեպտեմբեր, պատմական օր մըն էր ժընեւի համար: Այդ օրը հանդիսաւորապէս Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովասրահը մտաւ գերմանական պատուիրակութիւնը, նախագահութեամբ արտաքին նախարար՝ Շթրէզէմանի եւ գրաւեց իրեն սահմանուած տեղը, բրիտանական պատուիրակութեան քով եւ ֆրանսականին դիմաց: Վիթխարի սրահը լեցուած էր պատուիրակներով, անոնց կիներով եւ բարեկամներով, լրագրողներով, լուսանկարիչներով, շարժանկարիչներով եւ այլազան այցելուներով: Ներկայ էին աւելի քան 2500 հոգի: Նախագահը հազիւ կը յաջողէր լռութիւն հաստատել: Ողջոյնի խօսքէն յետոյ, Պ. Շթրէզէման բեմ բարձրացաւ եւ շեշտեց թէ Գերմանիոյ եւ իր նախկին հակառակորդներուն միացումը այս ժողովին մէջ՝ պատմական մեծ դէպք մըն է: «Գործակցութիւնը հետզհետէ աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ տնտեսական պահանջներով, բայց այդ գործակցութիւնը շատ աւելի կը պարտադրուի ժողովուրդներու հոգիով: Ո՛չ մէկ երկիր Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցելով, չի լքեր իր ազգային անհատականութիւնը: «Ազգ» եւ «մարդկութիւն» գաղափարները կը միանան մտաւոր գետնի վրայ: Անոնք կրնան միանալ նաեւ քաղաքական բաղձանքներու մարզին մէջ:» Պարզելով Գերմանիոյ համերաշխութեան ոգին, Շթրէզէման իբրեւ ապացոյց յիշեց Լօքարնոյի դաշնագիրը եւ շեշտեց թէ գերմանական կառավարութիւնը հաստատապէս վճռած է հետեւիլ այդ քաղաքականութեան:

Գերմանական պատուիրակը տող ընդ մէջ հասկցուց թէ իր կառավարութիւնը կը յուսայ կարգ մը վերաքննութիւններ ստանալ Վերսայլի դաշնագրին վրայ: «Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարին անհամապատասխան է անդամ ազգերը բաժնել համակիր և հակակիր ազգերու: Ես պարտք կը սեպեմ յայտարարել թէ Գերմանիա երբեք այդպիսի զգացումներ չէ ունեցած, և, փոխադարձ վստահութեան հիման վրայ պիտի գործակցի Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամներուն հետ՝»:

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Պրիան, որ յայտարարեց թէ՝ Ֆրանսա տրամադիր է գործակցելու գերմանական պատուիրակութեան հետ, միջազգային գործակցութեան ոգիով մը:

Արցունքներ հոսեցան շատերու աչքերէն, երբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը ըսաւ թէ հերիք է որքան Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ զաւակները ինկան, հերոսաբար, շատ մը ռազմադաշտերու վրայ, դարերու ընթացքին, ապացուցանելու համար իրենց փառքը, պատիւը եւ հպարտութիւնը: Այլեւս ո՛չ մէկ արիւնալի լուծում: Այսուհետեւ դատաւորն է որ պիտի վճռէ իրաւունքը: Եւ ինչպէս անհատները, մենք ալ դատաւորին պիտի երթանք խնդրենք որ կարգադրէ մեր վէճերը: Մէկդի՝ հրացանները, գնդացիրները եւ թնդանօթները: Ճամբայ՝ հաշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՑԻՏԱԿ ԸՍԻՆՔ ԾՈՒՌ ՀԱՍԿՑԱՆ...

Համարձակած էի, քանի մը ամիս առաջ, ըսել որ հայ բանւորը Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ ան որ կը պատկանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան, պէտք է մտնէ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան (C. G. T.) մէջ։

Ըսած էի ու բացատրած թէ ինչու։ Ցիտակ ըսի, ծուռ հասկըցան։

* * *

Ըսած էի՝ որ այս խնդրին վրայ կարելի է նայիլ երկու անկիւնէ։ Մէկը՝ հայ ազգայնականի, միւսը՝ ֆրանսացի բանւորի։ Խնդրին լայնքը եւ երկայնքը չափելու համար՝ պէտք է նայիլ երկու անկիւնէն ալ։ Անոնք որ ընդդիմախօսեցին ինծի, կը մեկնին սխալ ճամբէ մը։ Կը մտածեն միայն հայ բանւորին շահերը ու կը բարբառին։ Վայրկեան մը եղէք ֆրանսացի։ Եղէք բանւոր։ Ու եղէք բանւոր այնպէս ինչպէս կը թելադրեն ըլլալ մեր ընդդիմախօսները ու նայեցէք։

Ֆրանսական գիւղերը ու գիւղաքաղաքները, մեծ քաղաքներն ու հանքային վայրերը ողողուած են օտարականներով։ Հանքային ամէն տուն բաց է իրենց առջեւ։ Հարուստ ու շռայլ Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները կը վերցնեն ագահ ձեռքերով՝ ամէն հարստութիւն ու ուրախութիւն չնչին փոխարժէքով մը։ Կը քաջալերեն անբարոյականութիւնն ու պերճանքը։ Գեղեցիկ կինը, կանխահաս պտուղը, լաւ հագուստը, շքեղ ամարանոցը՝ իրենցն են ամբողջ։ Ու ֆրանսացի բանւորը, որ չորս տարի հերոսաբար կռուած էր ճակատին վրայ, գնդացիրներու ու թնդանօթներու տեղատարափին տակ որպէս զի իր երկիրը ըլլայ անկախ ու գլուխը բարձր, այսօր կը տեսնէ Ֆրանսան կքած իր պարտքերուն տակ ու խոնարհ։ Ողողուած օտարականներով՝ իր պարտատէրերը որ կը շռայլտանան։ Որ կը վայելեն իր արտադրած բարիքները իր երկրին մէջ իսկ։

Ֆրանսացի բանւորը կ'ելլէ փողոց ու կը տեսնէ դէմը՝ Ամերիկացին որ կը զբօսնու։

Կուգայ գործանոց ու կը տեսնէ՝ «օտարական բանւորը» եսասէր ու «չէզոք», որ կը մտածէ միայն իր փորին համար։ Որ կը դաւադրէ երբ գործադուլ կայ (Ռուսերը), որ կ'օգտուի երբ այդ գործադուլը լաւ վախճանի կը յանգի։ Եւ ասիկա արդարութիւն է։ Ապրուստը կը սղէ անդադար, կարելի է ըսել ժամէ ժամ, օրականները կ'երթան յառաջ ճեպընթաց դանդաղութեամբ։ Ֆրանսացի բանւորը կ'ուզէ գործադուլ ընել։ Ի՞նչպէս ապրի իր զաւակներով օրական 25-30 ֆրանքի. կինը երթայ գործի՝ ո՞վ նայի պզտիկին։ Տասնըչորս տարեկան աղջիկը կամ տղան ղրկէ աշխատանոց. ուսումն ալ հարուստինն է հանրապետութեան մէջ։ Բայց նորէն ծայր չելլեր։ Գործադուլ կ'ըսեն ձախէն։ Զգաստ կ'ըսէ C. G. T.ն որովհետեւ «չէզոք» օտարական բանւորները կան որ կ'աշխատին։

Այո, Ֆրանսացի բանւորը շղթայուած է հետզհետէ լպիրշ դարձող քաղքենիութեան դէմ մղած իր արդար պայքարին մէջ՝ օտարական բանւորներու շղթաներով։ 4-5 միլիոն օտարական։ Կատակ չէ։

Ռուս սպիտակ բանակայինը կ'ըսէ — հո՛գս, Ֆրանսացի բանւորներուն անօթութիւնը, (ու իրաւունք ունի՝ Ֆրանսա եղած ռուսը հակաբանւորական է սկզբունքով, այդպէս սորվեցուցած են իրեն):

Ու հայը կ'ըսէ, գործադո՞ւլ, այո, բայց ինծէ զիս արտաքսեն, ո՞վ պիտի նայի զաւակներուս, ո՞վ պիտի վճարէ 375 ֆրանք ինքնութեան թուղթիս համար։ Ուրիշ երկիր չկայ երթալիք։ Խոնարհ ըլլամ, «չէզոք» աշխատիմ։ Ցաւելու մը ըլլայ, գէշ չըլլար, բայց մե՛նք ենք որ պիտի պահանջենք։ Ֆրանսացիներուն ի՞նչ է եղած։

Ու Իտալացին ու Սպանացին, Լեհն ու Ալճերիացին ինչպէս չըսեն — մեր երկիրներուն մէջ անօթի ենք, մեր պետութիւնը աղքատ է, բարձ չունէինք մեր գլխուն տակը, հոս մարդ եղանք, հանգիստ կեանք, ինչերնուս պէտք գործադուլը։ Փորերնիս կուշտ է ու կռնակնիս տաք՝ մեր երկիրներուն մէջ մերկ էինք։

Ու ի հարկէ գործատէրը կը նախընտրէ օտարականը ու խորթ աչքով կը նայի Ֆրանսացիին որ կը մըլտայ։

Օտարականը որ չէզոք է, եսասէր է ու վախկոտ։ Ի՛նչ սքանչելի բանւոր։ Դիր բեռը ուսին ու ըսէ, դէ՛հ, կ'երթայ առանց ետ նայելու։ Դի՛ր ափին մէջ ինչ որ ուզես, կ'ըսէ — Շնորհակալ եմ, պարոն։ Ու տակաւին երախտագիտութեամբ ալ կը նայի աչքերուդ։

Ատիկա այսօր է, բայց վաղը կայ։ Այդ ամառին ձմեռը կայ։ Ֆրանսացի բանւորը ակռայ կը կճրտէ ու կը լռէ։ Կը կարծէ՞ք որ այս ձմեռ շատ լաւ եղանակ պիտի ընէ օտարական բանւորներուն համար։

Լսեցէք քաղքենի եւ համայնավար թերթը։ Ի՛նչ կ'ըսեն։

— Քանի կառավարութիւնը աշխատի կայունացնել դրամը, իր նախկին արժէքին բերել ֆրանքը, այնքան ճարտարարուեստը պիտի սահմանափակուի։ Գործերու այս չտեսնուած բարգաւաճումը երկու պատճառ ունի։ Մէկը՝ որ ֆրանքը շատ ինկած է, հետեւաբար աշխատավարձը քիչ, հում նիւթը որ ընդհանրապէս ֆրանս. գաղութներէն կուգայ, կը գնուի ֆրանքով, միւսը՝ որ այդ շատ ձեռնտու պայմաններով արտադրուած գործը՝ Ֆրանսացի արդիւնաբերողը օտար երկիրներու մէջ կը ծախէ տոլարով կամ սթերլինով ու հաշուեցէք շահը եթէ կրնաք։ Կրնա՞յ ֆօրտը մրցիլ ժամանութեամբ Սիթրօյէնի կամ ուրիշ ինքնաշարժի տան մը հետ։ Քանի ֆրանքը բարձրանայ՝ այնքան աշխատանքը պիտի սահմանափակուի ու օտարականը՝ խոնարհ ըլլայ թէ անսաստ, մէկ է, երբ գործը քիչ ըլլայ, երբ գործ չըլլայ, այսուհանդերձ չէ՞ք ուզեր որ ֆրանսացին արտաքսեն եւ ձեզ պահեն, չէ՞... այդ օրը ֆրանսացի բանւորը կը տեսնէք թէ ինչպէս կը պարտադրէ իր կամքը ու թոյլ չի տար որ եթէ ֆրանսացի մը անգործ ըլլայ՝ օտարական մը միայ աշխատանքի գլուխ։

Ես բանւոր եղած եմ ու աշխատած եմ միշտ։ Ու գիտեմ որ ֆրանսացի բանւորը աններող է ու կրնայ վատ ըլլալ։ Ատիկա ըսել է որ գործատէրը՝ աւելի աններող է ու վատ են արդէն։ Վտանգի ու տագնապի օրերուն՝ պարզ է։

Պիտի ըսեն՝ նախ ֆրանսացին ապա օտարը։ Թէ օտարը եղած է խոնարհ եղան պէս, չարքաշ, չէզոք կամ արժանավայել ու ըմբոստ, մէ՛կ է։ Երբ ճարտարարուեստը սահմանափակուի, սպասելու չէ որ մեզ պահեն ու ֆրանսացիին ըսեն, գնա՛։ Եթէ ըսեն ալ՝ այդ ֆրանսացին մեզ փողոցներուն մէջ կը խեղդէ։

Չի բաւեր միայն փոքր կուշտ ապրիլ, պէտք է նաեւ ապրիլ պատուով։

Թող չըսեն որ հայ աշխատաւորը գործադուլը խանգարող է։ Թող չըսեն որ մեզ նման «շուները թուրքերը իրաւունք ունէին ջարդելու»։

Չորս հատ մեռել ունիմ ուսեռուս ու հօրենական ամբողջ հարստութիւնս Թուրքերուն ձեռքն է, միակը չեմ՝ այսուհանդերձ յարգանքով ու երախտագիտութեամբ կը յիշեմ անոնց անունները որ մեզ կռուի տարին ու դրօշակ մը ուսին մեր ձեռքը։ Արեւելեան առածը կ'ըսէ «Սատկած էշը գայլէն չի վախնար»։ Մենք, հայ բանւորներս ենք որ կռնակ պիտի դարձնենք ֆրանսական բանւորութեան։ Պիտի վատ ըլլանք։

Ու ո՛չ կռուի հրաւէր կայ այստեղ, ո՛չ ալ յեղափոխութիւն։

Կան հայ բանւորներ ու կայ աշխատանքի համադաշնակցութիւնը։ Ես ըսած էի որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն թո՛ղ յարաբերութեան մէջ մտնէ C. G. T.ի կեդր. խորհուրդին հետ ու հաւաստիքներ առնելէ յետոյ որ ան իր օտարական անդամներուն իրաւունքը պիտի պաշտպանէ, նոյն ուժով ինչ որ Ֆրանսացիներունը՝ թող թելադրէ հայ բանւորութեան որ մտնեն այդ հսկայ կազմակերպութեան մէջ։ Ըսած էի՝ որովհետեւ տեսայ հայ բանւորներ որ ինծի ցոյց կուտային իրենց անդամատոմսերը։ Գացած էին այդ կազմակերպութեան առանց ո եւ է մէկուն խորհուրդին, բնազդաբար, իրենց առողջ գիտակցութեամբ։ Հայ բանւորի իրենց անշահախնդիր ու ըմբոստ խառնուածքով։

Ըսած էի որովհետեւ գիտէի որ գործատէրի եւ բանւորի միջեւ պատահած ամէն կռուի ընթացքին անհնար է չէզոք մնալ։ Կամ պիտի մասնակցիս գործադուլին ու հետեւաբար կռուիս գործատէրին դէմ, կամ պիտի աշխատիս հետեւաբար պիտի դաւաճանես։ Ի՞նչպէս կարելի է չէզոք մնալ այստեղ։

Աշխատիս՝ դէմ ես բանւորութեան, կեցած ես դրականօրէն, կամայ կամ ակամայ, գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ, գործատէրի կողքին։

Չաշխատիս՝ դէմ ես գործատէրին։

Աշխատիս՝ բայց բացատրես թէ կ'աշխատիս որովհետեւ օտար ես ու իրաւունք չունիս երկրին ներքին գործերուն խառնուելու, որ քեզ կը վտարեն, որ աղքատ ես եւ երթալիք ուրիշ տեղ չունիս եւայլն՝ Ֆրանսացի բանւորին ականջին մէջ ասոնք չեն մտներ։ Մարդը կը տեսնէ որ դուն իր գործադուլը կը խանգարես, գուցէ առանց ուզելու։ Ու յետոյ ի՞նչպէս բացատրել։ Թուրքերէնով։ Հայերէն թերթերով թէ բերանացի։ Ան ատեն պէտք է քանի մը շրջիկ հռետոր վարձել։ Ա՞յս է սա նշանաւոր չէզոքութիւնը։

Վերջապէս ըսած էի որ հայ բանւորը պէտք է մտնէ C. G. T.ի մէջ որովհետեւ գիտէի որ C. G. T. Ա.ն ամենուրեք կ'աշխատի իր ծուղակը ձգել օտար բանւորութեան։ Գիտէի որ մեր երանելի «Հօկ»ականները, «փափկասուն» Զապէլները, մաշիկ Թաշմաղճեանները, ստախօս եւ վատ ճիւհերեանները ամէն տեղ կը գիւղացնեն անոր աշխատանքը, հայ բանւորները կը մղեն դէպի պոռոտախօս ու կոկոզավիզ C. G. T. U. որուն ո՛չ մէկ գործադուլը յաջողութեան չէ յանգած։ Մտնելով C. G. T.ի մէջ հայ բանւորութիւնը չէր վարակուեր համայնավարներու սնամէջ ըմբոստութեամբ։ Կը մնար «զգաստ», եթէ կ'ուզէք։

Մէկը չկայ որ պաշտպանէ հայ բանւորը։ Ուրիշ կողմ մէկը չկայ որ հաշիւ պահանջէ իր անունով։ Վաղը նոյնիսկ, վատ օրերու, մէկը չկայ որ հայ բանւորը պաշտպանէ ֆրանսացի բանւորին դէմ։

«Չէզոքութիւնը» կը գրգռէ ֆրանսացի բանւորութիւնը մեզի դէմ ու մեզ գինաթափ կ'ընէ գործատէրին առջեւ։

Երբ այսօր կը կենաս ֆրանսացի բանւորի կողքին, վաղը նեղ օրիդ՝ C. G. T.ն իրաւունք կ'ունենայ քեզ պաշտպանելու ո՛չ միայն գործատէրին, հապա նաեւ ֆրանսացի բանւորին գէշ բնազդներուն դէմ։

Երբ գործ չըլլայ՝ արդէն պիտի գործազրկեն քեզ, լաւ ըլլաս թէ վատ, գոնէ երբ գործ ըլլայ գործատէրը չի կրնար խածնել քեզ, եթէ ըլլաս C. G. T.ի մէջ ու ֆրանսացի բանւորն ալ խիղճ կ'ընէ ու չի հաչեր վրադ նեղ օրերուդ։ Այս էր մեր ըսածը։ Ո՛չ կռուի հրաւէր կար, ոչ ալ ուրիշ բան։ Ու մեր ըսածը կը ներշնչուէր հայ բանւորութեան դրական, անմիջական շօշափելի ու ներկայ, բայց նաեւ ապագայ շահերէն։

Բայց ի՞նչ է սա Լավութի գործադուլի խնդիրը, տե՛սնենք։ C. G. T. Ա.ն համաձայն իր սովորութեան՝ առանց լրջութեան ու կարգապահութեան կը հրամայէ գործադուլ հռչակել։ Օտարականները, նաեւ Հայերը կը հետեւին։

Ֆրանսացիները կէս ճամբէն կը դառնան ետ ու կը սկսին գործի։ Հայերուն կը պատասխանուի — գացէ՛ք գործադուլը շարունակեցէք։ Ու Հայերը կը մնան գործազուրկ (իսկ Իտալացիները՞, Սպանացիները՞, միւսները՞)։

Այս դէպքը կուգայ ապացուցանելու որ իրաւունք ունինք մենք։ Ի՞նչու։

— Ո՞վ է որ կը վարէ գործադուլը։— C. G. T. Ա.ն— Շրջանին մէջ C. G. T.ն մասնաճիւղ չո՞ւնի։— Ո՞ւնի։

— Ի՞նչ դիրք բռնած են C. G. T.ի ֆրանսացի անդամները — դէմ են գործադուլին— Ուրեմն մենք ալ կը հետեւինք անոնց։ Ենթադրենք որ C. G. T.ն մասնաճիւղ չունի — Մենք որպէս հայ բանւոր կրնա՞նք վստահ ըլլալ C. G. T. Ա.ի ղեկավարութեան տակ մղուած գործադուլի մը լրջութեան, մենք որպէս համայնավարները ճանչցող ու անոնց սքանչելի քաղաքականութեան պտուղները վայելող օտարականներ պէ՞տք է որ հետեւինք իրենց, պատասխանը պարզ էր— ո՛չ։

— Ո՛չ մէկը եղած է անշուշտ Լավութի մեր բանւոր ընկերներուն ըսող որ — տղա՛ք, համայնավարի չուանով հոր մի իջնէք։ Ու այս տեսակ դէպքեր պիտի պատահին միշտ որքան ատեն որ հայ բանւորը ինքզինքը կը զրկէ պաշտպանելու իրաւունքէն, դուրս մնալով արհեստակցական մեծ ընտանիքէն։

Ընկե՛րներ, տե՛սէք, ես չեմ ըսեր ձեզի — չէզո՛ք կեցէք, կ'ըսեմ՝ պահանջեցէք որ ձեզ վարող հայ կուսակցութիւնները բանակցին C. G. T.ի հետ ու յետոյ միայն խմբովին մտէք այդ կազմակերպութեան մէջ։

Մինչեւ այդ եղէք քաջ ու զգաստ, բանւոր էք ու թշնամի քաղքենիութեան, եթէ չէք կրնար կռուիլ անոր դէմ, գոնէ քար մի գլորէք Ֆրանսացի բանւորներուն կռուի կառքերուն անիւներուն տակ։

Հայը նամարտ չէ եղած բնաւ (հայ աշխատաւորը ըսել կ'ուզեմ)։ Օտարութեան մէջ մեր ժողովուրդը կը չափեն մեր վրայ։ Ցոյց տանք որ մենք գիտենք յարգել մեր յեղափոխական մեռելներուն յիշատակը։

* * *

Մենք կ'ըսենք բնաւ՝ գործադուլ յայտարարեցէք։ Ըսինք՝ հետեւեցէք ֆրանսացիներուն երբ համայնավարներ չեն շարժումը վարողները։ Չըսինք բնաւ մտէք C. G. T. U.ի մէջ, ըսինք՝ պահանջեցէք որ ձեր շահուն համար իսկ ձեզ մտցնեն C. G. T.ի մէջ, գուցէ այդպէսով պաշտպանուիք գործազրկութեան դէմ։

Ու հիմա, բանւոր ընկերներ, խօսքը ձերն է, լսեցի՛ք թերն ու դէմը, կարդացի՛քն նաեւ «Յառաջ»ի լուրջ ու խոհական խմբագրականը որ առանց կողմ բռնելու կը թուէ իրողութիւնները եւ որ աւելի թեր է քան դէմ։

Ըսէ՛ք, կ'ուզէ՞ք միալ շարքէ դուրս ու չէզոք թէ մտնել C. G. T. ի մէջ։

«Յառաջ»ը բաց է եղած միշտ ձեր առջեւ։ Կարգը ձերն է։

Ու «Յառաջ» կ'ըսէ ձեզի «եղէք տեղացի աշխատաւորներու հետ»։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԷՆԳԱՐԷ

Եռավանկ բառ մը՝ խոպոտ հնչումով, որ սակայն գերազանցապէս նշանաւոր է հին եւ արդի պատմութեան մէջ։

Էնգարէն նշանաւոր է նոր Կտակարանի մէջ, Պօղոս Առաքեալին առ Գաղատացին ուղղած թուղթերով։

Նշանաւոր է գիտական աշխարհին մէջ իր արտադրած ուժով, Նապաստակով եւ կատուով, որոնք մետաքսանման թելեր ունին եւ օտար ճարտարարուեստներու հում նիւթ կը հայթայթեն։

Նշանաւոր է իր տանձով, որ փափկաճաշակ Պոլսեցիներու քիմքերը կ'իւղոտէ։

Նշանաւոր է 1895ի դէպքերու վաղորդայնին հայ յեղափոխականներու դատավարութիւններով, որոնք այն ժամանակ Պոլսոյ ամենազգի թերթերու էջերը լեցուցին, ինչպէս այսօր կը լեցնեն Իթթիհատականներու դատավարութիւնները։ Այն ժամանակ Հայ բանտարկեալներու յեղափոխաշունչ թրքաբարբառ երգերը Էնգարէէն մինչեւ Փոքր Ասիոյ խուլ անկիւնները կ'արձագանգէին, խոր տպաւորութիւն ձգելով. «Պիզ պանք Օթօմանը պասանլարտանըզ»...

Նշանաւոր է 1915ի հայ մտաւորականներու աքսորով եւ ասոր յաջորդող տարագրութեամբ, որ արդէն Էնգարէ Պոլսոյ եւ Փոքր Ասիոյ հայկական աքսորի եւ տարագրութեանց կեդրոն հանդիսացաւ։ Էնկիւրիի Չանղըրի գաւառակը հայ մարտիրոսագրութեան էջերուն մէջ արձանագրուեցաւ երկաթագիր հաստ ու սեւ տառերով։

Նշանաւոր է իբրեւ կեդրոն Միլլի շարժումին եւ ապա իբրեւ մայրաքաղաք Թուրք հանրապետութեան։

Նշանաւոր է վերջապէս Իթթիհատական վարիչներու դատավարութեամբ եւ, այս առթիւ բարձրացուած կախաղաններով։

Ընդհ. Պատերազմի ընթացքին, Վոսփորի գիւղերէն մէկուն մէջ իմ պահուըտած տունիս մէջ կար պատուական հայրենակից մը։ Հայ ազգին կրած անսահման եւ անվերջ չարչարանքները երբ մեր սրտէն արիւն կ'երթար, ան Սաղմոսին մէջէն ընտիր կտորներ գտնելով. կը կարդար եւ կը ջանար մխիթարել մեզ։ «Ես սպասեցին արդարքն մինչեւ տեսցես» պարբերութիւնը բերութեան ոգի մը կը ներշնչէր մեզի, լուսապայծառ հորիզոններ բանալով մեր երեւակայութեան մէջ։

Եկաւ Զինադադարը եւ լորս ալ լայն շունչ մը առինք հաւատալով որ վերջապէս հասեր էր «հատուցումի վայրկեանը»։ Բոլորէն հաշիւ պիտի պահանջուէր եւ վաղը պիտի պայթէր պատժի կայծակը, կանխել ու գլխո ն։ Այս էր պահանջը, տարագիր ժողովուրդին կախաղան բարձրացած քաղաքներու յոյսը։ Պայազիտի ձոյնքը կախաղան բարձրացնել քսանեւմէկ հնչակեան գործիչներուն Ցոքթ. Պէննէն դահիճներուն բեմն ի վեր կը պոռար. «Այսօր արդարութիւնը կը կախէ նոյն արդարութիւնը որ մեզ այս մղկթներն ու պալատները որ մեր ոտքին տակը կը գտնէ, քարուքանդ պիտի ընէ, հիմնովին տակ կործանելով Թուրք կայսրութիւնը»։ Այո, բոլոր անոնք որ ջարդուեցան կամ կախաղան բարձրացան, իրենց հոգեկան հանճարներով եւ խղդուկ ձայներով «կեցցէ՛ Հայաստան» գոչեցին, վստահ ըլլալով որ Ընդհ. Պատերազմի վերջին ուժեղ պայքարը արդարութիւն պիտի բերէր Հայաստանին։

Երբ համաձայնական զօրքերը Պոլիսը գրաւեցին, քրիստոնեայ վարդերու պէս կը հոտուրտէր զանոնք։ Բայց անոնք, փոխանակ Թուրք դահիճներու շփացած բունդին ճակատը խարանելու, դահիճներու արնահոտ ձեռքերը համբուրեցին լորձնաշուրթ։

Զինադադարի շրջանին, Արարատ մեր աչքովը ականատես եղանք թէ ինչպէս արդարութիւնը ամէն դի հանուած էր Պոլսոյ հարկերուն մէջ, քրիստոնեայ համայնական պետութեանց բարձր պաշտօնեաներու ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Եւ արդարութեան տուածուհին սարսափահար խած էր մեր հորիզոններէն, ծնելու յամր, բայց իր սեփական միջոցներով, փոխանակ օգտուելու գելու այն արագ բայց փուճ ժէն, որ համաձայնական կը ուէր երեւութապէս, բայց կանին մէջ իրար չէզոքացնող իրեն հետ միասին ամէն թիւն չքացնող դժոխային մըն էր։

Արդարութիւնը՝ քրիստոնեայ Եւրոպայի այս անարժան ներկայացուցիչներէն յուսահատ կուեցան մութ անկիւն մը ժամանակը իրեն օգնական նալով, հրաշակերտեց անսպասելի սքանչելիք մը։ — Դահիճ պատժել, դահիճներու ձեռքով։

Եւ այն Մուսթաֆա Քէմալը Թալէաթ փաշայի սպանութեան վաղորդայնին Պոլիս կը հետեւէր իր բարեկամներուն թէ՝ ազգային տական մեծ անձնաւորութիւն կորսնցուց եւ թէ ինքը պիտի լայ վրէժխնդիր, այսօր ինք իր քովը չունենալ կ'անցնէ այդ լեգեոնին աչքին լոյսը կազմող գարարներուն վիզերէն։

Բոլոր կախաղաններուն մասնաւորաբար երկու քը են հայութեան համար։ Առաջինը է ճանդօլատը, որ ընդհ. պատերազմութեան տնօրէն եղած առաջին ձեռքով Գողգոթա առաջնորդեց հայ մտաւորականութիւնը, վարձատրութիւն բարձրացած քին նախարարութեան պաշտօնէն։ Երկրորդն է Ցօքթ. Նազըմ

Հայ ժողովուրդի զանգուածային տարագրութեան կազմակերպիչն ու ղեկավարը եղած է։

Գեղեցի՞կ է արդարութիւնը՝ բայց շատ յամր, մանաւանդ որ մենք Հայերս ազգովին ջղային դարձած ենք եւ իրաւամբ անհամբեր ։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Ընգարէ նշանաւոր եղած է նաեւ Աթըֆ անունով իր երիտասարդ վալիով, որ, Ընգարէէ ետքը Գասթէմունիի ղրկուելով, տարագրեց այնտեղի հայութիւնը։ Այս եղած է Ընդհ. Պատերազմին հայկական տարագրութեանց վերջինը։ Այս ջղագար երիտասարդը՝ տարափաշար արդարութեան վրէժխնդրութենէն՝ Զինադադարէն անմիջապէս ետքը և մինչեւ այսօր իր հետքը կորսնցուցած է, ինչպէս ուրիշ մը՝ Ընդհ. Պատերազմին ընդհ. ապահովութեան վերջին տնօրէնը Ազիզ, ձագուկը Ճանպօլատին, որ ամէն մեղքիս վրայ Կարինի, իր մանկութեան շրջանին հայ ծանօթ տիկինէ մըն ալ կաթ ծծած է ամիսներով։

ՆՈՅՆ

ՓԱՐԻԶ...

Անցեալ երեկոյ Պէլվիլի զառիվերէն խոնջ ու գլխիկոր բարձրացած ատեն, տեսայ տղեկ մը որ լծուեր էր ահագին երկանիւ թեւակառքի մը (Voitures en bras), որուն մէջ բեռցուած էին սանդուղներ, ու վերէն կ'իջնէր վտանգաւոր արագութեամբ մը, չկարենալով պահել թաւալման ուժը։ Անմիջապէս երկու ոստիկաններ վազեցին ու բռնեցին տղեկն ու կառքը, առաջքը առնելով քանի մը հաւանական արկածներու։

Տղեկը, փարիզեան հէք կավռօշիկ մըն էր, հազիւ տասներկու տարեկան, վտիտ, բանուորի մոխրագոյն աշխատահանդերձով։ Իր խեղճուկ աչուկները յայտնի էր որ պղտոր բան մը չէին տեսած դեռ կեանքէն։ Այդ կառքը իր սանդուղներով իր հոգին հաներ էր ու արիւն քրտինքի մէջ ու վախով կը նայէր ոստիկաններուն։

— Ո՞վ տուաւ քեզի այս կառքը։

— Փաթրոնս։

Ժողովուրդը, որ խռնուած էր, սկսաւ հայհոյել։

— Կրնա՞ս տանիլ այս կառքը։

— Կը տանիմ։

— Կառքն է որ քեզ պիտի տանի, խեղճ պզտիկս։ Ո՞ւր է փաթրոնդ։ Հասցէն։

— . . .

— Ըսէ՛, ո՞վ է փաթրոնդ։ Հասցէն։

— . . .

Տղեկը կը վարանի, աչքերը կը լենան։ Ժողովուրդը սիրտ կուտայ, քաղցրութեամբ կը ստիպեն հասցէն իմացնելու, եւ ցած ձայնով մը մանուկը կուտայ անունն ու տեղը իր տիրոջ, աւելցնելով.

— Պարոն ոստիկաններ, կը խնդրեմ գէշ բան մը չընէք փաթրոնիս. ան է որ ամէն շաբաթ ինծի կը վճարէ։

— Դարձիր։ Փաթրոնիդ պիտի երթանք։

Այս հրամանին վրայ տղեկը ինքզինքէն կ'ելլէ ու կը սկսի լա՜լ ու աղերսել.

— Ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ դառնար։ Ձգեցէք զիս։ Խնդիրիտի բարկանայ եւ զիս գործէս պիտի հանէ։ Ես հայր չունիմ։ Մայր մը ունիմ, հիւանդ է։ Իր կաթը ես կը գնեմ, ամէն օր։ Անգործ կը մնամ, ապրուստը շատ սուղ է։ Զոր հացն ալ պիտի չգտնենք։ Ձգեցէք զիս։

— Մենք քեզի գործ կը գտնենք։ Անկէ լաւ։ Սա փողոցը մտիր։ Փաթրոնիդ պիտի երթանք։

— Չեմ ուզեր։ Ես գիտեմ...։ Անգործ շատ մնացած եմ։ Դեռ նոր գործի մտայ։ Զիս հանգիստ թողուցէք։ Մայրս ուրախ էր։ Գործս պիտի կորսնցնեմ։ Մայրս այս գիշեր զիս պիտի չհամբուրէ։ Վաղը ինչպէս իր կաթը գնեմ։

Բազմութիւնը սրտմտած էր ազնիւ յուզումով մը։ Ծանօթ անծանօթ կը խօսէին, կը գթային, կը հայհոյէին, կ'անիծէին, կը պոռային։ Գործէ դարձող կիներ, աղջիկներ, բանուորներ անկանոն նոր շրջանակներ կը ձեւացնէին։ Գինեմոլ արբածներ իրենց եղկելի ծաղրանկար դէմքերով բաներ մը կ'ըսէին։

Ոստիկանները տղեկը իր կառքովը քովնտի փողոց մը մտցուցին ու ճամբայ ելան դէպի փաթրոնը։

Փոքրիկ կավռօշիկը նման էր Յիսուս մանուկին, սա տարբերութեամբ որ մինչ Քրիստոս երեսուն տարեկանին խաչը շալկեց, մեր հէք ստամբակը օրրոցէն վերջ գողգոթայի ճամբան բռներ է։

Բազմութենէն ահագին ալիք մը ինկած էր տղեկին ու ոստիկաններուն ետեւէն։ Փոքրիկը դեռ չէր համակերպած. կը խօսէր, կը խնդրէր որ չտանին զինքը գործատիրոջ քով։ Իր ցաւը կը բացատրէր հետաքրքիրներու միջամտութիւն մը կը յուսար, երբեմն ալ խռով շարժումներ կ'ընէր։

*
* *

Խոնջ ու տխուր ու մտածկոտ ճամբաս շարունակեցի։

Փիլիսոփայ բարեկամ մը ունիմ որ անցեալները կ'ըսէր.

— Փարիզ «ապրելիք» քաղաք է, «ապրուելիք» քաղաք չէ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

RIEN QUE LA TERRE...

Երանի՜ անոր որ աշխարհներ շրջագայած է, ըսած է Վօլթէր։

Ալպէռ Լոնտրէն, Լէօն Ուէրթէն, Ռօլան Տօրժըլէսէն, Փիէռ Պընուայէն վերջ, Փօլ Մօռանն ալ կը վերադառնայ Արեւելքէն։ Ու տարի մը տեւող իր բացակայութեան իբրեւ... արդիւնաւոր պտուղը, ան իր ճամբորդութիւնները կը պատմէ վերջերս հրատարակած Rien que la Terreովը (Հրատ. Grasset)։

Փօլ Մօռան, արտաքին նախարարութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկը, ծնած է Փարիզ 13 Մարտ 1888ին եւ կանուխէն պատրաստուած ու մտած քաղաքական ասպարէզ, եղած է յաջորդաբար դեսպանական կցորդ Լոնտոն, Հռոմ. Մատրիտ, եւ պատերազմէն վերջը միայն հաստատուած Փարիզ։ Իր առաջին գործը՝ քերթուածներու հաւաքածոյ մըն է, հրատարակուած 1919ին.— Կամարաձեւ Լամբարներ։ Երկրորդը՝ «Ջերմութեան Թերթեր»ը, նոյնպէս քերթողագիրք մըն է։ 1921ին միայն հասարակութեան ուշը կը գրաւէ իր առաջին արձակովը «Քնքուշ մթերքներ» որուն կը յաջորդէ ուրիշ վէպ 1925ին «Գիշերը բաց...» որ մեծ յաջողութեան կ'արժանանայ։ Ասոր կը յաջորդեն «Գիշերը՝ փակ...» (վէպ, որ կը ստանայ Ռընէսանսի 1924ի մրցանակը) «Լիւիս եւ Իրէն (վէպ) եւ «Շամբուշ Եւրոպան» (Նորավէպեր)։

«Հողը միայն...»։ Հնահաւաքի աչքով մը տեղէ տեղ ըրած իր ճամբորդութիւններուն նկարագրութիւնը, որ, ինքնին, տեսակ մը «արձակ բանաստեղծութիւն է ուղղուած՝ երկրագունդին, երկրային միութեան», ինչպէս կ'ըսէ հեղինակը իրապէս։ Այդ նկարագրութիւնը, տաճարներու շքեղութեան, ժողովուրդներու եւ ցեղերու իմաստալից կամ անիմաստ ծէսերու պատմագրութեան հետ միասին խորհրդածութիւններու գեղեցիկ շարք մըն է, դրաւիչ ու գունաւոր։ Փօլ Մօռան գիւտ մը չէ որ կ'ընէ, ո՛չ ալ մոռացութեան կամ անգիտակցութեան մութ անկիւնէն նորութիւն մը դուրս կը հանէ, այլ բոլորովին նոր աչքերով է որ ան կը նայի հողին եւ իր բազմատեսիլ երեւոյթներուն եւ ճշմարիտ արուեստագէտի մը զգացականութիւններովն է որ կը գունաւորէ իր պատկերները որոնք «անծանօթ»ին հրաշապատում հմայքը կը հագնին իր գրչին տակ։ Ու գիւտը՝ որմէ զուրկ է նիւթը բնականօրէն, ընթերցողը կը գտնէ ուղղակի նկարագրութեան մէջ։ Զարմանքէ զարմանք առաջնորդուելով, փառապանծ «Հրաժեշտի խօսքերէ» վերջ, «ուղղուած Արեւմուտքին», Խաղաղական Ովկիանոսէն կ'անցնինք Եօքօհամա, Փէքին, Հօնկ-Քօնկ, Սիամ, Պանկքօք, Սումաթրա, Սէյլան, Ճիպութի, Սուէզ, Փորթ Սայիտ, Կրետէ, Մէսինա, եւ ասկէ ու մայրենի երկիր։

Իբրեւ հետեւութի՞ւն, արդեօք, այս տողերը զոր կը գտնեմ զարմանքով գրքին երկրորդ էջին մէջ։ Կանխաւ ձեռք բերուած փորձառութի՞ւն մը, արդեօք, զոր ստուգելու քաջութիւնը պակսած է հեղինակին քով գրքին վերջակէտէն առաջ։ Այս կէտը անորոշ կը մնայ ընթերցողին համար։ Ահա՝ այդ տողերը.

— «Մեր հայրերը տնասէր, նստուկ մարդիկ եղան։ Մեր զաւակները աւելի եւս նստուկ կեանք մը պիտի ապրին, որովհետեւ, անոնք տեղափոխուելու համար, երկրէն զատ տեղ մը պիտի չունենան երթալու։ Մեզի համար, շահագրգռական է դեռ երթալ եւ երկրագունդը չափչփել, բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մենէ վերջ։ Հոն ուր մենք նաւագնացութիւնով մը կը հրճուինք, վաղը, այդ միեւնոյն տեղը «ճամբորդութիւններու խառնաշփոթութի՜ւն» մը պիտի տեսնեն մարդիկ։ Վանդակին շրջանը շուտով պիտի ընեն։ Հիւկօ՝ 1930ին, պիտի գրէր . — «Տղեկը պիտի խնդրէ. — Կրնա՞մ Հնդկաստան երթալ։ Եւ մայրը պիտի պատասխանէ. — Նախընթրիքդ միասին տա՛ր։»

ՎԱՀՐԱՄ ՍԵԽՈՒՆԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

81— ԼՈՐԷԹ (ԼՈՒԱՌ)

Լորէթ, Կրան-Քրուա, եւ Լօրմ պզտիկ գիւղաքաղաքներու շարք մըն են, Լիօնի եւ Սէնթ Էթիէնի գծին վրայ եւ Սէն Ժիւլիէով կը միանան Սէն Շամօնի։ Երեք տեղերն ալ շատ մը գործարաններ կան, աղիւսի, շոգեկառքի, երկաթի եւայլն։ Աշխատաւոր Հայերու թիւը 200ը կ'անցնի որոնց մէկ մասը Սէն Շամօնէն կուգան աշխատելու։ Մնացեալները որոնց թիւը 100ի կը հասնի Լօրէթ կը բնակին եւ մեծ մասով երկաթի գործարանին մէջ կ'աշխատին։ Օրականները 20էն 30ին։ Բնակարանները աժան են բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ։ Կարելի է 30էն 50 ֆրանքի սենեակներ վարձել։ 20ի չափ ընտանիքաւոր Հայեր ունինք, իսկ մնացեալը ամուրի երիտասարդներ են, որոնք իրենք կ'եփեն կ'ուտեն։

Լօրէթի հայութիւնը, երկու տարուան պատմութիւն մը ունի։ Մինչեւ հիմա ունեցեր ենք երկու ամուսնութիւն, մէկ նշանտուք եւ երկու մահ, մէկը երեք ամսուայ երախայ մը, իսկ միւսը 19 տարեկան պատանի մը։ Այս դժբախտը թոքախտի զոհ գնաց։ Հիւանդութիւն գրեթէ չկայ։ Բոլորս քաջ առողջ ենք։ Տեղացիները շատ գոհ են մեզմէ, ամէն իրիկուն սովորական բան է տեսնել խումբխումբ ֆրանսացիներու մտերմական ժամանցները Հայերու հետ։

Ցաւալին այն է որ հոս ո՛րեւէ կազմակերպութիւն չկայ։ Անցեալ տարի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը կազմուեցաւ, բայց ընկերներուն շատերուն տեղափոխութեան պատճառաւ կազմալուծուեցաւ։ Այս օրերս ջանքեր կը թափուին վերակազմելու։ Բոլորն ալ համակիր են Դաշնակցութեան։

Մեծ մասամբ Թրքախօսներ են մեր հայրենակիցները։ Շատերը մէկ բառ հայերէն չեն կրնար արտասանել, եւ գիտցողներն ալ կը ստիպուին անոնց համակերպիլ։ Շատ փափաք ունին ֆրանսերէն սորվելու։ Փոքրիկները ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, ձուլման ենթակայ։ Արդէն իսկ հայերէն չեն գիտեր։ Տարի մը առաջ բաւական հայախօս երախաներ ունէինք որոնք իրենց գիտցածն ալ մոռցան, երբ Մարաշցի Թրքախօսներուն հետ շփման մէջ մտան։ Սէն Շամօն այնքան պաշտօնական անձեր կուգան ճառախօսելու. ի՞նչու չեն հետաքրքրուիր մեզմով։ Եթէ չեն գիտեր, ահա քանի մը տող ի տեղեկութիւն...

Բարունակ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՄՈՆՓԷԼԻԷ, 7 Սեպտ. (Սեփ. Թղթ.).— Կը փութամ հաղորդել ի գիտութեամբ հայ աշխատաւորներուն, որ Մօնփէլիէի եւ շրջանին մէջ այս տարի՝ այգեկութքը պիտի սկսի Սեպտեմբերի 20ին։ Տեղական աշխատանքի գրասենեակը օրավարձ է սահմանած՝ խաղող կտրողներու համար օրական 18 ֆրանք, կրողներուն 30 ֆրանք։ Կը տրուի նաեւ ձրի բնակարան։ Խորհուրդ կուտամ հայրենակիցներուս իրենց տեղէն չշարժիլ մինչեւ Սեպտ. 20։ Դժբախտաբար Մարսէյլէն, Լիօնէն եւ այլ շրջաններէ հարիւրաւորներ ձգելով իրենց ձեռնտու գործը, անհաշիւ, անկազմակերպ Մօնփէլիէ կուգան։ Ու ցաւալի է դիտել, որ Սեպտեմբերէն դեռ առաջ Մօնփէլիէի կայարանը դարձեր է հայ գաղթականներու բանակատեղի։ Նորէն երեւակայութեան մէջ կը պատկերանան Վասպուրականի, Կարնոյ, Կարսի նահանգներու սեւ օրերը... Երկու հարիւրէն աւելի գաղթականներ՝ կին, երեխայ եւ չափահասներ, թափած էին կայարան եւ մօտակայ պարտէզի պատերուն տակ։ Շատ քիչերն են կրցած բնակարան վարձել։ Իսկ ստուար մեծամասնութիւնը չքաւորութեան հետեւանքով կը մնայ փողոցը, գիշեր ու ցերեկ եւ յորդառատ անձրեւի տակ։ Կան շատ շատերը որ յուսահատ նորէն իրենց տեղերը դարձան։

Երկաթուղիներու վարչութիւնը կը վտարէ այդ խեղճերը՝ երբ վերջինները անձրեւէն պատսպարելու համար կ'աշխատին գոնէ կայարանի բաց տախտակին տակ մնալ... Միւս կողմէ քաղաքին ոստիկանութիւնը կը հսկէ, իսկ հազարաւոր անցնող-դարձող շփացած հասարակութեան հեգնող ու սրտնեղ ընթացքը կը լրացնէ ամէն ինչ։

Այստեղ հայ գաղութ չկայ։ Քանի մը անհատներ կը համբուին, ամէն մէկը իր գործով զբաղած։ Կան քանի մը հայ ուսանողներ, որոնց շատերը գացած են ամարանոց, մէկ քանին կ'աշխատին գործարաններու մէջ, իրենց ապրուստը հայթայթելու համար։

Այդ ուսանողներու միութեան ներկայացուցիչ՝ Գ. Սարգիսբէկեանի ջանքերով քաղաքապետարանը սիրով մէկ մեծ շէնք մը յատկացուց ձրի, եւ հիմա կամուրջներու տակ եւ փողոցը գիշերող երկու հարիւր գաղթականները տեղաւորուած են ապահով, մինչեւ գործի երթալը նոյն պարոնի միջնորդութեան շնորհիւ։ Մօնփէլիէի նահանգային տեղաւորման վարչութեան տեսուչը խոստացաւ, առաջին առթիւ տեղաւորել հայ գաղթականները, իբրեւ պատերազմի զոհեր։ Ֆրանսացի այգետէրերը շատ գոհ են հայ աշխատաւորներէն եւ ժամանակէն առաջ փոքր խումբերով հայ բանուորներ կը վարձեն եւ կը փոխադրեն իրենց մօտ։ Նախապատուութիւն կը տրուի կիներուն, որոնք (կտրելու համար) պիտի ստանան օրական, 18 ֆրանք։ Կիներու մեծ պահանջ կայ։ Ժամանակին գործ կը բացուի նաեւ այրերու։

Սաքօ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ «ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է»

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Երբ պզտիկ էի ինծի կը թուէր թէ կը բաւէ որ դուռս փակեմ իր մուտքը արգիլելու համար բայց հետզհետէ կը զգամ որ ան ներկայութիւն մըն է որուն կարելի չէ դիմադրել։ Քեզմէ կախուած չէ զայն հիւրասիրել կամ ոչ։ Իրիկնամուտի մը յանկարծ կամ արեւածագի մը՝ կը բռնէ կոկորդէդ ու չես գիտեր ուրկէ կը մտնէ մարմինէդ ներս ու բնակութիւն կը հաստատէ առանց հրամանի։

Անցեալ տարի աշնան, անձրեւոտ երեկոյով մը հանրակառքով կուգայի քաղաք։ Չձանձրանալու համար կը կարդայի։ Դէմս նստած էր երիտասարդ աղջիկ մը։ Ինչպէս պատմել։ Աղջիկներ կան որոնց քովէն կարելի է անցնիլ անտարբերութեամբ, ուրիշներ ալ որ առաջին նայուածքով իսկ կը խռովեն քեզ։ Խոր, խաժ ու չար աչքեր ունէր։ Բայց ի՜նչ աչքեր։

Տարօրինակ է։ Մարդիկ կան որ կիներուն վրայ կը նային զարմանալի աչքերով։ Օրինակ ոմանք անոնց վրայ կը սիրեն ձեռքերը։ Գիտէ՞ք։ Ի՜նչ ձեռքեր կան։ Քնքուշ, թարմ, փափուկ, երկար, խնկագոյն մատներով։ Ուրիշներ ալ որ կը սիրեն ոտքերը, այո՛, մի՛ ծիծաղիք, ես գիտեմ մէկը որ կինը կը դատէ իր ոտքերէն։ Ճաշակի խնդիր է։ Կան ալ որ կը սիրեն կնոջ մարմինը ընդհանուր առումով կամ մարմինին զանազան մասերը։ Կան որ կը սիրեն վարսերը առատ, թաւշափափուկ, սեւ ու երազական։ Ես կնոջ վրայ կը սիրեմ աչքերը։

Աչքերը՝ սիրոյ պատուհան։ Հոգիի բաց դուռ։ Անուշ աչքեր։

Երբեմն աչքերս կը փակեմ ու կը յիշեմ բոլոր աչքերը որ տեսած եմ, որոնց մէջ ընկղմած եմ ինչպէս թիթեռնիկը լամբարի լոյսին մէջ, ինչպէս սիրահար ու յուսահատ մարդը խոր ու մութ ծովի մը մէջ։ Ոմանք սեւ են, կայծկլտուն ու խռովիչ բիբերով որ կ'անհանգստացնեն զիս։ Ուրիշներ որ կը ժպտին արցունքներու մէջէն։ Մանկիկի անուշ ու արտասուաթոր աչքեր։ Բայց հաւատացէք անոր աչքերն են միայն որ բոլորէն աւելի կը գինովցնեն ու կը տիրեն զիս։ Յանկարծ կ'երեւին, երկար ու թաւշային արտեւանունքներու ետեւէն, կը խոշորնան, կը խոշորնա՜ն... կը նային աչքերուս ու այնպէս կ'անհանգստացնեն զիս որ արտասուելու մեծ փափաք մը կոկորդս կը սեղմէ։ Կը նայիմ։ Կը նայիմ ու քանի նայիմ այնքան աւելի արտայայտիչ կը կը դառնան։ Կը տեսնեմ դաշտանկարներ զոր սիրած եմ, ծառեր մեծ ու գեղեցիկ հասակներով։ Տուն մը խոնարհ՝ խեղդուած առատ կանանչութեան մէջ։ Հոր մը՝ որուն վրայ կը կախուի սարփինայի մը ծանրաբեռնուած մէկ ճիւղը։ Ու աչքերը աւելի կը խոշորնան։ Կապոյտ ու անրջային յատակի մը վրայ։ Յանկարծ կը դառնան որոշակի։ Բիբերը աւելի չարաճճի կը դառնան ու կարծես կը խօսին ինծի՝ քաղցր ու ջերմ բառերով։

Երբ առաջին անգամ նայեցայ անոր աչքերուն անդիմադրելի ու մեծ փափաք մը ցնցեց զիս զանոնք համբուրելու։ Երկվայրկեան մը սեւեռուն նայեցայ անոնց խորը ու թուեցաւ թէ սիրտս կը մեծնայ ու կ'ուռի։ Շրթներս սկսան դողալ անուշ սարսուռով մը։ Ան զգաց նայուածքիս ծանրութիւնը ու նայեցաւ բիբերուս։ Այնպէս խռովիչ էր իր նայուածքը որ, հակառակ հպարտութեանս աչքերս վար կախեցի ու զգացի առաջին անգամ ըլլալով որ պարտուեցայ։ Այո՛, յստակօրէն գիտեմ որ եթէ այդ վայրկեանին աչքերս խոնարհած չըլլային, զայն սիրած պիտի չըլլայի։

Շարունակեցի կարդալ, բայց չկրցայ կեդրոնանալ։ Տողերուն մէջէն կը ցայտէին անոր խաժ, չար ու խորունկ աչքերը՝ անառակ ու կայծկլտուն բիբերով...։

Կը յիշեմ իր հասակը, իր հագուստը, իր մազերը որոնք առատ էին ու շնորհալիօրէն հաւաքուած իր սպիտակ ծոծրակին ի վար։ Կը յիշեմ իր շրթները, այնպէս ինչպէս որ ես կը սիրեմ, լի, պզտիկ, մսեղ, պտուղի մը պէս որ ամրան լիութենէն կը պատռի, բայց բոլո՛րը կը սրբուին երբ կը մտածեմ իրեն ու մութին մէջէն կ'երեւան անոր աչքերը...։

*
* *

Այսուհանդերձ մտադրեցի որ այլեւս աչքերս պիտի չբարձրացնեմ մինչեւ որ հասնինք, գիտէք որ հպարտ եմ ու կը յաւակնիմ տիրել ինքզինքիս։ Սկսայ կարդալ բայց մեծ ու ճակատագրական զգացում մը սկսաւ բռնել սրտիս մէջ։ Կը զգայի իր զօրկը, իր ձայնը որ ուժգնօրէն կը խօսէր ինծի։ Կը պոռար ու կ'անհանգստացնէր զիս։ Կը վախնայի որ կը կորսնցնեմ այդ սքանչելի աչքերուն յիշատակը ու գէթ անգամ մը եւս զանոնք սեւեռելու ցանկութիւնը կը դղրդէր զիս։ Երկար ու յամառ կռիւէ յետոյ, պարտուեցայ ու երբ բարձրացուցի աչքերս՝ հանրակառքը կանգ առած էր։ Ան վար իջաւ արագ ու խուսափուկ քայլերով ու մտաւ անմիջապէս մօտիկ ամարանոցէ մը ներս։ Դուռը չփակած իր սիրուն գլուխը դարձուց ետ ու նայեցաւ ինծի։ Հաւատացէք, տղա՛ք, որ դիպուածով չէր որ ան նայեցաւ աչքերուս երկար ու ծանր նայուածքով մը։ Հանրակառքը դեռ կեցած էր։

(Շար.) Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

տարար քաղաքականութեան, իրաւարարութեան եւ խաղաղութեան»:

Բուռն ծափեր կը թնդացնէին սրահը, ողջունելով երկու նախարարներուն, մանաւանդ Պրիանի ճառերը:

Նոր դէպքեր Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ծանր դէպքեր պատահեցան Հինգշաբթի օր:

Առենէ մը ի վեր, Զօր. Քոնտիլիսի կառավարութիւնը բուռն յարձակման կ'ենթարկուէր թէ ազատականներուն եւ թէ միապետականներուն կողմէ: Առաջինները կը մեղադրեն զօրավարը թէ չափազանց հաճոյակատարութեամբ կը վարուի այն զինուորական շրջանակներուն հանդէպ որոնք ուժ տուած էին Փանկալոսի: Իսկ միապետականները առիթի կը սպասէին, այդ վէճերէն օգտուելու համար: Փանկալոս իշխանութեան գլուխ հասած ատեն հանրապետական պահակներու գունդ մը հաստատած էր, որ իրականին մէջ իր դիկտատորութեան անձնապահ գունդն էր: Նոր կառավարութիւնը կը խորհէր լուծել այդ գունդը, բայց կը ձգձգէր խոհեմութեան համար: Վերջապէս որոշում տուաւ: Չորեքշաբթի օր, երբ իմացան լուծման որոշումը, գունդին սպաները զինուորներուն հետ Աթէնքէն դուրս ելան եւ ըմբոստական արարքներ կատարեցին արուարձանի մը մէջ: Կարելի եղաւ զսպել շարժումը: Հինգշաբթի, կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս լուծել գունդը: Կարգ մը վաշտեր շարունակեցին դիմադրել: Յետոյ բանակցութիւններ կատարուեցան, որոնք նպաստաւոր ելքի մը յանգելու վրայ էին, երբ յանկարծ հանրապետական գունդը Աթէնք մտնելով, կրակ բացաւ կառավարական զօրքին վրայ: Եւ ծայր տուաւ փողոցային կռիւ մը, որուն մասնակցեցան հրասայլեր ալ: Ջանազան ընդհարումներէ վերջ, որոնք տեւեցին մինչեւ իրիկուն, պահակները վերջապէս անձնատուր եղան, եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ: Առիթէն օգտուելով, խռովութիւն սերմանեցին նաեւ համայնավարներն ու միապետականները: Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, սպաննուած են 23 հոգի, վիրաւորուած՝ 150: Ըմբոստներուն դատը սկսաւ երէկ իսկ: Բազմաթիւ համայնավարներ եւս ձերբակալուած են: Սելանիկի մէջ ձերբակալուեցան 11 համայնավարներ, որոնք փողոցները կը պտտէին կարմիր դրօշներով, եւ «ուքի՛ ապստամբութեան համար» նշանախօսքերով: Կալանաւորներուն մէջ կան նաեւ քանի մը արքայական պետեր, նախկին նախարար Վօցեքիս եւ խմբագիր մը:

⁂ Աթէնքէն «Տէյլի Նիւզ»ի կը հեռագրեն թէ ուրիշ յեղափոխութիւն մը մօտալուտ է Յունաստանի մէջ: Կ'ըսուի թէ Զօր. Փլասթիրաս, արքայականներուն պետը, կը պատրաստուի Աթէնքի վրայ քալել:

Գահընկէց Եորկիոս թագաւորը Անգլիայէն Ռումանիա մեկնեցաւ, ուր պիտի սպասէ դէպքերու ընթացքին:

Խնայողութեան կացինը կը գործէ

Առջի օր նախարարական խորհուրդը գումարուելով Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ, վաւերացուց կարգ մը նոր խնայողութիւններ և բարեկարգութիւններ:

Այսպէս, պիտի ջնջուին 106 փոխ-կառավարչութիւններ և 70 ընդհ. քարտուղարութիւններ: Պատերազմական նախարարութեան մէջ, պիտի կրճատուին 2700 սպաներ, առժամեայ 1200էն զատ, որով ընդհ. թիւը պիտի իջնէ 28,800ի, մինչ 35,000 էր 1914ին: Աստիճանաբար արձանագրութեան տարիք պիտի վերահաստատուի 21ը, որ նախապատրաստական քայլն է մէկ տարուան ծառայութեան: Անմիջապէս պիտի զեղչուի հեծելազօրքը, կրճատելով 7000 ձի, յետոյ 10,000, առանց հաշուելու 2000 ձի՝ ոստիկան զինուորութենէն: Շատ մը զօրանոցներ, զինուորական հողեր եւ կահ կարասիներ պիտի փոխանցուին պետութեան: Պիտի ձուլուին ծովային եւ ազգային ոստիկան-զինուորութիւնը: Ներքին նախարարութեան պիտի կապուի գաւառական կամ շրջուն ոստիկան-զինուորութիւնը, որ պիտի կոչուի շրջուն հանրապետական պահակազօրք: Պիտի ձուլուին պատերազմական և ծովային նախարարութեանց գնումներու ճիւղերը, Ազատագրուած նահանգներու վարչութենէն անմիջապէս պիտի ջնջուին 42 կեդրոնական և 446 գաւառային պաշտօններ: Յառաջիկային պիտի ջնջուին նաեւ ուրիշ պաշտօններ: Իւրաքանչիւր նահանգապետութեան մէջ, ճիւղերը եօթէն պիտի զեղչուին 2ի:

Խնայողութեանց գործադրութեան պատճառով, կառավարութիւնը որոշեց պետական պաշտօնի ո՛ր և է մրցում չբանալ մինչեւ 1927 Յունուար 1:

Վրէժ պիտի լուծէր

Ժնեւի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Լէոփոլտ Կրունպէրկ անուն ռուս դերձակ մը, որ կ'ուզէր սպաննել Ազգերու Դաշնակցութեան Ժնեւի պատուիրակը, Մոթան, քանի մը տարի առաջ սպաննուած Վորովսկիի վրէժը լուծելու համար:

Հայկ. կալուածները Գարթալի մէջ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ կառավարութեան որոշումով, պոլսեցի եւ գաւառացի թրքահպատակ Հայերէն անոնք որ բնաւ տեղ մը չեն փոխած, ետ պիտի առնեն Գարթալի եւ Փէնտիկի մէջ իրենց ունեցած հողերն ու կալուածները: Եւ պիտի կրնան բնակիլ նոյն գաւառներուն մէջ:

Սպանիա վերջնապէս քաշուեցաւ

Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ Սպանիա վերջնապէս որոշեց քաշուիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն: Շուտով պիտի ղրկէ իր հրաժարագիրը: Ժողովին բացումէն ի վեր, Սպանիա ձեռնպահ կը մնար. բայց հիմա որ հաստատուեցաւ Գերմանիոյ ընդունելութիւնը, այլ եւս չուզեր մնալ, քանի որ մնայուն աթոռ չեն տար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ:

Ինչպէս յայտնի է, Պրազիլիան ալ քաշուած է այս պատճառով: Քուպան ալ մնայուն աթոռ կը պահանջէ, մերժելով՝ առժամեան...

Ֆրանսերէնի միջադէպը

Մարսիլիայէն նաւազներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ խնդրեց ազդու միջոցներ ձեռք առնել, թրքական բանտէն արձակելու համար «Լօթիւս»ի նաւապետը: Ծերակուտական Բլօց կառավարութիւնը պիտի հարցապնդէ այս առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի 21 Սեպտ. Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, Քաֆէ Րօշէր, 128 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, մէթրօ Օտէօնի դիմաց: Օրակարգ շրջանային ժողովի օրակարգ՝ քննութիւն: Անհրաժեշտ է միասին ունենալ անդամատետրերը:

Հ. Յ. Դ. կուս. դասընթացքի ներթական դասախօսութիւնը Հինգշաբթի 16 Սեպտեմբեր ժամը 9ին «Ռոստոմ» Լսարանական Միութեան սրահը, 129 Ֆօպուրկ տիւ Թամփլ, մէթրօ : Պէլվիլ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը այսօր, կիրակի եղանակի Ա. մրցումը պիտի կատարէ C. O. Billancourtի Ա. խումբին դէմ: Ժամադրավայր Porte de St. Cloud, ժամը ճիշդ 1ուկէսին:

Պահեստի եւ Բ. խումբերը պիտի մրցին E. P. P. Pantinի Ա. եւ Պահեստի խումբերուն դէմ: Կը խնդրուի բոլոր խաղացողներէն անպայման ներկայ ըլլալ Opéraի ելքին կողմը ժամը ճիշդ 12.30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. Montmorencyի պահեստի խումբին դէմ A. S. M.ի մարզադաշտին վրայ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հեծելանիւի տարեկան մրցումը տեղի կ'ունենայ 19 Սեպտ. ժամը 2.30ին, Paris-Melun երթուղարձ մօտաւորապէս 88 քիլոմէթր երկայնութեամբ: Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն մասնակցիլ, հաճին գի մել կիրակի 12 Սեպտ. ժամը 9էն 12 Montrougeի մարզարանը (Stade Montrouge), արձանագրուելու համար:

* * *

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ԺԻՒՎԻԶԻԻ ԴԷՄ

Խիզախ քայլ մը կ'առնէ «Արմէնիա» մրցելով այսօր պատուոյ դասակարգի լաւագոյն խումբերէն E. S. Juvisyի առաջին խումբին դէմ, որուն առջեւ ինչ ինչ խումբեր գլուխ ծռած են մասնաւորապէս իր մարզադաշտին վրայ:

Այս անգամ իր ուժէն քիչ մը վեր փորձ կ'ընէ եւ կը յուսայ յաջողիլ, կրթնած իր սեփական ուժերուն:

⁂ «Արմէնիա»ի պահեստին կը մրցի առաջին դասակարգի նախապատրաստականէն A. C. Houillesի առաջինին դէմ: Փարիզէն եկողները պէտք է առնեն Բօրթ Շամբէրէէն 63 թիւ թրամվէյը եւ իջնեն Կրանդ Սէրֆ-Պէզօն:

Առաջին խումբին հաւաքավայրն է ժամը 1ին Place St. Michelի մէթրօի ելքը:

Հ. Թ.

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ռոքոքոյի և ուրիշ ասեղնագործութեան համար գործաւորուհի կ'ուզուի: Դիմել Տիկ. Առապաճեանի, 53, Ռիւ տը լա Վիլէթ, Բրէ Սէն Ժէրվէ, Մէթրօ: Տանիւպ: Նոյն իսկ 15 տարեկան աղջիկներու յարմար գործ, իսկոյն լաւ վարձատրութիւն:

ԳՏՆՈՒԱԾ

Օգոստ. 29ի «Յառաջ»ով փնտռուած Եօզղատցի Յակոբ Գալայճեանի հասցէն է.

294, Ռիւ Վանտոմ, Լիոն:

Լոյս տեսաւ «ԲՈՒԺԱՆՔ»ի 3րդ թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ:

ԿԱՐԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ամսոյս 16ին պիտի բացուի նոր հիմնուած հայկական Արաքս կարի արհեստանոցը: Այդ առթիւ աշխատութեան համար բոլոր արձանագրուողները այդ օրուընէ սկսեալ թող դիմեն արհեստանոց հետեւեալ հասցէով՝ 33, Rue, Croulebarbe, Massis & Mélikian. Իջնել Métro Italie.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

15 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 176 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԴԷՄ – ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ ԻՆԿԱԾ ՏԱՇԵՂՆԵՐ

Ծովուն մէջ ինկած տաշեղներ են մեր արմատախիլ բազմութիւնները, Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա: Բայց առանձնապէս՝ այն սերունդը որ ոչ հայր ունէր, ոչ մայր, երբ աչքերը բացաւ լոյսին:

Անցեալ շաբթու, մենք արծարծեցինք չափահաս որբերու խնդիրը, պարզելով անոնց տառապանքը՝ երկիրէ երկիր, հեռաւոր ագարակներէն մինչեւ Փարիզի պողոտաներուն վրայ: Եւ շեշտեցինք թէ այս կացութեան գլխաւոր պատասխանատուներն են Երեւանի վարիչները եւ Բարեգործականը, որոնք մանր-մանր կը բրդեն, մինչ ամբողջ սերունդ մը կը թարթափի անստուգութեան մէջ, կամ վարձու կը տրուի մաս-մաս: Պատսպարաններէ արձակուած կամ անորոշութեան մատնուած բոլոր չափահաս որբերը հաւաքելով, մէկ շոգենաւ չեն լեցներ: Հետաքրքիր էր իմանալ թէ՝ Երեւան, որ այնքան կը պարծենայ խորհրդային իշխանութեան բարիքներով, չէ՞ր կրնար կարմրադրօշ նաւ մը ապահովել, զանոնք Հայաստան փոխադրելու համար:

Կամ Բարեգործականը, որ հետզհետէ սեղանաւորական հաստատութիւն մը կը դառնայ, չէ՞ր կրնար անոնց նաւուղչէքը ճարել: Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ յունական կառավարութիւնը, որ յանձն առած էր շոգենաւ տրամադրել հայ գաղթականներուն փոխադրութեան համար, այժմ որոշեր է մարդագլուխ ինը շիլին վճարել, քանի որ շոգենաւը շատ խոշոր հաշուեգայ հազար հոգիի համար: Բարեգործականը իր սովորական կամուտներէն զատ, այսօր ձեռքի տակ ունի խոշոր պահեստ մը, Մելքոնեան նուէրը: Այդ գումարէն 70—80,000 ոսկերլին աւարի տրուած է արդէն, եւ մնացածն ալ ապահովաբար պիտի հալի, շնորհիւ խարդախ կարգադրութեան մը, որ «ազգային բարեգործութիւն» կոչուեցաւ: Իսա տղոց փոխադրութիւնը ո՛ր և է Մուշեղի մը տըրուած կաշառքէն կամ անոր յաջորդներուն վայելած պաշտոններէն աւելի չպիտի արժէր: Ինչո՞ւ թոյլ կուտան որ հարակ «իմարէթխանէ»ի մը վերածուի գործարանը, փոխանակ արագ հաշուեյարդարի մը ենթարկելու զայն եւ գոյացած դրամը ուղղակի հայ ժողովուրդի բարիքին գործածելու: Այդպիսի կարգադրութիւն մը մէկ հարուածով պիտի փրկէր բազմաթիւ չար սերունդը, և դեռ ահագին գումար մըն ալ պիտի մնար տրամադրելի:

«Մինչեւ աղը հասաւ, մատաղը հատաւ»: Անտէր-անտիրական, որբանոցներէն արձակուած տղաքը ման կուգան Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ, ագարակներու մէջ աքնելով, կամ ճարահատ, իրենց շունչը մեծ քաղաքները առնելով: Մենք չենք ուզեր զգացումներով տարուիլ եւ անպատճառ որբերուն կողմը բռնել: Գիտենք. անոնց մէջ ալ, ինչպէս աւելի տխտաւորներուն մէջ կան անպայ տարրեր, որոնք խոյս կուտան ո՛ր և է աշխատանքէ, կամ կը սիրեն արկածախնդրութիւնը: Բայց այդ մասնակի պարագան չարդարացներ մեր ապիկարութիւնը: Մենք պարտաւոր ենք հասկնալ այդ նաւաբեկ սերունդին հոգեբանութիւնը: Պարտաւոր ենք փրկել զայն, երջապէս, այն յամր խաչելութենէն որ կը տեւէ տարիներէ ի վեր:

Որբերը իրենք միութիւն մը կազմեր են, որ կ'ուզէ գտնել իր համրանքը, կապ հաստատել եւ աչքի առջեւ ունենալ ամբողջ պատկերը: Աւելի բարոյական հաստատութիւն մըն է այդ կազմակերպութիւնը, եւ հազիւ պատահական գումարներ կրնայ ճարել, այս կամ այն տղուն պանդոկի կամ ճամբու ծախքը վճարելու համար: Իսկ ասդին, Փարիզի եկեղեցիի բակին մէջ բոյն դրած են խատուտիկ մարմիններ, որոնք զանազան գործեր կը կատարեն, բայց կարծես մոռցած են Ապրիլի սերունդը: Անոնք շատ անգամ խմբագրատուններու հասցէն կուտան, երբ մէկը ափ առնէ ժամուն դուռը: Ունինք Տիկնանց միութիւն մը որ նուիրատուներ կը ղրկէ սահմանէն անդին, մինչեւ Պելժիա... «Ֆրանսահայ Տուն» մը շինելու համար Հայաստանի մէջ. բայց չի մտածեր թէ որբերը տուն ալ կը շինեն, եթէ ինք եւս ձեռք ձեռքի տայ եւ ճիգ մը փորձուի այդ անտէր տղաքը երկիր փոխադրելու: Իսկ մինչեւ այդ, իրեն կամ այլ մարմիններուն կ'իյնայ հետաքրքրուիլ, այստեղ, անոնց անմիջական պէտքերով, գէթ այնքան որքան Տանըմարքայի Օր. Եէփիէ մը: Մինչեւ այսօր, ամերիկացի եւ ուրիշ օտարներ եւ այրեր կը պտտին Երեւանի փողոցներուն մէջ, կամ Միջագետքի անապատները, հայ բեկորներ գտնելու համար: Մենք այդ հերոսութիւնը չենք սպասեր անոնցմէ որ հանրային կը փօխանօթ են իբրեւ «տիկնայք փափկասունք», կամ իբրեւ սալօնական ազգասէր: Բայց իրաւունք ունինք պահանջելու որ քիչ մը իրենց բոլորտիքը նային, եւ միայն պարահանդէսներու առթեն չյիշեն «ազգային մանկտին», կամ «սա գաղթականները»:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏՐԱՊԻԶՈՆՆ ԱԼ ԿԸ ՄԵՌՆԻ...

Պոլսոյ «Իգտամ» թերթը կը գրէ, ճէվտէթ պէյի ստորագրութեամբ.—

«Աղեխարշ ճիչ մը կը լսենք Տրապիզոնէն.— Քաղաքը անտեսապէս կը հիւծի. գործ եւ աշխարհք չկայ, ու ասոր հետեւանքով գաղթը ծայր առած է: Տրապիզոն, որ ժամանակին 40.000 հոգի կը կերակրէր, այժմ չի կրնար 20.000 հոգի իսկ կերակրել:

Մեր պաշտօնակից Եէնի Եօլ կը բացատրէ այս աղէտին պատճառները:

«Տրապիզոն, որ անուն հանած է իբրեւ քաղաքակրթուած, դժբախտաբար կը կորսնցնէ այս փառաւոր անունը: Երբ ոչ-ազգային տարրերը կորսուեցան գացին, Տրապիզոնի հարազատ զաւակները 4-5 տարի տենդոտ գործունէութեան մը լծուեցան: Սակայն Տրապիզոն—Պարսկաստան ճամբան չկրցաւ ապահովել հաղորդակցութիւնը, և ասոր համար օրէ օր պակսեցաւ առեւտուրը Պարսկաստանի և Արեւելեան նահանգներուն հետ:

Տեսնելով որ Տրապիզոնի մէջ այլեւս մեծ գործ չկայ, տեղացի թէ դրսեցի վաճառականները մէկիկ մէկիկ Տրապիզոնէն Պոլիս եւ ուրիշ տեղեր կը գաղթեն: Այս ձեւով Տրապիզոնը բնականաբար օրէ օր կը կորսնցնէ իր առեւտրական և տնտեսական գործունէութիւնը: Եւ երբ Տրապիզոնի պէս կարեւոր նաւահանգիստ մը այսպէս 4—5 տարուան մէջ կը քայքայուի, բնականաբար ան իրեն հետ անդունդ գլորէ նաեւ Արեւելեան նահանգները:

Շատ կսկծալի է Եէնի Եօլի աղաղակը, կը շարունակէ Իգտամ: Տրապիզոն — Էրզրում — Պարսկաստան ճամբուն չգոյութենէն, Արեւելեան նահանգներու անկումն ալ խնդրոյ առարկայ է, այսինքն հարցը մեզի համար կենաց և մահու հանգամանք ունի: Այսօր Տրապիզոն կը մարի, վաղը ուրիշ քաղաքներ կը մարին: Պոլսոյ լքեալ վիճակը պէտք է դաս ըլլայ մեզի»:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԼ ՄՆԱՅՈՒՆ ԱԹՈՌ Կ'ՈՒԶԷ

Թուրք թերթերն ալ սկսած են զբաղիլ Ազգերու Դաշնակցութեան խնդրով, եւ կը դնեն թէ Թուրքիա կ'ուզէ մնայուն աթոռ մը այդ ժողովին: «Ագշամ» խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

«Թուրքիա շահ ունի՞ ժընէվ երթալուն մէջ: Նախ գիտենք որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը միայն տեսական գոյութիւն ունի: Քանի մը պետութիւններ իրենց ձեռքը առած են Խորհուրդը, և իրենց ուզածին պէս կը գործեն: Փոքրերը մնայուն աթոռ չունին և պարզապէս գործիքի դեր կը կատարեն:

Որպէսզի Թուրքիա շահ մը ապահովէ, գոնէ մնայուն աթոռ ունենալու է: Մինչդեռ որոշուած է միայն Գերմանիոյ մնայուն աթոռ տալ: Թուրքիա ինչո՞ւ ընդունի աթոռ մը զոր քիչ եւ անպէտ գտած է Սպանիա:

Եթէ մասնակցինք Ազգերու Դաշնակցութեան, շատ մը պարտաւորութիւններու պիտի ենթարկուինք: Լօզանի դաշնագրին մէջ բազմաթիւ առիթներով յիշուած է Ազգերու Դաշնակցութեան անունը: Փոքրամասնութեանց խնդրին, Նեղուցներու, Թրակիոյ սահմաններուն և ուրիշ խնդիրներու մէջ շարունակ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին կը խօսուի: Եթէ անդամ ըլլանք, ամէն օր նոր միջամտութեան մը պիտի ենթարկուինք: Օր մը՝ Նեղուցները, երբորդ օր մը ուրիշ խնդիր, և այսպէս անվերջ պիտի նեղեն մեզ: Մենք մեր դատը շատ դիւրութեամբ չենք կրնար պաշտպանել հաստատութեան մը մէջ, որ կը հաւատայ թէ, հարիւր հազարաւոր հայ կիներ բանտարկուած են թրքական հարէմներու մէջ... Մենք գործ չունինք ժընէվի մէջ»:

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ նամակը, զոր Ղափանցի Գերասիմ, պոլշեւիկներուն մահացու թշնամին, 1926 Մարտ 27ին ուղղած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան բիւրոյին: Այս այն մարդն է որ գոհացում չստանալով, գնաց ինկաւ «Երեւան»ի եւ երեւանցիներուն փարախը, անկէ սպառնալու համար... Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Ընկէրներ ինձ յայտնի չէ, ներկա Խ. Հ. Կառավարութեան մէջ տիրող բռնութիւնների հանդէպ, թէ ինչ միջոցներէ ձեռք առած Բիւրոյի կողմից:

Սակայն երեք ամիս է որ երկրում մեր ընկերները եւ համակիրները պանտերում են գտնվում:

Շատ պարզ պէտք է լինի բոլորիս համար, թե ինչ վիճակի մէջ են պանտարկեալները եւ նոցա ընտանիքները:

Սակայն բացի թերթերի միջոցով պայքար մղելուց, տրական գործ չեմ տեսնում Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի: Գուցէ միջոցներ ձեռք առուած են, բայց չեմ տեսնում:

Ընկերներ, լաւ լուրերին եւ տեսած իրականութեանը մէջ տարբերութիւններ շատ կա: Ես որպես ականատես այսքանը կասեմ որ, ներկայ Խ. կառավարութիւնը իր բոլոր ուժերը գործածելով միշտ ճընշում է գործում երկրում գտնւող մեր գաղափարակից ընկերների վերա, արմատախիլ անելու Հ. Յ. Դ.եան գաղափարն ու լոզունգը:

Այս բոլորը տեսնելով, Հ. Յ. Դ.նը միայն թերթերի միջոցով և նոցա բռնութիւնների դէմ պայքարում, որոնց համար սովորութիւն և եղած միշտ արհամարհանքի ծաղրի և կատակի տեղ են ընդունում:

Ընկերներ դուք պէտք և բաւականացած լինիք 21 թւից մինչեւ այսօր 26 թիւ նոցա հանդեպ մեղմ վարվելուց եւ անպատիժ թողնելուց:

Մեր թերթերը, առաւելապէս «Դրօշակ»ը եւ «Յառաջ»ը այն որ կարեւոր և իր հերթին եւ իր ժամանակին պայքարում են: Որպէս յեղափոխական առաջարկում եմ, արդէն ժամանակն և Հ. Յ. Դ. իր ուժը ցոյց տալու — միայն սվինով: Համոզված եմ սվինով միայն կարող կլինենք մեր ուժը ցոյց տալ և սվինով կարող կլինենք մեր տուժող ընկերների կեանքը փըրկել, եռանդ ու զարկացում տալ մեր կուսակցական ընկերներին:

Պէտք և նկատի ունենալ ցարի ռէժիմը, որը կատարեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Այժմ, Հ. Յ. Դ. ուժը սորա մէջ պետք և ցոյց տալ, անցնելով գործնականի: Միեան ներկա բռնակալների ճընշման առթիւ կարող կլինենք մեր շարքերը խըտացնել եւ առաջ քայլել: Իսկ եթէ նորէն համբերենք, կամ տատանւենք, համոզված եմ, Բաջազնունիների յայտարարութիւնները անշուշտ պետք է իրականանան:

Այս բոլորից հետոյ ձեզ յայտնի է իմ ընդունակութիւնը, որպէս զինքի ուժ, պատրաստ եմ առաջին հերթին ենթարկվել եւ լսել ձեր կարգադրութիւններին, զոհվելու Հ. Յ. Դ. գաղափարի եւ հայ ժողովուրդի արթար պահանջների ու նրա ազատութեան համար: Իմ դիմումը ուժի մէջ և մինչեւ մի ամիս. ժամանակակից անց ես ազատ կ'լինեմ իմ դիմումի ուժից, բոլոր պատասխանատվութիւնը թողնելով ձեզ վերա:

ՂԱՓԱՆՑԻ ԳԵՐԱՍԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր ազդարարութիւն մը Թուրքիոյ

«Լօթիւս»ի նաւապետը բանտէն արձակուած չըլլալով, վարչապետը իր քով կանչեց դեսպան Ֆեթհի պէյը եւ ազդու շեշտով մը ազդարարեց թէ Ֆրանսա այլ եւս չի կրնար սպասել:

Ինչպէս յայտնի է, երկու կողմն ալ ընդունած են որ վէճը Լա Հէյի Իրաւարար Ատեանին յանձնուի. բայց Թուրքերը կը շարունակեն քաշքշել դատը: Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ երկրորդ դատավարութիւնը: Ֆրանսացի նաւապետին փաստաբանը պահանջեց առժամապէս ազատ արձակել [illegible] որ բանտը կը մնայ քառասուն օրէ ի վեր: Դատարանը յետաձգեց իր որոշումը:

⁂ Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Նաւապետ Տէմօն ազատ արձակուած է Երկուշաբթի օր, 6000 ոսկի երաշխաւորութեամբ: Արձակուած է նաեւ թուրք նաւապետը: Դատարանը այս որոշումը տուած է, կ'ըսեն, հիմնուելով մասնագէտներու տեղեկագրին վրայ, որ արկածին պատասխանատու կը համարէ աւելի թուրք նաւապետը քան Ֆրանսացիները:

ՁԱԽՈՂ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԴԷՄ

Մահր սպառնալիք Ֆրանսայի հանդէպ

Շաբաթ առտու ժամը 10ին, մինչ Մուսոլինի պաշտօնատուն կ'երթար, քարակոփ երիտասարդ մը ռումբ մը նետեց ինքնաշարժին դէմ: Ռումբը կառքի ապակիին զարնուելով, գետին ինկաւ եւ պայթեցաւ: Ինքնաշարժը շարունակեց ճամբան: Պայթիւնը շատ ուժգին էր: Զարդուփշուր եղած բեկորներ վիրաւորեցին ութը հոգի, որոնք հիւանդանոց փոխադրուեցան: Քարակոփը անմիջապէս ձերբակալուեցաւ Մուսոլինիի հետեւորդ զինուորներուն կողմէ եւ խոստովանեցաւ թէ առտուն արտասահմանէն հասած էր, լեռներէն անցնելով: Անցագիր չունէր: Դիկտատորը ո՛ր եւ է վնաս չկրեց:

Ահաբեկիչը, Ճինօ Լիւչէթթի, յայտարարեց թէ պատերազմի միջոցին ծառայած է իբրեւ աշխատաւոր եւ թէ յատկապէս եկած էր Մարսէյլէն, Մուսոլինին սպաննելու համար: Այն առտուն սպասեր է սրճարանը, պալատին ճամբուն վրայ, որպէսզի Մուսոլինիին անցնի: Վրան ունէր նաեւ ատրճանակ մը: Ձերբակալութենէն անմիջապէս յետոյ բանտ առաջնորդուեցաւ գոց ինքնաշարժով մը, ամբոխին թշնամական ցոյցերուն տակ:

Արկածէն անմիջապէս յետոյ, Մուսոլինի պատշգամը բարձրանալով, բուռն ճառ մը խօսեցաւ:

— «Կ'ուզեմ այս պատշգամէն ձեզի արտասանել քանի մը լուրջ խօսքեր, որոնց իմաստը պէտք է լաւ հասկնան անոնք որոնց ուղղուած են իմ խօսքերս: Պէտք է վերջ տալ այս բաներուն: Պէտք է վերջ տալ կարգ մը յանցապարտ, անլուր թոյլտուութիւններու, սահմանէն անդին...»:

Այս միջոցին ամբոխը մոլեգնօրէն կը ծափահարէր, գըլխարկներ եւ թաշկինակներ շարժելով: Մուսոլինի քանի մը վայրկեան կանգ առնելէ յետոյ շարունակեց.

«... Եթէ իրապէս կարեւորութիւն կուտան իտալական ժողովուրդի բարեկամութեան զոր այս կարգի դէպքեր կրնան վտանգել մահացու կերպով: Հաստատապէս կը կարծեմ նաեւ թէ հարկ է ուրիշ միջոցներու դիմել (աղաղակներ,—կախաղա՜ն): Եւ այս՝ ինծի համար չէ որ կ'ըսեմ. որովհետեւ ես իրապէս կը սիրեմ վտանգի մէջ ապրիլ, այլ իտալական ազգին համար, որ կեն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՆԻԹՕ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ

Օրուան մարդ է, նորէն, Մուսոլինի, նոր մաՀափորձին առթիւ։

Շատ գրուած է իր մասին, բայց կ'արժէ ներկայացնել կարգ մը գիծեր, եթէ ոչ իր կեանքը, Հասկնալու Համար իր փիլիսոփայութիւնը, որ խտացած է ֆաշիսմի մէջ։

Նափոլէոն սովորութիւն ունէր ըսելու. «Telle chef, telle armée»։ Մակեդոնական փաղանգները չէին որ Հնդկաստան արշաւեցին, այլ Աղեքսանդր։ Ամէն ընկերային, ազգային շարժման վերեւ կը կանգնի անՀատ մը, Հերոս մը։

Խուրձաւորներու (ֆաշիստ) բանակն ալ գոյութիւն պիտի չունենար եթէ Մուսոլինի չըլլար։

Մուսոլինի ծնած է 1883 յուլիսին Ցովիայի մէջ։ Որդին էր դարբինի մը, Աղեքսանդր անուն եւ վարժուՀիի մը, Ռոզա։

Կանուխէն որբացած՝ Համակերպութեամբ խմած է կեանքի դառնութիւնները։ Մայրը թախանձագին կը դիմէ Համայնքին՝ ձրի ուսում ապաՀովելու Համար։ Կը դրուի Ֆորլիի վարժապետանոցը, որուն շրջանն աւարտելով կ'ըլլայ տարրական նախակրթարանի ուսուցիչ։

Ինչպէս պաշտօնակիցներուն մեծ մասը՝ կը յարի ընկերվարութեան եւ արդէն կը դառնայ քիչ ատենէն ամենէն թունդ քարոզիչը։ Կը լքէ վարժապետութիւնը, եւ կ'անցնի Զուիցերիա։ Ժընեվի մէջ դարբին է, որմնադիր է օրապաՀիկ մը ճարելու Համար։ Կ'ապրի գործաւորի կեանք, միշտ գործաւորներու Հետ, միշտ աւելի ջերմ պաշտպան դառնալով բանուորական շարժման։

Օր մըն ալ կը մնայ անգործ՝ պատառ մը Հացի կարօտ։ Հետիոտն կը մեկնի Լօզան։ Ժամեան եւ ոխերիմ կամուրջի մը տակ։ Ոստիկանութիւնը կը նշմարէ անտուն եւ անպատսպար ճամբորդը, կը ձերբակալէ եւ սաՀմանէն կը Հեռացնէ իբրեւ դատարկապորտ։ Մինչեւ Լօզանի ժողովին նախօրեակը իր մուտքն արգիլուած էր Զուիցերիա։

Իտալիոյ մէջ ընկերվարական շարքերու եռանդուն կազմակերպիչն է, Avanti! թերթին լրաբերը, խմբագիրը եւ վերջապէս տնօրէնը։ Լրագրութեան մէջ կը կազմուի իր միտքը, ընկերվարութեան շարքերուն մէջ՝ ամբոխավարը։ Իտալական ընկերվարական տեսաբաններու, Թուրաթիի, Ֆէրրիի, Մոտիլյիանիի քով Մուսոլինի գործիչն է, Հարուստ զաւակը ընչազուրկ դասակարգին։ Համաժողովներու մէջ յանդուգն առաջարկներով նշանաւոր կը դառնայ, կ'ընդվզի պետերու դէմ։

1912 Ճենովայի ընկերվարական Համաժողովին՝ Ժորժ Սորէլ մարգարէացած է Մուսոլինիի ապագան։ «Այս մարդը Միջին դարու խմբապետներուն կը նմանի։ Օր մը բանուորական բանակի մը գլուխ անցած տիկտատորութիւն պիտի Հաստատէ»։ Սուդգիւ բանակի մը գլուխ անցած միապետութեան դիմաց ճիշդ տասը տարի ետք, բայց այդ բանակը բանուորական չէր, նոյն իսկ Հակաբանուորական էր։

1914ին Համաեւրոպական պատերազմը Իտալիոյ ընկերվարութիւնը կը գտնէ ծանր կացութեան մը առջեւ։ Միջազգայինը (Ինդերնասիոնալ) ցնդած էր։ Գերման ընկերվարականներ խանդավառօրէն կ'երգէին «Տեօյչլանտ իւպէր Ալլէս»։ Ֆրանսացի եւ պելժ ընկերվարականներ չխորած՝ աշխարհի Հանրային կարծիքին կը դիմէին։ Իտալացի ընկերվարականներ գրեթէ անտարբեր՝ անորոշ դիրք մը կը բռնէին։ Մուսոլինի, միշտ վճռական, կ'առաջարկէ պատերազմի մղել Իտալիան դաշնակիցներու կողքին։ Հիասթափուած Համամարդկային եղբայրութեան գաղափարի իրագործումէն՝ ազգայնական ընկերվարութիւն կը քարոզէ։ Ընկերվարական ժողովը կը մերժէ այդ առաջարկը, Մուսոլինի կը Հրաժարի ընկերվարութեան առաջնորդութենէն եւ կը Հիմնէ «Բօբօլօ տ'Իթալիա» թերթը (1914 Հոկտ.) բուռն պայքար մղելով երեք ընկերներուն դէմ, Աւստրիոյ դէմ։

Իտալիոյ պատերազմի մասնակցութեան ջերմ կուսակից, կամաւոր կ'արձանագրուի, տասնապետ կ'անուանուի, կը վիրաւորուի եւ յաղթական կը վերադառնայ լրագրողի խցիկը։

Պատերազմը յեղաշրջեց Մուսոլինին, գոնէ իր ծրագիրը։ Լուռ, մենակեաց, վերապաՀ, յոռետես, խիզախ՝ Մուսոլինի կը մնայ նոյնը շատ կէտերու մէջ։ ՅովՀաննէս Աւետարանիչին սկզբնաւորութիւնը, «Ի սկզբանէ էր բանն», խորթ է իրեն Համար։ Ֆաուսթի բառերը, «Ի սկզբանէ էր գործն», կը յարմարի իր խառնուածքին եւ իր նշանաբանը կ'ըլլայ։ «Ընելու է, գործելու է, նոյն իսկ սխալ գործելու։ Ցնեելու է, ամէնը Հոս է. տեւողը իրաւունք ունի»։ Ամբոխավար մըն է, ամբոխին Հոգեբանութիւնը մօտէն ճանչցող, ամբոխի զաւակ, կարելի է ըսել։ Իր նկարագիրը Համաձայն է այդ Հոգեբանութեան։ «ԳոՀացնելու է ամբոխը որ երկու բնազդ ունի՝ փոփոխութիւն եւ Հաստատութիւն»։

Մուսոլինիի վարդապետութիւնը, ֆաշիսմը, եզական խառնուրդ մըն է Շառլ Մոռասի արքայականութեան, Նիցչէի ուժի [illegible] պաշտամունքին, Սորէլի յեղափոխական սէնտիքալիզմի վարդապետութեանց։ Հիացող մըն է Ց.Ք. Կիւսթավ Լը Պոնի, որուն նման Հակաժողովրդ. է, Հակառամկավարական, Հակընկերվարական, մոռնալով որ Լը Պօն ազատական է եւ Հակալատին եւ տխուր բաներ գրած է Իտալիոյ մասին։

Իտալացի վարչապետ մը, Մասսիմօ տ'Ազէլյիօ, սովորութիւն ունէր ըսելու. «Իտալիան կազմուած է, կը մնայ կազմել Իտալացիները»։ Կէս դար ետք՝ Մուսոլինի նոյնը կը կրկնէ Իտալական միութեան վաղորդայնին։ Նոր վարդապետութիւն մը պարտադրելով, նոր կրօն մը տալով, նոր Հոգի մը կազմելով՝ կ'ուզէ նոր Իտալացին կազմել։ Երկու տարեկանէն Իտալացին ֆաշիստ է։ Երախաներ միայն կը մնան դուրս։ Մանուկները կը կազմեն պալիլաներու շարքերը, պատանիներ եւ երիտասարդներ կօլիարտիներու փաղանգը։ Դպրոցին մէջ եւ դպրոցէն դուրս, Հրապարակի վրայ այդ կրօնը կը քարոզուի։ Մուսոլինի կ'ընդունի Մոնթէնիի եւ Շոփէնհաուէրի նման որ միտքը երկրորդական է կարեւորը կամքն է, նկարագիրը։ Իմացականութեան փայլին տեղ Մուսոլինի դարբինի զաւակ, կ'ուզէ դարբնել Իտալացիին նկարագիրը։

Ցուցէն օժտուած է աշխատելու արտակարգ կարողութեամբ։ Կը վարէ բազմաթիւ նախարարութիւններ եւ մինակը կը կառավարէ եւ կուսակցական եւ պետական գործերը։ Կրթական բարենորոգումներով, իմաստասէր Ջէնթիլէի գործ, կ'ուզէ պարտադրել աշխատութիւն ամէնուն, ուսանողներուն ինչպէս գործաւորներուն։

Յեղափոխութեան զաւակ՝ Հակայեղափոխական է, ինք որ յեղափոխութեամբ իշխանութեան գլուխ անցաւ։ 1889ի զաւակ մը կը ժխտէ արքայական Ֆրանսայի դերը։ Մոռաս եւ Ցոտէ կը պնդեն թէ Ֆրանսան պատմութիւն չունի 89էն ի վեր։ Մուսոլինի կը ձայնակցի արքայական Ֆրանսացիներուն եւ կաթոլիկ դպրոցի պետ Լը Բլէի, յայտարարելով որ «89ի սկզբունքները սխալ են»։ Հակաժողովրդական՝ ամենամեծ յարգանք ունի նուիրապետութեան, անՀատներու եւ ընկերութեան աստիճանաւորման։ Կը խմբագրէ ամսաթերթ մը «Ճէրարքիա» (Նուիրապետութիւն) այս սկզբունքներու պաշտպանութեան Համար։

Շատերուն Համար «Ցուչէ»ն դիցաբանական էակ մըն է, Հերոս մը, գերմարդ մը։ ՔաՀանայ մը, Հ. Արտալի, կը բաղդատէ զայն Ս. Ֆրանչիսկոս Ասիզացիին Հետ։ Մոմսէն, Հռոմի Հռչակաւոր պատմագիրը, Կեսարի Համար «կատարեալ մարդ մըն էր» գրած էր։ Իտալացի ազգայնական պատմաբան մը նոյնը կը կրկնէ Մուսոլինիի Համար։

Սուդգիւ ժամանակակից Իտալիոյ մեծագոյն դէմքն է։ Հզօր բազուկով վերջ տուաւ բիւզանդական վէճերուն անխռով ու տիրաբար կը վարէ Իտալիոյ ճակատագիրը դէպի կայսերականութիւն։

Գ. Խ.

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ ՎՐԱՅ

Աւելի քան մէկ ամիս է որ Գարակէօզեան Հօմը Ատլանտեանի մէկ ծովափին վրայ, կազմակերպած է ամառնային բանակատեղի մը (campement) ուր իր տղաքը խումբ խումբ, Հերթով կ'երթան ծովուն Հով [illegible] վայելելու։

Լուառի գետաբերանէն դէպի Հարաւ կը տարածուի Պրըթօն Հողամաս մը, փէնպէօֆէն մինչեւ փօռնիկ, մէկը Ֆրանսայի ամենաՀռչակաւոր անկիւններէն, ուր գաղղիական կարճ կօթողներ ցրուած են տեղ տեղ արտերու մէջ, ուր ճամբաներու եզերքին անՀամար խաչ քարեր, թեւատարած խաչելութիւններ կը Հսկեն նաՀապետական գիւղերու վրայ եւ որուն ծովափին սակայն նոր արդիական աշխարՀ մը թառած է եւ կը շէննայ օրէ օրէ։ Մէկ երկու տասնեակ տարիներ առաջ ամայի, անտեսուած այս եզերքին վրայ այսօր գողտրիկ վիլլաներ, Հոյակապ կազինօներ սունկերու պէս կը ծլին ու կը բազմանան եղեւիններուն շուքին տակ։ Աւելցնենք որ Հայուն շինարար տաղանդը այս անյայտ անկիւններուն մէջն ալ ինքզինքը սկսած է ճանչցնել։

Հօմի բանակատեղին — Հաուըրտ Քամփ — ընտրած է մեկուսի անկիւն մը, կոյս մնացած Հովիտի մը խորը, բազմութիւններէ Հեռու, բայց ծովուն շատ մօտիկ. Հանդարտ վտակի մը քով Հինգ սպիտակ վրաններ եւ փայտաշէն խոՀանոց–ճաշարան մը, աՀա ամէնը. բայց ի՜նչ խանդավառ է կեանքը։

Ու այսպէս կը սկսի իրենց երգը.

Ատլանտեան մեծ ծովու ափին
Հինգ պլըտրլիկ ճայ... ճայ... ճայիկ գան Թառին օճէ՛, օճէ՛...

Կանուխ արշալոյսին զարթօնքի զանգակը զիրենք կը Հրաւիրէ ծով. Նախ վազք մը, քանի մը աշխոյժ շարժումներ եւ յետոյ ամէնը մէկ կը նետուին դէպի ծփանուտ ալիքներ, որ կը փշրուին իրենց կուրծքին վրայ։

Քիչ վերջ աւաղէ թումբին վրայ, իրենց աչքերն ու սիրտերը յառած Հեռաւոր արեւելքին, Հովին կուտան իրենց աւանդական «Առաւօտ Լուսոյ»ն։

Կեանքը կը սկսի այլեւս բանակատեղին մէջ, նախաճաշէն վերջ մաքրութեան կարգ ու սարքի պաՀն է. պէտք է արեւուն տալ վրանները, ջուր կամ փայտ Հոգալ եւ պատրաստել կէսօրուայ ճաշը. այնուՀետեւ երբեմն թըռչուններու երամի մը պէս կը թռին ժայռէ ժայռ, խորշէ խորշ, իբրեւ բնութեան բարեկամներ, դիտելու Ովկիանոսին ջրխաղացքը։

Կէս օր է արդէն. որոշ օրեր ջուրերը ուռած, Հարիւր մեղր տեղի կուտան, բաց ձգելով Հարթ աւազադաշտ մը ուր ծայրէ ի ծայր եռուզեռ է խայտաբղէտ բազմութիւններով. մեր ծովափին վրայ սակայն մերինները մինակ են եւ տիրական. յանդուգն լուղորդներ շատերը, ծովուն Հետ կը չափչփուին ու բացէն յանկարծ կը Հնչէ իրենց երգը.

Թէ ծովն ուռի, կամ խաղաղ
մընչէ,
կամ մըրընչէ, մեր... մեր... մեր
ճօգն անգամ չ է... օճէ՛, օճէ...

Լոգանքը Հրաշրած է ախորժակները. ժուժկալ սեղանին շուրջ ժպիտը կը թռի շրթունքէ շրթունք, ու պզտիկ ճաշարանի օդը լեցուն է զուարթութեամբ եւ բերկրանքով։

ԱյնուՀետեւ մինչեւ իրիկուն, բանակատեղին լուռ դադարէ մը վերջ, աստիճանաբար կ'ոգեւորուի, տղաքը ամէնը իջած են ծովափ, ուր գրեթէ մերկ, լոկ կարմիրկապոյտ լողվարտիկներով, կը վերսկսին իրենց սիրական խաղերը, պէզպօլը, վէլիպօլը, մինչեւ որ մայրամուտի Հրաւառ ծովուն մէջ անգամ մըն ալ երթան կոՀակներուն Հետ օծօկուելու։

Իրիկուն. կամ պտոյտ մը կը կազմակերպուի կամ սկաուտական խաղ մը. մեր տղաքը կը սիրեն մանաւանդ պատերազմի խաղը, որ կը թափաՀարէ որոշ չափով իրենց նախնական բնազդները. աՀա բանակատեղին բաժնուած է երկու խումբերու, որոնցմէ մէկը կոչուած է բանակատեղին պաշտպանել յարձակող խումբին դէմ. գիշերուայ մութին մէջ դէմքերը լըջացած են. ու խաւարին մէջ կը սկսին խօլական արշաւներ, Հեւ ի Հեւ փախուստներ կամ յաղթական ճիչեր. թուփերու ետին սոււերներ կը սողոսկին. կը զգաս որ Հայդուկային ոգին է որ բաբախել կուտայ մեր տղոց սիրտը։

Իրիկնային ժամանցներուն ամենէն գրաւիչը խարոյկն է անպաՀովաբար։ ԱՀա մութին մէջ բոցավառող կրակ մը որուն շուրջ կը տեսնուի դէմքերու ծփանքը. յաճախ ակնարկները կը սեւեռին, խումբը լուռ, մտիկ կ'ընէ պատմութիւնը Հեռաւոր յիշատակներու եւ յաճախ աչքերը կը փայլփլին, կը կայծկլտան երբ կուրծքերու խորէն կը փրթի շէնշող երգ մը.

Մայրամուտին շուրջն ենք խաբոյկին,
Մինչ մեզ կ'աչէն ծիր... ծիր...
ծիր կաթն ու լուսին... օճ՜..եօճէ՜...

Աւելի յետոյ, մեր տղոց բանակատեղին կը լռէ, կը Հանդարտի. մութը աւելի կը թանձրանայ. գիշերապաՀ Հսկողներու լապտերն է մինակ որ շրջմոլիկ բոցի մը պէս կը դեգերի վրանէ վրան, Հաւատարիմ մինչեւ լոյս, մինչեւ որ աքաղաղները կը սկսին խօսիլ Հեռաւոր ագարակներէն։

Ու քնացող վրաններու վերեւէն, ծովափէ ծովափ կը թաւալի ծովուն շառաչուն երգը, որուն արձագանգը կը յածի մեր տղոց ալ Հոգիին մէջ։
կէս գիշերին, ծովուն գոռօր օր
մեզ կը պատմէ ե... ե... երազներ
ճզօր... օճէ՛, օճէ՛...

Այսպէս կ'ապրի մեր Հօմին բանակատեղին. օրերը ի՜նչ արագ կ'անցնին. բայց բան մը կը մնայ սա սանձարձակ Հորիզոնէն, սա Ովկիանոսի մտերմութենէն մեր տղոց սրտին մէջ, ոգեւորիչ յիշատակ մը վերջապէս որ տարի մը շարունակ զիրենք թեթեւ եւ պայծառ պիտի պաՀէ...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԻՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ
ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐԸ

Մակեդոնական յեղ. կազմակերպութիւնը վերջերս Հրապարակ Հանեց յայտարարութիւն մը, ուր պարզելով դրացի պետութեանց դիրքը, դիտել կուտայ.—

Պուլկարիա զինաթափուած, զրկուած բանակէ, ծանրաբեռնուած "Հատուցումներով" կը ջանայ բարեկամ ըլլալ իր բոլոր դրացիներուն եւ ամբողջ աշխարՀի Հետ, բայց ամէն շարժում որ կը ծագի Ցայրուճայի կամ Մակեդոնիոյ Պուլկարներուն մէջ, պատճառ կ'ըլլայ որ չանթեր ու կայծակներ ուղղուին անոր Հասցէին։

Ներքին Մակեդոնական Յեղափոխական Կազմակերպութեան Կեդր. Կոմիտէն կը Հաստատէ թէ, Պալքաններու կացութիւնը, պատերազմներէն ի վեր, — սկսած 1913էն — նուազ կայուն է, բաղդատմամբ նախապատերազմեան վիճակին։ Այն ատեն Պալքաններուն մէջ կար գոնէ որոշ քաղաքական Հաւասարակշռութիւն, որ՝ Հիմա չկայ։

Այն ատեն գոյութիւն ունէր ազգային աւելի մեծ իրաւաՀաւասարութիւն, այն Հողամասերուն վրայ ուր կը տիրէր Թուրքիա, ամէն ազգ կը վայելէր կրօնական — կրթական եւ մշակութային ինքնավարութիւն։ Այժմ՝ այդ ալ չկայ. Ցունաստանի եւ Եուկօսլաւիոյ կցուած նաՀանգներուն մէջ կը գործադրուի բանի ձուլում մը եւ բնակչութեան տեղաՀանութիւն, որ չէ տեսնուած Օսմանեան կայսրութեան դարերուն իսկ։ Ոսկալի ատելութեան զգացում մը կը մշակուի Պալքանեան ժողովուրդներու միջեւ, յաղթական պետութիւններու կառավարութեանց կողմէ։

Պալքաններ Հիւանդ են։ Այն քաղաքական դասաւորումները, զորս յիշեցինք կ'ապացուցանեն մեր ըսածը։

Ասոնք կը կրեն բոլոր Հին ատենուան նենգամտութիւններու նկարագիրը։

Ն. Մ. Ց. Կ. Կեդր. Կոմիտէն կը յայտարարէ թէ, Պալքաններու մէջ տեւական խաղաղութիւն պիտի ըլլայ այն ատեն՝ երբ ոեւէ Պալքանեան ժողովուրդ, չի ճնշեր Պալքանեան ուրիշ ժողովուրդի մը մէկ մասը, երբ ամէն պատմականօրէն անջատ Պալքանեան երկիր, ընդ որս եւ Մակեդոնիա, կը կառավարուի ինքնօրէն։ Այսպէս է որ պիտի Հալթուի Պալքանեան Միացեալ ՆաՀանգներու ճամբան։

Խաղաղութեան դաշնագրերով, ամենամեծ անիրաւութիւնը կատարուած է Մակեդոնիոյ Հանդէպ։ Ան՝ Համաձայն բնական օրէնքներու իր բնակիչներու կամքին, անբաժան է, բայց Հակառակ այս բոլորին, ան այժմ բաժնուած է երեք մասի։

Պալքաններու միայնութեան տնպալը գոյութիւն ունի կէս դարէ ի վեր, այն օրէն՝ երբ Մակեդոնացիները սկսան պայքարիլ իրենց ազգային իրաւունքներուն, քաղաքական ազատութեան եւ նախարարութեան Համար։

Այս կը նշանակէ թէ Պալքաններու մէջ, ամէն կարգի քաղաքական Հաշիւ առանց Մակեդոնիոյ եւ ընդդէմ Մակեդոնիոյ խախուտ է եւ վնասակար։

Ն. Մ. Ց. Կ. Կեդր. Կոմիտէն մեկնելով Մակեդոնիոյ եւ Պալ[...] նեան միւս ժողովուրդներու ըմբռնուած շաՀերէն, կը յայ[...] րարէ թէ պիտի շարունակէ [...] պայքարը քանի ձեռք չէ բե[...] Մակեդոնիոյ ինքնավարութ[...] — որ նպատակն է Մակեդոն[...] կազմակերպութեան եւ որուն [...] մար ան գոյութիւն ունի։

Ինչ կը վերաբերի պայ[...] միջոցներուն, անոնց օրինաւոր[...] Հակօրէն ըլլալու խնդրին, [...] կախում ունի անոնցմէ, որ՝ կը [...] րեն Մակեդոնիոյ վրայ։

ՆՈՐ ԽԵԼՔԻ ԵԿԱՆ[...]

Եօնուս Նատի պէյ, որ [...] մէջ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագի[...] Հրատարակէ Էնկիւրին փ[...] բանելու Համար, խմբագրա[...] մը մէջ կը պարզէ թէ երթ[...] Հրահանգը «կարգ մը» անպ[...] Հութիւններ ունի։ Լսենք [...] պատմութիւնը.—

Երթեւեկի օրէնքին ուրի[...] մէկ յօդուածն ալ երկիր [...] թուրքերու՝ այսինքն թ[...] Հանրապետութեան Հպատակ[...] վերաբերեալ յօդուածն է։ [...] պատերազմին մէջ եւ կամ [...] եղդադարի ընթացքին եր[...] մեկնող թրքաՀպատակներու[...] սին երթեւեկի Հրահանգը [...] մը խիստ յօդուածներ կը [...] բունակէ։

Երբ թուրք մը թուրքմ[...] գայ նախ կը նայինք թէ ի՞նչ[...] մեկնած է երկրէն եւ ի՞նչ [...] գով կը վերադառնայ։ Ընդ[...] թեան պայմաններն են Ա.— [...] մանակին թրքական անցա[...] մեկնած ըլլալ, Բ.— Այդ [...] գիրը պէտք է տրուի Հիմ[...] քննական տեղեկագրերու [...] Որքան ալ այս երկու պայ[...] ները ուղիղ ըլլան եւ սա[...] գործնականին մէջ կարգ մը [...] պատեՀութիւններու տեղի [...] Հեռու չեն անոնք։ Այստեղ [...] գոյց պիտի տանք Ամերիկ[...] եկած Հրեայ Հայրենակից[...] պարագան։ Ցիշեալ Հրեան [...] Իզմիրցի է, 14 տարի առաջ [...] նած է մեր երկրէն։ Այս [...] Այոլնի թուղի Հայթայթ[...] գործակցական ընկերութեան [...] բէնը Նազմի պէյ ճամբոր[...] դէպի Անգլիա եւ Ամերիկա[...] նացած է ուղղակի յաճա[...] գտնել մեր այդ ազգայի[...] տաղրութեան։ Նազմի պէյ [...] նարկը յաջողութեամբ պսակ[...] է։ Իր ճամբորդութեան ընթ[...] Ամերիկայի մէջ ծանօթաց[...] վերը յիշուած Հրեայ Հ[...] նակիցին Հետ եւ շնորՀիւ [...] մեծապէս օգտուած է։

Նազմի պէյ եւ Հրեայ [...] բնակիցը կը Համաձայնին [...] թուղի արտածման եղ[...] Հրեան Իզմիր գայ եւ [...] վաճառքին Ամերիկայի [...] մանը անՀրաժեշտ աշխատութ[...] ները կատարէ։

Հակառակ օրինաւոր անց[...] վերադառնալուն, իր մեկ[...] նկատի ունենալով, ըստ [...] Հրեայ Հայրենակիցը [...] մանէն դուրս Հանու[...] եւ Հիմա Սօֆիա է, [...] սպասէ որ Էնկիւրիէն Հր[...] գայ։ Եթէ այդ արտօնու[...] գայ, Հրեան երկիր պիտի [...] եւ պիտի զբաղի մեր թուղի[...] ծերով...։

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՄԵՌԱԾ ՉԷ„

Պ. Ճէրըրտ, Պերլինի ամերիկեան նախկին դեսպանը, որ պատերազմէն ի վեր անվհատ պայքար կը մղէ Հայկ. դատին յաջողութեան համար, վերջերս ստորագրել յայտարարութիւններն մը Լօզանի դաշնագրին վաւերացման առթիւ: (Ամերիկեան Ծերակոյտը դեռ չէ վաւերացուցած այս դաշնագիրը, շնորհիւ տարուած պայքարին).—

«Մենք մասնաւորապէս կը հաշուարկուինք մէկ միլիոն հայ տարագրեալներու եւ աքսորականներու բախտով: Անոնք ժողովուրդ մըն են առանց հայրենիքի. Ինչ անոնց բնագաւառը կը մնայ զուած եւ գործնականապէս անհամ: Եւ ոչ ալ կրնանք մոռնալ որ կարեւոր զինուորական ծառայութիւններն ու զարհուրելի տառապանքները զոր կրեցին հայերը պատերազմի ընթացքին:

«Մեր պահած դիրքը հանդէպ այս խնդրին այն է, թէ՛ ո՛չ Ընկերութեան կառավարութեան ընթացքը, հանդէպ Ուիլսընի որոշման, ալ Թուրքերու ընդունած կառավարական ձեւը, չեն կրնար անտեսել չափով իսկ փոխել Հայաստանի հիմնական իրաւունքը հանդէպ Թուրքիոյ, կամ այն պարտաւորութիւնը՝ որ կ՚իյնայ Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան վրայ:

«Մեր նպատակն է հակառակիլ Թուրքիոյ հետ կնքուելիք նոր դաշնագրի, որ կը վրիպի ճանչնալ եւ իրագործել Հայկական իրաւունքները, ինչպէս ընդունած է նախագահ Հարտինկ Լօզանի ամժողովին գումարման նախօրեակին, եւ հանդուցեալ ծերակուտական Լօճ՝ Լօզանի դաշնագրի վաւերացումէն առաջ:

«Մեր դատողութեամբ Լօզանի դաշնագիրը մեռած է: Համաձայն շահերու անձերու, Թուրքիոյ մէջ ապրող տնտեսական եւ քաղաքական քաոսային վիճակը անխուսափելիօրէն առաջ պիտի բերէ կամ տեղին անփշխանութիւն եւ կամ օտար միջամտութիւն: Այն ատեն պէտք պիտի դիմագրաւենք ո՛չ թէ Թուրքիոյ հետ դաշնագրի մը կնքելը, այլ Թրքական դատը ընդհանուր յարդարի ենթարկելու անհրաժեշտ հարցը»:

ՎՐԻՊԱԿ.— Կիրակի օրուան թերթին մէջ, առաջին յօդուածի երկրորդ մասը, վերէն վար, 3րդ տող. «մենք կ՚ըսենք» պիտի ըլլայ «մենք չըսինք»: «Էնգարէ» յօդուածի մէջ, վերէն վար 10րդ տող՝ «ուժով» —պիտի ըլլայ «այլով»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

82.— ԼՈՒԱՌԷ

Մօնթարժիէն երկաթուղիով 15-20 վայրկեան հեռու՝ Լուարէ գիւղին մէջ, երկու ամիս առաջ Սելանիկէն մէկ տարուան պայմանագրութեամբ բերուած են 8 հայ ընտանիք՝ աշխատելու փանելայի գործարանին մէջ:

Գործարանատէրը իւրաքանչիւր ընտանիքին սենեակ մը եւ մահճակալ մը տրամադրած է առտնին պզտիկ առարկաներով: Գիշերները պառկելու համար շատ կը նեղուին սենեակի փոքրութեան պատճառաւ. որովհետեւ բազմանդամ ընտանիքներ են: 3—4 հոգի մէկ մահճակալ: Այրերուն կը վճարեն օրական 20 փրանք որմէ գործարանատէրը 2 փրանք կը զեղչէ իբրեւ ճամբու վճար: Իսկ կիներուն օրական 12.5 փրանքէն 1.25 կը զեղչէ: Այսպէս տարուան մը ընթացքին պիտի գոցուի իրենց պարտքը: Ընդհանրապէս գոհ են իրենց վիճակէն, եւ գիւղացիներու համակրանքին արժանացած են: Իրենց գործը թեթեւ է:

Գործարանատէրը խոստացած է պարապ պտտող պզտիկները Ֆրանսական դպրոց ղրկել: Մէկ պզտիկ մկրտուեցաւ Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ: Բոլորն ալ կոշտ Թուրքերէն կը խօսին:

Պ. Այվատեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽՈՒՄԲ ԽՈՒՄԲ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Լուարի գաւառին մէջ հայաշատ քաղաքներ կը կազմեն Ս. Շամօն եւ Ս. Էթիէն: Մեծ մասը Մալաթիացիները են, յետոյ կուգան Տարօնցիներ, Ամասիացիները, Քղեցիներ, Խարբերդցիներ եւայլն...: Երբ Ս.Էթիէնէն Ս. Շամօնի «քանթօնըման»ը կուգաս, կարծես թէ Հայաստան ես, եւ չես ուզեր հեռանալ: Ասդին հայ պատանիներ հեծելանիւ նստած երգելով ուրախ զուարթ կը պտտին, անդին փոքրիկները խումբ խումբ կը ձլուըլան պարտէզներու մէջ, գայլեան թռչուններուն պէս: Յետոյ պատերուն վրայ հայերէն խոշոր յայտարարութիւններ, որոնք զանազան հանդէսներ եւ ժողովներ կը ծանուցանեն: Մէկ խօսքով ամփոփ եւ խաղաղ կեանք մը կ՚անցընեն երիտասարդները: Քանի մը ամիս առաջ Ներկայացում մը տեղի տուաւ Տարօն Տուրուբերան Հայրենակցական մի պարտէզին մէջ:

ընակցական միութիւնը, յետոյ՝ Մալաթիոյ Կրթասիրացը, իսկ այս կիրակի ալ՝ Հայուհիներուն միութեան կողմէ: Բայց գաղութը կը նօսրանայ հետզհետէ: Վերջին երկու ամսուան ընթացքին միայն Մշեցիներէն մեկնած են Սէնթ-Էթիէնէն եւ Ս. Շամօնէն հինգ ընտանիք: Ուրիշներ ալ մօտերս պիտի փոխադրուին: Մեծ մասը Փարիզ կ՚երթայ: Ծանօթ հիւանդութիւնը չէ անհետացած տակաւին: Անցեալ շաբթու երկու Տարօնցի փոքրիկներ ալ հողին յանձնեցինք, Շուշան Փարիզեան եւ Փարամազ Պօղոսեան: Քեւոր Կ.

ՀՕԿԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ՝ ԳՈՂ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հօկի Վալանսի ներկայացուցիչ Յովհաննէս Քէլէշեան աշխատանքի պայմանագրութեան գողութեամբ կը պարապի, հայ հասարակութեան աւելի մեծ ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու համար:

Քղեցի Պ. Ղազար Գալուստեան որ յիշեալին հետ Մաքարնայի փապրիքան կ՚աշխատի, իր մէկ ծանօթին համար՝ (Սուրիա) գործարանէն, աշխատանքի պայմանագրութեան թուղթ մը հանել կուտայ եւ կը ղրկէ Փարիզ: Տասը օր վերջ թուղթը կուգայ: Քէլէշեան որ Ֆրանսերէն գիտէ եւ ինքզինքը իբրեւ փրօֆէսէօր կը ներկայացնէ կիներուն, Մարտիրոս Խաչատուրեանի հետ համախորհուրդ եւ առանց Ղազարին լուր տալու գործարանէն կ՚առնեն պայմանագրութիւնը եւ կը ծախեն 160 փրանքի: Ապրի Հօկը, որ շատ լաւ գիտէ ընտրել իր գործին գալիք առաւիխաւնները, Ղազարը գայրացած ապտակ մը կը զարնէ Մարտիրոս Խաչատուրեանին, քթէն արիւն կուգայ եւ այդ իսկ պատճառաւ մարդը գործէ կը հանուի:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԻԷՆ, (ՍԵՓ. ԹՂԹ.)— Կիրակի օր փօնտ, Էվէքի մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը, նախաձեռնութեամբ Հայ. Ժող. Լսարանի: Խօսելու հրաւիրուած էր ընկեր Ա. Ջամալեան, Արահըլիքն էր հոծ բազմութեամբ:

«Մեր Հայրենիք»էն եւ արտասանութենէ մը յետոյ, (Հայ լեզուն), բեմ ելաւ ընկեր բանախօսը, երկարօրէն ու փաստացի պարզեց հայ ժողովուրդին կացութիւնը, անոր բաղձանքները եւ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրը՝ Հայաստան մը ստեղծելու համար: Թող երախտապարտ ըլլան Հայաստանի ներկայ վարիչները Հ. Յ. Դաշնակցութեան որ աչագին զոհերով յաջողեցաւ հիմը դնել Հայկական պետութեան մը: Հայ ժողովուրդը կ՚ուզէ որ իր հայրենիքն ըլլայ անկախ, եւ պիտի ըլլայ:

Յետոյ ներկաներուն կողմէ հարցումներ եղան, որոնց պատասխանեց ընկեր Ա. Ջամալեան, գրեթէ երկու ժամ խօսելով:

Այս առթիւ քանի մը նոր ընկերներ աւելցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն վրայ: Ցարգելի ընկերը մանաւորապէս խօսեցաւ նաեւ ընկերվարութեան վրայ: Յետոյ թէյասեղան մը տրուեցաւ ի պատիւ մեր հիւրին: Գ. Պ.

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսայի մէջ ծնողն ու եւ է անհատ՝ Ֆրանսացի կը համարուի, համաձայն քաղաքային օրէնքգրքին: Սակայն օտարական ծնողքը իրաւունք ունի այս տրամադրութիւնը փոխելու, երբ զաւակը թեւակոխէ 21 տարին:

Այն իրաւունքէն հրաժարելու եւ զաւակը վերջնապէս Ֆրանսացի քաղաքացի նկատելու համար, անհրաժեշտ է հարկ եղած գործողութիւնը կատարել համատարար ատեանին մօտ:

Այս կերպով, օտարական ծնողք բարոյական եւ նիւթական շահեր կ՚ապահովեն. Նախ, անոնք բոլորովին օտար չեն նկատուիր եւ կ՚օգտուին շարք մը առաւելութիւններէ, օրինակ. ինքնութեան թուղթերուն համար նուազագոյն սակը կը վճարեն, փոխադրութեան միջոցներէն, եւ նուիրատուութիւններէն կը նպաստաւորուին եւայլն:

Ֆրանսայի մէջ բնակող հայ ծնողներ կը կարծեն թէ, երեխային հոս ծնած ըլլալը բաւական է, մինչդեռ կան զանազան գործողութիւններ: Այսպէս, պէտք է դիմել իր թաղին հաշտարար ատեանին քարտուղարին, հետեւեալ վաւերաթուղթերով.

1. Նորածինին պաշտօնական ծննդեան վկայականը: Ասիկա ունենալու համար պէտք է դիմել նոյն քաղաքապետարանի արձանագրութեանց դիւանին, (Etat Civil) մասին առնելով, նորածինին համար հիւանդանոցէն տրուած ծննդեան յայտագիրը:

2. Երախային հօր ծննդեան վկայագիրը.

3. Ծնողքին ամուսնութեան վկայագիրը, եւ անոր տեղ հանրածանօթութեան վկայագիր մը (acte de notoriété): Այս յայտարարութեանց համար հարկ է ունենալ երկու Ֆրանսացի վկայ: Իսկ acte de notoriétéի համար օտարահպատակ վկաներ ալ կ՚ընդունուին: Ծախքը աննշան է:

Գործողութիւններու դիւրութեան համար, շատ պարագաներու մէջ 2—3 թիւ վաւերաթուղթերու տեղ կարելի է ներկայացնել՝ ամուսնութեան վկայագիր մը, որուն մէջ ծնողքին ծննդեան թուականն ալ յիշատակուած ըլլայ:

Դատարանին պաշտօնեան անմիջապէս պէտք եղած գրութիւնը կը խմբագրէ եւ ինքրարկութին կուտայ առժամեայ վաւերաթուղթ մը, մինչեւ որ, (երկու երեք ամսուայ շրջանին) վերջնական պաշտօնաթուղթը տրուի դատական նախարարութենէն:

Եթէ երախային հայրը անծանօթ կը մնայ, մայրը, կամ ընտանիքին խնամակալը կրնան այս ձեւակերպութիւնները կատարել:

Երբեմն գործողութիւնները կը դժուարանան եւ ծախքի դուռ կը բանան: Այն ատեն հարկ է դիմել իրազեկի մը խորհուրդին:

Պատկանեալ իշխանութեան առաջ նորածինին ի նպաստ վերոյիշեալ յայտարարութիւնը ծնողքին համար՝ առաւելութիւն կ՚ընծայէ նաեւ ստացական քաղաքացիութեան (naturalisation) հարցին մէջ:

Գրիմիթէլ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը յաղթեց C. O. Billancourtի Ա. խումբին:

Ա. խաղամասի ընթացքին խաղը գրեթէ հաւասար էր: Բայց հովը ու արեւը արգելք կը հանդիսանային Հայերուն. Եւ այսպէսով առաջին խաղամասը վերջացաւ 1ի դէմ 1ով:

Երկրորդ խաղամասը Հայերու ի նպաստ էր, բայց չորս խաղացողներ բացակայ ըլլալով, խաղը տկար մնաց: Բայց Հայերը իրենց յաջող խաղարկութեան շնորհիւ յաղթեցին 2-1ով:

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը իր անցեալ կիրակի օրուան ծանր պարտութենէն վերջ, լաւ յաղթանակ մը տանելով իր արժէքը երեւան բերաւ:

Հայերը յաղթեցին Մօնմօրանսիի պահեստի խումբին, յաջող խաղարկութենէ մը յետոյ:

Ասով հինգերորդ անգամն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի խումբերը Մօնմօրանսի կ՚երթան ու միշտ յաղթական կը վերադառնան:

* * * Հ.Մ.Ը.Մ.ի պահեստին պարտուեցաւ փանթէնի պահեստէն 8-1ով իսկ Բ.ն ալ 6-1:

* * *

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՊԱՐՏՈՒՄԾ 1—3

Հինգ հարիւր հոգիի մօտ ժողովուրդ մը եկած էր Ժիւվիզիի կոկիկ մարզադաշտը, դիտելու Արմէնիա Ֆ. Գ.ի եւ պատւոյ դասակարգէն Է. Ս. Ժիւվիզիի առաջին խումբերու միջեւ մրցումը:

Մրցումը սկսաւ գեղեցիկ օդով մը ժամը 3ին: Սաստիկ հով մը կը նեղէր մեր խաղացողները որոնք տասը հոգիով դաշտ եկան: Անմիջապէս Ֆրանսացիները իջան մեր բերդին մօտ եւ սկսան սեղմել եւ քառորդ ժամ չանցած կրցան շահիլ առաջին նշանակէտը: Մեր տղաքը թիւով պակաս եւ մարմնապէս շատ տկար ըլլալով հանդերձ քանի մը գեղեցիկ վայրկեաններ ըրին եւ կրցան հաւասարիլ դադարէն առաջ:

Դադարին Ֆրանսացի նոր դասաւոր մը գալով խաղը փոխուեցաւ: Չափազանց կողմնակցութեամբ մը անդադար կը սուլէր եւ այսպէսով առիթ տուաւ որ Ֆրանսական խումբը կարենայ երկու նշանակէտ եւս շահիլ:

«Արմէնիան Ֆ. Գ.» այս մրցումէն բարոյապէս յաղթական կ՚ելլէ: Իր խաղացողներէն ոմանք բացակայ ըլլալով հանդերձ կրցան պատուով դիմադրել Ժիւվիզիի նման զօրաւոր խումբի մը: Հ. Թ.

* * * «Արմէնիա Ֆ. Գ.»ի պահեստին 1—1ով հաւասար մնաց Houilles A. C.ի առաջինին հետ:

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԼԵՒՈՆ ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
926 Սեպտ. 12 Փարիզ

ԱՆԳԻՆԷ ՏԱՆՏԻԿԻՆԵԱՆ
ԵՒ
ՄԿՐՏԻՉ ԹԷՑԵԱՆ
ԽՕՍԵՑԵԱԼՔ
Փարիզ 11, Սեպտեմբեր 1926.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի միայն Թերթին կամ խմբագրին անունով ղրկել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը:

«ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ "ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է„

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Իր հասակը գեղեցիկ էր բաց ...ան մէջ զոյգ մը բարեձեւ սո...ներուն մէջէն ու պահը այնպէս ...ղմ, քաղցր, երջանիկ ու շոյող ...չկրցայ ինքզինքս զսպել ու ...յուածքով բարեւեցի զայն: ...ուր աչքերով երիտասարդ ու ...ուշ աղջիկը:

...ինծի թուեցաւ թէ ան ընդուն... բարեւս: Ժպտեցաւ իր բիբեր...ն մէջէն ու գնաց: —

...ինչպէս զարմանալի ու բարի ...ազ մը որ վախճանին չգացած կը ...սափի առաւօտեան դէմ: Ինչ... սիրոյ երգ մը որ կը հատնի ... կ՚ուզէիր որ դեռ չվերջանար: ...ինչպէս վերջապէս սիրոյ ...ս մը:

...Առաջինը: Պահ մը՝ դողդո...ն ու ծանրաբեռնուած: Սիրոյ ...անիկ պահ մը:

* * *

Ինչպէս քանաստեղծ մը գիտէ գոց արտասանել իր բոլոր երգերը, ինչպէս քանդակագործ մը կը յիշէ սիրելի մարմնի մը ամէնէն նրբին երանգները, այնպէս ալ ես կը յիշեմ անոնց տան իւրաքանչիւր մանրամասնութիւնները: Երբ աչքերս փակեմ, անոնց ամարանոցը կը ցցուի մութին մէջէն սիրոյ երազի մը պէս: Նախ երկու սիւնները չքնաղ ու հասակաւոր, պատին վրայ այծտերեւի հարուստ տունկ մը մագլցուն ճիւղերով, քիչ մը վերը մարմարէ սանդուղներ ու յետոյ պատշգամբը որ ծածկուած է խորդենիի թաղարներով, առաջին յարկին վրայ ու ճիշդ ճամբուն վրայ բացուող պատուհան մը, ծածկուած հարաւային պատուտակով մը որուն անունը չեմ գիտեր բայց որուն ծաղիկները պիտի յիշեմ միշտ ու յետոյ դուռը, խոնարհ, գաղտնապահ, պարզ ու վրան այս քանի մը բառերը, անհունօրէն իմաստալից «Ամարանոց Այս Ինձ Բաւական Է» (Villa ça me suffit):

Ես կը սիրեմ նայիլ ամարանոցներու անուններուն: Հաճելի է ու խորհրդաւոր: Ուրիշ մը գիտեմ որուն անունն է «Երազս» (my dream): Գիտէք, երբ վերջին կայանը կ՚անցնիք, աջ կողմը, կանաչ ներկուած եւ որուն առջեւը շատրուան մը ջրացայտքով: Տակաւին ուրիշ մըն ալ, որուն անունը միայն կը բաւէ զիս հրապուրելու համար «իմ խաղաղութիւնս», բայց անոնց ամարանոցին անունը ո՛չ մէկուն հետ չեմ փոխեր: Ուշադրութիւն ըրէք ու պիտի տեսնէք թէ ի՛նչ կախարդիչ է այդ դուռը, կանաչներու մէջ ծածկուած ու կանա՜նչ՝ սպիտակ ցուցանակով մը որ այնքան ուրախութիւն կը խոստանայ ու այնքան խոնարհութիւն կը յատկանշէ, դրան բերանէն իսկ հծծելով «այս ինձ բաւական է»:

Ու իրաւ: Այդքան համեստ հողի պատառ մը այդքան համեստ ծաղիկներով կը բաւէ բոլորին ալ. բայց ի՞նչու մարդիկ անյագ են: Կ՚ուզեն հաւաքել բոլոր ուրախութիւնները: Մարմարէ մեծ ու հոյակապ պալատներու մէջ որ այնքան ընդարձակ են ուր մարդ առանձին ու տրտում կը զգայ ինքզինքը: Ի՞նչու բոլորն ալ չեն գոհանար ամարանոցի իմ տիրուհիիս փոքրիկ ուրախութեամբը: Տուն մը խոնարհ պատերով, կանաչներով որ կ՚ողողեն զայն մինչեւ փողոցին դուռը, պատշգամ մը ողողուած ծաղիկներով ու հեզ, գաղտնապահ, պարզ բայց խոստմնալից դուռ մը որուն վրայ համեստօրէն գրուած է «Այս ինձ բաւական է»...

Ի՞նչու գոց է իմ դէմ այդ դուռը: Ի՞նչու չեմ կրնար բանալ զայն ու խրիլ խորը՝ սիրոյ դուռէն ներս, երջանկութեան այդ համեստ կայքին մէջ:

* * *

Այդ երեկոյէն յետոյ փոխադարձ ու լուռ մտերմութիւն մը, եթէ կ՚ուզէք հոգիի անորոշ բայց այսուհանդերձ յստակ կապակցութիւն մը կը զգայի որ կար իմ եւ այդ երիտասարդ աղջկան միջեւ: Զարմանալի է: Ես որ կը հակակշռեմ իւրաքանչիւր շարժումս, սկսած էի տարօրինակ բաներ ընել: Դիպուածով չէր անշուշտ որ նկատեցի թէ ամէ՛ն երեկոյ ճիշդ նոյն ժամուն ամարանոցի խաժ ու չար աչքերով՝ աղջիկը կը դառնար տուն: Առանց պէտք ունենալու հանրակառք կ՚առնէի ու գրեթէ միշտ կը հանդիպէի անոր: Նստած կ՚ըլլար անկիւնը, պատուհանին առջեւ: Աչքերով կը բարեւէի զայն: Քաղցր ու լայն ժպիտով մը կը պատասխանէր ինծի: Կը նստէի ու կը լռէի Ու երբոր նայուածքս բարձրացնէի, կը հանդիպէի իր աչքերուն կապոյտին:

Յայտնապէս կը քաջալերէր զիս, բայց պահելով իմ եւ իր միջեւ որոշ տարածութիւն մը:

Կը զգայի որ պէտք չէ խօսք ուղղեմ իրեն տակաւին: Գոհանամ իր ինձ շնորհած հանապազօրեայ հացովը: Երջանիկ էի մեծ ուրախութեամբ մը:

Հանգստօրէն նայի՛լ իրեն, իր անուշ ու չար աչքերուն առանց խանգարուելու: Թոյլ տալ որ սիրտս բաբախէ ուժգնօրէն: Երջանկանա՜լ մտածելով որ չի խուսափիր ինձմէ ու ամէ՛ն անգամ, բաժանումի պահուն, հարստանա՜լ իր բարի ու քաղցր ժպիտով որ կը բուսնէր բիբերուն խորէն ու կը տարածուէր ամբողջ դէմքին վրայ ինչպէս պատուհանէ մը ներս կը լենայ առտուան ճառագայթը ու կ՚ողողէ ամբողջ սենեակը:

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

սունակութեամբ կ'աշխատի, ինչպէս իր պարտականութիւնն է, իր առանձնաշնորհը, իր փառքն եւ յոյսը եւ որ չի կրնար, պէտք չէ պարբերաբար խառվի ոճրագործ խելագարներու կողմէ: Ինչպէս որ մենք ջնջեցինք ընդհ. գործադուլներու դրութիւնը, շարժական թէ մնայուն, կ'ուզենք զսպել մահափորձերու շարքը, դիմելով նոյն մահապատժին: (Մոլեգին ծափեր): Դուք գիտէք որ երբ ես ուղղակի կը խօսիմ ժողովուրդին, զուր խօսքեր չեմ արտասաներ: (Գիտե՛նք, գիտե՛նք): Այլ միայն կը ծանուցանեմ գործողութիւններ զորս պիտի զարգացնեմ այն. մեթոտով, այն յամառութեամբ որ յատկանշական հիմը կը կազմեն Իտալիոյ ֆաշիստական նոր վարչաձեւին: Սեւ շապիկնե՛ր, դէպի մեզ բոլոր ճակատամարտներուն, բոլոր յաղթանակներուն համար:»

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն իսկ 300 հոգի ձերբակալուած են Հռոմի մէջ: Ոստիկանական Տեսուչը եւ ուրիշ ստորճանաւոր մը պաշտօնանկ եղան:

⁂ Այս մահափորձին առթիւ, իտալական թերթերը բուռն հրատարակութիւններ ըրած ըլլալով Ֆրանսայի դէմ, «իբրեւ հիւրընկալ հակաֆաշիստ կազմակերպութեանց», ֆրանսական մամուլը կծու պատասխաններ կուտայ: Այս բանաձեւին արձագանգը մինչեւ Ժընեւ հասաւ: Պ. Պոլան ցաւ յայտնեց իտալական գործակատարին: Յայտարարեց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը լայն հիւրընկալութիւն կ'ընծայէ օտարականներուն, մասնաւորապէս Իտալացիներուն, որոնցմէ 800,000 հոգի կ'աշխատին Ֆրանսայի մէջ:

Անգլիական եւ իտալական թերթերը կը քննադատեն Մուսոլինին եւ իտալական մամուլը, կարգ մը արտայայտութեանց համար:

⁂ Կատարուած քննութիւններէն կ'երեւայ թէ իսկապէս դաւադրութիւն մը սարքուած էր Մուսոլինիի դէմ: Այս առթիւ ծանր մեղադրանքներ կ'ըլլան արտասահման ապաստանած իտալացի քաղաքագէտներու եւ մտաւորականներու դէմ: Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուի յայտնի անիշխանական Մալաթէսթա: Ձերբակալուած են նաեւ ահաբեկիչին հայրը, մայրը եւ երեք եղբայրները:

Կառավարութեան հրամանով, այսուհետեւ ոչ մէկ հակաֆաշիստ ցոյց պիտի արտօնուի Իտալիոյ մէջ: Ինչ կը վերաբերի ֆաշիստական ցոյցերուն, պիտի արտօնուի այն ատեն երբ որ անհրաժեշտ նկատուի:

Թուրքիա՞ն ալ պիտի մասնակցի

Հակառակ Թուրք թերթերու հերքումին, Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Թրքական դեսպան Մունիր պէյ, որ սկիզբէն ի վեր կը հետեւի Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատութեանց, կարգ մը խօսակցութիւններ ունեցած է ֆրանսական պատուիրակութեան անդամներուն հետ, Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին: Իբրեւ արդիւնք այդ խօսակցութեանց, հաւանական է որ Էնկիւրիի կառավարութիւնը մօտերս դիմում պիտի ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու: Այս դիմումը նկատի պիտի առնուի կա՛մ յառաջիկայ նստաշրջանին, եւ կամ յատկապէս այդ նպատակով հրաւիրուած նստաշրջանի մը մէջ:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը տեղեկացնեն թէ Թուրքիոյ պիտի տրուի նորահաստատ առժամեայ աթոռներէն մէկը զոր Սպանիա մերժեց: Այս առթիւ կարեւոր դեր մը կը կատարէ Պ. Ժուվնէլ, Սուրիոյ Նախորդ մարզպանը: Մէկ խօսքով, Ֆրանսա ուժ կուտայ Թուրքիոյ մասնակցութեան. Նմանապէս Անգլիա, որ Մուսուլի խնդիրը կարգադրած ըլլալով, ուրիշ բան չուզեր, եթէ ոչ իր ափին մէջ առնել Թուրքիան:

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հանրապետական գունդին այն սպաները որոնք մասնակցած են վերջին ըմբոստութեան, պիտի դատուին պատերազմական ատեանին առջեւ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է նաեւ քառասուն համայնավարներ, ինչպէս եւ շատ մը արքայական սպաներ, Աթէնքի քաղաքապետին որդին եւ երկու հանրածանօթ լրագրողներ:

Ոստիկանական հրաման մը Աթէնքի բնակիչներուն կը պատուիրէ 48 ժամէն կառավարութեան յանձնել իրենց ունեցած զէնքերը:

⁂ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ՝ Մակեդոնիայէն հասած լուրերու համաձայն, կառավարութեան դէմ ընդդիմութիւնը անդադար կ'աճի նոյն իսկ սպաներուն մէջ: Զօր. Քոնտուլիսի դիրքը մեծապէս խախտած է անցեալ Հինգշաբթիի դէպքերէն ի վեր: Խորհրդարանը գիշեր ցորեկ կը պահպանուի զինուորներու կողմէ: Նախագահը կը մերժէ ամէն պատասխանատուութիւն եւ նորէն հեռացած է քաղաքէն:

Պատերազմի վախ Չինաստանի մէջ

Կացութիւնը խիստ ծանրացած է Չինաստանի մէջ: Անգլ. եւ ամերիկեան նաւաբաժիններ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն չինական նաւահանգիստներու առջեւ: Անգլիացիները արդէն իսկ ռմբակոծեցին կարգ մը կէտեր, կործանելով Զօր. Եանկ Սէնի բանակատեղին եւ սպաննելով կամ վիրաւորելով 2000 Չինացիներ: Թօքիօի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան ճաբոնական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչներուն միջեւ, հաւաքական ձեռնարկ մը կատարելու համար: Ռուսական կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ Անգլիան և Ճաբոնը թէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարեն, միասնաբար միջամտելու համար Չինաստանի մէջ: Կ'ըսուի թէ Ճաբոն ծանր պայմաններ առաջարկած է:

«Յեղափոխական» Աշոտի մահը

Շիրակի առաջնորդ Աշոտ արք. որ ըմբոստանալով Էջմիածնի դէմ, գործիք դարձած էր պոլշեւիկներուն ձեռքը, մեռեր է Յուլիս 23ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեր է շատ անշուք: Իր կուսակիցները ուզեր են թաղել Ս. Սարգիս եկեղեցիին բակը, բայց ժողովուրդը սպառնացեր է դիակը գերեզմանէն հանել եւ դուրս նետել, որով ստիպուեր են հասարակաց փոսի մը մէջ թաղել:

«Արքեպիսկոպոսը» վերջերս դրաշարութեամբ կը զբաղէր:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՆԿԻՒՐԻԷՆ տրուած հրամանի մը վրայ, պետական եւ պաշտօնական հաստատութեանց մէջ ո՛ր եւ է պաշտօն չպիտի տրուի այն բժիշկներուն, դեղագործներուն եւ ատամնաբոյժներուն որոնք չեն մասնակցած անկախութեան պայքարին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին եւ ներքին նախարարները առաջնորդին այցելութեան առթիւ, յայտնած են թէ կառավարութիւնը ետ չիլլին պիտի տայ Հայաստան գացող իւրաքանչիւր հայ գաղթականի, փոխանակ շոգենաւ տրամադրելու:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Մելքոնեան ծխախոտի գործարանին մէջ հրդեհ ծագած է Սեպտ. 2ին, բայց կարելի եղած է սահմանափակել: Գործարանը ապահովագրուած ըլլալով, նիւթական վնաս չկայ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ 4 ՐԴ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

ՍԹԱՏ ՓԸԹԻ ԺԱՆԻ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— ՓՈՐԹ ՓԻՔՓԻԽՍ —

Աթլէթիք մրցումներ, Սքաութական խաղեր, կենդանի պատկեր, ֆութպոլի մրցում «Հ. Մ. Ը. Մ.»ի ֆութպոլի I թիմի, ֆրանսական զօրաւոր խումբի մը հետ:

Կը մասնակցին 150 աթլէթներ:

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԳՈՒՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ԱՐՍԷՆ ԹԱԳՈՒՈՐԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Անիէռ 926 Սեպ. 11 Վիլիէ-լը-Պէլ

ԼՈՒՍԻՆԷ ՔԷՕՇԷԵԱՆ
ԵՒ
ԽԱՉԻԿ ՔԷՀՐԻՊԱՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

926 Սեպտ. 12 Փարիզ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի 21 Սեպտ. Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, Քաֆէ Րօշէր, 128 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, մէթրօ Օտէօնի դիմաց: Օրակարգ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն: Անհրաժեշտ է միասին ունենալ անդամատետրերը:

Հ. Յ. Դ. կուս. դասընթացքի ճերթական դասախօսութիւնը՝ Հինգշաբթի 16 Սեպտեմբեր ժամը 9ին «Ռոստոմ» Լսարանական միութեան սրահը, 129 Ֆօպուրկ տիւ Թամփլը, Մէթրօ : Պէլվիլ.

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Գէորգ-Չաւուշ խումբի ժողովը ուրբաթ երեկոյ Սեպտ. 17ին ժամը ճիշդ 8. 30ին Ռոստոմի սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրները միասին բերել:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅՑՐՈՒ Նահանգային Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը 18 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ. 61, Rue Mr. Le Prince (Մէթրօ Օտէօն) «Ֆլօրիա» ճաշարանին վերնայարկը: Օրակարգ.— Միութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագրութիւնը:

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ժողովի 19 Սեպտեմբեր Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 40 bis Rue Etienne Dolet, սրճարանին սրահը: Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն:

ԼԻՕՆԻ Զ. Ո. Մ. Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ 19 Սեպտ. Կիրակի օր կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 2ին, բոլոր համակիրները եւ ընկերները: 75 Avenue Berthelot, եկեղեցիի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Դ. Վարուժան Ենթակօմիտէի ընկ. ժողովը՝ Կիրակի, 19 Սեպտ. առտուան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին. 63 Rue de la République սրճարանի վերնայարկը:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» Ենթակօմիտէի ընկերական ժողովը՝ շաբաթ օր, Սեպտ. 18ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, սովորական ժողովատեղին: Օրակարգ՝ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն եւ ընթացիկ կարեւոր հարցեր: Ներկայանալ անդամատետրներով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մնացական Սէտէֆեան Կարնոյ Չիթող գիւղացի: 915էն ի վեր անյայտ է կ'ենթադրուի Ռուսաստան կամ Կովկաս ապաստանած ըլլայ. զինքը կը փնտռեն մայրը, քոյրը, եւ եղբայրը, տեղեկացնել եւ ստանալ 500 ֆրանք նուէր Movses Sédéfian Rue Duguesclin 236 Lyon France.

— Բնիկ Եօզկատցի՝ Մարկարոսեան քոյրեր, Սաթենիկ, Լուսնթակ եւ Ծիածան որոնք 1922էն ի վեր Ամերիկա կը գտնուին. իմացնել հօրեղբօրորդւոյն Կարօ Մարկարոսեանի 341, Rue des Pyrenées Paris 20e. Cie. Chaussures Jean.

— Պիթլիսցի (Զորոյ Թաղէն Արշակ Մանուկեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին Սմբատ Վարդանեանը որ 1920ին Ամերիկա անցած է: Տեղեկացնել Յառաջի միջոցով Թաւրիզ Արշակ Մանուկեանի:

— Կը փնտռուին Պրուսայի Սէօլէզ գիւղէն Ստեփան Քոստիկեան, որ 1922ին Յունաստան անցած է. եւ Պաղտիկ Ցաքէսեան որ նոյնպէս Յունաստան անցած է ընտանիքով: Տեղեկացնել Յարութիւն Քիւփճեանի 79, Hôtel de Russie, Valence (Drome):

— Նշան Մումճեան, հօրը անունը Տիգրան, մօրը անունը Ագապի կը փնտռէ հօրեղբայրը Յակոբ Մումճեան որ նախապէս Պոլիս կը գտնուէր: Տեղեկացնել Ռուբէն Յովհաննեանի, 30, Րիւ տը Տիժօն, Ալֆորվիլ (Սէն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շաբաթը երեք օր տրամադրելի ժամանակ ունեցող մէկը կը փնտռուի թուղթիկներ բաժնելու համար, օրական 18 ֆր.: Դիմել Թ. Պէօճէնեանի 49, Րիւ Ֆոնտարի: Կ'ուզուի նաեւ ժամագործութիւն սորվիլ փափաքող մինչեւ 18 տարու պատանի մը:

ՎԱՐՁՈՒ աշխատանոց եւ սենեակներ: Լոյս, կազ եւ ջուր: Դիմել 17 Rue Damesme, Métro Place d'Italie.

ԿԱՐԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ամսոյս 16ին պիտի բացուի նոր հիմնուած հայկական Արաքս կարի արհեստանոցը: Այդ առթիւ աշխատութեան համար բոլոր արձանագրուողները այդ օրուընէ սկսեալ թող դիմեն արհեստանոց հետեւեալ հասցէով՝ 33, Rue, Croulebarbe, Massis & Mélikian. Իջնել Métro Italie.

ՎԱՐՁՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Վարձու է սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմով, վաճառաշահ տեղի մը մէջ: Կարելի է յարմարցնել ուրիշ ո՛ր և է գործի համար, նպաստաւոր պայմաններով: Դիմել անձամբ կամ նամակով Սուրէն Նաւասարդեանի 28, Rue Nationale, Billancourt:

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	171	15
Տոլար,	Dollar	35	25
Մարք (ոսկի)	Mark	8	40
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	125	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	96	40
Զուից. »	Frc. Suisse	683	—
Լէյ 100 հատր	Ley	16	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II »		3100	—
» III »		2900	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Le Gérant : H. TEUR...

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

17 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 177 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՓՈԽԱՆԱԿ ՍՏԵԼՈՒ ԵՒ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՍԵՐՄԱՆԵԼՈՒ, ԼԱՅՆ ԲԱՑԷՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԴՈՒՌՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ե՛Ւ ԱՊԻԿԱՐ, Ե՛Ւ ԱՆՊԱՐԿԵՇՏ

Գարշելի հոգեբանութիւն մը ցամքեցուցեր է մեր անարժան հակառակորդներուն հոգին։

Ամէն օր խեղճուկրակ հնարքներ կը փորձեն անոնք, իրենց աչքին գերանը մոռացութեան տալու եւ ուրիշին աչքին մէջ շիւղ փնտռելու համար։

Ցանցաւորը մենք ենք նորէն, քանի որ կը պահանջենք լայն բանալ դուռները եւ Հայաստան փոխադրել արմատախիլ բազմութիւնները. մանաւանդ Սուրիոյ, Պուլկարիոյ կամ Յունաստանի այն դժբախտ կարաւանները որ ճարահատ կը չուեն դէպի հարաւային Ամերիկա։ «Դուները լայն բացէք պօռացողները կուսակցական նեղ շահեր միայն կը հետապնդեն եւ ոչ թէ աշխատաւոր գաղթականներու վիճակին բարւոքումով կը մտահոգուին», կը փսփսայ իրենց տեղական կոչնակը։ Որքան անպարկեշտ նոյնքան բթամիտ այս մարդիկը չեն կրնար ըմբռնել որ, Դաշնակցութիւնը անպայման ներգաղթ պահանջելով, իր իսկ հիմերը կը փորէ արտասահմանի մէջ։ Որովհետեւ, եթէ խորհրդային իշխանութիւնը ընդունակ ըլլար ազգային քաղաքականութիւն մշակելու, սահմաններն ընդարձակելու և գաղութները նօսրացնելու, մեծագոյն վարկը պիտի շահէր, և չպիտի հարկադրուէր անհաշիւ մխումներ կատարել եւ բռնի համակրանք մուրալ։ Եթէ, կ՚ըսենք, Երեւանի վարիչները քաջութիւնն ունենային հայ ժողովուրդի ամբողջ Դատը դնելու խորհրդային իշխանութեան սեղանին վրայ, պահանջելով և ստանալով անոր բանաւոր լուծումը, իբրեւ «հաւասարազօր» անդամ, իբրեւ «ազատ եւ անկախ» պետութիւն, խակապէս որ Դաշնակցութիւնը «անելիք» չէր ունենար և արտասահմանը ինքնաբերաբար կ՚իյնար իրենց տիրապետութեան տակ։

Մինչդեռ, այնքան տկար եւ ապիկար են որ, պարզ անցագրի խնդիր մը անգամ տարեր կապեր են անվերջ ձեւակերպութեանց եւ քմահաճոյքներու։ Ահաւասիկ պետութիւն մը որ ոչ միայն գռեհկօրէն կը սակարկէ իր զաւակներուն հետ, հայրենիքի դրան առջեւ քարեր շարելով անոնց ճամբուն վրայ, այլեւ չի կրնար տարրական պաշտպանութիւն մը ընծայել անոնց, եւ կը յանձնէ զանոնք բախտի խաղերուն։ Եւ այս՝ վեց տարիէ ի վեր։ Քանի մը տարուան գաղութ ունինք Ֆրանսայի մէջ, եւ հազարաւորներ տուն տեղ կ՚ըլլան, շէնքեր շինելով լուիկ մնջիկ. իսկ երբ Հայաստանի մէջ տուն մը բացուի կամ փողոց մը նորոգուի, աշխարհ աղմուկով կը լեցուի։ Այս հայրենակիցները կրնային Հայաստանի մէջ շինել իրենց տուները, վերանորոգել ու շէնցնել երկիրը. բայց անոնք լաւ գիտեն որ շատ աւելի դիւրին է անցագիր ստանալ Մ. Նահանգներուն կամ Քանատայի, քան Հայաստանի համար։

Ահաւասիկ ապիկարութեան վերջին փաստը, զոր իրենք կը խոստովանին։ Նանսէնի ծրագիրը «վերջականապէս վիժած է»։ Եւ ճիշդ ինչպէս Թուրքերը ամէն բանի մէջ հայկական մատ կը տեսնեն, մեր կարմրափետուր թեթեւսօլիկներն ալ Դաշնակցական ղաւեր կը փնտռեն այդ ձախողման մէջ... Եւ այս՝ ճիշդ այն սիւնակին մէջ ուր կը գրեն. «Մենք գրեթէ ո՛րեւէ յոյս չունէինք որ Ազգ. ընկերութեան միջոցով Նանսէնի ծրագիրը պիտի յաջողէր»։ Կա՞յ թերթ մը որ այսքան ապուշի տեղ դրած ըլլայ իր ընթերցողները։ Անոնք չը՞ պիտի հարցնեն թէ՝ քանի որ յոյս չունէիք, ինչո՞ւ հազար կտոր եղաք սա մէկ տարուան ընթացքին։ Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այց մանաւանդ դրամատէրները— քանի որ զուտ ճարտարարուեստական ձեռնարկ է ոռոգման խնդիրը— նկատի չեն առներ մեր ընծայած դիւրութիւնները, ձեր խոստացած տոկոսը, Նանսէնի հրաշալի պաշտպանողականը, Խորհրդային Միութեան բարեխաւորութիւնը, եւ ականջ կը կախեն քանի մը Հայերու— ձեր խօսքով՝ «Դաշնակ»ներու— «ղաւերուն»։ Ըսենք անցողակի, որ այս սեղադրանքն ալ փոքրոգի զրպարտութիւն մըն է, արժանի՝ անոր հեղինակներուն։ Դաշնակցութիւնը կայ և կը մնայ անվերապահ պաշտպանը հայրենիքի վերաշինութեան. գիտնալով անդերձ որ անապատներու ոռոգման եւ ճահիճներու չորացման ծրագիրները ոչ թէ պիտի լուծեն հայկական Դատը, այլ պիտի շեղեցնեն զայն իր բնական ճամբէն։ Ամբողջ Նանսէնի ծրագիրը 25,000 հոգիի տեղ պատրաստելու խնդիր է, այն ալ մի գիտէ քանի տարիէն։ Իսկ մենք միայն արտասահմանի և Խորհրդային Միութեան մէջ ունինք մօտ երկու միլիոն ժողովուրդ, որ անկախութիւն եւ հողերու միացում կը պահանջէ, որպէս զի վերջնապէս փրկուի։

Ընդունա՞կ են այս գործը կատարելու, իբրեւ հայկական իշխանութիւն, ''ազատ եւ անկախ,,։

Ընդունա՞կ են ըմբռնելու սա ցիրուցան բազմութիւններուն պահանջքը, եւ զայն դարմանելու հիմնական միջոցը։

Թո՛ղ այս հարցերուն պատասխանին։

Մնացածը հէքեաթ է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԼՈՒՌ ԿԸ ՄՆԱՆ

«Յուսաբեր» ուշագրաւ երեւոյթ մը կը մատնանշէ խմբագրականի մը մէջ։ Իթթիհատական դատավարութեան առթիւ, անգամ մըն ալ շեշտելով թէ համայնավար Մոսկուան է եղած դրդիչը եւ կազմակերպիչը Թրքական արշաւին, Հայաստանի դէմ, կը շարունակէ.

«Կովկասեան Հայաստանը խորտակուեցաւ Ռո՛ւսիոյ և ոչ Էնկիւրիի կռունկներուն տակ։ Քէմալական Թուրքիան—տակաւին նոր սթափած և նոր ինքզինքը ժողված—1920ին չէր յանդգներ Հայաստանի վրայ արշաւել, եթե երբեք նախապէս Մոսկուայի հաւանութիւնը և աջակցութիւնը չունենար։

Շատեր չէին ուզեր այս ճշմարտութիւնը գիտնալ, որովհետեւ կը սարսափէին անկէ։

«Կա՞ր արդեօք որ եւ է համաձայնութիւն բոլշեւիկների ու Թուրքերի միջեւ», իր «համբաւաւոր» գրքոյկին մէջ կը հարցնէր պարզամիտ Քաջազնունին։

«Մեր շրջքերում շատ տարածուած է այդ համոզմունքը։ Կարծում եմ, սակայն, որ սխալ է այդ, յամենայն դէպս դրական ապացոյց չկայ»։

Իսկ այսօր խելօք Նայիլ եւ ծէվատ պէյերը, որոնք կախաղաններէն իսկ այնքան խիզախօրէն «կեցցէ՛ ազգը» կը բացագանչեն, կուգան յիմար Քաջազնունիններուն աւելորդ դաս մը եւս տալու, ցնցող փաստերու նոր շարք մը դնելով անոնց առջեւ»։

Բայց այս չէ ուշագրաւ պարագան։

«Մեր ինկած բարքերու ու խաթարուած բարոյականի հարազատ հայելին հանդիսացող հայ մամուլի որոշ մասը կը լռէ այս ամէնուն մասին և կը տեղեկանայ այս բոլոր մանրամասնութեանց և, այնուամենայնիւ, սառնցմէ ե՛ւ ոչ մէկուն չի արձագանգեր ե՛ւ ոչ մէկ բառով։ Կը լռէ ու չի խօսիր այն մամուլը, որ առանց ինքն իրմէ զարշելու, գիտէ հասարակ ու փողոցային արկածի մը պատմութեամբ շաբաթներ ամբողջ զբաղեցնել իր ընթերցողները։

Արդ, ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ կը լռեն այս մարդիկ։ Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ չեն անդրադառնար իթթիհատական վարիչ դէմքերու սպանիչ մերկացումներուն և այս նոր փաստերու լոյսին տակ չեն վերաքններ մեր մօտաւոր անցեալի արիւնոտ պատմութիւնը։

Պարզ է պատճառը։ Կը լռեն, որովհետեւ կը ցաւին մերկացումներուն համար։ Կը ցաւին, որ դրական ապացոյցներով հայկական աչէտին համար կ՚ամբաստանուին Էնկիւրին եւ Մոսկուան, իսկ կ՚արդարանայ—Դաշնակցութիւնը»։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Առջի օր արտատպած էինք «Իգտամ»ի ողբուկոծը, Տրապիզոնի քայքայման մասին, որ «դէպի անդունդ կը գլորէ նաեւ Արեւելեան նահանգները»։ Ուրիշ Թուրք թերթ մը, «Վագըթ», շօշափելով այս հարցը, կը գրէ.

«Տրապիզոնէն եկող ճամբորդները խիստ ցաւալի կը ներկայացնեն այդ քաղաքի նաւահանգիստին վիճակը։

Առաջին անգամ սա թերութիւնը աչքի կը զարնէ.— Տրապիզոն-Էրզրում ճամբաները աւրուած են։ Ասոր համար, բեռնատար ինքնաշարժը երկու օրէն կը կտրէ այդ ճամբան, իսկ սովորական ինքնաշարժը 18 ժամէն։ Մինչդեռ եթէ կանոնաւոր ճամբայ գոյութիւն ունենար, այդ միջոցը 8 ժամէն կը կտրուէր։

Ասկէ զատ, Տրապիզոն-Էրզրում փոխադրութիւնները միայն ամրան յատուկ են։ Ձմրան, երբեմն մէկ շաբաթէն հազիւ կարելի է Տրապիզոնէն Էրզրում երթալ։ Ասոր համար փոխադրութիւնները անպայման Կարս-Թիֆլիս-Պաթում ճամբով տեղի կ՚ունենան։

Աւելորդ է շեշտել այս վիճակին անպատեհութիւնները։ Ձմրան, երբ Տրապիզոնի մէջ հացին քաշը 15 դրշ. է, Էրզրումի մէջ 27 դրշ. է։

Կայ նաեւ Պարսկաստանի հետ Թրանզիթի խնդիրը։ Պարսկաստանէն փոխադրութիւնները կը կատարուին ուղտերու միջոցաւ։ Այս ձեւով տարեկան 1ուկէս միլիոն ոսկի կը շահին Արեւելեան նահանգները։ Սակայն այս փոխադրութիւնները երկու արգելքի կը հանդիպին.— առողջապահական և ապահովութեան։ Պաճաբախտի դէմ ձեռք առնուած առողջապահական միջոցները կը խանգարեն կարաւաններու կանոնաւոր երթեւեկը։ Յետոյ սահմանին վրայ, Դըզըլ Տիզէնի շրջանին մէջ երբեմն աւազակութեան դէպքեր կը պատահին, ինչ որ կը վնասէ փոխադրութեանց»։

ԻՍԿ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ...

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը կը գրէ, քէմալական ֆալիհ Ըըֆգըի ստորագրութեամբ.

«Թուրքիոյ մէջ ապրուստի սղութիւնը կամաց կամաց առածի կարգ կ՚անցնի։ Ամերիկացի մը անցեալ օր կը պնդէր թէ, Պոլսոյ մեծ պանդոկներէն մէկուն մէջ, լոգարանով սենեակի մը վարձքը գրեթէ հաւասար է Ամերիկայի լաւագոյն պանդոկներու վարձքին։ Էնկիւրիի մէջ, կահ կարասի չունեցող պարզ սենեակի մը վարձքը հաւասար է Փարիզի ամէնէն շքեղ պանդոկներու մէկ սենեակին վարձքին։ Մեր ոսկին երեք զուիցերիական ֆրանք անգամ չարժեր՝ հակառակ ասոր, Զուիցերիոյ մէջ պանդոկի վարձքը այստեղէն աւելի չէ։

Նոյն անհամեմատ սղութիւնը ուրիշ ճիւղերու մէջ ալ.— փոխադրութիւն, ապրուստ են։ Աշխարհի ամէնէն սուղ «Թաքսիմէթր»ները Պոլիս կը գտնուին. Էնկիւրիի ինքնաշարժներուն վարձքը աւելի շատ է»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Լօթիւս»ի նաւապետը դատապարտուած

Պոլսէն կը հեռագրեն սեպտ. 15 թուականով.—

Դատարանը հաւասարապէս յանցաւոր գտնելով երկու նաւապետները, մէկ-մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտեց թէ Ֆրանսացին եւ թէ Թուրքը։ Բայց, նկատի առնելով մեղմացուցիչ պարագաները, 80 օր նշանակեց տեղակալ Տէմոնի բանտարկութիւնը, 22 ոսկի տուգանքով, իսկ չորս ամիս՝ «Պօզգուրտ»ի նաւապետին համար, 33 ոսկի տուգանքով։ Իսկ «Մէսաժըրի Մարիթիմ» ընկերութիւնը եւ Թուրք շոգենաւային ընկերութիւնը 5000ական ոսկի հատուցման դատապարտուեցան, որ պիտի վճարուի զոհերու ընտանիքներուն։

Ֆրանսացի նաւապետը, որ արդէն 41 օր բանտը մնացած էր, պիտի շարունակէ օգտուիլ առժամեայ ազատութենէն։ Որոշած է վերաքննութեան դիմել։

⁂ «Մաթէն» այս վճիռին լուրը տալով, կը գրէ. «Վճիռին ապօրինութիւնը, տեղակալ Տէմօնի դատապարտութեան ապօրինութիւնը մօտերս պիտի խարանուի Լա Հէյի Իրաւարար Ատեանին կողմէ։ Այսօր խնդիրը այն չէ թէ քանի՝ օր բանտարկութեան պիտի դատապարտուի Ֆրանսացի տեղակալը, այլ ճշդել թէ ո՛րքան հատուցում պիտի վճարէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը»։

Մահապատիժը Իտալիոյ մէջ

Վերջին մահափորձին առթիւ, պիտի վերահաստատուի մահապատիժը, ինչպէս ազդարարեց Մուսոլինի։ Այս առթիւ օրինագիծ մը պատրաստուած է, որ շուտով պիտի վաւերացուի Նախարարական Խորհուրդին կողմէ։ Այդ օրինագծին համաձայն, մահապատիժ կը նախատեսուի վեհապետներու, գահաժառանգ իշխանին, վարչապետին դէմ եղած մահափորձերու եւ վարչաձեւի ապահովութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը յանցանքներու համար։ Մահապատիժ պիտի գործադրուի նաեւ զինեալ ապստամբութեան եւ ընկերութեան դէմ գործուած կարգ մը յանցանքներու առեն։

Մամուլի պայքարը Ֆրանսայի դէմ

Իտալական թերթերը կը շարունակեն իրենց յարձակումները Ֆրանսայի դէմ, մահափորձին առթիւ։ «Ճիօրնալէ տ'Իթալիա», որ կը հրատարակուի Մուսոլինիի անմիջական ազդեցութեան տակ, ամէնէն խիստ բառերը գործածեց։ Ուրիշ հեղինակաւոր օրկան մը դիտել կուտայ. «Իտալիա կը պահանջէ պարզապէս այն ինչ որ զանազան շրջաններու մէջ ուրիշ ազգեր պահանջած եւ ստացած են։ Այսպէս, ցարական Ռուսիան ուզեց որ Ֆրանսա կռուան չդառնայ ոչնչականներու խաղերուն եւ գոհացում ստացաւ։ Սպանիոյ դիկտատորը պահանջեց որ երես չտայ սպանիացի դաւադիրներուն։ Ինչո՞ւ Ֆրանսան կը մերժէ նոյնիմաստ խնդրանք մը Իտալիոյ կողմէ»։

Վարչապետ Փուանքարէ առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի իտալական դեսպանին հետ, այս պայքարին առթիւ, եւ դիտել տուաւ թէ մահափորձին պատասխանատուն իտալական ոստիկանութիւնն է։ Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ այս առթիւ իտալական դեսպանը նորէն պահանջած է որ Իտալիոյ յանձնուին քաղաքական փախստականները, համաձայն որոշ ցանկի մը։ Անցեալ տարի ալ այս պահանջը դրուած էր։ Ասոր փոխարէն, իտալական կառավարութիւնը յանձն կ՚առնէ դադրեցնել մամուլին հակաֆրանսական պայքարը։ Ի հարկէ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ այսպիսի առաջարկ մը։ Բայց հաւանաբար կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուին հակաֆաշիստներու դէմ։ Արդէն ֆրանքօ-իտալական սահմանին վրայ, ֆրանսական եւ իտալական ոստիկանութիւնները կը գործակցին, հետապնդելու համար իտալացի փախստականները։

⁂ Անգլիական մամուլը կը մեղադրէ Իտալիան, մղուած պայքարին համար։ «Ժամանակ է որ փափկութեամբ յիշեցնեն Իտալիոյ վարչապետին թէ պէտք չէ անհիմն ամբաստանութիւններ ընել օտար երկիրներու դէմ», կը գրէ լուրջ օրկան մը։ «Ոչ Ֆրանսա, ոչ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է քաղաքակիրթ ազգ չի կրնար երկրէն դուրս հանել եւ յանձնել Նիթթիի եւ Փրոֆ. Սալվոնիմիի պէս քաղաքական յանցաւորներ»։ Ուրիշ լրագիր մը դիտել կուտայ. «Ֆրանսա եւ Անգլիա իրենք իրաւունք ունին գանգատելու Իտալիայէն, եթէ քաղաքական յանցաւորները իրենց հողերուն վրայ կ՚ապաստանին։ Օտար քաղաքական յանցաւորները երբեք բաղձալի չեն. անոնք պատճառ կը դառնան անվերջ տաղտուկներու։ Միակ պատասխանատուն Իտալիան է, որ կը հալածէ դժգոհները եւ կը հարկադրէ զանոնք օտար երկիր ապաստանիլ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՒՐԿԷ՞ ԵԿԱՒ

Նախորդ յօդուածով մը («Յառաջ» Թիւ 170), թուանշաններով տեսանք թէ քօխի մանրէն (Թոքախտի միքրոպը) մարդկութիւնը կը հարուածէ մանուկ հասակէն սկսած, առաջին ամիսներուն իսկ, այնպէս որ մինչեւ 20 տարեկան, մեծ կեդրոններու բնակչութեան 95 տոկոսը քօխի միքրոպով վարակուած է։

Այս յայտնութիւնը առաջին առթիւ սարսափելի է։ «Եթէ այդպէս ըլլար, պիտի ըսեն ընթերցողներէն շատերը, մինչեւ հիմա մարդկութիւնը փճացած կ'ըլլար»։ Հակառակն է ճիշդը. այսինքն եթէ այդպէս չըլլար, եթէ քօխի մանրէն մանկութենէն սկսած մեզ չվարակէր եւ կերպով մը չպատուաստէր, մեր մէջ փոքր հասակէն իրեն դիմադրելու կարողութիւնը չստեղծէր, այն ատեն է որ մարդկութիւնը անհետացած պիտի ըլլար։

Մեր այս ըսածը բացատրելու եւ հիմնաւորելու համար անհրաժեշտ է ճանչնալ մեր թշնամին։

Թոքախտի միքրոպը 1880ին գտաւ գերմանացի գիտնական Քօխ, որուն անունով կոչուեցաւ քօխի մանրէ (պասիլ)։

Սա միքրոպ մը, այսինքն աչքով անտեսանելի շատ փոքր էակ մըն է։ Նորագոյն կարծիքով տեսակ մը բոյս կամ սունկ, նման հացի կամ ուրիշ ուտելիքներու վրայ մգլոտում, բորբոս յառաջացնող բոյսերուն։ Թերեւս ատոր համար է որ սովորական միքրոպներէն կարգ մը յատկանշական տարբերութիւններ ունի։

Այսպէս, եթէ մանրադէտով նայելու համար ներկենք, դժուար գոյն կ'առնէ եւ առնելէ ետք այլ եւս դուրս չի տար, որովհետեւ մարմինը պատուած է մեղրամոմային պատեանով մը։ Ահա թէ ինչու քօխի մանրէն սովորական հականեխական դեղերով կարելի չէ փճացնել, եւ թէ ինչու այսքան ժամանակէ ի վեր գիտունները չեն յաջողած գտնել դեղ մը որ կարենար հալեցնել այդ պատեանը, սպաննել միքրոպը եւ բուժել հիւանդութիւնը։

Ոչ միայն սովորական հականեխականները, այլ եւ ցուրտը, խոնաւութիւնը եւ փտութիւնն ալ որ եւ է ազդեցութիւն չունին քօխի միքրոպին վրայ, ընդհակառակը ջուրի մէջ հինգ վայրկեան եռացում մը կը բաւէ զայն սպաննելու համար։ Իսկ արեւին, լոյսին, եւ մաքուր օդին քանի մը ժամ հազիւ կը դիմանայ։ Անցողակի կրնանք եզրակացնել թէ թոքախտաւորներու գործածած իրեղէնները հականեխելու ամենալաւ միջոցն է զանոնք ջուրի մէջ եռացնելը։ Իսկ սենեակները հականեխելու համար դեղերը մեծ օգուտ չունին, կը բաւէ քանի մը օր արեւի եւ մաքուր օդի ենթարկել։

Թոքախտի միքրոպին կարեւոր մէկ յատկանիշն ալ հետեւեալն է.— Եթէ սովորական միքրոպ մը մասնաւոր սնունդ պարունակող շիշերու մէջ մշակենք եւ աճեցնենք, ընդհանրապէս 24-48 ժամէն միլիարներով կը բազմանայ։ Եւ եթէ ներարկենք ճագարի մը կամ մուկի մը արեան մէջ, հոն ալ շուտ կ'աճի, ճագարը կամ մուկը կը հիւանդանան եւ եթէ ներարկուած քանակութիւնը շատ է 4-5 օրէն կը մեռնին, իսկ եթէ քիչ է բոլորովին կը լաւանան։

Եթէ նոյն փորձերը կատարենք քօխի միքրոպով, կը տեսնենք որ իրեն համար պատրաստուած ամենալաւ սնունդի մէջ իսկ հազիւ քանի մը շաբաթէն կը բազմանայ, իսկ եթէ սնունդը բոլորովին նպաստաւոր չըլլայ աճումը կը դանդաղի եւ ամիսներ կը տեւէ։ Եթէ ճագարի ներարկենք ընդհանրապէս քանի մը շաբաթ ետք կը հիւանդանայ եւ կը մեռնի։ Իսկ եթէ ներարկուած քանակութիւնը շատ քիչ է, ամիսներ տեւող երկար եւ խուլ պայքար մը կը սկսի ճագարի մարմնին եւ միքրոպին մէջ, որ վերջ կը գտնէ կամ ճագարի մահով եւ կամ անոր բուժումով։ Սակայն բուժումը ընդհանրապէս արմատական, վերջնական չէ, ինչպէս էր սովորական միքրոպի պարագային. յաճախ քօխի միքրոպը, երկար ատեն, տարիներ, բանտարկուած կը մնայ ներքին հիւսուածներուն մէջ, առաջին առթիւ երեւան գալու համար, այն ատեն՝ երբ մարմինը տկարանայ ու անոր շուրջ քաշուած պատնէշները փլին։

Մարդու մօտ ալ պարագան յար եւ նման է։ Ասով է որ կարելի է դիւրաւ բացատրել թէ ինչու հիւանդութիւնը արագ կ'ընթանայ եւ ընդհանրապէս մահացու է երբ միքրոպը մեծ քանակութեամբ մտնէ մարմնի մը մէջ, որ նախապէս առիթը չէ ունեցած պայքարելու անոր դէմ եւ հետեւաբար դեռ չունի պատրաստ պաշտպանողական միջոցներ, ինչպէս է նորածինի մարմինը, կամ չափահասներու մարմինը կարգ մը ցեղերու մէջ (Փրանս. խափշիկները). թէ ինչու եթէ հիւանդը չմեռնի, հիւանդութիւնը կը ստանայ քրոնիկ, երկարատեւ հանգամանք, մարմնին եւ միքրոպին մէջ մղուած կեանքի եւ մահու պայքարին հետեւանքով. թէ ինչու երեւութապէս բժշկուելէ վերջ, հիւանդութիւնը տարիներ ետք երեւան կրնայ գալ եւ թէ ինչու հիւանդութիւնը երբ չափահասի մը մօտ երեւան գայ, այնքան աւելի թեթեւ ու քրոնիկ կ'ըլլայ, որքան մեծ է հիւանդին տարիքը, քանի որ տարիներ տեւող ներքին խուլ պայքարի ընթացքին անոր մարմինը պաշտպանողական հետզհետէ աւելի զօրաւոր միջոցներ պատրաստած է, այսինքն կերպով մը եւ մասամբ միայն պատուաստուած է միքրոպին նորանոր յարձակումներուն դէմ։

Քօխի միքրոպին մասին խօսած ատեն, պէտք է յիշենք որ ան կ'արտադրէ մասնաւոր թոյն մը, որուն «Թիւպէրքիւլին» անունը կուտան, եւ որ թանկագին յատկութիւն մը ունի։

Եթէ մէկը պատուաստենք այդ թոյնով, ճիշդ այնպէս ինչպէս կ'ընենք ծաղիկի պատուաստին համար, երկու բան կը պատահի։ Կամ պատուաստը «չի բռներ» այսինքն պատուաստին տեղը որ եւ է նշան չերեւիր։ Կը նշանակէ թէ քօխի միքրոպը երբեք այդ մարմնին մէջ չէ մտած։ Եւ կամ պատուաստին տեղը կը կարմրի, կը բորբոքի եւ պատուաստուողը քիչ շատ տաքութիւն կ'ունենայ. կը նշանակէ թէ քօխի մանրէն որ եւ է ատեն մտած է անոր մարմնին մէջ եւ հոն կը գտնուի այդ միջոցին գործող կամ ընդարմացած վիճակի մէջ։

Հետեւաբար եթէ «Թիւպէրքիւլին» ներարկումով չենք կրնար հասկնալ մէկու մը ճիշդ այդ միջոցին հիւանդութիւն (Թոքախտ կամ ուրիշ տեղի ուռականութիւն) ունենալը անով կարելի է գիտնալ թէ միքրոպը երբ եւ իցէ մտած եւ աւերներ գործա՞ծ է անոր մարմնին մէջ։ Եթէ մտած է, կը նշանակէ թէ օր մը ան կրնայ կրկին երեւան գալ, մոխիրի տակ ծածկուած կրակը կրնայ նորէն վառիլ եւ նոր աւերներ գործել։

Նախորդ յօդուածով մանուկներու քօխի մանրէով վարակուած ըլլալը կամ ոչ հաստատելու համար, մասնաւոր մեթոտի մը ակնարկած էինք։ «Թիւպէրքիւլին» ներարկումներուն մասին էր մեր խօսքը։ Ինչպէս ըսինք, այդ փորձը ցոյց տուած է թէ մինչեւ երեք ամիս, 400 նորածիններուն միայն մէկը վարակուած կ'ըլլայ, իսկ անկէ ետք մինչեւ մէկ տարեկան հարիւրին 7ը, 1-2 տարեկան՝ հարիւրին 25ը, 6 տարեկանին հարիւրին 40ը, 10 տարեկանին հարիւրին 50ը, 10 տարեկանէն՝ 100ին 60ը եւ չափահասներուն հարիւրին 90-100ը վարակուած կ'ըլլան։

Վերոյիշեալ տուեալներէն եւ թիւերէն կրնանք եզրակացնել թէ.

1.— Նորածինը երրորդ ամիսէն ետք կը վարակուի քօխի մանրէով, հետեւաբար ծնած ատեն առողջ է։ Ուրիշ խօսքով թոքախտը եւ ուռականութեան (Թիւպէրքիւլօզ) զանազան ձեւերը ժառանգական չեն։

2.— Մինչեւ 15—20 տարեկան մարդկութեան մեծամասնութիւնը վարակուած է քօխի միքրոպով եւ երբ եւիցէ մարմնին ոեւէ մասին մէջ (թոք, մորթ, ոսկոր, գեղձեր եւայլն) կրած է անոր վնասները, աւերները, զանազան ձեւի տակ, համաձայն տարիքին եւ կազմին։

3.— Առաջին անգամ վարակուողները (տես վերի թիւերը) կա՛մ կը մեռնին, եթէ վարակումը սաստիկ եղած է (մեռնող մանուկներու քառորդը ուռականութենէ—Թիւպէրքիւլօզէ կը մեռնի) եւ կամ հիւանդութեան կը յաղթեն ու կը բուժուին, հետեւաբար մանրէին դէմ ձեռք կը բերեն պաշտպանողական զօրաւոր միջոցներ որոնք կերպով մը եւ մասամբ միայն մարմինը կը պատուաստեն քօխի մանրէին նորանոր յարձակումներուն դէմ։ Ահա թէ ինչու մարդկութեան մեծ մասը վարակուած ըլլալով հանդերձ, բոլոր վարակուողներն ալ թոքախտով չեն մեռնիր։

4.— Որքան որ վարակուողները երեւութապէս կը բուժուին, սակայն միքրոպը չի փճանար, այլ բանտարկուած կը մնայ բուժուած վէրքերուն մէջ եւ երբ որ եւ է պատճառով (ծանր հիւանդութիւններ, մանաւանդ հարսանիք եւ կրիպ, չափազանց յոգնութիւն, աճման շրջան եւայլն) մարմնի պաշտպանողական միջոցները նուազին, միքրոպը կը վերսկսի գործել իր աւերները, այս անգամ յաճախ ժողովուրդին մտքին մէջ տպաւորուած իսկական թոքախտի ձեւին տակ։

Ճիշդ այդ ատեն է որ հիւանդին պարագաները կը հարցնեն բժիշկին, երբ ան կը յայտնէ հիւանդութեան ինչ ըլլալը.

— Տօքթօ՛ր, ուրկէ՞ եկաւ այս հիւանդութիւնը. մեր ընտանիքին մէջ չկայ այդպիսի բան։

Այժմ պատասխանը պարզ է։ Մանկութեան ատեն առնուած հիւանդութիւնն է որ կրկին երեւան եկաւ պատանեկութեան կամ երիտասարդութեան ատեն։

Ինչո՞ւ եւ ինչպէս։

Այդ կը տեսնենք ուրիշ առթիւ։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Թղթակիցներէն գրել Թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

1815 ԵՒ 1919

Հինգ տարիէ ի վեր, ամէն գարնան ու աշնան տեղի կ'ունենայ Վիեննայի նմոյշներու միջազգային տօնավաճառը։ Այս առթիւ օտար թէ տեղացի բազմաթիւ այցելուներու առիթ կ'ընծայուի աւստրիական արդիւնաբերութեան գլխաւոր առարկաներուն հետ տեսնել նաեւ հմայիչ քաղաքը՝ գիտութեան ու արուեստի իր բազմաթիւ հաստատութիւններով։

Պատմական դէպքերու ուսումնասիրութեան համար, Աւստրիոյ կառավարութիւնը այցելուներուն տրամադրած է Հօֆպուրկի (կայս. պալատի) այն սրահը ուր 1815ին տեղի ունեցաւ Վիեննայի համբաւաւոր վեհաժողովը։

Ահաւասիկ ընդարձակ սրահ մը, զարդարուած ծաղիկներով։ Սեղան մը՝ ծածկուած դամասկեան մեծարժէք կերպասով մը, արծաթեայ պնակներ, ոսկեզօծ շքանօթներ, բիւրեղեայ ծանր բաժակներ... Ու Հապսպուրկներու անձնուէր ծառաներէն մէկը հանրապետական կառավարութեան հանդէպ իր պարտականութիւնը կը կատարէ, իր երբեմնի տէրերու պատմութենէն էջեր հրամցնելով հետաքրքիր օտարականներու։

— Հոս կը նստէր կայսր Ֆրանց իր ճերմակ թիկնոցով, իր քովը կոմս Նեսէլռօտ, Աղեքսանդր Ա.ի հզօր Ռուսիոյ ներկայացուցիչը, քիչ մը անդին Լորտ Ուէլինկթըն. աւելի հեռուն ոչ շատ ախորժելի Բրուսիացիները իշխան Հարտենպէրկ եւ Վիլհելմ Հումպօլտ, հոն անմազ ու անմօրուս ֆրանսացին իշխան Թալէյրան, աւելի վարը գերման իշխանները, Զուիցերիոյ ներկայացուցիչը ու սա ծայրն ալ օրագրող մը... Ու այս ամէնուն վրայ կը փայլատակէր զոյգ մը աչք, իշխան Մեթթէրնիխ, ճարտար, փոռ ձառու ու խորամանկ, մարմնացումը բովանդակ վեհաժողովին։ Դուրսը՝ պալատի բակին մէջ նուագող երաժշտախումբին վիեննական քաղցր մեղեդիները կը թափանցէին այս մեծերու հոգիներէն ներս։ Աւելի հեռուն, Միքայէլեան հրապարակի վրայ խռնուած ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր վեհաժողովի արդիւնքին, վերջապէս տեսնելու համար Եւրոպայի նոր քարտէսը...

* * *

Նափոլէոն Պոնափարթ տասնըհինգ տարի շարունակ պատերազմ մղեց Եւրոպայի գրեթէ բոլոր ազգերուն դէմ։ Ցարիներով պատերազմի դաշտին վրայ, հեռաւոր երկիրներու մէջ, մինչեւ Ռուսիոյ ձիւնապատ հորիզոնին վրայ, խաղաղասէր բայց դժբախտ քաղաքացիներ իրենց տառապանքները քաշքշեցին։ Մինչեւ 1813 Հոկտ.ի այն օրը երբ Եւրոպայի բոլոր ազգերը միանալով Լայփցիկի ճակատամարտին մէջ խորտակեցին յանդուգն աշխարհակալին անյագ երազները։ Բրուսիա, Ռուսիա, Շուէտ, Անգլիա զինակցած էին։ Անոնց եկաւ միանալ Աւստրիա՝ ստանձնելով միահամայն դաշնակիցներու առաջնորդութիւնը ու զինուորական միացեալ ուժերու հրամանատարութիւն յանձնելով իշխան Շվարցենպէրկի։

Նափոլէոն պարտուած՝ հազիւ ժամանակ ունեցաւ իր բանակովը Ֆրանսա ապաստանելու, մինչ իր միակ հաւատարիմ զինակիցը՝ լեհ զօրավար Փօնիաթովսքի գետամոյն կը կորսուէր Սաքսոնիոյ անծանօթ մէկ գետակին մէջ։

Այս վճռական դէպքի վաղորդայնին, 1814ի Յունիսին, երբ Նափոլէոն Էլպա կղզիի վրայ աքսորական իշխանութեան վերստին տիրանալու իր վերջին ծրագիրը կը պատրաստէր ու գլխատեալ Լուի ԺԶ.ի եղբայրը, Լուի ԺԸ. Փարիզի մէջ Պուրպօններու հաստատութիւնը կը վերականգնէր, ճիշդ այս պարագաներուն տակ կը գումարուէր Վիեննայի վեհաժողովը, նպատակ ունենալով Նափոլէոնի յառաջ բերած տակնուվրայութեան վերջ տալ ու Եւրոպայի քաղաքական կարգ ու սարքը վերահաստատել։ Մէկ խօսքով խնդիր էր Եւրոպայի «քարտէսը գծել»։

Այս հսկայ ծրագրին հեղինակն էր իշխան Մեթթէրնիխ։ Անոր բնաբանն էր «Ամէն ինչ իր նախկին վիճակին» մէջ բերել ու կարելի եղածին չափ 1789ի սահմանները վերահաստատել Եւրոպայի մէջ։ Այս կերպով Մեթթէրնիխ պատմութեան առջեւ կը ներկայանար իբրեւ հակայեղափոխական ոգիի մարմնացումը։ Ֆրանսական Յեղափոխութեան ստեղծած վսեմ սկզբունքները՝ քաղաքացիական հաւասարութիւն, ժողովրդապետութիւն, ազգային գիտակցութիւն բոլորը մէկէն ոտնակոխ ընելով, միայն նկատի ունէր թագաւորական հարստութեանց ու իշխանական տուներու շահերը։ Ժողովուրդները առանց ինքնորոշման իրաւունքը ունենալու ոչխարի հօտերու պէս մէկ միապետէն միւսին կը յանձնուէին։

Մեթթէրնիխ եզական ճարտարութեամբ գլուխ հանեց իր ծրագիրն ու իր ազդեցութեամբ մինչեւ 1848 համեմատական խաղաղութիւն մը պարգեւեց Եւրոպայի ժողովուրդներուն։ Վիեննայի վեհաժողովին մէջ տիրող ոգին թափանցած էր 19րդ դարու առաջին կիսուն՝ Եւրոպայի բոլոր պետութեանց մէջ ու Մեթթէրնիխի աշխարհավարութիւնը իր արդիւնքը տուած։

* * *

Մեծ պատերազմին յաջորդող 1919ի Փարիզի վեհաժողովն ալ շատ մը տեսակէտներով համանման պարագաներու տակ տեղի ունեցաւ։ Եւրոպական աշխարհակալութեամբ ամբաստանուած Գերմանիա՝ գրեթէ բոլոր քաղաքակիրթ ու կէս քաղաքակիրթ ժողովուրդներու ատելութեան ու թշնամիին առարկայ դառնալէ ու չորս տարուան յաղթական պատերազմ մը մղելէ վերջ, Ուիլսընեան գաղափարապաշտ սկզբունքներէն հրապուրուած ու դաշնակիցներու յարաճուն ճնշման տեղի տալով, վերջնապէս վար դրաւ զէնքը։

Վերսայլէն մինչեւ Սէվր վեհաժողովի ներշնչող ոգին Ուիլսընի ազգերու ազատագրութեան ու ինքնորոշման սկզբունքներն ըլլալ կը կարծուէր։ Մեծ ու պզտիկ ամէն ազգ իր ճակատագրին տէր պիտի դառնար։

Սակայն իրականին մէջ 1815էն տարբեր ուղղութեան մը չհետեւեցան Փարիզի քարտէս շինողները։ Ուիլսըն՝ զուրկ քաղաքական փորձառութենէ, շուտով տեղի տուաւ Քլէմանսօյի, Լոյտ Ճորճի, Օրլանտօյի պահանջներուն։ Ու այդ վայրկեանէն իսկ, Քլէմանսօ վերաբերմունք ճերմակ շապիկը հագած, անընդհատ անդամահատեց պարտեալներէն Աւստրօ-Հունգարիան, Գերմանիան, Պուլկարիան եւ Թուրքիան, ոչ թէ Ուիլսընեան սկզբունքները գործադրելու, այլ իր թշնամիները տկարացնելու եւ իր դաշնակիցները զօրացնելու միտքով։ Ազգային փոքրամասնութիւնները ճիշդ մէկ դար առաջուան պէս մէկ պետութենէն ուրիշ պետութեան մը յանձնուեցան։

Այս բոլոր անցուդարձերու ընթացքին, Հայ ժողովուրդի կա- ւանն ալ ջարդու փշուր խոր- ուեցաւ ազգային իտէալի ճամ- վրայ։

Ահա պատմութեան դասը։ 1815ի յետաշրջ բունքը Մեթթէրնիխի երկաթ ձեռքին մէջ գէթ մէկ սեր- համար ապահովեց Եւրոպ- խաղաղութիւնը։ 1919ի Ուիլ- ազատական սկզբունքներէն տերն առաջին օրէն իսկ մոռ- ցան։ Կը մնայ տեսնել թէ գ- մանիոյ Ազգերու Դաշնակ- թեան մասնակցելէն վերջ սընեան երազէն մնացած այ- ջին սիւնը պիտի կրնա՞յ սերունդին պարգեւել գէթ քան երկարատեւ խաղաղ- մը։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵ-

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի չորրորդ ան- ըլլալով, Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ. տօնէ իր տարեկան մարզակ- խոյեանութեան մրցումները, Ցօրէի մարզարանին մէջ։ Փ- մեր լաւագոյն մարզիկները, ամիսներէ ի վեր կը պատրաս- այդ մեծ ու վճռական օ- մեզի պիտի ներկայանան այ- իրենց լաւագոյն կազմով, հա- թեան տալու համար իրենց մ- ուան մը աշխատութեան ել- գիւնքը։ Այս տարի Հ. Մ. Ը. մէկէ աւելի մասնաճիւղերու բաժնուած ըլլալով, ապահով- բարի մրցակցութեամբ մը բելի ըլլայ փայլուն արդիւնք ձեռք բերել։ Փարիզի հայ հ- րակութիւնը առիթը պիտի նայ ծափահարելու երկու հայ մարզիկներ, երկուք Հ. Մ. Ը. Մ.ի սերունդէն, շատ հեռուներէն յատկապ- ւիրուած են մրցումներուն նակցելու համար։ Անոնցմէ է Վռամշապուհ Ցովհաննէս կար վազքերու մասնագէ- պիտի ներկայացնէ Նիսի հ- րիտասարդութիւնը, երկրորդ- կոր Թաշճեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի բայի մասնաճիւղին նախկի- լաւագոյն մարզիկներէն, այժ- սանող Թօրինոյի մէջ։ Իտալերէն մարզական մը մէջ, ուր իր նկարն ալ հր- րակուած է, իրեն նուիրուած ուածէ մը կը տեղեկանանք մեր հայրենակիցը արդէն իս- գակի ու երեք քայլի ա- մրցանիշերը կոտրած է, 48 մեթրի մօտ նետելով, իս- բորդին մէջ 12,88 հասնելով։

Միակ ցաւալի պարագան է, որ Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. չպիտի կրնայ մասնակցիլ որ Ողիմպիականին ներկայ նախընթաց տարի, գ- թէ ո՛րքան մեծ ոգեւորո- ստեղծեց Մարսիլիոյ քա- հայ ներկայացուցիչներուն նակցութիւնը։ Փարիզը նիւթական օգնութիւն յանձն առնել, Մարսիլիայ լիք տղոց ծախքերը գոնէ մ- ապահովելու։

Եւրոպայի առաջնորդ Պ- եան եպիսկ. իր կողմէն ա- ւոր առարկայ մը յատկ- է, որ ապահովաբար տրա- դրօշարշաւի յաղթական

Նոյն օրը տեղի պիտի նայ նոյնպէս Փարի-Մէլէ ուղարձ հեծանիւի մրցում-

Մարզահանդէսին արժէ- չափով պիտի աւելցնէ Փ- մրցումը, որ տեղի պիտի մեր եւ ֆրանսական խումբի մը միջեւ։

Գ.

ԲՈԼՈՐ ԴԱՒԱՆԱՓՈԽՆԵՐԸ ԻՐԱՐ Կ'ԱՐԺԵՆ

«Նոր երկիր», հին Հնչակեաններուն օրկանը, «Դրօշակ»էն արտատպելով Ղափանցի Գերասիմի նամակը, զոր հրատարակեցինք նախորդ համարով, կը գրէ այս խորագրին տակ.—

«Ընդարդարութիւնը ու վատութիւնը կը դառնան կ'իյնան անոնց գլխուն, որոնք կը գործեն զանոնք, ըսած է Նափոլէոն։

«Հայախօս պոլշեւիկներու Հայաստանի օրկանները, Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ իրենց հակառակորդները տկարացնելու եւ ջախջախելու յոյսով, ամէնէն անարդար եւ ամէնէն վատ միջոցներու դիմեցին։ Ընդմէջ մէկը մանաւանդ, …քանչելի զէնք մը գտած կարծեց Ղափանցի Գերասիմի մէջ, որուն «յօդուածները» լայնօրէն հիւրընկալուեցան, եւ թութակօրէն արտատպուեցան պոլշեւիկներու թմբկահար մէկ երկու ռամկավար թերթերու կողմէն ալ։

Դաշնակցութեան պատգամաւորին համար Հայաստանէն եկած էր, «յայտնութիւններ» կ'ընէր ու ջատագով կը հանդիսանար …րհր. կարգերուն, որոնց դէմ …նոլոք կռիւ յայտարարած էր կուսակցութիւնը։ Անխորտակելի զէնք մը գտնուած էր, հոգ չէ թէ թշնամիի մը կողմէն մատուցուած ըլլար այդ զէնքը, միանգամ ընդ միշտ վերջ դնելու համար իրենց հակառակորդներուն արժանանալու բարձր շրջաններու շնորհներուն։

Գործուած անարդարութիւնը իմա կը դառնայ իրենց դէմ, …նենք, որ մէկ մէկ Գերասիմներ են …ւ մէկ նպատակ միայն կը հետապնդեն, շարունակ աջ ու ահեակ ստորանալով, լաւ ապրիլ ու յղփանալ հայ աշխատաւոր ժողովուրդի …ւնակէն։ Կ'ուզէք մինչեւ կ'ըլլան, կ'ուզէք պոլշեւիկ, վարձաւորութեան ստորինանէն կախում ունին։

Մեր այս թիւով հրատարակուած նամակէն կը պարզուի, որ Գերասիմը զինու զօրութեամբ Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգերը տապալել առաջարկած է իր կուսակցութեան պատասխանատու մարմինին, եւ անկէ մերժուելէ յետոյ …ւ առած «Արշակաւան»ի …երթին խմբագրատունը, ուր թերթը ընդունուած ու մեծարուած հոն գտնուող բազմաթիւ Գերասիմներէ։

Հայաստանի վարիչները, որոնց ըմբռնողութիւնը տարակոյս չի վերցներ, պէտք է հիմնովին փոխեն իրենց ցարդ վարած պրոպականտի գործը։ Հայաստան զինք սիրցնելու համար պէտք չունի ամէն կուսակցութենէ վռնտուած կասկածելի թիփերու ստրկավայել եւ լրձնաշուրթն խոնարհութիւններուն։ Հայ ժողովուրդը կը սիրէ իր հայրենիքը անկեղծ սիրով, բաւական է որ իրեն առիթ տրուի — առանց շահագէտ միջնորդներու բովէն անցնելու — արտայայտել այդ սէրը։»

Երեւի «Նոր երկիր» չի գիտեր թէ Հայաստանի վարիչներուն ոչ թէ «լրջախոհութիւնը», այլ լրջութեան պակասը, անհերելի թեթեւամտութիւնն է որ լայն ասպարէզ կը բանայ բոլոր կասկածելի տիպարներուն, գաղութները «շերտաւորելու», ուրիշ խօսքով՝ թոյն եւ որոմ ցանելու համար։ Այսպէս, չպիտի տեսնէինք այն այլանդակ պատկերը որ կը զարգանայ օրէ օր, շնորհիւ «վերէն» տրուած հրահանգներու եւ հնչուն սակարկութիւններու։

Ո՛ՐՔԱՆ ՀԱՅ ԿԱՅ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սօֆիայի մեր պաշտօնակիցը, «Արաքս», այս նիւթին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

Պալքանեան պատերազմէն յետոյ, ազգային պաշտօնական շրջանակները այս գաղութին թիւը կը հաշուէին 35,000։

Չափազանցութիւն չէր ըլլար երբ ըսէինք թէ ընդհ. պատերազմի ընթացքին Թուրքիայէն Պուլկարիա ապաստանեցան առնուազն 2.3000 հոգի, մեծ մասով զինուորական փախստականներ, որոնք Էտիրնէէն սահմանը կ'անցնէին, իրենց կեանքը փրկելու համար թրքական հալածանքներէն, եւ Պուլկարիա կ'ընդունէր զանոնք, հակառակ անոր որ դաշնակիցն ու զինակիցն էր Թուրքերուն։

Երբ ընդհ. պատերազմի զինադադարը վրայ հասաւ, երբ Թուրքիա այլեւս պարտուած էր, երբ մանաւանդ Արարատի ստորոտը կեանքի կոչուած էր Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւնը, Պուլկարիայէն դէպի Պոլիս ու Հայաստան գաղթի հոսանքը կալ. եւոր համեմատութիւններ առաւ։ Անոնք որ արդէն առանձին էին առանց ընտանիքի եւ որեւէ բանով նիւթապէս կապուած չէին այս երկրին, շուտով իրենց շունչը առին Վոսփորի ափերուն վրայ։

Այդ միջոցին ամենաշատը 10,000 հոգի մեկնած պէտք է ըլլայ Պուլկարիայէն։ Որով եթէ ընդհ. պատերազմի ընթացքին 37.000 հոգի ընդունինք պուլկարահայերու թիւը, մինչեւ քեմալական յաղթանակի օրերը, ան իջած կ'ըլլայ 27,000ի։

Այժմ հարց է թէ, թրքական յաղթանակին եւ յունական դըժբախտ պարտութեան հետեւանքով, ինչքա՞ն Հայեր մտան Պուլկարիա, Թրակիայէն, Պոլսէն կամ փոքր Ասիայէն։

Դժբախտաբար այս տոթիւ ալ մեր ազգային մարմինները չկրցին կազմել ոեւէ վիճակագրութիւն։

Պետական պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, կազմուած Սթամպուլուքիի դահլիճին օրով, Թրակիոյ սահմանագլուխէն Պուլկարիա մտած են 22,000է աւելի հայ գաղթականներ։ Եթէ այս թիւը ճիշդ ընդունինք եւ անոր վրայ աւելցնենք ուղղակի Վառնա եւ Պուրկազ ցամաք ելած փախստականները, թւով 2—3 հազար, կ'ունենանք նորեկ գաղթականներ ընդամէնը 25,000 հոգի։ Այս հաշիւին համաձայն պէտք է որ այժմ Պուլկարիոյ հողին վրայ գտնուին 52,000 Հայեր, որոնցմէ 27,000ը, քեմալական յաղթանակներէն առաջ արդէն հաստատուած էր այս երկրին մէջ։

Ճիշդ է որ, այս վերջին երկու տարուայ տնտեսական տագնապին եւ այլ պատճառներու հետեւանքով, շատ մը բանւորներ եւ արհեստաւորներ, յաճախ ընտանիքով Վառնայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ մեկնեցան Ֆրանսա, լաւագոյն ապագայի մը, կամ ապրուստի մը յոյսով։

Ինչ որ ալ ըլլայ այս երկու տարուայ ընթացքին հեռացողներու թիւը, առաւելագոյնը 5000ը չանցնիր։ Ուրեմն այս հաշիւներու համաձայն պուլկարահայ գաղութը ներկայիս պէտք է բաղկացած ըլլայ 45—47,000 հոգիէ։

65 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ

Պոլսոյ կրթական տեսչութիւնը նկատի առնելով որ պետական ծառայութենէ կ'արձակուին 65 տարին լրացուցած անձեր, պատուիրած է դպրոցական վարչութեանց արձակել նաեւ այդ տարիքը ունեցող ուսուցիչները։ Անոնց տեղ պաշտօնի պիտի կոչուին երիտասարդներ։

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պրայլայէն կը գրէ մեզի.—

Ռումանահայ գաղութը՝ որ ամէնէն բախտաւորներէն կը համարուէր, այս օրերս տագնապ մը կ'անցընէ, Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն վերջ՝ ուր մեր ազգակիցները ատեն ատեն մտահոգութեան կը մատնուին։

Գրեթէ երկու տարիէ ի վեր բերնէ բերան կը լսէինք թէ օտարները երկրէն պիտի հեռացուին։ Նախորդ կառավարութիւնը միայն գործաւոր եւ պաշտօնեայ դասակարգին վրայ ծանրացած էր, տալով անոնց մինչեւ 926 Յունիս I պայմանաժամ, երկրէն մեկնելու։ Սակայն ծանրակշիռ հանգամանք մը չունէր սակայն։ Ներկայ կառավարութիւնը սկսաւ եռանդով գործադրել այս օրէնքը եւ զայն ընդհանրացուց բոլորին։ Այսպէս այս տարի մինչեւ Մայիսի 15 անպայման Ապահովութեան պաշտօնատունը ներկայանալու հրաման եղաւ բոլոր օտարականներուն (վաճառական, արհեստաւոր, աշխատաւոր) առանց բացառութեան։ Այնտեղ ամէնուն ալ կապոյտ թուղթերը առնուեցան եւ աշխատանքի Նախարարութեան վերաքննութեան յանձնաժողովին ղըրկուեցան։

Այսօրերս յայտարարութիւն եղաւ որ ամէն ոք երթայ իր կապոյտ թուղթերը ետ առնէ։ Իրականութիւնը այն է որ պատերազմէն վերջ եկողներուն, ամէն դասակարգէ, երեք ամիս վերջին պայմանաժամ (այսինքն մինչեւ Դեկտ. I) տրուած է. կան նաեւ աւելի կարճ օր ստացողներ, օրինակ, երկու ամիս, մէկ ամիս եւ 15 օր։ Պատերազմէն առաջ այս երկիրը եկողներուն մէկ տարի պայմանաժամ տրուած է։ Առայժմ կացութիւնը այսպէս կը մնայ, քաղաքներու մէջ դեռ չեն սկսած այս գործողութեան։ Չմոռնամ ըսել որ բարեբախտաբար բաց դուռ մը ձգած են, իրաւունք տալով իւրաքանչիւրին պայմանը լրանալէն 15 օր առաջ խնդրագրով մը դիմելու Աշխ. Նախարարութեան եւ նոր հրահանգի սպասելու։

Յուսալի է որ ռումանական կառավարութիւնը, իր նախորդին պէս բացառիկ կարգադրութիւն մը պիտի ընէ Հայերուն, նկատի ունենալով մեր կացութիւնը։

Այս առթիւ Աշխատանքի Նախարարութեան ցեւուցը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

—Անցեալ տարի մենք վճիռ մը կայացուցինք Հայերու համար թէ՝ Հայերը որպէս քաղաքական փախստականներ պէտք է մնան Ռումանիոյ մէջ։ Այս տարի խնդիրը քիչ մը փոփոխուեցաւ, այն որ՝ այն Հայերը որոնք 1925 սեպտեմբերէն վերջ եկած են Ռումանիա, կրնան մնալ հոս եթէ եկած են նախարարական հրամանով եւ գաղթականներու օրէնքներու համաձայն, որով թուղթերը քննուելէ ետք կը մնան երկրին մէջ, իսկ անոնք որ վերոյիշեալ թուականէն առաջ եկած են, անոնց համար որ եւ է խնդիր չի կրնար ըլլալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓՈՂՈՑԸ ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Սեպտ.— Չորս տարիէ ի վեր քիչ-շատ ապահով գաղութ մը հաստատուած է Մարսիլիոյ մէջ. բայց տակաւին չունինք մանկապարտէզ մը եւ հայ մանուկները կ'օտարանան օրէ օր։ Այս կացութեան պատասխանատուն են Եւրոպայի Առաջնորդութիւն ու անոր ենթակայ մարմինները, որոնք միայն խօսքեր կը շռայլեն։ Անոնք ամէն բանի համար միջոցներ կը գտնեն, բայց երբ կը հարցուի թէ ինչո՞ւ մանկապարտէզ մը չեն բանար, յարմար տեղի մը, չէնքի չգոյութիւնը կը պատճառաբանեն, ինչ որ պատրուակ է։

Այս քաղաքին մէջ, միշտ կարելի է գտնել միջակ յարմարութեամբ շէնքեր։ Յաճախ «պար»եր, խանութներ եւ յարկաբաժիններ կը ծախուին կամ վարձու կը տրուին, երկու, երեք, չորս սրահներով։ Այդպիսի տեղի մը մէջ կարելի է ամփոփել 3—400 մանուկներ։ Անցեալ տարի շատ մը հայ մանուկներ փողոցները մնացին, որովհետեւ ֆրանսական դպրոցները լեցուած ըլլալով, նորեկները մերժուեցան։ Այս տարի նորէ՞ն փողոցները պիտի թափառին մեր տղաքը։ Ամօթ չէ՞։ Իրաւասու մարմինները դեռ պիտի պիտի վարանի՞ն այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու։

Կ. Ս.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի միայն Թերթին կամ խմբագրին անունով ղրկել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Անցեալ օր Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան առաջին բանախօսական ժողովը։ Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ։ Օրուան բանախօսն էր մեր հայրենակից Պ. Յ. Ամատունի, որ բացատրեց Հայրենակցական Միութեանց անհրաժեշտութիւնը հայ ժողովուրդին համար գաղութներու մէջ։ Մէջ բերելով զանազան պատմական իրողութիւններ, փառաբանեց նախորդ սերունդները, որոնց կը պարտինք մեր այսօրուան ինքնագիտակցութիւնը։ «Պէտք է գիտնանք վառ պահել մեր մեծ մեռելներու յիշատակը, որովհետեւ անոնք են մեր ներշնչման աղբիւրը»։ Եզրակացնելով, մեր հայրենակիցը յորդորեց Միութիւնը պահել իր կոչումին բարձրութեան վրայ, առանց տարուելու կուսակցական պայքարներէ։ Ցետոյ քաջալերեց Միութեան անդամները որ չընկրկին մեծ ու փոքր խոչընդոտներու առջեւ, ու պատրաստակամութիւն յայտնեց իր գործօն օժանդակութիւնը բերելու Միութեան։

Երեկոյթը՞ անցաւ խիստ հաճելի ու յուզիչ։ Ներկաները բաժնուեցան լաւ տրամադրութեամբ, խնդրելով Վարչութենէն որ յաճախ սարքէ այսպիսի երեկոյթներ, յաջորդաբար հրաւիրելով զանազան հոսանքներու պատկանող դասախօսներ։ Ներկայ մը

*
* *

Լիոնի մէջ կազմուած է Խարբերդցիներու յանձնախումբ մը, որ այս առթիւ խմբագրած կոչին մէջ կ'ըսէ.—

Ինչպէս Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն՝ նոյնպէս Լիոնի մէջ Խարբերդցի ստուարաթիւ հայրենակիցներ կը գտնուին։ Մանաւորապէս Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ կազմուած են արդէն Խարբերդի Հայրենակցական Միութիւններ, նպատակ ունենալով գլխաւոր ազգակը դառնալ մեր սիրեցեալ հայրենիքին անմոռանալի յիշատակները վերարծարծելու, իւրաքանչիւր հայրենակցին բարոյական ու մտաւոր զարգացման սատարելու եւ այլասերման դէմ պայքարելու։

Կը հրաւիրենք Լիոնի մէջ գտնուող բոլոր հայրենակիցները, որպէս զի իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելով, մենք ալ մեր կարգին Լիոնի մէջ ունենանք Խարբերդի Հայրենակցական Միութիւնը մը։

Ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները, յառաջիկայ կիրակի 19 Սեպտեմբեր, կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին, թիւ 7, Քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահը, Փլաս տիւ Փօն։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ ''ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է,,

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Բայց այսպէս հանգստօրէն սրունակուեցաւ ամէն բան, ու …բաթ երեկոյ մը աՀա թէ ինչ պատահեցաւ։ Սովորականին պէս հանրակառք առած էի զայն տեսնելու համար, դժբախտաբար …ր։ Առաջին անգամ ըլլալով …ացի տարօրինակ ու շատ յատկանշական ցաւ մը։ Սիրտս սկսաւ …ղել գլխ։ Ի հարկէ պատահած է …ծի որ ոեւէ ուրախութեան սպա…մ ու վրիպիմ։ Ոեւէ հաճոյք …նկալեմ ու ընդհակառակը տը…ճութեան հանդիպիմ։ Սպասեմ …նի մը ու չստանամ։ Բայց ոչ …կ անգամ այնքան ցաւած է …իրտս, թարթիչներս թրջուեցան …մեծ ու անդարմանելի տխրու…ն մը գրաւեց մարմինս։ Սկսայ …նդիմանել ինքզինքս։ Կ'ըսէի.

— Ցիմա՛ր, դուն որ կը պարծենաս թէ կրնաս աղջիկները արհամարհել, աՀա թէ ինչ վիճակի մէջ ես անծանօթ աղջկայ մը համար ու ան ալ որովհետեւ հանրակառքին մէջ չի գտար։

Արժանապատուութիւնս կը խայթէր զիս, այսուհանդերձ չէի կրնար ինքզինքս զսպել։ Ինչպէս կարելի չէ յորդած հեղեղ մը իր հունէն շեղեցնել այնպէս ալ անհընար էր զսպել սիրտս որ կը ճչար։ Սկսայ արտասուել կոկորդիս մէջէն ու արցունքին համը այնքան անուշ էր որ հանգստութիւն եկաւ վրաս։ Կը ժպտէի արցունքներուս մէջէն անծանօթին։ Գուցէ այն աղջկան որ սիրած էի եւ որովհետեւ այն աղջիկը չիկար, իմ երազիս՝ որ կը նայէր աչքերուս ու իր խաժ, չար ու խորունկ աչքերով։

Երբ հանրակառքը կեցաւ իրենց ամարանոցին առջեւ՝ իջայ վար։ Պատուհանին պատուտակներուն մէջէն տեսայ իր սիրուն գլուխը։ Նայեցաւ աչքերուս ու բարեւեց՝ իր լայն ու քաղցր ժպիտովը ու յետոյ նշան ըրաւ որ ձամբաս շարունակեմ՝ քանի մը քայլ հազիւ ըրած՝ լսեցի առարկայի մը անկման ձայնը պատուհանէն, ճամբուն վրայ։ Քանի մը քայլ ետ ըրի ու վերադարձայ ետ։ Դողացայ, վերցուցի ու շտապեցի հեռանալ։ Զիթենիի փայտէ սիրուն տուփ մըն էր։ Վրան ճպուռի մը փոքրիկ մարմինը որ կը խորհրդանշէ այս արեւոտ ու պայծառ երկիրը։ Մէջի կողմը իր լուսանկարը՝ աղուոր ու քաղցր իր դէմքը՝ հարուստ ու սպիտակ պարանոցով, մինչեւ հոն ուր կուրծքերը կ'ուռին անուշ կորութեամբ մը։ Առատ վարսերը հաւաքուած էին շնորհալիօրէն ճակտին վրայ ու աչքերը կը շողային, զարմանալի քաղցրութեամբ, իր աղու որ ու չար աչքերը։

Տուփին մէջ կար նաեւ մութ կարմիր մետաքսէ քառակուսի պաստառի կտոր մը՝ սքանչելիօրէն բանուած, անկիւնները ծածկուած ցորենի մանրանկար հասկերով եւ որ կը կրէր հետեւեալ նախադասութիւնը նրբօրէն հիւսուած «սիրելի՛ ու երիտասարդ անծանօթ՝ չեմ գիտեր աւելի քաղցր երազ մը քան այն որ իր վախճանին չէ գացած, աւելի տեւական ու խորիմաստ սէր մը քան այն որ դեռ երիտասարդ կը մեռնի, չի՞ բաւեր քեզի յիշատակ մը սիղանիդ վրայ որ խօսի ինձմէ, ճպուռ մը շատախօս որ յիշեցնէ քեզի մեր երկրին լի ու հարուստ ամառը, այս մետաքսի պաստառը որ համբոյր մը կը պահէ ինձմէ ու փնջիկ մը վարսերէս որ դեռ այս առաւօտ հոտաւետեցի։ Ըսէ՛— այս ինձ բաւական է»։

— Ո՞ւր է տուփը։ Ո՞ւր է լուսանկարը։ Ո՞ւր են վարսերը։ Ո՞ւր է մետաքսէ պաստառը, ձայնեցին չորս ընկերներս մէկէն։

— Սպասեցէ՛ք, վերջացնեմ, ըսի հանգստօրէն, բայց զգացի որ չեն հաւատար պատմութեանս։

*
* *

Ո՞րն է ձեր մէջ այն սիրահար տղան որ գաղտնօրէն իր սիրած աղջկան վարսերէն փնջիկ մը կը կտրէ ու զայն կը ցուցնէ ընկերներուն։ Ինծի կը թուի որ եթէ մէկը նայի անոր ինձ ըրած նուէրներուն, եթէ մէկը շօշափէ զանոնք՝ անոնք կը կորսնցնեն իրենց գեղեցկութիւնը։ Երբեմն յոգնութեան ու ձանձրոյթի ժամերուս կը նայիմ իր աչքերուն։ Կը դնեմ իր լուսանկարը դիմացս ու կը թուի թէ կը խօսիմ իրեն ու ան կը պատասխանէ ինծի։

Չէք գիտեր ի՛նչպէս կը տառապէի առանց իր ձայնին։ Սկիզբները, երբեմն, ականջներս կը պայթէին կարծես իր ձայնին կարօտէն։ Այո՛, մինչեւ այն գիշերը երբ առաջին ու վերջին անգամ ան խօսեցաւ ինծի, չէի ճանչնար իր ձայնը։ Իր ձայնը ի՛նչ խռովիչ է, ջերմ, ծաւալուն ու անուշ։ Կը խօսի ինչպէս միայն սիրահար աղջիկ մը կրնայ խօսիլ իր սիրած տղուն։ Կը յիշեմ, կը յիշեմ… ի՛նչպէս կ'ուզէք որ չյիշեմ իր ձայնը։ Երբեմն կը թուի թէ կորսնցուցած եմ զայն ու չեմ կրնար գտնել։ Շրթներս կ'արիւնեմ ցասումէս, բայց չեմ կրնար մտաբերել անոր ձայնին յիշատակը։ Ցուզումը կը հասնի կոկորդիս։ Արտասուելու փափաք մը կը նեղէ զիս։ Ու կը յամառիմ տոկալ մինչեւ որ վերջապէս կը յաջողիմ լսել զայն։

*
* *

Աշունը վերջացած էր արդէն։ Կիրակի էր ու յանկարծ երեկոյեան դէմ սկսաւ ձիւնել, խաղաղ, խոշոր ու փափուկ փաթիլներով։

(Շար.) Վ. ԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

⁂ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ ցոյցեր կատարուած են Ֆրանսայի դէմ։ Ցոյցերը մասնաւորապէս ծանր եղած են Լիվօրնոյի մէջ, ուր 300 հոգինոց ամբոխ մը քարկոծեր է ֆրանսական հիւպատոսարանը, լուսամուտներ տեղալով։ Բուռն ցոյցեր կատարուած են նաեւ Թրիէսթէի մէջ։

Հռոմի ֆրանսական գործակատարը երրորդ անգամ բողոքած ըլլալով, իտալական կառավարութիւնը ցաւակցութիւն յայտներ։

Չինաստան ալ աթոռ կ'ուզէ

Ինչպէս յայտնի է, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մասնակցելու համար, ինը առժամեայ աթոռներ հաստատուեցան, որոնց բաշխումը կատարուեցաւ երէկ։ Ուրիշներու կարգին, Չինաստան ալ աթոռ մը կ'ուզէ։ Այս առթիւ չինական պատուիրակը հասկցուց թէ իր երկիրը չի կրնար հանդուրժել այն դաշնագիրներուն որոնք կը կաշկանդեն իրենց գործելու ազատութիւնը։ «Մենք ազատութիւն կ'ուզենք։ Եթէ Չինաստան նորէն յուսախաբ ըլլայ, իր ժողովուրդը սխալ գաղափար պիտի կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ»։

Խլրտումներ Չեխօ-Սլովաքիոյ մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, քաղաքական-կուսակցական հակամարտութիւնները այնքան սուր հանգամանք առած են Չեխօ-Սլովաքիոյ մէջ որ, լուրջ վտանգ կը սպառնայ տիրող իշխանութեան։ Դէմ դիմաց կեցած են երկու զօրաւոր հոսանքներ, ֆաշիստները եւ ձախերը. եւ եթէ միջին ճամբայ մը չգտնուի, կամ ֆաշիստ իշխանութիւն պիտի հաստատուի, կամ ընկերվարական։

Ռուսիա եւ Միացեալ Նահանգները

Հակառակ տրուած հերքումներուն, ամերիկեան եւ գերմանական թերթերը կը պնդեն թէ ձեռնարկներ կը կատարուին, որպէս զի Մ. Նահանգները ճանչնան Խորհրդային իշխանութիւնը։ Մօտերս բանակցութիւններ պիտի սկսին Չիչէրինի եւ Ամերիկայի արտաքին նախարարին միջեւ։ Ռուսիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներէն մէկը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն. «Մենք պատրաստ ենք առաջին քայլը առնելու, հին Ռուսիոյ պարտքերը վճարելու համար, պայմանաւ որ ամերիկեան կառավարութիւնը ընդունի մեր յանձնախումբին անդամները։ Մենք կ'ուզենք կարգի դնել պարտքերու խնդիրը, որպէս զի ապահով հիման մը վրայ դրուին երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Մենք նախաչաւիղ պայման չենք դներ Խորհրդային իշխանութեան ճանաչումը կամ ամերիկեան փոխառութիւն մը»։

Պոլշեւիկներու ներքին տագնապները

Ռիկայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

Թրոցկիին առաջարկուած է արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը, պայմանով որ դադրեցնէ իր ընդդիմութիւնը։ Թրոցքի բացարձակապէս կը մերժէ։

⁂ Ծանր վէճ մը ծագած է Ռուսիոյ եւ արտասահմանի կոմկուսներուն միջեւ, Զինովիեվի յաջորդութեան մասին։ Ֆրանսական հատուածը առաջարկած է Ռոքովսքին, որուն դէմ են Սթալինի կուսակիցները, զայն կողմնակից համարելով Թրոցքիի։ Գերմանացիները կ'առաջարկեն Տէլմանը, շեշտելով թէ Գ. Միջազգայինը բոլորին կը պատկանի, հետեւաբար նախագահը պէտք է կարգով ընտրուի զանազան ազգութիւններէ։ Տէլմանը պոլշեւիկներուն թեկնածուն էր Գերմանիոյ նախագահական ընտրութեանց ատեն։

Իսլամական նաւատանութիւն

Եգիպտական խորհրդարանը քննելով Եգիպտացի փիլիսոփայի մը, Հասան պէյի «Իսլամի Բանաստեղծութիւնը» անուն գիրքը, որոշեց դատի ենթարկել հեղինակը։ Կառավարութիւնը մերժած ըլլալով այս վճիռը, խորհրդարանի նախագահը հրաժարական տուաւ։

Հինգ հարիւր աւազակներ զինաթափուած

Փեքինէն կը հեռագրեն թէ 500 Մանչուրիացի զինուորներ, որոնք Զօր. Մուքտենկի հեծելազօրքը կը կազմէին, պաշարուելով զինաթափ եղան եւ գնդակահարուեցան, իբրեւ աւազակներ։

Կացութիւնը միշտ խառնակ է Չինաստանի մէջ։ Բրիտանական մարտանաւերը կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն չինական ջուրերուն մէջ։ Ամերիկեան բազմաթիւ մարտանաւեր ալ հրաման ստացած են պատրաստ գտնուիլ ո՛ր եւ է հաւանականութեան առջեւ։ Ամերիկեան հիւպատոս մը խոշտանգուեցաւ չինական զինուորներու կողմէ, իսկ գերմանացի մը բանտարկուեցաւ։

1,600 միլիոն տոլար Ամերիկայէն Եւրոպա

Մ. Նահանգներու առեւտրական պաշտօնատունը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն Ամերիկացիները այս տարի 700 միլիոն տոլար ծախսած են Եւրոպայի մէջ, մինչ անցեալ տարի 500 միլիոն էր։ Ասկէ զատ, Ամերիկա հաստատուած գաղթականները առ նուազն 900 միլիոն տոլար ղրկած են իրենց ընտանիքներուն։ Ուրեմն, 1600 միլիոն ամերիկեան դրամ փոխադրուած է Ամերիկայէն Եւրոպա։

Թիֆլիս՝ Գերմանիոյ մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Հանովէրի մէջ թիֆիւս ծագած ըլլալով, 1700 հոգի վարակուած են, որոնց 27ը մեռած։ Համաճարակը կը շարունակուի։ Դպրոցները հիւանդանոցի վերածուած են։ Հանրային բաղնիքները փակուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆԻ Թաքսիմի բնակարանը, որ 20,000 ոսկի կը գնահատուի, յատկացուեր է շանսատակ Ջարդարար Պէհաէտտին Շաքիրի կնոջ։

ԸՆԿԻՒՐԻԻ մէջ կախաղան հանուեցան Զիա Խուրշիտի ազգականներէն Եուսուֆ Զիա եւ աւազակ Շիւքրի, իբրեւ անուղղակի մեղսակից Իզմիրի մահափորձին եւ հեղինակ զանազան ոճիրներու։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ պարտքերու հաշուին Ֆրանսա երկու միլիոն ոսկեբլին վճարեց Անգլիոյ։

Հ. Մ. Ը. Մ.

19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ 4 ՐԴ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

ՍԹԱՏ ՓԸԹԻ ԺԱՆԻ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— ՓՈՐԹ ՓԻՔՓԻԽ —

Աթլէթիք մրցումներ, Սքաուտական խաղեր, կենդանի պատկեր, ֆութպոլի մրցում «Հ. Մ. Ը. Մ.»ի ֆութպոլի I թիմի, ֆրանսական զօրաւոր խումբի մը հետ։

Կը մասնակցին 150 աթլէթներ։

ՕՐ. ՄԱՆՆԻԿ ԵԱԳՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

9 Սեպտ. Պէլֆօռ

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պելճիքահայ ներկայացուցչական մարմնի յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ, գաղութային վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով կատարել Պելճիքայի բոլոր քաղաքներուն մէջ գտնուող Հայերուն մարդահամարը, բոլոր այն ազգակիցները որոնք, անծանօթ մնացած ըլլալով, մինչեւ ցարդ որ եւ է առթիւ հրաւէր չեն ստացած, ինչպէս նաեւ անոնք որ ի նորոյ հասցէի փոփոխութիւն են ունեցած, չզրկուելու համար իրենց ընտրական եւ այլ իրաւունքներէն, կը հրաւիրուին իրենց եւ իրենց ընտանիքի անդամներուն անունը, տարիքն ու հասցէն հաղորդել մինչեւ յառաջիկայ Սեպտեմբերի 30, հետեւեալ հասցէին՝ Comité Arménien (C. E.), 94, Rue de Louvain, Bruxelles.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ հանդէսի տոմսերը կը գտնուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Փութացէք ժամ առաջ գնել, խճողումի տեղի չտալու համար։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի 21 Սեպտ. Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին, Քաֆէ Ռօշէր, 128 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, մէթրօ Օտէօնի դիմաց։ Օրակարգ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Անհրաժեշտ է միասին ունենալ անդամատետրերը։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Գէորգ-Չաւուշ խումբի ժողովը ուրբաթ երեկոյ Սեպտ. 17ին ժամը ճիշտ 8. 30ին Ռոստոմի սրահը։ Շատ կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Անդամատետրները միասին բերել։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նախանգային Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը 18 Սեպտմ. շաբաթ երեկոյ. 61, Rue Mr. Le Prince (Մէթրօ Օտէօն) «Ֆլօրիա» ճաշարանին վերնայարկը։ Օրակարգ.— Միութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկաբերութիւնը։

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ժողովի 19 Սեպտեմբեր Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 3ին, 40 bis Rue Etienne Dolet, սրճարանին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն։

ԼԻՕՆԻ Զ. Ո. Մ. Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ 19 Սեպտ. Կիրակի օր կէս օրէ ետք ժամը ճիշտ 2ին, բոլոր համակիրները եւ ընկերները։ 75 Avenue Berthelot, եկեղեցիի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Դ. Վարուժան ենթակօմիտէի ընկ. ժողովը՝ Կիրակի, 19 Սեպտ. առտուան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին. 63 Rue de la République սրճարանի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ընկերական ընդհանուր ժողովը՝ Կիրակի 19 Սեպտեմբեր կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին Պ. Պ. Տօքթ. Արշակ Պօղոսեան եւ Մկրտիչ Պարսամեան եւ Լեւոն Զարմիսեան։

ՊՈՒԼՃԻԿԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ծանօթ է, ներկայ տարւոյ Ապրիլ 1ին էր, որ Պիլէճիկի շրջանի գիւղերու միացեալ «Վերաշէն» Հայրենակց. Միութիւնը հիմնեցինք Մարսէյլի մէջ, որը թերթերով ծանուցուեցաւ։

Միութիւնս իր կազմակերպչական նախնական աշխատանքները գրեթէ աւարտած ըլլալով, իր նպատակին ընդառաջելու իբր գործնական նախաքայլ մը, այս անգամ սկսած է ցուցակագրել, ւիչեալ շրջանէն վերապրող կարօտ որբերն ու ընտանիքները։ Հետեւաբար կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, որոնք կրնան տեղեակ ըլլալ այդպիսիներու, որպէսզի բարի ըլլան մեզի հաղորդել, անոնց անունները՝ անհրաժեշտ ծանօթութիւններով միասին։

Այս պատեհ առթիւ կրկին կը խնդրուի մեր շրջանի ցարդ չկազմակերպուած հայրենակիցներէն, որպէսզի անմիջապէս կազմակերպուելով մեզ հետ յարաբերութեան մտնեն, որոնց պէտք եղած աջակցութիւնը չենք զլանար։

Հասցէ.— Karnik Ohannessian 39, Rue Bernard du Bois, (Alimentation Maroutian) Marseille (France)։

ՎԱԼԱՆՍԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վիճակահանութեան բացումը՝ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 9ին, Քաֆէ տը Լէսթի ժողովասրահի մէջ։ Անոնք որ տոմսեր ունին. թող փութան ղրկել N. Sarkissian, 25 Rue Belle Image, Valence, Drome.

Միայն 20 փրանք է տարեկան բաժնեգինը "ԲՈՒԺԱՆՔ,,

Բժշկա-առողջապահական հանդէսին որ լոյս կը տեսնէ ամէն ամսու 15ին։

Ջերքէ կը ծախուի 2 ֆրանքի ՊԱԼԵՆՑ գրատունը, եւ Պէլվիլի ու Սէն Միշէլի գրավաճառներուն մօտ։

Բաժանորդագրութեան համար դիմել՝ Dr. Krikorian, 126, Faub. St. Denis, Paris.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, Ս. Կ.— Ստացանք 1 ոսկիլին։

ՏԷՍԻՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Ղրկեցինք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ա.— Ստացանք 22 ֆրանք։

ՊԻՅԱՆՔՈՒՐ, Բ. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Յ.— Ստացանք 95 ֆրանք։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ա. Ք.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՔՈՒԹԻՒՌ, Ա. Վ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Կը լրանայ Սեպտ. 23ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Ժ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Ղրկեցինք,

ԻՒՋԻՆ ԺԻՐՕՏ, Վ. Ք.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Պ. Ք.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Ղրկեցինք։

ՊԷԹՕՆՔՈՒՐ. Ա. Ս.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ԹՈՒՐ, Գ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Ղրկեցինք։

ՌՈՄԱՆ, Յ. Վ.— Ստացանք վեցամսեան։ Նորը կը սկսի Օգոս. 12էն։

ՏԷՍԻՆ, Ստացանք 20 ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ք.— Ստացանք 22 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Պ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՖՈՒՌՄԻ, Գ. Մ.— Ստացանք 38 ֆրանք։ Կը սկսի Սեպտեմբեր 12էն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Վ. Ս. Թ.— Հաճեցէք երկու օրինակ ղրկել ձեր գիրքէն։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10°

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մնացական Սէտէֆեան Կարնոյ Չիթող գիւղացի։ 915էն ի վեր անյայտ է կ'ենթադրուի Ռուսաստան կամ Կովկաս ապաստանած ըլլայ. զինքը կը փնտռեն մայրը, քոյրը, եւ եղբայրը, տեղեկացնել եւ ստանալ 500 ֆրանք նուէր Movses Sédéfian Rue Duguesclin 236 Lyon France.

— Բնիկ Երզնկացի Յարութիւն Լաճիկեան, որ 1923 թուին Զանագ-Գալէ անգլ. ծառայութեան մէջ կը գտնուէր, տեղեկացնել Խորէն Սրապեանի Rue de St. Cloud, Villa Jeannette, Clamart։ Կը խնդրուի «Նոր Օր»էն արտատպել։

— Նշան Մումճեան, հօրը անունը Տիգրան, մօրը անունը Ազապի կը փնտռէ հօրեղբայրը Յակոբ Մումճեան որ նախապէս Պոլիս կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Ռուբէն Յովհաննեանի, 30, Րիւ տը Տիժօն, Ալֆօրվիլ (Սէն)։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Պր. Վահան Եարճանեանի իրաւագիտական գրասենեակները փոխադրուած են 5 Rue Cardinal Mercier (նախկին Rue Nouvelle) Paris (9e) Tel. Central 96,70 Métro Clichy: Tel. Gutemberg 46,65 Nord-Sud Clichy.

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Սեպտեմբեր 192...

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

19 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 178 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԱՄԵՆԷՆ ԽՈՇՈՐ ԴԷՊՔՆ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՏԱՐԿ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ...

Տոքթ. Նանսէն, մեծ գիտնականն ու մարդասէրը, Ժընեւի մէջ գերագոյն փորձ մը կատարած է, հայկական փոխառութիւնը յաջողցնելու համար:

Բայց խօսեր է դատարկ սեղաններու առջեւ: «Ժողովին սեղաններուն կէսը դատարկ էր», կը գրէ Երեւանի վայրերան թղթակիցը, Ժընեւի թղթակցին բերնով:

Այս մէկ նախադասութիւնը, ինքնին, բացորոշապէս կը պարզէ այն ողբերգութիւնը, որուն ակիզբը դրուեցաւ անցեալ աշնան: Այս իրողութիւնը իմանալէ և հրատարակելէ յետոյ, որէն «գաղթականներու թշնամիներ» երեւակայել կամ «դաւեր ու դաւադիրներ» փնտռել՝ կը նշանակէ մոռնալ իր յանցանքը և բացին գող բռնել:

Այն օրէն ի վեր որ Երեւան իր ճակատագիրը կապեց Թուրքեւպոլշեւիկ զինակցութեան հետ, ոչ թէ հայ ժողովուրդին շահերը փրկելու, այլ զանոնք այդ քստմնելի դիւանագիտութեան զոհաբերելու համար, մենք երբեք չենք զարմանար այս կարգի յուսախաբութեանց վրայ: Անոնք որ այդ ճամբան բռնեցին 1920ին, ամէնէն առաջ Թուրքիան փրկելու, Սեւրի դաշնագիրը ոչնչացնելու եւ Հայաստանը Թուրք դաւադիրներուն ջուրի ճամբայ դարձնելու համար, բնականաբար նախատեսած էին հետեւանքներն ալ: Եւրոպան խաբեց, Եւրոպան պիտի խաբէր,— այս բոլորը հասկնալի են: Բայց ինչո՞ւ կ'ուզանան որ Թուրքեւպոլշեւիկ զինակցութիւնը ամէնէն թանկագին պատրուակը դարձաւ արհեստով դիւանագէտներուն ձեռքը, պիղատոսաբար քաշուելու եւ ամբողջ դատ մը լքելու համար: Զարգարարներուն հետ ձեռք ձեռքի, հայկական հանրապետութեան հիմերը փորելէ յետոյ, ինչո՞ւ սուտ-խենդ կը ձեւանան հիմա, եւ հրձիգներ կը փնտռեն իրենց ճամբուն վրայ:

Եւրոպան, ընչաքաղց եւ աշխարհակալ, ի հարկէ դրամ չի տար ո՛ր և է մէկուն, առանց իրական շահ մը տեսնելու և առանց լուրջ երաշխաւորութեան: 1921էն ի վեր, Մոսկուա ազգարուժէկ նուաստացուցիչ հնարքներու կը դիմէ, փոխ դրամ առնելու համար: Շքեղաշուք դեսպանութիւններ, փարթամ ընծայեցերոյթներ, անվերջ խորհրդակցութիւններ Ճենովայէն Պրիւքսէլ, Ժընեւէն Լոնտոն և Փարիզ, — և սակայն ոչ միայն կոպէկ մը փարկ չստացան, այլ և ամէն անգամ ալ անհաճոյ խօսքեր լսեցին հին պարտքերու մասին: Երբ աչքի առջեւ է այս անողոք իրականութիւնը, ի՞նչպէս կը հաւատային որ Եւրոպան, կամ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, կամ դրամատէրներու խմբակ մը փոխ դրամ կուտայ անճար եւ անտէր Երեւանի համար...: Գիտէինք էին որ, տակաւին քանի մը ամիս առաջ, կը խոստովանէին թէ 100էն 12 տոկոս պահանջած են վաշխառուները: Եւ պահովաբար պիտի ընդունէին այդ պայմանը, եթէ փոխատու գտնուէր: Բայց խնդիրը այն է որ դրամատէրները Մոսկուայի պետական Դրամատան երաշխաւորութիւնն ալ բանի տեղ չդրին, եւ իբրեւ երաշխաւորութիւն պահանջեցին եւրոպական դրամատուններու մէջ գտնուած ռուսական դրամները...:

Կը հարցնենք նորէն.— Անվստահութեան այս կոպիտ ցոյցէն յետոյ, ինչո՞ւ շան քարոզ կը կարդան, եւ պատգամներ կ'արձակեն. «Գաղթականներու հարցը պիտի լուծուի հայ ժողովուրդին, Խորհրդային Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջոցներով: Այլ եւս ոչ մէկ յոյս Եւրոպայի վրայ»:

Դժբախտաբար շատ ուշ են մնացած: Եթէ Խ. Հայաստանը և Խ. Միութիւնը քիչ մը խելք, խիղճ եւ կամք ունենային, առանց լուծուած կ'ըլլար Հայկական Դատը (ոչ թէ «գաղթականներու հարցը», որ գռեհիկ գիւտ մըն է,՝ արդիւնք՝ Ջարդարարներու եւ յեղափոխականներու զինակցութեան, աշխարհակալներու եւ դրամատէրներու խարդախութեան): Մինչդեռ, թէ Երեւան եւ թէ միւսը իրենց իրական շահերուն գիտակցութիւնն իսկ չունին, եւ հայ ժողովուրդին փրկութիւնն ու կովկասի խաղաղութիւնը կը ստորադասեն Էնկիւրիի բարեկամութեան, որոնք կը շփոթեն դահիճներուն հետ, եւ ակռայ կը կճրտեն անոնց դէմ որ քաջութիւնն ունին մատնանշելու վտանգը, յաւէտ եւ անխուսափելի:

Դատարկ սեղաններու առջեւ... Այո՛, եւ դատարկ փամփուշտներ: Որովհետեւ, ի՛նչքան ալ ճչան, չպիտի կրնան ծածկել ճշմարտութիւնը: Նանսէնեան ծրագիրները չեն որ պիտի լուծեն հայկական հարցը: Այդ ծրագիրներով նախատեսուած իրենց հարիւրապատիկը, հազարապատիկը հող ունինք մենք, Հայաստանէն ներս թէ դուրս: Եթէ Հայաստանը պետութիւն է, անոնց փրկութեան եւ կցման մասին պէտք է մտածէ, ոչ թէ ասս կամ այն խմբակին մենաշնորհ տալու: Վաղը հայկական Ամերիկա մըն ալ կրնայ կազմուիլ, Նանսէնի կամ Պօղոս Նուպարի նախագահութեամբ. բայց ատով չի լուծուիր հարցը: Մենաշնորհները չեն որ պիտի հանգստացնեն հայ ժողովուրդը:

Ոչ ալ ճրճռան ճառերն ու կարմիր խաչակրութիւնները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱԺԱՆ ԿՈՄԿՈՒՍԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԳԵՂՈՒՀԻՆ!

Վերջերս, «Օրկան Ֆրանսական կոմկուսի հայ ենթաբաժանմունքներու կեդրոնկոմի», S. F. I. C., կարճ հայերէնով՝ Փարիզի հայ պոլշեւիկներուն ամսաթերթը, որ երկու-երեք թիւը մէկ կը հրատարակուի, իր վերջին թիւով (7-8) կը պարզէ իրենց ուղին: Ու ճամբուն վրայ սոնքալով, աջ ու ձախ սովորական քարերը գլորելով Դաշնակցութեան (եւ Հնչակեաններու) դէմ, երկար կանգ կ'առնէ երիցս երանեալ Ռամկավարներուն վրայ, որոնք լրջնաշուրթն փառաբանութեամբ սաղմոս կ'երգեն Երեւանի համար.—

«Ռամկավարները, որոնք կուսակցութիւն չեն, աշխատաւորական շարքեր չունին՝ որոշ վախեր ունին համայնավարական շարժումից: Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ ռամկավարները Ջրի երեսն էին ուզում դուրս գալ, օգտագործելով գաղութահայութեան համակրանքը Խորհրդային Հայաստանի հանդէպ: Ասել ենք ու կ'ասենք, որ խորհրդային Հայաստանին բարեկամութիւն անելով ռամկավարները կամենում էին միայն և միայն քաղաքական դրամագլուխ շահիլ թէ գաղութներում և թէ, օ՜ միամտութիւն.... Խորհրդային Հայաստանում:

...Անցեալում անանկացած այս երկու քաղաքական «կազմակերպութիւնները», (ռամկավար և հնչակ) որոնք կամենում էին երիտասարդանալ խորհրդայնասիրութեան շիջուկի արուեստական ներմուծումով, իրենց առաջ ցցուած տեսնում են համայնավարութեան ահռելի պատասխանին:

...Ռամկավար մամուլի մէջ օրէ օր աւելանում են Ջղագար յօդուածների թիւը նոյն հոսանքի եւ խորհրդային վարիչների դէմ: Մոռացւում է այս պարոնների դաշնակատեացութիւնը. դաշնակցական թերթերից էլ աւելի Ջանասիրութեամբ Խորհրդային Հայաստանի «բարեկամ» մամուլը խաչակրաց արշաւանք է կազմակերպում մեր դէմ:

...Ռամկավարական փարիսեցիութիւնը իր եղջիւրները այնքան էլ վարպետօրէն չի թաքցնում, որ մեծ աշխատանք պահանջուի մեզնից նրանց ցոյց տալը. բաւական եղաւ կորուկ կերպով դնել կտակների, ազգային գոյքերի, Մելքոնեան նուիրատուութեան և Բարեգործականի գումարների խնդիրը, որպէսզի ռամկավար Ջոջերը իրար անցնէին և հանդէս գային իրենց իսկական դերի մէջ: Այդ դերը ո՛չ թէ Խորհրդային Հայաստանի կամ գաղութահայ գաղթականութեան շահերը պաշտպանելն է, այլ հայ բուրժուաների և նրանց կազմակերպութիւնների փաստաբան լինելը: Ռամկավարները, կազմակերպուած կուսակցութիւն ու շարքեր չունենալով, կամենում են յենուել Բարեգործականի և բարերարների գումարների վրայ, որպէսզի իրենց խօսքը որ եւ է արժէք ներկայացնի քաղաքական շուկայում և Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն էլ գործնական որ եւ է կարեւորութիւն տայ ռամկավար մտաւորականներին, մասնաւորաբար ներգաղթի հետ կապուած խնդիրների մարզում: Յայտնի է որ ըստ ռամկավար տեսութեան, խորհրդային իշխանութիւնը աստիճանաբար ձեւափոխուելով պէտք է վերածուի քօալիսիօն ռէժիմի, յայտնի է նոյնպէս ռամկավարների յօդուածներից, որ այդ պարոններն իրենց համար տեղ են սպասում այդ քօալիսիօնի մէջ՝... «բարեփոխուած» համայնավարների կողքին միեւնոյն աթոռի վրայ: Եւ ահա, վաղուայ քօալիսիօն Հայաստանի վաղուայ նախարարական այդ աթոռները գրաւելու մարմաջով բռնուած ռամկավար Ջոջերը այսօր Բարեգործականի կամակատար նախարարների դերն են ստանձնել և այդ կատարում են ամենայն խնամքով: Իրենց այս վարմունքը ի միջի այլոց երեւում է այն թագուն հակահօկիստական ընթացքից, որ այլեւս կասկածի տեղիք չի թողնում. ֆրանսական առածն ասում է թէ ամենից գեղեցիկ կինը իր ունեցածից աւելի չի կարող տալ: Այն ինչ որ ռամկավարները ստիպուած եղան տալ՝ Խորհրդային Հայաստանի մասին համակրական յօդուածները տուին: Աւելին չեն կարող տալ, որովհետեւ մնացածը Բարեգործականին և հայ բուրժուազիային է պատկանում:»

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ "ՕՋԱԽ,,Ը

«Էնֆօրմասիօն»ի թղթակիցը Ժընեւէն կը հեռագրէ 17 սեպտ. թուականով.—

Ազգերու Դաշնակցութեան Նորակազմ Խորհուրդը իր անդրանիկ նիստին մէջ զբաղեցաւ հայկական խնդրով եւ բոլորովին համակիր արտայայտուեցաւ հայ ազգային օջախի մը հաստատման: Սակայն Խորհուրդը համաձայն չէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ստանձնէ այս առթիւ փոխառութեան մը պատասխանատուութիւնը: Անհրաժեշտ գումարը պէտք է գտնուի մասնաւոր անհատներու կողմէ եւ լուրջ հակակշռի մը տակ դրուի:

Խորհուրդը տրամադիր է այս գործողութեան մէջ որոշ պատասխանատուութիւն ստանձնել, պայմանաւ սակայն որ այս գործին համար անհրաժեշտ նկատուած գումարը ամբողջութեամբ ձեռք բերուի:

ԽՄԲ.— Աւելորդ է ճշտել թէ խնդիրը կը վերաբերի Նանսէնի ծրագրին, որուն համաձայն անապատներ պիտի ոռոգուին եւ ճահիճներ պիտի չորցուին: Այս լուրն ալ կը հաստատէ թէ փոխառութիւնը ձախողած ըլլալով, ծրագիրը վիժած է:

*** Ժընեւի գերման պատուիրակութեան անդամ և յայտնի ընկերվարական Պրայչայտ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովին առջեւ առաջին գերման տեղեկաբերն է Ռուս, Հայ և ուրիշ գաղթականներու տեղաւորման խնդրին մասին:

Եւրոպայի մէջ տակաւին մէկ ու կէս միլիոն գաղթականներ կան տեղաւորելի: Իւրաքանչիւր գաղթականի տեղաւորումը կազմակերպելու համար 20 ֆրանք ոսկեդրամ պէտք է: Մինչեւ այսօր ձեռք բերուած արդիւնքները, մանաւանդ Հարաւային Ամերիկայի մէջ գաղթականներու տեղաւորումը գոհացուցիչ եղած է, կ'ըսէ տեղեկագիրը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԼՕԹԻՒՍ,,Ի ԽՆԴԻՐԸ

Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան յանձնեց խիստ փափկանկատ ծանուցագիր մը, որով կը յայտնուի թէ Թուրք կառավարութիւնը ո՛չ մէկ միջամտութիւն ըրած է այն դատավարութեան, որ յանգեցաւ տեղակալ Տէմօնի դատապարտութեան: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ ֆրանսացի տեղակալին ազատումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական կառավարութեան պահանջէն առաջ: Ծանուցագիրը կ'աւելցնէ թէ Թուրքիա խիստ մեծ արժէք կ'ընծայէ Ֆրանսայի բարեկամութեան եւ կը յայտնէ թէ Թուրք պատուիրակը Պոլիսէն մեկնած է Լահէ երթալու համար: Այս պատուիրակն է դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, որ Պոլսոյ մէջ ֆրանսական գործակատար Պ. Պրիւժէրի հետ տեսնուած է եւ հաւաստած թէ մինչեւ Լա Հէյի Ատեանին վճիռը տեղակալ Տէմօն կրկին բանտ չպիտի դրուի:

«Պօզ Գուրտ»ի եւ «Լօթիւս»ի Նաւապետները իրենց դէմ տրուած վճռին համար վերաքննութեան դիմեցին: Խնդիրը պիտի քննէ Էսկիշէհիրի Վերաքննիչ Ատեանը:

Մեսաժըրի Մարիթիմ ընկերութիւնը 110,000 ֆր. վճարեց Տէմօնի առժամեայ ազատութեան համար, իբրեւ երաշխաւորութիւն: Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ տեղակալը պիտի արտօնուի շուտով Ֆրանսա վերադառնալու,

Տեղակալ Տէմօնի դատապարտութիւնը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Մարսիլիոյ Նաւային շրջանակներուն մէջ: Հինգշաբթի գիշեր Մարսիլիոյ բոլոր ծովային խմբակցութեանց ներկայացուցիչները արտակարգ ժողով գումարելով, որոշեցին խիստ միջոցներ ձեռք առնել: Խօսեցան հրամանատար Օթրան եւ Պ. Մաս, միջսէնտիքայական կոմիտէի Նախագահը: Ճառերէն վերջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ անմիջապէս հեռագրով հաղորդուեցաւ վարչապետ Պ. Փուանքարէի: Բանաձեւին մէջ բողոքելէ յետոյ Թուրք կառավարութեան ապօրէն որոշումին դէմ, կը յայտնեն թէ «յուզումը կը մեծնայ ծովային շրջանակներու մէջ, ուստի կը պահանջենք որ կառավարութիւնը խստիւ միջամտէ, յարգել տալու համար ազատութիւնն ու իրաւունքը եւ ձեռք բերելու համար Տէմօնի ազատ արձակումը առանց պայմանի: Ծովային շրջանակները անհամբերութեամբ կը սպասեն կառավարութեան որոշումներուն, այլապէս ծանր դէպքեր կրնան պատահիլ»: Բանաձեւին տակ ստորագրած են բոլոր խմբակցութեանց պետերը:

Յետոյ որոշուեցաւ սպասել Պ. Փուանքարէի պատասխանին: Եթէ այդ պատասխանը չգոհացնէ, ֆրանսացի սպաներն ու նաւաղները կարեւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնեն: «Լօթիւս» առջի օր Մարսիլիա վերադարձաւ. բոլոր սպաներն ու նաւազները զայրացան, իմանալով իրենց ընկերոջ դատապարտուիլը:

Աթոռամարտը լուծուած

Ժընեւի աթոռամարտը, որ կը տեւէր անցեալ Մարտէն ի վեր, երբ Գերմանիոյ ընդունելութեան խնդիր ծագեցաւ, վերջապէս լուծուեցաւ Հինգշաբթի օր: Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը որոշած էր ինն ի բարձրացնել Խորհուրդի ոչ-մնայուն աթոռներուն թիւը: Այս առթիւ վերջին օրերս պայքարը խիստ սուր հանգամանք ստացած էր: Հինգշաբթի օրուան ժողովին կը մասնակցէին 49 պետութեանց պատուիրակները: Առաջին քուէարկութեամբ ընտրուեցան Քոլոմպիա՝ 46 ձայնով, Լեհաստան՝ 45, Չիլի՝ 43, Սալվատոր՝ 42, Պելճիքա՝ 41, Ռումանիա՝ 41. Հոլանտա՝ 37, Չինաստան՝ 29 ձայնով:

Չեխօսլավաքիա, որ առաջին քուէարկութեան ատեն բացարձակ մեծամասնութիւն չէր ստացած, երկրորդ քուէարկութեան մէջ ընտրուեցաւ 27 ձայնով:

Յետոյ քուէարկութիւն կատարուեցաւ՝ որոշելու համար թէ որո՛նք ե, եք, երկու կամ մէկ տարի պիտի անդամակցին Խորհուրդին: Երեք տարուան համար նշանակուեցան՝ Լեհաստան (44 ձայն), Չիլի (41) եւ Ռումանիա (30): Երկու տարուան համար՝ Քոլոմպիա (47 ձայն), Հոլանտա (47), Չինաստան (34): Իսկ Պելճիքա, Սալվատոր եւ Չեխօսլավաքիա մէկ տարի պայմանաժամով պիտի անդամակցին Խորհուրդին: Վերջապէս, Ընդհ. ժողովը 8ի դէմ 36 ձայնով որոշեց որ Լեհաստան վերընտրելի պիտի ըլլայ երեք տարուան պայմանաժամը լրանալէ յետոյ:

Նոր Խորհուրդը կը բաղկանայ 15 անդամէ, որոնց հինգը մնայուն (Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա, Ճապոն եւ Գերմանիա): Առաջին նիստին պիտի նախագահէր Շթրէզէման, քանի որ Գերմանիա բառը առաջին կուգայ այբուբէնի կարգով, բայց գերման պատուիրակը իր անձեռնհասութիւնը առարկելով, խնդրեց պահել Պ. Պենէշը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ժամանակին, երբ Երեւանի, Էջմիածնի կամ Շիրակի մէջ Հայաստան կը փնտռէինք, մեզի կը ցուցնէին Քարթողեան լեռները, Վանի լճի, Արածանիի, Եփրատի աւազանները: «Երկիր» ըսելով քսան տարի առաջ բացառապէս կը հասկնային տաճկահայ վիլայէթները:

Այդպէս կը մտածէին ամբողջ հայութիւնը, անոր ղեկավարներն ու առաջնորդները: Տասնեակ տարիներ հայ գրականութիւնը, քաղաքական հոսանքները եւ ամբողջ աշխարհը Հայաստան ըսելով ճանչցած են միայն Տաճկահայաստանը: Այդ մտայնութիւնն ունէր անշուշտ իր բացատրութիւնը, բայց սխալ էր եւ միակողմանի, քանի որ Արարատեան երկիրն ալ նոյնքան արժանի էր Հայաստան ճանչնալու, որքան Վասպուրականը, կամ Տարօնը:

Այսօր հայ միտքը սկսեր է իյնալ նոր սխալի մը եւ կորստաբեր միակողմանութեան մը մէջ: Բախտը այնպէս բերաւ որ աւերակ դառնայ Տաճկահայաստանը: Ան այսօր անմարդաբնակ անապատ մըն է: Անոր ողջ մնացած զաւակները կը թափառին աշխարհի չորս ծայրերը: Բախտը ժպտեցաւ Արարատեան աշխարհին. այսպէս կամ այնպէս ան անկախ եղաւ եւ այսօր իսկ «ազատ» կը համարուի: Բայց այդ կացութենէն պէտք չէ ծնի այն թիւր եւ վատ հասկացողութիւնը, որ դժբախտաբար տեղ կը բռնէ կարգ մը հայ խմբակցութեանց սրտին եւ գլխուն մէջ:

Այսօր շատերն են որ «Հայաստան» ըսելով կը հասկնան միայն Արարատեան աշխարհը, կը մոռնան Տաճկահայաստանը, մեր սիրուն Վանը, հերոսական Տարօնը եւ չարքաշ Բարձր Հայքը: Թուլամորթ եւ նեղմիտ Հայերու որոշ հոսանքներ այսօր կը ծաղրեն տաճկահայկական նահանգներու ազատագրումը, զայն համարելով հայկական «իմպերիալիզմ» կամ անյոյս բախտախնդրութիւն մը, որմէ կրնայ վնասուիլ ներկայ Հայաստանը, այսինքն Արարատեան աշխարհը: Այդ հոգեբանութիւնը աւելի վտանգաւոր եւ մահացու է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին համար, քան Թալէաթի հարուածը, որ մեզի արժեց մէկ միլիոն զոհ: Հայաստանը շատ Թալէաթներ է տեսած ինչպէս եւ Լէնկթիմուրներ, Ջինգիզներ, Բուղաներ: Հայաստանի զաւակները շատ անգամ սուրի են քաշուած եւ քանի մը անգամ այսօրուայ նման թէ՛ Վասպուրականը, թէ՛ Տարօնը եւ թէ մեր միւս գաւառները անմարդաբնակ են դարձած: Բայց Մայր Հայաստանը նորէն բուսած, նորէն իր գիրկը ժողված է հայ ժողովուրդը: Այսօր Հայաստանի մեծագոյն ցաւն այն չէ, որ իր զաւակները խորշակահար են եղած՝ այլ այն, որ անոնք անհաւատ, թուլամորթ են դարձած. ոմանք դաւաճանօրէն, ուրիշներ կուրացած՝ կը մոռնան մէկ միլիոն զոհերը, եւ այն հայրենիքը, որու համար անոնք նահատակուած են:

Այդ ցաւը առանձին սրութեամբ կը զգանք, երբ կը նայինք գաղութներու մէջ սողոսկած «լէվանտէն» Հայերուն վրայ, որոնք երբեմն զարդարուած «փաշա», «էֆէնտի» տիտղոսներով, երբեմն գրագէտի շղարշով, յաճախ ռամկավարի դրօշով, կ'ուրանան Հայաստանի գոյութիւնը եւ կամ թերահաւատ են անոր փրկութեան վրայ: Աւելի եւս գառն է, երբ այլասերուած սերունդ մը բոլշեւիկ անունին տակ համոզումով կը ծաղրէ եւ կ'արհամարհէ Միացեալ Հայաստանի գաղափարը՝ զայն համարելով «իմպերիալիզմ», «շովինիզմ» եւայլն:

Պէտք է բոլորն ալ ըմբռնեն, որ «Հայաստան» անունը չի կրնար կրել ո՛չ Վասպուրականը առանձին առնուած, ո՛չ Տարօնը, ո՛չ Բարձր Հայքը եւ ոչ այսօրուայ կիսազատ Հայաստանը, որ խորհրդային կը կոչուի: Հայաստանը մէկ անբաժանելի ամբողջութիւն է Տաւրոսի գլուխէն մինչեւ Ղարաբաղ:

Ի զուր չէ որ Դաշնակցութիւնը շատերու կողմէ կը բնորոշուի իբրեւ հայ ժողովրդի բնազդի եւ կամքի մարմնացումը: Անոր պէտք է վերագրել այն յամառ եւ հետեւողական գիծը, զոր Դաշնակցութիւնը ցուցադրած է Հայաստանի ստեղծման գործի ընթացքին: Երբ Հայաստանը բաժնուած էր օսմանեան եւ ռուս կայսրութեանց միջեւ, Դաշնակցութիւնը իր թոյլ ուժերով չվարանեցաւ դնել Հայաստանի մարմնի վրայով քաշուած սահմանները վերցնելու խնդիրը: Երբ 1918ին յաջողեցաւ ռուսական կայսրութեան փլատակներէն ստեղծել կովկասեան Հայաստանը, իր ձեռքն ունենալով ներկայ խորհրդային Հայաստանի կրկին տարածութիւնը (մօտ 45000 քառ. վերստ) ան չբաւականացաւատով, այլ ծառացաւ Վրաստանի դէմ՝ Հայաստանէն խլուած Ախալքալակի եւ Լօռիի համար, եւ կռուեցաւ Ազրբէյջանի հետ, Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի պահանջով: Դեռ աւելին: Երբ գրեթէ ամբողջ Ռուսահայաստանը ձեռք էր բերուած մինչեւ Արարատ եւ Քարթողեան լեռներու կատարները, մինչեւ Հեռաւոր Կարաուրգան, Օլթի եւ Ճորոխին Նայող Եալանուզչամ՝ Դաշնակցութիւնը չգոհացաւ ատով եւ յայտարարեց Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի նշանաբանը:

Այսօր իսկ, երբ Դաշնակցութիւնը իր ձեռքը չունենալով ոչ իշխանութիւն եւ ոչ ալ ափ մը հող, կը հալածուի թէ՛ Թուրքէն եւ թէ կարմիր Ռուսէն, ան դարձեալ կը պահանջէ Միացեալ Հայաստանը: Անկէ պէտք է եզրակացնել թէ այդ յամառ ձգտումը հետեւանք չէ ոչ յախուռն զգացումի եւ ոչ ալ պատահականութեան: Անոր այդ անհաշտ ընթացքը կը բխի հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի գոյութեան եւ շահերու յստակ գիտակցութենէն: Դաշնակցութիւնը իր փառքի կամ հալածանքի օրերուն միշտ նոյն հիմնական նշանաբանն ունի.— Չկայ փրկութիւն հայ ժողովրդի առանց Հայաստանի, չկայ Հայաստան առանց միացեալի, չկայ ազատութիւն առանց սեփական ուժի եւ երկրի ապահովութեան:

Ըստ էութեան, ի՞նչ կը նշանակէ «Միացեալ Հայաստան»: Երբ Հայաստանը մէկ է եւ անբաժանելի, ինչո՞ւ «Միացեալ» մակդիրը կը գործածէ Դաշնակցութիւնը: — Պարզապէս աւելի բացորոշ դարձնելու համար մեր քաղաքական պահանջները եւ Հայաստան խօսքի բովանդակութիւնը: Կ'ուզենք մասնաւորապէս հասկցնել չափաւոր եւ ծայրայեղ բոլշեւիկներուն թէ չի կրնար գոյութիւն ունենալ Հայաստան մը՝ սահմանաւորուած միայն Արարատեան երկրով կամ Տաճկահայաստանով, թէ մէկուն կամ միւսին պատահական անկախութիւնը ժամանակաւոր հանգրուան է, հասնելու համար իսկական Հայաստանի ստեղծմանը, որ պիտի իրականանայ բռնակալներու գծած սահմաններու ջնջումով: Միաժամանակ «Միացեալ» խօսքը բացորոշ պատասխան մըն է այն գաղթային հոգեբանութեան, որ ազաւաղելով հայրենիքի գաղափարին բուն իմաստը, Հայաստան կը փնտռէ Կիլիկիոյ, Սուրիոյ եւ ուրիշ հեռաւոր հողերու տակ: Միացեալ Հայաստանի գաղափարը որոշակի կը ճշդէ Հայաստանի դիրն ու մօտաւոր սահմանները, — Ռուսական եւ Տաճկական իշխանութեան ենթակայ հայկական նահանգները, Արարատի շուրջը ամփոփուած:

Դժբախտաբար պէտք է անդադար գրել եւ ապացուցանել այդ տարրական խնդիրները, քանի որ անոնք մինչեւ այսօր ալ վիճելի են մէկ կողմէ այլասերուած բոլշեւիկներու, միւս կողմէ «լեւանտէն» էֆէնտիներու համար:

(ԴՐՕՇԱԿ)

...ԾՈՒԽ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

Գրչեղբայրս Վազգէն Շուշանեան, որ «ես բանուո՞ր եմ» կը պոռայ, կարճլիկ նախադասութիւններով եւ երկար յօդուածներով «հայ բանուորը» կը կանչէ դէպի համադաշնակցութեան քանանը, Սէնտիքա՞ն:

Կը թուի թէ Վ. Շուշանեան «բանուոր» բառին սահմանը առած է բառարանէ՛ն միայն:

Ինծի համար բանուոր է այն մարդը միայն, որ պիտի ապրի, այսօր ալ, վաղն ալ, իր աշխատանքովը՝ ուրիշի մը ստացուածքին վրայ, նիւթական վարձքի մը փոխարէն: Երբ այս դիրը ժամանակաւոր է, բանուոր չէ:

Ամէնքս ալ ծանօթ ենք այն մեծ տարբերութեան, որ կայ հայ ու եւրոպացի բանուորին միջեւ: Վերջինը գործարանի բնակիչ մըն է, որ ծնած օրէն մինչեւ իր մահը հոն պիտի մնայ: Ան գործիքի մը մէկ մասը միայն շինել գիտէ եւ չի կրնար գործարան կամ գործ փոխել: Առաջինը, Հայը, նոր կը տեսնէ այս կեանքը եւ շարունակ կ'երազէ դուրս գալ: Ան ընդունակ է տանելու ամէն աշխատանք, այնքան որքան կը տրուի իրեն, եւ կրնայ միշտ փոխադրուիլ գործարանէ գործարան: Ֆրանսացին ստիպուած է մնալ նոյն գործարանին մէջ, ուր աչքը բացաւ, կամ նոյն գործին մէջ, զոր պզտիկուց սորվեցաւ. ունի իր գիւղը կամ տունը: Հետեւաբար, երբ գործատէրը չգոհացնէ. չի կրնար փոխադրութիւն կատարել, եւ գործադուլ պիտի ընէ: Հայը տունկի նման գիւղին կրնայ փոխադրուիլ, տեղ չունի, եւ ըրած գործը՝ պատահական է:

Չմոռնանք որ Ֆրանսայի մէջ հայ բանուորները ընդհանրապէս կը բաղկանան գրող-կարդացողներէ, մտաւորականներէ, ուսանողներէ, որբերէ, մեծ մասով աւելի զարգացած՝ քան Փրանսացի բանուորը: Մենք փարիզի գործարաններուն մէջ մտաւորականներ ունինք,— ինչպէս երէկ հոն էին Թրոցքիները:

* * *

Շուշանեան ճարպիկ շարժումով մը «Յառաջ»ի խմբագրականը իր տեսակէտին կապուած ցոյց կուտայ եւ «հայ բանուորը» կը հրաւիրէ որ խօսի: Հայ բանուորը ոչ միայն չի խօսիր, այլ եւ մտիկ չըրաւ եւ չըներ գործադուլի հրաւէրները: Ոչ մէկ խմբովին գործադուլ՝ մերիններուն կողմէ: Եւ ուրախ ենք:

Սակայն, եթէ նոյնիսկ հայ բանուորը խօսէր եւ անսպասելիօրէն կողմ բռնէր Շուշանեանի, ես չպիտի վարանէի ահազանգը հնչեցնել: Հայոց բոլոր ուժերը, բանուոր կոչէք թէ մտաւորական, անհրաժեշտ է որ շարժին զուգահեռական դասաւորումով մը: Հայ բանուորը, հայ ուսանողը, հայ մարդիկն ու մարտիկը, հայ երիտասարդը առանձին եւ խտողնակ ճամբաներու մէջ չպիտի երթան այլեւս: Հայ բանուորը չպիտի՛ դաւաճանէ իր դիւանագէտին վերապահ կեցուածքին: Համբերա՜յս գնացք:

Հայը, որ նախապէս շատ թեթեւ կը թուէր ինծի, այսօր շատ ծանր կ'երեւի:

Ձիս չի հետաքրքրեր թէ մեր անկախ կամ վերապահ դիրքը ի՛նչ կարծիքներ պիտի արթնցնէ Եւրոպացիին միտքին մէջ: Ձիս չի հետաքրքրեր թէ, բանելով գործատիրոջ կողմը, ի՛նչքան «աններող» պիտի ըլլայ եղեր ֆրանսացի բանուորը մեզի հանդէպ. մենք կողմն ենք մեր շահերուն: Եւրոպացին այսպէս ըրաւ մեզի երէկ եւ այսպէս պիտի ընէ միշտ: Անմիտներ են անոնք, որ կը խրատեն մեզ՝ բանել այնպիսի դիրք մը, որ չըսեն թէ «Հայը սանկ է, նանկ է»: Մենք այս ընդհանուր կէտերը ցոյց տուած ատեն, կ'ուզենք յիշեցնել որ ֆրանսացի գործարանատէրերը աւելի զօրաւոր են քան բոլոր սէնտիքաները, եւ բոլոր կեդծ-ընկերվարականներու բանակները: Անգլիոյ մէջ՝ նոյնը:

Բայց ի՛նչ է, եւ ի՛նչ ուժ ունի Սէնտիքան: Երկու տեսակ Սէնտիքա կայ, ընկերվարական եւ պոլշեւիկ: Ուրեմն ուժը կիսուած, բաժնուած է, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ յաղթանակը այնքան ալ ապահով չի կրնար ըլլալ: Հիմա այս երկու Սէնտիքաներուն դուռներուն առջեւ հայ բանուորներն ալ պիտի բաժնուին: Երեւակայեցէք, գործարան մը կայ, ուր կ'աշխատին ընկերվարական եւ պոլշեւիկ Սէնտիքաներու մէջ բաժնուած բանուորներ. Հայեր ալ կան: Պոլշեւիկները որոշեցին գործադուլ ընել, Հայերն ալ՝ հետը: Ընկերվարական Սէնտիքայի անդամները, որոնց մէջ Հայեր՝ պիտի շարունակեն գործը. այն ատեն կռիւ մը պիտի սկսի գործադուլը «վիժեցնող»ներուն դէմ: Եւ կռիւը առաւելապէս հայ բանուորին դէմ տեղի պիտի ունենայ: — Վա՞յ, դուն միացեր ե՞ս ընկերվարական Սէնտիքային, եւ մեր գ րծադուլը կը խանգարե՞ս, օտար շուն»: փառաւոր ծեծ մը: Կը կարծէք թէ ընկերվարական բանուորը պիտի պաշտպանէ՞ Հայը, ապա ուրեմն դուք Եւրոպացին չէք ճանչնար: Այդպէս չըրի՞ն իրենց մտաւորականները, որ դաշնագիրներով ալ կապուած էին մեզի: Եւ Շուշանեան կը կարծէ թէ Սէնտիքաներէն տրուած խօսք մը կրնայ աւելի բախտաւոր ըլլալ: Վա՛խ եմ ըսեր:

Անտրամաբանական եւ անգործնական առաջարկները վտանգաւոր են միշտ: Ո՞վ կրնայ ապահովցնել զիս, որ բոլոր հայ բանուոները մէկ Սէնտիքայի պիտի անդամակցին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր ընկերները ըսենքյանձնեց ընկերվարական Սէնտիքային, հայ պոլշեւիկները՝ պոլշեւիկ Սէնտիքային, անտարբերներն ալ չէզոք մնացին: Երեւակայեցէք թէ ինչե՞ր կրնան տեղի ունենալ: Կուսակցական պայքար մըն ալ հոս: Մինչդեռ, բոլորովին հեռու մնալով Սէնտիքաներէն, մենք ամբողջ հայ բանուորութիւնը կ'ունենանք մէկ կողմ: Քանի մը հայ պոլշեւիկներ կրնան անգիտակցաբար կամ ճնշումով անդամագրուիլ. քանի՞ հոգի են անոնք: Սէնտիքաներու անդամակցութեան հակառակ կոչ մը գնե շատերը կրնայ հրաժարեցնել:

Կը թուի թէ Շուշանեան ինք ալ շատ հաւատք չունի իր տեսակէտին վրայ: Գտնէ նահանջ մը նկատելի է: Վերջին յօդուածը այնպէս ենթադրել կուտայ, որ «չէզոք մնալ անկարելի գտնելով», կամ չէզոք մնալու միջոցներուն անծանօթ ըլլալո՞ւ, կը նախընտրէ Սէնտիքան քան գործատէրը, եւ ընկերվարական Սէնտիքան՝ քան պոլշեւիկ Սէնտիքան: Այդքան ալ դժուար չէ չէզոքութիւնը: Գործադուլ կայ. հայ բանուորը չպիտի աշխատի, երբ գործադուլը յաջողած է: Ձախողման պարագային, պիտի սպասէ որ իրմէ առաջ ուրիշներ գործի սկսին: Գործադուլի շարունակութեան պարագային պիտի ջանայ ուրիշ տեղ գործ հայթայթել ամէն միջոց ի գործ դնելով: Ցոյցերէ հեռու, հերոսութենէ հեռու: Ֆրանսացի բանուորը «գէշ բնազդներ» ունի, նեթէ իր հետն ալ ըլլանք, կամ չըլլանք: Բայց, եթէ այդ տգէտ բանուորները չեն հասկնար մեր վերապահութեան պատճառները, մե՛ղքը՝ իրենց մեծերուն դիւանագիտութեանն է: Հայ բանուորը յարգանքի արժանի է այն ատեն, երբ կը գիտնայ շահիլ երկու կողմն ալ: Պէտք է շարունակ յիշել, որ Սէնտիքաները քաղաքական նկատումներ ունին եւ մենք չենք կրնար միսի տեղ ծառայել անոնց:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Անցեալ տարի, «Յառաջ»ի 32րդ թիւին (14 Հոկտ.) մէջ Ա. Արփունի ականատեսի ամփոփ պատկեր մը ներկայացուց Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան գաւառներու հայկական կեանքի, անոր վիճակագրութեան, ազգ. կազմակերպութեանց եւլն.ի մասին:

Պատկերը նոյնը չէ ինչպէս անցեալ տարի: Ա.—Լիոնի քաղաք. — Ըստ ազգային թերի վիճակագրութեան, Լիոնի եւ արուարձաններուն մէջ կան 4-4500 հայրենակիցներ (անցեալ տարի 3000):

Գլխաւոր գործարաններն են՝

Ա.— Berliet.— Ինքնաշարժի գործարանը, ուրտեղ կ'աշխատին 500ի չափ Հայեր, ընդհանրապէս այրեր: Լիոնի ամենալաւ օրավարձերը կը ստանան այս գործարանի բանուորները, 25էն մինչեւ 35-40, արհեստաւորները աւելի:

Բ.— Etabl. Gilet.— (Մետաքսեղէնի ներկարան): Հոս կ'աշխատին 420 հայրենակիցներ այր եւ կին գրեթէ կէս առ կէս: Խիստ մաքուր է գործը եւ վտառողջ պայմաններ չկան: Միայն սակաւաթիւ այրեր կ'աշխատին ներկարանի բաժնին մէջ, ուր շոգին, ներկը եւ քիմիական բաղադրութեանց հոտերը աւերներ կը գործեն: Այրերը կը ստանան մինչեւ 25, կիները 15 ֆրանք: Կ'աշխատին 9 ժամ:

Գ.— Lacourbat.— (Մուշտակի ներկարան).— Այս գործարանը ամենալաւ ընդունելութիւնը կ'ընէ Հայերուն: 1923ին երբ Հայերը Մարսէյլէն կամաց-կամաց սկսան ներքին գաւառները հասնիլ, առաջին անգամ աշխատած են այս գործարանը. օրականները բաւական գոհացուցիչ են: 350 գործաւորներու 200ը Հայեր են, որոնց միայն 35ը այրեր: Անկէ մէկ երկու ամիս առաջ, աշխատած են մինչեւ 300 Հայեր: Այս պահուս, «Մեծ Նակ»ի պատճառաւ, բա... գործաւորներ զրկուած են... գործերէն:

Գործարանատէրը եւ... պաշտօնեաները շատ գոհ ե... յերէն:

Գործարանը առողջա... կան չէ:

Դ.— Berliet (փոքր)... մանուն մեծ գործարանի... նաճիւղը քաղաքին խիստ... կ'աշխատին 80ի չափ... Վարձատրութիւն նոյն... մասութեամբ:

Ե.— Gilet (փոքր)... եւս կ'աշխատին 50ի չափ... նակիցներ, այր եւ կին. Վ... րութիւնները նոյն համե... թեամբ են:

Զ.— S. O. M. U. A. ... գործարանը, ունի 60ի չափ... գործաւորներ:

Է.— «l'Union» Հ... գործարանը կ'աշխատին 45... մեծ մասով կիներ:

Այս ընդհանուր թիւը... նի 1350ի: Նոյնքան գործա... ցրուուած են զանազան... բաններու մէջ: Առանձին գ... նեցողներուն թիւը 50ը... կան տասնեակ մը ինքն... վաճառներ, 4-5 ճաշարանն... նպարավաճառ, երկու սափ...

Իբրեւ կազմակերպութ... Ազգային Միութիւն մը... ջողած է հիմը դնել մ... մը: Ընդրանիկ կազմակ... թիւնն է «Մասիս» Միու... գրեթէ գոյութենէ դ... կան նաեւ 4-5 Հայրենակ... Միութիւններ, որոնց ամե... տմնալիցն է Տարօն-Տուր... նը: Սերաստացիներու... մը եւս կազմելու համար... կը թափուին:

Հ. Յ. Դաշնակցութի... գրկին մէջ ունի Լիոնի առ... տասարդութիւնը: Կայ նաեւ... չակեան մասնաճիւղ մը,... կազմակերպիչները նախկի... հնչակեաններն են, որոնք... խաչակրութիւն մը կը մղ... ստեղծագործութեան դէմ:... Կայ նաեւ — կ'ըսեն — մասնաճիւղ մը, որ «անի... ցական»է եւ իհարկէ կը վ... «Կոմկուսի Հայ Աշխ... Լիոնի մասնաճիւղ»ի:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճի... առդարացուցած իր վրայ... բազմաթիւ յոյսերը: «... գուն»ի պայքարը աւե... գործել:

Լիոնը ըլլալով կարեւ... րոն մը, հոն կեդրոնա... միայն, — կարելի է... բանուոր դասակարգի... զուրկ մտաւորական ուժերէ... անխնամ վիճաբանութի... կուտայ խոշոր կռիւներու... ւիտենական ատելութիւն... մանէ հայրենակիցներու... Ոչ մէկ կազմակերպութ... խանձեռնութիւն ստանձնա... լորին միջեւ եթէ ոչ հա... ծակցութիւն, գէթ փո... գուրգուրանք եւ յարգա... ծելու: Ցետոյ շարք մը... բաններու մէջ մեր հայ... ներու բազմաթիւ առաւե... ները կը քանդեն միայն... անհաւատարմութիւններ...

Օրինակ, տեսնուեցաւ... nion» շուքոլայի գործար... րէնին հետ որ մեծ հա... ունի հայ ժողովուրդին... Անկէ երկու-քուկէս...

առաջ Հ. Գալֆաքճեան Վ.ի խնդրանքով, Հայեր կ'ընդունուին: Դժբախտաբար քանի մը հոգի շօքոլա կը գողնան ոչ միայն իրենց տան մէջ գործածելու, այլ եւ վաճառելու համար: Այս արարքը պատահած է աւելի քան 3—4 անգամ: Երբ գործատիրոջ կը հարցնեմ թէ ի՞նչի կը վերագրէք այդ սովորութիւնը, Հայերը գո՞ղ են.

— Ես տղայ չեմ, ոչ ալ այն մարդերէն որ սովոր են մէկ շիշ մելանով աշխարհը ներկելու: Ես զայն կը վերագրեմ ժանին կամ ժաքին, Մատլէնին կամ Սօֆիին:

Ընդունիմ այս մեղադրանքը չարդարացնելով գործուած յանցանքը :

Նոյն բանը պատահած է ասկէ առաջ տարբեր գաւառներու մէջ եւ այնտեղի ժողովուրդը այս ձեւով չէ մեկնաբանած խնդիրը, ինչպէս ըրած է «l'Union»ի գործատէրը:

Լիոնի մէջ ասկէ երեք տարի առաջ հիմնուած է «Foyer Lyonnais»ն, հայ գաղթականներու պատսպարան մը, Pasteur Emile Bresseի նախաձեռնութեամբ: Հոն պատսպարուած են 35—40 ընտանիքներ, բաղկացած 155 հոգիէ: Այժմ այդ տաղաւարները աւելի բարեկարգուած են եւ կը կոչուին «Foyer Arménien»:

Շատ մը ախտերու շարքին, ուշադրութենէ չի վրիպիր նաեւ պարախտը, որ պարտաւորիչ դարձեր է նոյնիսկ յետին գիւղին մէջ: Այն հռչակաւոր տափանները հոս եւս սովորական դարձած են: Ընդհակ տարի, այստեղ տեսայ, կարմրաթուշ ու կայտառ երիտասարդներ: Այսօր անոնցմէ քիչեր պահած են իրենց գալար գարուները: Շատերը կան գունաթափ, կքած, յուսահատ: Ընդունիմ պատճառը միայն միջավայրը չէ, իրենք ալ ունին ծանր մեղքեր, քանի որ անսանձ կը սպառեն իրենց մարմինը: Եւ այս միայն Լիոնի յատուկ չէ:

Իսկ թրքախօսութի՞նը, — պաշտօնական բարբառ է այս կողմերուն համար ալ:

ՎԱՀԷ ՊԵՐՃ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ այսօր ժամը 2ին Սթատ ժան Փըրթի ժանի մէջ (Փօրթ Փիքփիւս):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի միայն թերթին կամ խմբագրին անունով ղրկել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը:

ՓՈՔՐԻԿ ԲՈՅՆ ՄԸ

Անբախտներու անբախտը, ներկայիս, հայ մանուկն է...

Դիտե՞ր էք զայն. գզգզուած մազերով, աղտոտ, ոտքին մեծ ոտնամաններով, պատռած հագուստներով, դունատ, խորն ինկած աչքերով... խեղճ թիթեռնիկներ:

Քնքուշիկ, անարեւ ու անսնունդ ծաղիկներ...

— ?

— Մայրիկս գործարան կ'երթայ, եղբայր մըն ալ ունիմ տասը տարեկան. սառոյցի պահեստին մէջ կ'աշխատի:

— Ոչ, հայր ու մայր չունիմ, մօրաքրոջս մօտ կը բնակիմ. հինգ երախայ ունի, մէկ աշխատող :

— Հայրս ոտք ու ձեռք չունի, մայրս կ'աշխատի: Վեց հոգի ենք :

Հարցերուս պատասխանողները հայ երախաներ են, փողոցի պատին տակ նստած, կէս հագուած, չոր հացի կտոր մը իրենց ձեռքին մէջ, անտէր ու անտուն:

Գեղեցիկ առաւօտ մը, կրթական խորհուրդին նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէկ թաղամասին, Փլաս տ'Իթալիի մէջ կը բացուի հայկական դպրոց մը: Հայ ուսուցչուհի մը, Տիկին Ս. Զամոյեան, կը փութայ սենեակ վարձել, աթոռներ, սեղաններ պատուիրել, հայ տուներ շրջիլ, ծնողներուն յոյս ու հաւատ ներշնչելով: Եւ շատ չանցած, իր շուրջը կը համախմբէ 20-25 եւ ապա 50ի չափ երախաներ:

***

Դպրոցը բացուեցաւ այս տարի Մարտին: Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12 կը պահէին 4-7 տարեկան փոքրիկները: Ճաշէն յետոյ մեծերը՝ 7-14 տարեկան: Փոքրիկ բոյն մըն է այդ նորաբաց դպրոցը, թէեւ ունի շատ անյարմարութիւններ: Բոյն, ուր հայ մանուկները կը կրթուին հայկական ոգիով, կը խօսին իրենց մայրենի լեզուով:

Հինգ ամիս յետոյ, Օգոստոս 28ին, դպրոցը ցոյց տուաւ իր առաջին արդիւնքը, մանկական ներկայացում մը, ուր օտար երկինքի տակ, օտար բեմի վրայ հայ մանուկը իր հարազատ լեզուով երգեց ու արտասանեց, մեծ խանդավառելով ներկաները եւ մանաւանդ ծնողներու հոգին:

— Ա՜խ, մեր լեզուն, մեր հայ լեզուն, մատաղ ըլլամ արեւուդ, բալա ջան...

Աւելի գեղեցիկ անակնկալ մը: Ներկայացման ճիշդ երկրորդ առաւօտը, Պ. Խմբեան, որ անձամբ ներկայ էր, ձեռնարկեց նոր գործի մը: «Հայ Մանուկներու Տուն» մը բացուեցաւ Սեպտեմբեր 18ին:

Փոքրիկները առտուն իրենց դպրոցին մէջ աշխատելէ յետոյ, կ'անցնին յարակից սենեակները եւ կը ճաշեն ու կը հանգստանան: Ցետոյ մասնաւոր վարժուհիի մը ձեռքով կը սորվին զանազան խաղեր, երգեր, հէքեաթներ: Կ'ունենան գրեթէ ամէնօրեայ զբօսանքներ, որմէ յետոյ կրկին տաք ճաշ: Այսպիսով 40-50 փոքրիկներ կը ստանան օրական երկու անգամ ճաշ եւ կը կրթուին մայրենի լեզուով :

Ո՜րքան լաւ կ'ըլլար եթէ նման հաստատութիւններ բացուէին Փարիզի միւս հայաշատ թաղերուն մէջ: Չէ՞ որ բազմաթիւ հայ մանուկներ յանձնուած են բախտի քմահաճոյքին, որովհետեւ ծնողները, հայր եւ մայր, ստիպուած են չարաչար աշխատանքներ կատարել ծուխ ու մրոտ գործարաններու մէջ, օրուայ հացի համար եւ ազատ ժամանակ չունին խնամելու եւ կրթելու իրենց փոքրիկները : Պ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

400 ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կարդացի Զ. Ո. Միութեան մէկ յայտարարութիւնը որ կ'ուզէր իմանալ թէ Սամաթիայէն Եւրոպա փոխադրուած 150—300 որբուհիները ո՞ւր կը գտնուին: Ես անոնցմէ մէկն եմ, եւ կուտամ հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Պատերազմէն յետոյ Սամաթիոյ Անարատ Յղութեան քոյրերը իրենց դպրոցին ցերեկեայ թոշակաւոր աշակերտուհիներուն տեղ առին Ազգ. Խնամատարութեան կողմէ ղրկուած մօտ 300 որբուհիները: Ամերիկացի տիկիններ դրամի եւ գոյքի նուէրներ կ'ընէին մեզի: Երկու տարի յետոյ տեղին անձկութեան պատճառաւ, դպրոցին տնօրէն Գեր. Անտոն Վարդ. Իսկէնտէրեան որբանոցին պարտէզին մէջ խոշոր շէնք մը հիմնեց. որբուհիները քար, հող, կղմինտր, տախտակ կրելով կ'օժանդակէին շինութեան: Ցետոյ նոր մահճակալներով եւ անկողիններով օժտուեցաւ: Փոքր Ասիոյ աղէտին օրերուն, Հռոմ Թէքեան կաթողիկոսին ուղղուած դիմումին վրայ Պապը արտօնութիւն տուաւ 400ի մօտ որբուհիներս Իտալիա մտցնել: Եւ 1922ի Դեկտ.ին սկիզբները ամէնքս "Քանատա,, շոգենաւով Իտալիա հասանք, եւ Հռոմի մօտ Քասթէլ Կանտոլֆօ գիւղին մէջ տեղաւորուեցանք: Դպրոցական մեր աշխատութիւնները կանոնաւորապէս վերսկսան: Տարի մը յետոյ Թորինօ փոխադրուեցանք: Այդ եղաւ մեր վերջնական ապաստանարանը, ուր որբուհիներու թիւը իջած էր 200ի: Որովհետեւ շատերը իրենց ազգականներուն մօտ մեկնեցան, շատերը հայ երիտասարդներու հետ ամուսնացան: Մնացածները հայ մայրապետներու հսկողութեան տակ ազգային կրթութիւն մը կը ստանան մայրենի լեզուով. կը սորվին ֆրանսերէն եւ իտալերէն: Ունին նոյն շէնքին մէջ ընդարձակ արհեստանոցներ, գանէվայի, ժուռի, պրոտէի, կարի եւ տուտի: Այսպէսով որբուհիները իրենց ապրուստին մէկ մասը կ'ապահովեն ամէն օր կէսօրէ վերջ աշխատելով, մնացածը բարերարները կը հոգան, որոնց կարգին պապը, երեսփոխան Վիթթորիօ Պուրաթթի, քօմանտաթօրէ Թըրուքքի, տիկին Կոլիա եւայլն: Գանէվայի արհեստանոցը տիկ. Կոլիայի կը պատկանի: Այս վերջինը անցեալ տարուան Փարիզի արուեստահանդէսին իտալական բաժնին մէջ ցուցադրած էր Թորինոյի հայ որբուհիներուն ձեռագործները:

Թորինոյի ժողովուրդը մասնաւոր հոգածութիւն մը ունի հայ որբուհիին հանդէպ: Շէնքը անոնք տրամադրած են հայուհիներու:

Թորինոցիները յաճախ հանդէսներ կը կազմակերպեն ի պատիւ եւ ի նպաստ հայ որբուհիներուն :

Ահա տեղեկութիւններ այն որբուհիներուն մասին, զորս Զափհաս Որբերու Միութիւնը իր յայտարարութեամբ սխալմամբ Ֆրանսայի մէջ գտնուած կը կարծէր :

Մ. Սիրան

ԽԱՌՆԱԿԻՋՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ԼԻՕՆ — Հակառակ բանուորական յոգնեցուցիչ կեանքին, Լիոնի հայ երիտասարդութիւնը երբեք անտարբեր չէ գտնուած ազգային որ եւ է շարժումի եւ կազմակերպութեան:

Այս կարգի միութիւններէն մէկն է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը. որ բոլորովին չէզոք հողի վրայ տարած է իր վրայ ինկած պարտականութիւնը, գոհացում տալով բոլոր միութիւններու անխտիր: Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր կազմակերպած ֆութպոլի մրցումներով եւ կարգապահութեամբ օտարներու գնահատման արժանացած է: Մասնաւոր ուժ տուած է հայ փոքրերու մտաւոր ու ֆիզիքական կրթութեան, կազմելով արիներու խումբեր:

Դժբախտաբար, Լիոնի Հօկի մասնաճիւղը իր խլրդային աշխատանքներով ուզած է այս շարժումն ալ խափանել, եւ դիմած է սկաուտներու խմբապետին, որպէս զի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ կազմեն Հ. Մ. մը: Փորձած են համոզել նաեւ սկաուտները, օգտուելով անոնց միամտութենէն:

Մենք վստահ ենք որ այդ գեհենիկ խաղերն ալ ամուլ պիտի մնան, ինչպէս շատ մը նման փորձեր: Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած ձեւով գործելու: Բայց ամօթ է կեղծիքի եւ սուտի չափիկներով մոլորեցնել հասարակութիւնը եւ որոմ ցանել ամէն կողմ: Ս. Թ.

ԲԱՑՕԹԵԱՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ — Շատ յաջող անցաւ մեր հանդէսը: Պասքիւլի հրապարակին վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները: Ժողովուրդը կանուխէն լեցուած էր հանդիսավայրը, շատերը ոտքի վրայ մնացին: Երիտասարդութիւնը անհամբեր կը սպասէր հեծելանիւի մրցման արդիւնքին: Առաջին հանդիսացաւ Պ. Ս. Մելիքեան որ 20 քիլոմեթրը կտրեց 41 վայրկեանէն եւ ստացաւ հեծելանիւի կօշիկ մը: Երկրորդն էր Պ. Յովակիմ, առաջինէն 200 մեթր հեռաւորութեամբ, ստացաւ հեծելանիւի ջրաման մը, երրորդը Պ. Մկրտիչեան, երկրորդէն 100 մեթր հեռաւորութեամբ, ստացաւ հեծելանիւի փանէլա մը: Այս առաջին մրցման շնորհիւ կօբիզը զրուեցաւ պզտիկ խումբի մը:

Ժամը 3.30ին սկսաւ բուն հանդէսը: Եղան յաջող արտասանութիւններ, գնահատութեան արժանացան երկու փոքրիկներու հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւնները: Պատանիի մը «Հայ եմ ես» ոտանաւորը խանդավառեց հանդիսականները, որոնք ծափերով կրկնել տուին զայն: Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր Վալանսի նուագախումբը: Եղան նաեւ եւրոպական ու հայկական պարեր:

Մեղք որ այս հաճելի հանդէսը խանգարուեցաւ տեղատարափ անձրեւով: Երիկուան ժամը 7.30ին հոս հոն ապաստանած հանդիսականներ դարձեալ հաւաքուեցան հանդիսավայրը եւ շարունակեցին վայելել իրենց համար հազուադէպ այս զբօսանքը : Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏՕՆ

Օգոստոս 28, 29 եւ 30ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի մարմնակրթական մրցումներու առաջին տօնը: Հաւաքուած էին Էջմիածնի, Նոր Բայազիտի, Լենինականի, Զանգեզուրի, Մեղրիի եւ Ղարաքիլիսէի շրջանի մարմնակրթական խումբերը, որոնք Օգոստոս 28ին Աբովեան փողոցէն մեկնեցան թափոր կազմած: Արեւելեան նուագախումբը տավուլ-զուռնայով կ'առաջնորդէր Շատախի գաւառական տարազ հագած խումբը, որ մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ: Միւս խումբերն ալ ունէին իրենց նուագախումբերը: Թափօրէն վերջ Մարզարանին մէջ կայացաւ միթինկ մը, ուր ողջոյնի խօսք ըրաւ կենդգործկոմի նախագահ Ա. Կարինեան. խօսեցան նաեւ ուրիշ պաշտօնական ներկայացուցիչներ: Ճառերէն վերջ սկսան մրցումները:

ԱՐՄԷՆԻԱ—Է. Ս. ԲԱՐԻԶԻԷՆ

Շարունակելով իր մրցումները զօրաւոր խումբերու դէմ, «Արմէնիա» Ֆ. Գ.ի (Հ. Մ. Ը. Մ. Գօլոմպ-Արժանթէօյլ) Ա. խումբը կը մրցի այսօր առաջին դասակարգի պատկանող Է. Ս. Փարիզիէնի առաջինին դէմ:

Մրցումը տեղի կ'ունենայ ժամը 3.30ին Բօրթ տ'Օպէրվիլիէ, Է. Ս. Փարիզիէնի կոկիկ մարզարանը (Բօրթ տը լա Շաբէլէն հինգ վայրկեան հեռու):

*** «Արմէնիա» (Հ. Մ. Ը. Մ. Գօլոմպ-Արժանթէօյլ)ի պահեստին կը մրցի առաջին դասակարգի նախապատրաստականէն Իւ. Ս. Նօրի առաջինին դէմ, Լը Պուրժէի մէջ: Խումբը կը հրաւիրուի 12.45ին կար տիւ Նօր, Նեբքին պիւֆէին առջեւ:

*** «Արմէնիա»ի Ա. խումբի հաւաքավայրն է ժամը 1.15էն 1.30, կար Սէն Լազարի (Քուր տիւ Ռօմ) ժամացոյցին տակ: Հ. Թ.

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն.

Մեզի չղրկել ուրիշ թերթերու չարամիտ հրատարակութեանց պատասխանները, մանաւանդ երբ տեղական մանրմունր խնդիրներու կը վերաբերին:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ "ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է,,

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Առաջին ձիւնը: Ես շատ կը սիրեմ ձիւնը ծառերուն վրայ, երբ ճիւղերը կը ծանրանան այդ քաղցր ու քնքուշ բեռան տակ: Կը թուի թէ իմ սիրտս ալ կը յորդի անուշ ու ջերմ զգացումներով:

Ելայ դուրս ու ձիւնին մէջէն, խաթթուած հաստ վերարկուիս մէջ, սկսայ քալել առանց որոշ ուղղութեան: Զարմանալի է, երբեք չեմ կրնար պտոյտ ընել՝ առանց որ միտքս զբաղի: Յաճախ աշխատիմ ուշադրութիւնս թեւել շուրջի առարկաներուն վրայ, տեսարաններուն, անցորդներուն, այլն: Անհնար է: Գաղափարներու կուգորդութեամբ միտքս ամբայ կ'ընէ անցեալի բաւիղներուն մէջ: Կ'երազեմ ու ի՛նչ քաղցր է այդ պահերուն երազին [illegible] վրաս:

Կը յիշեմ պարզօրէն:

Այդ երեկոյ ալ պատահեցաւ նոյնը: Դուրս ելած էի ձիւնով զուարճանալու համար ու թաղուեցայ երազի մը խորը: Մարդիկ կան որ կ'երազեն պարապին մէջ, ըսել կ'ուզեմ որ իրենց երազը ոեւէ հէնքի վրայ չի հանգչիր: Զայն կը կառուցանեն մութին մէջ, ի հաշիւ գալիքին: Իմ երազս այդպէս չէ: Ընդպայման յիշատակի փշուրներ կը կազմեն անոր խորքը: Կը մեկնիմ ապրուած ու սիրելի կայքէ մը ու յետոյ երեւակայութիւնս կ'աշխատի, այնպէս որ յաճախ կը դժուարանամ որոշել թէ ո՞ւրկէ կը սկսի յիշատակը եւ ո՞ւր կը վերջանայ երազը:

Այդ օրը, օրինակ, ձիւնին մէջէն, երբ ուսերս ճերմկցան եւ վերարկուս ծանրացաւ, չե՛մ գիտեր ի՛նչպէս անկարելի երազ մը գրաւեց զիս: Երբեք չէ պատահած ինծի որ անհնար բաներ ցանկամ: Կ'երեւի թէ մարդ կրնայ թէ՛ զգայնիկ եւ թէ՛ գրապաշտ ըլլալ միանգամայն: Բայց այդ օրը ուրիշ էր: Նախ չէի գիտեր թէ ո՞ւր կ'երթայի, յետոյ գինով էի անոր աչքերու գեղեցկութենէն: Սենեակիս մէջ ժամերով նայած էի անոր բիբերուն խորը: Չեմ գիտեր թէ դուք սիրա՞ծ էք բնաւ ինծի պէս: Չէ՞ որ ամէն մարդ կը սիրէ, իր եղանակով: Ասոր համոզուած եմ: Ա՜հ, չէ: Չեմ կարծեր որ ձեզմէ ոեւէ մէկը այնքան երջանկացած ըլլայ որքան ես նայելով իր սիրած աղջկան աչքերուն մէջ:

Ի՜նչ տօն, ի՜նչ խնջոյք, ի՜նչ անխառն ուրախութիւն առանց հիասթափութեան...

Ուրեմն քալելով հանդերձ ձիւնին մէջէն՝ կը ժպտէի սեւ խռոված բիբերով մեծ ու պայծառ երազի մը: Ա՜հա թէ ինչ: Յունվարի վերջերն էինք: Բարեկենդանը կը մօտենար:

Շա՜տ, շա՜տ կը սիրեմ այս քաղաքին բարեկենդանը...

— Ո՞վ չի սիրեր որ, գոչեցին հեգնանքով չորս ընկերներս մէկէն:

... Սօսիներու լայն ու ընդարձակ ծառուղին որ լոյսերու մէջ կը յղփանայ, ձիւնին մէջ: Բազմութիւնը որ կը շտապէ յոգնախուռն ու երջանիկ, գիշերուան մը համար մոռնալով ամէ՛ն քաղքենի մտահոգութիւն, ամէ՛ն դժկամակութիւն: Ի՜նչպէս կ'երիտասարդանան աղջիկները: Կը դառնան խօնարհ, ինքնամատոյց, հարուստ ու հիւրընկալ բերաններով: Իրենց մարմինները կը խենթեանան նոր ու պայծառ զգայնութիւններով: Ու ի՜նչպէս կը պարեն: Ի՜նչ գինով ու թրթռուն մարմիններով: Ցանկութիւնն ու ուրախութիւնը կը շարժէ բոլորը: Ու երբ գոյնզգոյն զանակները (confetti) քարէ սալայատակներուն վրայ կը դիզուին, կը դիզուին, բոլո՜րին հոգիները կ'արձակուին իրենց կապանքներէն:

Կը սիրեմ, կը սիրեմ այդ գիշերուան լոյսերը: Զորս շարք գեղեցկահասակ ու տարածական սօսիներուն վրայ կը վառին ելեկտրական տանձերը կազմելով հրեղէն գիծեր որ կարծես կը հոսին անընդհատ ու այնքան արագօրէն որ մարդ պատրանքը կ'ունենայ հրեղէն հոսանքի մը: Ձայները հետզհետէ կ'առատանան, կը բազմանան, կը խառնուին իրարու ու անհնար կ'ըլլայ զանազանել՝ ո՞րն է երգը, ո՞րն է աղմուկը...

Ու անկիւններուն մէջ ու պատերուն եզերքները ի՜նչքան շատ են ու չարաճճի տղաքները որ կը վազեն աղջիկներու ետեւէն: Ու յետոյ յանկարծ՝ զօրաւոր ու վճռական ձեռք մը որ սիրուն ու փարթամ գլուխ մը կը դնէ իր կուրծքին ու գինով ու խռոված բերանով կը ծծէ անուշ ու ըմբոստ բերանի մը որ կը փախի անընդհատ, որ կ'ընդդիմանայ: Կը թուի թէ ա՛հա կրցար յաղթել իրեն: Կը զգաս իր շրթներուն ջերմութիւնը: Կը համբուրես այդ չար բերանը անկիւնին վրայ, բայց յանկարծ կը փախի ու աղջիկն ալ թեւերուդ մէջէն՝ գոյնզգոյն բուռ մը զանակ նետելով երեսիդ ու քրքջալով անհոգօրէն, երջանկօրէն, անմեղօրէն... ինչպէս կիները միայն գիտեն ծիծաղիլ մեղքէն յետոյ...

Ա՛յո, իմ հաւատքս է ատիկա. խորքով կինը շատ աւելի անառակ ու մեղաւոր է քան այր մարդը: Ամէն սիրոյ ժամէ յետոյ՝ մութ ու ծանր տխրութիւն մը կը ծանրանայ վրաս: Կը թուի թէ յոգնած եմ աններելի յանցանքով մը :

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Լոնտոնի Թուրք դեսպան Ֆէ-րիտ պէյ եւ Պուքրէշի դեսպան Հիւսէյին Ռաղըփ պէյ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած են սըր Չէմպըրլէյնի հետ։ Խօսակ-ցութիւնը դարձած է Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն մասին։ Կարեւոր քայլեր առնուած են այս ուղղու-թեամբ եւ 1927ի Ընդհ. Ժողովին Թուրքիա պիտի ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Սուրիոյ կացութիւնը բարւոքած

Պաշտօնական տեղեկութեան մը համաձայն, Սուրիոյ կա-ցութիւնը զգալապէս բարւոքած է վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, մանաւանդ Սուէյտայի եւ Սալխատի վերագրա-ւումէն ի վեր, Յունիսի սկիզբը։ Ֆրանսական ջոկատները այդ հողամասի բոլոր գիւղերը մտնելով անոնց հպատակութիւնը ձեռք բերին։ Միայն Սուլթան Աթրաշն է որ 200—300 հեծ-եալներով տակաւին կը յամառի շարունակել կռիւը, օգտուե-լով անապատի մօտիկութենէն եւ Անդրյորդանանի սահմանին անորոշութենէն, այնպէս որ երբ նեղը մնայ, յիշեալ տեղերը կ'ապաստանի։

Յուլիսի վերջերը Դամասկոսի շուրջ կատարուած խիստ գործողութիւնները Ղութայէն վտարեցին սուրիացի ապըս-տամբները։ Հերմոնի եւ Անդր-Լիբանանի լեռներուն մէջ ապըս-տամբներու մնացորդները բոլորովին բնաջնջուած կամ փոքրիկ խմբակներով սահմանէն անդին փախչելու պարտաւորուած են։ Սուլթան Աթրաշի միացած են միայն Ճէպէլը Տրիւզցի քանի մը հրոսակներ։

Պաշտօնական զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Սուրիոյ եւ Մեծն Լիբանանի բոլոր բնակիչները բոլորովին խաղաղ վիճակի մէջ են եւ ամէն տեղ սքանչելի ընդունելութիւն կ'ընեն ֆրանս. զինուորներուն։ Ճամբաներուն վրայ մասնաւոր երթեւեկը վերսկսած է, նոյնիսկ Դամասկոսէն Փալմիր եւ Նէպէք տանող ճամբաներուն վրայ։

Ռուսիոյ տնտեսական խաղախականութիւնը

Խորհրդային Միութեան առեւտրական նոր գործավար Մի-կոյեանը հրատարակած է կարգ մը հրահանգներ, առեւտրական քաղաքականութեան մասին։ Միկոյեան ամբողջապէս կը հաս-տատէ իր նախորդներուն ուղղութիւնը։ Ան անհրաժեշտ կը գտնէ ապրանքներու եւ հացահատիկներու գինի գեղչը, ճար-տարարուեստի արտադրութեան յաւելումն ու վերադիր ծախ-քերու կրճատումը, բանուորներու աշխատավարձի չափի պահ-պանումը, գիւղացիութեան միջոցներու գրաւումը յօգուտ հա-մապետական պէտքերու եւայլն։ Ոեւէ նորութիւն չկայ հայազգի գործավարին ծրագրին մէջ։

Ակն ընդ ական...

Սեպտ. 3ին Պոռժոմի երկաթուղագծին վրայ, Սումպաթովօ կայարանի մօտ, խումբ մը անծանօթներ առեւանգած ու լեռ տարած են Կովկասի կարմիր փոխարքայ Օրճոնիկիձէի փեսան եւ իր ուղեկից շրջանի ոստիկանապետն ու Թիֆլիսի Չէկայի երկու գործակալները։ Առեւանգողները օթօմօպիլի վարիչին միջոցով պահանջած են Թիֆլիսի Չէկայէն երեք օրուայ ընթաց-քին ազատել վեց բանտարկեալներ, հակառակ պարագային ա-ռեւանգուածները պիտի սպաննուէին։ Չէկան կատարած է պա-հանջը, ազատ թողած է վեց բանտարկեալները, եւ Սեպտ. 7ին Օրճոնիկիձէի փեսան եւ ընկերները ապահով հասած են Մի-խայլովօ կայարանը։ («Տնի»)։

Ֆրանքեւգերման համաձայնութիւնը

Զուիցերիոյ սահմանին վրայ, Ժընեւայի ստորոտը, Թուարի ֆրանսական փոքրիկ գիւղին մէկ ճաշարանին մէջ մօտ, հինգ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցան Ֆրանսայի եւ Գերմա-նիոյ արտաքին նախարարները՝ Պրիան եւ Շթրէզէման։ Խօսակ-ցութեան առարկայ դարձան երկու երկիրները հետաքրքրող բոլոր խնդիրները։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու նա-խարարները համաձայնութիւն գոյացուցին բոլոր կէտերու մա-սին։ Եթէ իրենց տեսակէտները ընդունուին ֆրանսական եւ գերման կառավարութեանց կողմէ, բանակցութիւնները պիտի վերսկսին, փափաքուած արդիւնքներուն յանգելու համար։

Այս տեսակցութիւնը կը նկատուի խիստ կարեւոր դէպք մը ֆրանքգերման յարաբերութեանց տարեգրութեան մէջ։ Կը կարծուի թէ երկու կառավարութիւններն ալ պիտի վաւերա-ցնեն տեսակցութեան առարկայ դարձած բոլոր խնդիրները եւ նոր դարաշրջան մը պիտի սկսի երկու նախկին թշնամինե-րու միջեւ։

Նորէն Ֆրանսայի դէմ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Վենետիկի մէջ ֆաշիստներ վա-ճառատուն մը մտնելով, քաշեր հաներ են ֆրանսական դրօշ մը։ Իտալական կառավարութիւնը հրամայած է խիստ քննու-թիւն կատարել եւ միջոցներ ձեռք առնել։

Կառավարութիւնը նոր կարգադրութիւններ ըրաւ սահմա-նագլուխի հսկողութեան համար, որպէսզի հակաֆաշիստներ չկարենան արտասահման փախչիլ, աւելցնելով դժգոհներուն թիւը։ Այս գործը պիտի յանձնուի ֆաշիստ քաղաքապահ զօրքին։

Իտալացի Հանրապետականներու Դաշնակցութիւնը մա-մուլին ուղղուած զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ մահափորձէն անմիջապէս վերջ իտալացի գաղտնի ոստիկաններ եկած են Ֆրանսա, մեծ մասամբ Փարիզ, ուր բանուորի հագուստով կը մտնեն իտալական շրջանակներու մէջ, ջանալով դաւադրու-թիւններ կազմակերպել եւ վտարել տալ հակաֆաշիստ Իտա-լացիները։ Այս գաղտնի ոստիկաններէն մէկը Իտալացիի մը ներկայացած է ֆրանսացի ոստիկանի հանգամանքով եւ կարգ մը տեղեկութիւններ եւ հասցէներ պահանջած է։ Իտալացին կեղծիքը հասկնալով լուր տուած է ֆրանս. ոստիկանութեան։ Դաշնակցութիւնը կը զգուշացնէ իր հայրենակիցները այս դա-ւադրութեան դէմ։

⁂ Պատերազմական Նախարարութիւնը կը հերքէ գերման թերթի մը այն լուրը թէ Ֆրանսա զինուոր կը համախմբէ ի-տալական սահմանին վրայ։

ՍՐԲՈՒՀԻ Ս. ՄԱՆՏԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ԳՐԻԳՈՐ Յ. ՉՈՒԼՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

12 Սեպտ. 926 Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ հանդէսի տոմսերը կը գտնուին նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատու-նը: Փութացէք ժամ առաջ գնել, խճողումի տեղի չտալու համար։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի 21 Սեպտ. Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, Քաֆէ Ռօ-շէ, 128 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, մէթրօ Օտէօնի դիմաց։Օրակարգ. Դ. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Անհրաժեշտ է միա-սին ունենալ անդամատոմսերը։

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի բոլոր ըն-կերները կը հրաւիրուին ժողո-վի այսօր Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 40 bis Rue Etienne Dolet, սրճարանին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դաստիարակութիւն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանե-կան Միութեան ընդհ. անդամա-կան ժողովը՝ վաղը Բշ. 20 Սեպտմ. երեկոյեան ժամը 8ու կէսին Րիւ Րէբիւպլիք սրճարանի վերի յարկը։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի «Բեռի» խումբի անդամական ընդհ. ժողովը վա-ղը Բշ. 20 Սեպտմ. ժամը 8ու կէսին Café Beaujolais n. 9. Cours Lafayette.

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 24 Սեպ-տեմբեր ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ 23 Սեպտեմբեր Հինգշաբթի գի-շեր ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշա-րանի սրահը, 61 Rue Monsieur le Prince, Metro. Odéon կամ St. Michel. Կը խնդրուի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպատճառ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի մաս-նաճիւղը կազմակերպած է իր Բ. հեծելանիւի մրցումը, հեռաւո-րութիւն 60 քիլոմէթր։ Մեկ-նումը Վալանսէն-Լիվռոն, Փու-զէն, Սէն-Բէռէ եւ կրկին Վա-լանս։

Վարչութիւնը կը հրաւիրէ Վալանս, Լիոն, Վիէն, Փուզէն և շրջակաները գտնուող բոլոր հայ մարզիկները։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 26 Կի-րակի: Կէս օրէ յետոյ ճիշդ ժա-մը 2ին կը մեկնին։

Բացառիկ մրցանակ մը պիտի ստանայ ով որ առաջին անգամ Փուզէն հասնի։

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան մրցումէն մէկ ժամ առաջ: Դիմել՝ B. Bayan, 1 Rue Farnerie, Valence (Drome)։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանե-կան Միութիւնը շնորհակալու-թիւն կը յայտնէ Կարտանի ըն-կերներէն ընկ. Աբգար Բէլէշեա-նին, որ մէկ տարուայ «Դրօշակ» նուիրած է Միութեանս ընթեր-ցասրահին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մնացական Սէտէֆեան Կար-նոյ Չիթող գիւղացի։ 915էն ի վեր անյայտ է. կ'ենթադրուի Ռուսաստան կամ Կովկաս ա-պաստանած ըլլայ. զինքը կը փնտռեն մայրը, քոյրը, եւ եղ-բայրը, տեղեկացնել եւ ստանալ 500 ֆրանք նուէր Movses Sédéfian, Rue Duguesclin 236 Lyon, France.

— Բնիկ Երզնկացի Յարու-թիւն Լաճիկեան, որ 1923 թի-ւին Զանազ-Գալէ անդլ. ծառայու-թեան մէջ կը գտնուէր։ Տեղե-կացնել Խորէն Սրապեանի Rue de St. Cloud, Villa Jeannette, Clamart։ Կը խնդրուի «Նոր Օր»էն արտատպել։

— Նշան Մումճեան, հօրը ա-նունը Տիգրան, մօրը անունը Ագապի կը փնտռէ հօրեղբայրը Յակոբ Մումճեան որ նախապէս Պոլիս կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Ռուբէն Յովհաննեանի, 30, Րիւ տը Տիժօն, Ալֆօրվիլ (Սէն)։

— Հայկ և Գրիգոր Գարակէօզ-եանները, բնիկ Եարըհիսարցի, 1922ին կը գտնուէին Ամերի-կայի Ուաթինվիլ քաղաքը։ Տե-ղեկացնել խմբագրութեան, Պետ-րոս Գարակէօզեանի անունով։

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	172	20
Տոլար,	Dollar	35	42
Մարք (ոսկի)	Mark	8	44
Թրքական թղթ.	L. Trq.	18	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր »	» Lire	127	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	98	20
Զուից. »	Frc. Suisse	685	—
Լէյ 100 հատը	Ley	18	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքեյի երկթղ.	Lots turcs	140	—

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1926

22 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 179 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ-ՕԹԵՒԱՆ ՄԸ ԲԱՆԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՆՕԹԻ ԵՄ,,...

Երրորդ անգամն է որ կը հարկադրուինք ուշադրութիւն հրաւիրել Սուրիայէն Ֆրանսա փոխադրուած որբերու ողբերգութեան մասին:

Ագարակներէն փախած կամ ճամբուած խումբերէն հատ-հատ երեւան կ'ելլեն Փարիզի փողոցներուն մէջ: Հարցնելով-փնտռելով կ'երթան կը գտնեն հայկական եկեղեցին, և կը պատմեն իրենց տրտունջը, կարճ և միօրինակ: Եկեղեցիէն զանազան մարմիններու ներկայացուցիչները, տաղտուկէ մը ազատելու աճապարանքով, Առաջնորդարանի հասցէն կու տան, որ այժմ փոխադրուած է արուարձան մը, Անիէռ, թէ' Փարիզի նեղսիրտ ջոջերուն եւ թէ Պալաքեան եպիսկոպոսի հանգստութեան համար: Չեն հետաքրքրուիր անգամ թէ, մինչեւ հոն երթալու համար՝ հանրակառքի եւ երկաթուղիի դրամ ունի՞ն, գոնէ հինգ ֆրանք, որ հաց-պանիրի մը գինն է...

Կան ալ որ խմբագրատուններու հասցէն կու տան, կամ Զափահաս Որբերու Միութեան կը յանձնարարեն «ազգասիրաբար», առանց աւելի հետաքրքրուելու: Առջի օր երկու հոգի եւս ներկայացան մեր գրասենեակը, եւ պատմեցին թէ տիկին մը ճաշի հրաւիրած էր զիրենք կիրակի ցերեկ, իսկ անկէ մինչեւ յաջորդ օրը պատառ մը բան չեն կերած: «Անօթի ենք, ո՞ւր երթանք»: Խրատ տուէք, եթէ սիրտ ունիք: Իրենց վրայ-գլուխն իսկ ամբողջ պատմութիւն մըն է, խառնիխուռն մազերով, թափթփած, ջուրի երես չտեսած: Որքան ալ սկեպտիկ երեւաք, կամ յանցաւոր հանէք իրենց փախուստին համար, անկարելի է որ դիմանաք իրենց ներկայ վիճակին առջեւ: Ստիպուած էք ընել ինչ որ կրնաք: Բայց կը բաւէ՞ պատառ մը հաց կերցնել, կամ մէկ օրուան ծախքը տալ: Յաջորդ օրը նորէն պիտի գան, «Անօթի եմ» աղաղակելու: Թերեւս յաջողիք յանձնարարել հայ գործատիրոջ մը: Երկու օր յետոյ կը ճամբեն, առարկելով թէ «գործ չկայ» կամ «արհեստ չեն գիտեր»:

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ շատեր ալ Սուրիա դարձած են, և եթէ ճամբու ծախք ունենան, ուրիշներ ալ պիտի գան:

Մէկ խօսքով, կատարեալ ողբերգութիւն:

Եւ այս կացութեան առջեւ, ոչ Փարիզի Աղքատախնամը կամ Կարմիր Խաչը, ոչ Տիկնանց Միութիւնը կամ Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը, ոչ ալ Բարեգործականը պարտականութիւն կը սեպեն հետաքրքրուիլ և սահմանափակել չարիքը: Անոնց ամէն մէկը քառակուսի շրջանակ մը ունի իրեն համար, մասնաւոր լճակ մը ուր կը նաւարկէ, անսասան և երջանիկ: Փարիզի մարմիններէն մէկն ու մէկը առանձին կրնար արհեստանոց-օթեւան մը բանալ այս կարգի դժբախտներու համար: Որո՞ւն հոգը հատեր է...: Կը հաւաստեն թէ միայն Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը 5-600,000 ֆրանքի գումար մը ունի, որուն գաղտնիքը վերջին Պատգ. Ժողովին անգամ չկրցաւ պարզել: (Եւ Փարիզցիները իրենց գլուխն առին գացին ժողովէն, դժբախտաբար սաստկացնելով կասկածները): Կրնան առարկել թէ իւրաքանչիւր մարմին իր որոշ ծրագիրն ունի: Ի՜նչ միամտութիւն: Ծրագիրները իրական պահանջներէ կը ծնին: Այդ մարմինները հիմնուած ատեն, 50,000նոց գաղութ մը չունէինք Ֆրանսայի մէջ, դժնդակ տեղափոխութեան մը բոլոր հետեւանքներով: Այսօր պահանջներ կան որ չկային 3-4 տարի առաջ: Եւ աւելի քան երբեք ժամանակ է, որ մէկդի դրուի տարին քանի մը պարահանդէսով ողորմութիւն բաշխելու սովորութիւնը, եւ ձեռնարկուի հիմնական գործի մը, ժողովրդական եւ ժողովրդանուէր: Այն ատեն կարելի է մէկի տեղ չորս պարահանդէս տալ: Աշխատանքի Տուն մը, կամ աւելի ճիշդ՝ արհեստանոց-օթեւան մը՝ անոքներու համար, կրնայ դառնալ միեւնոյն ատեն եկամուտի աղբիւր: Անգլիոյ պէս կազմակերպուած պետութեան մը մէջ, մինչեւ այսօր ալ հրաշքներ կը գործէ Պարնարտոյի հաստատութիւնը, Անոքներու Տունը (Nobody's Home), ինչպէս կը կոչեն, որ մասնաւոր ձեռնարկ է: Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը տասնոցներով պահուած է, որովհետեւ մարդիկ սիրտ եւ կամք են ունեցած պակաս մը լրացնելու:

Ինչ կը վերաբերի Բարեգործականին, բսած ենք եւ նորէն կ'ըսենք, — անոր անմիջական պարտականութիւնն է վերջ տալ չափահաս որբերու անվերջ թափառումներուն, մէկ անգամէն Հայաստան փոխադրելով զանոնք: Ինչ որ արտասահմանի մէջ ծախսուած է եւ կը ծախսուի այս դժբախտներուն համար, տասնապատիկ աւելի արդիւնք պիտի տայ հայրենի երդիքի տակ: Փոխանակ Սուրիոյ փողոցներուն մէջ կօշիկներ ներկելու կամ Ֆրանսայի ագարակները մշակելու, լաւ է որ անոնք երթան իրենց հայրերուն թողած գութանը վարելու: Լուծման այս ձեւը որքան պարզ, նոյնքան անհմանալի է Բարեգործականին չկամութիւնը կամ ապիկարութիւնը: Եւ եթէ Երեւանի վարիչներն են որ դժուարութիւն կը յարուցանեն, թող այդ ալ ըսեն հրապարակաւ, որպէս զի միանգամ ընդ միշտ պատռի վարագոյրը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ՞

«Մարմարա»ի մէջ կը կարդանք.—

Երեւանէն կը հաղորդեն թէ, բաւական ուժեղ հոսանք մը կայ ի նպաստ «նոր ուղղագրութեան» բարեփոխումին: Բազմաթիւ հեղինակներ կը մերժեն ներկայ արտառոց հայերէնով տպագրել իրենց երկերը, վստահ որ ընթերցող չպիտի գտնեն: Այնպէս որ Պ. Ս. Մալխասեան մինչեւ հիմա անտիպ կը թողու իր մէկ կարեւոր աշխատութիւնը:

Դաւիթ Անանուն, որուն վրայ պարտք դրուած է փոխել անցեալ պատմութիւնը, պայման դրաւ որ իր երկը հին ուղղագրութեամբ տպուի: Բաւական դժուարութիւններէ յետոյ, հեղինակը յաջողեցաւ ընդունիլ տալ իր պայմանը, եւ պետական ծախքով Վենետիկի մէջ տպագրել տուաւ իր ստուար գիրքը. «Ռուսահայերի հասարակական զարգացումը»:

Պ. Շահվէրտեան ալ կ'աշխատի հին ուղղագրութեամբ տպել տալ կարգ մը պետական գիրքեր: Այս կարգէն է Աշոտ Յովհաննիսեանի մէկ գրքոյկը, որ ասկէ առաջ նոր ուղղագրութեամբ տպուեցաւ: Սակայն տեսնելով որ կարդացող չկայ, Երեւանէն հրահանգ տրուեցաւ Պ. Շահվէրտեանի հին ուղղագրութեամբ կրկին տպագրել եւ ցրուել արտասահմանի մէջ:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒՄԸ՝ ՔԵՐԹՈՒԱԾՈՎ

Անգլիացի յայտնի բանաստեղծ Ըտեարտ Քիփլինկ ոտանաւոր եւ արձակ քերթուածներու նոր հատոր մը հրատարակեց «Պարտքեր եւ Առնելիքներ» անունով, որ կը վերաբերի մանաւանդ պատերազմի եւ պատերազմէն ետքի դէպքերուն: Այս գիրքը մեծ յուզում առաջ բերաւ Ամերիկայի մէջ, յիշեալ հատորին մէջ «Այգի» խորագրով ոտանաւորի մը պատճառաւ: Այդ քերթուածին մէջ ծանօթ բանաստեղծը կ'ակնարկէ Աւետարանի առակներէն մէկուն, որուն համաձայն մնտասաներորդ ժամու մշակը նոյն օրավարձը կը ստանայ ինչպէս ամբողջ օրը այգիին մէջ աշխատող բանուորները: Առաջին մշակը (ակնարկութիւն Ամերիկայի), ըստ Քիփլինկի, խրատներ կու տայ միւս բանուորներուն թէ ինչպէս պէտք է տանիլ այն բեռը զոր ինք չէ կրած:

Այս ոտանաւորը դառն հեգնանք մըն է անգլեւամերիկեան պարտքին կարգադրութեան դէմ Պօլտուինի կողմէ որ Քիփլինկի մօրեղբօր որդին է:

Նիւ Եօրքէն կը հեռագրեն թէ բոլոր թերթերը կը յարձակին Քիփլինկի վրայ եւ որոշած են այլեւս ո՛չ յօդուած, ո՛չ ալ ոտանաւոր ընդունիլ իրմէ:

Միւս կողմէ, յայտնի դրամատէր Լամօնթ, Մօրկանի դրամատունէն, կը յայտարարէ թէ անհրաժեշտ է պարտքերը ջնջել կամ ջնջել:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր Ժան-Փըլթի Ժանի մարզարանին մէջ տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մարզական մրցումները:

Հակառակ եղած յայտարարութեանց, ոչ Պալաքեան Եպիսկ. եւ ոչ ալ օրուան Թագուհին ներկայ էին:

Բազմութիւնը 1500ի մօտ էր, սակայն դաշտին վրայ ոգեւորութիւն չկար, նուագախումբի պակասը խիստ զգալի էր: Հանդէսը սկսաւ մարզիկներու եւ սկաուտներու տողանցքով, լուռ ու մունջ:

Մրցումները բաւական կարգապահութեամբ տեղի ունեցան: Կոտրուեցան քանի մը մրցանիշեր, սակայն յուսացուած արդիւնքները չտուին:

Հեծելանիւի մրցումներու ընթացքին, մրցորդներէն մէկուն հեծանիւը կոտրելով, տղան ծանրապէս վիրաւորուեցաւ եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Վէրքը վտանգաւոր չէ:

Հանդէսին շքադրամներ բաժնեց Տիկին Զամիչեան, որ օրուան Թագուհի հռչակուած էր: Լիակատար արդիւնքները յաջորդով:

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԿԸ ՊԱԽԱՐԱԿԷ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՆԵՐԸ

Ռիկայէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն.—

Խ. Հ. Միութեան առեւտրական գործավար Միկոյեան ժողովի մը մէջ յայտարարած է թէ արտասահմանի առեւտուրին գործակալները, կը լռան դրամատիրական մթնոլորտին մէջ, յաճախ քաղքենիներու ազդեցութեան կ'ենթարկուին, եւ արտասահմանի սովետական առեւտրական պաշտօնեաները կաշառք կ'առնեն, քաղքենի հաճոյքներ վայելելու համար: Հակառակ պարբերաբար կատարուած հակակշիռներուն, կարելի չէ եղած այս աղէտին առաջքը առնել:

ՍԵՒԱՆԱՅ ՁՈՒԿԸ

Հայաստանի հողային գործավարութիւնը եւ ջրային տնտեսութիւնը ջրաբանական ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն Սեւանայ լճին մէջ: Պիտի կազմուի լճին խորութեան քարտէզը, պիտի ճշդուի յատակէն բխած ջուրին չափը եւն:

1924ի Մարտին «Սիգա» ձուկը նետուեցաւ լճին մէջ եւ նոյն տարուան Հոկտեմբերին երեւցաւ 90 կրամ ծանրութեամբ: 1925 Մայիսին ծանրութիւնը եղած էր 200 կրամ, աշնան՝ 600 կրամ: Ընդհանուր որսը սկսաւ 1926 Յունիսին եւ եղան պարագաներ ուր ցանցը բռնեց մօտ տասը փութ ձուկ, յաճախ 1200-1800 կրամ ծանրութեամբ: Դիտուած է որ «սիգա» ձուկը Սեւանայ լճին մէջ աւելի լաւ կ'աճի քան իր նախկին բնակավայրին՝ Լադոգա և Չուդ լիճերուն մէջ: 1924-25ին բռնուած է 1000 Չուդ լճի սիգա, իսկ այս տարի Մայիս-Յունիս ամիսներուն 9000, որուն 8000ը Լադոգա լճի ձուկ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԱՆՔԱՌԷԻ ԴԻՐՔԸ ԽԱԽՏԱԾ ?

Քանի մը օրէ ի վեր զրոյց կը շրջի թէ դահլիճին դիրքը խախտած է, իբրեւ հետեւանք Պրիան-Շթրէզէման տեսակցութեան, որ հինգ ժամ տեւեց: Այդ լուրերուն համաձայն, վարչապետ Փուանքառէ, Պ. Պ. Թառտիէօ, Պօքանովսքի եւ Լուի Մառէն հակառակ են ֆրանքօգերման համաձայնութեան փորձերուն, վախնալով որ այդպիսի ձեռնարկ մը կը խախտէ Վերսայլի դաշնագիրը, հետեւաբար և Ֆրանսայի իրաւունքները: Իսկ Պրիանի հաշտարար քաղաքականութեան կուսակից են Պ. Պ. Լուշէօր, տը Ժուվընէլ եւ Պօնքուռ, որոնք միասին ժընեւ էին, ինչպէս և Փէնլըվէ և Էռիօ:

Վարչապետին դիրքը այնքան ամուր չէ նաև ուրիշ պատճառով մը, — ֆրանքը գրեթէ հաստատուն ձեւ մը առաւ, տոլարը 35ի վրայ պահելով, բայց ապրուստը նոյնքան սուղ է այսօր որքան երկու ամիս առաջ, երբ տոլարը 50 ֆրանք էր: Հաւանաբար դահլիճը մեծ դժուարութեանց հանդիպի Հոկտեմբերին, երբ Խորհրդարանը բացուի:

Մամուլին մեծ մասը, նոյն իսկ ազգայնական թերթեր համաձայն են Պրիանի քաղաքականութեան, — ֆրանքօգերման ուղղակի համաձայնութեան — իբրեւ լաւագոյն միջոցը Ֆրանսան ազատելու Անգլիոյ տիրապետութենէն, որ կը շեշտուի Ջենադաղարէն ի վեր:

Երէկ Նախարարական Խորհուրդին մէջ զեկուցում տալով, Պրիան արտօնութիւն խնդրեց շարունակելու բանակցութիւնները Շթրէզէմանի հետ: Հաւանական է որ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Փարիզ հրաւիրուի 15 օրէն, և յետոյ Պրիան Պերլին երթայ:

«ԼՕԹԻՒՍ»Ի ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ դատարանը արտօնած է տեղակալ Տէմօնը ազատօրէն ճամբորդելու: Տեղակալը Սեպտեմբերի 20ին «Շաֆֆանօ» շոգենաւով ճամբայ ելաւ դէպի Ֆրանսա:

«Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի պէյ խմբագրականով մը կը քննադատէ թրքական դատարանը «Լօթիւս»ի խնդիրը մեծցուցած ըլլալուն համար: Այդքան աղմուկէ վերջ «լեռը ծնաւ մուկ մը չնչին», կ'ըսէ, երկու ամսուան բանտարկութեան դատապարտելով ամբաստանեալը: Նատի պէյ կ'ըսէ թէ չափը անցուցած են և իրենց ըրածը «կաֆ» մըն է միայն:

Թուրք թերթը նոյնպէս անիմաստ և ապօրէն կը գտնէ Էնկիւրիի պահանջը օտար առեւտրական սենեակներու անունը փոխելու մասին:

Թուրքիա եւ Ճաբոն

Պոլսէն կը հեռագրեն 19 Սեպ. Թուականով.—

Երկու ճաբոնական յածանաւեր՝ «Իզումօ» և «Թօքիվա» ծովակալ Եամամօթօի հրամանատարութեամբ, խարսխեցին Տօլմա Պաղչէի առջեւ: Այս առթիւ Թուրք պաշտօնական մարմիններն ու ժողովուրդը ջերմ ընդունելութիւն ըրին:

Թուրք մամուլը վեր կը հանէ Թուրքիոյ և Ճաբոնի միջեւ առեւտրական կապերու զարգացումը եւ ցոյց կու տայ երկու ժողովուրդներու շահերուն համանմանութիւնը (Ճաբոնցիներն ալ Թուրանական ճիւղին կը պատկանին): Ճաբոնցիները Անատոլուի մէջ քարիւղի մենաշնորհներ կ'առնեն և ամերիկեան շահերը հետզհետէ կը նուազին ի նպաստ Ճաբոնի:

Պարսկաստան գաղթավայր

Թէհրանէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Պարսկաստանի ամերիկեան միսիօնարները տեղեկագրի մը մէջ կը յայտնէին թէ Պարսկաստան միլիոնաւոր գաղթականներու համար տեղ ունի: Մուսօլինի դիմում կատարած ըլլալով այս առթիւ, Պարսիկ կառավարութիւնը սիրով ընդառաջ կ'երթայ Պարսկաստանի մէջ իտալացի և գերման գաղթականներ տեղաւորելու առաջարկին:

Ֆրանսիւիտալական վէճը

Պասթիայէն (Քօրսիքա) կը հեռագրեն թէ ժողովուրդը լսած ըլլալով որ ֆաշիստները, Լիվոռնոյի նաւահանգիստին մէջ ցոյցի մը ընթացքին ֆրանսական շոգենաւի մը նաւապետը ստիպած են վար առնել ֆրանս. դրօշը, հակաֆաշիստները իտալական հիւպատոսարանին առջեւ հաւաքուեցան և ստիպեցին հիւպատոսը ֆրանս. դրօշ կախել իտալականի կողքին: Յետոյ նաւահանգիստ երթալով, ցուցարարները ստիպեցին հոն խարսխած իտալական շոգենաւերու հրամանատարները որ ֆրանսական դրօշ պարզեն: Հրամանը գործադրուեցաւ, առանց միջադէպի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՉՈՒՆԻՆՔ

«Հայրենիք» ամսագրի Օգոստոսի թիւին մէջ, մեր աւագ ընկերներէն Մ. Վարանդեան «Հայ աշխատաւորութեան կազմակերպման շուրջ» ուսումնասիրութիւն մը հրատարակելով, սուր մեղադրանքներ կ'ուղղէ անոնց դէմ որ հակառակ են սէնտիքաններու մասնակցութեան։ Եւ հատուած մըն ալ կ'արտատպէ «Յառաջ»էն (Շ. Նարդունի)։

Դժբախտաբար մեր յարգելի ընկերոջ մեղադրանքները հիմնաւորուած չեն գործնական պատճառաբանութիւններով։

Ինչպէս ըսած եմ ասկէ առաջ, մենք եզրակացութիւններ հանած ենք զուտ գործնական կեանքի պահանջներէն, խուսափելով տեսական հարցերէն. այսօր ալ կ'առաջնորդուինք նոյն սկզբունքով։

Մենք մասնակցութեան դէմ առարկեցինք, մէջտեղ բերելով մեր բացառիկ կացութիւնը եւ մատնանշելով գործակցութեան անպատեհութիւնները։

Ամիսներ են անցած արդէն «Յառաջ»ի հրատարակած թեր ու դէմ հրատարակութիւններէն։ Կեանքը ընթացեր է իր պահանջներով, առանց մէկ կամ միւս ուղղութեամբ աշխատանք թափելու։ Ամէն հայ աշխատաւոր ընտրած է իր ուղղութիւնը եւ առաջնորդուած է այդ ճանապարհով։ Իրականութիւնը ցոյց կուտայ որ մերոնք մեծ մասով հեռու են մնացած ֆրանսական կազմակերպութիւններէն։ Ես չեմ յիշեր որ որ եւ է ծանր թիւրիմացութիւն ծագած ըլլայ մեր եւ օտար բանւորական կազմակերպութիւններու միջեւ։ Այս իրողութիւնը եթէ մասամբ արդիւնք է այն բանին որ ընդհանրապէս այս վերջին շրջանին գործադուլներ չեն ծագած, մասամբ ալ պէտք է բացատրել անով, որ առ հասարակ հայ բանւորութիւնը թէեւ անկազմակերպ, բայց բնազդօրէն արգելք չէ եղած ֆրանսական բանւորութեան այս կամ այն քայլին։ Այս «դատապարտելի չէզոքութիւնը», ինչ որակով ալ արտայայտուի, եղած է օգտակար թէ մէկ եւ թէ միւս կողմին համար։

Որքան ճիշդ ըլլան այն առարկութիւնները թէ, հայ բանւորը պէտք է համերաշխ ընթանայ իր ֆրանսացի ընկերոջ հետ, նկատի ունենալով անոնց շահերու նմանութիւնը, եւ թէ այդպէս շարժելով հայ բանւորը դէմ չերթար այս երկրին կարգերուն, կը կրկնեմ, որ սխալ ճանապարհ է այդ։ Որովհետեւ մենք հիւր ենք այս երկրին մէջ, առանց դասակարգի խտրութեան։ Ինչ ալ ըլլան մեր ընկերային ըմբռնումները, մենք պարտաւոր ենք հաշուի առնել այս երկրի բոլոր հոսանքներու ու դասակարգերու պահանջներն եւ անսակէտները։ Ո՞վ կրնայ համարձակօրէն պնդել, որ մեր նախասիրութիւնը այս կամ այն դասակարգի հանդէպ՝ գոհունակութիւն պիտի պատճառէ այս երկրին ժողովուրդին ու կառավարութեան։

Վերջին երկու տարուայ ֆրանսական կեանքը շատ համոզիչ է այս ուղղութեամբ։ Մենք տեսանք որ երկրի ղեկավարութիւնը մէկ օրէն միւսը փոխեց իր ընկերային դիմագիծը, հակառակ այն իրողութեան, որ երեսփոխ. ժողովին մեծամասնութիւնը ձախակողմեան է։ Եթէ երէկ Պ. Էրիօյի կառավարութեան օրով հայ աշխատաւորութիւնը ամբողջութեամբ մտած ըլլար տեղական բանւորական կազմակերպութիւններու մէջ, եւ եթէ այդ քայլը ողջունելի նկատուէր այդ ժամանակ, նոյն վերաբերումը կրնայի՞նք պահանջել Պ. Փուանքարէի կառավարութենէն։ Կարծեմ՝ ոչ։ Թող որ թէ երէկ եւ թէ այսօր, բոլոր կառավարութիւններու կողմէ մենք համարուած ենք օտարական, հետեւաբար եւ սահմանափակուած են մեր իրաւունքները։

Ուրիշ պարագայ մը եւս։ Գիտենք, որ այստեղ կան երկու բանւորական միութիւններ։ Մէկը, որ առաջինն է թէ իր քանակով եւ թէ որակովը, կը ղեկավարուի ընկերվարական կուսակցութիւններու կողմէն, իսկ միւսը՝ պոլշեւիկներուն։ Ամէնէն շատ պոռացողը եւ առհասարակ իր տնտեսական պայքարը խեղդող քաղաքական վերածողը այս վերջին միութիւնն է։ Այս միեւնոյն միութիւնն է որ յաճախ իր բազմազգի բանւորներով կ'ազմէ փարիզի հրապարակները այնպիսի կարգախօսներով, որոնց դէմ է այսօր Ֆրանսան իր բացարձակ մեծամասնութեամբ։ Եւ շնորհիւ այս իրողութեան, բոլոր կառավարութիւնները առանց բացառութեան թշնամական դիրք բռնած են այդ կազմակերպութեան ձեռնարկներուն հանդէպ։

Ընդունինք պահ մը, որ հայ բանւորութիւնը լքէ իրեն եղած հրաւէրները եւ մասնակցի բանւորական միութիւններուն։ Արդ, որքան ալ քննադատուի համայնավար արհեստակցական կազմակերպութիւնը իր վնասակար գործունէութեան համար, ան իր մէջ կը հաշուէ ներկայացուցիչներ բոլոր ազգերէն։ Մենք կրնա՞նք պարտադրել որ հայ բանւորը կազմակերպուի եւ ձուլուի միայն ընկերվարական հատուածին մէջ։ Կան մարդիկ, որ չեն լսեր մեզ, չեն հետեւիր մեր վարդապետութեանց, եւ հետեւաբար պիտի մտնեն համայնավար կազմակերպութեանց մէջ։ Եւ այս պիտի ըլլայ տրամաբանական արդիւնքը մեր քարոզութեանց։

Ընկեր Վարանդեան կը գրէ. «Պէտք է միանան գործածող ընդհանրութեան։ Ատոր համար կառավարութիւնը, պատտ երկրի մը իշխանութիւնները չեն կարող պատժել, հալածել, արտաքսել հայ գործաւորները։» Լաւ է, սակայն փաստով խօսիլ։ Ռընոյի վերջին գործադուլը իր սկզբնաւորութեամբ եւ վախճանովը ծանօթ է բոլորին։ Մենք տեսանք, որ պարզ տնտեսական գետնի վրայ սկսած գործադուլ մը առաջին օրէն իսկ հանդիպեցաւ կառավարութեան ուղղակի ընդդիմութեան։ Գործածողներուն արգիլուեցաւ ամէն համախմբում եւ ցոյց. եւ ի վերջոյ գործարանի վարչութիւնը, խրախուսուած կառավարութեան աջակցութենէն, իւրաքանչիւր բանւորի զատ-զատ ստորագրել տուաւ թուղթ մը, տեսակ մը պայմանագրութիւն, որուն համաձայն ստորագրողը յանձն կ'առնէ որ աշխատի իրեն առաջարկուած սակով։ Գործադուլը վիժեցաւ այս ձեւով, Ռընոյի վարչութիւնը կառավարութեան ուժով քանդեց բանւորական կազմակերպութեան ամբողջ հմայքը, մերժեց տեղի տալ եւ ի վերջոյ իր ուզած պայմաններով ստիպեց բոլորը հլու. հնազանդ աշխատիլ։ Թուղթը չստորագրեցին քանի մը հազարէ աւելի կազմակերպուած բանւորներ, բայց անոնք ալ պարտուած էին, որովհետեւ գործարանը արդէն սկսած էր իր կանոնաւոր աշխատանքներուն։ Ի՞նչ կրնար ընել հայ բանւորը. ստորագրե՞ր, թէ ո՛չ, երբ այդ ստորագրութեամբ յանձն պիտի առնէր աշխատիլ գործարանի վարչութեան որոշած սակով, անտրտունջ, հոգ չէ թէ այդ սակը չհամապատասխանէր իր աշխատանքին եւ ապրուստի սղութեան, եւ միւս կողմէն պատասխանատու պիտի նկատուէր օրէնքի առջեւ, եթէ օր մը մերժէր իր ստորագրութիւնովը ստանձնած յանձնառութիւնը։ Եւ ստորագրեց ճարահատ, որովհետեւ այստեղ եւս, այս ազատ երկրի իշխանութիւնները պէտք ունին Ռընոյի, որուն կամքը յաճախ աւելի զօրաւոր է քան բուն կառավարութիւնը…

Ամփոփենք։

Առաջնորդուելով մեր իսկ շահերէն եւ մեզ շրջապատող իրականութենէն, քաջութիւն ունենանք խոստովանելու թէ՝ հակառակ մեր ընկերային ըմբռնումներուն, հարկադրուած ենք այս երկրին մէջ բռնել այնպիսի ընթացք մը որ նուազ անընդունելի ըլլայ այս կամ այն դասակարգին։ Մեր պարտքն ու պարտականութիւնը կը մղէ մեզ ըլլալ պարտաճանաչ օտար երկրի մը մէջ, մեր բացարձակ չէզոքութեամբ, ընկերային թէ քաղաքական հարցերու մէջ։

Ըլլալ ֆրանսացի աշխատաւորութեան հետ այնչափ, որչափ հնարաւոր է, չպայքարիլ հակառակորդին դէմ այն ժամանակ, եթէ այդ պայքարը իր դէմ ընդունի այս երկրի կառավարութիւնը։

Առանց մխրճուելու կազմակերպուած մեքենայութիւններու մէջ, անհատաբար ըլլալ ընկեր բանւոր գործակցին, եւ բարեխիղճ աշխատաւոր գործատիրոջ։ Այս ըմբռնումներով ըլլալ բացարձակ չէզոք։ Այս ուղեգիծը «տիրացութիւն» չէ, այլ մեծ խիղախութիւն, վայել այն բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք ընդունակ են կեանքին հանդէպ իրենց պատասխանատուութիւնը խոստովանելու։

*
* *

Քանի մը խօսք ալ՝ ընկեր Վ. Շուշանեանին։

Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, կ'առնեմ միայն այն կէտերը որ նորութիւն են։

Շուշանեան կ'ըսէ. «Քանի ֆրանքը բարձրանայ այնքան աշխատանքը պիտի սահմանափակուի» եւ կը կարծէ թէ, գործազրկութեան պարագային որ օտարականը կրնայ տեղացիէն առաջ գործ գտնել, եթէ մօտենայ բանւորական միութեանց։ Այսօրուայ Եւրոպայի տնտեսական վիճակը շատ լուրջ դասեր է տուած այս ուղղութեամբ։ Այն բոլոր երկիրները, ուր գործազրկութիւնը իր բոյնն է դրած, ինչպէս Անգլիան, Գերմանիան, Աւստրիան եւ ուրիշ երկիրները, ոչ միայն գործ չեն տար օտարին, այլ եւ չեն ընդունիր եւ կամ շատ դժուարութիւններով կ'ընդունին մեզ եւ առ հասարակ մեզ նման ազգութիւններուն պատկանող անհատները։ Ո՞վ կրնայ ըսել թէ նոյնը չպիտի ընէ Ֆրանսան, եթէ օր մը ան եւս իյնայ միւս երկիրներու պայմաններուն մէջ։ Ֆրանսացի բանւորը կրնա՞յ տարբեր ընթացք մը բռնել քան անգլիացի կամ գերմանացի բանւորը։ Բնականաբար ոչ։

Հետեւաբար եթէ ֆրանքի կայունութիւնը օր մը նուազեցնէ այս երկրի արդիւնաբերութիւնը, եւ այլ եւս Ֆրանսան պէտք չզգայ օտար աշխատաւոր ձեռքերու տարակոյս չկայ, որ ոչ մէկ օտար պիտի կրնայ աշխատիլ այստեղ, C.G.T.ին անդամ եղած ըլլայ թէ ոչ։ Եւ ոչ մէկ ֆրանսացի բանւոր պարտք պիտի զգայ իրեն պաշտպանել օտար բանւորը։

Ֆրանսա ապաստանած հայութիւնը քիչ բացառութեամբ բախտակից է Շուշանեանին։ Բոլորն ալ քալած են անոր դրկանքի ճանապարհներէն, եւ այսօր անոր նման եւ անկէ աւելի բանւոր են։

Ֆրանսացի «աններող» եւ «վատ» կամ ներողամիտ եւ լաւ բանւորը, եթէ մօտէն ծանօթանայ մեր վիճակին, մեր մէջ իրեն խաչաձեւող եւ իր ճամբուն վրայ քար նետող տարր չի գտներ։ Ան կրնայ համոզուիլ, որ մենք չենք լքեր զինք, եւ սակայն չպիտի կրնանք իր զէնքերով եւ իրեն նման կռուիլ դասակարգային թշնամիներու դէմ, նկատի առնելով մեր պայմանները։

Դաշնակցութիւնը հայ բանւորը Ֆրանսայի բանւորներու կողքին կազմակերպելէ աւելի կենսական հոգեր ունի այս երկրին մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ առաջնակարգ տեղ տալ զուտ դասակարգային կազմակերպութեան, երբ հայ գաղթականութիւնը իր խոշոր մեծամասնութեամբ մէկ դասակարգի է վերածուած։ Անհրաժեշտ է նախ ապահովել գոնէ ժամանակաւոր օթեւան մը այդ ընչազուրկ հաւաքականութեան համար։

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Յ. Գ.— «Յառաջ»ի ծանօթ խմբագրականը ինձ կը թուի թէ սխալ է հասկցուած Շուշանեանի կողմէ, «Եղէք տեղացի աշխատաւորներու հետ» ըսելը դեռ չի նշանակեր բաժնել Շուշանեանի տեսակէտը։

13 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀՐԷՇ ՄԸ

Վիէննայի թերթերը ոճիր մը կը պատմեն որ թերեւս միակն է մանկական ոճրագործութեան պատմութեան մէջ, անշուշտ մէկզի դնելով Թուրքիան։

Լինցի մօտերը (Վերին Աւստրիա), 13 տարեկան տղեկ մը, Եօհան Շթայնհուպէր, մոլութեան հակամէտ էր մատաղ տարիքէն։ Տասը տարեկանին, արդէն նշանաւոր հանդիսացած էր բազմաթիւ գողութիւններով, հրձիգութեամբ եւն.։ Վերջերս նորէն գողութեամբ բռնուեցաւ եւ ծանր դաս մը առաւ հանքագործէ մը։ Բայց ոխ պահելով, որոշեց սպաննել անոր զաւակը, երեք տարեկան երախայ մը։

Տղան կը խաղար դաշտի մը մէջ, ութ տարեկան երկու պզտիկ ընկերներու հետ։ Եօհան զինքը հօրը տանելու պատրուակով առուակի մը ափը տարաւ եւ կռնակին վրայ պառկեցուց։ Խեղճ տղեկը կը մաքառէր որքան կը ներէին իր ուժերը։ Դահատի ոճրագործը զարհուրելի պաղարիւնութեամբ սկսաւ յամրաբար խեղդել զայն, եղէգեայ գաւազանով մը։ Յետոյ երբ տղեկը ալ շնչահեղձ ինկաւ, միւս մանուկներէն մէկուն հրամայեց ամուր մը բռնել ոտքերէն։ Տղան համակերպեցաւ առանց հասկնալու եղածը, եւ իր ամբողջ ուժով կոխեց հոգեվարք երախային ծունկերուն վրայ։ Երբ տղեկը մեռաւ, Եօհան ականջներէն քաշելով առուակին ափը տարաւ եւ կիցով մը ջուրին մէջ նետեց դիակը։

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Քալյարիի մօտ ածուխի եւ երկաթի կարեւոր հանքեր գտնուած են։ Ածուխի հանքերը պիտի կրնան 30 միլիոն թօնօ արտադրել, իսկ որակը կը հաւասարի անգլիական անթրասիթին։ Գալով երկաթի հանքերուն, ասոնք պիտի կրնան 80 միլիոն թօնօ առաջնակարգ երկաթ հայթայթել։ Մինչեւ այսօր Իտալիա նկատուած էր ածուխի եւ երկաթի կողմէ աղքատ երկիր մը։

ՀԱՅԵՐԸ
ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լիօնէն 50-60 քիլօմէթր դէպի հարաւ, Մարսէյլի գիծին վրայ ունինք ուրիշ կարեւոր գաղութ մը, Վիէն-փօնթ Էվէք։

Վիէնի մէջ անցեալ տարի կը հաշուէին 4-500 հոգի, այժմ գրեթէ կրկնապատկուած է այս թիւը եւ կը հասնի 800ի։ Գլխաւոր գործարանն է Etablissement H. Pellet կօշիկի գործարանը, ուր կ'աշխատին Վիէնի այրերու մեծ մասը։ Կան եւ կիներ։ Գործարանը կայարանէն ոտքով կէս ժամ կը տեւէ։ Հանրակառք եւս կայ։

Ունին Ազգ. Միութիւն մը, համարատու Լիոնի, Հ. Յ. Դ. զօրաւոր ենթակոմիտէ մը, Հայրենակցական եւ մարզ. միութիւններ (Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արարատ»)։ Վերջերս կազմուեցաւ Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղ մը առողջ ջիղերով։

Հօկի պատմութիւն մըն ալ կը քաշքշեն։

Վիէնը կը թողուս, նոյն ճամբով, կ'անցնիս Ռոնի վրայով դէպի արեւմուտք Լուէթ, Կուան Քրուա, Օրմ եւ կ'իջնես Սէն Շամոն։ Այս գեղեցիկ եւ գեղջկական ճամբաներուն վրայ եւս կան հայկական բոյներ, մօտ 500 հոգի, որոնց մասին կը կարդանք «Յառաջ»ի թանկագին հարցարաններուն մէջ։

Սէն Շամոնի մէջ անցեալ տարի ընկ. Արփունի կը գտնէր 1000 հոգի։ Տեղացիները կ'ըսեն թէ թէեւ հիներէն բաւական մարդ գաղթած է Լիոն կամ Փարիզ, բայց գաղութը աւելի մեծցած է եւ պէտք է հաշուել 1800։ Զափաւոր մասը, իբր 400 հոգի, կը բնակին Քանթօնըման տը Վարիզէլ կոչուած վայրը, ուր տաղաւարներ տրամադրուած են գործարանատէրերու կողմէ՝ չնչին վարձքով միայն ելեկտրականութեան համար, ան գործաւորներուն որ իրենց մօտ կ'աշխատին։ Շատեր ալ իրենց համար շինած են։ Վարիզէլը քիչ մը հեռու է բուն քաղաքէն։ Հոս բացուած է անչափահաս տղոց համար մանկապարտէզ մը, որ ունի 40ի չափ աշակերտներ եւ մէկ ուսուցչուհի, նախանձախնդիր ուսուցանելու համար հայերէն։ Տիկինը ցաւ կը յայտնէր որ ունենալով զանազան տարիքի աշակերտներ մեծ դժուարութեամբ կը հասնի, եւ պէտք ունի օգնականի մը։ Նոյնը կ'ըսեն ուրիշներ։ Սէն Շամոնի գլխաւոր գործարաններն են երկաթի եւ Լիոնի ժիլէի մասնաճիւղը եւն.։

Իբրեւ կազմակերպութիւն ունին Մալաթիոյ Կրթասիրացը, ուրիշ Հայրենակցական միութիւններ, Զարգացական միութիւնը, որ կը թուի թէ յոգնած է եւ Հայուհիներու միութիւն մը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ունի Լուսաւոր Շըրջանային կոմիտէն եւ տեղական ենթակոմիտէ մը։

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆ գեղեցիկ քաղաք մըն է, Սէն Շամոնէն կէս ժամ հեռու։ Անցեալ տարի կը հաշուէին 500 հոգի, այս տարի աւելցած կ'երեւին։ Կ'աշխատին ածխահանքերու, կօշիկի եւ կաշիի գործարաններուն մէջ։ Առանձին կազմակերպութիւններ շատ չկան, աւելի կապուած են Սէն Շամոնի հետ։

ՎԱԼԱՆՍ — Աւելի հարաւ, դէպի Մարսիլիա՝ կը գտնուի Վալանս քաղաքը, Ռոնի ափը, կա-

Նանչաղարդ մարգագետիններ
կոկիկ կղզի մը, հրաշալի օդ
ջուրով։ Անցեալ տարի հաս
կութիւն հաստատած էին
1000 հայրենակիցներ,
դեռ այսօր մեր հայրեն
ները 2000էն աւելի կը հաշ
այդ 28.000 բնակչութիւն
նեցող քաղաքին մէջ։ Կան
մաթիւ գործարաններ, եր
հագուստեղէնի, մետաքսեղէն
քառօնիի եւն։ Բոլորն ալ գ
հետզհետէ կը զարգանայ
տական նախաձեռնութիւնը։

Կան երկու երեք սր
3-4 կօշկակարանոց, կարեւ
րոններու վրայ։ Շատ մը
բնակիչներ հող գնած են
մշակեն։ Ազգ. կազմակ
թիւններն են՝ Հ. Յ. Դաշն
թիւնը, 4-5 Հայրենակց
միութիւններ, Հ. Մ. Ը. Մ. նո
մակերպուած, Զ. Ո. Միու
Հօկ, Հնչակեան մասնաճիւ
Ունին նաեւ պարամոլներ
ջիգներ։

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ — Վա
մէկուկէս ժամ հեռու դէպ
րաւ-արեւմուտք, Ռոնի մէ
ղեցիկ ափին վրայ աւան
Լը Փուզէն։ Հիանալի է
գիւղական վայր։ Արեւելք
վազէ Ռոնը եղէգապատ ա
իսկ արեւմուտքէն կը բար
բոսորագոյն բլուրներ, որոնց
զուած կողքերը կիրճերու
ւորութիւնը կը թողուն։

Խորբերդցիները եւ
ները մեծամասնութիւն կը
մէն, շուրջ 600։ Գործարան
տնակներ տրամադրած է։
մաքուր շէնքեր են, բայց
հայրենակիցներէն շատեր
կը պահեն իրենց բնակա
Ամառուան այս կիզիչ օդի
դիմաց շինուած ընդարձակ
ղաւարներու միջեւ երկար
ղօղը լուացքի նման
լճակ մը դարձած էր։ Մեր
բնակիչներէն 50 կիներ եւ
ջիկներ կ'աշխատին մետաքս
նարանի մը մէջ, իսկ 155
Tuilerie Horme et Buire կ
ղմարանը։ Հոս, գործարանի
քին, ամէնէն տաժանելի գ
րու վրայ կը նկատես Հ
Արագահօս գետին ափը,
բլուրներուն ստորոտը, կի
րեւին տակ կը տքնին բա
րը, գրեթէ մերկ, երկաթ
խանիթէն կարմրած թափ
շապիկներով, ու քրտինք
թաթխուած։

Խորապէս յուզուած,
զումներ ուղղեցի գործ
հասկնալու համար թէ գ
աշխատութեան համար
վճարում կ'ընե՞ն։ Ցնօրէնը
տեց թէ բաւական առա
նութեամբ կը վճարեն. այ
շատերուն կիները չեն ա
եւ երախաներով հանգիս
րեն . . .։

Իսկ ձմեռը, ինչպէս
տին այս երիտասարդները
ներու առջեւ, մէկ կողմէ
մութեան միւս կողմէ
ցուրտի տակ, ենթակայ
եւ այլ հիւանդութիւններ

ԱՐՏԵՇԸ գեղջկական
կէտով Նորմանտիայէն
երկրորդն է եւ շատ զուր

Մխիթարական է ան
կեանքը։ Ամուսնացողներ
կան, նաեւ ծնունդներ։ Մ
յիշեր, միայն երիտասար
ածխացած էր։ Միութի
կորիւներ կան։ Կը հարցնեմ

ընկալ բարեկամիս թէ ինչու մեծ քաղաք մը չերթար, քանի որ Ամերիկայէն ազգականներն ալ ի հարկին կ'օգնեն:

— Աղբեր ջան, մենք վերջապէս գաւառացի ենք, կ'ուզենք տուն տեղ կազմել, մենք Ֆրանսացիներուն պէս ալ չենք, մեր հայրենի օճախները վառող ձագուկներ կ'ուզենք: Այստեղ գիւղ է, գոնէ երեք չորս տարի ետք մանք, ծնած զաւակները մեր շուրջը կ'ըլլան, չեն մղուիր օտարանալու, լաւ կ'աճին, առողջ կ'ըլլան եւ օր մըն ալ հարկաւ արեւը արեւելքէն ծագի, մենք կ'երթանք մեր երկիրը:

Հարցուցի նաեւ թէ թուրքերէնի սիրահարներ կա՞ն:

Երիտասարդը հառաչեց եւ այնպիսի պատասխան մը տուաւ որ ջախջախիչ էր.

— Ա՜հ, բարեկամս, մի հարցնէք, ես փոխանակ այս երկրին մէջ քիչ մը Ֆրանսերէն սորվելու, թուրքերէն բառ մը չգիտնալով միասին, երկու տարուան մէջ ակամայ լաւ թուրքերէն սորվեցայ: Գոնէ եթէ շուրջիններս ի ծնէ թրքախօ՞ս ըլլային...

ՎԱՀԷ ՊԵՐՃ

ՏՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Վերջերս ստացայ ի հաշիւ 1926ի վճարելիք տուրքերուս ազդարարագիրը: Պատկառելի գումար մը:

Նոյն ազդարարագրին կցեր էին պաշտօնական գրքոյկ մը, ուր լուսաբանութիւններ տրուած էին տուրքի օրէնքին սկզբունքին, բաշխումին եւ ձեւակերպութեանց մասին: Միեւնոյն ատեն մատնանշուած էին այն զեղչերը զորս կը վայելեն ընտանիքով ծանրաբեռնուած եւ զաւակի հոգ ունեցող հարկատուները:

Բայց զարմանքով նշմարեցի որ օրէնքին թոյլատրած նոյն այդ դիւրութիւնները նկատի չեն առնուած ինծի համար, հակառակ ոչ-ամուրի հանգամանքիս:

Կը դիմեմ առ որ անկ է, լուսաբանուելու համար: Պաշտօնեան ինծի կը ցուցնէ 1926 Յուլիսին հրատարակուած շրջաբերական մը, ուր մատնանշուած է թէ ո՞ր օտարականները իրաւունք ունին օգտուելու Ֆրանսական տուրքի օրէնքին առանձնաշնորհներէն եւ թոյլտուութիւններէն: Կը բացատրէ թէ Ֆրանսան մասնաւոր համաձայնութիւններ կնքած է մեծ կամ պզտիկ բարեկամ պետութիւններու հետ, եւ անոնց համաձայն հպատակները փոխադարձաբար կը վայելեն օրէնքի եւ տուրքի զիջումները, այնպէս ինչպէս հարազատ քաղաքացիները: Այդ բարեկամ պետութիւններու ցանկին մէջ չկան ոչ Ռուսիան, ոչ Թուրքիան եւ հետեւաբար, նոյն այդ երկու երկիրներու հպատակները ինչ ազգութեան ալ պատկանին, ինչ հանգամանք ալ ներկայացնեն իրաւունք չունին օգտուելու տուրքի օրէնքին դիւրութիւններէն:

Ուրեմն, ըլլալով Թրքահպատակ, ինծի կը մնայ վճարել տարապայման գումար մը, մինչ բացարձակապէս իմ պայմաններուս մէջ գտնուող Ֆրանսացի մը, նոյն իսկ Չինացի մը պիտի վճարէ չորս հինգ անգամ աւելի պակաս:

Կը մտածեմ թէ քիչ չէ թիւը այն հայրենակիցներուս, որոնք յանուն օրէնքի տառին, կը տուժեն ճիշդ ինծի պէս:

Ընձնական, մասնակի այս հարցը կը հրապարակեմ, որովհետեւ կը կարծեմ թէ հո՛ն կը շօշափուի, որոշ չափով, Հայերու իրաւական դիրքը Ֆրանսայի մէջ: Մանաւանդ այս պահուս երբ օտարականներու հանդէպ օրէնքը սկսած է սեղմուիլ եւ Նանսէնեան անձագրի դրութիւնը հայ գաղթականութիւնը կը դնէ բացառիկ դիրքի մը մէջ:

Փափաքելի էր գիտնալ թէ Ֆրանսայի զանազան անկիւններուն մէջ ցրուած մեր հայրենակիցներու հանդէպ հարկային օրէնքը ի՞նչ չափով, ի՞նչ ոգիով կիրարկուած է: «Յառաջ»ը, որ գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը ունեցաւ իր Հարցարանով ընդհանուր շարժում մը ստեղծելու, կրնայ այս մասին ալ ուշադրութիւնները արթնցնել:

Գալով հարցին էութեան, ո՞րքան արդար կամ օրինական է Հայերը զրկել որոշ զիջումներէ, պարզ այն պատճառով որ անոնք Թրքական հպատակ ըլլալու հարկին տակ գտնուած են, վերջին տարիներու պատմութիւնը մեզի նոր եւ բացառիկ վիճակ մը չէ՞ ստեղծած, որուն նուիրագործումն է ինքնին Ժընեւի վերջին որոշումը:

Ժամանակն է որ իրաւասու մարմիններ անհրաժեշտ դիմումները կատարեն պատկան իշխանութեանց մօտ, որպէս զի Հայերը զոհ չերթան օրինական թիւրիմացութեանց: Այս փոխանցման ժամանակին մէջ, նախընթացներ կրնան ստեղծել կամ խախտել ապագայ իրաւունքները:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Իզմիրէն հասած ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

— Ամբողջ Անատոլուի ժողովուրդին, մանաւանդ Սվազի մէջ բուռն գրգռութիւն կայ կառավարութեան դէմ: Զօրամասերու բոլոր հրամանատարները փոխանորդուած են Մուսթաֆա Քէմալի հաւատարիմ սպաներով: Բանակին մէջ դժգոհութիւնը ծայր տուած է:

Մանիսայի դէպքին մասին երեւի բոլորովին անտեղեակ են արտասահմանի մէջ: «Անատոլու» գործակալութեան հերքումը խնդիրը չի փակեր:

Մանիսայի մէջ բաւական լուրջ դէպքեր պատահած են: Ժողովուրդը միթինկ մը գումարած եւ կառավարութենէն պահանջած է ազատ արձակումը իթթիհատական ղեկավարներուն, ծանրանալով պատերազմի ընթացքին անոնց կատարած ծառայութեանց վրայ:

Ոստիկանական ջոկատներ փութացած են ցուցարարները ցրուել, բայց չեն յաջողած եւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է անոնց միջեւ: Ցուցարարները յարձակելով ոստիկաններուն վրայ, անոնց զէնքերը առած ու ծեծած են: Այս վիճակը ամբողջ օրը տեւած է Մանիսայի մէջ, կատարեալ անիշխանութեան մատնելով քաղաքը: Կառավարութիւնը կարծելով թէ կազմակերպուած ապստամբութեան հետ գործ ունի, հեռագրով Իզմիրի զինուորական հրամանատարէն օգնական ուժ խնդրած է: Զօրամասերը հասած ժողովուրդը հանդարտօրէն ցրուած է: Ասիկա պարզ ցոյց մըն էր, դժգոհութիւն մը օրուան իշխանութեան քմահաճ արարքներուն դէմ:

Ցոյցին յաջորդ օրը շատեր ձերբակալուած, բայց հազիւ քանի մը ժամ արգելափակուած մնալէ յետոյ ազատ արձակուած են: Կառավարութիւնը վախցած էր որ ի գործ դրուած ճնշումները լուրջ ապստամբութիւն պիտի յարուցանեն:

Մանիսայի դէպքը իր տեսակին մէջ միակ չէ: Վերջերս Սվազի մէջ ալ նման դէպք մը պատահած է եւ մօտ վաթսուն հոգի Գօնիայի շրջանը աքսորուած են: Իզմիրի մէջ ալ մեծ տպաւորութիւն թողուց իթթիհատականներու մահապատիժը: Մանաւանդ դրամատիրական շրջանակները շատ վատ ազդուած են տօքթ. Նազըմի եւ Ճավիտ պէյի կախաղան բարձրացումէն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ

Էնկիւրիի կառավարութիւնը ոսկիին համար գին նշանակած էր 910 ղրուշ, եւ այդ գինէն դուրս արգիլուած էր որ եւ է գործառնութիւն կատարել: Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այս կամայական արգելքը վերցած է:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

10,000 ՀՈԳԻ ԱՌԱՆՑ ՀՈՂԻ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք (4 Սեպտ).—

Թուրքիայէն, Պարսկաստանէն, Սուրմալուի եւ Կարսի գաւառներէն եկած գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքը մասնագիտական խնդիր է դարձած: Ամբողջ դժուարութիւնը հողի սակաւութիւնն է: Հակառակ թափուած աշխատանքներուն, դեռ 50,000 գաղթական մնացած են առանց հողի: Հողային գործավարութեան հաշիւներով, Հայաստանի հիմնական բնակիչներէն սակաւահողներն 40 հազար հոգիներուն վրայ աւելցնելով վերոյիշեալ 50 հազարը, կ'ունենանք 90 հազար հոգինոց բնակչութիւն մը, որ իրականին մէջ պէտք է ըլլայ հարիւր հազար, որովհետեւ հող ստացած գաղթականներուն հարիւրին 50ը դեռ չէ տեղաւորուած:

Այստեղ երկու հիմնական խնդիր կը ծագի: Նախ՝ վերջնապէս գոհացնել վերջին չորս տարուան ընթացքին հող ստացած գաղթականները. որովհետեւ Լէնինականի եւ Ղասար-Գէչարի շրջաններուն մէջ կատարուած աշխատանքներէն կը հետեւի որ, թէեւ գաղթականութիւնը հող է ստացած, բայց տակաւին չի կրնար տնտեսութիւն կազմակերպել, առանց պետական օժանդակութեան: Երկրորդ խնդիրն է անոնց երկրագործական գոյքեր եւ ատաղձ յատկացնել, տուներու շինութեան համար: Այդ օժանդակութիւնը պիտի ըլլայ: Արարդայանի մէջ տեղաւորուած հազար հոգիի համար շինութիւններ կ'ըլլան կառավարութեան օժանդակութեամբ:

Տեղափոխման խնդիրը մեծ մասով կապուած է ոռոգման աշխատանքներու հետ: Հայաստանի պիտանի հողերէն տեղափոխուած գաղթականներուն կարելի է յատկացնել միայն 22 հազար տեսիատին, որուն 18 հազարը Աղբաբայի եւ 4000ը Բասարգէչարի շրջանին մէջ:

Հողային գործավարութիւնը կազմած է 50,000 հոգիի տեղաւորման հնգամեայ ծրագիր, որու իրականացման համար կը պահանջուի 7,388,000 րուբլի: Ծրագրին վաւերացումէն յետոյ, 1926-27 ելմտական տարիէն կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ աշխատանքները:

Բնուորա-գիւղական տեսչութիւնը, նկատելով որ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը անոնց համար բնակարաններ շինելու եւ երկրագործական գոյքեր հայթայթելու խնդիր է, հարկ դատած է ամբողջ գործը յանձնել հողային գործավարութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

91.— ԹՈՒԼԷՆ ԵՒ ՖԻՒՌ

Կրընոպլէն 27 քիլոմեթր հեռու, դէպի հիւսիս կը գտնուին Թուլէն եւ Ֆիւռ: Գեղեցիկ գիւղեր են, իրարմէ տասը վայրկեան հեռու:

Թուլէնի մէջ կայ երկու երկաթի եւ երեք բամպակի գործարան: Աշխատաւորներու մեծ մասը տեղացիներ են, կան նաեւ Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ: Ֆիւռ գիւղը, ունի վեց թուղթի, երեք մետաքսի եւ մէկ չալիկի գործարան: Այստեղ կ'աշխատին տասը ընտանիք Հայեր, որոնք եկած են Յունաստանէն մէկ տարուան պայմանագրութեամբ: Կիները կ'աշխատին մետաքսի գործարանը, իսկ այրերը թուղթի: Կիներու օրավարձն 10—13 Ֆր. իսկ այրերունը 22 Ֆր.: Մետաքսի գործարանատէրը ձրի բնակարաններ յատկացուցած է Հայերուն: Գոհ են իրենց վիճակէն: Ֆրանսացիները լաւ կը վարուին Հայերու հանդէպ: Չունինք որ եւ է կազմակերպութիւն: Փոքրիկները կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոց: Մեր հայրենակիցները մեծ մասով Մանիսացիներ են: Կան նաեւ Արաբկիրցիներ եւ մէկ ընտանիք Ցիւզձէցի: Ընդհանուր թիւն է 64 հոգի:

Ս. Խաչիկեան

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կը խնդրուի միայն թերթին կամ խմբագրին անունով ղրկել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՆՍԷՅԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԼԱՆՍԷՅ, (18 Սեպտ).— Քանի մը օր առաջ ցաւալի արկած մը պատահեցաւ: Պանտրմացի Միքայէլ Պալաքճեան, 30-35 տարեկան, ամուսնացած, եւ երկու զաւակի հայր, կ'աշխատի «Թամպուր»ի վրայ (գլանաձեւ մեքենայ մը, որ ջուրին մէջ կը դառնայ եւ փայտերուն կեղեւը կը հանէ): «Թամպուր»էն փայտ հանած պահուն, յանկարծ երկաթէ կափարիչը կ'իյնայ աջ ձեռքին վրայ եւ չորս մատները կը ճզմէ: Անմիջապէս ինքնաշարժով Կրընօպլի հիւանդանոցը կը փոխադրուի: Բժիշկները նախապէս այն կարծիքը կ'ունենան թէ պէտք է ամբողջութեամբ մատները կտրել: Ընտանիքը շատ կ'աղաչէ որ չկտրեն, քանի որ զաւակներ ունի, կարօտ իր աշխատանքին: Վերջին պահուն միջնամատը արմատէն կը կտրեն: Խեղճ արկածեալը լուրջ եւ յարգուած մէկն էր Լանսէյի Հայերուս մէջ:

Այս տեղին համը փախած է: Շատեր գործարանի կեանքէն ազատելու համար... Պոլիս կ'երազեն: Ուրիշներ ալ «դրախտային Փարիզ»ին կարօտը կը քաշեն: Հայաստանէն յոյս չկայ. եթէ «Հօկճի»ներուն մնայ, վա՜ղը Հայաստան պիտի երթանք: Իրենք ալ չեն գիտեր թէ ի՞նչ կ'ընեն, ի՞նչ գործունէութիւն ունեցած են: Հարիւրաւոր փոքրիկներ փողոցը կը թափառին, խեղճօ՜ւ կրակ, ու ձուլման ենթակայ:

Վ. Փ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՅԱՂԹԵՑ 3-1ՈՎ

Հակառակ սաստիկ տաքին, քանի մը հարիւր հոգիներու ներկայութեան փօրթ տ'Օպէրվիլիէի կօկիկ մարզարանը, Կիրակի, ժամը 4ին սկսաւ օրուան մեծ մրցումը «Արմէնիա»ի (Հ. Մ. Ը. Մ. Քօլօմպ Արժանթէօյլ) եւ առաջին դասակարգէն Է. Ս. Փարիզիէնի առաջին խումբերուն միջեւ:

Առաջին մասին, խաղը հաւասար էր 1-1ով: Բ. կիսախաղին քրդ. ժամու չափ Ֆրանսացիները տիրապետեցին եւ յետոյ մերինները անցան Ֆրանսացիներու բերդին առջեւ եւ կրցան երկու նշանակէտ եւս աւելցնել, շնորհելով նաեւ երկու «փէնալթի»:

*** «Արմէնիա»ի պահեստի խումբն ալ 4-0ով արժէքաւոր յաղթանակ մը տարաւ Լը Պուրժէի մէջ յաղթելով առաջին դասակարգի նախապատրաստականէն U. S. Nordի առաջին խումբին:

Հ. Թ.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ "ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է,,

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Կը հագնիմ վերարկուս ու կը փախիմ դուրս, մինչդեռ սիրոյ աղջիկը կը ծիծաղի ինչպէս դեղին աչքերով սատանան քրքջաց անշուշտ, դրախտի ծաղկուն պատին վրայէն, երբ առաջին մեղանչող էգը առաջին յիմար արուին հետ դուրս վտարուեցան մեր նախապատմական հայրենիքէն: Եւ մեր տառապանքը կը սկսի արդէն այդ օրէն:

Վերադառնանք մեր պատմութեան: Վերադառնա՛նք սիրոյ ու ուրախութեան այդ բացառիկ գիշերներուն: Այո՛, պատահած է ինծի եւ յաճախ, նախանցեալ տարի: Կը յաջողիս դպչիլ շրթներդ իր շրթներուն, բայց յանկարծ կը վրիպիս, կը վազես բազմութեան մէջէն այդ թռչուն երջանկութեան ետեւէն ու եթէ կարենաս գրկել զայն, ալ չես թողուր առանց յագենալու: Կը փնտռես կատաղութեամբ, կրքով, տաք ելած զգայարանքներով իր բերանը ու թէպէտեւ ան թպրտայ, ընդդիմանայ, խուսափի, ի վերջոյ կուգայ քեզի ու անգամ մը որ խոնջ ու վայրենի շրթունքներդ հանգչին իրեններուն վրայ՝ ան կը դողդոջէ բազուկներուդ մէջ հեզօրէն ու երջանկօրէն: Անուշ տկարութիւն մը կուգայ վրադ: Ու երբոր կը յագենաս, ի՜նչպէս կը ժպտիս իր աչքերուն: Ի՜նչ երախտագիտութեամբ, ի՜նչ սիրով այդ անփոխարինելի ուրախութեան համար:

Ահա՛ այս էր յիշատակներուս հէնքը որուն վրայ կը հիւսէի երազս: Օրերը կը խուսափէին արագօրէն: Յունուարը կ'երթար իր վախճանին: Ի՜նչպէս շուտ:

Փետրուարի սկիզբի օրերը կը սուրային ճեպընթաց արագութեամբ: «Դաղիկներու ճակատամարտ»ին նախընթաց օրը ձիւնը կուգար փաթիլ-փաթիլ՝ հաստ, կակուղ ու բարի վերարկուով մը փաթթելով ամբողջ քաղաքը: Ոսիններու ճիւղերը կը ծանրանային այդ բարիքէն ու ահա՛ բարեկենդանի երեքշաբթին: Առանց արեւի բայց կապոյտ ու բարի երկինք մը՝ որպէսզի ձիւնը մնայ ծառերուն վրայ ու չհալի: Կը սիրեմ ձիւնը երբ ոտքդ կը խրի հանգստօրէն իր խոլոք մարմնին մէջ: Երբ պատսպարուած եմ ցուրտին դէմ: Հո՛գս. թող ձիւնէ ուսերուս: Ի՜նչ լաւ է, ի՜նչ լաւ:

Առաւօտ կանուխ կուգամ քաղաք: Կ'անցնիմ առանց աճապարանքի անոնց ամարանոցին առջեւէն: Ի հարկէ խաժ, չար ու անուշ աչքերով աղջիկը՝ ի վերջոյ ինք ալ դուրս կուգայ զուարճանալու: Մինակ կ'ըլլայ: Կը մօտենամ իրեն ու կը խնդրեմ որ թոյլ տայ ընկերանալ: Չի թոյլատրեր բայց նաեւ չի բողոքեր: Կը քալենք կող կողքի: Սիրտս կը զարնէ ուժգնութեամբ: Կը լռենք: Յանկարծ ան կը նայի ինծի ու իր նայուածքը քաղցր է ու քաջալերական: Կը խօսիմ: Կը խօսիմ:

Կը խօսիմ տարօրինակ ու յիմար բաներու մասին: Ան կը ժպտի: Չի ձանձրանար: Ա՜հ, ի՜նչու վարժութիւն չունիմ: Ի՜նչու չեմ գիտեր թէ ի՞նչ նիւթի մասին պէտք է խօսիլ երիտասարդ աղջկայ մը որպէսզի չձանձրանայ: Դժուար է աղջիկները զբաղեցնելը: Ի հարկէ:

Չես գիտեր ինչը ըսել եւ ինչը չըսել: Կը շփոթիս: Յետոյ սիրտդ ալ կ'անհանգստացնէ քեզ: Կը նեղուիս ինքզինքիդ դէմ: Ու վերջապէս կը խօսիս տարօրինակ ու յիմար բաներու մասին: Ինչպէս ես:

... Յետոյ կը խառնուինք բազմութեան: Գոյնզգոյն ու բուռ-բուռ զանակ կը նետենք իրարու: Դանդաղօրէն կը հեռանանք բազմութենէն ու կ'ուղղուինք կողմնակի փողոց մը: Թոյլ կուտայ որ իր ձեռքը բռնեմ ու տանիմ շրթներուս: Իր խնկագոյն ու անուշ մատները գոնէ երկվայրկեան մը դնեմ բերնիս վրայ ու նայիմ իր ծով աչքերուն: Յետոյ, յետոյ...

Յետոյ կը համբուրեմ զինքը իր բերնին վրայ՝ ամբողջ բերանովս, ինչպէս երիտասարդ, բանաստեղծ ու իմաստուն հրեաներու թագաւորը՝ խաղողի այգիին թուխ ու քաղցրահամ փոքրիկ աղջիկը համբուրեց իր բերանին վրայ:

Անուշ ու աղքատ Սուլամիթը:

*
**

Երբ սթափեցայ երազէս, տեսայ որ հասած եմ անոնց դրան առջեւ: Բնազդաբար: Ձիւնը բարձրացած էր թիզ ու կէս: Վերարկուս ծանրացած էր: Անուշ յոգնութիւն մը կը ծալլէր ծունկերս: Վայրկեան մը նայեցայ իր պատուհանին ու յանկարծ սիրտս սկսաւ բաբախել ուժգնութեամբ: Այո՛: Աչքերս կրնան խաբել զիս բայց սիրտս, բնա՛ւ: Տեսայ ապակիին ետեւէն իր վարսաւոր ու սիրուն գլուխը, աչքերը որ կը շողային ու սպիտակ ու քաղցր ձեռք մը որ կը բարեւէր զիս...

Սիրելի ձեռք մը...

*
**

Իջաւ վար ու հետեւեցաւ ինծի: Մօտակայ փողոց մը միացանք իրարու ու ուղղուեցանք դաշտերը: Ձիւնը հանգստօրէն կը ցածնար հողին վրայ: Կը քալէինք լուռ, գոհանալով իրարու ներկայութենէ զգացած մեր հաճոյքովը: Երբեմն կը բարձրացնէի աչքերս ու կը նայէի իր հասակին որ ուղղաձիգ էր ու շնորհալի:

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ռուսօ-թուրք-պարսիկ համաձայնութիւնը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնական շրջանակները մտահոգ են Ռուսօ-թուրք-պարսիկ նոր համաձայնութեան մասին: Ռուսիա կը ջանայ Աֆղանիստանն ալ քաշել այս օղակին մէջ, որ ուղղուած է Անգլիոյ դէմ: Բայց հաւանական չէ որ Ներկայ դաշինքը միայ, եթէ ընդունի այս դաշինքը, որովհետեւ Խորհրդային Ռուսիան ժողովրդականութիւն չի վայելեր Պարսկաստանի մէջ:

Չինական վերջնագիր մը

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Քանթոնի չինական բանակին հրամանատարը վերջնագիր մը ղրկած է օտար մարտանաւերուն, որպէս զի Եանկ-ցէ-Քեանկի գետէն վեր չբարձրանան: Օտար հիւպատոսները պատասխանած են որ մարտանաւերը եկած են իրենց հպատակներուն կեանքը եւ գոյքերը պաշտպանելու:

Փանկալօս Թուրքիոյ վրայ պիտի յարձակէր ?

Զօր. Փանկալօս իր բանտին մէջ հետեւեալ տղրդագին յայտարարութիւնները ըրած է թերթի մը.

— «Տրամադիր էի յարձակիլ Թուրքիոյ վրայ: Այս նպատակով պատրաստած էի զինուորական գործողութեան ծրագիր մը, զոր ինքս միայն գիտէի: Ո՛չ արտաքին Նախարարը, ո՛չ ալ սպայակոյտի պետը լուր ունէին: Վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած զինուորական բոլոր պատրաստութիւնները այս նպատակին կը ձգտէին: Տեղեակ էր միայն Զօր. Քօնտիլիս, որմէ կը սպասէի որ պիտի օգնէ ինծի, Յունաստանի ազգային իտէալը իրականացնելու համար: Զինուորական այս գործողութեան իբրեւ պատրուակ ցոյց պիտի տայի Պոլսոյ Յոյներու կալուածներուն գրաւումը: Մեր յառաջխաղացումը պիտի կատարուէր այնքան շանթահարիչ կերպով, որ ո՛ եւ է օտար միջամտութիւն շատ ուշ հասած պիտի ըլլար: Ո՛չ ոք անհրաժեշտ ուժը պիտի ունենար՝ Թրակիայէն վտարելու համար մեզ:

«Օգոստոս 25ին Աթէնք պիտի հասնէր Պալքանեան բարձրաստիճան անձ մը, ինծի հետ ստորագրելու համար գաղտնի դաշնագիր մը, որ մեզի պիտի ապահովէր աջակցութիւնը Պալքանեան ազգի մը, որ մեր Թրակիա արշաւած ատեն, մեր սահմանները պիտի պաշտպանէր ամէն յարձակումի դէմ: Այդ ազգը նոյնպէս գործնապէս պիտի մասնակցէր Թրակիոյ մեր արշաւանքին»:

ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ մօտ օրէն Խարքովի մէջ, Ուքրանիոյ Գերագոյն Դատարանին առջեւ պիտի սկսի խոշոր դատավարութիւն մը: Ցարութիւնը վերահաստատելու յանցանքով ամբաստանուած են 17 հոգի, որոնց գլուխը կը գտնուի Մեծ-Դուքս Նիքոլա Նիքոլայեվիչ: Միւսները մեծ մասով ցարական բանակի նախկին սպաներ են:

Դաւադիրներու Փարիզի մէջ գումարած գաղտնի մէկ ժողովէն վերջ, Մեծ-Դուքս Նիքոլա Ուքրանիա ղրկած էր դաւադիրներու խումբեր, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլար հակապոլշեւիկ յեղափոխական բջիջներ կազմել, երկաթուղիի եղեռնափորձեր սարքել, սովետական յայտնի դէմքերը սպաննել և Ռուսիոյ մէջ հակահրէական ուժգին պրոպագանդ մղել: Մեծ-Դուքս Նիքոլայի եւ դաւադիրներու միջեւ կապ պահպանողն էր Զօր. Ժէրուա, որ Օտեսա հաստատուած էր եւ շարունակ կը ճամբորդէր Ուքրանիոյ և Փարիզի միջեւ: Չեկան կը պնդէ նաեւ թէ դաւադիրները յարաբերութեան մէջ էին լեհ սպայակոյտին և Պրէսթ-Լիթովսքի ու Նէմպէրկի լեհ լրտեսական կեդրոններուն հետ:

Դաւադիրները հազիւ գործի ձեռնարկած էին, Չեկան երեւան հանեց անոնց հետքը եւ մէկ անգամէն ձերբակալեց ամբողջ խումբը: Չեկայի հարցաքննութիւնը հաստատեց որ դաւադիրները կապ ունէին նաև Սեւաստափոլի հակայեղափոխականներուն հետ, որոնք վերջերս խորհրդային «Ութրիշ» շոգենաւը գրաւելով Պուլկարիա անցան:

Ուրիշ հակայեղափոխական կեդրոն մըն էր «Խրիմի գաղտնի կառավարութիւն»ը, որուն պետն էր նախկին հարիւրապետ Ուրէնժուք: Անտեղ ալ բոլորը ձերբակալուած և խոստովանութիւններ ըրած են:

Մեծ աղէտ մը Ամերիկայի մէջ

Շաբաթ օր Ֆլօրիտայի (Միացեալ Նահանգներ) եզերքին վրայ պայթեցաւ ահռելի ուրական մը: Ովկէանոսին ջուրերը խուժեցին դէպի ցամաք, մեծ վնասներ պատճառելով Միամի եւ Հօլլիվուտ քաղաքներուն: Միայն Միամիի մէջ, որ Ամերիկայի Վենետիկն է եւ ուր հարուստ ապարանքներ կան, մարդկային կորուստն է 600 հոգի: Մեռածներու ընդհանուր թիւն է 1215, որոնց մեծ մասը ջուրի մէջ խեղդուած են: Վիրաւորներու թիւը կը բարձրանայ 5000ի եւ նիւթական կորուստ կը հաշուուի 200 միլիոն տոլար: Բազմաթիւ մեծ շէնքեր փլած են: Քանդուած և վնասուած տուներու թիւը կը հասնի 1800ի: Այս տեղեկութիւնները հաղորդելէ վերջ, Միամիի անթելի կայանը եւս քանդուած ըլլալով, հաղորդակցութիւնները բոլորովին կտրուած են: Ելեկտրական կայաններն ալ ողողուած են եւ քաղաքները մութի մէջ խորասուզուած են:

Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Միամի Պիչի եւ Հօլլիվուտի մէջ: Փողոցներուն մէջ 3-6 ոտնաչափ բարձրութեամբ ջուր կայ եւ այս քաղաքները իսկական Վենետիկի վերածուած են: Նաւահանգիստին մէջ ընկղմած են քանի մը նաւեր, որոնց կարգին նաև Վիլհէլմ կայսեր նախկին զբօսանաւը՝ «Մօհաք»: Եթէ անմիջական օգնութիւն չհասնի, բնակիչները սովի պիտի ենթարկուին: 50,000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են:

Ուրականը հիմա ճամբան կը շարունակէ դէպի Մեքսիկայի ծոցը, ուր ամէն միջոց ձեռք առնուած է:

Ամէն կողմէ օգնութիւններ կը հասնին աղէտեալներուն:

Մուսոլինի եւ Չէմպըրլէյն կը տեսակցին

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ արտաքին Նախարարը մօտերս պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ, Միջերկրականի իտալական նաւահանգիստի մը մէջ, դէպի Միջերկրական ճամբորդած ատեն:

ՕՐ. ԶԷՔԻՒՑԱ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

19 սեպտ. 926 — փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ հանդէսի տոմսերը կը գտնուին նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը: Փութացէք ժամ առաջ գնել, խճողումի տեղի չտալու համար:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 24 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը:

Հ. Յ. Դ. ԿՈՒՍ. դասընթացքի հերթական դասախօսութիւնը՝ վաղը՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին «Ռոստոմ» սրահը 131 Fg. du Temple, metro Belleville.

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ խմբի ժողովը 24 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 26 Սեպ. Կիրակի օր կէս օրէ վերջ ժամը 2ին վերջին հաւաքատեղին. Կրան Քաֆէ տիւ Փալէ, րիւ տը լա Լուար:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր անդամական ժողովը 24 Սեպտ. 1926, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 63 Rue de la République սովորական սրահին մէջ: Անդամատետրները միասին բերել:

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու Տիգրանակերտի նահանգին պատկանող հայրենակիցները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի կիրակի 26 Սեպտ. կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, 6ter Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine) մէթրօ Իթալի, թրամուէյ 85 եւ 47: Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղի ժողովը՝ Կիրակի 26 Սեպտ. ժամը 9ին, Rue de la Fare 16, թիւ 14 սենեակի մէջ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ 23 Սեպտեմբեր Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանի սրահը, 61 Rue Monsieur le Prince, Metro. Odéon կամ St. Michel. Կը խնդրուի բոլոր կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպատճառ:

ԼԻՕՆԻ Գօմէտի-Տրամաթիք Թատերախումբը 25 սեպտ. շաբաթ գիշեր ճիշդ ժամը 8,45ին Էմիլ-Զօլայի սրահին մէջ 127, Rue Boileau, մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Վ. ՀԻՒԿՕԻ «ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ», մելոտրամը 7 արար եւ 1 պատկեր:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղը կազմակերպած է իր Բ. հեծելանիւի մրցումը, հեռաւորութիւն 60 քիլոմէթր: Մեկնումը Վալանսէն-Լիվռոն, Փուզէն, Սէն-Բէռէ եւ կրկին Վալանս:

Վարչութիւնը կը հրաւիրէ Վալանս, Լիոն, Վիէն, Փուզէն և շրջականները գտնուող բոլոր հայ մարզիկները: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 26 կիրակի: Կէս օրէ յետոյ ճիշդ ժամը 2ին կը մեկնին:

Բացառիկ մրցանակ մը պիտի ստանայ ով որ առաջին անգամ Փուզէն հասնի:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան մրցումէն մէկ ժամ առաջ: Դիմել՝ B. Bayan, 1 Rue Farnerie, Valence (Drome):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մնացական Սէտէֆեան Կարնոյ Չիթող գիւղացի: 915էն ի վեր անյայտ է. կ'ենթադրուի Ռուսաստան կամ Կովկաս ապաստանած ըլլայ. զինքը կը փնտռեն մայրը, քոյրը, եւ եղբայրը, տեղեկացնել եւ ստանալ 500 ֆրանք նուէր Movses Sédéfian, Rue Duguesclin 236 Lyon, France.

— Հայկ և Գրիգոր Գարակէօզեանները, ընիկ Եարըհիսարցի, 1922ին կը գտնուէին Ամերիկայի Ուաթինվիլ քաղաքը: Տեղեկացնել խմբագրութեան, Պետրոս Գարակէօզեանի անունով:

— Սելանիկէն Զաքար Յովհաննէսեան, հօրը անունը Յովհաննէս, կը փնտռէ մայրը Հոփիսիմէ, քոյրը՝ Վարդուհի եւ քեռայրը՝ Կիրակոս Երեմեան որոնք նախապէս Պաղտատ եղած են եւ յետոյ Ֆրանսա անցան: Տեղեկացնել 26 Rue Okdomourion Salonique, Grèce:

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	1 7	40
Տոլար,	Dollar	35	74
Մարք (ոսկի)	Mark	8	41
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	50
Թրք. ոսկի	» or	150	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատը	Léva	25	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	132	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	96	55
Զուից. »	Frc. Suisse	692	—
Լէյ 100 հատը	Ley	19	30
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	170	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		4500	—
» II »		3200	—
» III »		2500	—
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs		160	—

Լոյս տեսաւ

Le Gérant : H. TEURN[I]

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

24 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 180 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՍԹԱՓԵՑԷ՛Ք, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՎ ԽՕՍԵԼՈՎ ՀՈԳԵՊԷՍ ԱԼ ՊԻՏԻ ԹՐՔԱՆԱՔ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՀԻՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան անդամագրուելէ անմիջապէս յետոյ, Գերմանիոյ վարիչները յատկանշական լեզու մը կը գործածեն, յիշեցնելով իրենց իրաւունքները:

Այս իրողութիւնը, թէեւ բնական, զարմանք պատճառած է երեկուան յաղթականներուն, որոնք 1919էն ի վեր վարժուած են միայն համակերպութիւն սպասելու Պերլինէն: Շթրէզէման աւելի որոշ խօսքեր արտասանել սկսաւ, Պրիանի հետ հինգ ժամ առանձին խորհրդակցելէ յետոյ: Պատմական էր այդ հանդիպումը, ճաշով և գինիով ոգեւորուած: Թէեւ բոլոր գաղտնիքները պարզուած չեն տակաւին, բայց դէպքը ինքնին մեծ արժէք ունի, և կրնայ ամրապնդել Փուանքարէի դահլիճը, կամ տապալել զայն: Դահլիճին ծոցին մէջ անգամ գանգատողներ կան, թէ Պրիան շատ առաջ տարաւ մտերմութիւնը, բայց առ այժմ կը համբերեն: Ժամանակ տրուած է որ մասնագէտները ճշդեն թէ ի՛նչպիսի խնդիրներու մասին կարելի է սերտ գործակցութիւն հաստատել Գերմանիոյ հետ, առանց խախտելու Վերսայլի դաշնագիրը:

Արդ, Շթրէզէմանի յայտարարութիւններն ու ճառերը լրջօրէն կը շօշափեն դաշնագրին տրամադրութիւնները: Այս տեսակէտէն մասնաւորապէս պերճախօս է Ժընեւի գերման գաղութին առջեւ խօսած ճառը, որ կը գծէ Գերմանիոյ Նոր քաղաքականութեան ուղին: Գերմանիա այլեւս չի հանդուրժեր որ յաղթականներու գրաւման տակ մնայ իր հողերուն այս կամ այն մասը: Դաշնագիրը 15 տարի գրաւում նախատեսած է Հռենոսեան շրջանին համար: Շթրէզէման անիմաստ կը գտնէ այդ պայմանը, քանի որ Գերմանիա Լօքարնոյի դաշնագիրը ստորագրեց եւ այժմ անդամ է Ազգերու Դաշնակցութեան, հաւասար իրաւունքներով եւ յանձնառութիւններով: Եւ ատոր համար, չի պահանջեր քանի մը հազար զինուոր պակսեցնել գրաւման բանակէն, ինչպէս տրամադիր էին ընելու Դաշնակիցները, այլ կը սպասէ ամբողջական պարպում: Ուրիշ խօսքով, կատարեալ վերահաստատումը Գերմանիոյ վեհապետական իրաւունքներուն, որոնք խանգարուած են զանազան միջամտութիւններով եւ զինուորական կարգադրութիւններով:

Երկրորդ կարեւոր խնդիր մը եւս յուզեց Շթրէզէման, այդ ճառին մէջ:

Գերմանիան զրկուած է իր գաղթավայրերէն, իբրեւ հետեւանք Մեծ Պատերազմին: Յաղթականներէն մանաւանդ Անգլիա ամէն ճիգ թափեց, խորտակելու անոր պատերազմական և առեւտրական տորմիղը, և բաժնելու անոր գաղթավայրերը: Հարցը այն է որ այդ կենսունակ և յարաճուն ժողովուրդը — այժմ 70 միլիոն — չի կրնար սեղմիլ մայր-երկրին մէջ, և միեւնոյն ատեն շահաստան կը փնտռէ իր արտադրութեանց համար: Անկէ առաջ, Գերմանիոյ Պետական Դրամատան տնօրէնը ծրագիր մը պատրաստած էր, որ կը թելադրէր միջազգային բաժնետիրական ընկերութիւն մը կազմել, Ափրիկէի խոպան գաղութները զարգացնելու համար: Ծրագիրը թափանցիկ էր, և վերապահութեամբ ընդունուեցաւ: Բայց հիմա Գերմանիոյ վարիչները մանուածապատ միջոցներու չեն դիմեր, և շիտկէ-շիտակ մէջտեղ կը դնեն իրենց պահանջները, քաղաքական գետնի վրայ: Այդպէս ալ ըրաւ Շթրէզէման, Ժընեւի մէջ, յայտարարելով թէ Գերմանիա կատարելապէս ընդունակ է գաղթավայրեր կառավարելու: «Այսօր կրնանք կատարեալ համոզուածութեամբ ըսել թէ Գերմանիա միեւնոյն իրաւունքներն ունի գաղթավայրերու մասին, ինչ որ գաղթավայրի տէր ուրիշ ո՛ր եւ է ժողովուրդ»:

Մէկ խօսքով, Գերմանիա փորձեր կը կատարէ բարձրանալու դէպի հին դիրքերը, իբրեւ մեծ պետութիւն, եւ իր բաժինը կ'ուզէ միջազգային աշխարհակալութեան աւարէն: Առ այժմ թերթերու եւ միութիւններու մէջ, եւ բեմերու վրայ կը մղուի պայքարը, բայց սնամէջ փամփուշտներ չեն որ կ'արձակուին: Ֆրանսացիները կը հասկնան Գերմանիոյ միտքը, եւ գիտեն որ զայն փոխելու կամ անոր ճամբան ընդմիշտ խափանելու կարողութիւն չունին: Ուստի, փոխանակ անջրպետը խորացնելու, կը փորձեն հասկացողութեան մը գալ, եւ կանխել ուրիշ վտանգներ: Ֆրանսա գաղթային պետութիւն չըլլալով, Անգլիոյ չափ վախ չունի Գերմանիոյ անդրծովեան ծաւալումէն: Անոր մտահոգութեան անմիջական առարկան՝ իր սահմանագլուխն է, և ցամաքային Եւրոպան: Եւ այս գետնին վրայ կը շարունակուին խօսակցութիւնները, որոնց ելքը յայտնի չէ տակաւին: Իր ոտքը ամրացնելէ յետոյ, Գերմանիոյ աչքը պիտի ըլլայ դուրսը, ինչպէս էր պատերազմէն առաջ:

Ինչպէս պատերազմէն առաջ, այսօր ալ անդադար խմբաւորումներ կը կազմուին Մեծերուն միջեւ, որոնց ետեւէն կ'երթան փոքրերը: Այս ճամբուն վրայ կը մոռցուին շատ մը քէներ և կիրքեր, կամ աւելի ճիշտ՝ կը փոխեն իրենց նշանակէտը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՏԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը արձակուրդի եղանակէն օգտուելով պրոպագանդի ամիս յայտարարեց 15 Սեպտեմբերէն 15 Հոկտեմբերը: Այս առթիւ շաբաթներէ ի վեր *Իւմանիթէ* ուղղութիւններ կուտայ եւ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ կատարուելիք պրոպագանդի եղանակին մասին: Այսպէս ցոյցերուն եւ հանդէսներուն իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն համայնավար բոլոր կազմակերպութիւնները, քաղաքական, արհեստակցական, մարզական, պատանեկան եւն., ցոյց տալու համար իրենց ուժին կարեւորութիւնը (?): Մասնաւորաբար գաւառներուն մէջ շարժումը շատ բուռն հանգամանք պիտի ունենայ. ինքնաշարժ կառքեր պիտի այցելեն մինչեւ ամենայետին գիւղը եւ պրոպագանդի թռուցիկներ պիտի բաժնեն: Վերջապէս համայնավարական «ընդհանուր զօրաշարժ» յայտարարուած է:

Այս առթիւ ներքին նախարար Պ. Ալպէր Սարօ շրջաբերական մը ղրկած է բոլոր քաղաքապետութեանց, որպէսզի արգիլեն պոլշեւիկեան բոլոր ցոյցերն ու թափօրները: Ներքին նախարարութեան մանրամասն տեղեկագիր պիտի տրուի տեղի ունեցած միթինկներուն, խօսուած գրգռիչ ճառերուն, հրետորներուն եւ ներկաներու քանակին մասին: *Մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձուի միթինկներուն ներկայ եղող օտարներուն վրայ: Այն օտարականները որոնք աչքառու մասնակցութիւն կը բերեն ո՛ եւ է համայնավար ցոյցի, պիտի մատնանշուին ներքին նախարարութեան, սահմանէն դուրս հանուելու համար:*

Այս առթիւ *Թան* կը գրէ.—

«Օտարականներու խնդիրը նուազ արժանի չէ հանրային իշխանութեանց ուշադրութեան: Ֆրանսայի մէջ կան երեք միլիոն օտարականներ, որոնց մէկ միլիոնը Իտալացի: Այս օտարականներէն շատեր կը խուսափին պարտադիր ձեւակերպութիւններէ: Իշխանութիւնները չեն ճանչնար անոնց ամէնքը: Անոնցմէ ոմանք չեն վճարեր իրենց պարտադրուած 378 ֆրանքի տուրքը: Պետութիւնը այս կերպով կը զրկուի հասոյթի կարեւոր աղբիւրէ մը: Եթէ օտարականներու վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող կազմակերպութիւն մը ստեղծուի, այս տուրքերը կը գանձուին: Բայց այս կարեւոր պարագայէն, նուազ հետաքրքիր չէ ապահովութեան տեսակէտը: Ըլլայ Փարիզի, ըլլայ գաւառներու մէջ թերթեր կան որ օտար լեզուով կը հրատարակուին: Մեր երկրին մէջ, մեր հողին վրայ, օտարականները, յաճախ անլուր սաստկութեամբ մը, կը շարունակեն իրենց քաղաքական վէճերը, որոնք արդէն փափուկ միջադէպերու եւ տաժանելի բախումներու պատճառ դարձան: Եթէ Ֆրանսան հիւրընկալ է, հոն ընդունուած օտարականները պէտք է հասկնան թէ իր հողը գոց դաշտ մը չէ իրենց ազգային կռիւներուն համար: Անոնք կ'ոգեկոչեն, եւ իրաւամբ, մեր առասպելական ազատամտութիւնը եւ մեր աւանդական հիւրամեծարութիւնը, Այս ազատականութեան բարիքները եւ այս հիւրամեծարութեան առաւելութիւնները վերցնելու լաւագոյն միջոցն է ստիպել կառավարութիւնը, որ իրենց երկիրը դարձնէ այն բոլոր օտարականները, որոնք մեր երկիրը կը փոխադրեն իրենց ազգային կռիւները եւ կամ ֆրանսացի համայնավարներուն հետ միանալով դուրսի համայնավարներու բռնութիւնները կ'ուզեն հաստատել հոս»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Գրած էինք թէ Յունաստանէն հազար հոգի եւս Հայաստան պիտի երթան, այս տարի: Պ. Շահվէրտեան այս գործը նորէն յանձնած է իր հաւատարիմներուն, որոնք ցանկեր կը պատրաստեն եւ դրամներ կը գանձեն համաձայն իրենց քմահաճոյքին: Դժգոհութիւնները սկսած են արդէն: Հարմանգիւղի (Սելանիկ) գաղթականները, որոնք ամէնէն աւելի թշուառ են եւ նախընտրաբար պիտի ղրկուէին, այնքան դառնացեր են որ, ճարահատ բողոքագիր մը ղրկեր են... Պ. Պօղոս Նուպարի: «Ալիք» այս լուրը տալէ յետոյ, կը պատմէ.

Ներգաղթի արձանագրութեանց առթիւ գաղթականութեան մօտ ծայր տուած յուզումն ու զայրոյթը երթալով կ'աճի: Տեղի ունեցող վեդծումներն ու խաղքութիւնները վրդովում կը պատճառեն ամէնէն հանդարտ տարրերուն անգամ:

Այսպէս, երէկ առաւօտ, բազմաթիւ գաղթականներ, որոնցմէ՝ երկու անգամով, արձանագրութեան զումարներ առնուած են այս անգամին ալ, Արմ. Թագւորեան զանոնք դուրս ձգած է ցանկէն, դրամ ունեցողներն ու հաւատարիմները արձանագրելու համար, կը խմբուին, «Աթինէ» պանդոկին առջեւ, եւ կը սկսին աղմկել, պոռալ ու կանչել, պահանջելով որ զիրենք ալ արձանագրեն քանի որ իրենցմէ դրամ գանձուած է այդ նպատակով:

Պ. Շահվէրտեան գործիչը փոխանակ գոհացում տալու գրգռուած ժողովուրդին, հերոսաբար, պանդոկապետը կը ղրկէ ոստիկանատուն, իբր խռովարար կարգ մը գաղթականներ ձերբակալելու համար:

Եւ իրապէս ոստիկաններ կուգան եւ գաղթականներէն երեք հոգի ձերբակալելով կը մեկնին:

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի թերթերը կը հաղորդեն թէ հնգամեայ ծրագիր մը պատրաստուած է, որուն համաձայն գիծ մը պիտի երկարի Երեւանէն Դիլիջան-Ուղստաֆա: Ճիւղ մըն ալ պիտի շինուի դէպի Ղաթարի պղնձահանքերը: Միեւնոյն ատեն, պիտի ուղղուի Սարտարապատ-Երեւան-Ղամուրլու գիծը եւ Երեւանի կայարանը պիտի վերածուի հանգոյցի (գիծերու կեդրոն):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիա ալ իր բաժինը կ'ուզէ

Ժընեւի գերման գաղութը թէյասեղան մը տուաւ ի պատիւ արտաքին նախարար Պ. Շթրէզէմանի՝ իր Պերլին մեկնելէն առաջ: Նախարարը այս առթիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սեպտ. 10ին Գերմանիան իր մէջ ընդունելով, պաշտօնապէս ետ առաւ այն ամբաստանութիւնները, որուն համաձայն Գերմանիան էր պատերազմի պատասխանատուն: Յետոյ ըսաւ թէ գերման նախկին գաղթավայրերու բնակիչները մինչեւ հիմա կը պահեն իրենց հաւատքը Գերմանիոյ մասին, ինչ որ ապացոյց մըն է թէ Գերմանիա ընդունակ է գաղթավայրեր կառավարելու: Նախարարը աւելցուց թէ Գերմանիա ալ միւս ազգերուն չափ իրաւունք ունի գաղթավայրեր պահելու:

Խօսելով Գերմանիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին, Շթրէզէման ըսաւ թէ գերման ժողովուրդին առաջին պարտականութիւնն է պահպանել իր միութիւնը: Գերմանիոյ քաղաքական գլխաւոր պահանջներն են 1.— Գերիշխանութեան վերահաստատումը գերման հողին վրայ (ակնարկութիւն Հռենոսի գրաւուած շրջաններուն), 2.— Ժողովուրդներու ազատ ինքնորոշման իրաւունքը:

Նախարարը յետոյ հասկցուց թէ Ժընեւի խօսակցութիւններուն մէջ Գերմանիա կը ձգտէր ոչ թէ գրաւման բանակի թիւը պակսեցնելու, այլ Հռենոսեան բոլոր գաւառները պարպել տալու, քանի որ գերման հողերու գրաւումը բացարձակապէս անհամապատասխան է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց հաւասարութեան սկզբունքին:

Այս ճառը գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած ըլլալով քաղաքական շրջանակներու մէջ, Շթրէզէման մամուլի ներկայացուցիչները կանչեց և աւելի մեղմ յայտարարութիւններ ըրաւ անոնց:

Խառնաշփոթ վիճակ Յունաստանի մէջ

Յունաստանէն առնուած լուրերը շատ պղտոր են: Վերջին տեղեկութիւններու նայելով շարժումներ կ'ըլլան թագաւորութիւնը վերահաստատելու համար Յունաստանի մէջ: «Տէյլի Նիուզ» կը գրէ թէ Անգլիա և Ռումանիա պիտի միջամտեն, որպէսզի նախկին թագաւոր Եօրկիոս Աթէնք վերադառնայ:

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Վէնիզէլոս, որ ներկայիս Ուշի (Զուիցերիա) կը գտնուի, տեսակցած է Փարիզի նախկին դեսպան Փոլիթիսի հետ, որմէ յետոյ այս վերջինը մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ:

.˙. Աթէնքի զինուորական առաջին դատարանը սկսաւ դատել Սեպտ. 9ի ապստամբութեան հեղինակները: Գլխաւոր ամբաստանեալներն են փոխ-գնդապետներ Զէրվաս և Տէրթիլիս, որոնք հանրապետական պահակներու շարժումը վարած էին: Միւս ամբաստանեալներն են՝ հրամանատար մը, վեց հարիւրապետներ, երեք տեղակալ և երկու փոխ-տեղակալ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ-ՓԱՐԻԶ ՕԴԱՐՇԱՒԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

Նիւ Եօրք-Փարիզ օդարշաւը, որ ամիսներէ ի վեր մամուլին նիւթ հայթայթեց եւ ամբողջ աշխարհի կողմէ անհամբեր հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր, ողբերգական ձախողանքի մը ենթարկուեցաւ դեռ չսկսած: Երեքշաբթի առաւօտ «Սիքօրսքի» օդանաւը պատրաստ էր ճամբայ ելլելու: Օդանաւին մէջ տեղ գրաւեցին չորս հոգի, Ֆոնք՝ «Օդի Նափոլէոն»ը, որ գլխաւոր ղեկավարն էր այս օդային արշաւանքին, Ամերիկացի օդանաւորդ տեղակալ Քըրթըն, Ֆրանսացի Շառլ Քլավիէ՝ անթել հեռագրի մասնագէտ եւ Ալէքս Իսլամօֆ, ռուս մեքենագէտ: Մեկնումի նշանը տրուեցաւ առտուան ժամը 5.30ին: Հազարաւոր հետաքրքիրներ լեցուած էին կայանին շուրջ: Առանց խանդավառ ծափերուն տակ օդանաւը ճամբայ ելաւ. բայց հազիւ 1200 մեդր հեռացած էր, երբ յանկարծ վար ինկաւ, ոստում մը ըրաւ եւ յետոյ քիթը հողին խրեցաւ: Այդ պահուն սեւ մուխ մը սկսաւ բարձրանալ: Օդանաւը, որ 12,800 քիլօ կը կշռէր, եւ դժուարաւ կրցած էր բարձրանալ, ծանրութեան չէր կրցած դիմանալ: Ֆոնք եւ Քըրթըն յաջողեցան մեքենայէն դուրս նետուելով ազատիլ, թեթեւ այրուածքներ միայն ստանալով. իսկ Քլավիէ եւ Իսլամօֆ օդանաւին տակ մնալով այրեցան:

«Սիքօրսքի»ի ընկերակցող օդանաւ մը անմիջապէս ահազանգը հնչեցուց եւ հրշէջներ 10 վայրկեանէն հասան աղէտին վայրը, սակայն շատ ուշ էր մէջինները ազատելու համար:

Նիւ Եօրքէն Փարիզ ճամբորդելիք օդանաւը, որ ոչ եւս է, մասնաւորապէս այս նպատակին համար շինուած էր ռուս ճարտարագէտ Սիքօրսքիի կողմէ, որ անցեալ տարի Ամերիկայի մէջ գնդապետ Հարթնիի եւ Պ. Ճէքսընի հետ հիմնեց Արգանաւորդներու ընկերութիւնը: Այդ ընկերութիւնն էր որ կազմակերպեց այս յանդուգն արշաւը: Օդանաւը վարելու համար ընտրուեցաւ ամէնէն փորձառու եւ յանդուգն օդանաւորդը՝ Ֆրանսացի Ֆոնքը, որ եթէ յաջողէր, պիտի ստանար 25,000 տոլարի մրցանակ մը.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖԱՇԻՍՄԻ ՈԳԻՆ

Ֆաշիսմի պատմութիւնը եւ անոր հիմնադիրը ներկայացնելէ յետոյ, փորձենք պարզել նաեւ անոր վարդապետութիւնը։

Ֆաշիստ կազմակերպութեան հիմնադիրը եւ հետեւորդները պարզ ծրագիր մը գծած էին եւ որոշ նպատակ մը կը հետապնդէին նախապէս գործնական գետնի վրայ։ Տեսաբանական հայեցողութիւններ չունէին այն ատեն։ Երբ իշխանութեան գլուխ անցան, ջանացին իրենց գործունէութիւնը արդարացնել վարդապետութիւններով։

Մուսոլինիի առաջին տեսաբանն է Ֆաշիսմի։ Իր լաւագոյն ճառերով յայտարարեց որ աշակերտն է Մաքիավէլլիի։ Անոր վարդապետութիւնը Ֆաշիսմինն է, անոր պետական ըմբռնումները իրն են։ Ֆաշիստ մտաւորականներ աւելի առաջ երթալով, Ֆաշիսմը կրօն մը յայտարարեցին։

Մուսօլինի Մաքիավէլլիի նման յոռետես է մարդոց մասին։ Մարդն էապէս յոռի, եսասէր եւ անիշխանական է։ Միայն պետութիւնը պարտականութիւն ու իրաւունք ունի մարդն ընկերային էակ մը դարձնելու, զսպելու անոր վայրի բնազդները, լաւագոյն միջոցներ ընձեռելով։ Միջին Դարու կրօնապետական ըմբռնումներուն համաձայն, Ֆաշիսմը անհատին մէջ կը տեսնէ քաղաքացին միայն, որ պետութեան պիտի տայ մարմինն ու հոգին։ Պետութիւնը ամէն բանէ վեր, ոչ մէկ բան պետութենէն դուրս եւ բնաւ պետութեան դէմ։ Ինչ բան որ կ՚ընդդիմանայ, ջնջելու է բռնի ուժով։

Մաքիավէլլի կրօնին կուտայ կարեւոր տեղ մը պետութեան մէջ։ Կրօնը կը նուիրագործէ օրէնքները, բայց պետութեան գործիքն ըլլալու է առանց իր սեփական օրէնքները հանելու պետութեան դէմ։ Մուսոլինի, թէեւ անկրօն, ուժ տուաւ կրօնի ուսուցման, շահեցաւ կղերական դասակարգը եւ յայտարարեց որ առանց կրօնի չկայ բարոյական։

Ընկերութիւն մը բարելաւելու համար անհրաժեշտ առաքինութիւնը ներգործական է, ոչ թէ կրաւորական։ Այս առաքինութիւնը միայն անհատներու մէջ կը գտնուի, որոնք միայն կրնան փոխել ժողովուրդը։ Այս է Մաքիավէլլիի համոզումը։ Վարիչ դասակարգի նոյն ըմբռնումն ունի Տուզէն։ Ուժեղ անհատը, Նիցշէի գերմարդը, պիտի բռնէ Աստուծոյ տեղ։ Ժողովուրդին տիրելու է դուրսէն եւ ոչ թէ ներսէն։ Մաքիավէլլի կեանքին ուժական իմաստ կուտայ։ Կեանքը շարժում մ՚ըն է, հոգ չէ թէ ուղղութիւնն անորոշ, նպատակն անծանօթ։ Արեւելեան առած մը կ՚ըսէ. «Պարապ տեղը աշխատիլ պարապ կենալէն լաւ է»։

Ֆաշիսմը տրամագծօրէն հակառակ է ազատականութեան եւ ռամկավարութեան, 89ի սկզբունքներուն։ Իտալիոյ ընկերային կազմութեան, պայմաններուն ծնունդ ըլլալով մէկտեղ, կը յաւակնի տիեզերական ըլլալ, նոր ցեղափոխութեան մը սկզբունքները տարածել ամենուրեք։ «Տուչէ»ն ղրահաւորի մը վրայէն խօսելով ընկերներուն կը գոչէր. «Ընկերներ թաղեցիք ռամկավար-ազատական պետութիւնը։ Ֆաշիստ պետութիւնը կը հակակշռէ ազգային, տնտեսական, քաղաքական եւ բարոյական ուժերը։ Նոր սկզբունք մը կը ներկայացնենք աշխարհի, որոշ, վճռական, վերջնական, հակադրութիւնը ռամկավարութեան, հարստապետութեան, ազատ-որմնադրութեան, մէկ խօսքով 89ի անմահ սկզբունքներուն։ Ինչ որ Ֆրանսան ըրաւ 89ին, մենք նոյնը կ՚ընենք այսօր, աշխարհի մէջ նոր դրոշ մը բարձրացնելով։»

Եթէ 89ի սկզբունքներուն դէմ է Ֆաշիսմը, կը նշանակէ որ 89ի նախընթաց սկզբունքները կ՚որդեգրէ, հետեւաբար նորութիւն մը չէ։ Հակառամկավարութիւնն ու հակազատականութիւնը հին են։

«Ֆաշիստ պետութիւնը կը տարբերի ազատականէն, որովհետեւ միայն ինքնապաշտպանութեան չի դիմեր վերջինին նման, այլ կը յարձակի։» Ազատական պետութիւնը կ՚ընդունի թէ անհատը լաւագոյն պայմաններու մէջ դրուելու է իր անձնաւորութիւնը զարգացնելու համար, որպէսզի նիւթապէս հարստանալով եւ բարոյապէս ուժեղանալով, սատարէ հաւաքականութեան բարօրութեան։ Ընկերութեան մէջ անհատին գործունէութիւնը սահման մը ունի, բայց միշտ կը ձգտի մարդկային անձնաւորութեան ինքնաբուխ եւ ներքին զարգացումին։ Պոլշեւիկութիւն եւ իշխանապետութիւն (autoritarisme) կը տարբերին ազատական պետութեան ըմբռնումէն, որովհետեւ երկուքին համար ալ մարդկային յառաջդիմութիւնը կախում ունի արտաքին մղումէն, կազմակերպութիւններէն, որոնք իշխանութեան ուղղակի հակակշիռին տակ են։

Ֆաշիսմը իշխանապետական է։ Չընդունիր որ անհատը ինքնաբերաբար զարգանալու է, վարիչները միայն ուղղութիւն տալու են եւ ոչ թէ մղում։

Ֆաշիստ կառավարութեան դատական նախարար Ռօքքօ կ՚ըսէ. «Ազատութիւնը պետութեան շնորհն է»։ Ուրեմն պետութիւնը, եթէ ուզէ, կրնայ գերութիւն հաստատել։ Փոքրամասնութիւն մը իրաւունք ունի կառավարելու մեծամասնութեան կամքին հակառակ։

Սեւ շապիկաւորները կ՚ուզեն վերադառնալ 1789էն անդին, այսինքն միջին դարուն, ուր քաղաքական ու քաղաքացիական ազատութիւն չկար։ Թագաւորէն կընքուած նամակ մը առանց այլ եւ այլի բանտ նետել կուտար նշանակուած անհատը։ Լաթիւտ 35 տարի Պասթիյլի մէջ բանտարկուեցաւ տիկին Փօմփատուրը նախատած ըլլալուն համար, Մարքիզուհիին եւ Լուդովիկոս ԺԵ.ի մահէն ալ ետք։ Սաքսոնիացի Մորիս ձերբակալել տուաւ դերասան Ֆավարը, կնոջը հետ ամուսնանալու համար։ Դատապարտուածի մը կալուածները կը գրաւէին, ընտանիքը փողոց կը նետուէր, կինն ու անմեղ զաւակները սովալլուկ կը մեռնէին։

Կաթոլիկները նախապէս համակիր էին Ֆաշիստական շարժման, իբրեւ հակաընկերվարական շարժում եւ նպաստեցին Ֆաշիստներու իշխանութեան հասնելուն եւ նոյնիսկ մասնակցեցան նախարարական կազմին, բայց յետոյ լքեցին, սկզբունքի հարց յարուցանելով։ Միգի համար, կը գրէ կաթոլիկ հեղինակ մը, պետութենէն առաջ անձին, ընտանիքին, ընկերութեան իրաւունքները կան, պետութիւնն ընկերութեան քաղաքական կազմակերպութիւնն է միայն։ Պետութիւնը ազատութիւնը չէ, ազատութենէն վեր չէ, այլ կը ճանչնայ զայն եւ անոր գործածութիւնը կը կարգադրէ։

Ֆաշիստական ըմբռնումը տեսանք որ հակառակ է ասոր։

Ֆաշիստները աւելի առաջ կ՚երթան եւ կը յայտարարեն որ Ֆաշիսմը կրօն մըն է։ Պատասխանելով Ֆաշիստ մտաւորականներուն այս յայտարարութեան՝ իմաստասէր Քրոչէ, պատմաբան Ֆերրէրօ, բանաստեղծ Սէմ Պէնէլլի, տնտեսագէտ Էնաուտի, գրագէտ Պալէթթի, քննադատ Եաննի, աշխարհագէտ Ռիքքիէռի, Մանկավարժ Թառոցցի կը բողոքեն. «Մտաւորականներու այս յայտարարութիւնը կը յիշեցնէ գերման մտաւորականներուն պատերազմի վաղորդայնին։ Մտաւորականութիւնը վեր պէտք է ըլլայ քաղաքական պայքարներէ, չխօթելու չէ քաղաքականութիւն եւ գրականութիւն։ Նոր կրօն մը կը դաւանին, նոր առաքելութիւն մը կը քարոզեն, նոր աւետարան մը կը սորվեցնեն, ատելութիւն սերմանելով Իտալացիներու մէջ։ Այդ կրօնին համար մենք չենք թողուր մեր հաւատքը, որ 2 ուկէս դար վերածնող Իտալիոյ հոգին կազմեց, այն հաւատքը որ բաղկացած է ճշմարտութեան, արդարութեան տենչով։»

Ֆաշիսմը նոր կրօնի մը յատկանիշները ունի արդարեւ։ Չընդունիր խղճի ազատութիւնը, աններող է եւ աւանդաւոր։ Հայրենասէրը միայն Ֆաշիստն է, ով որ Ֆաշիստ չէ, Իտալացի ալ չէ։ Կրօնի մը նման կը խանդավառէ հաւատացեալները, ամէն զոհողութիւն կը պարտադրէ։ Կրօնի մը նման բանականութեան կալուածէն դուրս է, խորհրդապաշտ յարում մը միայն, անբացատրելի, անհասկնալի։

Գ. Խ.

ՄՐՋԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Փօրթ տը Սէն-Տընիի մօտակայ քանի մը շէնքեր, վերջին օրերս յարձակման ենթարկուած են միլիոնաւոր մրջիւններու կողմէ, որոնք կը մտնեն ամէն ծակուծուկ, ճերմակեղէններու եւ կարասիներու մէջ, կեանքը անտանելի դարձնելով բնակիչներուն։ Խնդրոյ առարկայ մրջիւնները պզտիկ են եւ կարմիր ու շատ չարաճճի։ Պզտիկութեան պատճառաւ անկարելի է բռնել զանոնք։ Տեղական թերթ մը կ՚ըսէ թէ իրիկուան դէմ ծնած մրջիւն մը մինչեւ առաւօտ մեծ հայրիկ կը դառնայ, այնքան շուտ կ՚աճին. այնպէս որ կարելի չըլլար գլուխ ելել անոնց հետ։ Մրջիւնները խուժած են նաեւ քովի մսավաճառի եւ հացագործի խանութները, ինչպէս նաեւ ճաշարանները։ Փարիզի առողջապահական մարմինները միջոցներ ձեռք առած են կռուելու համար այս աղէտին դէմ։

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը ձերբակալեց 58 Ռուսեր, որոնք պիտի արտաքսուին իբրեւ համայնավար քարոզիչներ եւ գործիչներ։

ՄՈՍԿՈՒԱ.—Օխանսկի շրջանին մէջ բանւոր բանւորները հրաժարեցուցին գործադիր Կոմիտէն։ Հեծեալ ոստիկաններու հրամանատարը եւ համայնավարներու պետը փախչելով բանւորներու վրէժխնդրութենէն, փախան եւ պաշտուեցան։ Ըմբոստները ազատ արձակեցին քաղ. աքսորականները։ Գործադիր Կոմիտէի նախագահ ընտրուեցաւ ընդդիմադիրներու պետ՝ Երշով։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի միայն Թերթին կամ խմբագրին անունով ղրկել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը։

"Ի ԲԵՐԱՆԷ ՔՈՒՄՄԷ,,

«Երէկուայ իրենց պաշտածը, այսօր զանազան շաճախնդիր պատճառներով այրողները արժանի չեն նոյն իսկ արհամարհանքի, այլ՝ արգահատանքի»։ («Երեւան» 15 Սեպտեմբեր, Թիւ 132)։

Պատմական փաստ է որ քաղաքական վերիվայրումները, ցնցող դէպքերը, գաղթերը, աքսորները, պարտութիւնները բեղմնաւոր ծնողներ են հանրային անբարոյականութեան, ապականութեանց, յոռետեսութեան, յուսահատութեան։

Մեր պատմութիւնը հարուստ է նման երեւոյթներով։ Մեր պատմաբանները յաճախ գրած են որ երբ մեր երկիրը ինկած է օտարներու կրունկին տակ, օտար տիրողը միշտ ալ ճարած է բարոյազուրկ, շահախնդիր, քծնող գինակիցներ։ Հայ պատմաբանը կը գրէ որ պարսկական, արաբական տիրապետութեանց շրջանին, ազնիւ, առաքինի, պարկեշտ, հայրենասէր ու շիտակ մարդիկ կ՚արհամարհուէին, կը սպաննուէին, կ՚աքսորուէին, բանտերը կը նետուէին. իսկ ընդհակառակն՝ անողնայար, սողացող, լպրծուն, օրը քսան հեղ շապիկ փոխող տժգոյն տարրեր ասպարէզ կը գտնէին, պատիւներու, աստիճաններու եւ դիրքերու կը հասնէին։ Մանկութենէս «Հայոց Պատմութեան» մէջ, շատ եմ կարդացած այսպիսի խրոխտութիւններ։

Մեր օրերուն, սա մեր արեւուարդար լոյսին տակ, մեր երկրին ու մեր հանրային կեանքին մէջ, պատմութիւնը, Հայոց պատմութիւնը կը կրկնուի, բարիւրի տեղ հազար օրինակներով, ստեղծելով կուպրով մանրացած, թանձր, անշնչելի մթնոլորտ մը։ Եւ իբրեւ անմիջական հետեւանքը, մեր ժամանակի ու մեր սերունդի կսկծալի ամլութիւնը. որովհետեւ, սերունդներու զարգացումին ու վերելքին սահմանուած գետինը լեցուած է ուղտափուշերով։ Հոգեկան այլասերումի սպանիչ թոյն մը մեր «վերին» խաւերէն, մտաւորականներէն կը հոսի օրուայ կեանքին վրայ, ջլատելով վերականգնումի մեր ճիգերը, կազմալուծելով «չարիքը չքացնելու», պարտութեան վէրքերը բուժելու կամքը։

Այժմ ալ մեր երկիրը կը գտնուի օտար տիրապետութեան տակ, ձեւի աննշան փոփոխութեամբ։ Եւ աւելի տխուր չափերով կը կրկնուի մեր պատմութիւնը։ Բռնակալ իշխանաւորը դրամով, կաշառքով, դիրքով, սպառնալիքով, կեղծիքով բազմաթիւ, բազմատեսակ գինակիցներ ճարած է։ Թատերաբեմին ետեւը ծածկուած, բեմին վրայ շարեր է վարժ կամ անվարժ, հասուն կամ ամաթէօր դերասաններ, որոնք զմայլելի տաղանդով կը ներկայացնեն մեր հին պատմութեան ողբերգական կողմերը, ծաղրելով նոր պատմութիւնը կերտող հերոսական սերունդ մը։

Երջանի՛կ իշխանութիւն, որ ուժ կուտայ անողղամտութեան, կը քաջալերէ «Երէկուայ իրենց պաշտածը, այսօր զանազան շահախնդիր պատճառներով այրող»ները», կը վարձատրէ չիլ տեսողները, մանաւանդ չիլ լսողները։

Հրապարակը, ասպարէզը վատին, զրուժանին, հաւատափոխին, ուրացողին ու Պիղատոսին է։ Մարդիկ որ երէկուայ մեր պատմութեան մէջ աննշան կամ նշանաւոր դեր կատարած են, այդ պատմութեան մէջ քիչ շատ համբաւ ու դիրք շինած են, այսօր յեղակարծ ոստումով, նոր պատմութեան մէջ ալ դեր խաղալ կ՚ուզեն, առանց նկատի առնելու անցեալին ու ներկային մէջ ձգուած տարածութիւնը եւ ժամանակը։ Այսպէս ամէն գնով բեմի վրայ երեւալու, հանրային բոլոր սրբութիւնները պղծելու նոր ուղղութեան տխպար ներկայացուցիչն է Ջապէլ Եսայեան։

Կիլիկեան մոխիրներու, աւերակներու վրայէն «լուսթրին» կօշիկներով քալող «Շնորհքով» մարդոց այս անշնորհ հեղինակը, որ գեղեցիկ էջեր նուիրած է մեր գրականութեան, անոր անդաստանին մէջ լուսնակ գիշերներով թեւանցուկ պտտելով յաճախ թունդ ազգային նահատակներու հետ, օր մը խելք ըրաւ, Պալէն աւելի պապական երեւալ, իր բոլոր պաշտածները այրելով, «Ազատութեան ճանապարհ»ը անիծելով, «Յայգալոյս»ները ուրանալով, զաւեշանեց «Ցեղին Սիրտ»ին, ականջը գոցեց մեր «Հեթանոս Երգեր»ուն. ու կարմիր մուրճով մը՝ կոնակ դարձուց մէկ միլիոն նահատակներու նշխարներուն։ Եւ իր շուրջը բոլորուեցան բոլոր դաւանափոխները, «իրենց պաշտածը» այրող հրձիգները։

Եւ տարի մըն է գրեթէ կը հրատարակուի «Երեւան»ը, մոլեգնաբար, կատաղօրէն այրելով ու հրդեհելով երէկուայ բոլոր պաշտածները։ Ու անգիտակից վայրկեանի մը մէջ, մոռնալով իր շրջապատը, իր տարեմուտի նախօրեակին, իր 132րդ թիւին մէջ, վերջապէս հաշիւ կուտայ հայ ժողովուրդին, հաշիւ՝ մեր աշխատաւորութեան, յայտնելով, հրապարակելով հետեւեալ պարզ, մերկապարանոց ճշմարտութիւնը, զոր մենք կը կրկնենք Զապէլ Եսայեանի «Նահանջող Ուժեր»էն իվեր.

— «Երէկուայ իրենց պաշտածը, այսօր զանազան ՇԱՀԱԽՆԴԻՐ պատճառներով այրողները արժանի չեն նոյն իսկ արհամարհանքի, այլ՝ արգահատանքի»։

Ճշմարտութիւնը կը նմանի արեւու ճառագայթին։ Ուրկէ ալ գայ, ուրկէ ալ դիտուի գեղեցիկ է։ Ճառագայթը աւելի գեղեցիկ է երբ կ՚իյնայ ծխացող աւերակի վրայ։ Ճշմարտութիւնն ալ հազար անգամ աւելի գեղեցիկ է, երբ գայ իր ոտքին տակ առնողի մը բերնէն կ՚ելլէ։

Այս յապաղած խոստովանութիւնը, «Կ՚արգահատինք» խորագրին տակ, որքան մեծ ուրախութիւն պատճառեց մեզի, անշուշտ նոյնքան մեծ վիշտ ու տանջանք պատճառած պէտք է ըլլայ «Երեւան»ի ամբողջ չքախումբին, մեծ թէ պզտիկ…։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԲԱՐՔԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ.— Դատական բժշկական յանձնաժողովի վիճակագրութեան համաձայն, միայն Փեթրոկրատի մէջ բռնաբարուած են 1924ի ընթացքին 124 կիներ, 1925ին 315, իսկ 1926ին վերջին թիւը անցած է տարին չլրացած։

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր Թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն.

Մեզի չղրկել ուրիշ Թերթերու չարամիտ հրատարակութեանց պատասխանները, մանաւանդ երբ տեղական մանրմունր խնդիրներու կը վերաբերին։

ԲԱՆՒՈՐԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ

Զեր Սեպտ. 19 Թուակիր Թերթ[illegible] մէջ յօդուած մը կարդացի Աէն[illegible] կաններուն մասնակցելու մասին։

Իբրեւ բանւոր, փորձառ[illegible] թեամբ կ՚ըսեմ թէ Աէնտիկ[illegible] ո՛ր եւ է օգուտ չունի, մանաւ[illegible] օտար բանւորներուն։ Երեք տարի[illegible] աւելի է որ Փարիզ կը գտնուիմ[illegible] առջին անգամ ժավէլ, Սիթ[illegible] գործի մտած էի իբրեւ մա[illegible] գէտ բանւոր։ Հայ ըլլալով եր[illegible] հոգի էինք, վերջը սկսան հետ[illegible] տէ շատնալ։ Ֆրանսացի բարեկ[illegible] մը դրդումով անդամ գրուե[illegible] Աէնտիկային, իրաւու հետ[illegible] մտերիմ էինք, կը կարծէ[illegible] օտար երկրի մէջ ըլլալով, Մ[illegible] թիւնը մեզ պիտի պաշտպանէ[illegible] ծարանատէրերու անիրաւութե[illegible] դէմ եւ անգործութեան պարե[illegible] գային, անդամատետր ալ ուն[illegible] եւ 7 երորդ։ Ամսականը վճար[illegible] էի։ Երբեմն միտինկներու ժող[illegible] ներուն ալ կ՚երթայի, Ֆրան[illegible] բարեկամիս հետ։

Սիթրօէն տարի ու կէս աշ[illegible] տելէ վերջը, 3000 հոգի գո[illegible] հանեցին, ես ալ անոնց մէջ[illegible] քանի մը օր վերջը Աշխատա[illegible] Սնկարանին գրասենեակը գն[illegible] անդամատետրով եւ ըսի թէ գ[illegible] գործ եմ։ Հասկցան օտար ըլլ[illegible] եւ դեռ բերնիս խօսքը չվերջա[illegible] ըսին. «Ճար չկայ, անգործներ[illegible] ունինք»։ Ինծի հետ միասին կա[illegible] երկու Ֆրանսացիներ, որոնք [illegible] կան ատեն ներսը մնացին։ Կ՚երե[illegible] գոհացում ստացած էին։

Այն ատեն գործերը քիչ թոյլ էին, ես ալ ուրիշ գործ[illegible] ծանօթ չեմ։ Բայց գործերը[illegible] եղած ատեն մենք արդէն [illegible] կաններուն պէտք չունինք. [illegible] մարդ կրնայ գործ գտնել, [illegible] նեղ օրերուն Աէնտիկան չ[illegible] օգնել բանւորին։

Ցետոյ 12 ժամուան հեռաւորութեամբ Մօնպրիզօն [illegible] ուած գիւղը գացի ռումբի [illegible] ծարանը աշխատելու։ Գործը [illegible] դժուար էր,— 40էն 90 քի[illegible] ռումբերը վերցնել շարել։ [illegible] գատ երեք Հայեր ալ գտայ [illegible] քանի մը ամիսէ ի վեր եկած [illegible]

Այդ գիւղէն Լիոնի Ա[illegible] տանքի Սնկարանին գրասենե[illegible] խնդրագիր գրեցի, որպէսզի [illegible] նագէտ բանւորի գործ մը գ[illegible] Միեւնոյն պատասխանը [illegible] «գործ չկայ»։ Այն ատեն ան[illegible] մտետրս պատռեցի իբրեւ [illegible] պէտ։ Գալով գործադուլին, Հայերս միշտ չեզոք մնալու [illegible] գործադուլ եղած ատեն [illegible] պէտք չէ ներս մտնենք։ Եթէ [illegible] ծադուլը յաջողի եւ մեր Ֆրան[illegible] ընկերները ներս մտնեն, մեզ[illegible] անոնց կը հետեւինք։ Գժբախ[illegible] բար գործատէրերը աւելի [illegible] բաւոր են քան բանւորները։ [illegible] նաւանդ աւելի շատ կը [illegible] օտարները։ Գործարանատէրերը[illegible] մեզ գործէ հանեն, Աէնտիկ[illegible] կրնար մեզ պաշտպանել, մ[illegible] ւանդ որ գործադուլին մէ[illegible] տրուած վկայականով չենք [illegible] ուրիշ տեղ մտնել, ինչպէս [illegible] հեցաւ Սիթրօէնի գործադ[illegible] ատեն։

Ռընօյի վերջին գործադ[illegible] ատեն ալ գործարանը շարա[illegible] գոցեց դուռները եւ նամա[illegible] ղրկեց գործաւորներուն։ Անոն[illegible] գոհ չէին, եւ կ՚ուզէին գործադ[illegible] շարունակել, չպատասխանե[illegible] Բայց գործարանը վերաբաց[illegible]

...ու, մեծ մասը ներս մտաւ, եւ ...րծագոյը շարունակել ուզողներն ...ւ ուզեցին մտնել, բայց շատ ուշ ...ւ դուռը փակեցին: Թէեւ Աէնտի-...ային դիմեցին, բայց անօգուտ ...ր: Ինը-տասը ամիս առաջ ալ գոր-...ծադրուել եղաւ, որուն մասնակցե-...ան քանի մը Հայեր, բայց գործէ ...անուեցան: Անոնց մէջ ընտանիքի ...էր մարդիկ ալ կային, բայց ...էնտիկան բան մը չհարցուց...

կ. Գալուստեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոն 21 Սեպտ.

Լոնտոնի գաղութը կը թմրի ...մառնային տաք ամիսներուն, ամէն ...ան ձգելով իր բախտին: Իսկ աշ-...ան հետ կը սկսին գործել...:

Ս. Սարգիս եկեղեցիի հոգեւոր ...ովիւ Գուսան վրդ. 3-4 շաբաթ ...ի մէջ օգափոխութեան եր-...ալէ յետոյ, վերադարձաւ: Տի-...ններն ալ հետզհետէ կը վերա-...առնան եւ ամէն երկուշաբթի ...աւաքուելով, շապիկներ կը կա-...ն որբերուն համար: Հայ օրի-...րդները կը հաւաքուին եւ հայ ...արօտեալներուն համար անգլիե-...էն կատակերգութիւններ ներ-...այացնելու կը պատրաստուին:

Մեր գոլֆի վաճառականները ...ասարիոյ ամէնէն կոշտ թուրքե-...նով կը սկսին վիճիլ ազգային եւ ...կեղեցական խնդիրներու վրայ:

Հայ երիտասարդներն ալ ան-...ուշտ պիտի յիշեն իրենց միու-...եան մը գոյութիւնը:

Լոնտոնի Հայերը ուրիշ գա-...ւթներու հետ բաղդատելով հա-...ուստ են: Շատեր կան որոնք ու-...ն իրենց յատուկ ինքնաշարժ-...րը: Բայց ունինք նաեւ մու-...ցիկներ եւ աւելի դժբաղտներ՝ ...ոնտոնի յիմարանոցներուն եւ հի-...անդանոցներուն մէջ:

Անցեալ Կիրակի Գուսան վրդ. ...քարոզին մէջ յայտարարեց ...է պիտի վերսկսի հայերէն դաս ...ալ մանուկներուն, ամէն Շաբաթ ... դժբախտութիւնը այն է որ, ...յ մայրերը չեն ուզեր օգտուիլ ...յս ձեռնարկէն:

Երեսփ. Ժողովը կենդանու-...եան նշան չի տար. իսկ Հօկը հա-...ր ստեռլինի մօտ մանր գումար ...ը հաւաքելէ վերջ, հրաժարելու ...րկադրեց իր ատենադպիրը, որ ...յ պոլշեւիկները քննադատելով ...նդերձ, շաբաթներով աշխատած ...Հօկի հանդէսին յաջողութեան ...մար:

Գալով Միացեալին (Լոնտոնի ...ջ ամէն տասը հայ միութիւն մը ...ի) տակաւին ողջ է եւ կը խոս-...նայ ամէն Շաբաթ կէս օրէ

հոգը գրական հաւաքոյթ մը սարքել: Եթէ այս հաւաքոյթները պիտի նմանին Մինաս Չերազի յոբելեանական հանդէսին, աւելի լաւ է որ չըլլին:

Արտաշէս

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԸ ԴՈ՛ՒՐՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Սեպտ.— Մեր գաղթական հայրենակիցներուն մէջ, ամէնէն աւելի կը տառապին գէշ աղէկ ապրող եւ երախայ ունեցող ընտանիքները: Այդ պարագան կը չեշտուի մանաւանդ բնակարանի տագնապի առեն: Այս մասին ոչքան գրուի, կ'արժէ:

Մարսիլիոյ փողոցներուն մէջ միշտ կը հանդիպիս բնակարան, սենեակ փնտռողներու: Անոնց մեծ մասը զաւակի տէր են, որոնց առջեւ պանդոկներն ու կահաւորուած տուները գրեթէ փակ են: Սենեակ միշտ կարելի է գտնել, բայց երախայի տէր ընտանիքներ բացարձակապէս չեն ընդունուիր: Այդպիսինները քաղաքավարութեամբ ճամբելու ձեւն է. 200 ֆր.նոց սենեակի մը համար, 4—500 ֆր. պահանջել կամ «սենեակ չունինք» ըսել: Այսպէս, ծանօթ դժուարութիւններն ու վարձքերու արագ (օրինական կամ ապօրէն) բարձրացումը ստեղծած են այնպիսի կացութիւն մը, որուն առջեւ երախայ ունեցողներուն կը մնայ ակամայ դուրս իյնալ: Այդպիսինները արդէն իրենց բնակած տուներուն մէջ, տէրերուն կողմէ անգթօրէն կ'անարգուին, կը տանջուին, երբ տղան քիչ մը բարձր պոռայ, խաղայ, սենեակին գռնէն դուրս ելլէ կամ լայ: Անոնք այն հայրերն ու մայրերն են որ երէկ իրենց սեփական տունն եւ երդիքն ունէին եւ բարգաւաճ կեանք...

Այս կացութիւնը՝ իրական դարման կը պահանջէ, մեղմելու համար գաղթականին տառապանքը: Ռուսերը Մարսիլիոյ մէջ ունին կայան մը՝ 10—20 մեծ ու պզտիկ տաղաւարներով, ուր իրենց գաղթականները տեղաւորելէ զատ, ընդունած են նաեւ 50ի չափ հայ ընտանիքներ, նախապատուութիւն տալով միշտ երախայ ունեցողներուն: Գեո ի՞նչ տեսակ խորհեր կան իբրեւ օթեւան հայ գաղթականներու, բայց լուր ունի՞ն ազգ. մարմինները: Կարելի չէ՞ր, որ այդ մարմինները կամ հարուստ անհատներ, քիչ մը հետաքրքրուէին, գոնէ երեխայ ունեցող հայրենակիցներու վիճակով, դարման մը խորհելու համար: Եթէ ուզեն, հազար դարման կըրնան գտնել: Ի՞նչ ընեն, ո՞ւր երթան զաւակի տէր ընտանիքները:

Կ. Ս.

ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ ԽՂԴՈՒԱԾ

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, 20 Սեպտ.— Տարաբախտ պատանի մը, հազիւ տասն եւ վեց տարեկան՝ Տիգրան Տօլըրամաճեան (Էնկիւրիցի) իր ծնողքին միակ յոյսը, խղդուեցաւ եղերական պարագաներու մէջ:

Կիրակի օր պտոյտի ելած էր իր երկու ընկերներուն հետ: Կէս օրէ վերջ գետակին մէջ լողացած պահուն խեղդամահ, եղաւ եւ տասը վայրկեան ջուրին տակ մնալէ վերջ վեր հանուեցաւ ֆրանսացի երիտասարդներու ջանքերով: Դժբաղդաբար բժիշկը ուշ հասաւ: 2.30 ժամ «մասաժ» եւ քանի մը ներարկումներ կատարուեցան, բայց անօգուտ:

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի էին տեղացիներու ջանքերը, մինչ քանի մը հայ երիտասարդներ կոշտ ու կոպիտ թուրքերէնով «պրաքըներգ» ընելով անտարբեր կը դիտէին:

Իրիկունը ուշ առեն ծնողքը հասաւ լաց ու կոծի մէջ եւ ուխտեց այլեւս Ֆրանսա չմնալ, որովհետեւ այս երկրորդ զոհն էր որ կուտար. մէկ զաւակն ալ շոգեկառքին տակ մնաց երեք ամիս առաջ: Պատանին թաղուեցաւ եղբօրը գերեզմանին քով:

Ուրիշ երիտասարդ մը, 25 տարեկան, կը գտնուի ծանր վիճակի մէջ, կարօտ գաղութին օգնութեան: Եւ դեռ հարիւրաւորներ կան որ լուռ կը տառապին այս օտարութեան մէջ:

Ա. Ո.

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

Կիրակի օրուան ողիմպիականին յայտագիրներ ծախուելու առեն, մի ոմն Օննիկ Եազմաճեան հրապարակաւ յայտարարել տուաւ թէ Սկաուտները դրամ չունին իրենց հագուստ գնելու, թէ ժողովուրդին դրամին կը կարօտին առոր համար:

Ներկայիս կու գանք յայտարարելու թէ ամէն սկաուտ իր դրամովն է որ կը գնէ իր սկաուտական հագուստը եւ խումբը միշտ կը հոգայ իր մանր ծախքերը: Պարոնը ոչ մէկ իրաւասութիւն ունէր Փարիզի Հայ սկաուտներուն անունով խօսելու, քանի որ խումբը իր պատասխանատու խմբապետը ունի:

Փարիզի Հայ Սկաուտական խումբ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Դ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Կիրակի օրուան ողիմպիականին մէջ, արձանագրուեցան հետեւեալ արդիւնքները.—

100 մէթր վազք.— Ա.— Յ. Մամիկոնեան. Բ.— Վ. Թերզեան, Գ.— Ա. Քէօթէնէճեան եւ Հ. Խուպիսեան: Ժամանակ՝ 12 երկվր.:

200 մէթր.— Ա.— Յ. Մամիկոնեան, Բ.— Վ. Թերզեան: Ժմ. 25 2)5 երկվրկ.:

400 մէթր.— Ա.— Զաքըճեան, Բ.— Շահինեան, Գ.—Զալըքեան: Ժմ. 58 3)5: Փարիզի մրցանիշը կոտրուած՝ 2)5ով:

800 մէթր.— Ա.— Յ. Ստեփանեան, Բ.— Գ. Շահինեան, Գ.— Պ. Զալըքեան: Ժմ. 2 վրկ. 18 2)5 երկվրկ.:

1500 մէթր.— Ա.— Շ. Յովնանեան, Բ.— Եղ. Օտապաշեան (սկաուտ), Գ.— Տատեան: Ժմ. 4 վրկն. 35 1)5 երկվրկ.:

3000 մէթր.— Շ. Յովնանեան (Նիս), Բ.— Եղ. Օտապաշեան, Գ.— Օ. Նարկիզեան:Ժմ. 10 վրկ. 27 երկվրկ.:

4×100 մէթր դրօշարշաւ.— Պ. Զաքըճեան, Ս. Սինէմեան, Յ. Մամիկոնեան, Վ. Թէրզեան: Ժմ. 48 3)5: Ազգ. եւ Փարիզի մրցանիշները կոտրուած:

Գունտ նետել.— Ա.— Ժ. Խըտիկեան, Բ.— Թ. Յովնանեան, Գ.— Վարդանեան, 11 մէթր 80:

Սկաւառակ նետել.— Ա.— Ժ. Խտիկեան, Բ.— Յովնանեան, Գ. Վարդանեան: 31 մէթր 24:

Նիզակ նետել.— Ա.— Շահինեան, Բ.— Ա. Քէօթէնէճեան, Գ. Նարկիզեան: 32 մէթր 35:

Ուժով բարձրութիւն ցատկել.— Ա.— Մամիկոնեան, Բ.— Պ. Զաքըճեան, Գ.— Ս. Սինէմեան, 1 մէթր 57:

3 քայլ ցատկել.— Ա.— Պերճ Զաքըճեան, Բ.— Ա. Քէօթէնէճեան, Գ.— Յ. Ստեփանեան: 11 մէթր 96:

Ձողով բարձրութիւն ցատկել.— Ա. Մամիկոնեան, Բ.— Եղ. Գալըզճեան: 3 մէթր 27 ուկէս: Պ. Մամիկոնեան ազգ. եւ Փարիզի մրցանիշները կոտրած 7,5 սանթիմով:

Նկատելի էր այս մրցումներուն պահուն դատաւորներու անուշադրութիւնը. օրինակ 100 մէթր վազքի առեն Պ. Քէօթէնէճեանի կռնակէն եւ Պ. Հ. Խուպիսեանի կուրծքէն կիսալուսնի նման լոյսը որոշ կ'երեւար երբ արդէն Քէօթէնէճեան լարը անցաւ, բայց դատաւորները երկուքն ալ երրորդ համարեցին: Իսկ մրցանակաբաշխութեան առեն, մինչ երկուքին մէջ վիճակ պէտք էր ձգել, դատաւորներէն մէկը ըսաւ որ իր միտքը թիւ մը պահած է եւ ո՛վ որ անոր մօտենայ, շքանշանը անոր պիտի տրուի...:

Իրմէ զատ ոչ ոք գիտէր պահուած թիւը:

Ցետոյ նկատելի էր որ վազքերու եւ այլ մրցումներու առեն մարզիկները կը վիճէին դատաւորներուն հետ «ես առաջ եկայ, դուն վերջը եկար» ըսելով:

Երրորդ պարագայ մը.— Դատաւորները մարզիկները խանգարելու ու անոնց մէջ խառնըւելու վարպետութիւնը չունէին:

Կարճ խօսքով, Փարիզի 4րդ ողիմպիականին համար ոչ մէկ լուրջ աշխատանք թափուած էր:

ՎԱՀԷ ՊԵՐՃ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ Ա. ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ շրջանի պատգամաւորական ժողովի որոշման համաձայն, Շրջանային վարչութիւնը կազմակերպած էր, 28, 29 Օգոստոսին, Ֆիլիպէի մէջ, Պուլկարահայ առաջին ողիմպիականը: Մասնակցեցան 70ի մօտ մարզիկներ Սլիվէնէն, Սօֆիայէն, Պուրկազէն, Խասքովօէն, Թ. Փազարճըքէն եւ Ֆիլիպէէն: Կարգ մը դժուարութիւններու պատճառով, կը բացակայէին հիւսիսային Պուլկարիոյ մասնաճիւղերէն Ռուսճուքը, Վառնան եւ Շումէնը: Աթլէթիք մրցումներու շարքին կազմակերպուած էր նոյնպէս «Ֆութպոլի Թուռնուա» մը, «Շրջանային վարչութեան բաժակ»ին համար, Սօֆիայի, Ֆիլիպէի եւ Սլիվէնի խումբերուն միջեւ:

Առաջին օրը, առաւօտուն կատարուեցաւ ֆութպոլի առաջին մրցումը Սօֆիա —Սլիվէնի միջեւ: Խաղը անցաւ Սօֆիացիներու բացարձակ առաւելութեամբ ու արդիւնքը եղաւ 7ով 2, ի նպաստ Սօֆիայի:

Ցորեկէն վերջ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան սկսան աթլէթիք մրցումները, որոնց մանրամասնութիւնները զանց կ'առնեմ:

Բացի նիզակէն, ուր Պ. Մ. Մովսէսեան անակնկալ արդիւնք մը ձեռք ձգեց, միւս բոլոր չափանիշները, փորձերու միջոցին ստացուած արդիւնքներէն վար կը մնան: Իսկ այս հետեւանքն է պարզապէս դաշտի անյարմարութեան, որ նախընտրուած էր ընդարձակութեան պատճառաւ:

Երկրորդ օրը, առաւօտ բոլոր մարզիկները, իրենց մ.-ղերու դրօշներով ներկայ եղան եկեղեցւոյ արարողութեանց, որմէ յետոյ շրջափակին մէջ տողանցք եւ «Պատուի առ» կատարեցին ժողովուրդի միահամուռ ծափերուն տակ:

Ցորեկէն յետոյ, կրկնակի բազմութիւն մը խռնուած էր դաշտ, ուր նկատելի թիւ մը կը կազմէին օտարները:

Առաջին առթիւ տեղի ունեցան միջմասնաճիւղային 4×100 մ. եւ 4×200մ. դրօշարշաւի մրցումները, որոնց մէջ յաղթական հանդիսացաւ Ֆիլիպէի մ-ղի խումբը, երկրորդ Սլիվէն եւ երրորդ Պուրկազ: Ցետոյ սկսաւ ֆութպոլի վերջին մրցումը Սօֆիա-Ֆիլիպէի միջեւ եւ վերջացաւ Ֆիլիպէի յաղթանակով, 3—1:

Մրցահանդէսի նախագահ Երուանդ եպսկ. շեշտեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաստիարակիչ դերը, զայն նկատելով լրացուցիչ դպրոց մը ու կոչ ըրաւ մասնաւորապէս տեղացիներուն բոլորուիլ անոր շուրջ: Ցետոյ կատարեց մրցանակաբաշխութիւնը: Ֆիլիպէի ֆութպոլի խմբապետ՝ Պր. Թորգոմ Գալփաքճեան, իր խումբի անունով ստացաւ արծաթեայ բաժակը: Դրօշարշաւներուն համար մետաքսեայ դրօշակներ. իսկ Ա. Բ. եւ Գ. հանդիսացողներուն՝ արծաթեայ շքադրամներ տրուեցան:

*** Նոյն իրիկունը «Հայ Ակումբ»ի մէջ տրուեցաւ թէյասեղան մը Շրջ. Վարչութեան կողմէ. եղան երգեր, մենախօսութիւններ եւն., խօսեցաւ Պ. Կ°րօ Ղազարոսեան:

ՀՈՔԷ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սեպտ. 15 եւ 176 թիւ «Յառաջ»ին մէջ իմ մասին գրուած թղթակցութիւն մը կար, «Հօկի պաշտօնեան գող» վերնագրով: Բոլոր ուժովս կը մերժեմ այդ զրպարտութիւնը: Ահա՛ թէ ինչ է խնդիրը: Անցեալ օր գիս շահագրգռող գործի մը համար քաղաքապետութեան եղած բաժինին քովը գացեր էի, որ ինծի ներկայացուց աշխատանքի պայմանագրութեան թուղթ մը, տանիլ յանձնելու համար իր տիրոջ: Պատասխանեցի թէ՝ «որուն ըլլալը չեմ գիտեր»: «Երկարահասակ, նիհարակազմ եւ քիչ մը ֆրանսերէն խօսող տղայ մըն է, առոր յանձնէ» կրկնեց եւ ես ալ համաձայն անոր բացատրութեան, խնդրոյ առարկայ Պ. Մարտիրոս Խաչատուրեանին յանձնեցի թուղթը եւ վերջէն յիշեալ պարագան քաղաքապետին առջեւ հաստատեցի:

Անկէ անդին ո՛չ մէկ տեղեկութիւն անցած դարձածէն: Ես միայն քաղաքապետին կամքն է որ կատարած եմ եւ բացարձակապէս անտեղեակ խնդրին վերջին փուլերուն:

Այս ըլլալով իրողութիւնը, կ'առաջարկեմ լրատուին, յայտնել եւ կազմել պատւոյ ատեան մը, ճշդելու համար իմ դերը այդ խնդրին մէջ: Այս բանին համար 15 օր պայմանաժամ կուտամ: Անկէ յետոյ պիտի հարկադրուիմ ամէն օրինական միջոցի դիմել, պատիւս պաշտպանելու համար:

Վալանս Ց. ՔԷԼԷՇԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ "ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է,,

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

...իր մարմին գծերուն՝ որ կը ...րդաշնակուէին քաղցրօրէն: ...երծքերուն որ կ'ուռէին իր վե-...րկուին տակէն ու սիրտս կը ...ար մեծ ուրախութեամբ: Ինչ-...ս կ'ուզէի գէթ վայրկեան մը ...կել զայն բազուկներուս մէջ, ...ի՜լ հեզ ու գաղտնապահ շրթ-...ով իր մազերուն: Մեղմօրէն ...մշնալով՝ աչքերս կախած գե-...ն՝ ըսի իրեն ցանկութիւնս: Նա-...ցաւ աչքերուս երկարօրէն ու ...տեցաւ: Մօտէն զգացի իր քաղ-...ութիւնը ու կրցայ սեւեռել իր ...տը որ կը բուռնէր բիբերուն ...ին՝ ինչպէս ծաղիկ մը կը ծլի ...ին ծոցէն ու կը մեծնայ գար-...լուսաւոր գիշերներով:

— Ձեր անունը չեմ գիտեր, ...ու քաղցրութեամբ, դուք ալ ...: Ի՞նչ լաւ է այսպէս:

Սիրե՜լ մէկու մը հոգին առանց անունին: Աւելի մտերիմ, աւելի ջերմ, աւելի հարազատ է այսպէս: Ի՞նչ է որ անունը. վերարկու մը որ մարդ պէտք է նախասենեակը, հանդերձակալին վրայ ձգէ սիրոյ սենեակէն ներս մտած ատենը:

Իր ձայնը երաժշտական էր, ջերմ ու գուրգուրացող: Ինչպէս երջանիկ էի:

Ձեռքս կը դողար՝ իր ձեռքին մէջ: Ըսաւ.

— Կը դո՛ղաք: Ի՞նչու,

Կ'ուզէի պատասխանել, կ'ուզէի խօսիլ իրեն: Պատմե՜լ թէ ի՛նչպէս կը սիրեմ զինքը:

Կ'ուզէի ողողել զայն սիրոյ բառերով բայց չկրցայ: Իր ձեռքը տաքի շրթներուս ու համբուրեցի զայն՝ արբշիռ այնքան անակնկալօրէն իրականացած երազէ մը.

— Նայեցէ՛ք, ըսաւ ծռելով ականջիս, ի՛նչպէս ծանրաբեռնուած են մեր ծառերը ձիւնով:

Ի՛նչպէս կը սիրեմ ձիւնը մեր այս արեւոտ երկրին մէջ, ճիւղերը պիտի խզուին կարծես իրենց բուներէն: Երբեմն սիրտս ալ այսպէս կը ծանրանայ: Կը ծանրանայ ու ի՛նչպէս կը վախնամ: Ի՞նչու կը նայիք այդպէս աչքերուս:

Վայրկեան մը լռեց: Կը քալէինք երջանիկ ու գինով ու յանկարծ չեմ գիտեր ի՛նչպէս յաղթեցի երկչոտութեանս ու սկսայ խօսիլ իրեն իր աչքերէն: Կը խօսէի ջերմութեամբ, կրքով, նայելով իր անուշ ու չար աչքերուն ու այնպէս խանդավառուած՝ որ յայտնապէս ինքն ալ յուզուեցաւ: Երբ լռեցի զգացի ձեռքը որ ձեռքիս մէջ կը դողար:

Սիրոյ մէջ մեծ ու ճակատագրական օրէնք մը կայ: Ինչպէս որ ամէն սիրմ որ մայր ծաղիկէն կ'իյնայ չի կրնար աճիլ առանց իրեն յատուկ պարարտ հողը գտնելու, այնպէս ալ ամէն սիրտ կը քակուի ինքն իր վրայ առանց իրեն խոստացուած կայքին: Կը թուէր թէ իմինս գտած էր իրենը: Ի՛նչ լիութիւն, ի՛նչ խռովք, ի՛նչ ամբողջական ու լրիւ երջանկութիւն՝ իր կողքը:

Դաշտանկարը հետզհետէ կը թաղուէր իրիկուան գիրկը: Շրթներս կ'այրէին համբոյրի մը ծարաւէ, բայց ի՛նչպէս վախկոտ էր սիրտս սիրոյ առաջ: Ա՜հ, կը ծիծաղիք: Գուցէ կ'ուզէք ըսել որ ես որ այնքան լիրբ եմ՝ անպայման համբուրած կ'ըլլամ զինքը: Հա՛ւատացէք որ այդ օրը, ոչ: Որքան որ լիրբ եմ ուեւէ արկածախնդրութեան գիրկը իյնալու համար, նոյնքան ալ հեզ եմ ու վախկոտ սիրոյ առաջ: Մարդ յարգանքով ու երկիւղածութեամբ կը լենայ իր սիրած աղջկան առջեւ, մինչդեռ կրնայ անհունօրէն կոպիտ ըլլալ երբ չի սիրեր:

Այո՛, կը յիշեմ, իրիկունը ծանրօրէն կը դանդաղէր վրանիս: Երկինքը կը ցածնար: Բարակ բայց չար հով մը կը սուլէր մեր կռնակէն ինչպէս մեր գիւղաքաղաքին մէջ սրիկայ տղաքները կը սուլէին մեր աղուոր ու թարմ գիւղի աղջիկներուն ետեւէն, իրենց շրթները ուռեցնելով ու միացնելով իրարու: Ա՜հ, հաւատացէք, սուլումը մեր գիւղաքաղաքին մէջ սիրոյ երգ մըն էր, հոգ չէ նախնական:

Լռեցինք: Ձիւնը կը շարունակէր տեղալ: Կը մսէինք: Սեղմուեցաւ քնքշօրէն կողքիս ու ես չի վարանեցայ ձեռքս իր մէջքին դնել: Լռեցինք: Ո՞րքան: Չեմ գիտեր:

Վերադարձանք ետ, գրեթէ գրկուած ու դողդոջուն:

Ցետոյ ան իր քաղցր ու ծանրաբեռնուած ձայնով խզեց լռութիւնը ու արտասանեց սիրոյ մեղմ երգ մը անծանօթ բանաստեղծէ մը զոր յետագային ես գոց ըրի այնքան հարազատ թուեցաւ ինծի ու նաեւ որովհետեւ այդ երգին կը պարտիմ միակ համբոյրը զոր ստացած եմ իրմէ:

Ահա երգը.—

Գիտե՞ս ինչու այս երեկոյ քնքուշ
եմ ու երազուն,
ինչո՞ւ կը խօսիմ ցած ու ճեզօրէն
ու կը միացնեմ նրբին ձեռքերս,
ինչո՞ւ կը ճրպիմ ջերմ ու դող-
դոջուն շըրթունքներով՝
Ցասմիկի տըժգոյն փունջի մը...
Գիտե՞ս ինչու այս երեկոյ ծաղկի
Թաղարս կը յորդի վարդերով,
ինչո՞ւ զարդարուած եմ պերճ ու
ճարուստ շըղարշներովըս,
եւ նորափըթիթ ու գարնանային
ծաղիկներով ողողած
Թաւշեայ մեր լայն բազմոցը...
Որովճետեւ այս երեկոյ՝ լուսաւոր
ինչպէս յաղթանակի գիշեր մը,
Երեկոյ՝ որուն բուրումը լոկ կը
բաւէ գիս գինովցընելու
Արբըշիռ յիշատակներէ եւ յոգնած
երազներով՝ կը տօնեմ
Համբոյրի մը տարեդարձը...

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Պարսկաստան դրամ փոխ կ՚առնէ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ պարսիկ կառավարութիւնը յաջողած է 10 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը կնքել Ամերիկայէն։ Այս կարգադրութեան հետեւանքով, Պարսկաստանի հանրօգուտ շինութեանց գործերուն մէջ պիտի առնուին աւելի թիւով ամերիկացի ճարտարագէտներ։ Վերջերս քարիւղի նոր հորեր գտնուած են անգլօպարսիկ ընկերութեան մենաշնորհի դաշտին մօտերը։ Այս քարիւղները պիտի շահագործուին ամերիկեան և պարսիկ ընկերութեանց կողմէ և «Ստանտարտ Օյլ»ը մեծ դեր պիտի խաղայ այս առթիւ։

"ԼՕԹԻԽՍ„Ի ԽՆԴԻՐԸ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. դատախազը մերժած է Տէմօնի և «Պօզգուրտ»ի նաւապետին վերաքննութեան դիմումը, պատճառաբանելով որ ոճրադատ ատեանը պէտք չէ նկատի առնէր մեղմացուցիչ պարագաները, քանի որ երկու նաւապետները յուրջ ջանքեր չէին ըրած արկածին առաջքն առնելու համար։ Լահէ գացող Թուրք պատուիրակութիւնը երէկ Պոլիսէն ճամբայ ելաւ դէպի Ժընեւ։

Ֆրանքին անկումը

Երեքշաբթի օրուընէ սկսեալ ֆրանքը յանկարծական անկում ունեցաւ. սդերլինը 178ի եւ տոլարը մինչեւ 36.50ի բարձրացաւ։ Այս անակնկալ դէպքին վրայ, կառավարութիւնը անմիջապէս հրահանգ տուաւ քննութիւն մը բանալ՝ շահադէտները երեւան հանելու եւ պատժելու համար։ Ելմտական շրջանակները բոլորովին անբնական կը գտնեն ֆրանքին այս նոր անկումը։ Տեղեկութիւն առնուած է որ այս շահադիտութիւնը վարողները Ֆրանսացիներ են։

Անճոռնի քարեր. - Հինգ Հայեր վիրաւոր

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ.—

Սեպտ. 8ին իրիկունը Լիփազմայի նախկին թաղկ. Խորհուրդի անդամ Պ. Հաճի Յակոբ Վարդեւանեանի տունը անծանօթ մը ներկայանալով, նամակ մը կը յանձնէ։ Գրութիւնը Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ կարմիր կնքուած և Լիփազմայի Հ. Յ. Դ. կօմիտէին ուղղուած՝ կարգ մը պահանջներ կը ներկայացնէր։ Պ. Վարդեւանեան անծանօթին կը պատասխանէ որ նամակը իր հասցէին պիտի տայ եւ անշուշտ պատասխան պիտի ուղարկուի իրենց։ Նամակաբերը դրամ կը պահանջէ Վարդեւանեանէն եւ կռուի կը բռնուին։ Նոյն պահուն դուռին քիչ մօտը սպասող Հնչակեան Տօնիկը (զինեալ) եւ քանի մը համախոհներ նամակաբերին հետ միասին յարձակում կը գործեն Վարդեւանեանին վրայ։ Դրացիներու ինչպէս նաեւ ներկայ թաղկ. Խորհուրդի ատենապետին օգնութեան վրայ կարելի կ՚ըլլայ յարձակողները Վարդեւանեանին տունէն դուրս հանել։

Այս կռիւէն քիչ յետոյ Հնչակեան դատարկապորտ Գաբրիէլ եւ Փանոս Լիփազմայի ուրիշ փողոցի մը մէջ կը յարձակին քանի մը Դաշնակցական երիտասարդներու վրայ։

Յարձակում գործողներէն ոմանք զինով ըլլալով, կռուի ատեն իրենց ընկերներուն ալ հարուածներ կը տեղացնեն եւ իրենցմէ չորս հոգի կը վիրաւորուին, որոնցմէ երկուքը ծանրապէս։ Յարձակումի ենթարկուողներէն միայն մէկ հոգի թեթեւ կերպով վիրաւորուած է։

Յարձակումը տեղի ունենալէն առաջ, Լիփազմայի Հնչ. մասնաճիւղի ատենապետ Մամբրէ Գալփաքեանի տան առջեւ, յարձակողները խմբուած խորհրդակցութիւններ կատարած են։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալութիւններ կատարած է Լիփազմայի թաղէն։

Լոնտոնի մզկիթը

Փարիզէն վերջ Լոնտոնն ալ պիտի ունենայ իր մզկիթը։ Ասիկա առաջին մզկիթն է որ կը շինուի անգլիական հողին վրայ։ Հիմնաքարը դրուած էր 1924ին. շինութիւնը աւարտած ըլլալով, պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Հոկտ. 3ին Իրագի թագաւոր Ֆէյսալի եւ Հիճազի թագաւոր Իպնի Սուուտի երկրորդ տղուն կողմէ։ Մզկիթը կը գտնուի Սաութֆիլտսի մէջ, Ուիմպլտընի մօտ եւ պիտի կրնայ 175 հոգի առնել իր մէջ։ Իմամ նշանակուած է Ա. Ր. Տարտ, որ կը յայտարարէ թէ մզկիթը բաց պիտի ըլլայ նաեւ Քրիստոնեաներու և Հրեաներու առջեւ։

Ինքնաշարժները Ֆրանսայի մէջ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1925ին Ֆրանսայի մէջ ինքնաշարժ կառքերու քանակն է 721,306, 1924ին այս թիւն էր 574,936։ Ամէնէն աւելի ինքնաշարժ ունեցող նահանգներն են՝ Սէն՝ 134,659 կառք, Նօր 29,767, Սէն է-Ուազ 23,537 կառք եւլն.։ Ամէնէն քիչ ինքնաշարժ ունեցողն է Լօզէրի նահանգը, որ 523 կառք միայն ունի,

Այս տարուան Յունուարէն ի վեր ինքնաշարժերու թիւը այնքան շատցած է որ ներկայիս Ֆրանսայի մէջ 800,000էն աւելի կառք կը հաշուուի։

Արկածին վերջ

Նիւ Եօրք-Փարիզ օդարշաւի աղէտալի արկածէն վերջ Ամերիկացիները չեն յուսահատած եւ փորձը պիտի վերսկսին։ Ճարտարագէտ Իկօր Սիքօրսքի յայտարարած է թէ անմիջապէս պիտի սկսի Անդրատլանտեան նոր օդանաւ մը շինել, իր մեռնող ընկերներուն յիշատակը յաւերժացնելու համար։ Ֆօնք ստանձնած է նոր օդանաւը ղեկավարել, անմիջապէս որ պատրաստ ըլլայ։

Երկաթուղիի արկած Լիոնի գիծին վրայ

Երէկ առաւօտ ժամը 5.30ին Լիոնէն Փարիզ եկող թիւ 112 ճեպընթացը Վիլնէվ-սիւր-Սէնի մօտ բախեցաւ թիւ 106 կառախումբին, որ նոյնպէս Լիոնէն կուգար։ Թիւ 106 կառախումբի քանի մը վակոնները փշրուեցան։ Մեքենավարը մեռաւ և մօտ 20 հոգի վիրաւորուեցան։

Նոր դարման թոքախտի համար

Պերլինէն կը գրեն թէ գերման գիտնական Երիխ Լէշքէ, Թոքախտի մեծագոյն մասնագէտը, նոր դարման մը գտած է թոքախտի դէմ։ Հիմքն է՝ ոսկիի բաղադրութիւն մը որ կը սպաննէ մանրէները։

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Օրուայ տօնին առթիւ Սէն-Շամօնի տեղական կոմիտէն կազմակերպած է գեղարուեստական հանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ 3 Հոկտ. կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի սրահին մէջ։

ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

պիտի ըլլան Արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւ կովկասեան պարեր։ Մուտքը 3 ֆրանք։

THEATRE MONTMARTRE «L'ATELIER»
4, Place Pancourt (Métro : Anvers)
վաղը՝ շաբաթ 25 սեպտեմբեր ժամը 8.30ին
մասնակցութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻի, ի պատիւ Պ. Լ. ՅԱՐՈՒԹԻ որ Ամերիկա կը մեկնի Տիկին Սէսիլ Սօրէլի հետ
Ե. ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ՍԱՄՍՈՆԻ Գ. ԱՐԱՐԸ ՄԻԱՑՆ
Բ. փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով
ԱՐՏԱՇԷՍ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ
պատմական փիէս 2 պատկեր

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ հանդէսի տոմսերը կը գտնուին նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Փութացէք ժամ առաջ գնել, խճողումի տեղի չտալու համար։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ 24 Սեպտեմբեր ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ խմբի ժողովը այսօր 24 Սեպ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 26 Սեպ. Կիրակի օր կէս օրէ վերջ ժամը 2ին վերջին հաւաքատեղին. Կրան Քաֆէ տիւ Փալէ, րիւ տը լա Լուար։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փարիզի շրջանի Բ. ընդհ. ժողովը՝28 Սեպտ. Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café Rocherի մէջ 128 Bld. St. Germain: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Միասին բերել անդամատոմսերը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընկերները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին Սեպտեմբեր 26 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30.ին Հայ ժողովրդային լսարանը։

Հ. Յ. Դ. Տեսինի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Կիրակի 26 Սեպ. Կ. Ե. ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսերնին։ Օրակարգ. Վարչական կազմ եւ ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ ԳՆՈՒՆԻ խումբի դասախօսական ժողովը՝ Երկուշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին սովորական Սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերները և համակիրները։ Դասախօս՝ ընկ. Ս.։

Հ. Յ. Դ. Թուլուզի շրջանին ներկայացուցչական առաջին ժողովը՝ Կիրակի, Սեպտ. 26, Թուլուզի մէջ, ժամը 1ին, 4, Rue du Conservatoire: Կը խնդրուի շրջանի խումբերէն փութացնել իրենց ներկայացուցիչը վերոյիշեալ ժողովին։

Հ. Յ. Դ. Ուսան. Միութեան Ընդհ. ժողովը առաջիկայ Չորեքշաբթի (29 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու Տիգրանակերտի նահանգին պատկանող հայրենակիցները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի Կիրակի 26 Սեպտ. կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, 6ter Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine) մէթրօ Իթալի, Թրամուէյ 85 եւ 47։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղի ժողովը՝ Կիրակի 26 Սեպտ. ժամը 9ին, Rue de la Fare 16, թիւ 14 սենեակի մէջ։

Ն. և Յ. Պէշիկթաշլեան եղբայրները կը ծանուցանեն մահը իրենց քրոջ աղջկան, Օր. ԱՆՆԱ ՏԱԼԵԱՆԻ, որ կնքած է իր մահկանացուն Պոլիս, դեռ ծաղկահասակ՝ քսան տարեկան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Հ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՎՕԶԱՆՎԻԼԷՆ, Մ. Գ.— Ստացանք 78 ֆրանք. երկու նոր բաժանորդներուն ղրկեցինք 15 Սեպտ.էն։

ՆԷՕՅԵԻ, Ար.— Ստացանք 22 ֆրանք։

ԼԱՖՐԷԹ, Ա. Ս.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՄԻԼԱՆ, Թ. Ղ.— Ստացած ենք։ Նամակատուփ եղած է Սեպտ. 10ին. ճշդեցինք։

ՓԱՐԻԶ, Մ. Տ. Ս.— Ստացանք 50 ֆր. բաժանորդագրեցինք։

ՓԱՐԻԶ, Ալթ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Ա. Տ. Ս.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ԼԱՆՍԷՅ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 158 ֆրանք։

Լիօնի Գօմէտի-Տրամաթիք Թատերախումբը վաղը Շաբաթ գիշեր ճիշտ ժամը 8,45ին Էմիլ-Զօլայի սրահին մէջ 127, Rue Boileau, մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Վ. Հիւկօի «ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ», մելօտրամ 7 արար եւ 1 պատկեր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլլի մասնաճիւղի դաշտապարահանդէսը Կիրակի 26 Սեպտ. Փարք Սէն Մօրի կամուրջին մօտի դաշտը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամները իրենց ճաշերով։ Փօրթ Վէնսենէն առնել 109 թիւ թրամվայը, իջնել Փարք Սէն Մօռ, Րիւ տը Բըլթի Բարք, որուն մօտն է մեծ կամուրջը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղը կազմակերպած էր Բ. հեծելանիւի մրցումը, հեռաւորութիւն 60 քիլոմէթր։ Մեկնումը Վալանսէն-Լիվռոն, Փուզէն, Սէն-Բէռէ եւ կրկին Վալանս։

Վարչութիւնը կը հրաւիրէ Վալանս, Լիոն, Վիէն, Փուզէն և շրջակաները գտնուող բոլոր հայ մարզիկները։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 26 Կիրակի։ Կէս օրէ յետոյ ճիշտ ժամը 2ին կը մեկնին։

Բացառիկ մրցանակ մը պիտի ստանայ ով որ առաջին անգամ Փուզէն հասնի։

Արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան մրցումէն մէկ ժամ առաջ։ Դիմել՝ B. Bayan, 1 Rue Farnerie, Valence (Drome)։

"Խարազան„ի Գ. թիւը փընտռեցէք ամէն տեղ վաղը՝ Շաբաթ օր, 16 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ և բազմաթիւ նկարներով։ Գին 1 ֆր.։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ՚ուզուին գորգի գործաւորներ՝ արեւելեան գորգաշինութեան հմուտ և կամ նորավարժներ, յարմար օրականներով։ Դիմել Ս. Բաբախոխիաթօֆ 44 Րիւ Ֆէսար, Փարիզ (19րդ)։ Մէթրօ Պիւթ Շօմօն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	175	10
Տոլար,	Dollar	36	10
Մարք (ոսկի)	Mark	8	58
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	—
Թրք. ոսկի	» or	146	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	41	75
Լիր » »	Lire	130	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	96	50
Զուից. »	Frc. Suisse	686	—
Լէյ 100 հատը	Ley	19	80
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	158	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3125	—
» II	»	3100	—
» III	»	2500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Le Gérant : H. TEUR[...]

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Pari[s]

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

26 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 181 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

30,000 ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԲԱՐԲԱՐՈՍՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԸ ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՀԱՄՐԱՆՔՆԵՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առթիւ, նկատի առնուեցաւ նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի տարագրուած կիներու եւ մանուկներու փրկութեան յանձնախումբին տեղեկագիրը:

Այս գործը իրապէս ամփոփուած է Տանըմարքացի անձնուէր օրիորդի մը, Միս Քարէն Եէփփէի ձեռքը: Այդ կազմակերպութեան շնորհիւ, որուն կեդրոնը կը գտնուի Հալէպ, մինչեւ հիմա միայն Ռաքքայի եւ Տէր Զօրի շրջանին մէջ ազատագրուած են իր հարիւր բեկորներ: Բայց հաստատութիւնը ստոյգ տեղեկութիւններ ունի որ տակաւին երեսուն հազար դժբախտներ կը տառապին բարբարոսներու ձեռքը, Տաւրոսեան լեռնաշղթային հարաւակողմը:

Հաստատութիւնը կը գործէ լուռ ու մունջ, և շատ համեստ միջոցներով: Մինչեւ 1924 Մայիսի վերջը ունեցեր է 5400 թրք. ոսկի եկամուտ եւ 5260 ոսկի ծախք:

Կը նշանակէ թէ շատ աւելի արդիւնաւոր աշխատանք պիտի կատարուի, եթէ աւելի լայն միջոցներ տրամադրեն: Կորսուած համրանքները երեւան հանելու գործը՝ ամէնէն առաջ դրամի խնդիր է: Փնտռել-գտնելէն մինչեւ փրկելը՝ ճամբայ մը կայ որ ոսկիով կը բանի: 1915-16ի ջարդերէն անմիջապէս յետոյ, երբ Կովկասեան արշաւանքը սկսաւ, հայկական կազմակերպութիւնները կորսուած բեկորներ կը փնտռէին, «Մէկ Հայը մէկ ոսկի»: Զորս կողմէն մարդիկ, մանաւանդ Քիւրտեր աշխարքէն կտրուած, փախստական կամ գերի Հայ մը գտնելով, կը յանձնէին եւ իրենց պարգեւը կը ստանային: Ցետագայ դէպքերը խանգարեցին այս գործը, որ հիմա փոխադրուած է դէպի հարաւ, Միջագետքի մէջ: Բայց շատ սահմանափակ շրջանակի մէջ, ինչպէս ըսինք:

Անկէ առաջ աշխատակից մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէր Մուսուլի շրջանին վրայ, ուր կը գտնուին բազմաթիւ հայ երիտասարդներ եւ աղջիկներ, իբրեւ գերի Արաբներու կամ ուրիշ ցեղերու քով: «Ամիս չանցնիր որ այդ երիտասարդներէն քանի մը հոգի ինքնաբերաբար չգան»: Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու, Մուսուլ կիսկատար գործ կրնայ կատարել տեղական միջոցներով: Տասն անգամ աւելի գոհեր կան դէպի հարաւ, բուն Միջագետքի անապատներուն մէջ, բոլորովին կտրուած՝ արտաքին աշխարհէն. վերը երկինքը, վարը՝ անապատ ու իր տէրը: Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, երբ խուզարկութիւններ կը կատարուէին, երեւան եկաւ որ ազատուածներէն շատերը անտեղեակ էին անցուդարձերէն եւ կը հաւատային թէ այլ եւս Հայ չէ մնացած աշխարհի մէջ: Անկէ ի վեր աւելի բախտաւոր եղած չեն այս դժբախտները, քանի որ կը գտնուին միեւնոյն պայմաններուն մէջ:

Ի՞նչպէս կարելի մղում տալ այս գործին: Երեսուն հազարը պզտիկ թիւ մը չէ, ոչ ալ բուն թիւը: Դեռ անոր երկու անգամը կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ: Բայց ըսենք այն ինչ որ կըրնանք: Ահա կենդանի գործ մը Հայրենակցական Միութեանց համար: Առանց խանգարելու իրենց միւս ծրագիրները, եւ առանց խոշոր գումարներ ծախսելու, անոնք պիտի կրնային աջակցիլ կորուսեալներու փրկութեան գործին, բարոյական քաջալերութեան հետ, նիւթական նպաստ մըն ալ կապելով Հալէպի հաստատութեան: Ցաճախ կարեւոր գումարներ կը մըսխուին անպէտ գործերու համար, կամ իբրեւ պարզ ողորմութիւն:

Միւս կողմէ, արտասահմանի մէջ կան հաստատութիւններ որոնց համար երբեք դժուար չէ իրենց եկամուտներէն միանուագ բաժին մը տրամադրել այդ հաստատութեան: Ոըպէսզի չըսեն թէ շատ կը ծանրանանք Բարեգործականին վրայ, կըրնայինք թելադրել որ որբանոցի մը փակումէն կամ ուրիշ գլուխէ մը խնայած գումարէն նպաստ մը յատկացնէր այս խիկապէս մարդասիրական գործին: Կամ իր հիմնադիրներէն քանի մը հարիւր սդերլին ճարել յատկապէս այդ գործին համար: Դեռ կան կարմիր Խաչերը:

Կարողութենէ աւելի, կամքի խնդիր է այս: Եթէ մենք ալ Միս Քարէն Եէփփէի չափ հետաքրքրուինք, հրաշքներ կը գործուին: Մենք ամէն ատենէ աւելի պէտք ունինք համրանքի, որ ինքնին ուժ մըն է: Պիտի պահպանենք ու զօրացնենք ո՛չ միայն աչքի տակ եղածը, այլ եւ պիտի փնտռենք ինչ որ կը մնայ տակաւին հայաջինջ սարսափներու շրջանէն, անապատներու, լեռներու կամ «հարէմ»ներու մէջ:

Դժբախտաբար այս պարտականութիւնն ալ ձգեր ենք օտարներուն վրայ, ինչպէս անոնց բարեհաճութեան կապեր ենք որբերու վերջնական փրկութեան հոգը: Հանգուցեալ Հերեանէն յետոյ, Զաքմաքճեան մը կայ միայն որ կորսուածներ կը փնտռէ Պոլսոյ մէջ, իր անհատական միջոցներով:

Երեսուն հազարը՝ քաղաքի մը բնակչութիւնն է: Երեւանը անկէ աւելի ժողովուրդ չունէր պատերազմէն առաջ: Ի՞նչպէս կարելի է բախտին ձգել այդ բեկորներուն ճակատագիրը, երբ աշխատողներ և փրկութեան միջոցներ կան եւ միայն դրամն է որ կը ջլատէ տրամադրութիւնները:

Շ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐ

ՏԷՐՍԻՄԻ ՔԻՒՐՏԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն, 10 Սեպտ.)

Օգոստոսի սկիզբներէն քրտական շարժումներն ու կռիւները նորէն ուժեղ թափ ստացան, միշտ ի նպաստ Քիւրտերուն:

Տաճկահայաստանի մէջ — Կարին, Մուշ, Բաղէշ, Վան, Ալաշկերտ, Բայազիտ, Խնուս և այլուր — այժմ քրտական զօրաւոր յարձակումներ տեղի կ'ունենան տաճիկ զօրքին եւ ժողովուրդին վրայ:

Այս ընդհանուր շարժման միացան վերջերս Մասիսի լանջերու եւ ստորոտներու Քիւրտերը, որոնք յանկարծական յարձակումներ գործեցին Իգտիրի եւ Բայազիտի մէջ գտնուած տաճիկ զօրքին վրայ եւ ծանր հարուածներ հասցուցին:

Հաւաստի լուրերու համաձայն, Մասիսի ստորոտներու թուրք-քրտական ընդհարումներու ժամանակ, թուրքերը մօտ 500 անձի կորուստ ունեցած եւ նահանջած են: Կը պատմեն, որ Օգոստոսի սկիզբները քրտական ընդհանուր յարձակողական սկսեր է Վանի, Էրզրումի, Մուշի, Խնուսի եւ բոլոր քրտաբնակ վայրերու մէջ: Թուրքերը ամենուրեք դիմադրած են, բայց միշտ ալ ծանր կորուստներով նահանջած:

Քրտական կանոնաւոր եւ կազմակերպուած կռիւներ տեղի կ'ունենան այժմ Տէրսիմի մէջ: Այստեղ գտնուած բոլոր լեռնաբնակ եւ քաջ Քիւրտերը միացած են եւ ուժեղ յարձակումներ կը գործեն: Քիւրտերը կ'իջնեն դաշտը, կը կռուին թուրք զօրքին հետ, ապա դիմամբ կը նահանջեն դէպի լեռները, ուր կը բարձրանան նաեւ թուրք զօրքերը, որոնք յանկարծ կը պաշարուին քրտական խումբերով եւ կը կոտորուին: Այս ռազմական խաղերով Տէրսիմի Քիւրտերը յաջողած են միշտ ալ յաղթական ըլլալ եւ ամօթով ձգել տաճիկ զօրքն ու հրամանատարութիւնը: Ուրեմն Տէրսիմի Քիւրտերն ալ պարզած են ապստամբութեան դրօշը եւ հերոսական պայքար կը մղեն թուրքիոյ դէմ:

Աչնան Քիւրտերը պիտի բարձրանան անառիկ բարձունքները: Աւժմէն անոնք կ'ուզեն ապահովել իրենց քանի մը ամսուան տընտեսական վիճակը եւ կը ջանան լեռնանցքներու մէջ մաքրել իրենց բնակավայրերու մօտիկ թրքական գիւղերը եւ կամ զօրամասերը:

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը յաջողած է համայնավար գաղտնի կազմակերպութեան ցանցերը ամբողջապէս երեւան հանել:

Նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են Շումէնի, Ռուսճուքի, Փլէվէնի, Վրացայի, Կասրօվոյի, Քէօսթէնտիլի, Տուպնիցայի, Սլիվէնի, Եամպօլի, Ֆիլիպէի, Սթանիմաքայի և Էլհօվոյի մէջ:

Համայնավար կազմակերպութեան այս ցանցը տարածուած է Պուլկարիոյ բոլոր կարեւոր և նոյն իսկ երկրորդական կեդրոններուն մէջ:

Ամէնէն ուժեղ կազմակերպութիւնները գոյութիւն ունեցած են Շումէնի եւ Փլէվէնի մէջ: Այդ նահանգներուն գիւղերուն մէջ ալ արդէն սկսած են եղեր կազմակերպուիլ համայնավար «հնգեակներ»:

Շումէնի գաղտնի կոմիտէն յաջողած էր կազմել 18 հոգինոց ապստամբախումբ մը, որմէ վերջերս, ընդհարումի մը ատեն, սպաննուեցան 4 հոգի եւ ձերբակալուեցան 7: Մնացեալները յաջողեցան ապաստանիլ լեռնային շրջանները:

Սպաննուածներուն վրայէն գտնուած են արժէքաւոր փաստաթուղթեր, ինչպէս խումբին անդամներուն անունները եւ «Սեւ Ցանկ» մը հիւսիսային Պուլկարիոյ գլխաւոր քաղաքներու կառավարական մարդոց անուններէն կազմուած: Այդ ցանկին մէջ գտնուողները պիտի սպաննուէին «չէթայական» խումբին կողմէ:

Կը պարզուի որ համայնավար այս կազմակերպութիւնը սկսած է ոչ թէ Ֆիլիպէէն, այլ Սօֆիայէն: Կեդրոնական ղեկավար մարմինը նստած է Սօֆիա եւ ղեկավարած գաւառական կազմակերպութիւնները:

Վրացայի մէջ ձերբակալուած համայնավարներէն Պօրիս Փիրտօպքի անձնասպան եղած է, ինքզինքը կախելով բանտին մէջ:

*** Գաղտնի կազմակերպութեան ձերբակալուած անդամներէն երիտասարդ Քրում Տուտով, 26 տարեկան, իր պահակին հետ Ապահովութեան տեսչութիւնը առաջնորդուած ատեն, երրորդ յարկի սանդուխներուն գլուխը հասած էր, երբ մէկէն հրելով իր պահակը փորձեց ինքզինքը վար նետել սանդուխներէն: Պահակը յաջողեցաւ անոր հագուստէն բռնել, բայց Տուտով երրորդ յարկէն ինկաւ գետին, քարերուն վրայ:

Կալանաւորը խկոյն փոխադրուեցաւ հիւանդանոց. իր վիճակը շատ ծանր է:

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանի նոր ելմտացոյցը պատրաստուելով, տարեկան ծախքը գեղչուած է 18,000 ոսկիի: Տեղապահին թոշակ նշանակուած է 150 ոսկի, փոխանակ 200ի, իսկ պատրիարքական փոխանորդին 40՝ փոխանակ 80ի:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ քսանըհինգամեակին առթիւ, Ֆիլատէլֆիոյ մասնաճիւղը որոշած է 250.000 տոլար ծախքով քաղաք մը շինել Խ. Հայաստանի մէջ, Պօղոս Նուպարի անունով: Այս վերջինը յանձն կ'առնէ 100.000 տոլար աւելցնել այդ գումարին վրայ, պայմանաւ որ խոպան հողերը մշակուին եւ աւելի շատ ժողովուրդ տեղաւորուի:

ՀԱՑԻՆ քիլօն Սեպտ. 30էն սկսեալ 2 ֆր. 75ի պիտի բարձրանայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պաշարման վիճակ Պարսկաստանի մէջ

Թէհրանէն 24 Սեպտ. թիւով կը հեռագրեն թէ Շահ Րիզա խան Փէհլէվիի դէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով, բազմաթիւ զինուորականներ, ոստիկանական տեսուչներ եւ քաղաքացիներ ձերբակալուած են: Դարձեալ պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի:

Շահին ննջասենեակին մէջ գտնուած են սպառնական նամակներ, որոնք զինքը կ'ամբաստանեն թէ բռնակալի պէս կը կառավարէ երկիրը: Ձերբակալուողներէն շատեր այն անձերն են, որոնք Րիզա խանի գահ բարձրանալուն օժանդակած էին:

Ֆրանսգերման համաձայնութիւնը

Արտաքին նախարար Շթրէզէման գերման դահլիճին առջեւ պարզեց Պրիանի հետ Թուարիի մէջ կատարած տեսակցութեան մանրամասնութիւնները: Դահլիճը միաձայնութեամբ եւ առանց վերապահութեան հաստատեց Շթրէզէմանի բռնած դիրքը եւ որոշեց որ նոյն ուղղութեամբ շարունակուին բանակցութիւնները վերջնական համաձայնութիւն կնքելու համար: Նախարարներէ բաղկացած մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի ուսումնասիրէ բանակցութեանց առարկայ դառնալիք նիւթերը եւ տեղեկագիր պիտի բերէ Նախարարական Խորհուրդին: Վարչապետ Տոքթ. Մարքս կառավարութեան եւ ազգին երախտագիտութիւնը յայտնեց Շթրէզէմանի՝ Ժընեւի մէջ իր ձեռք բերած յաջողութեանց համար եւ յոյս յայտնեց որ ֆրանքեւգերման համաձայնութիւնը յաջողցնելով պիտի կրնայ շուտով եւ վերջնապէս ազատագրել գրաւուած հողերը:

Շթրէզէման յայտարարեց թէ սխալ է կարգ մը թերթերու տուած այն լուրը, որուն համաձայն Գերմանիա ութը միլիառ ոսկի մարք պիտի վճարէ Ֆրանսայի՝ Հռենոսեան գաւառները պարպելու փոխարէն եւ աւելցուց թէ դրամական հարցերը պիտի լուծուին փորձագէտներու կողմէ: Նոյնպէս հերքեց Ժընեւի գերման գաղութին առջեւ խօսած ճառը:

"ԼՕԹԻՒՍ,,Ի ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքիոյ դատական գործավար Էսատ պէյ Ժընեւ մեկնելէ առաջ հետեւեալը յայտարարած է թերթերուն.— Մեր դատը շատ իրաւացի է: Զայն պիտի կորսնցնենք այն ատեն միայն երբ երկրի վրայ թշնամութիւն կայ Իրաւունքին դէմ:

Ֆրանսական թերթերը կը ծաղրեն այս խօսքերը:

Քօնտիլիս կը քաշուի

Յունաստանի նոր դիկտատորը Զօր. Քօնտիլիս հելլէն ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ թէ վերջնապէս որոշած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէ եւ իր թեկնածութիւնը չդնել յառաջիկայ ընտրութեանց ատեն: Վարչապետը կը պարզէ թէ ըլլալով պետ ազգային-ռամկավար կուսակցութեան, որոշած է բոլորովին հեռու կենալ քաղաքականութենէ, աւելի դիւրացնելու համար երկրին վերադարձը դէպի բնականոն խորհրդարանային կեանք: Կը խնդրէ իր աշխատակիցներէն եւ բարեկամներէն մտնել միւս հանրապետական կուսակցութեանց մէջ եւ կամ մնալ չէզոք, միշտ հանրապետական զգացումներով: Ցետոյ խորհուրդ կուտայ ժողովուրդին, որ իր ընթացքով աջակցի քաղաքական կեանքի բարւոքման եւ ներքին կռիւներու դադարման: Կը հրաւիրէ բանակը, որ առաջիկային երբեք քաղաքականութեամբ չզբաղի եւ կը վերջացնէ ըսելով.

— Այն համոզումով թէ քաղաքականութենէ քաշուելով հայրենասիրական պարտականութիւն մը կը կատարենք, կը յայտարարենք թէ մեր կառավարութիւնը պիտի գործադրէ իր ծրագիրը: Ընտրութիւնները պիտի կատարուին որոշուած թուականին՝ համեմատական դրութեամբ:

Մամուլը, հանրային կարծիքը եւ բոլոր կուսակցութիւնները կը գնահատեն Քօնտիլիսի այս որոշումը:

Ռուսիոյ պոլշեւիկներուն համագումարը

Պատրաստութիւններ կը տեսնուին ռուս համայնավար կուսակցութեան համագումարին համար, որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հոկտ. 15ին Մոսկուայի մէջ: Քաղաքական Բիւրօն գործակալներ ղրկած է Ռուսիոյ բոլոր գաւառները՝ իրեն կուսակից պատգամաւորներու ընտրութիւնը յաջողցնելու համար: Միւս կողմէ, ընդդիմադիրները գաղտնի կոմիտէներ կազմած են, որոնք ընտրական բուռն պայքար պիտի մղեն, ինչպէս կը հաղորդէ Ռիկայէն առնուած հեռագիր մը:

Հոկտեմբերի համագումարը վճռական ճակատամարտ մը պիտի ըլլայ Զինովիեւի եւ Սթալինի միջեւ, որոնցմէ առաջինը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս խորագրով ուսումնասիրութիւն մը, անցեալ շաբթու «Դրօշակ»էն արտատպեր էինք հատուած մը։ Այսօր կուտանք նոյն գրութեան ուրիշ մէկ մասը, որ կը պարզէ հարցին տարբեր մէկ երեսը։

«Դրօշակ»ի զանազան թիւերուն մէջ մենք բացատրած ենք արդէն, թէ ո՛ր կէտերը պիտի կազմեն Հայաստանի հիւսիսային սահմանները։ Մենք գաւառ առ գաւառ պարզած ենք այն կենսական շահերը, որ կը պահանջեն Հայաստանի կապել Վրաստանի եւ Ադրբէյջանի բռնագրաւուած գաւառները։ Ցարդ եւ ոչ մէկու, նոյն իսկ բոլշեւիկներու կողմէ չհերքուեցաւ մեր տեսակէտներուն արդարութիւնը. մեր պահանջին եւ դժգոհութեանը կը պատասխանեն լռութեամբ։ Ժողովրդական ըմբոստութեանց Գանձակի, Ախալքալակի, Սիւնիքի մէջ կը պատասխանեն բանտարկութեամբ կամ Օրժօնօկիցէներու սոփեստական վերլուծութեամբ։ Ըստ էութեան ոչ մէկը պիտի կրնայ ապացուցանել թէ անհիմն են մեր իրաւունքները Վրաստանի եւ Ադրբէյջանի կողմէ թալանուած գաւառներու մասին, ուստի մենք անխախտ հակառակորդի դերին մէջ պիտի մնանք մինչեւ այն օրը, երբ ամէն ցեղի բոլշեւիկները լռութեան եւ սոփեստութեան փոխարէն, կը խոստովանին իրենց կատարած անարդարութիւնը եւ Հայաստանին կը վերադարձնեն վերոյիշեալ գաւառները։

Բայց մեր հակառակութիւնը ատով չի վերջանար. բացի Անդրկովկասեան Հայաստանի սահմաններու ճշտումէն, մենք բոլշեւիկներէն բաժնուած ենք երկրորդ եւ աւելի հիմնական խնդրի մը շուրջը։ Այդ՝ տաճկական Նահանգներու խնդիրն է։

Տաճկաստանի դաշնակից դարձած խորհրդային իշխանութիւնները Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա, հաշուի առնելով իրենց կարմիր աշխարհակալութիւնը, վերջնականապէս փակուած կը համարեն հայկական հարցը Թուրքիոյ մէջ։ Անոնք Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագրերով, Ախուրեանի եւ Արաքսի ափերով սահմանային շղթաներ քաշած են Հայաստանի մարմնին վրայ։ Խորհրդային իշխանութիւնը, մէջն ըլլալով եւ հայ բոլշեւիկները, առանց ամօթի կը յայտարարեն ի լուր աշխարհի, թէ Հայերը որ եւ է իրաւունք չունին հայկական Նահանգներու մասին, եւ թէ աշխարհակալութիւն ու կորստաբեր անմտութիւն է հայ ժողովրդի բաղձանքը՝ ազատագրուած տեսնել Տաճկահայկական Նահանգները քէմալական լուծէն եւ անոր միացուած՝ Արարատեան Նահանգը եւ Արցախը։

Իսկ հայ ժողովուրդը բնազդօրէն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գիտակցօրէն կ'ըմբոստանան այդ պայմանագրութեան եւ այդ տրամաբանութեանց դէմ։ Մենք վճռականօրէն կանգնած ենք այն տեսակէտին վրայ, թէ պէտք է փշրել Հայաստանի մարմնին վրայ քաշուած կարմիր բոլշեւիկեան եւ դեղին տաճկական շղթաները եւ ստեղծել Միացեալ Հայաստան։

Դաշնակցութիւնը, իբրեւ փորձառու եւ հին կուսակցութիւն, կը զգայ այս նշանաբանին պատասխանատուութիւնը եւ գիտէ որ անոր հետ կապուած են անասելի դժուարութիւններ, արիւն եւ նահատակութիւն։ Այդ նշանաբանը խօսք չէ միայն, այլ ասպարէզ խոր թշնամութեան իր եւ Հայաստանը բաժնողներու միջեւ, եւ բոլոր անոնց դէմ, որոնք թուրքօրէն կամ մեղկօրէն կը խրախուսեն եւ կը գովաբանեն Մայր Հայաստանի անդամահատումը։ Մենք ստիպուած ենք այդպիսիները ոխերիմ թշնամի ճանչնալ ոչ թէ մեզ, Դաշնակցականներուս, այլ Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի սերունդներուն։ Ինչո՞ւ այս գիտակցական թշնամութիւնը պիտի տիրէ մեր եւ մեզմէ ուժեղներու միջեւ։ Պէտք է ընդունիլ, որ թշնամութիւնը անմիտ եւ կորստաբեր է, երբ կը հիմնուի զգացումի եւ կիրքի վրայ։ Բայց ան սրբազան պարտականութիւն է, երբ կը ծնի արդար իրաւունքի գիտակցութենէն, եւ մանաւանդ սեփական երկրի եւ ժողովուրդի ներկայ եւ ապագայ շահերէն։

Միացեալ Հայաստանի ծրագիրը կը բղխի հետեւեալ հիմնական պատճառներէն.— 1. Մեր ժողովուրդի եւ Հայաստանի պատմութենէն. 2. Հայկական յեղափոխական շարժման հետեւողական ընթացքէն. 3. Հայ ժողովուրդի եւ սերունդներու անապաստան, հայրենազուրկ վիճակէն. 4. Ներկայ Հայաստանի ապահովութեան պահանջէն. 5. Հայաստանի աշխարհագրական եւ տնտեսական ամբողջութիւն կազմելու ձգտումէն։ 6. Առաջաւոր Ասիոյ մէջ խաղաղութիւնը վերջնականօրէն հաստատելու եւ ամէն գոյնի աշխարհակալութեանց եւ խաղերուն վերջ տալու պահանջներէն։

Տաճկահայ Նահանգները Հայաստանի էութիւնը կը կազմեն։ Հին-հին ժամանակներէն մինչեւ այսօր, ոչ միայն Հայերը, այլ եւ օտարները Տաւրոսեան լեռնաշղթան կ'անուանեն հայկական Տաւրոս, իսկ անկէ մինչեւ Փոքր Կովկաս երկարող երկիրը կը համարեն Հայաստան։ Այսպէս կ'աւանդեն թէ՛ գիտութիւնը եւ թէ աշխարհագրութիւնը։ Իրապէս ալ բոլորը կը խոստովանին, թէ այդ երկիրը Հայունն է եղած եւ պիտի ըլլայ հայրենիք դեռ եւս ապրող եւ իր իրաւունքները ճանչցող հայ ժողովուրդին համար։ Հեռուն չերթանք։ Դեռ երէկ, երբ Տաճկահայկական Նահանգները աւերակ եւ անմարդաբնակ էին դարձած, ոչ միայն դաշնակից պետութիւնները եւ արար աշխարհը կը խոստովանէին հայ ժողովուրդի պատմական իրաւունքները այդ Նահանգներու մասին, այլ նոյնիսկ Պոլսոյ Թուրք իշխանութիւնը, նոյնիսկ հանգուցեալ Ս. Շահումեանը եւ Լէնինը։ Վերջիններս 1917ին յատուկ դեկրետով Տաճկահայ վիլայէթները կը յայտարարեն անիրաւօրէն բռնագրաւուած աշխարհակալ Թուրքերու եւ Ռուսերու կողմէ եւ կը հռչակեն Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը։ Զգիտեմ, եթէ ողջ մնար Ս. Շահումեանը եւ բռնէր Չիչերինի կամ Սթալինի տեղը, արդեօք իր տեսակէտին համաձայն պիտի վարուէ՞ր հայկական Նահանգներու մասին։ Արդեօք ա՞ն ալ պէտք է իջնէր այն մակարդակին, ուր կանգնած են այսօր իրեն հասակակից եւ ազգակից մարդիկ, ինչպէս Մռաւեանները ու Աշոտ Յովհաննիսեանները— մարդիկ, որոնք հայ ժողովուրդի եւ Դաշնակցութեան տենչերը՝ տեսնել Տաճկահայաստանը ազատագրուած, կ'որակեն «աւանտիւրա» կամ «հայկական իմպերիալիզմ» եւ «շովինիզմ»։

Մեզ կը թուի թէ Շահումեանները չեն խարդախ իրենց յայտարարութեանց մէջ, այլ իր ընկերակիցներն են դարձած անմիտ, կամ գործիք ռուս աշխարհակալութեան, որուն համար անոնք չեն քաշուիր Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը զոհել։ Այդ ընթացքը պիտի որակել առնուազն դաւաճանութիւն տաճկահայ դատին դէմ։ Ժողովուրդի մը պատմութիւնը մնացածին հեքեաթ չէ, այլ կենդանի կապը իր հայրենիքի քարին եւ հողին, ջուրին եւ ծովին։ Երկրի մը պատմութիւնը կը նոյնանայ ժողովուրդի ներկայ եւ ապագայ կեանքին հետ։ Այդ կարեւոր հանգամանքն անտես չառներ Դաշնակցութիւնը, Միացեալ Հայաստանի դատը հետապնդած ատեն։ Նշանակէտ բռնելով Վասպուրական մը, Տարօն մը՝ ան գիտէ, որ ատով ոչ թէ անշունչ քարերուն կը ձգտի, այլ եւ շնչաւոր հայ ժողովուրդին ամբողջութեանը, որ անտեսանելի թելերով կապուած է այդ լեռներուն ու դաշտերուն հետ։

Հայաստանի պատմութեան հետեւողական շարունակութիւնը պէտք է համարել հայ ազատագրական շարժումները։ Հայ յեղափոխութեան մտքի եւ գործի առանցքն են եղած Վասպուրականը, Տարօնը, Բարձր Հայքն ու Կարսը։ Սա պատահականութիւն չէ եւ ոչ ալ հետեւանք ցնորքի, այլ բնական ձգտումը հայ ժողովուրդին, որովհետեւ սկիզբէն ի վեր այդ երկիրներն են եղած, Արարատեան եւ Սիւնեաց աշխարհներու հետ միասին, հայ ժողովուրդի օրրանը եւ անոր անցեալին ու ապագային յենարանը։ Հայ ժողովուրդը պայքարած է յանուն այդ երկիրներու ազատագրման եւ իբրեւ հիմնադրամ ողջակիզած է մէկ միլիոն մարդ։ Այս բոլորը համարել պատահականութիւն, արկածախնդրութիւն, կամ անմտութիւն,— կը նշանակէ բոլորովին անտեղեակ ըլլալ հայ ժողովուրդի տրամադրութիւններուն։ Հայ ժողովրդական զանգուածը եւ անոր առաջնորդներէն Դաշնակցութիւնը ապագայ հայ սերունդներու գոյութեան եւ ապահովութեան երկաթեայ օրէնքներու վճռին տակ է, որ կը հետապնդեն Տաճկահայաստանի ազատագրումը։ Եւ եթէ անոնք օր մը ձեռք քաշեն այդ նպատակէն, ոչ միայն դաւաճանած կ'ըլլան իրենց անհամար զոհերուն, այլ եւ վերջ տուած կ'ըլլան հայ ժողովուրդի ապագայ գոյութեանը։

ՌՈՒԲԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔԸ»

L'enfantement de la paix

H. POULAILLE (Ed. Grasset)

Շատեր երգեցին ու պատմեցին աշխարհ կռիւին սարսափը, աւելի անաթէմայով քան ծափ ու ծնծղայով, որովհետեւ անոնցմէ ո՛չ մէկը կրցաւ չափել անոր իմաստը։

Մինչեւ հիմա, վայրահակ ու խոնարհ ընթերցողին ներկայացուցին «ճակատի պատկերներ», որոնց կուրօրէն ստիպուեցաւ հաւատք ընծայել ան, պարզապէս անոր համար որ «հեղինակը ճակատէն կը դառնար, ու ճակատին կեանքն էր որ կը պատկերացնէր» իր գրքին մէջ։ Հետեւաբար՝ հարկ էր որ այդ կեանքը ճշմարիտ եղած ըլլար սկիզբէն մինչեւ վերջ, հոգ չէ թէ «ինչո՞ւ»ն բացատրող մը չըլլար, եւ կամ իրար ջրող վարկածներով, մարգարէ-հեղինակներ, այդ «ինչո՞ւ»ն մեկնաբանել յաւակնէին։ Արդարութեան համար, կ'ըսէր մէկը։ Աշխարհի ամբողջական խաղաղութեան համար, կ'ըսէր միւսը։ Իսկ ուրիշ մը, այնքան անճարակ եւ նոյնքան մեծխօսիկութեամբ.

— Մարդկային իրաւունքին համար, կը գոչէր։ Բայց քանի վախճանն անպտուղ մնացած էր, ընթերցողը, որ ժողովուրդն է իսկապէս, իրաւունք կ'ունենար այլեւս ականջ չկախելու բոլոր ճառերուն, իբրեւ մտացածին խօսքեր կամ պատկերներ։

Բայց անոնցմէ զատ, կը մնար «Վերադարձը» պատմել, վերադարձը՝ անոնց որ բախտին ընտրելագոյնները եղան, վերադարձը անոնց որ «ամբողջ» գացին ու «պակասաւոր» դարձան։

Ո՛չ ոք յանդգնեցաւ այդ ահաւոր ու ծաւալուն նիւթին մօտենալ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ հո՛ն էր որ ճշմարիտ վերլուծողը, չըսելու համար մարգարէական կարողութիւններով օժտուած մարդը, երեւան պիտի գար։ Հոն էր որ, այդ մարդը, փնտռուած իմաստը ստիպուած պիտի ըլլար մերկացնել, ամենաբրտօրէն, ու զայն մերկացնելէ վերջ, հանրութեան դատաստանին յանձնել։

Եւ առաջին յաջողագոյն համարձակողը եղաւ Հանրի Փուլայլ իր «Խաղաղութեան երկունք»ով։

Երիտասարդ է ան եւ մէկը անոնցմէ, որոնք «վերադարձ» ճանչցան։ Անոր գրական գործունէութիւնը ընդարձակ չէ։ Հազիւ թէ հրատարակած է երեք գրքեր, որոնց մէկը ուսումնասիրութիւն եւ երկուքը՝ վէպ։

«Խաղաղութեան երկունք»ով, ան կը ջանայ տալ ընթերցողին պահանջուած իմաստը։ Որքան անգիտակից եղած էր «մեկնումը», այնքան անգիտակցօրէն անցած էր «վերադարձը» եւ կեանքը վերսկսած, անգիտակցօրէն։ Շրջանը, որուն ծնունդը աւետած է «զինադուլ»ին կոչնակը, կայ է, եթէ կարելի է այսպէս արտայայտուիլ, անիմաստ, անորոշ հըմայքով մը լեցուն զոր ո՛չ ոք պիտի կարենար վերլուծել։ Անգիտակցութեան շրջանն է ուրեմն որ սկսած է, որուն բնական հետեւանքը պիտի ըլլայ կատարեալ մոռացումը, (այդ ամէն բան քօղարկող մութը) արդէն իսկ ծայր տուած։

«Վերադարձը» հեղինակին համար, եղած է դաժան, ի տես այն ընկերային, բարոյական եւ նիւթական քայքայումին, որուն առջեւ գտան իրենք զիրենք վերադարձողները։ Գրքին ամբողջութիւնը՝ վէպն է մէկ-երկու տիպարներու որոնք, խրամներու մէջ յաղթանակի անթիւ յիշատակներ թաղած, — եւ ի՛նչ յաղթանակ — երգը իրենց շրթունքին, անսահման հրճուանքով մը օճախ կը վերադառնան։ Առաջինը՝ Պիւթօն, հարուստ ագարակատէր, որ իր հողերէն զատ ուրիշ դաստիարակ չէ ունեցած, որ կատարեալ տգիտութեան մը մէջ անցուցած է իր օրերը, տուն վերադարձին, աւերակ դարձած կը գտնէ ամէն բան, եւ պատիւը... փլատակներու տակ, քանի որ, հակառակ իր չորս տարուան բացակայութեան, գիւղին մսավաճառէն... յղի մնացած է կինը։ Զայրոյթէն ու ամօթէն շան մը պէս կատղած, տուն, ագարակ, ինչ. դրամի վերածած, շունչը կ'առնէ Փարիզ, — քաղա՛ք —, ուր, թէեւ չի յանձնուիր հրապուրանքներու, բայց եւ այնպէս կը պոռէ... ինքնաշարժի մը տակ։ Ահա՛ մէկը՝ անգիտակցութեան զոհերէն։ Երկրորդ տիպարը՝ Մանիէօ, բանւորին զարգացած երիտասարդ մըն է որ առնէն զբաղած է նաեւ ընկերային հարցերով։ Դեղագործ է եւ ամուսնացած։ Իր ընկերական գաղափարներուն ամբողջական իրագործումը տեսած էր պատերազմին մէջ, եւ կը կարծէր որ կեանքը անով մի՛այն կարելի էր փոխել։ Վերադարձին, կեանքը աւելի վատ գտաւ, եւ, իր ամուսնութենէն առաջ, սիրաբանած մէկ աղջիկը... կապելայի մը մէջ պարուհի, հետեւաբար եւ ենթակայ տոփիկիտ ակնարկներու հպատակ։ Այդ պարկե՛շտ աղջիկը։ Ո՛վ փոխեց։ «Ասո՞ր համար կռուեցանք»։ Նախկին բաժրօնը կը մերժէ իր քովը առնել զինքը կրկին։ Չէ՞ որ, մեկնելէն առաջ, խոստացած էր այդ բանը։ Ո՞ւր մնաց ուրեմն կռուողին իրաւունքը։ Անօթի, սեւ օրեր, եւ ատոնցմէ վերջ, ժպիտը բախտին։ Գործարանի մը մէջ մընայուն պաշտօն մը եւ ահա, կամաց կամաց, առաջացում։ Կարելի՞ է «գաղափար»ներով ապրուիլ։ Եւ յետոյ, ի՞նչ փոյթ, ընկերական վճիտ սկզբունքները։ Եսասէր ես, կեանքը հեշտին է, եթէ ո՛չ անօթի կը մնաս։ Եւ անգիտակցաբար, զոհ մըն ալ կ'աւելնայ զոհակոյտին վրայ։ Ու կը յանձնուի կեանքին։ Երրորդը՝ եւ մէջ բերուած կարգ մը անկայուն տիպարներ, գեղեցիկ զարդեր կը կազմեն ընդհանուր նիւթին շուրջ։

Խաղաղութիւնը եկած եւ կռուին արհաւիրքը թաղած է։ Բայց ի՞նչ բերած է։ Եղա՞ծ է բարեբաստիկ։ Կարելի չէ ամբողջովին հակառակը ըսել։ Սա ճշմարիտ է որ ան մոռցուցած է ամէն բան, իրեն ընկերակցող եւ այդ առիթով իրեն ծնունդ տուող էակները յանձնելով կեանքի անագորոյն անիւին։

Կոշտ է նկարագրութիւնը, կոպիտ՝ լեզուն եւ ոճը՝ անաշխատ։ Այս բոլորին համար մանաւանդ գրաւիչ է գործը։ Գետինը՝ ինքնին, խոպան է, եւ զայն գեղեցկացնել, պիտի նշանակէր նիւթը սպաննել։

Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

ՓԱ՛ՌՔ ՁԵԶԻ...

Ես, Նորէն, հեթանո՛ս եմ այսօր։

Եկած եմ տեսնելու հայկական Ողիմպիական խաղերը, մարդկային մարմնին վայելչութիւնը, ամենագեղեցիկ շարժումներու զարգացումը։

Հայաստանեայց Տօ՜նն է. բնութեան հանդէսներէն յետոյ. ցանքին ու հունձքին օրհնութենէն յետոյ, երբ գեղեցիկ երկիրը տղաձգան կնկան մը պէս իր ընդերքը պարպած ու երախայրիքը տուած է մարդուն, ապրող էակը, մարդ ու կենդանի, տարեկան տօն կը սարքէր Նաւասարդի գեղեցկառաւօտներուն մէջ։ Ու փողերով, ու փանդիռով պարիսպներէն դուրս վազող ժողովուրդին ոտքերուն շարան շարան որոտուն կառքերու անիւին տակ, որսորդներու եւ շուներու առջեւէն ասպուածատուր հողը կը պոռար եւ անտառները դիւային արձագանգներ տալով իրենց մէջքին վրայ կը դառնային։

Օրհնեա՛լ է Մերկութիւնը։

Ահա Վանատուրի նուիրուած աղջիկները։ Անոնց ստինքները կը նմանին Հայոց արքային պատմուճանին կուրծքի կորնթարդ մեծ կոճակին ոսկեզօծի, եւ կարմիր մուճակներու մէջ անոնց մերկ ոտքերուն զարշապարը ողկոյզի մը կորութիւնը ունի։

Ահա հերատուկները. անոնց աչքերը կ'այրին առանց ծուխի, իսկ ցաւը, սիրտի մէջ, զուն միայն կը զգայ։ Անոնց երկար մազերը թրջուած են թանկագին քարերու արցունքներով։

Ահա Հայոց իշխանուհին
ժպտուն՝ ինչպէս ոսկին, թա
մազերը, ինչպէս է գարուն
տաքը, պտուղի պէս կլոր
ծոցը։

Հայոց արքան կը խօսի,
ժապետը կ'աղօթէ, եւ հերա
ները սպիտակ աղաւնիներ
թռցնեն։

Երկինք կը ծփա՛յ աղաւ
րու հովանոցով մը. եւ, հե
մերկ մարմիններով շինուած
մարմնային անշարժ պատ մը,
կարծ, փողերու ձայնէն կը փ
շինուի, կը ծփայ, կը քալէ...

Արիարանց Հայե՛րն են,
սկսած է։

* * *

Ո՛վ մեծ Հայեր, դուք
ռա՛ք, ըսէ՛ք, ի՞նչպէս, ինչպէ
նենք ձեր տօնը աւերակն
մէջ։

* * *

Խաղաղաշտ մնայ, հայ
լով Խորայելակլիներու Ա
ծին դէմ։

Ես հեթանոս եմ։

Խաղաղաշտ մնած էնաեւ
կառելի բազմութիւն մը,
կայն, ափսո՜ս, մեր մարդիկ
թիւը քիչ է։ Ինչպէ՞ս չկա
չյարձակիլ, երբ գիտեմ թէ
մեր գաղութը առաւելապէս
բաղկանայ երիտասարդներէ
պէ՞ս բարկաճայթ չպոռալ
գիտեմ թէ անոնցմէ շատերը
նե՞ր, աղջիկ մը գրկած ըլ
համար պարասրահներու
խորդ են արձանագրուած,
յաւակնին մեկի սորվեցնել
եւրոպական պարը, խանութ
րանք, աւելի արժէք ունի
այն որ հինէն կուգայ։ Ինչ
չարձանագրեմ գանգատ մ՛
հայ նուագախումբը չէ կրցա
այսօր, այս մեծ տօնին խա
առաջնորդել, ինչպէս աւանդ
է։ Ինչպէ՞ս չյիշել թէ այս
գական մեծ շարժման հետեւ
ներուն մէջ պառակտումներ
քի՞չ է թիւը մարդիկներուն։

Փոյթ չէ՛. դուք որ,
համաձայն մեր պատմութ
մէկ աւանդական տօնին, դա
կաք, ո՛վ մարդիկներ, ընդու
մեր ողջոյնը, եւ այս մեծ
մութեան ծափը, որ դրօշակ
կը ծփայ ու կը շաչէ։

Քալեցէ՛ք մեր ծափերու
ջէն։ Երբ ձեզ կը տեսնեմ, ա
գեղեցիկ, այսպէս արի, կը
նամ թէ հողը որունն է։ Ձ
դուք էք այս հողին վրա
սուրաք փոշիին մէջէն, կը
կէք օդն ի վեր։ Հայոց մէ
գաւօրն ալ, Պարսից երկրի
տեսնելով իր հողը, թողլ
ժայթքէ իր արիւնը եւ
շահներու դէմը կենայ
վայել է։ Ես ալ, ո՛վ մարդ
այլեւս մոռցե՛ր եմ թէ
հողը, եւ ենկարականացած
գլուխէս ելած, աչքերս պղ
փողերը՝ ականջիս, ցող մը
րուս մէջ, մահուամբ զօրացա
պէս մարտիրոս մը, ոտքի՛
ցեր ծափ զարնելու համար
երբ հին երգ մը նիւսս կը
դայ։

Ցոլան ցայտեն փառքն
հայկ
Ցանն Սասանեանց հասու
Ցաբեւմտից տիրէ պապ
Լծեալ եւլեն զօրս առ
Ի ծերմակ ծարկուց
արծաւ
Դիմէ հսկայաքայլ դիմօք
Քաջակորովն Մուշեղ
Ցաւեալ պարսն ի շեղ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

84.— ՌՕՄԱՆ (ՏՐՕՄ)

Ռօմա՛ն գիւղաքաղաք մըն է Վալանսէն կէս ժամ հեռու. Վալանսի եւ Կրընօպլի գծին վրայ։

Մեր հայրենակիցներուն թիւը 35ը կ'անցնի։ Մեծ մասով կ'աշխատին կօշիկի եւ կաշիի գործարաններըը, ու կը ստանան ութը ժամուայ փոխարէն 25-30 Փր.։ Կիներն ալ կրնան գործ գտնել կօշիկի, գլխարկի, մետաքսի գործարաններու մէջ։ Երկու հայ կիներ կ'աշխատին եւ կը ստանան 17-18 փրանք։ Գործարանատէրերը շատ գոհ են Հայերէն։ Տուներու վարձքն ալ աժան է, բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ։

Մեր հայրենակիցներու մեծ մասը ամուրի երիտասարդներ են, որոնք իրենք կ'եփեն կ'ուտեն։ Ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չկայ։ Քանի մը ամիս առաջ կազմուեցաւ Ազգային Միութիւն մը, բայց լուծուեցաւ։

Վերջերս երկու երիտասարդներ կռուեցան կաշիի գործարանին մէջ։ Երկուքն ալ ամուսնացած են, մէկը Ագշէհիրցի, միւսը Խարբերդցի։ Առաջինին գլուխը պատռեցաւ, եւ ոստիկանութիւնը միջամտեց։ Առաջին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 3ին։

Մ. Թ.

85.— ՇԱՍ

Շաս կը գտնուի Լիոնէն 23 քիլոմեդր հեռու։ Պզտիկ գիւղ մըն է։ Ունի բաւական մեծ երկաթի գործարան մը ուր կ'աշխատին 30-40 հայ երիտասարդներ։ Միջին հաշուով օրական կը ստանան 20-25 փրանք։ Գործատէրը յատկացուցած տուներ տրամադրած բանուորներուն համար։ Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը Հաճընցիներ են որ ունին եօթը ընտանիք։ Կան նաեւ մէկ Մալաթիացի, մէկ Պարտիզակցի, մէկ Խարբերդցի. իսկ մնացածները ամուրի երիտասարդներ են եւ մեծ մասով Խարբերդցիներ։ Հայերու ընդհանուր թիւն է 63 մեծ ու փոքր։

Չունինք որ եւ է կազմակերպութիւն, բայց պիտի փորձենք։ Քանի մը օր առաջ ունեցանք մէկ հարսանիք։

Գ. Օ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 24 Սեպտ.— Նիսի Հայերուն մէկ մասը քաղաքին մէջ ցրուած է, իսկ մեծագոյն մասը Մատլէնի հայ գիւղը կը բնակի։

Հայկական գիւղ...։ Բայց, տուն ունինք հող չունինք։

1924ին քանի մը հայրենակիցներ, առաջնորդութեամբ Պ. Յ. Պալեանի Մատլէնի մէջ հողատէր Ռուսէ մը հող գնելով, հայկական գիւղին հիմը կը դնեն։ Հետզհետէ նորեկներով կ'ընդարձակուի գիւղը եւ 36ի չափ մեծ ու փոքր տուներ կը շինուին, յաճախ կիրակիները եւ գիշերները աշխատելով։ Երբեմն ալ ֆրանսական ու հայկական եռագոյնները կը ծածանին նորաշէն տուներուն վրայ։

Մինչեւ այսօր ոչ մէկս գիտէինք տեղական օրէնքները, որ մէկ օրէն միւսը կը փոխուէին։ Ուզեցինք ունենալ մեր պաշտօնական թուղթերը, բայց երբ կը դիմենք կառավարութեան, մեզի կը ցուցնէին 1924ին Յուլիս 14ի օրէնքը որուն համաձայն չէ շարժած հողատէրը։ Մարդը ի վերջոյ կ'ուզէ մեր ուսերուն վրայ բեռցնել այդ օրէնքին բոլոր տրամադրութիւնները։ Հասկնալով իր չար դիտաւորութիւնները, Քաղաքապետարանի մերձնաւորներէն Պ. Հ. Ապաճեանի նախաձեռնութեամբ կազմեցինք «Մատլէնի Հայոց Խրատու Պաշտպան Միութիւն»ը, որ կառավարութենէն պաշտօնապէս վաւերացուելէ վերջ, խնդրագրով ներկայացաւ քաղաքապետութեան։ Ըստ գ. հ. քարտուղար Պ. Ժ. Ֆրանսուա խոստացաւ ի գործ դնել բոլոր միջոցները, հողատէրին յարգել տալու համար օրէնքի տրամադրութիւնները։ Մօտերս տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը եւ յոյս ունինք որ Միութեան պաշտպան փաստաբան Պ. Ֆապեանի եւ Թարգման Պ. Մ. Փափազեանի եւ Ճարտարապետ Պ. Հ. Աստուրեանի ջանքերուն շնորհիւ, մեր իրաւունքներուն տէր պիտի ըլլանք։ Այս հողը երկու տարի է կը զբաղեցնէ մեզ, առանց միջոց տալու որ կարենանք խորհիլ ազգային խնդիրներու վրայ։ Բայց այս տարի որոշած ենք բանալ մանկապարտէզ մը։ Արդէն կազմուած է Հոգաբարձութիւն՝ անդամակցութեամբ Պ.Պ. Յ. Պալեանի, Գ. Չիլինկիրեանի, Հ. Պաղտասարեանի եւ Կ. Փափազեանի, իսկ մէկն ալ հրաժարած ըլլալով, անպաշտօն կերպով կը մասնակցի հայրենակից մը, մինչեւ նոր ընտրութիւն։

Հոգաբարձութիւնը ամէն ջանք կը թափէ օր առաջ մանկապարտէզը բանալու համար։ Նոր հանգանակութենէ մը մօտաւորապէս 1200 փրանք գոյացաւ։ Իսկ քանի մը հայրենակիցներ խոստացած են նոյն իսկ փոխ դրամ տալ։ Պ. Յակոբ Սէֆէրեան ձրիաբար տրամադրած է հող մը երեք տարուան համար։ Երեսունի չափ երիտասարդներ պատրաստակամութիւն յայտնած են ձրիաբար կատարելու շինութիւնը։ Մանկապարտէզին մէջ պիտի ուսանին 30-35 երկսեռ փոքրիկներ։

Սեպուհ

ՋՐԿՈՒՍԸ ԿԸ ՋՐԿԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի բաւական լաւ անցան մեր դպրոցի վճարումները, բայց վերջաւորութիւնը ամէն ինչ փճացուց։ Հետեւելով հին սովորութեան մը, չեն ուզեր վճարել ուսուցիչներու Սեպտեմբերի թոշակը։

Չէ՞ որ արդէն զրկուածներ են անոնք, եւ ֆիզիքապէս տկար ըլլալով, ուժ չունին բանուոր դառնալու. թող համակերպին...։

Ինչո՞ւ այս անիրաւութիւնը։ Դրա՞մ չկայ։ Միայն Օգոստոս ամսուան ընթացքին 4500 Փր. հասոյթ ունեցած է եկեղեցին։

Ե՞րբ պիտի վերնան այս ամիրայական բարքերը։ Ս. Մ.

ՃԷՔ ՏԷՄՍԻ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Վերջապէս Ճէք Տէմսի աշխարհի բոլոր ծանրութեանց ախոյեանը կատարեց տարիներով յետաձգած եւ այդքան սպասուած մրցումը աշխարհի ախոյեանութեան տիտղոսին համար։

Երկու լուրջ հակառակորդներ կը ներկայանային նոյն գծին վրայ։ Խափշիկ Հարրի Ուիլս եւ ամերիկացի Ճէն Թիւնի։ Տէմսի վախնալով խափշիկէն ընդունեց մրցիլ ամերիկացիին հետ, բայց Նիւ Եօրքի կուփամարտի յանձնախումբը մերժեց՝ առարկելով թէ Հարրի Ուիլս աւելի յարմար է այդ մրցման քան Թիւնին։ Տեղի տալով զանազան կողմ եղած ստիպումներուն եւ կարճ կապելու համար երեք տարուան քաշքշուքները, Ճէք Տէմսի ընդունեց վերջնականապէս մրցումը Թիւնիի հետ։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի գիշեր Ֆիլատէլֆիոյ մէջ։ Մասնաւորապէս կառուցուած մարզարանը ժամը երեքէն ի վեր պաշարուած եւ արդէն ժամը հինգին հարիւր հազար հոգի գրաւած են իրենց տեղերը եւ մինչեւ ժամը տասը հարիւր երեսունը հինգ հազար տեղէն ոչ մէկը բաց մնացած է։

Մրցումը չսկսած, ժողովուրդին մեծ մասը կողմնակից է Տէմսիի յաղթանակին։ Մեծ Ճէքը երեք տարիէ ի վեր կանոնաւոր մրցում չէ կատարած, բայց լաւ վիճակի մէջ էր կատարելով առօրեայ փորձեր։ Թիւնի ալ լաւ պատրաստուած կը գար։

Ժամը 9ուկէսին նախ Թիւնի եւ յետոյ Տէմսի ասպարէզ ելան խլելով բուռն ծափեր։ Մրցումը սկսաւ մեռելային լռութեան մը մէջ։ Անմիջապէս Թիւնի կը յարձակի եւ Տէմսի կը ստիպուի հըրմշտկել։ Երկրորդ շրջանին Թիւնիի առաւելութիւնը յայտնի է եւ նախկին ախոյեանը մեծ դժուարութեամբ կը կառչի Թիւնիի։

Երրորդ եւ չորրորդ շրջաններուն Տէմսի հակայարձակումի կը սկսի եւ շարք մը «ըփըրքըթ»ներ կը տեղացնէ, որոնց կը պատասխանէ Թիւնի գլխուն հարուածելով։ Շատ դժուարին եւ խիստ է խաղը։ Երկու հակառակորդներն ալ յաղթել կ'ուզեն ամէն գնով։

Հինգերորդին եւ վեցերորդին խաղը Թիւնիին ի նպաստ էր։

Եօթներորդ եւ ութերորդին խաղը հաւասար է, իններորդին Թիւնի արդէն քանի մը կէտ առաւելութիւն ունի։

Տասներորդ — վերջին — շրջանին Թիւնին խաղը վերջնականապէս շահած էր։ Նախկին ախոյեանին աչքը փակուած է եւ երբ վերջին «թայմ»ին զանգակը զարկաւ, հազիւ ոտքի կենալու ուժ ունէր։

Մրցումէն անմիջապէս վերջ Ճէն Թիւնի աշխարհի ախոյեան հռչակուեցաւ բոլոր ծանրութեանց համար։

Այսպէս եօթը տարի ախոյեան մնալէ վերջ, Տէմսին կը քաշուի կուփամարտիկի կեանքէն՝ նուիրուելու այդ միջոցաւ շինած խոշոր հարստութեան եւ այս մրցումէն ստացած մէկ միլիոն տոլարին օգտագործման։

Հ. Թ.

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԻ ԵՐԹԱՔ

Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդարանէն կը ճաղորդեն մեզի.—

Հարաւային Ամերիկայէն եւ մասնաւորապէս Պուէնոս-Այրէսէն, Պրազիլիայէն եւ Մեքսիկայէն գրուած պաշտօնական եւ անպաշտօն նամակներու եւ փարիզ հասած արժանահաւատ ուղեւորներու տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կը հաղորդուի իրենց բնակավայրերէն գաղթել ուզող հայրենակիցներուն, որպէսզի չըփորձեն բախտ փնտռել մինչեւ Հարաւային Ամերիկա. որովհետեւ,

Ա.— Անհնար է Հարաւային Ամերիկայէն անցնիլ Միացեալ Նահանգները. եւ առ այս ամէն փորձ ձախողութեան եւ ծանր պատժի ենթակայ է։

Բ.— Այն երկիրներուն մէջ գործ ճարել գրեթէ անհնար է ճարտարարուեստին սաղմնային վիճակի մէջ գտնուելուն պատճառով, հազիւ քանի մը գործարաններ միայն գոյութիւն ունին, իսկ առօրեայ բազմահազար դիմումներ անպատասխանի մնալու դատապարտուած են։

Գ.— Ապրուստը չափազանց սուղ է, կրկնապատիկն եւ աւելի ֆրանսայէն։

Դ.— Օժանդակ որոշ կազմակերպութեանց չգոյութեան պատճառով թշուառութեան դատապարտուողներն իրենց ճակատագրին մնալով փրկութեան ճամբայ չունին։

Ե.— Երթուդարձի ծախքն արժելով երրորդ կարգ 46 անգլ. ոսկի, զուր է այս միսումը, երբ սոյն գումարն կարելի է իբր դրամագլուխ գործածել իրենց գտնուած վայրերու մէջ օրապահիկ ճարելու որեւէ գործով։

*** Կարգ մը անյարմարութեանց պատճառով Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդարանն Եկեղեցւոյ շրջափակէն արդէն փոխադրուած է Gare St. Lazareէն երկաթուղիով 10 րոպէ հեռու Bois-Colombes ի երկաթուղիի կայարանին մօտը, 80 Avenue Péreire որ սակայն Asnières (Seine) քաղաքամասին կը պատկանի։ Հասցէն է 80 Ave, Péreire, Asnières (Scine). իսկ արտասահմանեան նամակագիրները պէտք է աւելցնեն նաեւ France չմոռնալու թեանց տեղի չտալու համար։ Gare St. Lazareէն օրական 180 շոգեշարժ եւ ելեկտրական գնացք կայ երթեւեկի համար։

Առաջնորդարան բաց է՝ բացի շաբաթէ եւ կիրակիէ՝ ամէն օր կէսօրէն վերջ ժամը 2ուկէսէն 6 ուկէս։

*** Թեմական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ 5000 Փրք. ի վարկ մը յատկացուց Անիէրի Առաջնորդարանին կահաւորման համար։

*** Կրթական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ ուսուցչուհիներ նշանակեց Տէսինի եւ Սէնթ-Էթիէնի ազգ. մանկապարտէզ-նախակրթարաններուն համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր կիրակի Porte Brancionի մարզարանին մէջ Արմէնիա Ֆ. Գ. (Հ. Մ. Ը. Մ. Գօլոմպ-Արժանթէօյլ) հրաւիրուած է մրցելու Ֆրանսայի Գօբբօրաթիֆ ախոյեանութեան խաղին Իւ. Ս. Պօն Մարշէի հետ։

«Արմէնիա» իր արժէքը ի յայտ բերաւ վերջին հինգ մըրցումներով որոնցմէ չորսէն յաղթական ելաւ (չորսն ալ առաջին դասակարգի խումբեր) եւ միայն մէկ անգամ պարտուեցաւ պատուոյ դասակարգէն խումբէ մը։

Հաւաքավայրն է Նօր-Սիւտ փօրթ տը Վէրսայլ ժամը 1.45էն 2։

*** «Արմէնիա»ի պահեստին պիտի մրցի C. S. Thiaisի առաջինին դէմ։ Պահեստիին հաւաքավայրն է է Սէն Միշէլի կայարանը ժամը 12ուկէսին։ Հ. Թ.

*** Այսօր կիրակի (26 Սեպ.) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպօլի խումբը պիտի մրցի C. S. Clodoի Ա. խումբին դէմ։

Մօնմօռանսիի յաղթանակէն վերջ՝ կը յուսանք թէ, Պէլվիլի խումբը իր լաւ կազմը գտած է։

Ժամադրավայր Porte Saint-Cloud ժամը ճիշդ 2ին։

***

ՎԻԷՆ.— Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ, հարսնիքի մը առթիւ աճուրդ մը տեղի ունենալով գոյացաւ մօտ 140 Փրանք, հայ արհեստներու կազմակերպութեան համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (9)

ԱՄԱՐԱՆՈՑ "ԱՅՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է,,

(ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

Երբ լռեց, տեսայ որ իր չար խոշոր աչքերը ողողուած էին արտասուքով։ Կը նայէր ինծի արցունքներուն մէջէն ու ձեռքը կը դողդողէր ձեռքիս մէջ։

Այն գիշեր, տուն վերադարձիս, ամբողջ ճամբու երկայնքին բարձր ձայնով երգեցի սիրոյ երգեր ու այնպէս գինով էի երջանկութեամբ որ կը թուէր թէ կըրնամ գլուխս պատերուն վրայ ջախջախել կամ իյնալ ձիւնին մէջ ու հեզօրէն քնանալ ինչպէս կէս գիշերին կապելայէն նոր դուրս ելած գինով ու անտուն թափառաշրջիկ մը պիտի ընէր։

***

Երկար ատեն փնտռելէ յետոյ վերջապէս ինձ ըրած իր նուէրին համապատասխան բան մը գտայ իրեն նուիրելու։ Գիտէի որ ջերմօրէն կը սիրէր իր արեւոտ մայրենի երկիրը, ուր ամառը աւելի սկաւառակը տարապայմանօրէն կը խոշորնայ ու կը տեւէ մինչեւ ուշ աշուն, նոյնիսկ մինչեւ Նոյեմբեր։ Ուր հիթենիները չոր բայց բերրի կողերն ի վար, կ'աճին գրեթէ առանց խնամքի, փայփայուելով միայն արեգակին վայրի համբոյրէն, ուր աղջիկները կրքոտ են, սիրադեղ, ուրախ առողջ ու քրքջուն եւ ուր տղաքը կը խնդան լիահոգագ ու կը խօսին բարձր ու արու ձայնով, սիրոյ ուխտ կ'ընեն այս գիշեր՝ վաղը աբեւածագին մոռնալու համար. չէ՞ որ առտուան կիզիչ ու մեծ սկաւառակով արեւը կը գողէ երէկուան բացուած ծաղիկը։ Համբոյրի մը վրայ գիշերը ի՞նչ շուտ կ'իջնէ։

Գիտէի նաեւ որ կը սիրէ բանաստեղծութիւնը որ բառերուն նուագն է եւ ամէնէն հաւատարիմ երաժիշտը մեր սրտին ու իր մայրենի լեզուն՝ հարաւային ու հնչեղ, քիչ մը վայրենի ու քաղցր։ Ունէի Ֆ. Միսթրալի «Միրէյլ»ին հազուագիւտ մէկ գեղարուեստական տպագրութիւնը։ Դայն գիշեր մը գաղտնօրէն դրի իրենց ամարանոցին դրան տուփին մէջ հետեւեալ խորագրով. «Չար, խաժ ու անուշ աչքերով իր անանուն ու սիրելի սիրուհիին կը նուիրէ «սիրելի ու երիտասարդ անծանօթը որ հարուստ է երախտագիտութեամբ բայց որ աղաւսիկ կը խնդրէ համբոյր մը միայն, ջերմ ու սրտանց, որպէսզի ինք եւ իր չար աղջիկը կարենան անոր տարեդարձը տօնել ապագային»։

***

Գե՛հ, լա՛ւ, ընկե՛րներ, այդ համբոյրը շնորհուեցաւ ինծի, կ'ուզէք հաւատացէք կ'ուզէք, ոչ։ Անցեալ տարի բարեկենդանի երեքշաբթի գիշերն էր։ Ցոգնախումն ու երջանիկ բազմութեան մէջէն կ'անցնէի կէս-խենդ, կէս գինով ուրախութենէս։ Ա՜հ, ի՜նչ խնջոյք։ Յանկարծ՝ փափուկ, երկար, քնքուշ ու քաղցր ձեռք մը ճարպիկ շարժումով մը՝ բերանս գոյնզգոյն բուռ մը զանակ կոխեց։ Պիտի խեղդուէի։ Եթէ այդ անծանօթ ձեռքը սիրուն չըլլար պիտի հայհոյէի։ Պիտի ըսէք՝ որ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ իր ձեռքը չէի ճանչնար։ Է՜հ, ըսի ձեզի արդէն, եթէ աչքերը ըլլային կրնայի ճանչնալ հազար զոյգ աչքերու մէջէն, բայց ձեռքերը իմ ճիւղիս մէջ չիյնար։ Ի՛նչ որ է։ Փա՛կենք։ Հողին եւ ջրին ազդեցութիւնն է։

Բնականէն մարդիկ զրուցող են այս օրհնեալ ու բերրի երկրին մէջ։

Այո՛, ձեզի կ'ըսեմ որ ունեցայ այդ համբոյրը։ Դարձայ ետ ու մտքես ըսի— Սպասեցէք օրիորդ անծանօթ, առնելիքնիդ համբոյր մը թող ըլլայ։ Նախ՝ կիսապաշտօն կերպով արտօնուած է ատիկա, երկրորդ՝ ես չէ որ զինքը փնտռեցի։ Չէ՞։ Ո՞վ ըսաւ իրեն որ այդպէս անախորժ կատակ մը ընէ անծանօթ պարոնի մը (պարոնը ես եմ, ուրիշ խօսքով մօրս անդրանիկ զաւակը որ հըլբայրս չէ, պատիւը ունիմ ինքզինքզինքս ներկայացնելու...) Ուրեմն վրաս յարձակող օրիորդը համբուրելու հաստատ մտադրութեամբ ու ինչպէս կ'ըսեն, այնքան ճշգօրէն, կայծակի արագութեամբ, դարձայ ետ, ծպտուած աղջիկ մըն էր որ կը քրքջար։

Ա՜հ... կը հասկնա՛ք չէ՞ շփոթութիւնս։

Իր պզտիկ ու անուշ ձեռքով բռնեց ձեռքես ու գացինք գետեզերքը։ Դիմակը վերցուց ու երկարօրէն, ու քաղցրօրէն նայեցաւ աչքերուս իր սքանչելի աչքերով, իր յիշատակ դարձած, խաժ, անուշ աչքերով։ Մերկացած ու սպիտակ կաղամախիի մը տակը կեցած էինք։ Մեր առջեւէն գետը կը հոսէր դանդաղօրէն։ Գիշերը պայծառ էր ու թէեւ ձիւն չէր տեղար, բայց երկինքը կապոյտ էր. ու աստղածորան՝ այնպէս ինչպէս որ ես կը սիրեմ՝ ձիւնածածկ ծառերու վրայ։ Ձիւնը խեղդած, խեղդած էր իր աղուոր պարեգօտին մէջ ամբողջ հեռանկարը։ Ու մեր ոտքերուն տակ հողը փափուկ էր մարդագետնի մը պէս, ձիւնով ծանրաբեռնուած երկիրը։

Կը յիշեմ, կը յիշեմ։ Վայրկեան մը երկարօրէն նայեցանք իրարու. ան կրթնած էր կաղամախիի բունին, ես կեցած էի դէմը՝ տժգոյն ու խռով սէրէ։ Ա՜հ, ո՜րքան լռեցինք։

Երկու ծարաւ ու պզտիկ յիմարներ։ Տղայ մը ու աղջիկ մը։

Յետոյ մեղմօրէն, հեզօրէն, իր ամբողջ սրտով երկարեց իր անուշ բերանը ինծի ու ըսաւ—Ա՛ռ։

Իր շրթները լի էին, մսեղ ու պզտիկ՝ ինչպէս ես կը սիրեմ, ինչպէս ամրան լիութենէն պտուղ մը յանկարծ իր ծանրութենէն կը պատռի։

Ես զայն համբուրեցի, ինչպէս ծեր ու իմաստուն արուեստագէտ մը կը սորվեցնէ համբուրել ուրիշ երիտասարդ արուեստագէտի մը՝ իր սիրածը, իր սրտի եարը կրթնցուցած ծառի մը մերկ բունին, բնութեան պարզութեան ու արձակ գեղեցկութեան մէջ (Հ. Պաթայլի գրքերէն մէկուն մէջ)։

Այո՛, այո՛, ես զայն համբուրեցի կ'ըսեմ ձեզի...

***

Երբ վերջացուցի, ընկերներս ծիծաղեցան ու չորսը մէկ գոչեցին, մէկ բերան, թէ յերիւրածոյ է պատմութիւնս։ Սրիկանե՛րը։ Կարծես թէ ես զիրենք վկայ պիտի կանչէի։

Ու գաղտնի քուէով որոշեցին որ ես վճարեմ ընթրիքը։ Հո՛գս։ Քրտնեցանք այդ դրամը։ Ուրիշ ճար չկար։ Բայց ձեզ կը վստահեցնեմ որ ճիշդ է այս համբոյրի պատմութիւնը ինչպէս ճիշդ է որ ծառը հողէն կը բուսնի կամ դուք իւրաքանչիւրդ սիրտ մը ունիք որ գէթ անգամ մը, հողին վրայ իր բնակութեան ընթացքին, խենթեցած է կամ պիտի խենթենայ սիրով։

Այո՛ կ'երդնում, գինիիս բաժակին վրայ— գինին աշխարհի սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը սիրոյ ըմպելիքն է եղած— եթէ կ'ուզէք՝ երիտասարդութեանս վրայ, կամ, ի՞նչու ցանկութիւնս պահեմ, այն աղուոր օտարուհիին աչքերուն վրայ, որ ճշմարիտ է պատմութիւնս... ընկերնե՛ր։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ
Օգոստոս 1926 Կըրնօպլը

ՎԵՐՋ

կ'ուզէ անխախտ պահել Լէնինի սկզբունքները, իսկ վերջինը կը ձգտի փոխել զանոնք։

Ոսկի եւ արծաթ դրամ կը գնուի

Պատերազմի ատեն, 1916 Փետր. 12ի օրէնքով արգիլուեցաւ ոսկի եւ արծաթ դրամներու իրենց իսկական արժէքէն բարձր գինով առուծախը։ 7 Օգոստոս 1926ի օրէնքը ջնջեց այս արգելքը միայն Պանք տը Ֆրանսի համար։ Այս վերջինը վաղուընէ սկսեալ պիտի կրնայ հրապարակէն ոսկի եւ արծաթ գնել։ Մինչեւ նոր տնօրինութիւն, զուտ ոսկիի կրամը պիտի արժէ 19 ֆր. 75, իսկ զուտ արծաթի կրամը՝ 59 սանթիմ։ Այս հաշուով ֆրանսական ոսկին (20 ֆր.) պիտի արժէ 114 ֆր. 70, անգլիականը՝ 144 ֆր. 635, արծաթ հինգ ֆրանքնոցը՝ 13 ֆր. 25։

Կառավարութիւնը հաշիւ ըրած է որ 1916ի արգելքէն ի վեր բազմաթիւ Ֆրանսացիներ իրենց սնտուկին խորը կը պահեն ոսկեդրամները. միւս կողմէ պետական դրամատան ոսկիի պահեստը շատ համեստ համեմատութիւններ առած է։ Ներկայ օրէնքով կը յուսայ սնտուկներէն հանել տալ ոսկիները, պահեստը մեծցնելու եւ ֆրանքին անկման դէմ գործածելու համար։

Տեմսի փոխ-վրէժ կ'ուզէ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Տէմսի, հանգստանալէ յետոյ յայտարարեց թէ փոխ-վրէժ կը պահանջէ։ Լոս Անճէլոսէն երկու քարիւղի «իշխան»ներ հեռագրած են Տէմսիի եւ Թիւնիի, եւ կ'առաջարկեն 150,000 տոլարլինի նուէր մը տալ, եթէ համաձայնին փոխ-վրէժի կռփամարտ մը ընել։ Կ'երեւի թէ Թիւնի չպիտի կրնայ երկար ատեն պահել աշխարհի ախոյեանութիւնը։ Անգլիոյ կռփամարտի ախոյեան Ֆիլ Սքօթ յայտարարած է թէ Թիւնիի ձեռքէն ախոյեանութիւնը խլելու գաղտնիքը գիտէ։

Ցիւսուն հոգի ձերբակալուած Տէօրթ-Եօլի մէջ

Տէօրթ-Եօլի Խալք կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա աղան սպաննուած ըլլալով, յիսուն հոգի ձերբակալուած են։ Սպանեալը եւ եղբայրը Ջավուշ ինքնաշարժով Օսմանիէէն Տէօրթ-Եօլ վերադարձած ատեն անտառի մը մօտ յարձակումի ենթարկուած են 8—10 հրոսակներէ, որոնք ոտքէն մինչեւ գլուխ զինուած էին։ Դէպքը քաղաքական դաւադրութեան կը վերագրուի եւ «Հայու մատ» կ'ուզեն տեսնել։

«Լքեալ» գոյքերը եւ Թուրք գաղթականները

Ներքին գործավարութիւնը հրահանգ տուած է «լքեալ» գոյքերու վարչութեան, որպէս զի Պոլսոյ մէջ գտնուող հայապատկան կալուածները յատկացուին գաղթականներուն։ Այս վերջիններուն պիտի յատկացուին նոյնպէս Հայերու այն կալուածները, որոնք «ճաարէ թէյնիլի»ին եւ Էվգաֆի կողմէ կը մատակարարուին։ Մինչեւ հիմա Պոլիս եւ շրջակաները 46,000 գաղթականներ տեղաւորուած են։

Էֆգաֆէն առնուած «իճարէթէյնլի» կալուածներուն տեղ իբրեւ հատուցում Էվգաֆին պիտի տրուին Պրուսայի Յոյներուն լքուած ձիթաստանները, ինչպէս նաեւ Նիյտէի եւ Տրապիզոնի Յոյներուն «լքեալ» կալուածները։

*** «Լքեալ» գոյքերու նոր հրահանգին համաձայն բազմաթիւ Հայեր սկսած են դիմումներ կատարել ուղղակի պատկան դատարաններուն։

Սահակ Յովհաննեան, Այրի Տիկին Մարիամ Յովհաննեան, Այրի Տիկին Բերուզ Փօլատեան եւ զաւակունք, Գաբրիէլ Յովհաննեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բարաքոչեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Բացախեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մանուկեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Հայրապետ Մանուկեան եւ զաւակունք (Պոլիս) եւ մայրը Կիւլեանէ Մանուկեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արփիկ եւ Առաքել (Պոլիս), Մաքրուհի, Հերմինէ եւ Հրայր Բանթարլեաններ (Պոլիս-Փարիզ), Հրանտ, Հայկ, Շաքէ Բէլէչեաններ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սահակ Բանթարլեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Մինէվվէր Ինճեան, Տէր եւ Տիկին Ինճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Իսբայէլեան եւ զաւակունք (Պոլիս-Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Անդրամէս Իզմիրլեան, ինչպէս նաեւ Ջահրէճեան, Քէրիմեան, Սարաճեան, Հանչէրեան, Օհանեան, Անտոնեան ընտանիքները, եւ բոլոր ազգականներն ու ծանօթները սրտի կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօրն, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՎԵՐԺԻՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 24ին, ժամը 5.30ին Hotel-Dieuի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Երեքշ. կէս օրէ վերջ ժամը 1ին իր բնակարանին մէջ. 41, Rue du Près St. Gervais:

Այրի Տիկին Նեկտար Աբէլեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աբէլեան, ինչպէս նաեւ Միքայէլեան, Բիւշկէրեան եւ Սահակեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք փութացած էին ներկայ գտնուիլ ողբացեալ ԱԲԷԼ ԱԲԷԼԵԱՆի յուղարկաւորութեան, տեղի ունեցաւ 19 Սեպտ. 1926 Կիրակի օր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ հանդէսի տոմսերը կը գտնուին նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Փութացէք ժամ առաջ գնել, խճողումի տեղի չտալու համար։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փարիզի շրջանի Բ. ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café Rocherի մէջ 128 Bld. St. Germain: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Միասին բերել անդամատետրերը։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԳՆՈՒՆԻ խումբի դաստիարակութեան ժողովը՝ Երկուշաբթի 27 Սեպտ. երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին սովորական Սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերները և համակիրները։ Դասախօս՝ ընկ. Ս.։

Հ. Յ. Դ. Ուսան. Միութեան Ընդհ. Ժողովը՝ առաջիկայ Չորեքշաբթի (29 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ.Յ.Դ. ԼԻՈՆի «Քեռի» խումբին բացառիկ ժողովը վաղը Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 27 ժամը 8.30, Café Beaujolaise, 91, Cour Lafayette, Lyon: Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու Տիգրանակերտի նահանգին պատկանող հայրենակիցները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այսօր Կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, 6ter Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine) մէթրօ Իթալի, Թրամուէյ 85 եւ 47։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԿԷՆԻ Հայ երիտասարդաց միութեան առաջին երեկոյթը Չորեքշաբթի 29 Սեպտ. գիշեր ժամը 9էն 12, Անկէնի Pavillon du lacի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, հաճելի անակնկալներ, ճազպանտ եւ պար։ Մուտքը ազատ է։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ խմբագրատուն կը հրաւիրուի Ռոտոսթոցի Պ. Օննիկ Փափազեան (ուսուցիչ)։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլլի մասնաճիւղի դաշտապարահանդէսը այսօր Կիրակի Փարք Սէն Մօրի կամուրջին մօտի դաշտը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամները իրենց ճաշերով։ Փօրթ Վէնսէնէն առնել 109 թիւ թրամվայը, իջնել Փարք Սէն Մօռ, Րիւ տը Բըլթի Բարք, որուն մօտն է մեծ կամուրջը։

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Րիւ Լաֆայէթի մօտերը, կեդրոն տեղ, երեք սենեակէ և մէկ խոհանոցէ բաղկացած յարկաբաժին մը վարձու է մեկնումի առիթով։ Յարմար է բժիշկի, ատամնաբոյժի, փաստաբանի եւն.ի համար։ Պայմանները հասկնալու համար դիմել Պ. Գ. Զամիչեանի, 14 rue Cadet։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մնացական Սէտէֆեան Կարնոյ Զիթող գիւղացի։ 915էն ի վեր անյայտ է. կ'ենթադրուի Ռուսաստան կամ Կովկաս ապաստանած ըլլալ. զինքը կը փնտռեն մայրը, քոյրը, եւ եղբայրը, տեղեկացնել եւ ստանալ 500 ֆրանք նուէր Movses Sédéfian, Rue Duguesclin 236 Lyon, France.

— Հայկ և Գրիգոր Գարակէօզեանները, բնիկ Եարըհիսարցի, 1922ին կը գտնուէին Ամերիկայի Ուաթինվիլ քաղաքը։ Տեղեկացնել խմբագրութեան, Պետրոս Գարակէօզեանի անունով։

— Սելանիկէն Զաքար Յովհաննէսեան, հօրը անունը Յովհաննէս, կը փնտռէ մայրը Հռիփսիմէ, քոյրը՝ Վարդուհի եւ քեռայրը՝ Կիրակոս Երեմեան որոնք նախապէս Պաղտատ եղած են եւ յետոյ Ֆրանսա անցան։ Տեղեկացնել 26 Rue Okdomourion Salonique, Grèce:

Պուէնոս-Այրէսէն Ենովք Փափազեան՝ կը փնտռէ Գալուստ Օկուբեանը, որ քանի մը տարի առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Հասցէն տեղեկացնել Յ. Պէշիկթաշլեանի, 32, Rue du Pressin, Paris (20e):

— Լութֆիկ Քէշիշեան կը փնտռէ իր քեռին՝ Պետոն Կիւլեանը որ հիւսիսային Ամերիկա կը գտնուէր 3 տարի առաջ։ Իմացնել L. Kechichian, 2 Rue de Maronete, Paris 20: Կը խնդրուի Հայրենիքէն և Ասպարէզէն արտատպել։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ծերունի մը կ'ուզուի շաբաթը երեք օր խիստ դիւրին գործի մը համար։ Ինչպէս նաեւ 18-20 տարու երիտասարդ մը ժամագործութիւն սորվելու համար։ Դիմել՝ Պ. Պէօճէնեանի, 49 Rue Fondary: Métro Commerce: Նոյն հասցէին կայ նաեւ կահաւորուած սենեակ մը rez-de-chausséeի վրայ։ Կազ եւ ելեքտրականութիւն։ Գին 175 ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

18էն 20 տարեկան հայուհի մը՝ տնային աշխատանքներու համար, գոհացուցիչ պայմաններով, փարիզէն կամ գաւառներէն։ Դիմել անձամբ կամ գրաւոր գնդունիի, 49 Rue Brancion, Paris 15:

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երկու սենեակ, խոհանոց, հոսուն ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ եւ կեդրոնական ջեռուցիչ։ Պէտք ունեցողները դիմեն Գնդունիի, 49 Rue Brancion' Paris 15:

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

1 սենեակ, ճաշարան և խոհանոց մը տրամադրելի է 2-3 հոգինոց ընտանիքի մը համար։ Դիմել 17bis, Avenue Curie, Chaville.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	175	24
Տոլար,	Dollar	36	10
Մարք (ոսկի)	Mark	8	58
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	—
Թրք. ոսկի	» or	146	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	—
Լէվա 100 հատր	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	42	95
Լիր » »	Lire	130	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	96	20
Զուից. »	Frc. Suisse	697	—
Լէյ 100 հատր	Ley	19	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	158	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3125	—
» II	»	3100	—
» III	»	2500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին գորգի գործ... ներ՝ արեւելեան գորգ... թեան հմուտ և կամ նորա... ներ, յարմար օրականներով... մել Ս. Բաբախանեանի 44 ... Ֆէսար, Փարիզ (19րդ)։ ... Պիւթ Շոմօն։

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration) Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

29 SEPTEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 182 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ "ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԷՆՏԷԿԵԱՆ,,ՆԵՐԸ

Ամէնուն միտքն է այն գռեհիկ ընթացքը զոր բռնեցին հայ պոլշեւիկներն ու ռամկավարները, Հայաստանի ծանօթ ձերբակալութեանց առթիւ:

Ուրացում, հեգնութիւն, լրբութիւն, — այս բոլորը տեսանք. մինչեւ որ «Խորհրդային Հայաստան» ինք հարկադրուեցաւ խոստովանիլ իրողութիւնը, գայն վերածելով ամենազօր Չեկայի ուզած կաղապարին: Ըսին թէ հարիւրաւոր չեն զոհերը, այլ միայն 110 հոգի, որոնց եօթանասունը Դաշնակցական, և քառասունը մուսաւաթական:

Այնուհետեւ սկսաւ նոր եղանակ մը, — կառավարութիւնը իրաւունք ունէր այս բարբարոսութիւնը կատարելու, «յանուն հայրենիքի գերագոյն շահերուն»: Ռամկավարներուն Ամերիկայի պաշտօնաթերթը քանի մը անգամ սրտագին գոհունակութիւն ալ յայտնեց, խրախուսելով Չեկան. «Հայաստանի ապահովութեան եւ բարօրութեան ցանկացող ամէն հայ, բնականաբար գոհ միայն կրնայ ըլլալ այս արդիւնքէն: Հայաստանի կառավարութիւնն ու կովկասեան իշխանութիւնք գնահատելի աչալրջութեամբ մը իրենց պարտքը կատարած են, երկրին խաղաղութեան համար անհրաժեշտ միջոցները գործադրելով» («Պայքար», 27 Մայիս):

Այո, գրեցին եւ կը շարունակեն գրել ճիշդ այնպէս ինչպէս Թուրք «պէնտէկեան»ները Համիտի օրով, ինչպէս ամբողջ Թուրք մամուլը՝ ո՛ր եւ է հակահայ գործողութեան առթիւ:

Կարելի էր ատիճան մը հասկնալ այս փոքրոգութիւնը, եթէ անոր հեղինակները խօսէին ու գրէին իբրեւ երազեկ, իբրեւ քաջածանօթ՝ բոլոր անցուդարձերուն: Մինչդեռ այս Թշուառ հրապարակագիրները —հասարակ ժամկոչներ— ուրիշ աղբիւր չունին բայց միայն խորհրդային խողովակները, ե՛ւ անճարակ ե՛ւ խարդախ: Հասկնալի էր, կ'ըսենք, եթէ տեղին վրայ ուսումնասիրած, ստուգած ըլլային խնդիրը: Մինչդեռ, հալած իւղի պէս կուլ տալով «Խորհրդային Հայաստան»ի Թխածոյ պատմութիւնը, պիտի յանգէին գարշելի եզրակացութեանց:

Այդպէս ալ եղաւ: Մինչեւ այսօր կոյր առելութեամբ [...]եցուած գրիչները կը ճգնին համոզել իրենց ընթերցողները՝ թէ Հայաստանի մէջ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, որովհետեւ «Դաշնակ»ները դաւադրութիւններ կը սարքէին Մուսավաթականներուն հետ ձեռք ձեռքի...: Դիտելի է որ, նոյն իսկ խորհրդային Թերթերը շատ չծանրացան այս կէտին վրայ. քար մը գլորեցին եւ անցան, որովհետեւ, իրականին մէջ, ձերբակալուած Թուրքերուն մէջ կան ոչ թէ «Դաշնակ»ներուն դաշնակից, այլ պոլշեւիկներուն զինակից գործակալներ, քէմալական, իթթիհատական կամ մուսաւաթական:

Եւ բուն վտանգը ա՛յս է,— ինչպէս էր երէկ: Հայաստանի վարիչներն իսկ անոր մասին գաղափար կազմեցին Ռիւ[...]ոֆի այցելութենէն յետոյ: Հինգ տարիէ ի վեր դաշնակցական մամուլը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Թուրք յայտնի եւ գաղտնի գործակալներու գործունէութեան վրայ, Նախիջեւանէն մինչեւ Ղարաբաղ եւ Բագու. բայց ջուրի ձայն կուգայ: [...]ոլշեւիկները — մանաւանդ հայ պոլշեւիկները— չափազանց [...]ափկանկատ են «ընկեր»Բէմալին հանդէպ, եւ այնքան դիւ[...]ագէտ, որ, երբ հարկ եղաւ քանի մը Թուրք ձերբակալել, [...]ճապարեցին անոր տասն անգամն ալ հայ խառնել կարաւ[...]ին, որպէսզի ազգամիջեան խնդիր չծագի, եւ հաւասարակշ[...]ութիւնը պահպանուի...

Ինը-տասը ամիս անցեր է, եւ հայազգի իշխանաւորները [...]աջութիւն չունեցան հրապարակային դատավարութեամբ մը [...]րեւան հանելու ամբողջ ճշմարտութիւնը: Կալանաւորները [...]ացադրուլ հոչակեցին, բողոքելով գործուած բռնութեանց դէմ, [...]այց մանաւանդ պահանջելով հրապարակային դատ: Չեկան [...]ուսափեցաւ այս պատուաւոր ելքէն: Եւ տասը ամսուան [...]արչարանքէն յետոյ, մաս մը արձակեց, աւելի մեծ մաս մը [...]քսորեց, իսկ մնացողներուն վիճակը յայտնի չէ: Ամենին [...]րեցինք որ եօթանասուն տարեկան ծերունի մը անձնասպան [...]ղած է աքսորի ճամբան, Սեւանի լիճը նետուելով: Անկէ աւե[...] տարեց հայրենակից մը հիւծուեցաւ բանտին մէջ: Այս եր[...]ու մասնակի պարագաները կը յիշենք, աղօտ գաղափար մը [...]ալու համար ամբողջ բարբարոսութեան վրայ: Դեռ չենք [...]ատմեր ուտելիք եւ ճերմակեղէն տանող մայրերու, քոյրերու [...]ամ ազգականներու կրած նախատինքները՝ բանտի դռնե[...]րուն առջեւ:

Ահա ա՛յս քաջագործութիւններն են որ կը ծափահարուին [«պ]ենտէկեան»ներուն կողմէ: Անոնց լեզուն առաջ չգնաց, մե[...]ղրանքի բառ մը արտասանելու համար այն հրէշային դա[...]ադրութեան, Թուրքեւպոլշեւիկ գործակցութեան դժոխային [...]աղերուն առթիւ, որոնց ծալքերը քակուեցան իթթիհատա[...]աններու դատավարութեան առթիւ: Բայց հաւատացին սրի[...]այական սուտի մը —դաշնակ-մուսավաթ դաւադրութեան— [...]ամիսներէ ի վեր կը պարեն այդ «ճագ-պանտ»ին վրայ:

Սորուկը սորուկ է, ի՛նչ հորիզոնի տակ ալ ապրի:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Հայրենիք» նորէն կը ծաղկէ ռամկավարներուն ծանծաղամտութիւնը, որ ոչ սահման ունի, ոչ ալ վախճան.

— «Ռամկավար օրգան «Պայքար» քանի մը խմբագրականներով կ'անդրադառնայ համաթուրանականութեան, միմիայն անոր համար, որ ապացուցանէ թէ՝ համաթուրանական (աւելի շիտակ՝ համաթրքական) ծրագիրը մտացածին բան մըն է. որ Էնվէր-Թալէաթեան ընկերութեան Թուրքիստան, Բագու, Նախիջեւան և Կարս գտնուիլն ու սպաննուիլը տակաւին փաստեր չեն, որ անոնք համաթրքական ձգտումներ ունեցած են, որ Նուրի փաշայի բանակին Ղարաբաղէն, Զանգեզուրէն եւ Նախիջեւանէն անցնիլ դառնալը, պարզ աթոռի կռիւ էր. որ մէկ միլիոն հայութեան բնաջընջումը լոկ խոլամական մոլեռանդութեան հետեւանք էր. որ, վերջապէս համաթուրանական երազը իրականութիւն չպիտի կրնայ դառնալ, քանի գոյութիւն ունին Ռուսաստանի եւ Անգլիոյ պէս հզօր պետութիւններ, որոնք հիւսիսէն ու հարաւէն օղակած են Թրքական ցեղը:

Իրօք, չարժեր Ռամկավարներով զբաղիլ, որովհետեւ ապարդիւն աշխատանք մըն է ձգտիլ որ եւ է լուրջ բան հասկցնել անոնց:

Համաթրքական իտէալը, մօտ 30 տարիներէ ի վեր գործնականօրէն կեանքի կոչուած է եւ պատերազմի ընթացքին հասած է իր գագաթնակէտին: Համիսլամութիւնը երկրորդական ուժ մը դարձաւ Թուրքիոյ համար, ինչ որ յետագայ փաստերն ալ ապացուցին: Հիմա Թրքական շարժումները համիսլամական ակնոցով տեսնելը խոշոր սխալ մը պիտի ըլլար: Թուրքիոյ ղեկավար տարրերը, ըլլան անոնք իթթիհատական, քէմալական թէ յետադիմական, համաթրքութեան ձգտելու տեսակէտէն, իրարմէ չեն տարբերիր: «Մենք նոյնքան վտանգաւոր կը նկատենք Քէմալն ու իր շրջապատը հայ ժողովրդին համար, որքան Իթթիհատի երէկուան կախուածները»: Այսքան յստակ ու այսքան վճռական է մեր դիրքը: Աւելի լուսաբանութիւններու համար մեր հակառակորդները կրնան դիմել Թրքական աղբիւրներուն»:

Ի՞ՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ...

Ռամկավար Արեւը, որ Բարեգործականի եգիպտոսի երախտաւորեալներուն փշրանքներովը կ'ապրի, նոր խմբագրականով մը յանդուգն խօսքեր կ'ուղղէ այդ հաստատութեան վարիչներուն.

«Թո՛ղ պատասխան տրուի մեզի, թէ ինչո՞ւ Բարեգործականը հակառակ Հայաստանի հետ կնքած համաձայնութեան, տակաւին գործադրած չէ Շէն Գաւիթի որբանոցին կառուցումը եւ 350 որբերու անմիջական փոխադրութիւնը: Ինչո՞ւ չխօսիլ հրապարակով եւ չըսել թէ դժուարութիւնները ո՞ւր են եւ որո՞ւ կողմէ յարուցուած:

Թող ըսուի թէ ինչո՞ւ երբ Երուսաղէմի և Պէյրութի որբանոցներուն մէջ հազիւ քանի մը հարիւր որբեր մնացած են, հակառակ Հ. Բ. Ը. Միութեան մեծանուն նախագահին այն յայտարարութեան թէ արտասահմանեան հաստատութիւնները հաշուեյարդարի են[...]թարկելէ յետոյ Հայաստանի մէջ ձեռնարկներ պիտի կատարուին, Բարեգործականի պիւտճէն տրամադրուած է միայն արտասահմանի համար: Տարեկան մօտաւորապէս քառասուն հազար պիւտճէ մը ունի Բարեգործականը, կրնա՞ք մեզի ըսել թէ ատոր ո՞րքանը յատկացուած է մայր հայրենիքին»:

ՈՍԿԻ ԾԱԽՈՂՆԵՐԸ

Երկուշաբթի առաւօտ կանուխ, դրամատան դուռները տակաւին չբացուած, մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր Պանք տը Ֆրանսի կեդրոնին եւ մասնաճիւղերուն առջեւ: Ծեր կիներ, նախկին զինուորներ, աշխատաւորուհիներ քսակներ բռնած կը սպասէին: Ժամը 8.30ին դուռները բացուեցան եւ բազմութիւնը ուզեց ներս խուժել: Սակայն պահակները տասնական հոգի միայն ներս կ'առնէին: Ներսը ոսկիները առանձին առանձին կը կշռուէին: Կէսօրէն վերջ բազմութիւնը աւելի շատցաւ: Կեդրոնը երկու գանձապահ միայն յատկացուցած էր: Ժամը 2.30ին ստիպուեցաւ անոնց Թիւը 10ի բարձրացնել: Այդ օրը 1500 հոգի ներս առնուեցան, մեծ մասը արծաթ դրամ բերողներ էին: Պանք տը Ֆրանսը ամէն շաբաթ իր հաշուեկշռին մէջ պիտի արձանագրէ այս ձեւով մտած ոսկին եւ արծաթը: Շատեր չէին ուզեր յանձնել իրենց մետաղեայ դրամները անոր համար որ պաշտօնեաները կը պահանջէին արձանագրել իրենց անունն ու հասցէն: Ի վերջոյ յայտարարուեցաւ Թէ այս ձեւակերպութիւնը պարտաւորիչ չէ: Երէկ եւս նոյն խուժումը շարունակեց:

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ժամանակէ մը ի վեր իրարանցում կը տիրէ Պոլսոյ մէջ, սթերլինի բարձրացման հետեւանքով: Վերջերս անյայտացած է Սաքօ անուն սակարանային գործակալ մը, որ դրամատուններու հաշւոյն կը գործէր սակարանին մէջ: Յուսալով որ, ամէն տարուան պէս, այս տարի Սեպտ.ին ալ անգլ. ոսկին անկում պիտի կրէ, Սաքօ վերջերս մեծաքանակ սթերլին ծախած էր: Նկատելով որ, հակառակ նախատեսութիւններուն անգլիականը բարձրացաւ, Սաքօ չէ կրցած դրամատուններու հաշւոյն իր ծախած սթերլինները վերադարձնել եւ անյայտացեր է: Սաքօի այս խորհրդաւոր անյայտացումին վրայ, Օսմ. Դրամատան «շանժ»ի պաշտօնեան Պ. Տիւրկէր կորսնցուցած է իր մտային հաւասարակշռութիւնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Փուանքարէի երկու ճառերը

Պոլանի եւ Շթրէզէմանի տեսակցութենէն յետոյ եւ Խորհրդարանի բացումէն առաջ օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրն է վարչապետ Փուանքարէի արտասանած ճառերը Սէն-Ժերմէնի եւ Պար-լը-Տիւքի մէջ: Գերմանները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասէին այս ճառերուն, մանաւանդ ազգայնականները, որովհետեւ Փուանքարէ ճանչցուած է իբրեւ գերմանատեաց եւ հակառակ՝ ֆրանքօ-գերման համաձայնութեան:

Սէն-Ժերմէնի ճառին մէջ վարչապետը խօսքն ուղղելով պատերազմի անդամատեալներուն, ըսաւ. «Այն պահուն ուր կեդրոնական պետութիւնները աշխարհի վրայ շղթայազերծեցին աննախընթաց արհաւիրք մը, ձեզմէ ոչ ոք մտածեց այս յարձակումին պատասխանատու նկատել անխտիր բոլոր Գերմանները: Եւ սակայն դուք չէք կրնար մոռնալ ո՛չ այն իրողութիւնը թէ պատերազմը մեզի դէմ է որ յայտարարուեցաւ, ո՛չ ալ այն որ մեր հողին վրայ փոխադրուեցաւ շնորհիւ չէզոք պետութեան մը բռնաբարման: Եթէ այսօրուան Գերմանիան բացէ ի բաց այպանէ երէկուան Գերմանիոյ կարգ մը արարքները, որքան աւելի դիւրին պիտի ըլլար ձեզի՝ ձեր աչքերը հեռացնել ձեր սպիներէն ու ձեռք երկարել ձեր վէրքերու հեղինակներուն»:

Գերման ազգայնական մամուլը զայրացած է այս ճառին դէմ եւ կ'ըսէ թէ պատերազմին պատասխանատուն Փուանքարէն է՝ Իզվօլսքիի եւ Սազանովի հետ: «Լօքալ Անցայկըր» կը պահանջէ որ Շթրէզէման եւ Փուանքարէ դէմ դիմաց նստին եւ ճշդեն պատերազմի պատասխանատուն: Շթրէզէմանի այն յայտարարութիւնը թէ Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով պատասխանատուութիւնը վրայէն նետած է, բոլորովին անտեղի է, քանի որ Փուանքարէ տակաւին նոր յարձակումներ կ'ընէ գերման պատիւին դէմ:

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը խօսելով Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն մասին, կ'ըսէ թէ մէկ բան միայն պատճառ եղած է որ Թուրքիա մինչեւ հիմա յետաձգէ իր ընդունելութեան խնդրագիրը: Ռուսեւթուրք դաշնագրին համաձայն, Էնկիւրի եւ Մոսկուա ստանձնած են կարգ մը փոխադարձ քաղաքական պարտաւորութիւններ, որոնք երկու դրացիներուն միջեւ բախումներ առաջ պիտի բերեն այն օրը, ուր Թուրքիա մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Կացութիւնը նոյնն է Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ եւ սակայն Գերմանիա չվարանեցաւ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Ուստի, եթէ Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ յարաբերութիւնները չեն ազդուիր որեւէ կերպով Գերմանիոյ Ժընեւի մէջ ընդունուելուն պատճառաւ, նոյնը պիտի ըլլայ անշուշտ Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի յարաբերութեանց համար այն օրը, ուր Թուրքիա իր կարգին պիտի ներկայանայ միջազգային արիսպագոսին առջեւ: Գերմանիոյ վերջնական դիրքը պիտի ճշդէ նաեւ Թուրքիոյ դիրքը:

Քաղաքացիական տուրքը

1926 Ապրիլի օրէնքով քաղաքացիական տուրք մը հաստատուած էր, որուն համաձայն Ֆրանսա բնակող ամէն անհատ նուազագոյն տարեկան 40 ֆրանք պիտի վճարէ: Այս տուրքը զանազան բողոքներու տեղի տուած ըլլալով, այս տարի միայն պիտի գանձուի: Ելմտական նախարարութիւնը որոշած է յառաջիկայ տարուան ելմտացոյցին մէջ չանցունել զայն:

Արքայականները կը պարտեն Քօնտիլիսի

Յունաստանի մէջ կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած: Քաղաքական դաւադրութիւնները կը շարունակուին օր ցորեկով: Հակավենիզելոսեան երեք կուսակցապետներ՝ Զօր. Մեթաքսաս, Ցալտարիս եւ Տեմիրճիս Հանրապետութեան նախագահ Քօնտուրիօթիսի ներկայանալով պահանջեցին որ լուծէ ներկայ դահլիճը եւ կազմէ նորը: Նախագահը պատասխանեց թէ ինք պաշտօնը վերստանձնած էր այն պայմանով միայն որ միացեալ դահլիճ պիտի կազմուի, ու առաջարկեց կրկին խորհրդակցութեան կանչել բոլոր կուսակցութեանց պետերը:

Ասոր վրայ, տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ զօր. Քօնտիլիսի եւ արքայականներու պետ զօր. Մեթաքսասի միջեւ: Այս վերջինը պահանջեց ընդունիլ արքայականներու պահանջները: Զօր. Քօնտիլիս պատասխանեց թէ ինք միայն Սահմանադրութեան եւ ընտրական օրէնքին համաձայն կրնայ շարժիլ, ու աւելցուց թէ ընտրութիւններէն վերջ գործէ պիտի քաշուի:

Զօր. Մեթաքսասի պնդումներուն վրայ Քօնտիլիս յայտա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսացի տաղանդաւոր գրագէտ-քննադատին այս գեղեցիկ յօդուածը կը թարգմանենք Նիսի «Eclaireur» թերթէն.—

Ատենօք, ես յաճախ արձագանգներ գտած եմ վիհոգի խղճմտանքներու մէջ, երբ հոս խօսեր եմ Հայերու մասին, անոնց գեղեցիկ ընթացքին մասին պատերազմի ճակատին վրայ, ուր իրենց կամաւորները ութը հարիւր շքանշաններ շահեցան, Պաքուի մէջ անոնց ցոյց տուած հերոսական պաշտպանութեան մասին, ինչպէս երբ արդարացուցած եմ զանոնք այն անգութ զրպարտութիւններուն դէմ, զորս մերիններուն միամիտ թրքասիրութիւնը կ'առնէր թրքո-գերման աղբիւրներէ, առանց ճշմարիտ քննութեան մը: Որովհետեւ չբաւականացա՞ն այս ժողովուրդը սպաննել կամ թողուլ որ սպաննուի, այլ մոլեգնօրէն կ'անպատուեն զայն: փոքր Ասիոյ մէջ համարեա ֆրանսացի եւ քրիստոնեայ հին կայսրութիւն մը, ան՝ սիրտով բոլորովին ֆրանսացի, նեղութիւն կը պատճառէր Գերմանիոյ եւ Իթթիհատին: Զինադադարէն յետոյ, դիւանագիտական ողբալի կատակերգութիւն մը սկսաւ: Ես, 1898էն ի վեր, հետաքրքրութեամբ եւ համակրութեամբ հետեւած ըլլալով մարտիրոս Հայաստանի ճակատագիրին, յաջորդաբար դիտեցի որ, 1918—1921, եօթը կամ ութը վարչապետ կամ նախարար հանդիսաւորապէս կը հաստատեն թէ այս խայտառակութիւնը շուտով պիտի վերջանայ, թէ Եւրոպա պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը, թէ այս պետութիւնը պիտի վերածնի, ազատ եւ պաշտպանեալ, — եւ այս նշանաւոր անձնաւորութիւնները գրեթէ, ոչինչ ըրած են:

Երբ դեռ Եւրոպա կը վախնար Թուրքէն, որուն ետին կը գտնուէր Գերմանը, իր վատութիւնը կ'արդարացնէր, նախընտրելով պզտիկ ժողովուրդի մը զոհաբերումը քան ընդհանուր պատերազմի մը վտանգը, — սակայն այդ բանը, այսուհանդերձ, եղած ու լմնցած էր, ինչպէս ծանօթ է, եսասիրութիւնը յաջորդեց վախին, եւ չյարգեցին այն խօսքերը, զորս ըրեր էին ժողովուրդին, տարտամօրէն պատմեցին թէ Հայերը տեսակ մը հանրապետական պետութիւն ունեցան, թէ այլ եւս ոչ ոք պիտի ջարդէ զանոնք, ինչ որ բաւական է. յետոյ՝ լռութիւն, յետոյ, աղուոր առտու մը, գայթակղալից լուր մը, թէ այդ Հայերը, որոնց համար ամէն բան ըրած էին (?), պոլշեւիզմին գիրկը նետուեր են: Արդարեւ սուղ չէր որ պիտի արժէին:

Ինչ որ չըսին, — եւ գերման՝ եւ ռուս դաշնակցութիւնը կը հըսկէր, — այն էր թէ այս հովուական ժողովուրդը, գրեթէ անզէն ու կոտորակուած, խուժաններու վայրենի քէնովը պաշարուած էր, թէ ստիպուած ընտրութիւն մը կատարել, կա՛մ նոր եւ վերջնական խողխողումները, կա՛մ պաշտպանութիւնը Սովետներուն ընդդէմ թրքական ոտնձգութիւններու, տխրագին պաշտպանութիւն մը, զոր սիրտով չընդունեցին. այդպէս պիտի ըլլար, եթէ ոչ հրդեհն ու տանջանքները կը սպառնային, մինչդեռ Եւրոպան լուռ կը մնար: Ահա թէ ինչու համար, երկու աւազակներու միջեւ, խե՜ղճ պզտիկ հայ հանրապետութիւնը ընտրեց նուազագոյնը:

Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ Հայեր կան: Ես կ'ուզեմ քանի մը խօսք ըսել անոնց մասին, որոնք մեր հարաւային գաւառներուն մէջ խմբաւորումներ կազմած են:

Գրուեցաւ անոնց մասին, որոնք Քօլօլէնի, Սէնթ-Մաքսիմի, Լա Կարտ-Ֆրէնէի, Փլան-տը-լա-Թուրի մէջ արեւելեան գորգերու գործանոցներ բացած են: Անոնք գտան հոն, ապահովութենէ եւ ազատ աշխատանքէ զատ, կորսուած հայրենիքին արեւաջեր երկինքը: Անոնք գեղեցիկ բաներ կը շինեն, վերանորոգելով անցեալին մեթոտները: Դեռ բաւականին ծանօթ չենք թէ հին Հայաստանը եղած է արուեստի երկիր մը, ուր ապրեցան հռչակաւոր բանաստեղծներ, ազնիւ կրօնական ճարտարապետներ, ծաղկողներ եւ ասեղնագործողներ, արժանի՝ Եւրոպայի ամէնէն գիտուններուն: Գորգի ճարտարարուեստը, նման արհեստաւորներու ձեռքին մէջ, պատճառ պիտի դառնայ որ մեր երկրին մէջ մնայ մեծ թիւ մը միլիոններու, սահմանափակելով մեր գնումները արտասահմանէն: Պատճառ պիտի դառնայ որ տեղւոյն վրայ գործ գտնեն բազմաթիւ կիներ, որոնք գիւղերը կը պարպեն եւ քաղաք կ'իջնեն: Ան պիտի զարդարէ գեղեցկօրէն մեր սենեակները: Լսած եմ որ Քօլօլէնի եւ Սէնթ-Մաքսիմի գործանոցները այցելողները արմանք-զարմանքի բռնուած են ու սքանչացած՝ իրենց տեսածներուն վրայ: Բայց դեռ ուրիշ հայկական կեդրոններ ալ կան, զորս կը ճանչնանք քիչ կամ երբեք: Արեւելեան գորգերու արհեստանոցներ կան նաեւ Իւզէսի մէջ, Կարի մէջ: Անցողակի դիտել տանք որ, եթէ ոչ ոք կը խորհի Իզմիրի, Պրուսայի, Գաբաժանի գորգերուն գեղարուեստական արժէքը ուրանալ, բուրդէ եւ մետաքսէ այս սքանչելի զարդավիժակները (décor), որոնք կը ծախուին «Արեւելեան գորգ» անունին տակ, մեծ մասամբ շինած են ոչ թէ Թուրքերը, այլ հայ արհեստաւորները: Սակայն ոչ ոք խոստովանած է ասիկա, ինչպէս չեն խոստովանած թէ Հայերը, այնքան խելացի ու աշխատասէր, որքան Թուրքերն են ամուլ, Թուրքիոյ մէջ նոյն իսկ վարչական առաջնակարգ պաշտօններու տիրացած են, որովհետեւ անոնք միայն կարող էին կատարելու այս գործերը, — ինչ որ արգելք մը չէր ջարդուելու կամ անուանարկուելու:

Արտէշի մէջ բերած են Հայերը իրենց ճարտարարուեստը: Հոն յարութիւն տուին շերամաբուծութեան, որ ատենին բարգաւաճած էր մասնաւորապէս այս շըրջանակին եւ Լիոնի նահանգին մէջ: Սակայն այս ճարտարարուեստը վտանգուած էր եւ վախ կար որ չքանար XXրդ դարու սկիզբներուն: Հայ գաղութը Արտէշ ներմուծեց այն մեթոտները, զորս կը կիրարկէր Պրուսայի մէջ շերամաբուծութեան համար, եւ անոնց սնուցման եղանակները, ծանօթ՝ փոքր Ասիոյ մէջ:

Հայը այս եղանակները կատարեց փասթէօրեան մեթոտներուն հետ, եւ արդիւնքը հիանալի դուրս եկաւ: Մետաքսի մանարանները կը գնահատեն մասնաւորապէս Թոնի հովիտին խոզակները: Ֆրանսական մետաքսին որակը մասնաւորապէս գեղեցիկ է, արտասահմանէն բերուած խոզակները նոյն բաւարարութիւնը չեն տար, ըլլայ որակով, ըլլայ հիւսուածքի նրբութեամբ: Կը հետեւի, ուրեմն, որ Հայերը, վերանորոգելով շերամաբուծական ճարտարարուեստը, թթենիին գիտական մշակումը եւ Թոնի հովիտին շերամապահութիւնը, կը նպաստեն այս շրջանակին բարգաւաճման:

Ասիկա պէտք էր ըսուի, քանի որ ոչ ոք կը խոստովանի: Պէտք է ըսուի նաեւ թէ հայ երկիրին ինքնակոչ պոլշեւիզմը կեղծում մըն է, որ անհրաժեշտ դարձաւ շնորհիւ մեր թուլութեան եւ դաժան պահանջին, եւ այդ դիմակին ետեւ, այս պզտիկ պետութիւնը զարմանալի յառաջդիմութիւններ կը կատարէ եւ սիրտով մեզի կը մնայ հաւատարիմ: Անիկա արժէք ունի: Ամէն անգամ որ Փարիզի մէջ կը խօսակցիմ հայ բանաստեղծի մը կամ նկարիչի մը հետ, ամօթ կը զգամ, լսելով անոնց սիրոյ արտայայտութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի, որ սակայն խաբեց զիրենք: Անոնք գիտեն զատել Ֆրանսացիին հոգին յետպատերազմեան մեր տխուր քաղաքականութենէն: «Զխոստովանուած» բոլոր այն զգացումներուն մէջ, հեռու այլ եւս այն երիտասարդութենէն, որ պիտի փոխէր իմ սովորութիւններս, արդարութեան հզօր սէր մը ունիմ, դժբախտին հանդէպ՝ մեծ յարգանք մը: Պէտք է ըսել որ ես շատ տանջուած եմ անոնց համար: Սակայն ոչինչ այնքան զիս ըմբոստացուցած է, որքան այն սիստէմաթիք եղանակը, որով, քառասուն տարի է, խաբեցին, ուրացան, անարգեցին այս բարեպաշտ եւ անմեղ ազգը, որուն համար, հակառակ ամէն բանի, Ֆրանսան կը մնայ ապաստան մը, օրինակ մը եւ լոյս մը: Եւ եթէ ծիծաղելի է հայասէր մը ըլլալ, ատիկա վերջին հայասէրը պիտի ըլլար, զոր կը մերժիմ:

ՔԱՄԻՅԼ ՄՈՔԼԷՐ

ՀԱԳՈՒՍՏ ԵՒ ԿՕՇԻԿ ՋՈՒՆԻՆ

Հոմսէն (Սուրիա) առնուած նամակէ մը կը քաղենք.—

1925-26ի դպրոցական տարեշրջանը վերջացաւ 5656 ղրուշ արծաթ դրամի բացով մը, հակառակ անոր որ արաբերէնի ուսուցիչն ալ ձրի էր: Այս պայմաններուն տակ անկարելի էր եկեղեցին եւ դպրոցը շարունակել: Խնայողութեան համար ազգային մարմինները խորհեցան քահանայ ձեռնադրել տալ դպրոցին աւագ-ուսուցիչ Պ. Խորէնը:

Դպրոցը վերաբացուեցաւ Սեպ. 6ին եւ երկսեռ մանուկներ սկսան յաճախել: Սակայն ամէնէն ցաւալի վիճակը այն է որ աշակերտները բոլորն ալ գրեթէ բոկոտն են եւ ցնցոտիներ հագած: Սուրիոյ վերջին քաղաքական դէպքերէն ազդուած էր նաեւ Հոմսը, որով քաղաքիս հայութիւնը տնտեսապէս քայքայուած է եւ չի կրնար օգնել աղքատներուն: Անկէ առաջ քանի մը անգամ գրուեցաւ Հ. Բարեգործական Միութեան Փարիզի կեդրոնին եւ օժանդակութիւն խնդրուեցաւ դպրոցին համար, եւ սակայն դժբախտաբար մինչեւ հիմա ոեւէ պատասխան չառնուեցաւ: Եթէ շուտափոյթ օգնութիւն չըլլայ այս տղոց, ձմեռը աւելի խեղճ վիճակի պիտի ենթարկուին: Հագուստ եւ կօշիկ, ահա ինչ որ ստիպողաբար անհրաժեշտ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր թղթակիցներէն գրել թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ՆԵՂԸ ԿԸ ԴՆԵՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

15 Սեպտ.

Վերջին քիւրտական շարժումները ուժեղ թափ ստացեր են նաեւ Պարսկաստանի հարաւ-արեւմտեան ծայրագաւառներուն մէջ:

Այսօր պատճառը հետեւեալն է. ինչպէս թերթերը գրեցին Տաճկաստանն ու Պարսկաստանը գաղտնի դաշնագիր մը կնքած են քիւրտերու դէմ: Այս դաշնագրի պայմաններէն մէկն այն է, որ երկու կողմերը—թէ Թուրքիա եւ թէ Իրան— կը պարտաւորուին երկրին մէջ չընդունիլ ապստամբ քիւրտերը, եթէ ասոնք ապաստանելու համար անցնիլ փորձեն սահմանները: Այս պայմանը շատ նեղ վիճակի մատնած է քիւրտերը, որոնք մեծ թիւով կուտակուած են պարսկական սահմաններու վրայ: Երբ գայթուն օրինակ, նորէն յիշենք նշանաւոր աւազակապետ Սմկօն, որ ոչ միայն չմասնակցեցաւ քիւրտ այս ազատագրական շարժումներուն, այլեւ պարսիկներու հետ ալ գէշ յարաբերութեան մէջ է: Սմկօն, ընդհակառակն ծանր հարուածներ հասցուց քիւրտերուն, որոնք փախստական դարձած իր օգնութեան ապաւիներ էին: Կողոպտեց այդ քիւրտերու ստացուածքը եւ հալածեց զանոնք: Դեռ մէկ երկու ամիս առաջ էր, որ թալանեց իր ազգական Ամար աղայի բոլոր գիւղերը եւ բնակիչները գերի տարաւ, օգտուելով Ամար աղայի բանտարկութենէն: Ամար աղան ազատուած է այժմ եւ Սալմաստ երթալով, տեսած է իր աշիրէթը ցան ու ցրիւ ու քայքայուած:

Սահմաններու վրայ կուտակուած քիւրտերը, բնական է, որ հանգիստ չպիտի մնային: Անոնք միացեալ ընդհանուր ուժերով յարձակեցան պարսիկ սահմանապահ զօրքին վրայ եւ ծանր կորուստներ պատճառեցին:

Նախկին Շահ Սուլթան Ահմէտի ազգականներէն մէկն ալ անցած է պարսկական քիւրտիստանի խորքերը եւ քիւրտերու մէջ քարոզութիւններ ընելով, զանոնք գրգռած է պարսիկ կառավարութեան դէմ: Արդիւնքն այն է, որ այժմ Քիրմանշահի ուղղութեամբ, քրտական լեռնադօտիներու հոծ բնակիչները կռիւներ կը մղեն պարսիկներուն դէմ: Դեռ անցեալներ Թէհրանէն հարիւրաւոր ինքնաշարժներով 5000 զօրք փոխադրուեցաւ Քիրմանշահ՝ քիւրտերու դէմ կռուելու համար: Միաժամանակ Թէհրանի Թուրք դեսպանատան զինուորական կցորդ անցաւ Ատրպատական եւ պարսիկ հրամանատարութեան հետ միասնաբար կազմակերպեցին յարձակողական մը քիւրտերու վրայ: Կռիւները ամիսէ մը ի վեր է որ կը շարունակուին Սովուջբուլաղի սահմաններուն վրայ: Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն, որ քիւրտերը այս քանի մը օրերու ընթացքին ծանր հարուածներ հասցուցեր են պարսիկներուն: Սպաննուածներ, վիրաւորներ, գերիներ մեծ թիւ կը կազմեն: Այս բոլորը ծանր անակնկալներու դուռ պիտի բանան քիւրտերու համար, եթէ անոնք շարունակեն պայքարիլ Պարսկաստանի դէմ: Այն ատեն քրտական հարց մըն ալ նաեւ Պարսկաստանի մէջ պիտի ծագի, որ ինչքան նպաստէ Թուրքերուն, նոյնքան կրնայ կործանաբեր ըլլալ քիւրտերու համար, փճացնելով անոնց ազատագրական պայքարի յաջողութեան: Զլատուած եւ ուժաթափ Թուրքիան, քաղաքական ճարպիկ խաղով մը, կրցաւ իրեն դաշնակից ունենալ Պարսկաստանը եւ այժմ երկուքը միասին կը ջանան խեղդել քրտական շարժումները: Սահմաններու վրայ խռնուած քիւրտերը պիտի ջանան այժմ, ոչ թէ պայքարիլ պարսիկներուն դէմ, այլ ընդհակառակն միահամուռ դարձած են Սմկօի վրայ եւ կ'ոչնչացնեն այդ աւազակապետին ուժը, որ այնքան վտանգաւոր է քիւրտերու ազատագրական շարժումներուն համար:

Եւրոպայի մէջ կամ այլուր գտնուած քիւրտ վարիչները պէտք է ջանան համոզել որ քիւրտերը չպայքարին պարսիկներուն դէմ, այլ շահին վերջիններու բարեկամութիւնը, որ շատ նպաստաւոր է:

ՆԵՄՐՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մեր Սեփական Թղթակցէն)

Պուքրէշ, 20 Սեպտ.

«Հ. Մ. Ը. Մ.»Ը. — Ռումանահայ գաղութին մէջ ամէնէն կենսունակ կազմակերպութիւնն է աս, որ իր մասնաճիւղերը ունի Ռումանիոյ գրեթէ բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ: Նախընթաց Կիրակի, Ռումէն Մարմնակրթութեան Ազգային Հիմնարկութեան փառաւոր մրցադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ ռումանահայ Գ. տարեկան մրցահանդէսը, գլխաւոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ: Ներկայ էին եւ շատ մը օտարներ, մասնաւորաբար զինուորական դասէն: Ռումէն Մարմնակրթութեան Հիմնարկութիւնը եւս իր ներկայացուցիչը ունէր յանձին հազարապետ Փըլընճեանուի, որ գրուատալից խօսքեր ուղղեց հայ մարզիկներուն: Համեստ են, ընդհանրապէս, շահուած մրցանիշերը. բայց մեր մարզիկները կրցան իրենց յառաջդիմութեան ապացոյցը տալ կոտրելով ռումանահայ 10 մրցանիշեր: Յաջորդ մրցահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կալաց:

Սոյն մրցահանդէսէն յետոյ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Գ. Շրջանային ժողովը, որ չորս օր տեւեց եւ որ վերջացաւ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ: Քուէարկուեցան շատ մը բանաձեւեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջիկայ գործունէութեան մասին. այսպէս, որոշուեցաւ շարունակել Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնները ուծացած շըրջաններու մէջ, մօտէն հետաքրքրուիլ ռումանահայ որբանոցէն ցրուած եւ անհատներու քով տըրուած որբերու ճակատագրով, իրական դարձնել մարմնակրթութեան ուսուցումը ռումանահայ վարժարաններու մէջ, հետապնդել Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. կեդրոնին վերըստեղծումը, հրատարակել սկաուտական ուղեցոյցներու Գ. հատորը՝ որուն առաջին երկու մասերը լոյս տեսան անցեալ տարի, երկու մարզիկներ ղրկել Ռումէն Մարմնակրթութեան հաստատութեան մէջ մասնագէտ պատրաստելու համար, եւայլն: Ընտրուեցաւ նոր շրջանային վարչութիւն, հաշուեքննիչ յանձնախումբ եւ երեք պատգամաւորներ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. պատգ. ժողովին համար: Յառաջիկայ տարուան շրջ. պիւտճէն կը հասնի 300.000 լէյի՝ բացի մասնաճիւղերու տեղական պիւտճէէն:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Վերջապէս աւարտելու վրայ է Պուքրէշի Ազգ. վարժարանին նոր շէնքը՝ շնորհիւ հանգուցեալ Տիկ. Քէսիմի կտակած մէկ միլիոն լէյին: Աւարտելու վրայ է նաեւ դ[...] կից առաջնորդարանի շէնքը[...] մանահայ միութեան [...] 230.000 լէյ տրամադրուած[...] լով սոյն շէնքին լրացման [...] խատանքներուն համար: Վ[...] րանը այս տարի եւս պիտի[...] նայ 7 դասարան, մանկ[...] տէզի բաժնէն զատ: Աւելցնե[...] Քօսթանցայի վարժարանը [...] հինգ դասարան, Պազարճը[...] Լիսթրէյի եւ Կալացի վարժ[...] ները 4 ական, եւ հագիւ [...] քական դասարան Քիշնէ[...] Կէօլայի դպրոցները:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՈՐԲ[...] մէջ հազիւ այս պահուն կը [...] նուին 35ի չափ երկսեռ [...] Այնքան միայն մնացին [...] Մնացեալներուն մեծ մաս[...] ծնողքներուն գնաց, եւ մ[...] ալ զետեղուեցան զանազան[...] մօտ իբր որդեգիր կամ [...] Սխալը հոն էր որ հիմնական [...] մակերպութիւն մը չստեղ[...] 200 որբ Պոլսէն բերուեցան[...] ու բերուածներն ալ տարբեր[...] նախնական ուսումով, անհ[...] պատասխան տարբեր էին[...] մասով ծնողքի եւ պա[...] ներու. տէր: Այնպէս որ մ[...] ղութը զարդ հինգ միլիոն լէ[...] ծախսեց անոնց համար՝ [...] հասնելու իր բաղձացած կէ[...] հիմնական կրթութիւն մը [...] բերած ու որդեգրած որբ[...] Որբանոցի ներկայ վարչ[...] մանաւանդ իր ապիկար[...] պարտկելու համար սկսաւ [...] ցրուել աջ ու ձախ: Անհա[...] քով գրուած որբերը մեծ մ[...] կօշկակարի աշկերտ են հի[...] Պուքրէշի պէս միջավայրի [...] պէտք է լուրջ հսկողութիւն [...] անոնց վրայ: Այս մտա[...] թեամբ էր որ թէ թեմ[...] գործ. Մարմինը եւ թէ Ռու[...] նահայ որբանոցի կեդր[...] թիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ին յա[...] ցրուած որբերուն ֆիզիքա[...] բարոյական կեանքով զբ[...] հոգը:

Հ. Հ. ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱ[...] Պաշտօնանկ հիւպատոսը [...] խնդիրեան կը շարունակէ [...] պահել հիւպատոսարանին [...] ներէն իւրացուած 700.000 [...] Ռումանահայ միութիւնը [...] բախտաբար, զանազան երկ[...] կան մտահոգութիւններով [...] չգտնուեցաւ զեղծարարին [...] ցնելու համար, հակառակ [...] Պատուիրակութեան կողմէ [...] տրուած բացարձակ լիազօր[...] Միւս կողմէ կ'իմանամ թէ [...] պատոսարանի Քօսթանցայ[...] ալ, հակառակ միութեան [...] թիւ ստիպումներուն, երեք [...] ի վեր չէ կրցած ներկայ[...] վերջին մէկ տարուան [...] նութեան հաշիւը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՀԱ[...] ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷ[...]

Ժընեւ, 25 Ս[...]

Սեպտ. 19ին, «Հայ Դ[...] մարզադաշտին վրայ տեղ[...] ցան Հայ Առողջ. Մարզ[...] Միութեան ողիմպիական [...] Կը նախագահէր Պ. Քրա[...] նառ, որ հակառակ իր բա[...] աշխատանքներուն, սիրով [...] նած էր առաջարկը: Ներկ[...] նաեւ Փարիզի Արեւելեան [...] դանի Լեզուներու վարժ[...] հայերէնի փրոֆէսէօրը, [...] ծանօթ Ֆրէտէրիք Մաքլէ[...] Զ. Շէրիտճեան եւ բաւակ[...] ւով Հայեր եւ Զուիցերացի[...]

Թէեւ տղոց մեծ մասի[...] րիքը 17ը չանցնիր եւ մ[...] փորձեր կատարած չէին [...] համար, բայց արդիւնքը [...] երբեմն նոյն իսկ հայկակա[...]

փանիշներուն շատ մօտիկ։ Օրուան խաղերուն կը հսկէր Ժընեւցի հմուտ բաւաւոր մարզիկ պ. Պրէշպիւլ։

Արդիւնքներ.—

50 մեդր վազք.— Ա. Գր. Յարութիւնեան, Բ. Գ. Մէմէրճեան, Գ. Բ. Լաճիկեան։ Ժամանկ. 6 2)5 երկվ.։

100 մեդր վազք.— Ա. Յ. Գումրուեան, Բ. Բ. Լաճիկեան, Գ. Գ. Յարութիւնեան։ Ժաման. 11 4)5 երկվ.։

1500 մեդր վազք.— Ա. Կ. Գումրուեան, Բ. Մ. Կորկորեան, Գ. Հ. Քիրազեան։ Ժմնկ. 5 վ. 26։

400 մեդր վազք.— Ա. Գ. Մէմէրճեան, Բ. Գ. Թումաճեան։ Ժմնկ. 1 վ. 8։

3000 մեդր վազք.— Ա. Գ. Թումաճեան, Բ. Ա. Պօյաճեան։ Ժմնկ. 11 վ. 38։

200 մեդր վազք.— Ա. Յ. Գումրուեան, Բ. Գ. Մէմէրճեան, Գ. Բ. Պարոնեան։ Ժաման. 28 երկվ.։

800 մեդր վազք.— Ա. Կ. Գումրուեան, Բ. Հ. Քիրազեան։ Ժամկ. 2 վ. 34։

Ուժով բարձր. ցատկել.— Ա. Գ. Յարութիւնեան, Բ. Կ. Գումրուեան, Գ. Պ. Մարաշլեան։ Բարձ. 1. մ. 42։

Կեցած երկայն. ցատկել.— Ա. Գր. Յարութիւնեան, Բ. Մ. Կորկորեան, Գ. Կ. Գումրուեան։ Հեռ. 2 մ. 85։

Մէկ քայլ.—Ա. Բ. Լաճիկեան, Բ. Գր. Յարութիւնեան, Գ. Յ. Գումրուեան։ Հեռ. 5 մ. 95։

Երեք քայլ.— Ա. Գր. Յարութիւնեան, Բ.Բ. Լաճիկեան, Գ. Պ. Մարաշլեան։ Հեռ. 12 մեդր։

Գունդ նետել (5 քիլօ 200).— Ա. Մ. Կորկորեան, Բ. Գր. Յարութիւնեան, Գ. Գ. Թումաճեան։ Հեռ. 9 մ. 50։

Սկաւառակ նետել.— Ա. Բ. Լաճիկեան, Բ. Գր. Յարութիւնեան, Գ. Հ. Քիրազեան։ Հեռ. 20 մ. 53։

Ձողով բարձր. ցատկել.— Ա. Հ. Քիրազեան, Բ.Պ. Մարաշլեան, Գ. Կ. Բէշիշեան։ Բարձր. 2մ. 15։

Ցեղի ունեցաւ նաեւ պարկարշաւի մրցում մը։

Խաղերէն վերջ, ծափերու մէջ պ. Քրափթ-Պօնար բաժնեց մրցանակները, որոնք կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն ժապաւէններ էին, գեղեցիկ կերպով գծագրուած։ Օրուան յաղթականն էր պ. Գրիգոր Յարութիւնեան, որ շահեցաւ չորս առաջին, երեք երկրորդ եւ մէկ երրորդ, եւ ստացաւ յատուկ պատրաստուած գրօշակը։

Ողիմպիականին օրը զուարթ օր մը եղաւ ներկաներուն, մանաւանդ մրցորդներուն։ Հ. Ա. Մ. Մ.ը իր յաջողութիւնները ձեռք բերաւ, իր խոկ ջանքերուն շնորհիւ։ Ուրիշ կազմակերպութիւններէ նիւթական ոչ մէկ օգնութիւն ստացած է։ Միայն «Ցառաջ»ն է որ կը ղրկէ մարզական թերթեր։

Կ'արժէ շնորհաւորել խումբին ղեկավարը, պ. գ. Մէմէրճեան, որ հակառակ նեղ միջոցներու կրցաւ այս օրուան հասցնել միութիւնը։

Մօտ ատենէն կը սկսի ձմեռնային շրջանը, որուն միջոցին կարող բժիշկներ պիտի հրաւիրուին դասախօսելու։ Մարզիկները արդէն սկսած լրջօրէն պատրաստուիլ գալ տարուան համար։

Արշակ

ԹՈՔԱԽՏԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր հրատարակեցինք Առաջնորդարանի մէկ պզը, որ կը պատուիրէր չգաղթել Հարաւային Ամերիկա։

Գիտելի է որ մեր հայրենակիցներէն շատեր Քուպա եւ Մէքսիկա եւս կ'երթան։ Այս առթիւ ամերիկահայ թերթերը կը գրեն.—

Թոքախտը ժամանակէ մը ի վեր զարհուրելի աւեր կը գործէ փոքրաթիւ այս գաղութին մէջ, յաճախ անկէ անճիտելով երիտասարդ կեանքեր։

2—3 տարիներու ընթացքին գաղութին զոհերու թիւը կարելի է հաշուել տասնեակներով, այս եւ նման ախտերու հետեւանքով։ Ի՞նչ է պատճառը, արդեօք օ՞դը, ջո՞ւրը, չքաւորութի՞ւնը, միջավա՞յրը, թէ անոր ազդեցութիւնը իր անյարմարութիւններով... Բան մը չենք գիտեր այդ առթիւ։

Միայն վերջին երկու ամիսներու ընթացքին մահը կորզեց 20—25 տարեկան երկու երիտասարդի եւ մէկ երիտասարդուհիի կեանքը։ Ցակաւին կան ուրիշ ենթականեր ալ, որ երկու տարիներէ ի վեր կը տառապին հիւանդանոցին մէջ։

Ցաւուր պարագաներէն մէկն է եւ այն, որ մէկ երկու երիտասարդներ յիմարութեան նշաններ կը ցուցնեն։ Ներկան իր անկանոն կեանքով, եւ ապագան իր անստուգութիւնով մարդը կը մատնեն խորունկ մտածումի, որմէ առաջ կուգայ այդ դժբախտութիւնը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կը խնդրուի միայն Թերթին կամ խմբագրին անունով ղրկել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Ժուռնալ» կը գրէ.— Կառավարութիւնը փութով գործադրեց իր ծրագիրը՝ օտարականներու ֆրանսական հպատակութիւնը արագացնելու մասին։ Այսուհետեւ հպատակութեան կարեւոր եւ փափուկ գործը պիտի հակակշռեն կարող անձեր, որոնք իրենց գործնական ծանօթութիւններով եւ հոգեբանական հասկացողութեամբ լաւագոյն կերպով պիտի կրնան ուսումնասիրել եւ լուծել մասնաւոր պարագաները։

Հպատակութեան գրասենեակին մէջ պաշտօնի պիտի կոչուին դատարաններու վերակազմութեան հետեւանքով անպաշտօն մնացած կարգ մը դատաւորներ։

Երկու նկատումներ կը մղեն կառավարութիւնը ճաղթելու որ ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունող օտարականներու թիւը երթալով աւելնայ։ Առաջինը՝ ֆրանսայի մէջ ծնունդներու մտահոգիչ կերպով նուազումը։ Երկրորդը՝ որ առաջինին հետեւանքն է, օտար տարրերու հետզհետէ աւելի կարեւոր թիւով Ֆրանսա ներգաղթն է։ Մեր հողին վրայ շատ խիտ կերպով օտար գաղութներու կազմութիւնը հանրային ապահովութեան համար խիստ ծանր անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ։

Այս բոլորէն պէտք չէ եզրակացնել թէ ֆրանսացիի հանգամանքը այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ ինքնաբերաբար ստանալ։ Ընդհակառակն աւելի քան երբեք պիտի զատորոշուին օտարականները եւ քաղաքացիի հանգամանքը պիտի տրուի ա՛յն տարրերուն միայն, որոնք ձուլուելի ենթակայ են իրենց ցեղով, ձգտումներով եւ կրթութեամբ։

Մինչեւ հիմա ֆրանս. հպատակ կրնային ըլլալ անոնք որ կրնային դիմանալ երկար եւ սուղ գործողութեանց։ Որով եւ Ֆրանսացի կը դառնային այնպիսի օտարականներ, որոնք առեւտրական գործերու եւ կամ վէճի մը մէջ ապահովելի՛ք նիւթական շահեր ունէին։ Պատերազմէն ի վեր, հպատակութեան խնդրագիր ներկայացնողները եղած են ամենէն շատ անոնք, որ կ'ուզէին օգտուիլ վարձակալութեան օրէնքի առաւելութիւններէն։

Նոր պաշտօնատարները իրենց խոհականութեամբ պիտի կրնան թափանցել կարգ մը խնդրարկուներու շահախնդիր նկատումներուն։ Նոր օրէնքով մը պիտի կարգադրուի նաեւ նոր ֆրանսացիներու զինուորական ծառայութեան փափուկ խնդիրը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՈՐԲԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ

Վերջերս բախտն ունեցանք Ֆրանսա հասած 300 հայ որբերէն քանի մը ընկերներ տեսնելու, որոնք մեզմէ 9 քիլոմեթր հեռու, Neuvy le roi գիւղին ագարակները կը գտնուին։ Երկու զոյգ եղբայրներ երկու ագարակներու մէջ, իսկ երկու ընկերներ եւս գիւղի տապձի գործարանին մէջ կ'աշխատին, ընդամէնը վեց հոգի։ Մենք, չորս հայ որբեր ենք որ քարայրի մը մէջ սունկի գործով կը զբաղինք։ Այդ օրը տապձի գործարանին մէջ աշխատող երկու հայ որբերն ալ եկած էին ագարակ, եւ շատ սրտառուչ հանդիպում մը ունեցանք։ Կարծես կորսուած ընտանիքի մը զաւակներն էին որ իրար կ'ողջագուրէին։ Քիչ յետոյ եկան նաեւ երկու զոյգ եղբայրները։ Ամէնքս մէկ ուղղուեցանք դէպի դալարազարդ մարգերը, եւ փոխադարձաբար տեղեկութիւններ քաղեցինք։ Մեր բախտակից ընկերները գոհ էին իրենց գործատեղէն։

Յաջորդ Կիրակի, 12 Սեպտեմբեր, նոյն վեց ընկերները փոխադարձ այցելութեան եկան մեզի. միայն մէկը պակաս էր, որովհետեւ 14-15 տարեկան ըլլալով չէր կրնար տեղը պարտադրուած աշխատանքին։ Գործատէրը տղան ետ ղրկելով, կ'ըսէ. «Այս տղան չաշխատիր, ինչ գործի՛ք որ ձեռքը տամ կը կոտրէ, ուրիշ զօրաւոր եւ աշխատասէր տղայ մը ղրկեցէ՛ք»։ Իրողութիւնը այն է որ տղան չէր կրնար դիմանալ։ Դարձեալ սիրալիր շրջանակի մը մէջ օրը իրիկուն ըրինք։ Այս անգամ նուագ ալ ունէինք։ Կ'երգէինք, կը խօսէինք։ Ես յաճախ «Ցառաջ»ը ձեռքս առած, եւ անոնք յոտնկայս մտիկ կ'ընէին։ Երգեցինք «Մեր Հայրենիքը», «Ցառաջ Նահատակ»ը, «Բամ փորոտան»ը եւ ուրիշ երգեր։ Մեկնելու պահուն «Մնաք բարեաւ»ը նուագեց մեր ընկերներէն մէկը, խորապէս յուզելով բոլորս։

Մ. Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ 0-1

Կիրակի օր փորձ Պրանիօնի մարզարանը տեղի ունեցաւ Իւ. Ս. Պօն Մարշէ-Արմէնիա (Հ. Մ. Ը. Մ. Գօլօմպ-Արժանթէօյլ) մրցումը քանի մը հարիւր հոգիներու ներկայութեան։

Խաղը շատ հետաքրքրական էր։ Ֆրանսացիները լաւագոյն կազմով դաշտ եկան։

Ընդհանուր առումով խաղը հայ խումբին նպաստաւոր էր, բայց երկու յառաջապահներու եւ երկու միջնապահներու բացակայութիւնը փնասեց։ Արդիւնք 0—1։

Ֆրանսացիները մարմնապէս մեր տղոց կրկինը ըլլալով աւելի կոպիտ խաղ մը ունեցան քան գիտական եւ իրենց յաղթանակը չարժեցուցին, խաղին միակ կոլը հայ միջնապահ մը իր բերդէն ներս տալով։

Հ. Թ.

ՇՈՒԷՏ ՑԱՂԹԵՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ

Աթլէթիկ եղանակին վերջին միջազգային մրցումը տեղի ունեցաւ, Կիրակի օր Գօլօմպի ողիմպիական մարզարանին մէջ, 18 հազար հոգիի ներկայութեան Շուէտի եւ Ֆրանսայի ազգային խումբերուն միջեւ։ Շուէտացիները հակառակ որ Ուայտ համբաւաւոր վազողը — Նուրմիի հաւասարը — չէր եկած, յաղթանակը խլեցին 52 կէտի դէմ 76ով։

Շուէտացի մարզիկները մեծ առաւելութիւն ունէին նետել եւ ցատկելու մէջ, ուր իրենցմէ շատեր կը մօտենան աշխարհի մրցանիշներուն։ Իսկ ֆրանսացիները վազելու մէջ շահած են կէտերուն մեծ մասը։

Հ. Թ.

ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

(ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ)

Տարւոյս Մայիսի 28ին, Յունիսի 6, 12 եւ 13ին Պարսկաստանի եւ արտասահմանի հայ գաղութներու մէջ, մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ եւ ժողովրդական խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդ Գեր. Տէր Ներսէս Արքեպ. Մելիքթանգեանի ազգային գործունէութեան քառասնամեայ Յոբելեանը (1886-1926), որուն իրենց բարոյական եւ նիւթական ջերմ մասնակցութիւնը ցոյց տուին՝

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը, Թեմական Առաջնորդներ՝ Հոգեւոր Հովիւներ, Եպիսկոպոսներ, Վարդապետներ, Քահանաներ։

Մխիթարեան միութիւններ (Վենետիկ եւ Վիեննա), Հայ ազգային, բարեգործական, մշակութային մարմիններ, կուսակցութիւններ, Հայ մամուլ, ազգային եւ օտար դպրոցական վարչութիւններն ու աշակերտութիւն, Հայ Արիներ, որբ-որբուհիներ, կանանց, ուսանողական, հայրենակցական, արհեստակցական եւայլ միութիւններ, Հայ աւետարանական համայնքներ, Երիտ. Քրիստ. ընկերութիւն, մանկապարտէզներ, Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէ (Հօկի Թաւրիզի Մասնաճիւղ), Հայ գիւղացիութիւն, վաճառականութիւն, բժիշկներ, պետական Հայ եւ Ասորի պաշտօնեաներ, գրական, քաղաքական, կուսակցական եւ հանրային գործիչներ, մասնաւոր անձեր, «Յոբելեանական յանձնաժողով»ներ։

Պարսից կառավարութիւնը, Թաւրիզի, Ուրմիայ եւ Ուրմիոյ Ասորի ժողովուրդը, Ամերիկեան «Պորտ» ընկերութեան միսիօնարութիւն, Ամերիկեան «Ըլիֆ» կոմիտէն, Ավէնտիստ Շաբաթականներու գերմանական միսիօնարութիւններ, տարագիր Ռուսեր եւ վերջապէս Պարսկաստանի եւ արտասահմանի հայութիւնը։

Նորին Բարձր Սրբազնութեան Յոբելեանի «Կեդրոնական Յանձնախումբ»ը քաղցր պարտականութիւն կը համարէ իւր խորին եւ սրտագին շնորհակալութիւնը յայտնել այս բոլորին, որոնք ուղերձներով, շնորհաւորական նամակներով, հեռագիրներով, դրամական եւայլ նուէրներով իրենց ջերմ մասնակցութիւնը բերին Յոբելեանին եւ գնահատեցին Սրբազան յոբելեանի քառասնամեայ ազգանուէր գործունէութիւնը։

Յոբելեանին նուիրաբերուած դրամական նուէրները, Սրբազան Յոբելեարի ցանկութեամբ, յատկացուեցան Ատրպատականի Ղարատաղ գաւառի հայ մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին։

Դիւան «Յոբել. Կեդրոնական Յանձնախումբ»ի, Նախագահ՝ Կարապետ Ալ. Քաջեանց, Անդամ-Քարտուղար՝ Հայկ Աճէմեան

ՉՈՒԼՓԱ

(«ՈՐՀԻՐԴԱՑԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»էն)

— Քեռի, ի՞նչ է նշանակում չուլփա։

— Չուլփա՞, — սթափուեցի մտքերիցս եւ սուր մտիկ տալով ինձ դիմող մի խումբ աշակերտներին, որ նոյն գնացքով Երեւան էին գալիս, եւ յիշելով նախկին վարպետութիւնս՝ անվերապահ եւ խոյոյն բացատրեցի — Չուլփա նշանակում է յատուկ մի տեսակ գեղախոտ, որ բուսնում է միմիայն Աղձնեաց լեռներում, գլխաւորապէս Ցուլիս ամիսներին, որ քաղում են Օգոստոսի վերջերին միայն եւ ձմեռը գործ են ածում մայասիլ կոչուած կամ թութք հիւանդութեան դէմ։ Խորենացին յիշում է այդ բոյսի մասին։ Կայ նաեւ Փարպեցու մէջ։ Լայնատերեւ, փշամորթ բոյս է, թեթեւ դեղնաւուն կարմիրի խփող։

Ու սկսեցի խկոյն մտածել, թէ ինչ է նշանակում չուլփա։

Աշակերտները ծիծաղեցին եւ սկսեցին մէկ մէկու «օ՜խ—օ՜խ» անել.

— Ցեսա՞ր, քեռին էլ չգիտէ։

Ես սկսեցի դիրքս պաշտպանել։

— Դուք ի՞նչպէս ասացիք...

— Չուլփա։

— Այդ է, այդպէս է,— ասացի ես,— չուլփան բոյս է. միայն Հայկազեան Բառարանի նախկին հրատարակութեան մէջ ակնարկութիւն կայ չուլփա բառի մասին, որ նշանակում է նաեւ մի որեւէ կամ յատուկ տեսակի գրաստ, օրինակ՝ էշ, որով գնում են լեռները այդ դեղախոտը բերելու, որ խոտը չջարդուի։

Աշակերտներն աչքերիս էին մտիկ տալիս եւ սատանաների պէս ժպտում։

— Ի հարկէ,— աւելացրի ես մի փոքր ուշքի գալով,— չուլփա բառը լայն առում ունի— նշանակում է նաեւ երբեմն դեղագործ, որ գրաստով ճամբայ է ընկնում Աղձնեաց կամ երբեմն եւ ուրիշ լեռները այդ դեղախոտը բերելու, որ պատահում է նաեւ հովիտներում, մինչեւ անգամ Արովեան փողոցի առուների եզերքին...

Տղաները էլի սատանի պէս պստպստեցնում էին աչքերը։

— Չէ, քեռի, չգիտէք։

— Այդպէս է, ի՞նչպէս չգիտեմ, ի՞նձ պիտի սովորեցնէք։

Բայց լակոտները սկսել էին ինձ պատին սղմել։

— Չէ, քեռի, չուլփան ուրիշ բան է։

Ես չէի ուզում կոտրուել։

— Տղաներ, սաստեցի ես, պէտք է իրեն լուրջ պահել։ Տղաները ծիծաղելով հեռացան եւ մօտեցան մի գիւղացու.

— Բիձա՛, ի՞նչ բան է՝ չուլփա։

Բիձան գլուխը շարժեց ու ասաց։

— Չուլփա՞, չեմ իմանում։ Արփա գիտեմ, արաբա գիտեմ, թափա, աբա գիտեմ, համա չուլփա չեմ իմանում։ Քրդի կնկա անուն կը լի։

Լակոտները ծիծաղեցին եւ մօտեցան ուրիշներին։

Ես սկսեցի մտածել. թէ իսկապէս ի՞նչ է նշանակում այդ չուլփան։ Զ-ն՝ հասկացանք — բաղաքական մանիկ է, իսկ այդ սլփա՞ն։

Եւ ինչ լաւ որ դպրոցում չէր...

Աշակերտները նորից մօտեցան ինձ.

— Գիտէ՞ք, քեռի, դուք չուլփա էք գնում։

— Ո՞վ, ե՞ս.

— Այո։

— Ես Երեւան եմ գնում։

— Ուրեմն դէպի Չուլփա էք գնում։

— Կարծում էք, Չուլփա տեղի անո՞ւն է։

— Ապա ի՞նչ։ Ցեղի անուն է, եւ դուք նստել էք հէնց նոյն վագոնում։

—Իմ վագոնը Չուլփա՞ է գնում... Երեւան չի գնում — մի քիչ վախեցայ ես։

— Ալ, տեսէք, քեռի, վագոնի վրայ դրսից, ձեր տակին գրած է։

Գլուխս դուրս հանեցի պատուհանից ու նայեցի դուրս— այո՛, Չուլփա։ Աւելի շփոթուեցի։

—Վաղո՞ւց է այս բանը գրած է վագոնի վրայ։

— Վաղո՛ւց, ասացին ճամբորդները։

Ուրեմն ես տարիներով Չուլփա եմ գնում եւ բանից տեղեակ չեմ... ի՜նչ յետամնացութիւն։

— Ո՞րտեղ է Չուլփան։

—Ուլուխանլուի նոր անունն է,— ենթադրեց մէկը։

— Չէ, Էջմիածին կայարանի անունն է։

Հասկացա՜. այդ մեր աշխարհագրական անունները մշակող եւ գեղեցկացնող յանձնաժողովի նոր անուանափոխութիւնն է. խանական, կրօնական անունները փոխել են, բայց... Չուլփա... ճաշակ է հա՜...

— Բայց ի՞նչ բան է այդ Չուլփան,— կը հարցի ընթերցողը համբերութիւնը հատած։

Չուլփա՜... այդ մեր հին, հաբազատ, վաղածանօթ Ջուլֆան է։

Ապա ի՞նչու են դարձրել Չուլփա։ Ո՞վ է դարձրել։

Ի հարկէ հայերէն տառերն անգամ չիմացող մի պատահական օտարազգի կամ տգիտագոյն հայ, որին յանձնել են գրել վագոնների վրայ։

Այդ երկաթուղային հայերէն է, երկաթուղերէն է, որ պատկանում է յատկապէս մի անյայտ ենթաճիւղի։ Երկաթուղային էսպերանտօ— յատկապէս մեր գիւղացիների համար։

Մեր բաներն այդպէս են։ Մի ժամանակ այդ չուլփան բոլոր հայերէն գրութիւնների մէջ էր պաշտօնատներում։ Բայց հայերէնի բանն այդպէս է։ Ունենք երկաթուղային վարչութիւն, ունենք անունների, տերմինների յանձնաժողովներ, ունենք պետական լեզու եւ դեկրետ այդ մասին, բայց... գնում ենք Չուլփա։ Ամբողջ վարչութեամբ, յանձնաժողովներով, յանձնաժողովների նիստերով, ամէն օր Թիֆլիսից ճամբայ ենք ընկում դէպի Չուլփա, Չուլփայից դառնում Թիֆլիս։

Մեր գրութիւնները, մեր պատերի սզգերը, յայտարարութիւնները հիւանդ են այդ չուլփիզմով, որ բժշկելու համար հարկ չկայ գրաստով գնալու Աղձնեաց լեռները բերելու համար «չուլփա» դեղախոտը, այլ հարկաւոր է մի փոքր գրագիտութիւն եւ մի փոքր էլ...հսկողութիւն։

Դ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

բարեց թէ մէկ-երկու հակավէնիզէլոսեան Նախարարներ պիտի առնէ դահլիճին մէջ, ընտրութեանց անկողմնակալութիւնը ապահովելու համար։ Արքայականները ընտրական բուռն պայքար կը մղեն։

⁂ Հելլէն դեսպանատունը պաշտօնապէս կը հերքէ թերթի մը հաղորդած այն լուրը թէ Փանկալոս բանակցութիւններ կատարած է Պալքանեան պետութեան մը հետ գործակցաբար Թրակիոյ վրայ յարձակելու համար։

Գարախան պաշտօնանկ ?

Խարպինէն կը հեռագրեն թէ Փէքինի սովետական դեսպան Գարախանի պիտի յաջորդէ Մուքտէնի սովետական հիւպատոս գնդապետ Կրաքովիցքի, որ Նախապէս էս-էր կուսակցութեան կը պատկանէր եւ քաղաքացիական կռիւներու ատեն պայքարած էր պոլշեւիկներուն դէմ։

⁂ Լոնտոնի սովետական դեսպան Քրասին, որ երկար ատենէ ի վեր հիւանդ էր, դարմանուած ըլլալով իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ։

Ապստամբութիւն Ալպանիոյ մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ՝ երկու օրուան կռիւներէ յետոյ, ալպանացի յեղափոխականները յաղթեցին կառավարական զօրքին եւ գրաւեցին Շքոտրան։ Կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հռչակեց։ Շարժումը տարածուած է ամբողջ հիւսիսային շրջանին մէջ։

Պոլիսը ազատ նաւահանգիստ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ մէջ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, ազատ գօտի մը հաստատելու համար, քանի որ քաղաքը կորսնցուցած է իր տնտեսական արժէքը։ Աւելի բարձր յանձնաժողով մը կազմուած է գործավարութեանց Ներկայացուցիչներէն, կանոնագիր մը պատրաստելու համար։ Տեղի մասին որոշում տրուած չէ տակաւին։ Շատերը կ'առաջարկեն Քիւչիւք Չէքմէճէի կողմը կամ Իզմիթի ծոցը. բայց աւելի հաւանական է որ Եէնի Գափուի Նախընտրութիւն տրուի, որովհետեւ Իզմիթի ծոցը ռազմագիտական արժէք ունի։

⁂ Ռուսական դեսպան Սուրից, որ Պոլիս կը գտնուէր, Էնկիւրի դարձաւ, ռուսեւթուրք առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները լրացնելու համար։

Ժանտախտի դէպքեր Պոլսոյ մէջ

Վերջերս ժանտախտի վեց-եօթը դէպքեր պատահած ըլլալով Պոլսոյ մէջ, կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է և ընդհանուր պատուաստ կատարել կուտայ։ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ վերջնապէս յայտնի եղած է որ ժանտախտի դէպքերը ամէնէն աւելի կը պատահին Այվանսէրայի, Ունգափանի և Թահթաքալէի կողմերը։ Առողջապահական տեսչութիւնը որոշած է խիստ քննութեան ենթարկել յիշեալ վայրերու և շրջակայքի խաներն ու պանդոկները։ Հաստատուած է որ մասնաւորապէս Թահթաքալէի և Մեծ Շուկայի կողմերը գտնուած խարխուլ խաները մանրէներու բոյներ դարձած են։ Ուստի հիմնական մաքրութեան և հականեխման պիտի ձեռնարկուի յիշեալ շէնքերուն մէջ։ Այս գործողութեանց ընդդիմացող «խանճի»ներն ու պանդոկապետները, ինչպէս նաեւ անոնք որ պէտք եղած մաքրութիւնը չեն կատարեր իրենց շէնքերուն մէջ, օրինական հետապնդումի պիտի ենթարկուին։

⁂ Մասնագէտ բժիշկներու յայտարարութեանց համաձայն Պոլսոյ կարգ մը շրջանակները ժանտախտի բոյն դարձած են և եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չառնուին այս երեւոյթը ամէն տարի պիտի շարունակուի։ Առաջարկուած է որ միջոց մը Պոլսոյ բոլոր սահմանները փակելով ամբողջական հականեխում մը կատարուի, բայց այս բանին համար 2 միլիոն ոսկիի պէտք պիտի ըլլայ։ Կը խորհուի նաեւ պատուաստել Պոլսոյ ամբողջ բնակչութիւնը։

Շաբաթը հինգ օր միայն

Հէնրի Ֆորտ, ամերիկեան ինքնաշարժի հռչակաւոր գործարանատէրը, որ ուշագրաւ դէմք մըն է, որոշեց շաբաթը հինգ անգամ միայն աշխատցնել իր բանուորները։ Այս առթիւ ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն բանուորները նոյնքան աշխատավարձ պիտի ստանան որքան վեց օր աշխատած ատեն։ Օրական աշխատանքի միջոցն ալ ութ ժամը չպիտի անցնի։ «Օրական ութ ժամուայ աշխատանքը բարգաւաճման շրջան մը բացաւ Ամերիկայի մէջ։ Շաբաթական հինգ օրը մեծ բարգաւաճման շրջանը պիտի բանայ», կ'ըսէ միլիոնատէրը։

Վայրենի արարք մը

Պօստոյի մօտակայ գիւղի մը մէջ պատահած է հետեւեալ վայրագ դէպքը։ Պ. Կուզէ կիրակի գիշեր իր գործաւորներէն Քօնպը ղրկեց ժան Տէլմօնի մօտ՝ պահանջելու համար իր առնելիքը։ Տէլմօն կը քնանար, բայց Քօնպի ձայն տալուն վրայ արթնցաւ եւ ըսաւ. «Հիմա հաշիւդ պիտի կարգադրեմ»։ Ու անկողինէն դուրս ցատկելով շագանակենիէ գաւազան մը առաւ եւ առանց հարցուփորձի սկսաւ անխնայ ծեծել զայն եւ տունէն ներս քշել։ Քօնպի ընկերացող երկու պատանիներ իրենց վախէն փախան։ Տէլմօն եւ կինը շարունակեցին կիցով ու գաւազանով ծեծել բանուորը, որուն ոտքերը կապելով գլխիվայր կախեցին սանդուխէ մը, յետոյ աջ թեւը երկաթեայ ձողի մը ու ձախը՝ սեղանի մը ոտքին կապեցին։ Տէլմօն գողցաւ Նաեւ Քօնպի դրամապանակին մէջ գտնուող 2465 ֆրանքը։ Խեղճ գործաւորը ցաւէն կը պոռար, երբ Տէլմօնի կինը եռացած ջուր թափեց գլխուն։ Իսկ ինքը Տէլմօն երկու անգամ աքցանով անոր մազերը փետտեց։ Քօնպ այս վիճակին մէջ մնաց իրիկուան ժամը 11էն մինչեւ առտուան ժամը 7, երբ յաջողեցաւ կրծելով փրցնել ձախ ձեռքը կապող չուանը եւ աջ ձեռքն ու ոտքերն ալ քակել։ Յետոյ վազեց բժիշկի մը մօտ, որ տեսաւ թէ 17 տեղէն վիրաւորուած էր։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հրէշ Տէլմօնը։

Դէպքերը պարսկական Քիւրտիստանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ մամուլը ամենախիստ լռութիւն կը պահէ Քիւրտիստանի դէպքերու մասին։ Շարունակ գաղտնի հեռագիրներ կը փոխանակուին Շահ Փէհլէվիի եւ Քիւրտիստանի իր հրամանատարին միջեւ։ Բազմաթիւ լրտեսներ ձերբակալուած են։

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,, ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԱՏՐՈՆ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

9 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

«Petit Journal»ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

21, RUE CADET, MÉTRO CADET

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, Jazz-Band,

Հայկ. Նուագախումբ, և ճոխ պիւֆէ — Մուտքը 7 ֆր.

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,, Ը ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Օրուայ տօնին առթիւ Սէն-Շամօնի տեղական կոմիտէն կազմակերպած է գեղարուեստական հանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ 3 Հոկտ. կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ Քօնֆէրանսի սրահին մէջ։

ՊԻՏԻ ԲԱՆԱԽՕՍԷ ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

պիտի ըլլան Արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւ կովկասեան պարեր։ Մուտքը 3 ֆրանք։

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,, Ը ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

Լիօնի Շրջ. կոմիտէն կազմակերպած է հանդէս մը

9 Հոկտ. Շաբաթ Երեկոյ ժամը 8 ուկէսին

3րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԲԱՆԱԽՕՍԷ ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մուտք մասնաւոր տոմսերով

տոմսերը կը ծախուին ճանկէօզեանի ճաշարանը

202, Rue Boileau, Lyon.

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԱՆԿԸՑԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՑԸՆՏՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

18 Սեպտ. 1926 Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ հանդէսի տոմսերը կը գտնուին նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Փութացէք ժամ առաջ գնել, խճողումի տեղի չտալու համար։

Հ. Յ. Դ. Ուսան. Միութեան Ընդհ. ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի (29 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. ԳԷՈՐԳ-ՉԱՎՈՒՇ խումբի ժողովը յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ, 2 Հոկտ. ժամը 9ին, Ռոստոմի սրահը։ Դասախօս ընկ. Ռ.։

Անկէնի Հայ երիտասարդաց միութեան առաջին երեկոյթը Չորեքշաբթի 29 Սեպտ. գիշեր ժամը 9էն 12, Անկէնի Pavillon du lacի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, հաճելի անակնկալներ, ճաշկանտ եւ պար։ Մուտքը ազատ է։

ՌՈՍՏՈՄ լսարանական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ խումբերու լիազօր ներկայացուցիչները վաղը՝ Հինգշաբթի երեկոյ (30 Սեպտ.) ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple.

ՊՈՒԱ-ԳՈԼՈՄՊԻ եւ ԱՆԻԷՐԻ շրջանին մէջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. ԵՌԱԳՈՅՆ խումբը, որուն կը հրաւիրուին մասնակցիլ այն բոլոր Դաշնակցական ընկերները որ կը գտնուին Պուա-Գոլոմպ, Անիէր, Գոլոմպ, Արժանթէօյլ, Լա Կարէն եւայլն։ Ներկայանալ վաւերագրով։ Ժողովի օրերը կը ծանուցուին Յառաջի մէջ։ Իսկ անձամբ կարելի է դիմել Յ. Հիսաեանի, 87, Ռիւ տը լա Ըընէսանս, Պուա-Գոլոմպ։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅՆԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան տարեկան Բ. ընդհ. ժողովը 2. Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ 61, Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս (Մէթրօ Օտէօն) Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ստիպողական է։ Անդամներութիւնը օրինական պիտի համարուի։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Մ. Միսաքեանի, կրընօպլը։

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Սեպտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	175	24
Տոլար,	Dollar	36	10
Մարք (ոսկի)	Mark	8	58
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	—
Թրք. ոսկի	» or	146	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	42	95
Լիր » »	Lire	130	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	96	20
Զուից. »	Frc. Suisse	697	—
Լէյ 100 հատը	Ley	19	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	158	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	5125	—
» II	»	3100	—
» III	»	2500	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165	—

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)